МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності

Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

МАТЕРІАЛИ
XII Міжнародної науково-практичної конференції
(11 листопада 2022 року, м. Одеса)

З нагоди 25-річчя
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Одеса
Фенікс
2022

УДК 347.965
А 28

Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(№ 2 від 09.11.2022 р.)

Редакційна колегія:
Бакаянова Н. М. (голова) – в.о. завідувача кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури;
Хижняк Є. С. – доцент;
Свида О. Г. – доцент;
Кубаєнко А. В. – доцент;
Храпенко О. О. – доцент;
Кісліцина І. О. – доцент;
Кравченко М. О. – доцент;
Нестерчук Л. П. – старший викладач;
Курганський О. В. – старший викладач

А 28 **Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє** : матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 листопада 2022 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.) [та ін.] ; НУ «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2022. – 488 с.
ISBN 978-966-928-843-1

Збірник містить матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» (Одеса, 11 листопада 2022 р.), присвяченої 25-річчю Національного університету «Одеська юридична академія», та Бронзовських читань, які відбулися під час конференції. Доповіді учасників охоплюють історико-правові питання діяльності адвокатури, напрями розвитку адвокатського самоврядування, актуальні питання адвокатської діяльності, проблеми професійної етики та дисциплінарної відповідальності адвокатів, зарубіжний досвід організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965

ISBN 978-966-928-843-1

© НУ «Одеська юридична академія», 2022

ЗМІСТ

Вітальне слово президента Національного університету
«Одеська юридична академія» С. В. Ківалова 14
Вітальне слово Голови Національної асоціації адвокатів України,
Ради адвокатів України Л. П. Ізовітової 18
Вітальне слово Голови Верховного Суду В. С. Князєва 24

ЧИТАННЯ «ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ», ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО АДВОКАТА ЙОСИПА БРОНЗА

Жуковська О. Л.
ГЕНЕЗИС ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ 26

Бірюкова А. М.
ВЛАСНИЙ КОДЕКС ЧЕСТІ АДВОКАТА 34

Бакаянова Н. М.
ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОЇ ЛЮДИНИ – АДВОКАТА ЙОСИПА БРОНЗА) 38

СЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Хотинська-Нор О. З.
СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ АДВОКАТІВ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ 44

Макаренко О. Ю., Макаренко Н. А.
ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ (НА ПРИКЛАДІ РОЗГЛЯДУ ПРАКТИКИ НАКЛАДЕННЯ АРЕШТУ НА МАЙНО ПОТЕРПІЛОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ) 47

Стефанчук М. М.
ДЕРЖАВНА ПРАВОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ АДВОКАТУРИ ТА АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АКТУАЛЬНИЙ ВИМІР 51

Каденко О. О.
ДО ПИТАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ АДВОКАТУРИ ВІД НАСЛІДКІВ ВІЙНИ 55

Ковальчук І. С.
ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ 59

Кравченко М. О.
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ВИНАГОРОДИ АДВОКАТА 61

Кубаєнко А. В.
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА АДВОКАТУРИ: ПЕРЕВАГИ І МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ 63

Остафійчук Л. А.
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ КЛІЄНТА НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 66

Храпенко О. О.
ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ 71

Борщевська О. М.
ЮРИДИЧНА ОСВІТА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ АДВОКАТІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ 73

Гніздовська Г. М.
ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА ПРИ РОЗГЛЯДІ СПОРТИВНИХ СПОРІВ 77

Гніздовська Н. М.
ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ АДВОКАТОМ ІНЖЕНЕРА З ТЕХНІЧНОЇ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ НЕРУХОМОГО МАЙНА ЯК СВІДКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ 81

Карбовська А. В.
ПРОФЕСІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ АДВОКАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ 85

Киреєва Н. С.
ОСОБЛИВОСТІ ЗБИРАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ АДВОКАТОМ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ 87

Саінчин С. О.
СУЧАСНА ТА МАЙБУТНЯ «ВІЙСЬКОВА ЮСТИЦІЯ» В УКРАЇНІ 91

Синицин П. М.
ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 94

Головатюк І. М.
БРОНЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ АДВОКАТІВ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ 95

Щербатий Р. Р.
УЧАСТЬ АДВОКАТУРИ У ФОРМУВАННІ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ В УКРАЇНІ 98

Альмужна А. С.
ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ 102

Баран А. С.
РОЛЬ АДВОКАТУРИ У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ 104

Безмаленко В. В.
ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ТА НАСЛІДКІВ ЇЇ РОЗГОЛОШЕННЯ 107

Бойміструк Т. П.
ПРОБЛЕМА АДВОКАТСЬКИХ ВНЕСКІВ В УКРАЇНІ 110

Боровик Ю. О.
БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 114

Гільтай А. В.
ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ 118

Грицай І. В.
ПРАВО АДВОКАТА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 122

Даниш А. В.
АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 125

Доценко В. А.
ПРОЦЕДУРА ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДУ, ОТРИМАНОГО ВНАСЛІДОК АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 128

Дяговець Д. О.
ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ АДВОКАТАМИ ВІЙСЬКОВОЇ АБО АЛЬТЕРНАТИВНОЇ (НЕВІЙСЬКОВОЇ) СЛУЖБИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ 131

Єрганінова К. В.
ОСОБЛИВОСТІ ДОПУСКУ АДВОКАТІВ ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ 133

Ірклієнко А. В.
РОЛЬ АДВОКАТУРИ В НАДАННІ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ 135

Карасені О. В.
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ 138

Кісілюк Д. Б., Пахолчак В. П.
ВПЛИВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ НА ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА 140

Климишина А. Є.
СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 143

Кожухова О. О.
ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ» І ФОРМАХ ЇЇ ПРОЯВУ В АДВОКАТІВ 145

Коломієць В. М.
НАДАННЯ АДВОКАТАМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 148

Кравець В. В.
ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ ТА АДВОКАТУРИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ 152

Кулага В. В.
ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТІВ 154

Купенко А. І.
ОБОВ'ЯЗКОВА УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 157

Курбай К. В.
АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА 161

Наливайченко В. О.
ПРАВО НА ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ 163

Німенко Є. О.
РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ДОТРИМАННІ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 166

Пелешок Т. С.
ВІДМІННОСТІ В ПІДГОТОВЦІ АДВОКАТА ТА ПРОКУРОРА ДО УЧАСТІ В СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ 168

Перехрестюк Д. Ю.
СТАЖУВАННЯ ЯК ОДИН З ЕТАПІВ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА 171

Пилипенко С. С.
БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА: ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ 173

Платонова К. Д.
ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ 175

Подолян А. Я.
МОНОПОЛІЯ АДВОКАТІВ НА ПРЕДСТАВНИЦТВО В СУДАХ: ЗА І ПРОТИ 179

Поповська К. Д.
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕДУРИ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА В УКРАЇНІ 181

Пухкан Л. В.
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ АДВОКАТА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 183

Романів Є. М.
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ 186

Руднік Я. С.
СТАНДАРТИ АДВОКАТСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ 188

Сиротюк Т. С.
АДВОКАТУРА МАЙБУТНЬОГО: ПЕРСПЕКТИВИ І РОЗВИТОК 190

Стоянова Я. Р.
АДВОКАТОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО АДВОКАТУРУ 192

Стащук А. Ю.
АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ: НОВІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ 194

Сьомак Т. О.
СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 197

Тимошенко С. В.
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 200

Тишковець Д. А
СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 203

Уштаніт О. М.
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 206

Хмеленко К. М.
АДВОКАТ ДИТИНИ 208

Хрусталенко Р. Р.
СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ ТА АДВОКАТУРИ 213

Цеюкова А. С.
ПРАВО НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ: НЕДОЛІКИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ 216

Шаркова Д. Д.
ДО ПИТАННЯ ПРО ВИДИ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ, ЩО НАДАЄТЬСЯ АДВОКАТОМ 220

Шестакова А. Е.
РОЛЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 222

Шиманська А. В.
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ 224

Шмалько С. Є.
ДІЇ АДВОКАТА У СПРАВАХ ПРО ШАХРАЙСТВО 227

Щур І. О.
ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ АДВОКАТІВ: СУТНІСТЬ ТА ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ АДВОКАТУРИ 228

Язаджи В. С.
ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ КВАЛІФІКОВАНОГО ЦИФРОВОГО ПІДПИСУ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 232

Яковишена В. В.
АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ 234

СЕКЦІЯ 2.ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Зубрицький О. О.
ЗАХОДИ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ВПЛИВУ ДО АДВОКАТА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ 237

Гаджиєв А. М.
ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ 240

Гриб О. Ю.
РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ 244

Грищенко Д. А.
АДВОКАТ ТА ЙОГО РОЛЬ В СУСПІЛЬСТВІ 246

Загнітко А. В.
ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СУДОВОГО ЗАХИСТУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ 248

Паруна О. О.
ДОПУСК ЖІНОК ДО ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА В ІСТОРІЇ АДВОКАТУРИ 251

Радецька М. В.
ПРАВОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА АДВОКАТСЬКОЇ ПРАКТИКИ 253

Сопільняк К. О.
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ 255

Яценко Н. І.
РОЛЬ АДВОКАТА У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ 258

СЕКЦІЯ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Вилков С. В.
ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ (ДОСВІД ВКДКА) 261

Вільчик Т. Б.
ВПЛИВ АДВОКАТСЬКИХ КОРПОРАЦІЙ НА СУСПІЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОЦЕСИ ДЕРЖАВИ 265

Фурса С. Я., Фурса Є. І.
ПОМІЧНИК ТА СТАЖИСТ АДВОКАТА: МЕТА, ЗАВДАННЯ І РЕЗУЛЬТАТИ 270

Козлов О. О.
РОЛЬ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ В УКРАЇНІ ТА ДЕРЖАВАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ 277

Клименко Г. О.
ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ СКЛАДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ ДЛЯ НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ 283

Владиченко Ю. Р.
РАДА АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ЯК ОРГАН АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ 287

Грабар А. В.
ПРОБЛЕМИ ЗУПИНЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ СТАТУСУ АДВОКАТА 288

Гресько Б. Ю.
МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ 292

Довгонос І. Ю.
ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ 296

Карпенко В. О.
ЗБОРИ АДВОКАТІВ РЕГІОНУ: ДО ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ 298

Коблов А. О.
РОЛЬ РАДИ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 301

СЕКЦІЯ 4.ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Кухнюк Д. В.
ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ 303

Чекмарьова Л. Ю.
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА 307

Нестерчук Л. П.
ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ СТОСУНКІВ У СФЕРІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 310

Садіков О. О.
ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ 314

Бабина Д. С.
ЩОДО ГАРАНТІЙ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ 318

Багнета С. В.
ОКРЕМІ ПИТАННЯ КОНФЛІКТНИХ ВІДНОСИН МІЖ СЛІДЧИМ ТА АДВОКАТОМ У ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ 320

Басюк Ю. М.
ДОВІРА ЯК ОСНОВА ВЗАЄМОВІДНОСИН АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ 323

Bondar A.
CONFIDENTIALITY AS THE PRINCIPLE OF ADVOCACY: LIMITS, IMPORTANCE, AND GUARANTEES IN THE LAWYER-CLIENT RELATIONSHIP 327

Вовченко М. М.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА 329

Волчкова А. А.
ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСНОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 331

Герасименко А. Ю.
ПОРУШЕННЯ АДВОКАТОМ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ 334

Горобець О. Ю.
ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТІВ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ 339

Гриценюк В. О.
ЕТИКА ВІДНОСИН АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ В АСПЕКТІ РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОГО БРЕНДУ 342

Єфімова В. А.
ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА ТА АДВОКАТА 344

Завальнюк А. М.
ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА 347

Земляна Д. О.
АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК СКЛАДОВА АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ 350

Іскра Є. С.
ІМІДЖ АДВОКАТА В УКРАЇНІ 352

Колеснікова А. А.
АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ АДВОКАТА 354

Константинова І. В.
ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ 356

Костюк Д. С.
ПОРІВНЯННЯ ТА АНАЛІЗ ПОРЯДКУ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ ТА ПРОКУРОРІВ.... 360

Костюк М. І.
ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТІВ ТА ПРОКУРОРІВ У РАЗІ НЕДОТРИМАННЯ НИМИ ЕТИЧНИХ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 363

Костюк О. О.
ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ПОДАННЯ СКАРГИ ПРО ВЧИНЕННЯ АДВОКАТОМ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОСТУПКУ..... 367

Кубрак І. Ю.
ЕТИКА ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З СУДОМ ТА ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ..... 370

Куліченко А. В.
ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ АСПЕКТ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 374

Курочкіна А. Є.
ЕТИЧНІ ТА МОРАЛЬНІ ЗАСАДИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 376

Лапоха В. В.
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА 378

Левшина Є. Є.
ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ..... 380

Лупу В. С.
ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ЯК МОРАЛЬНИЙ ОРІЄНТИР В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА 382

Малюта В. В.
ВИСЛОВЛЮВАННЯ АДВОКАТА ЩОДО ВІЙНИ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ..... 386

Маслякова А. В.
ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ ІЗ СУДОМ ТА ІНШИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ 388

Матвієва А. Б., Смолінська М. Т.
ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ АДВОКАТОМ ТА КЛІЄНТОМ..... 391

Пастушенко Д. А.
ПРАВИЛА ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В СИСТЕМІ ВЗАЄМОВІДНОСИН АДВОКАТ-КЛІЄНТ 393

Побожна Д. А.
РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 395

Рачок А. І.
ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА ТА ПРОКУРОРА 397

Руднік Д. С.
ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ 399

Самборська Ю. О.
АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК ГАРАНТІЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 401

Суйчимезова В. О.
ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ УНИКНЕННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 404

Сунько Я. Р.
ЕТИЧНІ АСПЕКТИ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ 407

Ткаченко В. А.
РОЛЬ ЕТИКИ АДВОКАТА У ЙОГО ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 410

Трофімчук Н. В.
ВІДНОСИНИ МІЖ АДВОКАТАМИ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 413

Харковенко Н. С.
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ 417

Черненко А. П.
ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА 420

Чудімова А. В.
КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА 423

СЕКЦІЯ 5. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Prof. Dr. Moskvych Lidiia
ZUGANG ZUM ANWALTSBERUF IN DEUTSCHLAND 426

Turcan A.
ELECTRONIC VOTING, PROFESSIONAL GUARANTEES AND OTHER REFORMS IN THE MOLDOVAN LEGAL PROFESSION 429

Greff F.
LE BARREAU DE LUXEMBOURG 432

Brandman K.
FREEDOM OF SPEECH AND INFORMATION IN ADVOCACY: INTERNATIONAL STANDARDS 436

Кісліцина І. О.
ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ У США 438

Kravchenko O.
INTERNATIONAL EXPERIENCE OF THE FORM OF PERFORMING ADVOCATE ACTIVITY 442

Свида О. Г.
СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ: ДОСВІД ОКРЕМИХ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС 444

Бака Е. В.
ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД 448

Биба Н. М.
АДВОКАТУРА США ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ 451

Деренюк А. О.
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ НІМЕЧЧИНИ 453

Касаткін В. В.
ГЕНЕЗИС ТА СУЧАСНИЙ СТАН АДВОКАТУРИ В США 457

Кірова А. Д.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЛЬЩІ 461

Книга Є. Ю.
ОСОБЛИВОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШОТЛАНДІЇ 463

Котелевська В. Р.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ 466

Лещенко В. О.
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТУРИ V. УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ 469

Овчиннікова О. В.
ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТУРИ ТА КОНСУЛЬСЬКИХ УСТАНОВ ПІД ЧАС НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ЗА КОРДОНОМ 472

Олійник М. І.
ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 475

Слободянюк І. Р.
ВІДНОСИНИ МІЖ АДВОКАТОМ І КЛІЄНТОМ: ДОСВІД АНГЛІЇ 480

Тарасенко М. Л.
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ В ІСПАНІЇ 482

Тишко І. П.
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ ФРАНЦІЇ 485

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

учасникам XII Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»

Шановні учасники конференції!

Сучасне українське суспільство в умовах війни зустрілося з новими викликами у всіх сферах життя: правовій (запровадження режиму воєнного стану, порушення прав людини через воєнні злочини), економічній (суцільне підвищення цін, втрата або пошкодження майна та житла), соціальній (труднощі з працевлаштуванням, втрата зв'язків з родичами та близькими, що знаходяться на тимчасово окупованій території), духовній (стрес та невпевненість у майбутньому).

Ми високо цінуємо, що у таких надзвичайно складних умовах Національна асоціація адвокатів України вживає різноманітних заходів з надання допомоги не лише адвокатам, але й військовим та громадянам держави: направляються кошти адвокатам, які постраждали внаслідок воєнних дій; здійснюється підтримка адвокатів, які надають правничу допомогу військовослужбовцям Pro Bono; організуються семінари, круглі столи, конференції з актуальних питань правничої допомоги військовослужбовцям; волонтерськими центрами при радах адвокатів регіонів збираються товари першої необхідності для осіб, які опинилися у скрутній життєвій ситуації. Таке занепокоєння проблемами сьогодення свідчить, що адвокатська спільнота об'єднала людей з високими моральними цінностями, активною громадянською позицією.

Українська правова школа в усі часи об'єднувала талановитих та відданих своїй справі науковців та вчених. Національний університет «Одеська юридична академія», як представник Одеської школи права, не знаходиться осторонь та відіграє суттєву роль у формуванні особистостей майбутніх адвокатів.

Увібравши у себе традиції, що складалися з початку існування Рішельєвського ліцею, а в подальшому – юридичного факультету, Юридичного інституту ОДУ, Одеської національної юридичної академії, яка Указом Президента України від 02.09.2010 р. № 893/2010 була реорганізована в Національний університет «Одеська юридична академія», викладачі Університету докладають всіх зусиль не лише для надання здобувачам теоретичних та практичних знань, але й роблять все можливе для формування поваги до таких загальнолюдських ідей як верховенство права, справедливість, чесність, неупередженість, добропорядність тощо.

Позитивно, що вплив Університету на майбутніх адвокатів не обмежується лише діяльністю професорсько-викладацького складу. Взаємодія між Університетом та інститутом адвокатури є багаторівневою та комплексною, а її підґрунтям стало укладання 08 квітня 2017 р. Меморандуму про співпрацю з Національною асоціацією адвокатів України, який поставив за мету взаємодію та обмін інформацією і досвідом в межах відповідних функцій і повноважень сторін меморандуму, здійснення наукової та практичної діяльності у сфері забезпечення верховенства права, розвитку адвокатури, захисту прав і свобод людини та громадянина на основі рівноправності, взаємної вигоди та дотримання загальновизнаних норм та принципів.

В Одеській області органи адвокатського самоврядування плідно співпрацюють з Університетом протягом багатьох років. Цього року вперше в рамках конференції будуть проходити Бронзовські читання, присвячені пам'яті видатного одеського адвоката – Голови Ради адвокатів Одеської області у період 2012-2021 роки, заслуженого юриста України Йосипа Львовича Бронза. Тема читань «Питання адвокатської етики» найкращим чином відображує особистий внесок Йосипа Львовича у розвиток адвокатури та адвокатської діяльності в Україні, адже, без перебільшення, його можна назвати честю та гідністю вітчизняної адвокатури.

В структурі Університету функціонує факультет адвокатури та антикорупційної діяльності (до 02.02.2022 р. – факультет адвокатури), який наразі очолює кандидат юридичних наук, доцент, адвокат Євген Сергійович Хижняк. Факультет розпочав свою діяльність у 2000 р., коли, відповідно до клопотання Всеукраїнської громадської організації «Спілка адвокатів України», на підставі рішення Вченої ради Одеської державної юридичної академії, Інститут муніципального права і управління було реорганізовано в Інститут адвокатури та муніципального управління.

Керівництво факультету приділяє особливу увагу набуттю здобувачами окрім теоретичних, ще й практичних навичок. Задля цього укладаються меморандуми про співробітництво. Серед них, до прикладу, меморандуми з АО «Адвокатська фірма «Собраніє», АБ «Паляничко та партнери», АО «Пантеон», АО «Рижих, Григоржевський та партнери», АО «Юріс Феррум», АО «Barristers», АО «ALGIZ», АО «Legal Partner», АО «Legal Consult Group», АО «Legion» тощо. Такі угоди надають можливість здобувачам проходити виробничу та навчальну практику у адвокатів. Крім того, представники цих адвокатських формувань запрошуються на інноваційний захід – «Ярмарок вакансій», що відбувається на факультеті вже не перший рік, в рамках якої у студентів є можливість поспілкуватися з потенційними роботодавцями і в майбутньому бути працевлаштованим ще до закінчення самого навчання.

Ми пишаємося випускниками Національного університету «Одеська юридична академія», які обрали суспільно значущу професію адвоката. До прикладу, випускник факультету адвокатури В. Паляничко є керуючим партнером АБ «Паляничко та партнери», С. Чернушич – керівник АО «Легіон», В. Роман – партнер АО «Legal Partner», Л.Чекмарьова – керуюча АБ «Лариси Чекмарьової». Варто зазначити, що випускники університету сьогодні є успішними адвокатами не лише в Україні, а й за кордоном. Ольга Смірнова очолює адвокатське об'єднання у Сполучених Штатах Америки. Більш того, випускникам університету не треба підтверджувати диплом при подачі документів на отримання права на зайняття адвокатською діяльністю у США, оскільки НУ «ОЮА» входить до списку акредитованих юридичних шкіл. Вважаю це високим досягненням нашого університету та визнанням Одеської правової школи!

У складі факультету функціонує кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури. З 2017 р. кафедру очолює доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, адвокат, секретар дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Одеської області Нана Мезенівна Бакаянова.

З 2010 р. кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури разом із факультетом та Радою адвокатів Одеської області проводить щорічну Міжнародну науково-практичну конференцію «Адвокатура: історія, сучасність та майбутнє», яка об'єднує науковців, здобувачів вищої освіти, а також адвокатів та інших правників з України та зарубіжних держав, які займаються дослідженнями питань організації та діяльності адвокатури. Крім того, кафедрою сумісно із Радою адвокатів Одеської області, Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури Одеської області, Центром досліджень адвокатури і права Національної асоціації адвокатів України на базі факультету адвокатури у 2017 р. було відкрито Кабінет історії адвокатури України та Кабінет історії адвокатури Одещини. А у 2020 р. спільно з Радою адвокатів Одеської області кафедрою

організації судових, правоохоронних органів та адвокатури видано колективну монографію «Адвокатура Одеси і Одеської області: історичні нариси», в якій на основі архівних матеріалів досліджено історичний розвиток адвокатури Одещини від часів заснування міста Одеси до наших днів.

Не можна оминути й той факт, що на кафедрі викладаються такі навчальні дисципліни як: «Адвокатура України», «Адвокатська діяльність», «Адвокатська етика», «Організація адвокатської практики», «Історія адвокатури», «Адвокат в адміністративному судочинстві», «Особливості тактики представництва в судах у цивільному судочинстві», «Актуальні проблеми правового регулювання адвокатської діяльності», «Особливості тактики представництва у цивільному судочинстві», «Безоплатна правова допомога в Україні».

Враховуючи різноманітність базових дисциплін та спецкурсів, можна стверджувати, що перші внески у формування високоморальних якостей майбутнього адвоката відбуваються задовго до підготовки до складання кваліфікаційного іспиту, а саме – під час навчання у Національному університеті «Одеська юридична академія».

У 2022 році виповнюється 25 років з заснування Національного університету «Одеська юридична академія». І саме цього року, в умовах безпрецедентних викликів воєнного часу,перед Університетом особливо гостро стоять проблеми збереження своєї історії, традицій та підтримки наших студентів. Саме вони у майбутньому братимуть участь у відновленні та зміцненні України, у тому числі, як адвокати, реалізуючи завдання з надання професійної правничої допомоги в нашій державі.

Бажаю учасникам міжнародної конференції мирного щасливого життя, здоров'я та наснаги, подальших професійних успіхів! Віримо в перемогу та докладаємо всіх зусиль на благо України!

Президент Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
заслужений юрист України ***Сергій КІВАЛОВ***

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ, РАДИ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

учасникам XII Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»

Шановні учасники конференції!

Від імені Національної асоціації адвокатів України щиро вітаю учасників XII вже традиційної Міжнародної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» з початком роботи!

Щиро рада бачити у програмі Конференції цілий розділ під назвою «Бронзовські читання», присвячений Правилам адвокатської етики – улюблені темі Йосипа Львовича.

Дякуємо керівництву Університету, яке підтримало нашу пропозицію щодо проведення читань у пам'ять про нашого колегу, чудового адвоката, людину-легенду Йосипа Львовича Бронза. А ті з вас, хто хоче почути його голос, відчути його енергію та ще раз побачити його – подивіться відео на сайті Вищої школи адвокатури НААУ, де він виступає з лекцією, присвяченою Правилам адвокатської етики. Переконана, що продовження справи Йосипа Бронза та збереження його спадщини буде найкращою даниною пам'яті про нього і яскравою сторінкою нашої професійної історії.

Вітаючи вас з початком роботи конференції, хочу особливо наголосити, що в Національному університеті «Одеська юридична академія» вдалося створити потужний майданчик для дискусій між юристами-науковцями,

практикуючими фахівцями різних галузей юриспруденції, вченими інших країн, студентами та молодими вченими.

Така платформа дає нам змогу обмінюватися думками щодо поточного стану адвокатури та всім разом у фаховій дискусії формувати майбутнє бачення розвитку адвокатської професії у вкрай складних умовах сучасних викликів.

Безумовно, така багаторічна співпраця Національної асоціації адвокатів України та Національного університету «Одеська юридична академія» сприяє взаємозбагаченню та ефекту взаємного підсилення як академічної сфери, так і практикуючих захисників.

У 2012 році на підставі прийнятого закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вперше в історії нашої держави була заснована Національна асоціація адвокатів України – недержавна некомерційна професійна організація, яка об'єднує всіх адвокатів України (обов'язкове членство) та утворена з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування. 17 листопада Національній асоціації адвокатів України виповнюється 10 років від дня заснування. Виповнюється 10 років від створення та початку діяльності регіональних і вищих органів самоврядування адвокатури України.

Безперечним є факт, що ми створили потужну професійну організацію адвокатів. Це визнається країнами Європейського Союзу та іншими державами світу.

С подивом ми побачили на сайті Міжнародної конференції з відновлення України, яка відбулася у Швейцарії, Лугано 4-5 липня, частину Проєкту Плану відновлення України Національної ради з відновлення України від наслідків війни розроблену Робочою групою «Юстиція». Автори 24 сторінок її тексту під назвою «Удосконалення інституту адвокатури. Трансформація системи нотаріату» зазначають, що на цей момент є «неповна відповідність принципів адвокатури в Україні основним принципам адвокатури ЄС», а тому вони пропонують: «Провести децентралізацію самоуправління адвокатів, зміну статусу Національної асоціації адвокатів України та створення альтернативних професійних організацій адвокатів. Привести умови перебування в органах самоуправління адвокатів у відповідність з практикою країн ЄС. Відновити діяльність органів самоуправління адвокатів на тимчасово окупованих областях на територіях, підконтрольних Україні».

Вказані пропозиції надано без будь-якого дослідження сучасного стану адвокатури України. Текст РГ «Юстиція» з «Удосконалення інституту адвокатури. Трансформація системи нотаріату» не містить жодного слова про будь-яке «відновлення» адвокатури від наслідків війни.

Нагадую, що на виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС нашою державою започатковані реформи у секторі юстиції. Затверджено Стратегію розвитку органів правосуддя та конституційного судочинства

на 2021-2023 роки, у межах якої удосконаленням інституту адвокатури займається Указом Президента Комісія з питань правової реформ. Її Головою, також згідно з Указом Президента України, є народний депутат Сергій Іонушас.

Нас надихнула висока оцінка діяльності НААУ Голови Комісії з питань правової реформи Сергія Іонушаса, яка прозвучала на Всеукраїнському форумі «Україна 30. Розвиток правосуддя», який проходив 1-3 березня 2021 року під егідою Президента України. Анонсуючи Стратегію розвитку органів правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, Голова Комісії відзначив, що «інститут адвокатури в Україні з усіх органів правосуддя можливо поставити на перше місце з точки зору належного виконання їм функцій». Він акцентував увагу на тому, що в частині адвокатури планується зосередити зусилля на посиленні гарантій адвокатської діяльності та професійних прав адвокатів, удосконаленні самоврядності адвокатури, розширенні можливостей доступу адвокатів до державних реєстрів та баз даних при здійсненні адвокатської діяльності. Комісія і наразі працює і через деякий час ми побачимо результати її роботи.

Невідома РГ «Юстиція» почала займатися удосконаленням інституту адвокатури за межами задекларованого Національною радою з відновлення України від наслідків війни Плану відновлення України, перебравши на себе повноваження Комісії з питань правової реформи. Рада адвокатів України намагається встановити, ким і коли створена РГ «Юстиція» та який її склад. Із отриманих відповідей на чисельні запити до Міністерства юстиції України, до Кабінету Міністрів України та до Національної ради з відновлення України після війни щодо того, хто входить до складу робочої групи, яка вирішила реформувати адвокатуру під приводом її відновлення після війни, слідує, що такою інформацією зазначені установи не володіють.

«Виявляється, що існує персональний склад робочої групи, який тримають в таємниці від адвокатури, яку Міністерство юстиції України вирішило реформувати без участі самої адвокатури. А може ніякої робочої групи не існує і план реформування був складений одноособово», – так стверджували на проведеному сьогодні Спеціальному засіданні Ради адвокатів України.

НААУ цікавить питання, чому намагаються здійснити реформування адвокатури без участі професійної спільноти – без самої адвокатської інституції, у складі якої близько 70 тисяч адвокатів? Це не відповідає європейським стандартам.

Адвокатура України наразі не зруйнована, вона діє відповідно до чинного законодавства, у тому числі усі органи самоврядування, і не потребує фінансування від держави на своє відновлення. Адже державі потрібні величезні кошти на відновлення економіки країни і точно не на відновлення адвокатури.

Нам не потрібне відновлення діяльності органів самоуправління адвокатів на тимчасово окупованих областях та територіях, підконтрольних Україні, про що зазначено у пропозиціях.

Усі наші органи регіонального адвокатського самоврядування наразі діють і не припиняли свою діяльність у зв'язку з війною. Ті, що з окупованих територій, відкрили свої додаткові офіси в Києві або на інших неокупованих територіях і здійснюють допуск до професії, стажування, підвищення кваліфікації та дисциплінарні процедури. Дане питання залежить лише від прийняття рішення самого органу адвокатського самоврядування і не потребує законодавчого врегулювання.

Проект презентації РГ «Юстиція» з «Удосконалення інституту адвокатури», який навіть за своєю назвою не може бути проектом Плану відновлення України, насправді виявився планом знищення, руйнації української адвокатури.

А ми знаємо, що потрібно наразі для юстиції і для адвокатів у тому числі: потрібні обладнані бомбосховища в приміщеннях судів, з можливістю перебування в них не лише суддів та апарату суду, а й адвокатів та громадян – сторін процесу; потрібне фінансування для обладнання судів безперебійним стабільним інтернетом, незалежним від електропостачання задля безперешкодної можливості адвокатам приймати участь у судових засіданнях, захищаючи права громадян.

Адвокатура України посідає особливий статус в системі правосуддя. З моменту створення Української держави наша професійна спільнота виборювала справжню, а не декларативну незалежність, гідний статус і право на самоврядність професії.

Війна внесла свої корективи в адвокатське життя. Багато наших колег пішли до лав ЗСУ і героїчно боронять нашу землю. Від початку війни адвокатська спільнота зазнала втрат – є десятки загиблих серед адвокатів.

Чимало наших колег втратили рідних і близьких під обстрілами ворога, залишилися без житла, зазнали поранень, потребують постійного лікування та недешевих медикаментів.

Керівництво НААУ звернулося і звертається до адвокатур Європейських держав та всього світу з проханням про матеріальну допомогу для наших адвокатів.

Ми реально відчули, що таке солідарність професії адвоката. Ми відчули плече адвокатів різних країн.

Завдяки міжнародній фінансовій допомозі, яка надходить і від адвокатур різних країн – Чехії, Німеччини, Франції, Японії, Польщі і особисто від адвокатів інших країн, а також CCBE та IBE, ми допомагаємо адвокатам з цих вразливих категорій та їх сім'ям, адже дух корпоративної єдності для нас далеко не пусті слова.

Ми створили Опікунську раду, яка за визначеними ними критеріями, транспарентно і по совісті розподіляє благодійну допомогу нашим постраждалим адвокатам та їхнім сім'ям. Зі Звітом про надання такої допомоги ви можете ознайомитись на нашому сайті.

Керівництво Національної асоціації адвокатів України продовжує координацію допомоги громадянам України та адвокатам, які опинилися за кордоном з незалежних від них обставин. Наразі ми працюємо над координацією з вирішення міграційних питань в тих країнах, куди виїхала значна кількість громадян України.

У цьому нам допомагають представництва НААУ за кордоном, куди наші співвітчизники звертаються за юридичною допомогою. Таких представництв у нас вже близько 50, вони функціонують за аналогією з почесними консульствами, у тісній співпраці з дипломатичними місіями України та національними адвокатурами держав перебування.

Постійний Комітет Ради правничих та адвокатських товариств Європи (ССВЕ) спільно з НААУ розробили Рекомендації щодо українських адвокатів, які були затверджені 24 червня цього року, пропонуючи правничим та адвокатським товариствам держав-членів ЄС вжити таких заходів при визнанні кваліфікації українських адвокатів: намагатися зменшити формалізм процесу визнання професійної кваліфікації українських адвокатів (наприклад, зменшити/відмінити суми щорічних внесків); враховувати, що в Україні діє Національна асоціація адвокатів України – єдина професійна організація адвокатури; опублікувати чітку, прозору та легкодоступну інформацію (доступну також онлайн), за можливості українською мовою, щодо процедури визнання дипломів та професійної кваліфікації у відповідній країні, чи роз'яснення про процедури доступу до професії, або дозволити провадження діяльність у сфері юридичних послуг відповідно до національного законодавства цієї країни; розглянути питання про можливість визнання функціональної кваліфікації для українських адвокатів, яка може бути отримана на основі існуючої української кваліфікації або за допомогою спрощених навчальних курсів доступною для зацікавлених особи мовою; посилити співпрацю між адвокатськими та правничими товариствами ЄС, а також між останніми та НААУ, включно з її представництвами за кордоном, у тому числі шляхом регулярного обміну інформацією та найкращими практиками.

Під час особистих зустрічей з представниками органів адвокатського самоврядування різних країн, під час усіх міжнародних заходів я закликаю не тільки до найскорішого ухвалення рекомендацій ССВЕ, але і до втілення принципу взаємності у практичних рішеннях європейських асоціацій адвокатів.

Якщо з цим зовсім немає проблем у таких країнах як Чехія, Словаччина, то побачила небажання та потуплені очі адвокатів при спілкуванні в Польщі.

Крім того, необхідно спрощувати адаптацію українських адвокатів до вимог європейських ринків. Особливо це стосується країн, у яких вимушено знаходяться наші адвокати у зв'язку з війною. Вони потребують безкоштовного навчання мови країни перебування та правничих дисциплін, курсів з підвищення кваліфікації у праві саме європейських країн.

Національна асоціація адвокатів України продовжує функціонувати та стояти на сторожі верховенства права, забезпечувати доступ до правової допомоги. Попри війну, українська адвокатура в неймовірно важких умовах продовжує захищати конституційні права громадян України. Саме тому професійний рівень адвокатури, повнота конституційних гарантій незалежності адвокатури є ключовими умовами для того, щоб кожна людина могла реалізувати усінадані Конституцією України права.

Хочу побажати всім учасникам XII Міжнародної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» продуктивної роботи, цікавих доповідей і нових знань, які знадобляться в майбутній практичній роботі!

Війна в Україні – жахливе випробування для всього нашого народу. Вона, безперечно, змінить геополітичний ландшафт сучасного світу, але в усі часи роль адвоката була і залишиться незмінною.

Голова Національної асоціації адвокатів України,
Ради адвокатів України,
заслужений юрист України ***Лідія ІЗОВІТОВА***

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ГОЛОВИ ВЕРХОВНОГО СУДУ

учасникам XII Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»

Шановні учасники конференції!

Висловлюю вдячність за можливість взяти участь у відкритті міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє» та принагідно висловлюю привітання з нагоди 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія»!

На сьогодні складно переоцінити важливість якісної освіти загалом та юридичної освіти, зокрема. Попри усі поточні складнощі освітнього процесу, які були пов'язані спочатку з пандемією коронавірусу, а сьогодні – з війною, ми маємо усвідомлювати, що майбутнє нашої держави залежить від того покоління, яке сьогодні перебуває на студентських лавах.

Важливо також, що попри війну та непросту ситуацію в Одесі, організатори знайшли можливість провести цей форум, за що висловлюю їм особисту вдячність.

Україна вже довела і продовжує доводити, що людські цінності для нашої держави не є простою декларацією, а їх дотримання є сенсом її функціонування. Нація веде боротьбу за те, щоб самій встановлювати правила на своїй території, правила, які базуються на цінностях, а не на свавіллі.

Верховенство права, як одна з основних засад правової держави може бути впевнено реалізована за умови єднання зусиль усіх суб'єктів системи правосуддя. На моє глибоке переконання, від адвокатури тут дуже багато чого залежить.

Саме тому Верховний Суд з початку своєю діяльності веде активний діалог з представниками адвокатського товариства, проводяться численні спільні заходи, на яких судді можуть напряму поспілкуватись з адвокатами, вислухати проблеми, які виникають в ході розгляду судових справ.

Запевняю вас у тому, що ту інформацію, яку ми отримуємо в спілкуванні, Верховний Суд використовує в процесі своєї діяльності, адже це є одним із шляхів покращення стану здійснення правосуддя та, відповідно, посилення судового захисту прав і свобод наших громадян.

Усім відомо, що система правосуддя внаслідок війни зіштовхується з безпрецедентними викликами. Власне, як уся наша держава. Територіальна підсудність майже 100 судів на сьогодні змінена і ми розуміємо, що це породжує складнощі не лише для суддів, а й для адвокатів.

Насамперед, це стосується відновлення втрачених проваджень. На превеликий жаль, враховуючи раптовість збройної агресії російської федерації, не усі суди змогли евакуювати судові справи на безпечні території. Користуючись нагодою, хочу висловити прохання до адвокатів максимально сприяти реалізації прав громадян у цих складних обставинах. Зокрема, сприяти відновленню матеріалів втрачених проваджень, а там, де це неможливо – звертатись із новими позовами до судів, яким визначена територіальна підсудність.

Верховному Суду відома проблема щодо відновлення матеріалів у кримінальному провадження. Тому, ведеться активний діалог із парламентом і вже в першому читанні ухвалено законопроект, який розблокує процедуру відновлення і таких матеріалів. Очікуємо, що найближчим часом цей акт буде ухвалено в цілому.

Попри усі складнощі, на сьогодні відбуваються активні процеси щодо формування органів суддівського врядування – Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів. Сподіваюсь, що вже ближчим часом вдастся провести З'їзд суддів та обрати членів Вищої ради правосуддя із кандидатів, які отримали позитивні рекомендації Етичної ради.

Очікується також активізація конкурсу з обрання членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, в якому бере участь понад 300 кандидатів, багато з яких є представниками адвокатського середовища.

Підсумовуючи скажу, що війна – це виклик, але на думку Френсіса Фукуями – війна це і фактор, який здатен кратно прискорити процеси розвитку, і я впевнений в тому, що Україна вийде переможцем та набере найбільших обертів, щоб рухатись вперед і вгору.

Задля конструктивного вирішення тих проблем, з якими на сьогодні зіштовхнулась система юстиції загалом та адвокатура зокрема, бажаю усім учасникам плідного діалогу!

Голова Верховного Суду ***Всеволод КНЯЗЄВ***

ЧИТАННЯ «ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ», ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО АДВОКАТА ЙОСИПА БРОНЗА

Жуковська О. Л.
віце-президент Спілки адвокатів України, кандидат юридичних наук, адвокат, заслужений юрист України

ГЕНЕЗИС ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

В ці страшні часи ворожої рашистської навали особливо радісно, що у нас вистачає і сил і бажання звертатись до проблем моралі, деонтології, до блискучих постатей нашої історії. І це не випадково – адже саме сила духу, вірність духовним цінностям відрізняє нас від ницого ворога, цементує наш спротив…

Знакове, що ми звертаємось сьогодні як до джерела духовності до постаті видатної людини й адвоката – Йосипа Львовича Бронза. Він був *уособленням етичних засад адвокатської професії*, він ними дихав і жив, він просто не вмів інакше….Йосип Львович лишив по собі сяючий приклад – яким має бути Адвокат з великої літери!

Його портрет – фактично це гідне обличчя української адвокатури, яким ми можемо пишатись, і на яке, сподіваюсь, рівнятимуться покоління молодих адвокатів.

Його відданість професії та її духовному стрижню – правилам адвокатської етики, мабуть і визначили те, про що сьогодні хотілось би нагадати – про те з чого все починалось. Декілька щасливих споминів про початок і не таких щасливих про продовження.

1. Чому так довго адвокатура України могла існувати без писаних правил адвокатської етики? Доволі очевидно – бо адвокатуру складали особистості які, подібно до Йосипа Львовича, мали чітку і зрозумілу систему деонтологічних орієнтирів, генетично отриманих від своїх вчителів та попередників, і, відповідно, – передавали їх своїм багаточисельним учням через інститут стажування і власний приклад роботи в адвокатських колективах. Тому геть невірно вважати, що адвокатська деонтологія народилась лишень з прийняттям Правил адвокатської етики…. Вона жила і розвивалась завдяки таким велетням духу, як Йосип Львович, котрі були поєднані спільним природнім для них розумінням, як то кажуть, що добре і що погано.

Проте коли на часі стала реформа адвокатури, якій передувало створення незалежної Спілки адвокатів України, котра своєю чергою ініціювала

прийняття закону про адвокатуру, що надав би їй справжньої незалежності, стало зрозуміло, що елітний клуб, яким лишалась адвокатура, неминуче зазнає змін, хоча б через зняття кількісних обмежень і урізноманітнення форм діяльності.

Тому ще в самому статуті САУ, єдиної на той час всеукраїнської адвокатської організації, одним з фундаторів котрої фактично був Йосип Львович, серед основних стратегічних цілей цієї було закріплено розробку і впровадження Кодексу адвокатської етики .

САУ ж як власне ініціатор і основна рушійна сила прийняття Закону «Про адвокатуру» (1992) ініціювала й закріплення в ньому дотримання правил адвокатської етики як складову Присяги адвоката. Проте з прийняттям Закону необхідність у саме писаних Правил адвокатської етики стала відчуватись в декількох проекціях.

Насамперед, із сумнозвісною ліквідацією інституту стажування – який так палко обстоював Йосип Львович – зник канал природньої передачі з вуст у вуста неписаних правил адвокатської етики. По друге, через зняття кількісних обмежень і доволі ліберальне первинне ставлення до адвокатських іспитів адвокатура почала миттєво поповнюватись величезною кількістю представників інших правничих професій (прокурорами, слідчими тощо), котрі сповідували геть інші фахові принципи і звичаї. Та й прикмети розвитку бізнесу пост-радянського ґатунку дались взнаки. Правозахисна функція адвокатури почала семимильними кроками девальвувати, поступатись заробітчанству і грі без правил. Окрім того, новостворені кваліфікаційно – дисциплінарні комісії адвокатури на тлі відсутності чітких деонтологічних орієнтирів часто зовсім по різному тлумачили порушення правил адвокатської етики як підставу дисциплінарної відповідальності.

Тому потреба і адвокатів і клієнтів у чіткій уніфікованій системі деонтологічних координат стала очевидною перш за все для самих адвокатів. Більш того, прогалина у врегулюванні адвокатської деонтології стала принадною основою для спроб виготовлення відповідного акту державним істеблішментом – вже готувались відповідні проекти Мінюстом, тощо.

2. Відтак 16.06.1995 р. на розширеному засіданні правління САУ і було прийнято рішення про розробку Кодексу адвокатської етики. Йосип Львович був одним з найбільш яскравих прихильників цього рішення.

Було створено робочу групу САУ, очолювану авторкою цих рядків, котра взяла на себе сміливість запропонувати групі варіант правил, розроблений на підставі настанов моїх вчителів, власного досвіду, Кодексу поведінки юристів Європейського Союзу (ССВЕ), Міжнародного кодексу адвокатської етики (ІВА), Етичних правил солісіторів Великобританії, деонтологічних актів Польщі, Іспанії, Бельгії, Данії, Німеччини, Австрії, Ізраїлю, США.

3. І ось, звертаючись до генезису Правил, маю сказати, що так, зарубіжний досвід враховувався, але передусім основою проекту стали от

ті самі неписані правила, які вже існували в Україні, а також ті варіанти вирішення складних етичних ситуацій, які були підказані особистою адвокатською практикою саме в реаліях України.

До прикладу, скажімо, саме тоді виникла тема ідентифікації клієнта, а саме питання щодо того, по відношенню до кого адвокат має виконувати деонтологічні обов'язки – до особи, котра уклала договір, чи до особи в інтересах котрої договір укладено і чиї інтереси власне адвокат представлятиме.

Тригером послугувала одна з моїх справ, власне дуже цікава справа, в якій відначала я представляла психічно хворого оператора, котрого його лікар психіатр намовив обміняти його трикімнатну квартиру на однокімнатну лікаря, бо це, мовляв, йому корисно. Звісно я заявила позов про визнання договору обміну недійсним. Однак лікар вдався до огидної комбінації, мого клієнта було визнано недієздатним, хоча він був чи не найрозумнішим з моїх клієнтів за всю мою практику… Ясна річ, наступного ж дня договір зі мною був розірваний опікуном… А згодом в судове засідання з'явились мало не під руку адвокат відповідача з адвокатом опікуна позивача з одним спільним досьє і заявою про відкликання позову. Щоправда їх очікував неприємний сюрприз в моїй особі…. Я там з'явилась в якості представника громадськості – а саме колективу кіностудії Довженка, де працював позивач.

Дякувати богу, після моєї думки щодо клопотання про відкликання позову, суддя відмовила в його задоволенні, справа була розглянута по суті, а позов було задоволено, попри смішні й огидні дії так званого представника позивача, який разом з представником відповідача до кінця намагались пограбувати нещасного кінооператора. Прикметно, що їх касаційні скарги були тотожними , надрукованими на одній друкарській машинці…

Ось приклад – скільки деонтологічних проблем виникло в одній лишень справі і буквально волали про необхідність їх врегулювання:

– Чиї інтереси мав захищати адвокат позивача – опікуна, чи опікуваного...

– Чи мав він право виконувати вказівки, котрі були явно на шкоду опікуваному...

Не кажучи вже про низку інших очевидних запитань :

– Чи мав він право узгоджувати позицію з опонентом і діяти спільно? Чи це не очевидний конфлікт інтересів?

– Чи мав він право прийти в процес з єдиною метою – провернути оборудку, навіть не вивчивши матеріали справи? Де добросовісність, де чесність, де порядність?

Я дозволила собі навести цей приклад, щоб показати, як народжувались положення Правил адвокатської етики – передусім на підставі досвіду, споминів про випадки з практики, які вимагали врегулювання тих чи інших аспектів адвокатської діяльності.

4. Домінантність саме національної деонтологічної традиції проявилась багато у чому. Ось навіть у формулюванні основних принципів, скажімо, принципу законності. Ми тут категорично відмовились від американського, британського досвіду та інтерпретацій відповідного принципу, закріпленого у низці міжнародних деонтологічних актів, де цей принцип накладає на адвоката цілу низку обмежень.

Всі присутні мабуть неодноразово бачили чисельні фільми і серіали, де американські адвокати мучаються, дізнаючись, що клієнт є винним, а відтак не можна дозволити йому давати свідчення, якщо адвокат усвідомлює, що вони будуть неправдивими.

Ми багато думали над тим, чи готова наша судова система, суспільство, котре щойно вийшло з утроби радянського стандарту відносин громадянин-держава, в котрих саме держава обманювала і тероризувала громадян, до таких суворих етичних обмежень.

І дійшли висновку, що відновлення довіри суспільства до судової системи, до держави, до правоохоронних органів і до адвокатури вимагає набагато ширшого спектру свободи адвоката в доказуванні, відсутності надмірного тягаря, який би протиставляв його обов'язки перед клієнтом обов'язкам перед державою.

Відтак принцип законності було сформульовано так, що в ньому наголос передусім зроблено на корисності цього принципу для клієнта.

«…*У своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватися чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності, вживати всі свої знання і професійну майстерність для належного захисту і представництва прав та законних інтересів громадян і юридичних осіб.»*, а обмеження зведені до мінімальних «…*Адвокат не може давати клієнту поради, свідомо спрямовані на полегшення скоєння правопорушень, або іншим чином зумисно сприяти їх скоєнню його клієнтом або іншими особами.»*

«Адвокат не має права в своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству або цим Правилам».

До речі, в процесі обговорення Йосип Львович наполягав на поширенні цього принципу на приватне життя адвоката, відповідно я дещо узагальнила його пропозицію і третя частина відповідної статті звучала наступним чином «… *У своєму приватному житті адвокат також зобов'язаний дотримуватися закону, не вчиняти правопорушень і не сприяти зумисно їх скоєнню іншими особами.*».

Що як на мене було цілком слушно – адже не можна бути носієм морального імперативу в першій половині дня і перетворюватись на злочинця в другій. Проте в наступному, коли Правила потрапили під, скажімо так, сферу опіки Національної асоціації адвокатів та її органів, це положення

було виключено…. Причому без жодних пояснень, втім як і всі інші зміни до правил….

5. До речі в цьому контексті хотілось би повернутись ще до одного цікавого аспекту первинного народження Правил – цілковитої прозорості їх прийняття. На контрасті з тим, як в наступному по розданим текстам за 5 хвилин без обговорення в них вносились зміни на З'їздах, хочу нагадати відомі, проте дещо забуті факти.

Я не кажу навіть, що Правила (що первинно іменувались Кодексом) рік обговорювались в запеклих дискусіях робочою групою, яка скоротила первинний проект. Група передала проект Правлінню САУ і останнє його схвалило 23.02 1996 р., проте доручило робочій групі внести правки (знов таки, переважно скорочення). Однак ми на цьому не зупинились.

САУ намагалась залучити якнайбільше адвокатів, що не були її членами, до обговорення. Хоча ніякого писаного механізму для зібрання та узагальнення адвокатської думки не було, ми виявили неабияку «винахідливість» у пошуку такої платформи обговорення. І в період підготовки до проведення з'їзду адвокатів України в 1996 р. (який на той час за законом мав єдину функцію – обрання членів ВРЮ від адвокатури) проект Кодексу було розіслано в усі регіони України для обговорення на регіональних конференціях адвокатів по обранню делегатів З'їзду.

Доволі цікаво поглянути зараз на реакцію регіонів. У п'яти областях адвокати висловились взагалі проти самої ідеї прийняття кодексу адвокатської етики. Ось прикметне в цьому сенсі висловлювання, запротокольоване в одному з регіонів: «Чому етика? Хіба є етика слюсаря, лікаря тощо?». Були і такі застереження: правила лобіюються чиновниками ВККА, щоб у разі необхідності «притиснути адвоката до нігтя». Проте заради історичної достовірності підкреслю, що розроблявся Кодекс (в наступному перейменований у Правила) не ВККА, а адвокатами практиками, які самі прагнули працювати з урахуванням відповідних правил і в більшості регіонів ідея прийняття Кодексу і його текст були сприйняті дуже схвально.

Найяскравішим лобістом прийняття Кодексу було Одеське відділення САУ на чолі з Йосипом Бронзом. Власне кажучи, сам Йосип Львович в своїх, іронічних та палких виступах і публікаціях зробив дуже багато для того, аби подолати такий принизливий для нього і всієї адвокатури нігілізм. І багатьох переконав!

І це ще не все! Подальше обговорення і доробка проекту здійснювалась знов таки в атмосфері максимальної відкритості щодо можливих ідей, пропозицій, зауважень. Проект був надрукований у журналі «Адвокат» (№ 1 за 2097 р.). У жовтні 1997 р. проект кодексу пройшов експертизу фахівців ради Європи і отримав високу оцінку, в подальшому він оцінювався провідними фахівцями АВА, обговорювався на міжнародних конференціях (див. деякі висновки у журналі «Адвокат» №№ 4 за 1997 та 1998 рр.).

На цій стадії відбулось скорочення тексту на 1/3. І лишень після врахування всіх пропозицій і зауважень остаточний, скорочений варіант проекту Кодексу, перейменованого у Правила адвокатської етики, було затверджено робочою групою 04.12.1998 р. І невдовзі, 01.10.1999 р., ВККА затвердила цей текст Правил у незмінному вигляді. Відсутність змін на цій стадії була пов'язана не тільки з тим, що всі бажаючі вже давно висловились, а й з тим, що внесення змін, невідомих адвокатському загалу, вважалось некоректним.

Відтак адвокатура отримала Правила адвокатської етики, народжені в самій адвокатській спільноті, опрацьовані й доопрацьовані «надцять» разів, зважаючи на всі висловлені думки. Тому прийняття Правил стало дуже позитивною і безперечно визначною подією в історії адвокатури України.

Попри злостиві застереження окремих скептиків, Правила не тільки не стали якимсь додатковим «тягарем» для адвоката, а й дали єдину систему передбачуваних критеріїв оцінки етичних аспектів його поведінки, тим самим обмеживши гіпотетичні можливості для КДКА «розправитися» з «небажаним» адвокатом.

6. І не випадково. Адже структура і природа норм продумувалась дуже ретельно – обов'язки та заборони формулювались дуже обережно, в багатьох випадках з використанням оціночних термінів («розумно необхідні зусилля», «повинен намагатися знайти можливість», «повинен враховувати необхідність»), що дозволяло адвокату, виходячи з конкретних обставин твердити про відсутність з його боку порушень. До того ж в багатьох забороняючих нормах фігурувала передумова завідомості чи умислу як підстави відповідальності, окрім загальної норми про вину як підставу такої. Більшість норм взагалі за видовими ознаками мала рекомендаційний характер, і вони як такі взагалі не могли створювати підстави для відповідальності. Інші вербалізували норми-принципи, загальноприйняті як основа діяльності адвокатури. Ціла низка норм була уповноважуючими і полегшували адвокату захист від надмірних вимог та несправедливих звинувачень.

Правила стали не стільки підставою для відповідальності адвоката, як скоріш системою орієнтирів, зібранням настанов, які мали велике виховне значення для адвокатів і інформаційне – для клієнтів. Вони змалювали суть адвокатської професій, «моральний портрет» української адвокатури, яку значною мірою саме через це сприйняли як одну з найпередовіших в Європі і саме через високу оцінку Правил адвокатуру України в особі САУ у 2003 році в порядку єдиного виключення було прийнято до ССВЕ – Ради адвокатських асоціацій і правничих товариств Європейського союзу.

7. Повертаючись до ставлення Йосипа Львовича до подальшої долі правил, не можу не сказати, що він дуже гостро переживав подальше перекроювання правил новоствореною Асоціацією адвокатів і її органами (у 2012, 17, 19 р.р.).

Ще на первинному етапі змін у 2012 р з правил зник принцип чесності і порядності, повернення якого він палко обстоював. На щастя цей принцип нещодавно завдяки зусиллям саме Йосипа Львовича повернувся, щоправда в дещо спотвореному вигляді.

Але в наших розмовах щодо змін до правил він підтримав мене в тому, що значна кастрація, яких зазнали Правила, значною ж мірою позбавила їх ролі орієнтирів для обрання адвокатом етично виваженого варіанту поведінки. Бо якщо на перший неуважний погляд виглядало, що за рахунок скорочень , яких зазнали Правила у 2012 та 2017 р.р. ,певні принципи і вимоги до адвокатів послаблені, проте насправді будь-яка невизначеність і непередбачуваність – поле для сваволі тих, хто тлумачитиме правила при їх застосуванні в дисциплінарній процедурі.

8. Нас обох тривожили ті самі речі. Коротко назву деякі.

Найперше постраждав принцип незалежності – з формулювання відповідного принципу (ст. 6) зникла низка механізмів його реалізації та вказівка про те, що «*Національна асоціація адвокатів, органи адвокатського самоврядування в межах своєї компетенції мають всіляко сприяти гарантуванню незалежності адвоката*».

Натомість в статті «Загальні етичні засади взаємин між адвокатами» (ст.50) з'явилось право РАУ та НААУ встановлювати принципи адвокатської діяльності своїми рішеннями! Отже вже не закон, не Правила, а будь-яке рішення Ради може встановлювати не більш не менш як ПРИНЦИПИ адвокатської діяльності (!). Навряд чи при цьому можна говорити серйозно про незалежність.

З невідомих мотивів із загальних засад взаємин між адвокатами «викреслено» було принцип колегіальності, але лишилось його втілення щодо зарубіжних колег (див.ред.ст.50 Правил). Оце дивина – українські адвокати вже не колеги, а от іноземні – то таки так!

Повага до зарубіжжя однак зникла в сенсі перекручування загальноприйнятого розуміння певних принципів – наприклад, конфлікту інтересів (у нас в дефініції це конфлікт між інтересами клієнта і адвоката, а не різних клієнтів, як це розуміється всім світовим адвокатським загалом – див.ст.9 ч.1).

Подив викликало і зняття заборони на поділ гонорару за рекомендування клієнта, що узаконило без жодних обмежень порочну практику використання праці «літературних рабів»…

Якщо вже говорити про молодих адвокатів, то навряд чи їм сподобалось виключення з ст.17, яка регламентувала дотримання принципів компетентності і добросовісності у відносинах з клієнтом, дозволу приймати доручення з питань, де адвокат міг, за згодою клієнта, досягти необхідного рівня кваліфікації…

9. Але взагалі поза межами розумного новим Розділом VII на 4х сторінках (!)) заради просто всеосяжних обмежень на користування адвокатами соціальними мережами фактично було зламано взагалі всю систему Правил.

Раніше можна було зрозуміти, що існують загальні принципи, а потім вони уточнюються стосовно певних сфер діяльності та сфер відносин.

Тепер же в сфері користування мережею інтернет, котрій присвячено окремий розділ8 Правил, діє вже більш широке коло загальних принципів, визначених в ст.57 (тут повернулась з небуття «чесність», з'явились «професійність», «відповідальність», «гідність», «стриманість і коректність» «недопущення будь-яких проявів дискримінації», «толерантність та терпимість», «корпоративність та збереження довіри суспільства»)…

Питається, що в інших сферах ці якості не мають бути притаманними адвокату, що в соціальних мережах він має бути більш відповідальним, професійним, гідним та ін. ніж в основній діяльності?

І чому ще тоді не можна було просто «реінкарнувати» принцип «чесності і порядності» як загальний етичний принцип й тоді всі ці новели були б зайвими : бо чесна та порядна людина не допустить ні безвідповідальності, ні расизму, ні нетерпимості…Будь – де, соціальні мережі включно.

Прикметно, що в 2019 р. Принцип доброчесності і порядності все ж таки завдяки критиці його вилучення та зусиллям Йосипа Львовича Бронза було повернуто, проте вся ця черезсмужна сага, присвячена соціальним мережам залишилась…..

І лишилося відтак два набору принципів адвокатської етики – один для всіх сфер діяльності – інший для соціальних мереж. Хоча абсолютно очевидно, що не може бути різних загальних принципів в різних сферах діяльності. На то вони «загальні». Лише втілення їх може бути специфічне….

Тому мене немає в соціальних мережах, бо я на разі не в змозі була б витримати ці смуги колючого дроту, які вбивають свободу слова…..

Ось лише один приклад неймовірної вербальної еквілібристики, ужитої авторами змін Правил: «Адвокат у соціальних мережах, Інтернет-форумах та інших формах комунікації в мережі Інтернет повинен здійснювати спілкування з повагою, *прийняттям та правильним (таким, що відповідає загальнолюдським цінностям) розумінням різноманіття культур світу, форм самовираження та засобів прояву людської індивідуальності*.» (!). При всій повазі – це якийсь гордіїв вузол суперечностей та абсолютно невизначених понять. Інакше кажучи – набір слів, під який можна підвести будь-що в якості порушення.

10. За все це – непрозорість внесення змін до Правил, відсутність їх обговорення, часто недолугість і недалекоглядність , а головне – байдужість при голосуванні за них – дуже боляче мені, як людині яка вклала в їх створення здоровезний шмат свого життя і душі, боляче було і Йосипу Львовичу….

Лишається сподіватись, що приклад відкритості, фахової дискусії, небайдужості, які сприяли народженню правил, колись в оновленій Україні послугує поверненню цих засад нормотворчості в адвокатурі, а відкритість і фахова дискусія розквіте разом з духовністю нашого народу.

І тоді спомин про те, як народжувались Правила адвокатської етики, зможе стати в нагоді для тих , хто братиметься за їх зміни та оновлення! Про це мріяв Йосип Львович Бронз!

Бірюкова А. М.
проректор Академії адвокатури України, професор,
адвокат, член дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії
м. Києва, заслужений юрист України

ВЛАСНИЙ КОДЕКС ЧЕСТІ АДВОКАТА

Бронз Йосип Львович, людина з Великої літери, все своє життя присвятив адвокатській діяльності, у приватній та публічній сфері завжди відстоював дотримання колегами основних етичних принципів діяльності адвоката та наголошував на тому, що перш ніж починати працювати, адвокат повинен мати власний кодекс честі, до якого входить: обов'язкове дотримання принципу конфіденційності, принципу адвокатської таємниці, принципу добросовісності і компетентності, принципу пріоритету інтересів клієнта, принципу реклами. Але, Йосип Львович додає, що їх мало знати, потрібно розуміти що це таке [1].

Дійсно, розкриття змісту цих принципів у адвокатській діяльності, відображаються у нормах Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" та Правилах адвокатської етики.

Такий підхід відповідає загальносвітовій практиці щодо закріплення норм адвокатської етики у відповідних спеціальних документах, як на міжнародному, так і на національному, регіональному рівнях, а також на рівні окремих адвокатських утворень.

У даному питанні не є виключенням і Україна, де 17 листопада 2012 року вищим органом адвокатського самоврядування – установчим З'їздом адвокатів України були затверджені Правила адвокатської етики. 9 червня 2017 року Звітно-виборчий з'їзд адвокатів України затвердив нову редакцію Правил адвокатської етики, до якої, 15 лютого 2019 року З'їздом адвокатів України внесені зміни та доповнення.

У Правилах адвокатської етики визначається, що вони слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні ними своїх багатоманітних та

іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури та принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" та іншими законодавчими актами України, а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката у дисциплінарному провадженні кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури. Метою Правил адвокатської етики Правила є уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві [2].

За порадою Бронза Й. Л., основні етичні принципи діяльності адвоката, які звісно входять до системи орієнтирів етичної поведінки адвокатів, *мало знати, потрібно розуміти що це таке* [1].

Так, адвокатська таємниця та, похідний від неї принцип конфіденційності, є незмінними атрибутами адвокатської діяльності з моменту її зародження як такої. Без дотримання адвокатської таємниці неможливо говорити про ефективність захисту адвокатом прав та законних інтересів своїх клієнтів, без дотримання принципу конфіденційності неможлива повна довіра між ними.

Прикрим є те, що деякі адвокати або не розуміють важливість дотримання ними адвокатської таємниці, або, що є неприпустимим, свідомо порушують дію цього принципу.

У затвердженому ВКДКА Узагальненні дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо адвокатської таємниці наведений приклад розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю – адвокат, яким з клієнтом був укладений договір про надання правової допомоги, дав обвинувальні свідчення проти клієнта, згоду на які вона не надавала, і які згодом лягли в основу обвинувачення її у скоєнні кримінальних правопорушень [3]. Звісно, адвоката було притягнуто до дисциплінарної відповідальності та застосовано дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Врегулювання у Правилах адвокатської етики принципу пріоритету інтересів клієнта, стало результатом послідовного втілення міжнародних стандартів адвокатської етики в Україні. Зокрема, статтею 8 Правил адвокатської етики визначено, що у межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнта.

Розуміння адвокатом змісту даного принципу є необхідною умовою для здійснення ним професійної діяльності. Очевидним є пріоритет інтересів клієнта не тільки перед власними інтересами адвоката, а й перед інтересами колег, партнерів та будь-яких інших осіб.

Гарантіями реалізації цього принципу в Україні можна виокремити такі нормативно закріплені юридичні та етичні обов'язки адвоката:

а) застосовувати всі розумно необхідні і доступні йому законні засоби для надання ефективної професійної правничої (правової) допомоги клієнту, здійснення його захисту або представництва;

б) сприяти за можливістю досудовому та позасудовому врегулюванню спорів між клієнтом та іншими особами;

в) утримуватись від використання своїх прав всупереч правам, свободам та законним інтересам клієнта;

г) перед прийняттям доручення неупереджено та об'єктивно повідомити клієнту:

– про наявність або відсутність фактичних і юридичних підстав для виконання доручення;

– про існування поширеної несприятливої з точки зору гіпотетичного бажаного для клієнта результату практики застосування відповідних норм права;

– який час і обсяг роботи вимагається для виконання доручення;

– про можливий результат виконання доручення на підставі закону та практики його застосування, а також правові наслідки досягнення цього результату;

ґ) приділяти кожному дорученню розумно необхідну для його успішного виконання увагу, незалежно від розміру обумовленого гонорару;

д) оперативно виконувати доручення клієнта, обумовлені договором про надання правової допомоги, при дотриманні всіх інших вимог законодавства та Правил адвокатської етики [4, стор. 123, 124].

Нажаль, практика розгляду дисциплінарних справ стосовно адвокатів, свідчить про порушення деякими з них зазначених обов'язків.

Так, адвокат, в межах договору про надання правової допомоги, взяв на себе зобов'язання підготувати та подати апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції. Через п'ять місяців клієнту стало відомо про те, що адвокат не тільки не подав, а й не підготував апеляційну скаргу.

Про наявність якого власного кодексу адвоката може йти мова, коли адвокат своєю бездіяльністю порушив всі можливі норми Правил адвокатської етики, починаючи з принципу пріоритету інтересів клієнта і, закінчуючи порушенням адвокатом принципу добросовісності під час виконання доручення клієнта.

Така поведінка адвоката є не тільки предметом дисциплінарного провадження, а й стає предметом обговорення його клієнтів із родичами та знайомими, про неї стає відомо працівниками судових та правоохоронних органів, учасникам судочинства, представникам ЗМІ, іншим особам. Таким чином, негідний з етичної точки зору вчинок адвоката отримує розголос та певний резонанс у значної частини населення. При цьому, пересічні

громадяни нерідко екстраполюють своє ставлення до окремо взятого недобросовісного адвоката на весь адвокатський корпус, що не може не підривати престиж професії в цілому, призводити до громадського осуду адвокатської діяльності як такої.

Нажаль, збільшується кількість звернень державних органів до органів адвокатського самоврядування щодо неетичної поведінки адвоката. Одне з таких звернень ставило на меті захист прав неповнолітньої дитини у справі про усунення перешкод у користуванні житлом, шляхом вселення у будинок. Під час розгляду дисциплінарної справи стосовно адвоката було з'ясовано, що він будучи представником відповідача, у день проведення судового засідання уклав зі своїм клієнтом договір купівлі-продажу будинку (про усунення перешкод у користуванні яким ставилося питання у позовній заяві) та надав до матеріалів справи відповідний витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію права власності, згідно якого, адвокат-представник є власником цього будинку.

За таких обставин, є очевидним, порушення адвокатом принципу неприпустимості конфлікту інтересів, а саме, статті 9 Правил адвокатської етики, відповідно до якої, під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності.

Зазначене свідчить, що положення Правил адвокатської етики не тільки унормовують критерії слідування адвокатами високим етичним стандартам поведінки, а також, дозволяють адвокату обрати належну з моральної точки зору лінію поведінки та реалізувати настанови Бронза Й. Л. щодо наявності у адвоката власного кодексу честі, до якого входять основні етичні принципи діяльності адвоката.

Список використаної літератури:

1. Бронз Й. Л. О временах минувших и нынешних и об адвокатской этике. Международный морской журнал «СУДОХОДСТВО». 01.02.2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://sudohodstvo.org/o-vremenah-minuvshih-i-nyneshnih-i-ob-advokatskoj-etike/

2. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року «09» червня 2017 року. URL: //unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila 2019_5cb72d3191e0e.pdf2. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо звільнення осіб, які мають стаж роботи суддею або помічником судді, від проходження стажування в адвоката № 5095 від

18.02.2021. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71134.

3. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо адвокатської таємниці. Рішення ВКДКА № VII-010/2020 25 липня 2020 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vkdka.org/uzagalnennya-distsiplinarnoji-praktiki-kvalifikatsijno-distsiplinarnih-komisij-advokaturi-schodo-advokatskoji-tajemnitsi/

4. Бірюкова А. М. Принцип пріоритету інтересів клієнта в системі етичних засад адвокатської діяльності. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 4. С.121–128.

Бакаянова Н. М.
в.о. завідувача кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор, адвокат,
секретар дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії
адвокатури Одеської області, заслужений юрист України

ПИТАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ (ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОЇ ЛЮДИНИ – АДВОКАТА ЙОСИПА БРОНЗА)

Як будь-якій соціальній групі, адвокатам притаманні спільні цінності. Зазначені цінності формують етичні основи адвокатської професії.

Роздуми про адвокатську етику завжди підіймають на поверхню питання про те, чи слід розглядати ці спільні для адвокатів цінності як виключні дозволи або, навпаки, певні обмеження в етичній площині, адже є очевидним, що в окремих випадках вимоги до поведінки адвокатів виглядають відмінними від загальноприйнятих уявлень, тобто від правил загальної етики?

Питання про те, чи створює адвокатська спільнота етику, яка ґрунтується на інших правилах, ніж загальна етика, є надзвичайно дискусійним. Пошук відповіді на це питання обумовлює необхідність визначення співвідношення між загальною та професійною етикою адвоката, постійного осмислення розбіжностей вимог до поведінки адвоката з звичними для більшості громадян моделями дій у конкретних ситуаціях.

Сучасні дослідники майже одноголосно визначають адвокатуру складовою системи правосуддя. Проте іноді все ж таки висловлюються

сумніви у публічно-правовій функції адвокатури. Правники не без іронії зазначають, що коли адвокат прагне отримати клієнта та окреслює розмір гонорару, він діє як комерсант, а коли сам потребує захисту, то одразу згадує про адвокатуру як складову системи правосуддя, про адвокатську етику та про гарантії адвокатської діяльності.

Адвокатська спільнота наполягає на тому, що є обґрунтовані підстави, щоби адвокат дотримувався цінностей та принципів, які закріплені в Правилах адвокатської етики.

Проте чи не є вимоги Правил міфом або недоступним ідеалом? Чи дійсно безкорисний захист прав людини та утвердження верховенства права знаходиться для адвокатів *до*, а не *після* питання про гонорар?

Про це писав наш видатний колега – адвокат Йосип Львович Бронз, коли з'ясовував, де ми говоримо про колегіальні відносини між адвокатами, а де – про відносини торговця, який бореться за покупця [1, с. 18].

Я завжди заперечую проти терміну, який вживають обиватели, – виграв справу. Виграти можна в спортлото або на стрибках, а в нашій справі можна досягти позитивного або відносно позитивного результату [2].

Адвокату соромно бути користолюбцем, рвачем, не зважати на майнове становище людини, яка звернулася за допомогою. Адвокату аморально ставити клієнта в таке становище, коли для оплати праці адвоката клієнт повинен продати квартиру, займати великі суми у знайомих і т. д. Від таких гонорарів мало користі та радості – на горі інших людей не побудуєш власного благополуччя. Коли адвокат входить у розуміння майнового становища клієнта, призначає прийнятний йому гонорар, він цим завойовує повагу як клієнтів, так і колег, які можуть розуміти тих спонукальних мотивів, якими керувався адвокат, отримуючи скромний гонорар чи взагалі звільняючи клієнта від оплати. Гроші взагалі є лакмусовим папером, що визначає сутність людини, адвоката це стосується особливо [1, с. 20].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» окреслює адвокатську діяльність як професійну. Будь-яка професійна діяльність містить багато аспектів: зокрема, економічний, соціологічний, етичний, психологічний, навіть фізіологічний, і т.і.

Французький термін profession *fr.* запозичений з латинської мови (professio, від profiteri *lat.* – говорити публічно), але набув з часом дещо зміненого значення – рід діяльності або заняття. Водночас таке розуміння цього терміну не є точним, виходячи з того, що поняття «професія» та «заняття» не є тотожними.

Поняття «професія» пов'язано із спеціальною підготовкою, володінням спеціальними знаннями, компетенціями та етичними правилами, що для «заняття» є бажаним, але не завжди обов'язковим.

До речі, у цьому контексті варто звернути увагу на те, що документ, який видається особі, яка склала присягу адвоката, має назву *свідоцтво про право*

на заняття адвокатською діяльністю, тоді як більш коректно, як вбачається, було б назвати його *свідоцтво про право на адвокатську діяльність*.

Що ж таке професіоналізм адвоката? Чи достатньо для того, щоби бути професіоналом, орієнтуватися в законодавстві та судовій практиці? Або для адвоката важливіше бути психологічним та артистичним, здатним на яскраві промови, що можуть знайти поклик у будь-якій аудиторії?

Йосип Львович зазначав:

Адвокат повинен бути людиною грамотною і освіченою в широкому розумінні слова – знати історію, літературу, бажано мистецтво, бажано мови, мати аналітичний розум, навички ораторського мистецтва, крім того, мати відповідні людські якості, бути сумлінним, пунктуальним і комунікабельним. Адвокат повинен у собі поєднувати риси дипломата – вміння згладити гострі кути тоді, коли це на користь клієнту [2].

Водночас, підтримуючи спеціалізацію в адвокатурі, вказував:

«Можна тільки вітати, коли людина в чомусь спеціалізується, адже вона досягає певних вершин у цій галузі. Думаю, що це правильно. Кузьма Прутков казав: «Не можна обійняти неосяжне»,— а багато хто намагається» [2].

Очевидно, незалежно від того, чи є адвокат так званим універсалом, чи має спеціалізацію, не слід прирівнювати освітню підготовку у галузі права до професіоналізму. У ніякому разі не зменшуючи значення спеціальних знань для адвокатської діяльності, слід визнати й те, що ми не можемо зводити професіоналізм лише до професійної підготовки, хоча вона, безумовно, створює основу професіоналізму. Адвокату необхідно мати високий рівень загальної ерудиції та культури, виходячи з широкого кола питань, з якими він стикається при здійсненні адвокатської діяльності. Особливо ж професіоналізм пов'язаний із моральною сферою, із категоріями добра, честі, гідності, відповідальності.

У дисциплінарній практиці часто застосовується консеквенційний підхід, коли етична прийнятність вчинку виводиться з його наслідків. Проте, з точки зору адвокатської етики, необхідно віддавати перевагу мотивам та причинам вчинку, ставленню адвоката до певної проблеми, а вже потім враховувати, чи спричинило це наслідки для клієнта та які саме.

Слід зазначити, що нормами етики, на відміну від норм права, зловживати надзвичайно складно, а часто – неможливо. Так, якщо діяти на підставі правової норми, яка встановлює певну формально-логічну схему поведінки, але мати на меті порушення інших правових приписів шляхом застосування цієї норми, то адвокат неминуче дійде до зловживання правом. Зловживати ж правилами адвокатської етики адвокат не може через те, що допустимі варіанти поведінки, які вони закріплюють, співвідносяться з конкретною ситуацією, з реакцією інших людей на те, чи є поведінка адвоката у кінцевому прояві професійною та добропорядною.

В основі правил адвокатської етики нескладно виокремити загальнолюдські моральні вимоги, які пов'язані із ставленням людей один до одного (чесність, гідність, добросовісність, відповідальність та ін.), а також інші етичні норми, що служать для захисту специфічних, характерних для адвокатської діяльності цінностей (незалежність, неприпустимість конфлікту інтересів, конфіденційність, пріоритет інтересів клієнта та ін.).

Оцінюючі ці дві групи норм, щодо першої групи взагалі не виникає дискусій про їх витоки з загальної етики. Проте щодо другої, то тут привертають на себе увагу абсолютно специфічні вимоги до поведінки адвоката, який вправі діяти інакше, ніж наші співгромадяни. Це, наприклад, вимога зберігати адвокатську таємницю, у тому числі у випадках вчинення злочину клієнтом, який наполягає на своїй невинуватості перед суспільством, слідством та судом, але визнає свою вину під час конфіденційного спілкування з адвокатом; або діяти не в інтересах особи, яка уклала договір про надання правової допомоги та оплатила гонорар, а в інтересах того, хто зазначений як клієнт у цьому договорі; і т.і.

Йосип Львович вважав, що саме адвокатура є творцем цих особливих правил.

Адвокатура створила такі правила поведінки та моралі, які не існують у жодній вільній професії. Якщо ми дотримуватимемося цих правил, – писав він, – то будемо відповідати своєму високому призначенню [1, с. 17].

Але наукові підходи до вивчення питання про виникнення особливих етичних правил для певної професійної групи, зокрема, для адвокатів, можуть привести нас до несподіваних висновків. Отже, спробуємо розібратися.

Статус адвоката вимагає виконання професійного обов'язку дотримання присяги адвоката та правил адвокатської етики, який визначено ст. 21 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Під час проголошення присяги адвокат добровільно приєднується до цінностей адвокатури, відображених у присязі – верховенства права, законності, незалежності та конфіденційності, дотримання правил адвокатської етики, чесності і сумлінності при забезпеченні права на захист, наданні правової допомоги відповідно до Конституції України і законів України, високої відповідальності, вірності присязі. Приймаючи присягу, адвокатське співтовариство визнає відповідність особи вимогам, що висуваються до адвоката, та по суті надає високу оцінку здатності цієї особи відстоювати цінності, закріплені у присязі та правилах адвокатської етики.

Саме на систему цих цінностей спираються адвокати під час вибору варіанту поведінки. Проте, все ж таки, хто ж формулює етичні норми, які адвокат не може оминути?

Комплексний аналіз чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність дозволяє стверджувати, що формування етичних правил професії адвоката є багатоступінчатим процесом.

Так, не викликає сумнівів, що адвокатська спільнота самостійно затверджує Правила адвокатської етики вищим органом адвокатського самоврядування – з'їздом адвокатів України, відображуючи в них сучасні погляди і збережені традиції. Окрім Правил, й інші нормативні документи, наприклад, які прийняті Радою адвокатів України, висвітлюють різноманіття норм адвокатської етики.

Водночас, не можна проігнорувати, що основна частина етичних імперативів визначена не стільки адвокатською спільнотою, скільки державою. Зокрема, відповідно до ч.3 ст. 131-2 Конституції України засади організації та діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності визначаються законом. Саме держава через єдиний орган законодавчої влади, – Верховну Раду України, – встановлює у Законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» етико-правові вимоги до поведінки адвоката, які розкриваються та деталізуються згодом у Правилах адвокатської етики. Це і положення присяги адвоката, які є визначальними, і незалежність, і адвокатська таємниця, і уникнення конфлікту інтересів, і інші наріжні камені, які покладено в звід етичних правил для адвокатів.

Науковий метод історизму дозволяє шляхом вивчення генезису та звернення до історії розвитку адвокатури побачити, що витоки етичних вимог, які законодавчо визначені державою, сформовані не владою конкретного історичного періоду, а з'явилися в глибокій давнині, коли адвокатура лише формувалася як правовий інститут. В етико-правових приписах акумульований найбільш ефективний досвід адвокатської діяльності, який століттями накопичувався людством. Тобто ці етичні вимоги до адвокатів не є ані випадковими, ані придуманими під час реформ законодавцем, – навпаки, вони відображують суспільні сподівання щодо осіб, які здійснюють захист, представництво та надають інші види правової допомоги. Суспільство би не сприйняло б допомогу від адвокатури, якщо б етичні норми, якими керуються адвокати, не були співзвучні з етикою, яка панує у самому суспільстві.

Слід визнати динамічність як характерну рису розвитку правил адвокатської етики – це є вірним так само, як те, що адвокатура розвивається разом з суспільством. Тому ми не можемо створити один і назавжди набір правил на всі випадки життя, саме тому в правила можуть вноситися зміни та доповнення, затверджуватися нові редакції. Дійсно, є типові професійні ситуації, які передбачають чіткий алгоритм рішень, проте у більшості випадків Правила виступають як орієнтири, вказуючи на напрями виходів із моральних лабіринтів, в яких опиняється адвокат.

Таким чином, адвокатська етика не створює іншої етики – такої, яка б не ґрунтувалась на загальних етичних приписах, а ті специфічні етичні норми, дотримання яких вимагає законодавство про адвокатуру та адвокатську

діяльність, є варіативними проявами суспільних уявлень про те, як має діяти, яким має бути захисник прав, свобод та законних інтересів кожного з нас.

Список використаної літератури:

1. Бронз И. Л. Этические проблемы адвокатской деятельности: повторение уроков и задачи на будущее. *Адвокатська етика. Спец. випуск. Вісник одеської адвокатури.* 2019 . С.17-20.

2. Бронз И. Л. По распределению судьбы. Интервью журналу «Мигдаль». *Мигдаль Times.* 2003. Июнь. № 35. URL: https://www.migdal.org.ua/times/35/2582/

СЕКЦІЯ 1.
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Хотинська-Нор О. З.
завідувачка кафедри нотаріального, виконавчого процесу
та адвокатури, прокуратури, судоустрою
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
докторка юридичних наук, професорка

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ АДВОКАТІВ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан, запроваджений в Україні з початком повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави, запровадив нові умови існування українського суспільства, держави та їх інституцій. Адвокатура не стала винятком. Як інститут громадянського суспільства, що є невід'ємним елементом механізму здійснення правосуддя в державі, вона відчула на собі весь тягар, зумовлений потребую у забезпеченні сталого функціонування системи захисту прав та інтересів особи.

Вітчизняні дослідники підкреслюють, що «адвокатура України в умовах війни продемонструвала внутрішню консолідованість, а також зовнішню спроможність діяти пліч-о-пліч з інститутами громадянського суспільства та органами держави у спільному завданні протидії збройній агресії проти України. …Незважаючи на загрози та виклики, які постали перед українськими адвокатами через війну, вони докладають усі сили та залучають усі можливі ресурси (фізичні, інтелектуальні, фінансові, комунікативні), щоб забезпечити стале функціонування правосуддя в державі, запобігти порушенню прав людини на справедливий суд і належну правову допомогу. Адвокатура в Україні розвиває свій потенціал та відкриває нові горизонти для адвокатської діяльності» [1].

Новим викликом для адвокатів в умовах війни стала потреба швидкого реагування на зміну попиту на адвокатські послуги, в основі якої – масштабні міграційні процеси, складні економічні реалії, значний перекіс із «мирної цивілістики в бік воєнно зумовленої кримінальної практики». Сукупно це поставило на порядок денний для багатьох юридичних компаній, адвокатських об'єднань і індивідуально практикуючих адвокатів питання «виживання» у професії, зокрема структурної оптимізації та переорієнтації

професійних інтересів. Остання безпосередньо пов'язана з тенденцією спеціалізації адвокатської діяльності, яка попри відсутність необхідної формалізації активно розвивалася в Україні.

Станом на 2019 рік найбільш прибутковими для вітчизняних юридичних компаній називалися практики вирішення спорів, корпоративне та податкове право. Прогнозувався розвиток бутикових адвокатських фірм, зосереджених на передових практиках – судовій, податковій і кримінальній [2].

Водночас, попит на спеціалізацію, на «профільних» чи навіть «вузько профільних адвокатів» визначається і коригується умовами, в яких «живе» держава та суспільство.

Наразі можна констатувати, що війна, хоч і внесла свої корективи в реалізацію зазначених вище прогнозів, змінивши акценти в розвитку окремих адвокатських практик, стала додатковим, вимушеним поштовхом до розвитку спеціалізації в адвокатській діяльності.

Фахівці цілком справедливо відзначають, що адвокатські практики розвиватимуться паралельно з воєнною ситуацією. Зазначається про актуальність податкового права, кримінального права, банкрутства, аграрного та земельного права. Водночас найменш перспективними сьогодні є сфери обслуговування всіх видів розважального бізнесу, супровід інвестицій, операцій з цінними паперами, банківське право, питання антимонопольного права, тендерні суперечки [3].

Від себе додамо, що загалом окреслені напрями опосередковують надання адвокатом послуг щодо обслуговування господарської діяльності юридичних осіб. Привабливість такого типу клієнта, притаманна умовам мирного часу (стабільна фінансова спроможність і потреба юридичного супроводу), в умовах війни меркне, оскільки в кризовий період, оптимізуючи свої витрати та оцінюючи ризики, такі клієнти одним із перших кроків або мінімізують запит, або взагалі відмовляються від адвокатських послуг [4].

Натомість правнича допомога фізичним особам споконвіку визначала соціальне призначення адвокатури. Людина внаслідок своєї інтегральної біосоціальної природи, яка визначає наявність у неї інстинктів, потягів, потреб, інтересів, що трансформуються у відповідні права та обов'язки, завжди перебуватиме у фокусі адвокатури як джерело її існування [4].

Але і цей сегмент попри свою відносну стабільність зазнав коректив. Через причини, які ми назвали вище (міграція, внутрішнє переміщення, фінансова скрута тощо), відзначається суттєвий спад звернень громадян до адвокатів. Утім, водночас, прогнозується післявоєнний шкал розлучень, позовів про поділ майна, а також з питань, які пов'язані з інтересами дітей. Обережні прогнози робляться щодо майбутнього попиту на захист трудових прав, а також суперечок щодо компенсації збитків, завданих воєнними діями [3]. Крім того, уже сьогодні гостро постають питання, які слід вирішувати в рамках окремого провадження цивільного судочинства: визнання осіб

безвісно відсутнім або померлим, встановлення юридичних фактів тощо. Традиційно затребуваною залишається кримінальна практика. Проте і в ній війна змінила акценти. Варто лише згадати, що у березні 2022 року КК України було доповнено ст. 111-1 «Колабораційна діяльність».

Однак у перспективі спеціалізацію в адвокатурі, зумовлену умовами воєнного стану, слід розглядати більш глобально, зокрема в контексті ідеї розвитку системи військової юстиції, в якій адвокатура повинна посісти своє належне місце.

Війна актуалізувала дискусію щодо відновлення військових судів, військової прокуратури, ідею створення військової поліції. Але мало хто говорить про формування військової адвокатури. Водночас, особливості військової сфери – статутних відносин між військовослужбовцями, наявність у них специфічних прав і обов'язків порівняно з цивільним, вчинення ними злочинів…, усе це вимагає наявності в адвоката специфічних знань. Спеціалізація тут природньо слугуватиме детермінантою професіоналізму, що ґрунтується на можливості застосування спеціальних знань і досвіду.

Якщо звернути увагу на досвід західних партнерів, який давно слугує орієнтиром у розвитку багатьох вітчизняних інституцій, то військова адвокатура ефективно функціонує в країнах альянсу НАТО, а також в Ізраїлі. Тому, було б доцільно та корисно його вивчити та проаналізувати на предмет трансплантації у національну правову систему.

Насамкінець зауважимо, що війна зумовлює трансформації в адвокатурі, як і в інших сферах життєдіяльності суспільства. Проте, в контексті порушеної нами проблематики хочеться нагадати відому життєву мудрість: «Якщо закриваються одні двері, – відкриваються інші!», доповнену словами відомого французького письменника Андре Жіда: «Але вся біда в тому, що ми дивимося на замкнуті двері і не звертаємо уваги на ті, що відкрилися».

***Список використаної літератури*:**

1. O. Khotynska-Nor, N. Bakaianova, 'Transformation of Bar in Wartime in Ukraine: on the Way to Sustainable Development of Justice (On the Example of Odesa Region). 2022. 3(15). *Access to Justice in Eastern Europe.* 146-154. DOI*:* https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.2-n000322

2. Шевчук А. Крупной рыбе вход разрешен: трэнды-2019 для юридического рынка. *delo.ua*. 21.02.2019. URL: https://delo.ua/business /krupnoj-rybe-vhod-razreshen-trendy-2019-dlja-jur-350219/ (дата звернення 24.10.2022).

3. Дмитрієва О., Журба О. Виходу з кризової ситуації нема жодного, окрім перемоги України. *Юридична Газета online*. 17.08.2022. URL: https://yur-gazeta.com/war-and-law/vihodu-z-krizovoyi-situaciyi-nemae-zhodnogo-okrim-peremogi-ukrayini.html (дата звернення 24.10.2022).

4. Хотинська-Нор О. Спеціалізація як перспектива розвитку адвокатури України. *Право України*. 2019. № 12. С.84-96.

Макаренко О. Ю.
професор кафедри правоохоронної діяльності та поліцеїстики
Донецького державного університету внутрішніх справ,
адвокат, партнер адвокатського об'єднання «Альфа лекс»,
доктор юридичних наук, професор,

Макаренко Н. А.
доцент кафедри цивільного та господарського права
Донецького державного університету внутрішніх справ,
адвокат, керуючий партнер адвокатського об'єднання
«Альфа лекс», кандидат юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ (НА ПРИКЛАДІ РОЗГЛЯДУ ПРАКТИКИ НАКЛАДЕННЯ АРЕШТУ НА МАЙНО ПОТЕРПІЛОГО В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ)

Захист інтересів клієнта в кримінальному провадженні, в тому числі права власності, збереження чи повернення майна, обіг та використання якого не заборонено і є законним, завжди було і залишається вельми складним питанням.

На жаль, введенням воєнного стану та збереженням «традиції» в колах певних правоохоронців накладати арешт на майно, з мотивом ускладнити життя учасникам кримінального провадження, ситуація погіршилась. До написання наданих на конференцію тез доповіді, найчастіше в практиці нам доводилось відстоювати інтереси навіть не осіб, яким в подальшому висували підозру (хоча такі теж були і є), а «третіх осіб по відношенню до майна яких вирішується питання». Максимальний строк впродовж якого нам доводилось звертатись до слідчого судді з проханням скасувати арешт на майно та зобов'язати слідчого повернути вилучене майно, був 1.5 роки. Але в нашій практиці жодного разу абсурд не доходив до того, щоб майно (речі та предмети обіг який не заборонений) вилучались у заявника (потерпілого) і впродовж 2-4х місяців не проводилось жодних слідчих дій, жодних експертиз, чи навіть допиту самого власника.

Ми вважаємо, така кричуща ситуація свідчить про наявність маніпуляцій та зловживань з боку окремих правоохоронців та може служити підставою для корупційної складової. Відтак, очевидною є необхідність внесення змін до діючого законодавства.

Враховуючи ситуацію, яка стала основою для підготовки доповіді, маємо зазначити, що як адвокати, ми були залучені для захисту інтересів нашого клієнта, ТОВ «АП» (автосалон марки Toyota) межах кримінального провадження № 00000000000000008 від 16.04.2022р. з правовою

кваліфікацією за ч. 2 ст. 111, ч. 3 ст. 190, ч. 1 ст. 263 КК України[1], яке знаходилось в провадженні слідчого відділу УСБУ в Херсонській області.

Так, 27.05.2022 р. старший слідчий в ОВС слідчого відділу Управління СБУ в Херсонській області «С» звернувся до Саксаганського районного суду Дніпропетровської області з клопотанням, погодженим прокурором Херсонської обласної прокуратури «П» у кримінальному провадженні № 00000000000000008 від 16.04.2022р. за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 111, ч. 3 ст. 190, ч. 1 ст. 263 КК України, про арешт майна[1].

В обґрунтуванні вказаного клопотання слідчий зазначав, що слідчим відділом Управління СБУ в Херсонській області проводиться досудове розслідування кримінального провадження № 00000000000000008 від 16.04.2022р. за правовою кваліфікацією – ч. 2 ст. 111, ч. 3 ст. 190 та ч. 1 ст. 263 КК України [1].

У клопотанні ставилось питання про накладення арешту на майно, що 25.05.2022р. вилучено у ході проведення обшуку автомобіля Toyota Land Cruiser 200, що належить на праві власності ТОВ «АП» та фактично перебував у володінні громадянина «Г», а саме:

1) автомобіль Toyota Land Cruiser 200;

2) свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу;

3) комплект ключів, який складається з пульту управління та ключа.

Як зазначалось слідчим у поданому клопотанні, матеріали кримінального провадження містять відомості, що громадянин України мешканець м. Херсон «Г», з 20.03.2022 по теперішній час, перебуваючи на території м. Херсон, в умовах воєнного стану, введеного Указом Президента України від 24.02.2022р. № 64/2022 по всій території України, перейшов на бік ворога в період збройного конфлікту та вчиняє умисні дії на шкоду суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній та інформаційній безпеці України шляхом надання іноземній державі-агресору – Російській Федерації та її представникам допомогу в проведенні підривної діяльності проти України.

Також, у поданому клопотанні слідчим вказувалось про те, що відповідно до заяви генерального директора ТОВ «АП» отримано відомості, що 19.04.2022 громадянин України «Г», заволодів правом на майно ТОВ «АП», а саме автомобілем Toyota Land Cruiser 200, шляхом зловживання довірою співробітників ТОВ «Авто-Плаза» (код ЄДРПОУ 32618769), тобто вчинив шахрайство у великих розмірах.

Враховуючи те, що:

– постановою слідчого відділу УСБУ в Херсонській області від 26.05.2022р. вилучені речі та документи визнані речовими доказами та у встановленому порядку долучені до матеріалів кримінального провадження № 00000000000000008 від 16.04.2022р.,

– в матеріалах провадження є необхідність у проведенні судових експертиз, заходів забезпечення кримінального провадження (тимчасових доступів та інших), надання відповідних доручень оперативним підрозділам та інших слідчих з використанням вищевказаних предметів,

– вказані предмети мають доказове значення у провадженні, приймаючи до уваги, що вищевказаний автомобіль є предметом злочину, передбаченого ч. 3 ст. 190 КПК України[2], а також з метою недопущення їх відчуження, розпорядження, використання (визначення долі шляхом знищення, відчуження або передачі),

– слідчий у поданому до Саксаганського районного суду м. Кривого Рогу клопотанні просив накласти арешт на майно, що 25.05.2022р. було вилучено у ході проведення обшуку автомобіля Toyota Land Cruiser 200, що належить на праві власності ТОВ «АП» та фактично перебувало у володінні громадянина України «Г».

30.05.2022р., слідчий суддя Саксаганського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області Ткаченко А. В. у справі № 000/0000/22 (провадження № 1-кс/000/000/22), розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду в м. Кривому Розі клопотання старшого слідчого в ОВС слідчого відділу Управління СБУ в Херсонській області «С» від 26.05.2022р., погоджене прокурором Херсонської обласної прокуратури «П» у кримінальному провадженні № 00000000000000008 від 16.04.2022р. за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 2 ст. 111, ч. 3 ст. 190, ч. 1 ст. 263 КК України [1], про арешт майна, постановив зазначене клопотання задовольнити частково та накласти арешт на вилучений 25.05.2022р. в ході обшуку автомобіль марки TOYOTA LAND CRUISER 200, який на праві власності належить ТОВ «АП» та фактично перебував у володінні «Г» із подальшою забороною на розпорядження вищевказаним автомобілем. Свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу серії СТХ № 736588 та комплект ключів, який складається з пульту управління та ключа, вилучений 25.05.2022р. в ході обшуку, повернути власнику ТОВ «АП» . В задоволенні іншої частини клопотання – відмовити.

На наступний же день, матеріали провадження за кваліфікацією по статті 190 КК України, були виділені в інше провадження та передані до міста Одеса.

Разом із тим, автівка власнику так і не була повернута, і фізично залишилась в місті Кривий Ріг.

Майже три тижні нам довелось встановлювати факт місцезнаходження автівки, адже співробітники СБУ вже втратили інтерес до провадження в цій частині, а співробітники національної поліції вважали що не можуть фізично (і не вбачали необхідність, фінансові можливості) забрати автівку з Кривого Рогу до Одеси.

Тому ми вимушені були звернутись до іншого слідчого судді в Саксаганський районний суд Кривого Рогу, та просити зобов'язати слідчих СБУ повернути автівку власнику, оскільки клопотання про накладення арешту було задоволено частково, виключно в частині заборони розпорядження майном.

І тільки 9 червня 2022 р., нами була отримана від слідчих СБУ автівка нашого клієнта, що дозволило фізично встановити контроль над власністю.

Разом із тим, слідчі національної поліції міста Одеса, не вчиняли жодних слідчих дій до 23.10.2022 року включно (дата написання тез доповіді).

Так 12 жовтня 2022 року, нами було подане друге клопотання про скасування арешту накладеного на майно нашого клієнта.

У зазначеному клопотанні ми в черговий раз звертаємо увагу слідчого судді на той факт, що слідчий не став проводити жодних дій, на які посилався в своєму клопотанні. Більше того, майже два тижні ми встановлювали в провадженні якого органу знаходяться матеріали та де фізично знаходиться автівка.

Позиція слідчого, висловлена неодноразово в усних розмовах є більш ніж дивною. Слідчій погоджується, що не вбачає необхідності в збереженні арешту, але заявити про це в суді, відмовляється. Слідчий також просив підготувати йому «чернетку» допиту клієнта (власника майна), для пришвидшення допиту, але сам допит так і не провів.

Підсумовуючи викладене, вважаємо за необхідне ще раз наголосити, що зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження (ч. 1 ст. 7 КПК України) [2], а не баченню конкретного слідчого.

Ми вважаємо, що не можливо ігнорувати ст. 41 Конституції України [3], ст. 1 протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4], де зазначено, що кожна фізична та юридична особа має право володіти своїм майном.

Однозначною є також практика Європейського суду з прав людини, яка говорить, що для того, щоб втручання в право власності вважалося допустимим, воно повинно служити не лише законній меті в інтересах суспільства, а повинна бути розумна співмірність між використовуваними інструментами і тією метою, на котру спрямований будь-який захід, що позбавляє особу власності. Розумна рівновага має зберігатися між загальними інтересами суспільства та вимогами дотримання основних прав особи (рішення у справі «АГОСІ проти Об'єднаного Королівства»). Іншими словами, заходи щодо обмеження права власності мають бути пропорційними щодо мети їх застосування.

За останні два тижні, відбулось дві відеоконференції з Приморським районним судом м. Одеса, на яких розглядалось клопотання про зняття арешту з майна нашого клієнта. Третя відеоконференція призначена на

24.10.22р., і цілком можливо, що слідчий суддя задовольнить клопотання та скасує арешт з автівки нашого клієнта. Проте навіть якщо це відбудеться, факт залишається фактом, наш клієнт був позбавлений права розпоряджатись своїм майном більше ніж чотири місяці, і більше ніж три місяці, правом його використання.

Враховуючи викладене, ми вважаємо, що цілком очевидною є необхідність внесення змін до діючого кримінального процесуального законодавства, в якому передбачити додаткові обмеження для правоохоронців в частині накладення арешту на майно потерпілих чи заявників, і обов'язковість передачі навіть арештованого майна зазначеного кола осіб їм на відповідальне зберігання.

Такі зміни мінімізують можливі маніпуляції з боку правоохоронців та дозволять адвокатам більш якісно захищати права своїх клієнтів.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

3. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

4. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 1952 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text

Стефанчук М. М.
професор кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
доктор юридичних наук, доцент

ДЕРЖАВНА ПРАВОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ АДВОКАТУРИ ТА АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АКТУАЛЬНИЙ ВИМІР

Широкомасштабна збройна агресія російської федерації проти України загострила існуючі та спричинила нові виклики у сфері правосуддя, спроби врегулювання яких на сучасному етапі знайшли своє відображення у Проекті Плану відновлення України (далі – Проект Плану), підготовленому експертами робочої групи «Юстиція» Національної Ради відновлення України від наслідків війни. Одним із найважливіших напрямів роботи у

сфері юстиції визначено притягнення російської федерації до міжнародно-правової відповідальності за збройну агресію, порушення прав людини та порушення інших норм міжнародного права, що вимагає досягнення принципово нових міжнародних домовленостей і створення нових інституцій, які зможуть заповнити існуючі юрисдикційні проблеми у цій сфері та забезпечити принцип невідворотності покарання за вчинені правопорушення. Відновлення роботи Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, цифровізація та діджиталізація судочинства виокремлено як пріоритетні напрями на шляху подолання наслідків війни, з огляду на те, що саме судова реформа є одним із основних індикаторів оцінки готовності України до інтеграції з Європейським Союзом. Водночас реформуадвокатури виокремлено як складову судової реформи, яка не може бути успішною без інституціонально розвинутої незалежної адвокатури.

Поряд з цим в умовах повоєнного відновлення України адвокатуру визнано однією з важливих гарантій дотримання та забезпечення прав громадян, зокрема потерпілих від наслідків збройної агресії, а ключовими цілями за цим напрямом визначено приведення організації та діяльності адвокатури до кращих міжнародних стандартів та стандартів країн Ради Європи, інституційної незалежності адвокатури, створення сприятливих умов надання ефективної та якісної правової допомоги постраждалим від війни особам, забезпечення повноти їх доступу до правосуддя як в Україні, так і за кордоном [1]. Водночас визначені цілі, завдання та етапи їхнього досягнення, з огляду на певну контроверсійність, потребують додаткового дослідження з метою розвитку ефективних складових системи правосуддя в Україні.

Одним із таких дискусійних питань є ефективність актуальної моделі врядування адвокатської професії. Як наслідок – однією із основних проблем, які зумовлюють необхідність подальшого удосконалення здійснення правосуддя, на сучасному етапі реформування його системи в Україні, визначено функціональну недосконалість системи адвокатури [2]. Ба більше, у Проекті Плану зазначається про недостатню ефективність державної політики в сфері адвокатури та адвокатської діяльності, зокрема недоліки законодавства, яким регламентовано особливості організації та діяльності адвокатури, що має істотний негативний вплив на виконання адвокатурою її особливої соціальної ролі у суспільстві, а отже потребує додаткового дослідження з метою зміцнення системи сталого правосуддя в Україні.

Серед основних проблем інституту адвокатури в Україні, що потребують вирішення, Проектом Плану окреслено такі:

– неповна відповідність принципів адвокатської діяльності в Україні основним принципам адвокатської професії Європейського Союзу, що перспективно передбачатиме скасування адвокатської монополії на надання професійної правничої допомоги;

– посилення кваліфікаційних вимог щодо осіб, які мають намір отримати доступ до професії адвоката; запровадження прозорої процедури проведення кваліфікаційного іспиту, удосконалення інституту стажування, що перспективно передбачатиме врегулювання допуску до адвокатської діяльності в Україні, як адвокатів іноземних держав, адвокатів країн-агресорів (російської федерації, республіки білорусь);

– необхідність розширення професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, що перспективно передбачатиме забезпечення реалізації принципу змагальності у судочинстві, рівності процесуальних прав сторін, зокрема надання адвокатам ідентифікованого доступу до державних реєстрів. Підвищення рівня захисту адвокатської таємниці. Забезпечення доступу до роботи помічника адвоката осіб, які набули вищу юридичну освіту освітнього рівня «Бакалавр». Врегулювання питання гонорару успіху в окремих категоріях справ, зокрема для полегшення доступу до правової допомоги осіб, які зазнали шкоди внаслідок війни;

– необхідність врахування гендерних аспектів у здійсненні адвокатської діяльності;

– недосконалість самоврядності адвокатури, що перспективно передбачатиме децентралізацію адвокатського самоврядування, зміну статусу Національної асоціації адвокатів України та створення альтернативних професійних організацій адвокатів. Забезпечення права участі в адвокатському самоврядуванні всіх адвокатів. Приведення строків перебування на посадах в органах адвокатського самоврядування у відповідність із практикою країн ЄС. Відновлення діяльності органів адвокатського самоврядування на тимчасово окупованих регіонах на підконтрольних Україні територіях;

– недосконалість притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, що перспективно передбачатиме запровадження прозорої процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, збільшення строку давності притягнення до дисциплінарної відповідальності, визначення вимог щодо форми та змісту заяви (скарги) щодо неналежної поведінки адвоката та змісту рішення в дисциплінарній справі. Створення єдиного ресурсу збирання, зберігання, захисту, обліку та пошуку дисциплінарної практики;

– невідповідність окремих положень правил адвокатської етики міжнародним стандартам адвокатської деонтології, що перспективно передбачатиме їхнє оновлення у відповідності з міжнародними стандартами професійної деонтології та забезпечення єдиної практики їх застосування [1].

Рада адвокатів України охарактеризувала запропоновані зміни як такі, що несуть руйнівні євроінтеграційні ризики у сфері адвокатури. В цілому, план реформи Робочої групи «Юстиція», на її думку, веде до

повного розбалансування єдиної незалежної професійної самоврядної саморегульованої організації адвокатів, оскільки замість єдиної професійної організації пропонується створити окремі маленькі професійні регіональні адвокатури, які не спроможні забезпечити єдині правила професії – її самоврядність. Як наслідок – реалізація пропозицій Робочої групи призведе до знищення адвокатського самоврядування та саморегулювання за єдиними правилами професії [3]. У сучасній науковій юридичній літературі зазначається, що адвокатура України у воєнний час продемонструвала внутрішню консолідацію, а також зовнішню здатність діяти пліч-о-пліч з інститутами громадянського суспільства та органами державної влади для досягнення спільного завдання протидії збройній агресії проти України, а також наголошується на необхідності дотримуватись принципів її організації та діяльності як умови належного здійснення діяльності адвокатури, забезпечення незалежності, самостійності та професіоналізму цієї унікальної правозахисної інституції [4, с. 154].

З огляду на певну контроверсійність поглядів на удосконалення інституту адвокатури в Україні, потребують правового аналізу сучасні тенденції розвитку цього інституту, передусім у функціональному та організаційному аспекті, з метою виокремлення його перспективних напрямів, як орієнтирів подальших наукових досліджень, серед яких, зокрема, можна зазначити:

– вибіркове та непослідовне впровадження адвокатської монополії на здійснення представництва іншої особи в суді, що зумовлює потребу у правовій регламентації державою права на доступ до суду з урахуванням вимог принципів рівності та справедливості, зокрема у питаннях можливості впливу на вартість послуг з представництва не лише її інтересів в суді, а й з урахуванням потреб та ресурсів окремих осіб;

– розширення контрольних повноважень держави щодо адвокатури з огляду на особливий потенціал адвокатської професії, що зумовлює потребу у закріпленні пріоритету принципу конфіденційності адвокатської діяльності з метою уникнення ризику можливого конфлікту із завданнями адвокатури та сутністю адвокатської діяльності при розширенні контрольних повноважень держави стосовно адвокатури;

– обмеження прав органів адвокатського самоврядування у сфері формування суддівського корпусу через зміни у законодавчому підході до формування органів суддівського врядування, згідно з якими повноваження органів адвокатури у цій сфері втрачають ознаку безпосередності та стають суб'єктно опосередкованими;

– наявність передумов для зміни існуючої моделі врядування адвокатської професії, що зумовлює модернізацію моделі врядування адвокатської професії з переходом до моделі спільного регулювання, орієнтуючись на споживача правових послуг та досвід країн з високими показники ефективності функціонування системи правосуддя.

Отже, актуальний вимір державної правової політики у сфері адвокатури та адвокатської діяльності полягає у виокремленні реформи адвокатури як складової судової реформи, яка не може бути успішною без інституціонально розвинутої незалежної адвокатури. Означена реформа спрямована на підвищення ефективності державної політики в сфері адвокатури та адвокатської діяльності, зокрема усунення недоліків законодавства, яким регламентовано особливості організації та діяльності адвокатури, що має істотний вплив на виконання адвокатурою її особливої соціальної ролі у суспільстві, а отже потребує подальших наукових розвідок з метою забезпечення сталого правосуддя в Україні.

Список використаної літератури:

1. Проект Плану відновлення України. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62dea471331181b583d43ec5_Юстиція.pdf (дата звернення: 23.10.2022 р.).

2. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки: Указ Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws /show/231/2021#Text (дата звернення: 23.10.2022 р.).

3. Про звернення Ради адвокатів України до міжнародних та українських інституцій з питань реформування адвокатури України: Рішення Ради адвокатів України від 01.08.2022 № 49 URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-08-01-r-shennya-rau-49_62fcf79a9d7e7.pdf (дата звернення: 23.10.2022 р.).

4. O. Khotynska-Nor, N. Bakaianova, 'Transformation of Bar in Wartime in Ukraine: on the Way to Sustainable Development of Justice (On the Example of Odesa Region). 2022. 3(15). Access to Justice in Eastern Europe. 146-154. *DOI:* https://doi.org/10.33327/AJEE-18-5.2-n000322

Каденко О. О.
адвокат, член Ради адвокатів України,
голова Комітету з питань БПД при НААУ,
заслужений юрист України

ДО ПИТАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ АДВОКАТУРИ ВІД НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

Боротьба України за свою незалежність у війні з російською федерацією примушує не тільки вести активні бойові дії, а й стратегічно планувати відновлення України після перемоги.

Указом Президента України від 21 квітня 2022 року № 266/2022 «Питання національної ради з відновлення України від наслідків війни» створено спеціальний консультативно-дорадчий орган при Президентові України – Національну раду з відновлення України від наслідків війни (далі – Національна рада) [1].

Основними завдання цього органу є розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, підготовка стратегічних ініціатив та проектів нормативно-правових актів.

Для належної роботи Національної ради утворюються 23 основних робочих груп (фактично утворено 24), серед яких і робоча група з питань юстиції [2].

22 липня 2022 року на Міжнародній конференції з питань відновлення України, яка проходила м. Лугано (Швейцарія), Уряд України представив План відновлення України [3].

Згідно опублікованих матеріалів робочої групи «Юстиція» відомо, що у цій сфері напрацьовано проект Плану відновлення України, який включає в себе такі змістовні частини: притягнення рф до міжнародної відповідальності за збройну агресію та порушення інших норм міжнародного права; справедливий, незалежний і доступний суд, розвиток конституційного судочинства; удосконалення системи органів прокуратури; розвиток системи органів кримінальної юстиції, удосконалення інституту адвокатури, трансформація системи нотаріату; безпека суспільства та соціальна адаптація засуджених і ув'язнених, забезпечення утримання військовополонених [4].

Тобто, удосконалення інституту адвокатури є одним із напрямів відновлення України від наслідків війни.

Доцільність удосконалення адвокатури обґрунтована тим, що в умовах повоєнного відновлення України адвокатура є однією з важливих гарантій дотримання та забезпечення прав громадян, зокрема потерпілих від наслідків збройної агресії. Тому ключовими цілями за цим напрямом є приведення організації та діяльності адвокатури до кращих міжнародних стандартів та стандартів країн Ради Європи, інституційної незалежності адвокатури, створення сприятливих умов надання ефективної та якісної правової допомоги постраждалим від війни особам, забезпечення повноти їх доступу до правосуддя як в Україні, так і за кордоном [4, с. 3].

План відновлення адвокатури складається з: опису 7 проблем, які потребують вирішення; визначення етапів такого вирішення; цілей, які необхідно досягти; терміну виконання; ризиків досягнення цілі; вимірювального показника досягнення цілі; загального розміру потреби у фінансових ресурсах; зв'язку цілі з іншими напрямами [4, с. 104-117].

Серед проблем, які потребують вирішення, визначено: неповну відповідність принципів адвокатської діяльності в Україні основним принципам адвокатської професії ЄС; посилення кваліфікаційних вимог до осіб, які мають намір отримати доступ до професії адвоката, запровадження прозорої процедури проведення кваліфікаційного іспиту, удосконалення інституту стажування; невідповідність порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України вимогам Закону України «Про публічні електронні реєстри»; необхідність розширення професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності; недосконалість самоврядності адвокатури; недосконалість процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності; невідповідність окремих положень правил адвокатської етики міжнародним стандартам адвокатської деонтології.

Для вирішення окреслених проблем, вбачається, що для відновлення адвокатури після війни необхідно досягти, крім іншого, таких цілей: скасування адвокатської монополії на надання професійної правничої допомоги; забезпечення доступу до роботи помічника адвоката осіб, які набули вищу юридичну освіту освітнього рівня «Бакалавр»; врегулювання питання гонорару успіху в окремих категоріях справ; зміна статусу НААУ та створення альтернативних професійних організацій адвокатів; збільшення строку давності притягнення до дисциплінарної відповідальності тощо [4, с. 104-117].

Основними ризиками досягнення цілей визначено: тривалий розгляд законопроектів в Парламенті та опір Національної асоціації адвокатів України, органів адвокатського самоврядування [4, с. 104, 105, 109, 111].

Жодного обґрунтування як визначення таких проблем, так і обрання відповідних цілей при їх подоланні оприлюднено не було. Відсутні й пояснення визначення самоврядних органів адвокатури як носіїв основних ризиків для змін у ній.

Такий проект Плану відновлення України викликав обурення у адвокатів і його негативно оцінив вищий постійно діючий орган адвокатського самоврядування – Рада адвокатів України [5].

Аналіз презентованого міжнародній та національній спільноті проекту Плану відновлення України в частині удосконалення інституту адвокатури дозволяє прийти до наступних висновків:

1. Видається помилковим одночасне використання як синонімів слів «відновлення», «удосконалення», «реформування», адже зазначені терміни позначають різні процеси. Термін «відновлення» в контексті нашого дослідження означає повернення адвокатури у стан, який існував до війни, а термін «реформування» означає перетворення та зміну. Така помилка, на наш погляд, зумовлює підміну понять, за якої під виглядом відновлення адвокатури, яка інституційно від війни не постраждала, фактично планується її чергове реформування.

2. Є неправильним віднесення адвокатури та системи правосуддя в цілому до сфери юстиції, оскільки судова влада згідно Конституції України є відокремленою від виконавчої влади, а адвокатура та прокуратура – не належать до жодної гілки влади. Тобто, розробка плану реформ щодо адвокатури в межах робочої групи «Юстиція» є предметно невірно.

3. Хибним видається об'єднання єдиним планом реформування адвокатури та нотаріату, адже вони не є суміжними чи подібними інститутами та відрізняються між собою метою, предметом, формою та підставами функціонування, а також ступенем незалежності та моделлю управління.

4. Відсутність обґрунтування та розуміння проблем, задля вирішення яких і плануються зміни інституту адвокатури, призвело до алогічності їх зв'язку із цілями та інструментарієм Плану відновлення України. Наприклад, маючи на меті зміцнення інституту адвокатури, планується фактично ліквідація Національної асоціації адвокатів України, як його успішної та ефективної форми функціонування.

5. Обов'язковими умовами приведення Плану відновлення України в частині адвокатури у відповідність до вимог чинного законодавства та фактичного стану функціонування означеної сфери є: розмежування потреб у відновленні та потреб у реформуванні інституту адвокатури; виділення адвокатури, за потреби, в окрему змістовну частину Плану відновлення України; обґрунтоване визначення об'єктивних потреб у зміні інституту адвокатури та визначення адекватних способів подолання цих проблем; розробка будь-яких змін інституту адвокатури має відбуватись за визначальної участі Національної асоціації адвокатів України.

Список використаної літератури:

1. Питання національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України № 266/2022 від 21.04.2022 р. URL: https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225

2. Робочі групи (заголовок з екрану). *Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Урядовий портал.* URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni/robochi-grupi

3. План відновлення України. Що презентували в Лугано (Заголовок з екрану). URL: https://suspilne.media/257340-plan-vidnovlenna-ukraini-so-prezentuvali-v-lugano/

4. Проект плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Юстиція». URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrad a/ua/justice.pdf

5. НААУ ініціює проведення спеціального засідання РАУ з представниками Робочої групи «Юстиція» при Нацраді з відновлення України від наслідків війни (заголовок з екрану). *Веб-сайт Національної*

асоціації адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/ news/7687-naau-iniciyue-provedennya-special-nogo-zasidannya-rau-z-predstavnikami-robochoi-grupi-yusticiya-pri-nacradi-z-vidnovlennya-ukraini-vid-naslidkiv-vijni.html.

Ковальчук І. С.
доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Уже більше ніж півроку в нашій державі відбувається повномасштабна війна. Наші громадяни мужньо боронять суверенітет України. Задля захисту незалежності нашої держави Президентом України було введено режим воєнного стану. Даний правовий режим ввів багато обмежень не лише у буденне життя наших громадян, а й у професійну діяльність в тому числі і адвокатів.

Відповідно до статті 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України та цього Закону [1].

Відповідно до частини 2 статті 64 Конституції України, в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24 (рівні конституційні права), 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55 (права і свободи людини і громадянина захищаються судом), 56, 57, 58, 59 (кожен має право на професійну правничу допомогу), 60, 61, 62, 63 цієї Конституції [2].

Отже, навіть під час дії правового режиму воєнного стану право громадян на кваліфіковану правову допомогу, яка надається адвокатами не обмежується. Про те слід відзначити, що надання цієї допомоги досить ускладнилося.

Основним правовим засобом отримання необхідних відомостей адвокатам при реалізації ним своїх повноважень щодо захисту чи представництва інтересів своїх клієнтів є адвокатських запит. Хоча відповідно до чинного законодавства ніяких обмежень щодо обмеження надання адвокату інформації не міститься під час дії правового режиму воєнного стану, але зі змісту частини 3 статті 34 Конституції України випливає те, що право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах

національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя. Тому адвокату для отримання позитивної відповіді на свій адвокатський запит потрібно наводити детальне обгрунтування у змісті самого запиту з наведенням конкретних фактів та причин для чого йому необхідна дана інформація або окремі документи.

Ще одним питанням, яке є важливим для здійснення адвокатської діяльності, є пересування адвокатів у комендантську годину. Чинним законодавством нашої країни встановлено заборону на пересування у комендантську годину для громадян. З цього приводу слід сказати, що адвокатська спільнота знайшла вирішення цього питання спільно з військово цивільними адміністраціями. Для отримання перепустки, яка дає можливість пересування у межах комендантської години, адвокату потрібно звернутися до ради адвокатів відповідного регіону для отримання перепустки. А вже рада адвокатів централізовано звертається до військово цивільної адміністрації з проханням видати перепустки для адвокатів.

Ще одним питанням, яке необхідно розглянути, є питання здійснення захисту осіб, які підозрюються у вчинені воєнних злочинів, таких осіб, як колаборанти та військовополонені. Надання правової допомоги такій категорії осіб викликає значне незадоволення в суспільстві серед пересічних громадян, адже наша країна перебуває в умовах повномасштабної війни. Про те слід зазначити, в першу чергу, що наша країна є правовою державою і реалізація такого права, як право на захист є невід'ємною частиною нашого законодавства. З моральної точки зору адвокату може бути тяжко захищати осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів проти нашої держави, але повна та всебічна реалізація покладених на адвокатів функцій та повноважень унеможливить у майбутньому скасування рішення суду про притягнення винних осіб до відповідальності і виправдає тих осіб, які не причетні до вчинення військових злочинів. Адвокатам потрібно сумлінно виконувати покладені на них обов'язки кримінально-процесуальним законодавством захищаючи інтереси таких осіб.

Підсумовуючи слід відзначити, що інститут адвокатури стикнувся з низкою проблем у зв'язку з повномасштабним вторгненням країни агресора на територію нашої країни. Проте консолідована робота органів адвокатського самоврядування та самих адвокатів допомогла вирішити більшість з них.

Список використаних літератури:

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/389-19#Text

2. Конституція України від 24.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text.

Кравченко М. О.
доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ВИНАГОРОДИ АДВОКАТА

Винагорода адвоката пройшла суттєву трансформацію з моменту появи перших представників цієї професії, а спори щодо неї й по сьогодні не втрачають своєї актуальності. Відповідно до чинного законодавства щодо оплати доручення адвоката використовується спеціальний термін – «гонорар», що означає форму винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.

Зміст положень Цивільного кодексу України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дозволяє дійти висновку про свободу змісту договору про надання правової допомоги, а, отже, й розміру винагороди адвоката. Хоча законодавець й визначає ряд факторів, що впливають на її розмір (до прикладу, складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта тощо), погоджуємося з О. Фоміною, що перелік цих факторів є значно ширшим та може також включати репутацію адвоката та витрачений ним час [1, с. 56]. Враховуючи сучасну ситуацію в країні, обумовлену воєнним станом, вважаємо, що адвокати можуть брати до увагу також зміст доручення та безпосередньо особистість клієнта (до прикладу, якщо допомога надається військовому).

Упродовж тривалого часу однією з найбільш актуальних питань в рамках проблеми винагороди адвоката була можливість використання гонорару успіху. Інтерес до нього обумовлювався як відсутністю прямої заборони в законі щодо його використання, так і непослідовністю судової практики щодо його допустимості.

Сьогодні з впевненістю можна стверджувати, що тема винагороди адвоката набула нової хвилі популярності, про що свідчить проведення на базі Вищої школи адвокатури заходів з підвищення кваліфікації, присвячених саме винагороді адвоката. До прикладу, 02.09.2022 р. відбувся вебінар на тему «Політика ціноутворення та гонорар адвоката: ключові питання та виклики». Програма вебінару передбачала висвітлення таких питань як: 1) поширені помилки адвокатів при формуванні політики ціноутворення; 2) принципи формування гонорарної політики адвоката; 3) фактори, що впливають на розмір гонорару адвоката; 4) правила комунікації адвоката з клієнтом про гонорарну політику; 5) особливості гонорарної політики під час воєнного стану [2].

Безумовно, звертаючись до адвоката, клієнт очікує одразу отримати інформацію про розмір гонорару, який, бажано, залишиться незмінним за будь-яких обставин. Проте варто враховувати той факт, що під час консультування з приводу доручення адвокатові може бути складно визначити увесь спектр дій, які необхідні для виконання доручення. Така ситуація може обумовлюватися як об'єктивними чинниками (зміна законодавства, форс-мажорні обставини тощо), так і суб'єктивними (приховування клієнтом інформації, що стосується справи; умисне надання клієнтом неправдивої інформації та ін.). Отже, вважаємо, що перш ніж адвокат визначить розмір гонорару, він має роз'яснити клієнту: 1) необхідність надати всю наявну у нього інформацію щодо доручення без спотворень; 2) необхідність своєчасно виконувати прохання адвоката, що стосуються справи; 3) умови за яких розмір винагороди може змінитися тощо. Крім того, умова щодо винагороди є істотною умовою договору про надання правової допомоги, а тому порядок та форма її виплати мають бути детально прописані у відповідному пункті договору.

Звернемо увагу, що на актуальність проблематики винагороди адвоката впливає й той факт, що нещодавно Розпорядженням Ради адвокатів України № 140 від 07.09.2022 р. було створено Робочу групу з напрацювання методичних рекомендацій щодо гонорарної практики. До складу цієї групи увійшли досвідчені адвокати, серед них: С. Вилков, О. Маловацький, В Гвоздій, О. Головченко та інші [3].

Метою цієї групи визначено розробку рекомендацій для адвокатів та формулювання розумних орієнтирів в питаннях визначення розміру та отримання винагороди за надану правову допомогу. Вказані рекомендації мають базуватися на принципі свободи договору і захисті прав та інтересів як клієнтів, так і адвокатів. Цікавим також є той факт, що одним з завдань групи є тлумачення та роз'яснення суддям, які приймають рішення про відшкодування витрат на правову допомогу, від імені адвокатського співтовариства особливостей визначення розміру гонорару адвоката, що має призвести до зменшення випадків, коли суди на власний розсуд зменшують розмір відшкодування витрат на правову допомогу [4].

Сподіваємося, що напрацьовані рекомендації будуть використані всіма адвокатами, адже як відзначав Й. Бронз, адвокату соромно бути користолюбцем, рвачем, не рахуватися з майновим становищем людини, яка звернулася до нього за допомогою [5].

Список використаної літератури:

1. Фоміна О. І. Відносини адвоката з клієнтом за договором про надання правової допомоги: дис. … докт. філ. 081 «Право». Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021. 234 с.

2. Сайт Вищої школи адвокатури. URL: https://www.hsa.org.ua/vebinar-polityka-tsinoutvorennya-ta-gonorar-advok ata-klyuchovi-pytannya-ta-vyklyky/

3. Про створення Робочої групи з напрацювання методичних рекомендацій щодо гонорарної практики: Розпорядження № 140 від 07.09.2022 р. URL:https://unba.org.ua/assets/uploads/files/RO_140_ 07%2010%20 2022.pdf

4. Відбулося перше засідання Робочої групи з напрацювання методичних рекомендацій щодо гонорарної політики. *Сайт Національної асоціації адвокатів України.* URL: https://unba.org.ua/news/7649-vidbulosya-pershe-zasidannya-robochoi-grupi-z-napracyuvannya-metodichnih-rekomendacij-shodo-gonorarnoi-politiki.html

5. Бронз И. Л. Этические проблемы адвокатской деятельности: повторение уроков. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск: Адвокатська етика.* 2019. С. 17–20.

Кубаєнко А. В.
доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА АДВОКАТУРИ: ПЕРЕВАГИ І МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ

Сучасне суспільство проходить епоху глобальної цифровізації, дане явище з кожним роком удосконалюється, від чого і проникає у всі сфери життя не тільки людей, а й держави, здійснюючи вплив на діяльність професійних співтовариств, і навіть перетворюючи державні інститути. Така модернізація дозволяє перейти юриспруденції на новий рівень, підвищуючи свою ефективність. Разом з тим, не можна забувати, що право є явищем консервативним, а тому цифрові технології впроваджуються в юриспруденцію менш стрімко, а частка існуючих юридичних онлайн-послуг не перевищує і 5% від загальної кількості онлайн-послуг.

Адвокатура один із найважливіших інститутів громадянського суспільства. Цей інститут створено з метою забезпечення громадянам конституційного права на отримання кваліфікованої правничої допомоги. У зв'язку з чим виникає необхідність глибокого вивчення наслідків цифровізації адвокатської діяльності, оскільки при виникненні проблем через впровадження в цю галузь цифрових технологій може відбутися суттєве погіршення якості послуг та як наслідок знизитися довіра громадян до цього інституту.

Сьогодні можна виділити три рівні впровадження цифрових технологій у практику діяльності адвокатів:

по-перше, автоматизація адвокатської діяльності, що означає створення IT-сервісів, які дозволять автоматизувати процеси надання кваліфікованої правничої допомоги (тобто за допомогою таких сервісів якоюсь мірою полегшиться адвокатська діяльність, а громадянам, яким необхідна юридична консультація, вона стане доступнішою, адже дана технологія спрямована на створення довідково-інформаційних правових систем, юридичних ботів, систем для аналізу судової практики тощо);

по-друге, відбувається інформатизація адвокатської діяльності, що передбачає побудову та розвиток телекомунікаційної інфраструктури та інформаційного середовища для супроводу процесів, що забезпечують організацію адвокатської діяльності у реалізації повноважень;

по-третє, інформатизація діяльності органів адвокатського самоврядування, а також органів НААУ, що означає побудову та розвиток інфраструктури для найбільш спрощеної роботи.

Планування та реалізацію професійних та корпоративних процесів адвокатури, які підлягають цифровій трансформації, слід здійснювати з урахуванням реалій та перспектив подальшого розвитку інформаційних технологій (information technology, IT), включаючи застосування штучного інтелекту (artificial intelligence, AI). Йдеться про вже продуковані і пропоновані галуззю legal tech сервіси з можливостями прикладного AI, що називається ще вузьким, слабким (applied, narrow, weak), здатним вирішувати якусь конкретну або кілька подібних завдань інтелектуальної властивості. У передбачуваній перспективі це повинні бути IT-продукти з потенціалом універсального AI, що визначається як сильний (strong, artificial general intelligence, AGI), який може вирішувати фактично будь-які завдання, що відносяться до категорії інтелектуальних [1, с. 263].

Цифрова трансформація адвокатської діяльності та адвокатури передбачає пошук, відбір, вироблення підходів, які забезпечують формування даних про об'єкти, зв'язки та процеси реального (аналогового) світу, що належать до відповідної предметної галузі, у віртуальний (цифровий) формат. Тому дуже важливо, щоб опис властивостей об'єктів, зв'язків і процесів, які підлягають цифровізації, було машиночитаним (machinereadable), а «доцифровий» (аналоговий) образ укладався в парадигму IT для подальшого перетворення цього образу в цифрову форму.

Цифрову трансформацію (digital transformation) адвокатської діяльності та адвокатури можна представити як політику та процеси, які включають інформатизацію (informatization), цифровізацію (digitalization) та автоматизацію (automation) певних бізнес-процесів (business processes) та функцій (function), пов'язаних з безпосереднім здійсненням адвокатської діяльності, функціонуванням адвокатської корпорації (включаючи керування

нею), і дозволяють забезпечити якісно новий рівень реалізації основного (надання кваліфікованої правничої допомоги) та забезпечуючих (управління організаціями та органами адвокатської корпорації та ін.) корпоративних бізнес-процесів та функцій.

Перевагами цифрової трансформації адвокатської діяльності та адвокатури є: зниження тимчасового навантаження адвокатів; спрощені процедури подання запитів та судової документації; зниження фінансових витрат як для адвоката, так і для довірителя (у випадках онлайн-консультування та ін.).

Також важливо відзначити, що крім переваг введення цифрових технологій у сферу адвокатури та адвокатської діяльності можуть виникнути і деякі проблеми.

Так, одним із можливих недоліків цифрової трансформації адвокатури та адвокатської діяльності є забезпечення адвокатської таємниці. Обов'язком кожного адвоката при провадженні адвокатської діяльності є заборона надання третім особам інформації, одержаної від довірителя. У процесі цифровізації адвокатури на інститут адвокатської таємниці здійснюється негативний вплив. Пояснюється це тим, що останнім часом широкого поширення набули комп'ютерні кримінальні правопорушення. Інформація, яка є адвокатською таємницею, може стати доступною третім особам кількома способами.

Першим способом є ненавмисні дії адвоката чи довірителя. Наприклад, припустившись помилки на адресу електронної пошти, адвокат може направити відомості, що становлять адвокатську таємницю, третій особі.

Другий спосіб – навмисний, різного роду кібератаки. Прикладом такого способу можуть бути випадки, коли треті особи зламують електронну пошту адвоката з метою отримання тих чи інших відомостей, що є адвокатською таємницею.

З метою вирішення цієї проблеми вважаємо, що під час процесу надсилання відомостей адвокатом через мережу – Інтернет йому необхідно здійснювати додаткові дії із шифрування інформації, які містять адвокатську таємницю. Також доцільним було на постійній основі інформувати адвокатів про нові способи комп'ютерних кримінальних правопорушень.

Слушною в цьому контексті є думка В. В. Заборовського, який вважає, що забезпечення належного рівня інформаційної безпеки адвокатської діяльності залежить, по-перше, від якості правового регулювання (зокрема, від рівня забезпечення адвокатської діяльності та її реалізації на практиці) та, по-друге, від обліку самим адвокатом можливих загроз безпеці його інформаційної діяльності (від адвоката потрібно більше активних дій щодо забезпечення конфіденційності процесу отримання, обробки, зберігання та передачі інформації різного роду, яка використовується в його професійній діяльності) [2, с.137].

Ще одним способом вирішення цієї проблеми може стати проведення різних курсів, консультацій, щодо різних питань інформаційних технологій, що розвиваються у сфері адвокатури та адвокатської діяльності.

Наступним можливим недоліком цифрової трансформації адвокатури та адвокатської діяльності є відсутність належного рівня комунікації у адвоката за допомогою інформаційних технологій. Ця проблема пояснюється тим, що спілкування адвокатів з довірителем та іншими особами через цифрові технології явно відрізняється від особистого спілкування. Онлайн комунікація не дозволяє адвокату провести оцінку емоційного стану співрозмовника. Таке спілкування дозволяє давати помилкові свідчення, приховувати справжні наміри. Як наслідок, це призводить до зниження рівня довіри між адвокатом та клієнтом, що надалі призводить до зниження рівня професійної взаємодії. Ця проблема може бути вирішена за допомогою проходження різних курсів психологічної спрямованості.

Отже, цифровізація адвокатури є неминучим явищем в епоху XXI століття. Пандемія коронавірусної інфекції та введення в Україні воєнного стану показали, що інформаційні системи в галузі адвокатури та всієї судової системи мають активно розвиватися. Впровадження цифровізації в інститут адвокатури має низку переваг та недоліків. Цифрова трансформація адвокатської діяльності та адвокатури не є самоціллю. Ключовим є питання якості кваліфікованої правничої допомоги.

Список використаної літератури:

1. Іваницький С. О. Адвокатура України: актуальні питання реформування. *Право України*. 2018. № 12. С. 260-273.

2. Заборовський В. В. Інформаційні технології та інформаційна безпека адвокатської діяльності. *Юридичний вісник ДДУ*. 2021. № 1. Т. 37. С. 131-139.

Остафійчук Л. А.
доцент кафедри процесуального права
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
кандидат юридичних наук, доцент

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ КЛІЄНТА НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після випробування пандемією COVID-19, наша держава отримала безпрецедентний виклик своєму існуванню у вигляді військової агресії російської федерації, а на додаток ракетний тероризм по відношенню до

мирного населення на всій території України. Гібридна війна зумовила негайне переформатування життя суспільства виходячи із пріоритету фінансування потреб оборони і збройних сил. Однак в перспективі нас очікують довгострокові наслідки війни, починаючи від відновлення сектору енергетики і розмінування територій до подолання безробіття і бідності. Адже багато людей втікали з-під обстрілів, залишаючи не лише робоче місце, але й житло, майно, тобто все. І більшості з них фактично не має куди повернутися. Без перебільшення зазначимо, що жодна демократична держава світу не стикалася із подібним. Тому зарубіжного досвіду вирішення подібних проблем марно шукати. Історію «виживання» державних та недержавних інституцій в умовах воєнного стану, як власне і самих себе, доводиться досліджувати вперше. Отже, виділення проблемних питань в діяльності адвоката і адвокатури, а також дослідження шляхів їх вирішення у період дії воєнного стану є актуальним.

Відмітимо, що наразі є декілька праць присвячених різним аспектам досліджуваної нами теми. Особливості функціонування адвокатури України в умовах військового стану висвітлені у статті Ю. В. Оніщика, які автор умовно поділяє на організаційні та гуманітарні. Також, у статті висвітлено участь НААУ в обговоренні проектів законів, які стосувалися професійних прав і гарантій адвокатської діяльності. У підсумку автором запропоновано на законодавчому рівні регламентувати напрямки діяльності адвокатури в умовах воєнного стану, однак конкретних пропозицій не надано [1].

Досвідом практичного вирішення проблемних питань, з якими зітнулись адвокати в умовах воєнного стану, поділилася адвокат А. Сербіна. В її праці розглянуто такі важливі напрямки, як: участь адвоката в судових процесах, слідчих діях; виконання адвокатом узятих зобов'язань перед клієнтом (представництво інтересів, здійснення захисту, повернення оригіналів документів тощо); доступ до матеріалів судової справи; відносини з податковим органом; відносини з органами адвокатського самоврядування; мобілізація, залучення до трудової повинності; відносини з найманими працівниками [2].

Групи сучасних проблем, з якими стикаються адвокати, виділила М. О Кравченко, зокрема: 1) морально-етичні (дилема щодо захисту російських військовополонених); 2) психологічні (почуття тривоги, нервування через воєнний стан тощо); 2) правові (зміни у законодавстві); 3) організаційні (зміна формату роботи підприємств та установ, дистанційний характер спілкування); 5) фінансові (підвищення цін на пальне, комунальні послуги тощо) [3, с. 543].

Разом з тим, у науці і практиці не досліджувалися питання становища клієнта у відносинах адвокат – клієнт в умовах воєнного стану. Наприклад, питання: що робити клієнту, якщо з його адвокатом втрачений «зв'язок» (у широкому розумінні цього слова) внаслідок таких чинників, як: евакуація

в безпечне місце за межі України чи внутрішнє переміщення, мобілізація, зникнення безвісти за особливих обставин, колабораціонізм, загибель, смерть. В цьому контексті відмітимо, що понад 6,6 млн осіб в Україні є внутрішньо переміщеними [4]; кількість біженців з України, зареєстрованих для тимчасового захисту або в аналогічних національних схемах захисту в Європі, станом на 29 червня 2022 р. становила 3,57 млн. [5]; український кордон з росією та білорусією перетнули відповідно 1,41 млн та 16,66 тис. осіб. [5]. Це без врахування українців, які переїхали до країн Північної та Південної Америки, Середньої Азії та ін. За повідомленням Голови НААУ, РАУ Л. Ізовітової, станом на 1 серпня 2022 р. з початку війни в Україні загинули 10 адвокатів [6]. Проте, статистики скільки адвокатів змушені були виїхати за кордон чи є внутрішньо переміщеними особами внаслідок воєнних дій тощо – не має. Не має інформації про те, що було зроблено зі справами клієнтів загиблих адвокатів, кому вони були передані і чи були передані взагалі. Заступник Голови НААУ, РАУ В. Гвоздій повідомив, що станом на 1 серпня 2022 р. в ЄРАУ зареєстровано майже 65 тисяч адвокатів, з них 46,5 тисяч – здійснюють діяльність, а 36,2 тисячі адвокатів – зареєстровані та активно користуються послугами в онлайн-кабінеті. [6] Тобто, навіть за умовними підрахунками від 18,5 до 28,8 тисяч адвокатів діяльність не здійснюють. Хоча ці цифри не свідчать про те, що у минулому році цими адвокатами адвокатська діяльність теж не здійснювалася. Не ведеться статистика випадків, коли клієнт й адвокат опинилися на значній відстані один від одного, а також і від суду, де розглядалася справа. Звісно, за умови наявної реальної загрози життю та здоров'ю клієнта і його адвоката на першому плані безпека. А з іншого боку – норма закону, що у період воєнного стану повноваження судів не можуть бути припинені та обмежені, а скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. Отже, якщо адвокат не може далі представляти клієнта через наведені обставини, потрібно вирішувати питання про заміну адвоката або про залучення адвоката на окремі дії.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) та Правил адвокатської етики розірвання договору, зміни до договору та припинення договору відбуваються в тій самій формі, як і сам договір. В основному – це письмова форма правочину. Адвокат зобов'язаний повернути оригінали документів та інші документи, які були створені під час виконання доручення клієнта. Як реально це зробити, якщо змоги побачитись не має, а на додаток до цього, внаслідок воєнних дій знищений офіс адвоката й документи адвокатських досьє? Щось адвокату вдасться відновити шляхом отримання дублікатів чи шляхом встановлення фактів через суд, використовуючи всі надані можливості, аби клієнт міг реалізувати свої права. Крім цього, адвокат має повідомити клієнту про стан виконання його доручення, прозвітувати про виконану частину роботи та

вартість фактично наданих послуг, за потреби повернути частину гонорару. А якщо адвокат зник безвісти за особливих обставин, виявився колаборантом чи загинув? Хто в цьому випадку буде розривати договір, повертати документи клієнту, звітувати про стадію виконання доручення тощо? Не вирішеним залишається й питання про порядок передачі документів адвокатського досьє від одного адвоката – іншому, особливо у випадку смерті адвоката. Зрозуміло, що адвокатським бюро та адвокатським об'єднанням ці питання процедурно вирішувати простіше аби новий адвокат мав змогу належним чином продовжити роботу попереднього адвоката, аніж адвокатом, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально.

Ми дійшли до розуміння того, що все має скануватись та зберігатись на захищених електронних сервісах. Для вирішення цих питань у нагоді мають стати облачні сервери зберігання інформації. Можливо, у цьому ракурсі НААУ слід розвивати ідею розширення функціоналу Особистого онлайн-кабінету адвоката та пов'язаних із ним сервісів шляхом формування адвокатом он-лайн матеріалів справ про надання правової допомоги клієнту, особливо, коли ця справа є судовою.

Адвокатура є інститутом суспільства, який охоплює всі форми, засоби, а також механізми функціонування, організації та взаємодії адвокатів як спільноти осіб, що виконує надважливу роль – правозахисну. Закон не містить визначення завдань НААУ, водночас містить перелік завдань адвокатського самоврядування, для забезпечення реалізації яких діє НААУ. Відповідно до ч. 1 ст. 44 Закону, до завдань адвокатського самоврядування належить створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності [7]. Згідно із п. 2.2. статуту НААУ, для досягнення своєї мети НААУ також ставить перед собою завдання створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності; сприяння розвитку та вдосконалення правової допомоги в Україні [8].

Отже на часі розглянути такі питання: 1) створення корпоративної електронної пошти для безпечного обміну документами; 2) можливості розміщення матеріалів справ (адвокатського досьє / його частини) в сканованому вигляді в Особистому онлайн-кабінеті адвоката на максимально безпечних серверах, з наданням можливості перегляду матеріалів справи клієнту з яким укладено договір про надання правової допомоги; 3) внесення доповнення до Правил адвокатської етики щодо процедури припинення договору про надання правової допомоги в разі смерті чи зникнення безвісти за особливих обставин адвоката та порядку передачі документів адвокатського досьє від одного адвоката – іншому; 4) доповнити ст. 29 «Припинення, розірвання договору про надання правової допомоги» Закону частиною 3 наступного змісту: «Дія договору про надання правової допомоги припиняється у разі смерті адвоката або набрання законної сили рішенням суду про визнання його безвісно відсутнім чи про оголошення його

померлим»; 5) наділити Ради адвокатів регіону правом вирішення питання щодо передачі справи в разі смерті чи зникнення безвісти за особливих обставин адвоката іншому адвокату на підставі відповідного звернення клієнта та надання підтверджуючих документів про укладення договору про надання правової допомоги, про що доповнити частину 4 ст. 38 Закону; 6) розглянути питання побудови в майбутньому мережевої структури «ІТ-адвокат України».

Список використаної літератури:

1. Оніщик Ю. В. Організаційно-правові засади діяльності адвокатури України в умовах воєнного стану. Російсько-українська війна (2014–2022 рр.): історичні, політичні, культурно-освітні, релігійні, економічні та правові аспекти : Наукова монографія. Рига, Латвія: «Baltija Publishing». 2022. 1421 с. С. 1235-1239. URL:https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-154

2. Сербіна А. На захисті прав адвокатів у період дії воєнного стану. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2022. № 3-5 (81). С. 25–36. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/2022-06-01-v-snik-3-5-2022_62975af575988.pdf

3. Кравченко М. О. Сучасні виклики в адвокатській діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 541-545. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/132

4. Ані грошей, ані джерел доходу. 60% внутрішніх переселенців втратили роботу – дослідження. *Бізнес.* URL: https://biz.nv.ua/ukr /economics/skilki-vnutrishnih-pereselenciv-zalishilisya-bez-roboti-ta-bud-yakih-dzherel-dohodu-doslidzhennya-50260732.html.

5. Статус тимчасового захисту в Європі отримали 3,6 мільйона біженців з України, – ООН. Бізнес *Цензор.* URL: https://biz. censor.net/n3351537

6. Вісник Національної асоціації адвокатів України. 2022. № 7-8 (83). 96 с. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news /visnyky/2022-08-26-v-snik-naau_6308dc602c938.pdf

7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17.

8. Статут Національної асоціації адвокатів України: рішення установчого з'їзду адвокатів України від 17.11.2012 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf.

Храпенко О. О.
доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат

ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний підвищувати свій професійний рівень. Монополістом в цій сфері в Україні є Вища школа адвокатури (далі – ВША). Позначка про виконання вимог про щорічне підвищення кваліфікації вноситься до профайлу адвоката в Єдиному реєстрі адвокатів України [1].

Сам порядок підвищення кваліфікації адвокатів України зазначає організацію процесу підвищення кваліфікації адвокатів в Україні на ВША. Органи адвокатського самоврядування співпрацюють з ВША з питань підвищення кваліфікації адвокатів України. Для того, щоб стати стороннім оператором необхідно пройти акредитацію Експертною радою НААУ.

Вже довгий проміжок часу адвокатів зобов'язують підвищувати свою кваліфікацію. Починалось це з досить простих правил, але згодом процедура почала ускладнюватися. Адвокат повинен надати докази проходження підвищення кваліфікації. Адвокатам – науковцям перестали враховувати самостійне підвищення кваліфікації, а саме написання статей до професійних видань [2].

Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України, який затверджений рішенням Ради адвокатів України від 03.07.2021 р. № 63 визначає, що кожен адвокат повинен набрати мінімум 10 залікових балів протягом року, 2 з яких мали бути з етики, а молоді адвокати ще більше – 16 залікових балів.

Якщо адвокати мають заборгованість зі сплати щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, вони позбавляються доступу до системи підвищення кваліфікації адвокатів.

Воєнний стан в Україні наклав відбиток і на процедуру підвищення кваліфікації адвокатів.

Дію п. п. 19, 20 Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України призупинено на період воєнного стану відповідно до рішення Ради адвокатів України від 16 березня 2022 року № 30 [3].

Напрошується висновок, що на період воєнного стану у адвокатів відсутня обов'язкова вимога підвищувати свою кваліфікацію. Іншими словами, підвищення кваліфікації стало добровільним на період війни.

Взагалі обов'язкове підвищення кваліфікації вже давно у деяких адвокатів перетворилось на виконання «формальних вимог», яке реалізовувалось лише у скануванні QR-коду на початку та в кінці заходу і це пов'язано можливо із відсутністю зацікавленості адвокатів у матеріалі.

Справедливо постає питання про оновленням підходу щодо підвищення кваліфікації адвокатів. Може слід переглянути процедуру? І не тільки на час війни, а і у мирний час надавати адвокатам, хоча б частково «свободу у саморозвитку».

Цікавим є такий факт, що навіть після скасування вимоги про обов'язковість підвищення кваліфікації, навіть під час війни, адвокати продовжують брати участь у відповідних заходах.

В свою чергу Вища школа адвокатури провела цілу низку безкоштовних заходів із підвищення кваліфікації, що є наразі дуже важливим, оскільки чимало колег втратили свою практику, дохід чи взагалі змушені були виїхати зі свого місця проживання не тільки в інші регіони України, але й за кордон[2].

Згадуються «старі добрі часи», коли Голова Ради адвокатів Одеської області Й. Л. Бронз проводив безкоштовні та добровільні зустрічі з молодими адвокатами і ділився безцінним досвідом своєї адвокатської практики, розповідав про етику адвоката, про вимоги до зовнішнього вигляду адвоката. І наскільки цікаво і корисно було бути присутнім на таких зустрічах адвокатам-початківцям, що вільних міст не було. Це велике щастя «жити в епоху Бронза»…

Список використаної літератури:

1. Підвищення кваліфікації. *Сайт НААУ.* URL: https://unba.org.ua/education

2. Підвищення кваліфікації адвокатів під час війни. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015975

3. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України від 03.07.2021 р. № 63. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/ legislation/poryadki/2021-07-03-poryadki-63_60f53b3b70d63.pdf

Борщевська О. М.
доцент кафедри цивільного і трудового права
Одеського національного морського університету,
кандидат юридичних наук, доцент

ЮРИДИЧНА ОСВІТА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ АДВОКАТІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Сучасні потреби розвитку в Україні громадянського суспільства та правової держави диктують необхідність удосконалення якості адвокатської діяльності та професійної підготовленості адвокатів до надання висококваліфікованої правової допомоги всім фізичним та юридичним особам. Цьому насамперед має сприяти якісна фундаментальна юридична освіта у її класичному варіанті.

Сьогодні в Україні, як ніколи, відбувається спеціалізація професії юриста. Суддя, прокурор та слідчі прокуратури, адвокат та працівники адвокатських юридичних контор, нотаріус, юрист – працівник силових відомств (МВС, СБУ та ін.), юрисконсульт, працівник юридичних фірм, юрист у системі управління, юрист – науковий співробітник та експерт та ін. – це далеко не повний перелік груп професій юриста щодо належності до організаційних структур. При всіх відмінностях у роботі нотаріуса від слідчого прокуратури чи органів внутрішніх справ, а останніх – від роботи службовців соціального захисту – всі вони є юристами однієї спільноти, яка стоїть на варті законності та правопорядку, захисту та охорони прав та свобод громадян [1].

Якщо говорити про необхідність спеціалізацій на початковому етапі підготовки фахівців у галузі адвокатури, то в цьому полягає деяка штучність. Загальновідомо, що високопрофесійний адвокат повинен отримати передусім фундаментальну освіту. Дисципліни, які передбачає вивчати студент як прикладні та вузькоспеціалізовані, повинні бути врівноважені залежно від потреби часу, але не допустимо урізати кількість годин фундаментальних дисциплін за рахунок прикладних та вузькоспеціалізованих.

Зрештою такий підхід до розуміння юридичної професії обумовлюється і вимогами до стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [2].

«Як правило, кваліфікаційна характеристика (випускника за спеціальністю «Право») викладається за трьома пунктами.

Загальні вимоги: випускник повинен поєднувати широку фундаментальну наукову та практичну підготовку, досконало володіти своєю спеціальністю, бути здатним до швидкого освоєння нових напрямків у правоохоронній діяльності, безперервно поповнювати свої знання,

оцінювати історичні та сучасні процеси в економіці держави, мати діалектичне мислення, професійно та компетентно вирішувати завдання з охорони громадського порядку, вільно володіти письмово та усно державною мовою, мати розвинене почуття професійної гідності та соціальної відповідальності, а також відчувати потребу у постійній самоосвіті та професійному вдосконаленні.

Випускник повинен знати закони, правові дисципліни та дисципліни спеціалізації, принципи та функції професійно-правової діяльності, її методику та тактику, свої повноваження, державну мову, національну мову регіону та її національні традиції.

Випускник має вміти застосовувати на практиці знання права, приймати рішення та організовувати їх виконання, організовувати свою діяльність, займатися самоосвітою з метою підвищення своєї кваліфікації, застосовувати табельну зброю, користуватися обчислювальною технікою, автотранспортом та машинописом» [1, с.18].

Таким чином, юридичну професію тлумачать не як вільну та саморегульовану, а як складову частину різних організаційних форм: прокуратури, слідства, адвокатури, судочинства тощо. Крім цього, чітко наголошується не правозахисна спрямованість юридичної професії, а її зумовленість «соціальними аномаліями», необхідність вирішувати «конкретні справи» та «юридичні проблеми». Зрештою, у цьому підході простежується «кримінально спрямований» вектор у юридичній професії.

До сьогоднішнього часу в складанні навчальних планів можна було зіткнутися з тим, що кількість та внутрішню узгодженість дисциплін залишають найчастіше бажати кращого. У деяких закладах вищої освіти у навчальних планах викладено не менше ніж п'ять, а то й більше дисциплін у рамках освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», теми в яких дублюються і не завжди узгоджуються між собою. Деякі навчальні програми окремих дисциплін, які позиціонувалися як правові, містили суттєву неправову складову. Зокрема, вивчення організації та діяльності інститутів публічної адміністрації могло здійснюватися шляхом переказу нормативно-правових актів, а не розгляду правових інститутів крізь призму їхньої юридичної природи та завдань.

Слід звернути увагу на те, що істотною ознакою, що відрізняє підходи до викладання права в університетах Західної Європи від підходів, що застосовуються у вищих навчальних закладах України, є чіткий практичний напрямок навчального процесу та чітко окреслена професійна орієнтація юридичної освіти. Наразі, в стандартах вищої освіти зі спеціальності 081 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затверджених Наказом МОН України від 20 липня 2022 року нарешті багато уваги приділено саме практичному аспекту підготовки висококваліфікованого фахівця.

Отже, вимоги ринку юридичної професії впливають на формування освітньо-професійних програм та навчальних планів. Крім того, диплом бакалавра за спеціальністю 081 «Право» є лише сходинкою доступу до посади судді, прокурора, адвоката та нотаріуса, оскільки для зайняття таких посад необхідний диплом магістра, а в деяких випадках (адвокат, суддя, нотаріус) ще складання додаткових іспитів і постійне підвищення кваліфікації.

До речі, у Великій Британії не існує державної акредитації як такої. Водночас, стандарти вищої юридичної освіти є досить жорстко врегульованими. Слід зазначити, що зразком юридичної професії у Великобританії є адвокат (barrister). Ще однією поширеною правовою спеціальністю є юрисконсульт (solicitor). Більшість юрисконсультів проводять приватну практику. Крім цього юридичними вважаються такі професії: суддя; судовий виконавець; судовий пристав; дослідник Урядової правової комісії; помічник юриста; укладач витрат на юридичні послуги; касир-юриста; секретар-юрист.

Враховуючи широкий спектр юридичних професій у Великій Британії, доступ до них істотно відрізняється. Наприклад, щоб працювати секретарем-юристом, касиром-юристом, укладачем видатків на юридичні послуги, судовим приставом чи судовим виконавцем, не обов'язково мати повну юридичну освіту. Але помічник юриста повинен мати диплом юриста. Значно складніша процедура доступу до професії адвоката. Студенти, які мають намір працювати за цією спеціальністю, мають пройти кілька етапів професійної підготовки. Окремі вимоги висувають для доступу до професії судді чи прокурора, зокрема, суддею може стати лише кваліфікований адвокат чи юрисконсульт.

Як бачимо, закордонний досвід показує, що адвокат є однією з найпрогресивніших правових професій. Звичайно, не можна говорити про те, що інші юридичні спеціальності не є важливими та цінними для суспільства. Але саме призначення адвоката як знаючого, кваліфікованого професіонала, який може розібратися у проблемі та переконати у правильному, законному та справедливому вирішенні правового казусу на всіх етапах правової допомоги є та сама мета, яка має бути визначена відповідною фундаментальною освітою претендента на високе звання адвокат.

Отже, основними напрямками вдосконалення юридичної освіти в Україні, зокрема адвокатів, можна зазначити такі:

1. Специфікою юридичної науки та освіти є те, що правове життя розвивається досить динамічно, завдяки законам та нормативним актам, які змінюють один одного досить швидко. В даний час можна отримати ситуацію, коли студент вивчаючи одну законодавчу базу у закладі вищої освіти та отримавши диплом, стикається з іншим правовим матеріалом. Тому тут доцільно наголошувати на фундаментальному вивченні теоретичних основ кожної дисципліни, закономірностей та основи формування законодавства,

чітко окреслюючи теоретико-логічні відмінності однієї галузі права від іншої. Це допоможе студентам вміло використовувати вивчені основи правової теорії, накладаючи на них ту практику, з якою вони стикаються у своєму професійному житті.

2. Більше уваги слід надавати саме формуванню практичних навичок у студентів. На жаль, на сьогоднішній момент проходження практики студентами-юристами не охоплює всієї різноманітності специфіки юридичної діяльності, з якою випускник може зіткнутися закінчивши заклад вищої освіти, навіть при відведених на це за новими стандартами 15 кредитах. І тому нинішня юридична освіта виглядає дещо усіченою. Виходячи з цього вважається за доцільне нараховувати певний практичний ценз, на кшталт лікарського практичного стажу інтернів, плавцензу курсантів морських ЗВО та моряків тощо. Це стимулюватиме студентів не лише займатися теорією, а й вивчати глибше свої майбутні професійні обов'язки. Причому практичну частину професійного практичного стажування слід приймати та зараховувати ні професорсько-викладацькому складу закладу вищої освіти, а практикуючим юристам, які довели свою професійну спроможність та мають досвід педагогічної роботи. Також викладачі юридичних дисциплін повинні володіти не лише фундаментальними теоретичними знаннями в галузі дисципліни, яку викладають, а мати практичний досвід роботи зі спеціальності обов'язково, а не лише як одну з умов п.38 Ліцензійних вимог [3].

4. Юридична освіта має переслідувати три-чотири основні складові, якими має опанувати майбутній юрист. Це високоякісне вивчення теоретичних засад формування та дії права та законодавства; отримання глибоких практичних навичок майбутнього юриста у різних галузях правової діяльності; ознайомлення з новітніми тенденціями розвитку основних галузей народного господарства та здійснення високої моральної культури при здійсненні своїх професійних обов'язків, що має виділяти юриста-адвоката, як людину, яка володіє та використовує правові важелі держави лише на користь людині та країні.

5. Пропонується градація спеціалізації майбутніх юристів залежно від отриманої оцінки знань у тому чи іншому напрямі правових знань. Це стимулюватиме студентів не лише відбути курс з тієї чи іншої дисципліни, а вивчити її та скласти цей предмет на більш високий бал, адже від цього має залежати майбутня кар'єра. Бал оцінки можна буде підвищити шляхом повторного пройденого теоретичного курсу та отримання сертифікату щодо підвищення практичної кваліфікації. Оцінювання повторного теоретичного курсу пропонується проводити незалежно. Тобто вищий навчальний заклад, який оцінюватиме знання претендента, може обиратися за допомогою комп'ютерного жеребкування серед закладів вищої освіти, які матимуть ліцензію на проведення такого роду оцінки знань.

6. У навчальні плани юридичних вищих навчальних закладів чи юридичних факультетів у вищих навчальних закладах необхідно запроваджувати дисципліни, які б допомагали вивчати специфіку юридичних дисциплін з точки зору високої моральності юриста. Адже юрист, як і лікар, просто не має права нашкодити тому, хто до нього звернувся по допомогу.

Все це сприятиме трансформуванню менталітету нинішньої кількості випускників ЗВО за спеціальністю 081 «Право» як майбутніх висококваліфікованих фахівців-правників. А також надасть пріоритет формуванню сучасного глобального правового світогляду юриста, зокрема адвоката, який стане конкурентоспроможним на полі своєї професійної діяльності та забезпечить країні найвищий рівень визнання Української юридичної думки у світі.

Список використаної літератури:

1. Бандурка О. М., Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: Підручник. Харків: Вид-во НУВС, 2002. 336 с.

2. Про затвердження стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки від 20 липня 2022 року № 644. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standart у/2022/07/21/081-pravo-bakalavr-644-20.07.2022.pdf

3. Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 365). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-%D0%BF#Text

Гніздовська Г. М.
кандидат юридичних наук, адвокат,
керуючий партнер адвокатського об'єднання «Юріс Феррум»,
член Апеляційної комісії Національного антидопінгового агентства

ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА ПРИ РОЗГЛЯДІ СПОРТИВНИХ СПОРІВ

З метою забезпечення реалізації прав, законних інтересів та обов'язків учасників спортивних спорів залучаються представники, якими часто виступають адвокати як професійні правники.

Залежно від виду спортивного спору та органу, до повноважень якого віднесено розгляд такого спору, порядок участі адвоката в процесі розгляду справи має певні особливості. Даного роду особливості обумовлюються

специфічними рисами провадження у тому чи іншому органі, і пов'язані, в першу чергу, з оформленням повноважень адвоката як представника.

Оскільки порядок оформлення повноважень адвоката залежить від того, в якому органі розглядається спортивний спір, необхідно визначити органи, які мають відповідні повноваження. Розглянемо на прикладі професійного футболу в Україні.

Перш за все відзначимо неможливість розгляду спортивних спорів національними судами. Такий висновок неодноразово було викладено у постановах Верховного Суду.

Так, у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 08.04.2021 року у справі № 757/11487/17 ц зроблено висновок, що Статутом громадської спілки «Федерація футболу України» (нині – УАФ) визначено спеціальних суб'єктів, яким громадське об'єднання підпорядкувало вирішення усіх внутрішніх спорів, а саме: органи здійснення футбольного правосуддя – Контрольно-дисциплінарний комітет як орган першої інстанції, Апеляційний комітет як орган другої інстанції; рішення Апеляційного комітету можуть бути оскаржені лише в Спортивному арбітражному суді м. Лозанна (Швейцарія) [1].

У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 20.11.2019 року у справі № 757/11542/17-ц в аналогічних правовідносинах викладено правовий висновок такого змісту: «Оскільки Статутом громадської спілки «Федерація футболу України» передбачений порядок оскарження внутрішніх спорів між Федерацією футболу України і її членами та органи, які здійснюють футбольне правосуддя, а тому позов про визнання протиправними та скасування рішення громадської спілки «Федерація футболу України» не може бути розглянутий у судовому порядку будь-якої юрисдикції» [2].

Таким чином, спортивні спори не можуть розглядатися національними судами. У зв'язку з цим порядок підтвердження повноважень адвоката як представника при розгляді таких спорів визначається відповідними статутами, правилами, регламентами спортивних асоціацій/федерацій.

Громадська спілка «Українська асоціація футболу» (далі – УАФ) є всеукраїнським громадським об'єднанням фізкультурно-спортивного спрямування, організацією зі статусом юридичної особи, створеною відповідно до законодавства України [3].

Статутом УАФ визначено, що органами здійснення спортивного правосуддя, які вирішують усі внутрішні спори між УАФ, її членами та іншими особами, які задіяні або працюють у футболі, є Контрольно-дисциплінарний комітет як орган першої інстанції та Апеляційний комітет, який розглядає апеляції на рішення Контрольно-дисциплінарного комітету.

Юрисдикція та процесуальні дії органів здійснення футбольного правосуддя визначаються Дисциплінарними правилами УАФ.

Питання участі представників та сторін при розгляді справ органами футбольного правосуддя врегульовані ст. 50 Дисциплінарних правил УАФ, згідно з якою повноваження представників фізичних та юридичних осіб підтверджуються довіреністю, посвідченою нотаріально (для фізичних осіб), або за підписом керівника чи іншої уповноваженої ним особи та посвідченою печаткою юридичної особи (для юридичних осіб). Проте, якщо представником є адвокат, повноваження можуть також посвідчуватися також ордером або договором. До ордера обов'язково додається витяг з договору, засвідчений підписами сторін, у якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій [4].

Ордер є письмовим документом, що у випадках, встановлених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законами України, посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об'єднанням та повинен містити підпис адвоката. Типова форма ордера затверджується Радою адвокатів України [5].

Правила виготовлення, оформлення, зберігання, обліку ордерів встановлені Положенням про ордер на надання правничої (правової) допомоги, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 12.04.2019 року № 41 (зі змінами) (далі – Правила), і є єдиними для всіх адвокатів України, адвокатських об'єднань та адвокатських бюро [6].

Таким чином, при поданні документів, які підтверджують повноваження адвоката, до Контрольно-дисциплінарного та Апеляційного комітетів УАФ слід керуватися положеннями Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правилами.

Органом, який вирішує спори, що виникають між суб'єктами футболу, є Палата з вирішення спорів УАФ (далі – ПВС УАФ), яка здійснює свою діяльність відповідно до Регламенту ПВС УАФ, затвердженого Виконавчим комітетом Федерації футболу України, протокол № 8 від 10.07.2018 року [1, 7].

ПВС УАФ розглядає спори між професіональними клубами та футболістами, тренерами щодо працевлаштування, контрактні спори; спори між професіональними клубами з питань виконання трансферних зобов'язань і виплати механізму солідарності; спори між професіональними клубами та аматорськими клубами, дитячо-юнацькими спортивними закладами щодо визначення розміру та виплати компенсації за підготовку футболістів.

Згідно з положеннями ст. 18 Регламенту ПВС УАФ, на підтвердження повноважень представника до ПВС УАФ слід подати письмову довіреність на ведення справи, оформлена відповідно до вимог законодавства України.

Отже, на відміну від Контрольно-дисциплінарного та Апеляційного комітетів, де повноваження адвоката можуть бути підтверджені ордером

та витягом з договору про надання правової допомоги, у ПВС УАФ повноваження представника (незалежно від наявності чи відсутності статусу адвоката) підтверджуються виключно довіреністю, посвідченою нотаріально (для фізичних осіб), або за підписом керівника чи іншої уповноваженої ним особи та посвідченою печаткою юридичної особи (для юридичних осіб).

На думку автора, така ситуація є проблемною, адже Регламентом ПВС УАФ невиправдано звужено право адвоката посвідчувати повноваження на надання правової допомоги у ПВС УАФ ордером. Необхідність оформлення довіреності, особливо для фізичних осіб, яка має бути посвідчена нотаріально, вимагає додаткових фінансових та часових витрат від клієнта. У зв'язку з цим доцільно ініціювати внесення змін до Регламенту ПВС УАФ щодо надання адвокатам можливості підтверджувати повноваження ордером та витягом з договору про надання правової допомоги.

Рішення Апеляційного комітету УАФ та ПВС УАФ можуть бути оскаржені у Спортивному арбітражному суді в м. Лозанна, Швейцарія (далі – (Court of Arbitration for Sport, CAS) у порядку, передбаченому Статутом, Дисциплінарними правилами УАФ, Регламентом ПФС УАФ та Кодексом CAS. CAS має виключну компетенцію розглядати спортивні спори як орган останньої інстанції.

Питання підтвердження повноважень представника врегульовано ст. R30 Кодексу CAS, згідно з якою представником може бути будь-яка особа. Сторона у справі має повідомити ім'я, адресу, електронну адресу, телефон та факс CAS, іншій стороні та колегії (панелі) після того, як вона буде сформована. Також до CAS необхідно надати письмове підтвердження представництва. Таким чином, будь-яких спеціальних вимог щодо підтвердження повноважень адвоката як представника у CAS не встановлено.

Зауважимо, що слід розрізняти спортивні спори та спори, що виникають з суміжних зі спортивними відносин. Останні можуть розглядатися національними судами. У такому випадку повноваження адвоката посвідчуються у порядку, встановленому процесуальними нормами для відповідного виду судочинства.

Список використаної літератури:

1. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду від 08.04.2021 р. у справі № 757/11487/17-ц. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/96208050 (дата звернення: 21.10.2022).

2. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 20.11.2019 р. у справі № 757/11542/17-ц. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/86241173 (дата звернення: 21.10.2022).

3. Статут Громадської спілки «Українська асоціація футболу» від 16.06.2017 р.: станом на 17 трав. 2019 р. URL: https://uaf.ua/files/biblioteka/Статут-УАФ.pdf (дата звернення: 21.10.2022).

4. Дисциплінарні правила Української асоціації футболу. URL: https://uaf.ua/files/ДП_07_2021.pdf (дата звернення: 21.10.2022).

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: станом на 16 лип. 2021 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (дата звернення: 21.10.2022).

6. Про затвердження Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги у новій редакції: Рішення Ради адвокатів України від 12.04.2019 р. № 41: станом на 17 листоп. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr041871-19#Text (дата звернення: 21.10.2022).

7. Регламент Палати з вирішення спорів Федерації футболу України: протокол Виконавчого комітету Федерації футболу України від 10.07.2018 р. № 8. URL: https://uaf.ua/files/biblioteka/Регламент-2018%20(style2).pdf (дата звернення: 21.10.2022).

8. Code of Sports-related Arbitration. URL: https://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html (дата звернення: 21.10.2022).

Гніздовська Н. М.
адвокат, партнер адвокатського об'єднання «Юріс Феррум»,
член комітету з будівельного права НААУ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ АДВОКАТОМ ІНЖЕНЕРА З ТЕХНІЧНОЇ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ НЕРУХОМОГО МАЙНА ЯК СВІДКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Одним із процесуальних джерел доказів у кримінальному провадженні є показання свідка. До них відносять відомості, які надаються свідком в усній або письмовій формі під час допиту щодо відомих йому обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження [1].

Допит свідка може проводитися як на етапі досудового розслідування, так і в ході судового провадження.

Особа, яку викликають до органу досудового розслідування або до суду для допиту в якості свідка, у відповідності до положень ст. 59 Конституції України, п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК України, має право користуватися правовою допомогою адвоката, повноваження якого підтверджуються свідоцтвом про право на зайняття адвокатською діяльністю, ордером, договором із

захисником або дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги [1].

Згідно з положеннями Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», клієнтом адвоката є фізична або юридична особа, держава, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, в інтересах яких здійснюється адвокатська діяльність [2]. Отже, ним може бути інженер з технічної інвентаризації нерухомого майна.

Інженером з технічної інвентаризації нерухомого майна (інженером-інвентаризатором) є відповідальний виконавець окремих видів робіт (послуг), пов'язаних зі створенням об'єктів архітектури, який пройшов професійну атестацію, отримав кваліфікаційний сертифікат на право виконання робіт із технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна відповідно до Закону України «Про архітектурну діяльність» та є фізичною особою-підприємцем або працює у складі юридичної особи [3].

Надання адвокатом правової допомоги інженерові з технічної інвентаризації нерухомого майна, якого було викликано для допиту у якості свідка, передбачає:

– консультування та підготовку до допиту;

– надання правової допомоги безпосередньо в ході проведення допиту.

Особливістю допиту інженера з технічної інвентаризації нерухомого майна є те, що у ході допиту йому ставлять питання саме відносно його професійної діяльності, тобто здійснення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна. Клієнтові доцільно пояснити, що його можуть допитувати про обставини, які стосуються проведення технічної інвентаризації конкретного об'єкта нерухомого майна, особи його власника, замовника технічної інвентаризації тощо.

Інженер-інвентаризатор як свідок зобов'язаний давати правдиві показання співробітнику органу досудового розслідування, відповідати на його запитання в ході допиту. Проте якщо свідкові будуть ставити питання, відповіді на які він не повинен знати в силу відсутності у нього такого професійного обов'язку, ненадання відповіді на такі питання не потягне відповідальності за відмову давати показання. Розглянемо детальніше, на що необхідно звернути увагу.

Справи, в яких інженерів з технічної інвентаризації нерухомого майна викликають для допиту, стосуються, як правило, права власності на певні об'єкти нерухомого майна. Вважаємо, що адвокатові треба серйозно поставитися до вибудовування правової позиції у справі. Особливу увагу слід приділити визначенню меж відповідальності інженера з технічної інвентаризації нерухомого майна.

Технічна інвентаризація є комплексом робіт з метою визначення складу, фактичної площі, об'єму, технічного стану та/або визначення змін зазначених характеристик за певний період часу із виготовленням

відповідних документів (матеріалів технічної інвентаризації, технічного паспорта) з використанням Реєстру будівельної діяльності [3].

У зв'язку з цим адвокатові, який надає правову допомогу інженера-інвентаризатора у кримінальному провадженні, необхідно мати спеціальні знання в сфері регулювання містобудівної діяльності, архітектурної діяльності та, зокрема, – проведення технічної інвентаризації нерухомого майна.

Співробітники органів досудового розслідування досить часто невиправдано розширюють сферу відповідальності інженера-інвентаризатора, вважаючи, що його повноваження аналогічні тим, які має реєстратор об'єктів нерухомого майна. Проте це не так, і визначення різниці є ключовим елементом захисту інженера з інвентаризації нерухомого майна від безпідставних обвинувачень та спроб змінити його процесуальний статус зі свідка на підозрюваного.

Так, проведення технічної інвентаризації має на меті лише:

– встановлення наявності, визначення фактичної площі та об'єму збудованих (реконструйованих) будинків, господарських будівель та споруд;

– огляд та опис наявних конструктивних елементів об'єктів;

– встановлення наявності змін у плануванні та складі об'єктів;

– визначення фізичного зносу конструктивних елементів об'єктів.

Технічна інвентаризація жодним чином не пов'язана з виникненням чи державною реєстрацією права власності на об'єкти нерухомості. Технічний паспорт, в свою чергу, не є правовстановлюючим документом, що підтверджує право власності на майно. Необхідно звернути увагу слідчого на ту обставину, що перелік таких документів чітко визначений законодавчо, і технічний паспорт до них не належить.

Порядком вчинення нотаріальних дій нотаріусами України встановлено, що право власності на об'єкт нерухомого майна може бути підтверджено наступними документами:

– договором купівлі-продажу, пожертви, довічного утримання (догляду), ренти, дарування, міни, спадковим договором;

– свідоцтвом про придбання арештованого нерухомого майна з публічних торгів (аукціонів);

– свідоцтвом про придбання заставленого майна на аукціоні (публічних торгах);

– свідоцтвом про право власності;

– державним актом на право власності на земельну ділянку;

– свідоцтвом про право на спадщину;

– свідоцтвом про право власності на частку в спільному майні подружжя;

– договором про поділ спадкового майна;

– договором про припинення права на утримання за умови набуття права на нерухоме майно;

– договором про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно;

– договором про виділення частки в натурі (поділ);

– іпотечним договором, договором про задоволення вимог іпотекодержателя, якщо умовами таких договорів передбачено передачу іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки;

– рішенням суду;

– договором купівлі-продажу, зареєстрованим на біржі, укладеним відповідно до вимог законодавства [4].

Інструкцією про порядок проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна не передбачено обов'язку інженера-інвентаризатора встановити власника об'єкта, технічну інвентаризацію якого він проводить.

Додатково при допиті варто наголосити на тому, що в технічному паспорті вказується не власник об'єкту нерухомості, а лише замовник технічної інвентаризації або уповноважена ним особа.

Таким чином, інженер з технічної інвентаризації нерухомого майна на питання співробітника органу досудового розслідування щодо того, хто є власником об'єкту нерухомого майна, на підставі яких документів виникло право власності, чи не було допущено порушень при видачі таких документів та при проведенні державної реєстрації права власності, має право повідомити, що не володіє такою інформацією і не зобов'язаний нею володіти.

Клієнтові також важливо роз'яснити, що він має право користуватися нотатками і документами при даванні показань, якщо показання стосуються будь-яких розрахунків та інших відомостей, які йому важко тримати в пам'яті. Інженерові-інвентаризатору, у зв'язку з описаною вище специфікою обставин, щодо яких проводиться допит, бажано мати з собою копії матеріалів технічної інвентаризації, щоб давати точні відповіді на запитання слідчого і мати можливість підтвердити свої слова документально. Доцільно буде також мати при собі роздруковану Інструкцію про порядок проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна, щоб, у разі необхідності, мати змогу посилатися на конкретні законодавчі норми.

Важливим є право свідка власноруч викладати показання в протоколі допиту, а також вносити доповнення і зауваження до нього. У зв'язку з тим, що обставини, відносно яких дає показання інженер з інвентаризації нерухомого майна, є вузько професійними, а їх розуміння вимагає спеціальних знать, адвокат обов'язково має наголосити на тому, щоб клієнт ознайомився з протоколом допиту та перевірив, чи правильно зафіксовано його показання.

Таким чином, при наданні правової допомоги інженерові з інвентаризації нерухомого майна при підготовці до допиту та під час його проведення необхідно врахувати специфіку обов'язків та повноважень клієнта і, виходячи з цього, будувати правову позицію у справі.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: станом на 1 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 21.10.2022).

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: станом на 16 лип. 2021 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (дата звернення: 21.10.2022).

3. Про затвердження Інструкції про порядок проведення технічної інвентаризації об'єктів нерухомого майна: Наказ Держ. ком. буд-ва, архітектури та житл. політики України від 24.05.2001 р. № 127: станом на 15 січ. 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0582-01#Text (дата звернення: 21.10.2022).

4. Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ М-ва юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5: станом на 21 трав. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text (дата звернення: 21.10.2022).

Карбовська А. В.
адвокат

ПРОФЕСІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ АДВОКАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Війна докорінно змінила наше життя в мить та поділила на тих, хто біжить за кордон та тих, хто прийняв рішення залишитися в країні. Усі сфери нашого життя зазнали рішучих змін та нових викликів, і адвокатура-не виняток [1].

Важливим постає питання про те, хто знайде в собі силу продовжувати адвокатську діяльність, а хто вирішить назавжди піти з професії, через зміну ринку юридичних послуг, а як наслідок – втрати попиту на відповідну спеціалізацію адвоката.

Питання прав людини наразі становить для всієї нашої країни та наших громадян одне з найбільш нагальних питань порядку денного. Роль адвокатів у забезпеченні всього комплексу прав людини, роль у захисті прав людини перебільшити неможливо. А в умовах воєнного часу ми стикаємося з новою практикою та досвідом, який не був висвітлений до нині.

Воєнний стан вводить нові тенденції на адвокатському просторі. Не виняток, що багатьом доведеться полишити професію через відсутність роботи, через життєві корективи та фінансові труднощі, що спричинить вихід з професії. Адже деякі спеціалізації на довгий час втратять свою

актуальність та затребуваність, вийти з професії легше ніж перевчитися та змінити напрямок спеціалізації.

Усі обставини зовнішні, з якими стикаємося ми в житті лише повинні нас загартувати в отриманні нового досвіду, адже кожна спеціалізація відкрила для себе нові, більш витончені напрямки в умовах воєнного часу.

До прикладу, сімейні адвокати стикнулися з проблемою перетину кордону та пошуку дітей, які виїхали з одним з батьків та не стали на консульський облік, або ж ті які перетинали кордон без батьків. Спостерігаємо ситуацію, коли той з батьків, який залишається в Україні, побоюється, що його дитина не повернеться до країни і він втратить можливість приймати участь у її вихованні, особливо якщо батьки розлучені.

Поділ майна подружжя у ситуації, якщо це майно зруйноване або залишилося на тимчасово окупованій території, тощо. Все це потребує фахового обговорення, нових рішень і підходів до їх вирішення.

Адвокати, які займалися трудовими спорами, наразі також перебувають в обговоренні важливих питань. 24.03.2022 року набрав чинності Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» [2], відповідно до якого змінено трудові відносини щодо оформлення та звільнення працівників, відбулися зміни істотних умов праці та надання відпусток, облік робочого часу та графік роботи тощо. Крім того, маємо чимало нових нормативних актів, які по новому регулюють трудові відносини між роботодавцем та працівником під час війни.

Але постає питання, чи не будуть роботодавці користуватися воєнним часом для того щоб зняти з себе відповідальність стосовно виплати заробітної плати, примушувати працівників до звільнення, як відбуватиметься переведення та зміна істотних умов праці з тимчасово окупованих територій. На практиці ми вже стикаємося з порушенням прав працівників та формуємо нову практику щодо їх захисту.

Аналізуючи трансформацію сфери адвокатських послуг, можна зазначити, що напрямки усіх спеціалізацій лише розширили практичне висвітлення проблем, які постали перед нами в умовах воєнного часу.

Проблема демпінгу цін, яка була актуальна і в мирні часи наразі набула більшого масштабу, але досвідченим адвокатам не варто занижувати свій гонорар- тоді на ринку буде продовжуватись зберігатись дефіцит хороших кадрів. Багатьом здається, що чим менший гонорар буде зазначений клієнту – тим більше до нього звернеться людей за послугами, але замість цього лише отримаєте багато роботи, в якій можуть бути допущенні помилки, і якісною цю роботу вже назвати складно, до того ж ще й за низьку ціну зникає цікавість до справи.

Ми, адвокати сучасності, будемо спостерігати розвиток нової правової країни, будемо брати участь в її становленні. Відповідно до нових викликів реальності та підлаштовувати свою діяльність долаючи усі труднощі.

Потрібно докласти максимум зусиль для того, аби діяльність органів адвокатського самоврядування, як і адвокатська діяльність продовжувала жити в таких складних умовах. Саме зараз можливості однакові для всіх: залишитись в професії, чи піти з неї назавжди, змінити спеціалізацію з сімейного адвоката на військового або ж взагалі покинути країну та отримати підтвердження свідоцтва закордоном. Цей вибір для себе потрібно зробити кожному і вже зараз: хтось використає цей шанс для створення себе нового, а хтось втратить те, чого в нього і не було.

Список використаної літератури:

1. «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text

2. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/2136-20#Text

Киреєва Н. С.
адвокат адвокатського об'єднання «Юріс Феррум»

ОСОБЛИВОСТІ ЗБИРАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ АДВОКАТОМ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Питання щодо можливості збирання та подання до суду електронних доказів гостро постало в умовах сучасних викликів, якими спочатку стало введення на всій території України карантину, а у подальшому – воєнного стану. Така можливість фактично стала однією з гарантій забезпечення вільного доступу до правосуддя. У цьому світлі актуальним вбачається дослідження проблематики збирання та використання електронних доказів у господарському процесі як права адвоката, необхідного для ефективного надання правової допомоги клієнтові.

Однією з дій, які має право вчиняти адвокат під час здійснення адвокатської діяльності з метою виконання договору про надання правової допомоги, є збирання доказів. Адвокат має право збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними [1].

Згідно з положеннями ч. 1 ст. 73 ГПК України, доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин чи фактів, що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших

обставин, які мають значення для вирішення справи. Одним із засобів, якими встановлюються такі дані, є електронні докази [2].

Електронними доказами є інформація в електронній формі, що містить відомості про обставини, які мають значення для справи. Такими доказами можуть бути електронні документи, фотографії, відео- та звукозаписи, текстові документи, веб-сайти, текстові, мультимедійні, голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі. Вказана інформація може бути збережена на портативних пристроях, таких як карти пам'яті, мобільні телефони та інші, серверах, системах резервного копіювання, в мережі Інтернет тощо.

Питання допустимості електронних доказів неодноразово розглядалося Верховним Судом. Особливий інтерес для суб'єктів господарювання становить можливість надавати до суду у якості доказів електронні листи та переписку.

Так, у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 27.11.2018 року у справі № 914/2505/17 зазначено, що, відповідно до ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», електронним є документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму.

Верховний Суд прийшов до висновку, що у випадку, коли позивач визнавав приналежність йому як юридичній особі електронної адреси, а відповідач не заперечував здійснення ним електронної переписки з позивачем за даним договором та приналежність йому електронних адрес для листування, роздруківка електронного листування є належним та допустимим доказом у справі у відповідності до приписів ст. 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», оскільки сила електронного документа як доказу не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму та не підтверджується додатково показами свідків – учасників переписки [3].

Також слід відзначити висновок, викладений у постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 07.10.2021 року у справі № 921/768/19, а саме що не може вважатися належним письмовим доказом і бути доказом у справі роздруківка електронного листування, яка не відповідає вимогам Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», не містить електронного підпису – обов'язкового реквізиту електронного документа, оскільки у такому разі неможливо ідентифікувати відправника повідомлення і зміст такого документа не захищений від внесення правок і викривлення [4].

Принциповою різницею у вказаних вище справах є те, що у першому випадку сторони визнавали належність їм електронних адрес та факт

здійснення переписки, що дозволило ідентифікувати відправника та отримувача повідомлень.

З наведеного можна зробити висновок, що для визнання електронних листів або переписки допустимими доказами у справі необхідно дотриматися наступних умов: по-перше, підтвердити належність електронної адреси, номера телефона, інших засобів зв'язку відправнику та отримувачу, що можна зробити, зазначивши їх у договорі, окремому листі або у інших спосіб; по-друге, документи, які відправляються електронним листом або повідомленням, мають бути підписані кваліфікованим електронним підписом.

До суду електронні докази можна подавати в оригіналі або в електронній копії, яка має бути засвідчена електронним підписом, що прирівнюється до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги». Крім того, в учасників справи є можливість подати електронні докази до суду в паперових копіях, що посвідчені в порядку, передбаченому законом, і які не вважатимуться паперовими доказами [2].

Право посвідчувати копії документів у справах, які він веде, надається адвокатові на підставі п. 9 ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Для цього на паперовій копії доказу нижче реквізиту «Підпис» необхідно вказати «Згідно з оригіналом», найменування посади, власне ім'я та прізвище, дату засвідчення копії та проставити особистий підпис.

Від електронного доказу слід відрізняти електронну копію оригіналу паперового документа, якою є візуальне подання паперового документа в електронній формі, що отримують скануванням або фотографуванням паперового документа. Відповідність оригіналу та правовий статус такої копії може бути засвідчений кваліфікованим електронним підписом адвоката.

Господарським процесуальним законодавством передбачено обов'язок кожної сторони довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень. У зв'язку з цим адвокатові для здійснення представництва необхідно зібрати докази, у тому числі електронні, для подання їх до суду.

Специфічним правом адвоката, яке не може бути реалізоване будь-яким іншим учасником господарського процесу, є право на звернення з адвокатськими запитами. Саме дане право закріплено у ч. 1 ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» як перше, що підкреслює його виключну значимість для здійснення представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі.

Адвокатським запитом є письмове звернення адвоката до органу державної влади чи місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та

підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту. До адвокатського запиту обов'язково додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги [1].

Особливостями збирання доказів на підставі адвокатського запиту є безкоштовність отримання інформації та копій документів (обсягом не більше десяти сторінок); встановлення строків надання відповіді на запит; необхідність надання документів, які підтверджують повноваження адвоката; встановлення відповідальності за порушення вимог закону щодо надання відповіді на запит.

У контексті змін господарського процесуального законодавства, а саме закріплення можливості підтверджувати обставини по справі електронними доказами, набуло актуальності питання щодо можливості направлення адвокатського запиту в електронній формі. У Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатський запит розглядається як письмовий документ. Проте у разі необхідності отримання електронного доказу доцільним вбачається направлення адвокатського запиту в такій же формі.

Разом з тим, хоч внесення змін до нормативно-правових актів, якими врегульовано порядок подання адвокатського запиту та надання відповіді на нього, щодо можливості подання адвокатського запиту в електронній формі, на думку автора, є доцільним, та на даний момент норми чинного в Україні законодавства дозволяють подавати адвокатські запити в електронній формі.

Так, відповідно до ст. 8 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг», юридична сила електронного документа не може бути заперечена виключно через те, що він має електронну форму. Допустимість електронного документа як доказу не може заперечуватися виключно на підставі того, що він має електронну форму [5]. Відповідно до ч. 4 ст. 18 Закону України «Про електронні довірчі послуги», кваліфікований електронний підпис має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та має презумпцію його відповідності власноручному підпису [6].

Таким чином, адвокатський запит у електронній формі, підписаний кваліфікованим електронним підписом адвоката, має таку ж юридичну силу, як і адвокатський запит у паперовій формі, підписаний власноручним підписом. Зауважимо також необхідність належним чином посвідчити електронні копії паперових документів, які обов'язково додаються до адвокатського запиту. У разі виконання зазначених умов юридична сила адвокатського запиту внаслідок його електронної форми не може бути заперечена.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: станом на 16 лип. 2021 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (дата звернення: 21.10.2022).
2. Господарський процесуальний кодекс України: Кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII: станом на 15 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text (дата звернення: 21.10.2022).
3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 27.11.2018 р. у справі № 914/2505/17. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/78450568 (дата звернення: 21.10.2022).
4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 07.10.2021 р. у справі № 921/768/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/100214038 (дата звернення: 21.10.2022).
5. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV: станом на 1 серп. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення: 24.10.2022).
6. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII: станом на 1 серп. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text (дата звернення: 24.10.2022).

Саінчин С. О.
адвокат, кандидат юридичних наук,
Член Ради адвокатів Одеської області,
Голова Комітету військового права та правоохоронної діяльності
Ради адвокатів Одеської області

СУЧАСНА ТА МАЙБУТНЯ «ВІЙСЬКОВА ЮСТИЦІЯ» В УКРАЇНІ

Питання організації та діяльності оборонної та правоохоронної систем в Україні посідає значне місце у загальній проблематиці правових досліджень. Реформування правоохоронної системи в державі розтягується у часі та супроводжується запеклими обговореннями, які досі, вочевидь, не вдалося повною мірою втілити у життя. Створення військової юстиції – нагальна необхідність для підтримання боєздатності, дисципліни й правопорядку у військових формуваннях Збройних Сил України. В України сформувалась ілюзія щодо непотрібності військової підготовки громадян, збройних сил, військової юстиції. Проведення на Сході України антитерористичної операції змусило переосмислити необхідність у таких інституціях.

Поняття, зміст та структура військової юстиції

Поняття військової юстиції обумовлює її складові частини. Основою системи військової юстиції є сукупність законодавства у сфері військової діяльності, система державних органів які уповноважені здійснювати правозастосування у цій сфері та дотримання дисципліни, що необхідна всім Збройним силам не лише для забезпечення ефективного та надійного виконання покладених на них завдань. Щоб утримувати Збройні сили у стані бойової готовності, військове командування повинне мати засоби оперативного та результативного підтримання внутрішньої дисципліни та правопорядку. Відповідно до цього є необхідним запровадження цілісної системи військової юстиції. До органів військової юстиції повинно бути включено: військові суди; органи військової прокуратури; юридичної служби військових формувань.

Я пропонуємо до цього переліку також включити *військову поліцію та військову адвокатуру*.

Для визначення поняття військової юстиції необхідно зупинитися на тлумаченні терміну «юстиція». Великий юридичний словник подає таку інформацію: «Юстиція (лат. Justitia – справедливість) – 1) те саме, що і правосуддя; 2) система судових установ, судове відомство. Залежно від виду і сфери судочинства, розрізняють кримінальну, цивільну, адміністративну, конституційну, міжнародну, військову, електоральну, ювенальну та інші види юстиції.

Таким чином, військова юстиція – це сукупність діючого законодавства та система державних, судових органів, які уповноважені здійснювати правозастосування у військовій сфері.

Органом військової юстиції, якому на мою думку, може бути наділено повноваження, зокрема, здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги у цивільних, адміністративних та кримінальних провадженнях, які стосуються військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження ними зборів, а також військових формувань Збройних Сил України є військова адвокатура.

В Україні відсутня практика функціонування військової адвокатури. Наукових досліджень вчених з даного питання бракує. Запровадження такого спеціалізованого інституту необхідно, оскільки адвокати є фахівцями права, однак захисникам складно здійснювати захист, представництво та надання інших видів правової допомоги у цивільних, адміністративних та кримінальних провадженнях, які стосуються військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів. Існує специфіка, яка вимагає особливої підготовки й спеціалізованих знань стосовно того, яким чином діяти, до того ж комплексного та постійного їх удосконалення не має, через те, що правовідносини військовослужбовців характеризуються багатьма

особливостями, які визначені у Статутах Збройних Сил України та інших нормативно-правових актах та Законах.

З огляду на те, що в Україні тільки обговорюється доцільність запровадження інституту Військової адвокатури, то проблеми з практики функціонування цього органу не можливо визначитись. Таким чином, дослідження усієї сукупності питань, що відносяться до конституційно-правового забезпечення статусу і діяльності військових адвокатів, які б здійснювали захист, представництво та надання інших видів правової допомоги, в умовах недостатності і фрагментарності їх правового регулювання, є великою науково-практичною проблемою, що має важливе значення для розвитку військового права. Отже, практики функціонування інституту військової адвокатури в Україні немає, але це не змінює того факту, що на сьогодні існує потреба у такому органі, у зв'язку з обставинами які виникли на Сході України, за якими в Україні значно збільшено кількість мобілізованих до Збройних Сил та добровольчих формувань.

Міжнародний досвід провідних країн світу

Напрями та етапи створення військової юстиції, мають формуватися і відбуватися з урахуванням уже існуючого національного та зарубіжного досвіду. Широке поширення поняття «військової юстиції» має в державах, що належать до англосаксонської системи права (Великобританія, США), де всі органи військової юстиції включені безпосередньо до складу військових формувань (що входять у виконавчу владу) і діють незалежно від інших гілок державної влади. Вони не мають суворої класифікації по виду діяльності, універсально здійснюють весь необхідний комплекс військово-юридичних функцій у військових формуваннях: слідчо-прокурорські (обвинувальні), судові, адвокатські (захисні), юрисконсульські.

Кожен військовий адвокат у США може працювати в будь-якому відділенні військово-морського флоту, армії, морської піхоти або військово-повітряних сил, хоча кожна гілка має свою власну суддівсько-адвокатську групу (також відому як JAG). Військовослужбовець може звернутися до будь-якого офісу військової юридичної допомоги, якщо йому необхідне юридичне представництво. Робота військового адвоката схожа на цивільного адвоката у своїй повсякденній роботі. Основною відмінністю є представництво інтересів клієнтів під юрисдикцією військових судів та права. Військовий адвокат працює виключно з військовослужбовцями та може представляти їх у цивільних та кримінальних справах. Деякі з ролей військового юриста включають: – консультування військових клієнтів, які звертаються до суду; складання та підготовка юридичних документів; підготовка клієнта до судового розгляду; консультування командирів з питань міжнародного права, військового права та цивільного права.

Питання запровадження інституту Військової адвокатури в Україні є неабияким важливим на сьогодні. Військовий адвокат дійсно потрібен

військовослужбовцям, військовозобов'язаним у вирішенні проблем, пов'язаних з:

– представництвом інтересів та захист прав військових в суді;

– призову на службу, укладання контракту, мобілізації, проходження військової служби або звільнення, страхування, отримання соціальних пільг та житла;

– відновленням на військовій службі, у разі незаконного звільнення;

– оскарженням у суді незаконних наказів командира (начальника);

– правовий захист ветеранів АТО (ООС) та членів їх родин.

Реформування правоохоронних органів у військовій сфері має відбутися шляхом створення військової юстиції, яка ґрунтуватиметься на сформованих світовою практикою принципових засадах функціонування органів військової юстиції і військової адвокатури відповідно до загальновизнаних міжнародних демократичних стандартів.

Синицин П. М.

доктор філософії в галузі права, адвокат

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабна агресія російської федерації та запровадження воєнного стану в Україні суттєво плинули на всіх сфери життя в державі, в тому числі, на адвокатську діяльність.

Значна кількість адвокатів вступили до Збройних Сил України чи ж до територіальної оборони. Водночас, згідно із ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» несумісною з діяльністю адвоката є, зокрема, військова або альтернативна (невійськова) служба [1]. При цьому, варто зауважити, що в умовах тимчасової окупації або зони бойових дій багато адвокатів були позбавлені своєчасної можливості зупинення адвокатської діяльності.

Враховуючи невідворотні обставини, Рада адвокатів України у своєму рішенні закріпила положення, за яким не вважається порушенням вимог щодо несумісності із статусом адвоката проходження ним військової або альтернативної служби саме під час воєнного стану поранення [2].

Так, згідно з цим рішенням у період воєнного стану не вважається порушенням вимог щодо несумісності проходження військової або альтернативної (невійськової) служби адвокатами та не застосовувати таку підставу для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Водночас Закон та акт адвокатського самоврядування мають різну юридичну силу, що може в майбутньому мати негативні наслідки для адвокатів, які не зупинили право на заняття адвокатською діяльність у зв'язку із вступом на військову чи альтернативну службу в період воєнного стану.

Вбачається за необхідне внесення змін до ст. 7 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», а саме викласти п.2 ч.1 цієї статті у такій редакції: «військова або альтернативна (невійськова) служба, але у період воєнного стану не вважається порушенням вимог щодо несумісності проходження військової або альтернативної (невійськової) служби адвокатами та не застосовувати таку підставу для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності».

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/5076-17#Text

2. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 3 березня 2022 року No 24. 2022. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf

Головатюк І. М.
аспірант 1-го курсу денної форми навчання
Національного університету «Одеська юридична академія»,
адвокат

БРОНЮВАННЯ ВІЙСЬКОВОЗОБОВ'ЯЗАНИХ АДВОКАТІВ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з військовою агресією Збройних Сил Російської Федерації проти нашої Держави на території України впроваджено воєнний стан відповідно до Указу Президента України та Верховного головнокомандувача Зеленського О. В. від 24.02.2022 року за № 64/2022 [1] та Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 року № 2102-IX [2].

Відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 року за № 69/2022 у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та з метою забезпечення оборони держави, підтримання бойової і мобілізаційної готовності Збройних Сил України та інших військових

формувань, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до частини другої статті 102, пунктів 1, 17, 20 частини першої статті 106 Конституції України оголошено загальну мобілізацію [3].

Серед інших військовозобов'язаних під неї підпадають і адвокати. Проте, у разі призову на військову службу адвоката, виникає ряд специфічних проблем, які потребують вирішення.

Неявка адвоката є причиною відкладення слідчих дій або судових засідань. З одного боку, неявка з причини призову на військову службу є, безумовно, неявкою з поважної причини. З іншого боку, якщо клієнт не має бажання відмовлятися від правової допомоги даного адвоката (а він має на це повне право, в залежності від конкретної спеціалізації адвоката, знання ним матеріалів справи, тощо), неявка адвоката з такої причини фактично зупиняє провадження по справі на невизначений термін. При цьому примушення клієнта до заміни адвоката є порушенням його конституційних прав та права на захист.

До того ж, з особою, яка призвана на військову службу, може бути відсутній зв'язок. Це, по-перше, позбавляє можливості визначити, що адвокат не з'явився до місця проведення слідчих дій чи судового засідання саме з причини призову на військову службу (і може бути причиною необґрунтованого притягнення його до дисциплінарної відповідальності за таку неявку). А, по-друге, в умовах, коли немає такого зв'язку, і до того ж, невідомо, на який строк особу мобілізовано, відповідно, неможливо визначити і строк відкладення справи, а у ряді випадків неможливо дотриматися строків досудового розслідування чи судового розгляду справи.

Таким чином, від безперебійного виконання своїх професійних обов'язків адвокатами, які не є працівниками органів державної влади, фактично істотно залежить виконання своїх функцій таких органів (слідчі підрозділи поліції та СБУ, прокуратури, суди, тощо). Функціонування та забезпечення провадження по справах цими органами є важливими, у тому числі конституційними, функціями держави, при цьому адвокатура також є інститутом, який діє безпосередньо на підставі Конституції України (ст.59 ч.2), і дія конституційної норми не може перериватися навіть на час мобілізації, так само, як і дія конституційних норм, що регулюють діяльність органів державної влади України, місцевого самоврядування тощо [4].

До Ради адвокатів України та до регіональних рад адвокатів неодноразово поступають звернення адвокатів, щодо непоодиноких випадків, коли в суді чи в правоохоронних органах з метою залякування «неугодних» адвокатів, останнім вручають повістки прибути в центр комплектування та соціальної підтримки для їх призову на військову службу, що свідчить, на нашу думку, про протиправне переслідування адвокатів за здійснення ними адвокатської діяльності та обмеження їх професійних прав.

На нашу думку, вручення адвокату повістки прибути в центр комплектування та соціальної підтримки для призову на військову службу під час здійснення ним адвокатської діяльності в приміщенні суду чи в правоохоронних органах є діями, що свідчать про тиск на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності, що як наслідок обмежує конституційне право людини на захист та позбавляє захисника можливості належним чином здійснювати свої професійні обов'язки.

Незалежність адвокатури гарантується відповідно до ст. 131-2 Конституції України. Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом.

Відповідно до ст. 23 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, цим Законом та іншими законами:

– забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності;

– адвокату гарантується рівність прав з іншими учасниками провадження, дотримання засад змагальності і свободи в наданні доказів та доведенні їх переконливості;

– життя, здоров'я, честь і гідність адвоката та членів його сім'ї, їх майно перебуває під охороною держави, а посягання на них тягнуть відповідальність, передбачену законом [5];

Крім того, ст. 17 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод однаково поширюється на адвокатів, як осіб приватного права і на осіб публічного права – суддів, працівників правоохоронних органів, дізнавачів [6].

Ідеться про заборону зловживання правами, відповідно до якої «жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції». Це положення Конвенції стає на заваді спробам використати одні права, гарантовані Конвенцією, для скасування або обмеження інших прав.

Вважаємо, що адвокати повинні бути забронювані, як і працівники правоохоронних органів, працівники судової гілки влади, оскільки загальні засади кримінального провадження, як наприклад забезпечення права на захист, не зможуть бути належним чином реалізовані.

Вирішення цієї проблеми не призведе до якої-небудь істотної шкоди процесу мобілізації, враховуючи те, що адвокати складають мінімальну долю військовозобов'язаних, разом з тим таке рішення допоможе уникнути істотних проблем у функціонуванні зазначених вище органів державної влади, як виконавчої, так і судової.

Враховуючи вищезазначене, вважаємо за доцільне посаду (статус, професію) адвоката додати до переліку посад та професій, за якими бронюються військовозобов'язані, з правом бронювання Радою адвокатів України та радами адвокатів регіонів. До внесення змін у відповідні нормативні акти вирішити, за поданнями Ради адвокатів України та рад адвокатів регіонів (які складають відповідні переліки військовозобов'язаних адвокатів, та Міністерства юстиції України, як відповідного органу державної влади), питання про індивідуальне бронювання військовозобов'язаних, посади або професії яких не включені на даний момент до відповідних переліків. При цьому адвокати, які мають бажання вступити на військову службу добровільно, безумовно, повинні мати таку можливість, за умови вирішення питань із відкладенням справ, які адвокат веде.

Список використаної літератури:

1. Про введення воєнного стану в Україні : указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

2. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: закон України № 2102-IX від 24.02.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text

3. Про загальну мобілізацію : указ Президента України № 69/2022 від 24.02.2022 р. URL: https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413

4. Конституція України : № 254к/96-ВР редакція від 01.01.2020 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : закон України № 5076-VI від 05.07.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/ed20210716#Text

Щербатий Р. Р.
аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

УЧАСТЬ АДВОКАТУРИ У ФОРМУВАННІ СУДДІВСЬКОГО КОРПУСУ В УКРАЇНІ

Одним із нагальних питань, які потребують вирішення в ході судової реформи, є укомплектування судової системи України кваліфікованими, неупередженими та доброчесними суддями, адже від якості та компетенції

кадрового забезпечення суддівського корпусу залежить рівень, на якому здійснюватиметься правосуддя.

Під формуванням суддівського корпусу В. А. Селезньов пропонував розуміти взаємопов'язану сукупність визначених чинним законодавством України процедур, пов'язаних із добором осіб на посаду суддів на підставі аналізу відповідності встановленим критеріям професійно-особистісних якостей особи-кандидата на посаду судді [5, с. 216].

Унікальними повноваженнями щодо внесення подання про призначення суддів на посаду наділена Вища рада правосуддя (далі – ВРП), яка є доволі новим органом в системі органів державної влади, оскільки створена та розпочала свою діяльність 15 березня 2017 року. На думку О. Г. Свиди, процес формування ВРП, оцінюючи його з точки зору мирного часу, безумовно, є втіленням найкращих демократичних начал, таких як відкритість, об'єктивність, безсторонність оцінки кандидатів, конкурсні начала проведення добору тощо [4, с. 198].

Чинне законодавство чітко визначає суб'єктів, котрі формують ВРП. Згідно із ст.5 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», до них належать: з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, Президент України, Верховна Рада України, з'їзд адвокатів України, всеукраїнська конференція прокурорів та з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ [2].

Слід зазначити, що будь-який із перелічених суб'єктів, які беруть участь у формуванні складу ВРП – це самостійний, незалежний від інших орган, в тому числі спільнота адвокатів. Своє право вибору адвокати реалізують на з'їзді адвокатів України, який є вищим органом адвокатського самоврядування та скликається Радою адвокатів України не рідше одного разу на три роки, про що йдеться в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Така реалізація відбувається шляхом прийняття рішення з'їзду адвокатів України про обрання двох членів з числа адвокатів до складу ВРП.

Зауважимо, що норми Закону України «Про Вищу раду правосуддя» закріплюють неможливість одночасно здійснювати адвокатську діяльність та мати повноваження члена ВРП. Відтак, член ВРП, який є адвокатом, повинен на час здійснення повноважень члена ВРП зупинити в установленому порядку адвокатську діяльність [2]. До того ж на час здійснення адвокатом повноважень члена ВРП він не може брати участі в органах адвокатського самоврядування (подібні обмеження висуваються також до представників від прокуратури та судів). На нашу думку, такі положення законодавства є, з одного боку, гарантією незалежності судової влади, а з іншого – забезпечують незалежність адвокатури, як того вимагає ч.2 ст. 131-2 Конституція України.

Як зазначила Н. М. Бакаянова, обрання адвокатів до складу зазначеного конституційного органу не є виключно українським шляхом вирішення

цього питання. Утворення Вищої ради юстиції в Україні є рецепцією із історичного досвіду європейських країн і практики діяльності аналогічних органів у Франції, Італії, Іспанії. Зарубіжний досвід вказує на тісний зв'язок між адвокатурою як інститутом громадянського суспільства із органами держави, які здійснюють судові та правоохоронні функції [3, с. 155].

Окремо слід наголосити на необхідності дослідження процесу добору членів ВРП від адвокатури. Відтак, спільнота адвокатів, перебуваючи на з'їзді адвокатів України, належним чином здійснює перевірку кандидатів від адвокатури у члени ВРП, дотримання останніми етичних норм та засад. Однак чинним законодавством передбачено ще одну перевірку, яку вже проводить Етична рада при ВРП. Відповідно до ст.9-1 Закону України «Про Вища рада правосуддя», Етична рада утворюється з метою сприяння органам, що обирають (призначають) членів Вищої ради правосуддя, у встановленні відповідності кандидата на посаду члена Вищої ради правосуддя критеріям професійної етики та доброчесності. До складу Етичної ради входять: 1) три особи з числа суддів або суддів у відставці, запропоновані Радою суддів України; 2) одна особа, запропонована Радою прокурорів України; 3) одна особа, запропонована Радою адвокатів України; 4) одна особа, запропонована Національною академією правових наук України в особі Президії. До першого складу Етичної ради включено трьох осіб із числа суддів або суддів у відставці, запропонованих Радою суддів України, та трьох осіб, запропонованих міжнародними та іноземними організаціями, які відповідно до міжнародних або міждержавних угод протягом останніх п'яти років надають Україні міжнародну технічну допомогу у сфері судової реформи та/або запобігання і протидії корупції.

Кандидат на посаду члена Вищої ради правосуддя має відповідати критерію професійної етики і доброчесності та критерію професійної компетентності. Проте, як свідчать матеріали з'їздів адвокатів України, саме з таких позиції кандидата оцінює й адвокатське спільнота. Отже, виникає запитання до доцільності оцінки кандидата Етичною радою, коли адвокатське співтовариство вже дійшло до позитивного висновку щодо кандидата від адвокатури до ВРП. Зазначений підхід закладає сумніви у рішенні з'їзду адвокатів України – вищого органу адвокатського самоврядування, який, відповідно до ст.131 Конституції України, є суб'єктом формування ВРП.

На нашу думку, участь адвокатури як інституту громадянського суспільства у формуванні суддівського корпусу є вкрай необхідною сьогодні, на етапі демократизації суспільства та пошуку шляхів підвищення довіри до судової влади. Особи, які здійснюють адвокатську діяльність, кожного дня стикаються з десятками різноманітних ситуацій, що потребують надання правової оцінки, повинні постійно підвищувати рівень своєї кваліфікації, орієнтуються в нормах законодавства та користуються авторитетом у середовищі правників. Відтак, участь таких осіб у формуванні суддівського

корпусу забезпечить професійний, компетентний та кваліфікований підхід у доборі суддів.

Варто відмітити, що сьогодні ВРП є неправомочною, оскільки для її повноцінної роботи необхідно 15 членів, а повноваження зараз мають лише п'ять. Таким чином, виникає невідкладна потреба в обранні членів до ВРП, котрі, керуючись принципами доброчесності, порядності, професійності та неупередженості будуть здійснювати добір на посади суддів та вносити подання на їх призначення Президенту. Це, в свою чергу, стане рушійним інструментом нинішньої судової реформи і дасть змогу побороти її сучасні виклики в аспекті очищення та оновлення суддівського корпусу, ефективності розгляду судових справ, розвантаженості судів та забезпечення стабільності суддівського корпусу.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05.07.2012р. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/5076-17#Text

2. Про Вищу раду правосуддя: Закон України № 1798-VIII від 21.12.2016р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text

3. Бакаянова Н. М. Проблеми процедури формування Вищої ради юстиції органами адвокатського самоуправління. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія: Юридичні науки. 2015. Вип. 3. С.154-157.

4. Свида О. Г. Окремі проблеми організації та діяльності Вищої ради правосуддя в умовах воєнного стану. Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права) : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 2. С. 198-200.

5. Селезньов В. А. Формування корпусу суддів України: проблеми, шляхи їх вирішення та перспективи розвитку. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (голов. редкол.), Л. І. Кормич (голов. ред.), А. В. Полухіна (відп. ред.) [та ін.] ; НУ «ОЮА», Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса : Фенікс, 2017. Вип. 59. С. 216-223.

Науковий керівник: *професор, доктор юридичних наук, заслужений юрист України, в.о. завідувача кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Бакаянова Нана Мезенівна***

Альмужна А. С.
студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Особливе місце у захисті прав і свобод громадян займає інститут захисту в кримінальному судочинстві України, який покликаний захищати права і свободи громадян, а також сприяє здійсненню правосуддя та дотриманню законів. Тема ролі захисника в кримінальному процесі завжди актуальна. І інститут захисту є надзвичайно важливим. Важливість вивчення даної теми полягає в тому, що адвокат виступає гарантом справедливості, а його участь у кримінальному провадженні гарантує дотримання прав і свобод особи, щодо якої здійснюється захист.

Відповідно до Конституції України, зокрема до ст. 59, кожному надається право на професійну правову допомогу. Крім того, у законі зазначається, що кожен вільний у виборі захисника своїх прав. А оскільки функція захисту, передбачена вищезазначеним нормативно-правовим актом, є однією з основних кримінально-процесуальних функцій, роль адвоката є актуальною для обговорення.

Насамперед, вбачаю за потрібне визначитись з самим поняттям «адвокат» та його закріплення в нормативно-правових актах. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дає досить стисле і неповнозначне визначення. Зокрема, в ньому зазначається, що адвокат – це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом [1]. Більш точне та, на мою думку, ґрунтовне формулювання даного поняття надає Т. В. Варфоломєєва, зазначаючи, що адвока́т (лат. advocatus – запрошений) – це юрист, який, маючи спеціальний статус, надає правову допомогу фізичним чи юридичним особам, здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, представляє інтереси фізичних або юридичних осіб [2]. З даного визначення ми можемо зробити висновок, що в залежності від процесуального статусу учасника кримінального провадження адвокат може надавати такі види послуг: захист (комплекс заходів, спрямованих на захист прав і свобод підозрюваних, обвинувачених, підсудних, а також осіб, які після доведення їх вини можуть бути видані іншій державі (екстрадиція), піддані примусовому лікуванню або направлені для відбування покарання в ізоляторі для неповнолітніх), представництво (вчинення окремих процесуальних дій від імені та/або в інтересах потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача. правова допомога під час відбування покарання. Виступаючи захисником, адвокат

користується процесуальними правами клієнта (крім індивідуальних), консультування (надання роз'яснень, порад з питань правового характеру), складання документів(написання та подання за місцем призначення заяв, запитів, позовів, заперечень, апеляцій, касацій, скарг на неправомірні дії посадових осіб. Крім того, є можливість отримати необхідні довідки, заяви, протоколи, копії, відповіді на раніше подані звернення тощо), супровід засуджених (юридична допомога під час відбування покарань).

Порівнюючи англосаксонську і роману-германську правові сім'ї, варто зазначити, що, до прикладу, функції адвокатів у Великій Британії порівняно з функціями адвокатів у континентальній Європі значно ширші: адвокат може виконувати не лише функції захисту чи представництва інтересів громадян у судах, а й бути прокурором у кримінальних справах від імені держави та окремих осіб. Також адвокати можуть призначатися на посади суддів, міністрів та інших посадових осіб в уряді, займатися викладацькою діяльністю в університетах, поєднувати функції адвоката з практикою нотаріуса, можуть приймати повноваження, перебуваючи на високих посадах, і залишатися членами адвокатури корпорацій.

Повертаючись до правового статусу адвоката в кримінальному провадженні, варто зазначити, що право займатися адвокатською діяльністю може мати фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, вільно володіє державною мовою, стаж роботи у сфері права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла навчання, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Не може бути адвокатом особа, яка: має непогашену або не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення тяжких, особливо тяжких злочинів та злочинів середньої тяжкості, за які засуджена до позбавлення волі [1].

Під час здійснення адвокатської діяльності у кримінальному провадженні адвокат може вчиняти будь-які дії, які прямо не заборонені законом, правилами професійної етики та договором про надання послуг. У кримінальному провадженні він має досить широкі повноваження, а саме:

1. звертатися із запитами до будь-яких органів, установ, організацій, фізичним особам (за їх згодою), отримувати копії документів;

2. ознайомлюватися з офіційними документами та матеріалами кримінальної справи (крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом);

3. представляти довірителів та клієнтів перед державою, органами місцевого самоврядування, посадовими особами різного рангу, юридичними особами всіх форм власності, громадянами, а також у суді;

4. складати процесуальні та інші документи правового характеру, подавати їх до відповідних органів у встановленому законом порядку;

5. подавати посадовим особам запити та скарги, отримувати на них обґрунтовані письмові відповіді чи рішення;

6. бути присутнім при розгляді своїх звернень, у тому числі на засіданнях колегіальних органів, давати показання та пояснення;

7. збирати факти, речі, документи, які в майбутньому можуть бути використані як докази.

Отже, підводячи підсумки, вбачаю за потрібне ще раз підкреслити, що адвокат у кримінальному провадженні може виступати у ролі: 1) захисника; 2) представника. Також він може супроводжувати засуджених, консультувати і складати документи. Наостанок хочеться зазначити, що надійний захист прав людини є вищим критерієм оцінки діяльності всіх інститутів держави, що становлять систему правоохоронних і правозахисних органів, а рівень розвитку адвокатури є одним із показників демократичності суспільства, однією з ознак захищеності прав людини.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI / Відомості Верховної Ради. 2013. № 27. Ст. 282. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

2. Варфоломєєва Т. В. Адвокат. Енциклопедія Сучасної України. Т. 1: електронна версія [онлайн] / гол. редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001. URL: https://esu.com.ua/article-42647

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Баран А. С.

студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТУРИ У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ

Питання запобігання корупції не втрачає своєї актуальності впродовж багатьох років. Розглянувши звіти та статистику Міжнародної конфедерації протидії корупції можна зробити висновок, що Україна – держава з великим її рівнем. Наприклад, згідно з результатами дослідження Transparency International «Індекс сприйняття корупції» (CPI) за 2021 рік [1] Україна отримала 32 бали зі 100 можливих і зайняла 122 місце (зі 180 країн). Втрата Україною одного пункту – це зниження в межах похибки. Але якщо розглянути 10-річну ретроспективу, можна зробити висновок про «застій» у

боротьбі з корупцією протягом останніх трьох років. І це суперечить низці позитивних змін, які посилили та вдосконалили антикорупційну екосистему.

Варто звернути увагу, що Парламентська асамблея Ради Європи в резолюціях неодноразово наголошувала, що викорінення корупції в системі правосуддя –найголовніше завдання, оскільки вона є прямою загрозою верховенству права.

Боротьба із корупцією – це один із задекларованих пріоритетів розвитку України. Успішна реалізація цієї мети пов'язана також з відповідними діями адвокатів у ході їхньої професійної діяльності.

Статтею 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено, що адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [2].

Адвокатська спільнота стверджує, що у сфері правової допомоги починати боротьбу з корупцією потрібно безпосередньо із самої держави. Адвокатура вважає за потрібне започаткувати етичні принципи, які прямо впливатимуть на боротьбу з корупцією та впливатимуть на неї у цій сфері. Але професійне співтовариство стверджує, що починати варто не з самих адвокатів.

На думку Д. Бугая, причиною корупції є неналежне функціонування державних інституцій. Перш за все, на його думку, для вирішення цієї проблеми потрібно мінімізувати корупційні ризики у судовій та правоохоронній системах. Лише після цього можна ставити питання ролі адвокатів у питаннях подолання корупції. Єдине, що вони як адвокати можуть зробити, це займатися безпосередньо розкриванням фактів корупції, але подолати її – не в їхніх силах [3].

А. Вишневецький, адвокат, директор Координаційного центру з надання правової допомоги, стверджує, що без позиції держави і її сильної антикорупційної політики питання корупції неможливо вирішити. Перш за все, це проблема суспільства, більша частина якого не вважає, що корупція – це погано. За такої умови боротися з нею не можливо, оскільки це питання небажання людей вирішувати проблеми правовим способом. На думку А. Вишневецького, адвокатурі як громадській інституції потрібно мати єдину думку і позицію з даного приводу. Лише в такому разі дії кожного адвоката, який бере активну участь у процвітанні та підтриманні корупції будуть мати не такий комфортний і вдалий вигляд. Саме це може стати визначним кроком до цього явища [3].

Важливим кроком для запобігання корупції могла б стати діяльність професійних спільнот. Це зумовить зміцнення етичних стандартів в середині професійних співтовариств. Діяльності корупційних агентств і використання ними репресивних способів у даному випадку недостатньо.

Після оновлення у 2014 році законодавства щодо запобігання корупції, з'явилися деякі додаткові вимоги до юридичних осіб та їхніх керівників

стосовно цієї проблеми. Зокрема, відповідно до статті 61 Закону України «Про запобігання корупції» юридичні особи забезпечують розробку та вжиття заходів, які є необхідними та обґрунтованими для запобігання і протидії корупції у діяльності юридичної особи. Разом з цим керівник, засновники (учасники) юридичної особи забезпечують регулярну оцінку корупційних ризиків у її діяльності і здійснюють відповідні антикорупційні заходи [4].

Варто звернути увагу на вимогу про наявність в юридичної особи антикорупційної програми у визначених законом випадках. Як приклад, доцільно розглянути адвокатське об'єднання як одну з організаційно-правових форм здійснення адвокатської діяльності.

У статті 63 Закону України «Про запобігання корупції» закріплено, що в обов'язковому порядку антикорупційна програма затверджується керівником державних, комунальних підприємств, господарських підприємств (в яких державна або комунальна частка понад 50%), де середньооблікова чисельність працівників за звітний (фінансовий) рік перевищує 50 осіб, а об'єм валового доходу від реалізації продукції складає більше 70 мільйонів гривень. Відповідно до пункту 2 частини 2 статті 62 даного Закону наявність антикорупційної програми є обов'язковою також для юридичних осіб, які є учасниками попередньої кваліфікації, учасниками процедури закупівлі згідно з Законом України «Про публічні закупівлі», якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 мільйонів гривень [4].

Отже, наявність антикорупційної програми є обов'язковою, до прикладу, якщо адвокатське об'єднання бере активну участь в закупівлях юридичних послуг відповідної вартості.

Якісною антикорупційною програмою вважається та, яка розроблена з урахуванням положень, як українського, так і міжнародного законодавства із запобігання корупції.

Не меншу увагу варто приділяти фактичній реалізації положень антикорупційної програми. Для цього адвокатському об'єднанню потрібно:

1) призначити Уповноваженого;

2) регулярно проводити навчальні заходи з питань попередження і запобігання корупції;

3) розробити типові положення і внести їх у відповідні договори та інші внутрішні документи;

4) розробити механізм повідомлення про порушення антикорупційної програми і процедури розгляду таких повідомлень;

5) спостерігати і контролювати чітке дотримання вимог антикорупційної програми.

Отже, для боротьби із корупцією першочергово потрібне чітке усвідомлення суспільством актуальності даної проблеми, зміна його

внутрішньої культури та поглядів. Наступним кроком повинна стати своєчасна відповідна реакція держави та реформування органів, що здійснюють антикорупційну діяльність. Не можна не звернути увагу також на дотримання адвокатами (адвокатськими об'єднаннями й адвокатськими бюро) вимог законодавства, яке тісно пов'язане із запобіганням корупції, що є важливою умовою для ефективного розвитку інституту адвокатури і виконання її соціальної функції в демократичному суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Індекс сприйняття корупції. 2021. URL: https://cpi.ti-ukraine.org

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (дата звернення: 12.10.2022)

3. Адвокатська спільнота вважає, що починати боротьбу з корупцією у сфері правової допомоги потрібно з самої держави. URL: https://www.irf.ua/advokatska_spilnota_vvazhae_sho_pochynaty_borotbu_z_korupcieyu_treba_z_samoi_derzhavy/(дата звернення: 12.10.2022)

4. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення: 12.10.2022)

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Безмаленко В. В.
студентка 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ТА НАСЛІДКІВ ЇЇ РОЗГОЛОШЕННЯ

Запорукою успіху в роботі кожного адвоката вважається встановлення повної довіри та відкритості між ним та клієнтом. Основою цьому слугує фундаментальний принцип дотримання адвокатської таємниці, яка руйнує виниклі у спілкуванні бар'єри.

У першу чергу слід зазначити, що саме тлумачення поняття «адвокатська таємниця» закріплено у ч.1 ст.22 Закону України «Про адвокатуру та

адвокатську діяльність», де зазначається, що адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1].

В науковій літературі існує безліч думок вчених щодо визначення поняття «адвокатська таємниця» та його змісту. Так, С. М. Логінова вважає, що до адвокатської таємниці варто віднести відомості, які отримані адвокатом у процесі виконання професійних обов'язків, розголошення яких може завдати збитків фізичній чи юридичній особі (клієнту). Вона зазначає, що адвокатську таємницю слід розглядати у двох напрямках, а саме: як таємницю адвоката (зміст правових документів, суть консультацій, умови договору та роз'яснень, що складені адвокатом, відомості з матеріалів справи тощо), а також таємницю клієнта (факт та мотиви звернення, відомості про особисте життя тощо, що не можуть бути розголошені без дозволу клієнта). «Таємниця клієнта є визначальною, оскільки, в широкому розумінні, і таємниця адвоката є таємницею клієнта», – зазначає авторка [2]. Адвокатська таємниця, як правова категорія, на думку М. М. Погорецького, ґрунтується на широкому розумінні історії та філософії права, на принципах соціальної справедливості і законності. Вона не може бути обмежена суто професійною сферою. Адвокатська таємниця за своєю суттю наближається до службової таємниці, а за кількісними ознаками в окремих випадках набирає змісту особистої та державної таємниці, що, у свою чергу, вимагає нового наукового її визначення, яке б відповідало новій правовій доктрині [3].

Виходячи з вищезазначеного, спираючись на думки вчених, можна дійти до висновку, що поняття адвокатської таємниці є набагато ширшим, ніж здається на перший погляд. Воно включає в себе багато нюансів та аспектів, якими не варто нехтувати. Кожний підхід у тлумаченні змісту адвокатської таємниці має важливу роль у процесі дослідження даного поняття.

У юридичній літературі залишається дискусійним питання про те, чи відноситься інформація про сам факт звернення особи за юридичною допомогою до адвоката як адвокатська таємниця. Зокрема, О. Г. Яновська, розглядаючи у своїх працях поняття предмету адвокатської таємниці, також включає до його змісту факт звернення до адвоката, а також питання, з якими громадянин чи юридична особа зверталася до нього, суть консультацій, порад, роз'яснень та будь-яку іншу інформацію, що стосується юридичної допомоги» [4].

Якщо з поняттям професійної таємниці адвоката все більш менш зрозуміло, то слід звернути свою увагу на наслідки її недотримання, адже кожний проступок тягне за собою певну відповідальність, яка має чітко регулюватись чинним законодавством.

Так, згідно з ч.1 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. Також у ч.2 цієї статті зазначається, що одним з дисциплінарних проступків адвоката є розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення [1].

Для того, щоб зрозуміти, які саме наслідки включає в себе притягнення до дисциплінарної відповідальності, треба ознайомитися з ч.1 ст.35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». В законі закріплено, що за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1]. Слід підкреслити, що за розголошення адвокатської таємниці на адвокатів накладають найбільш суворий вид стягнення – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Таким чином, дослідивши думки вчених, проаналізувавши чинне законодавство України та інші джерела, можна дійти висновку, що сутність поняття адвокатської таємниці ґрунтується на принципах соціальної справедливості і законності, включає в себе широкий спектр розуміння, що дає змогу по різному трактувати його значення. До адвокатської таємниці відносяться відомості, які напряму пов'язані з фактом звернення особи за юридичною допомогою та його суті. Такі відомості можуть містити персональні дані особи, що звернулася за юридичною допомогою, зміст правових документів та консультацій, умови договору, роз'яснення щодо суті справи та взагалі всі відомості, які клієнт не бажає розголошувати. У свою чергу, розголошення адвокатської таємниці тягне за собою наслідки, які проявляються у вигляді дисциплінарної відповідальності адвоката.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text. (дата звернення 23.10.2022).

2. Логінова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.10; КНУ ім. Т. Шевченка. К., 2002. 19 с.

3. Погорецький М. М. Поняття кримінальних процесуальних гарантій адвокатської таємниці. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2013. № 4. С. 421–428.

4. Яновська О. Адвокатська таємниця як правова гарантія адвокатської діяльності: пропозиції до законодавства. *Право України.* 1997. № 2. С. 33–36.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Свида Олексій Георгійович***

Бойміструк Т. П.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА АДВОКАТСЬКИХ ВНЕСКІВ В УКРАЇНІ

Вступивши до Ради Європи у 1995 році, Україна взяла на себе ряд важливих зобов'язань, які стосувалися, в першу чергу, приведення до відповідності правової та політичної системи до вимог Ради Європи. Свій вибір на користь європейської демократії Україна підтвердила 27 червня 2014 року, коли офіційно була укладена Угода про асоціацію з Євросоюзом.

Основні положення про роль адвокатів встановлюють мінімальні базові стандарти, які мають поважатися усіма гілками влади, щоб забезпечити незалежність та цілісність юридичної професії. Вони визначають, що адвокати як основні агенти здійснення правосуддя зобов'язані разом із суддями та прокурорами забезпечувати та підтримувати верховенство права для досягнення цілей правосуддя та інтересів суспільства. Виконуючи свої обов'язки, адвокати повинні завжди мати можливість діяти вільно, старанно та без страху відповідно до встановлених правил, стандартів та етики цієї професії без жодних перешкод або тиску з боку влади чи громадськості [1].

Головним документом, що становить основу європейських стандартів, є Рекомендація Rec(2000)21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу здійснення професійної діяльності адвоката. Рекомендація встановлює, що адвокати повинні мати право і повинні заохочуватися до створення та приєднання до професійних місцевих, національних і міжнародних асоціацій, які, самостійно або спільно з іншими органами, виконують завдання зі зміцнення професійних стандартів і щодо захисту незалежності та інтересів адвокатів. Існування асоціації адвокатів як професійної має вкрай важливе значення. Професійна асоціація має на увазі, що її членами

можуть бути тільки адвокати і що асоціація здійснює діяльність, пов'язану з професійними інтересами її членів [2].

У результаті, на законодавчому рівні адвокатура України була визначена як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання своєї організації та діяльності. Для реалізації права адвокатів на самоврядування була створена досить складна структура органів адвокатського самоврядування, яка ще під час свого запуску викликала запитання у європейських експертів: чи не буде така складна та розгалужена система органів та велика кількість професійних об'єднань, асоціацій приводити до конфлікту інтересів в цій сфері? Однак, великим позитивом вважалось створення Національної асоціації адвокатів України – недержавної, некомерційної, професійної організації на меті у якої було забезпечення виконання завдань адвокатського самоврядування. В результаті, всі адвокати України, незалежно від їх волевиявлення, були об'єднані у НААУ.

Європейські експерти, врешті-решт, схвально відгукнулися щодо запропонованої системи самоврядування адвокатів та створення недержавної, професійної організації для забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, адже її створення є реалізацією положень ст. 5 Рекомендації Rec(2000)21 про свободу здійснення професії адвоката та цілком відповідає європейським стандартам. Однак практична реалізація зазначених положень Закону показала, що система організації адвокатського самоврядування в Україні не позбавлена недоліків і потребує повторного реформування. Практика показала певний зріст недовіри адвокатів до існуючої системи адвокатського самоврядування та, як наслідок, вплинула на якість захисту законних професійних прав адвокатів, здійснення їх постійного навчання та підтримання їх професійного рівня.

Цікаво проаналізувати статистику щодо довіри адвокатів до власних органів самоврядування. Відповідно до Звіту НААУ за 2017 рік щорічні внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування у 2017 році не сплатили 37% адвокатів України. Аналогічний показник несплати щорічних внесків (37%) зазначений у Звіті НААУ за 2016 рік. Станом 29 травня 2018 року щорічні внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування до НААУ не сплатили понад 49% адвокатів України. Цікаво те, що у Звіті НААУ за 2019 рік у Главі «Фінансові показники», пункт «Недоотримання коштів за несплату внесків» був повністю виключений. Враховуючи те, що загальна кількість адвокатів за рік зросла, а кількість надходжень до бюджету НААУ через щорічні внески адвокатів, фактично, не змінилась, можна дійти до висновку, що відсоток несплачених внесків залишився на показнику минулого року (49%) або навіть збільшився. Несплата щорічних внесків значною частиною адвокатів України, на думку

багатьох експертів, може свідчити про низьку довіру адвокатів до НААУ: незадовільне виконання сервісних функцій із захисту професійних прав адвокатів, гарантій адвокатської діяльності, представництва їх інтересів, здійснення постійного навчання та підтримання професійного рівня адвокатів [3].

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не передбачено повноважень З'їзду адвокатів України, Ради адвокатів України або інших органів адвокатського самоврядування щодо встановлення будь-яких додаткових внесків чи платежів. Проте, всупереч статусу НААУ саме як неприбуткової організації, рішеннями РАУ була встановлена велика кількість додаткових платежів: внесок за проходження стажування, плати за складання кваліфікаційного іспиту, внесок за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяв про акредитацію заходів з підвищення кваліфікації адвокатів та їх організаторів, та інші. Велика кількість додаткових платежів підтверджується й тим фактом, що не дивлячись на негативну тенденцію щодо сплати адвокатами внесків, НААУ все ж відзвітував про зростання загального доходу на 17% порівняно з минулим роком. На практиці виникає така проблема: адвокати просто не мають коштів і фізичної можливості сплачувати внесок. Це пов'язано, зокрема, з відсутністю в них клієнтів тривалий час і як наслідок – відсутністю заробітку. Особливо така проблема спостерігається в регіонах країни та населених пунктах з невеликою кількістю населення.

Варто зауважити, що я не вважаю обов'язкове членство в НААУ проблемою. Не дивлячись на те, що організація адвокатури України шляхом створення юридичної особи за типом об'єднання громадян, проте з обов'язковим членством, суперечить ч. 4 ст. 36 Конституції України, у багатьох країнах Європи вважається, що така організаціє не є шкідливою або такою, що порушує права адвокатів. Відповідний висновок можна отримати аналізуючи систему адвокатського самоврядування в Німеччині. Наголошуючи на вкрай важливій ролі адвокатів у відправленні правосуддя та посередництві їх між широким загалом і судами, обов'язок членства адвокатів у єдиній організації та підпорядкування їх її органам – явно не має ані ціллю, ані результатом обмеження прав адвокатів. Більш важливим є дослідження можливого розкриття призначення НААУ – лобіювання інтересів адвокатури – шляхом реформування її правового статусу [4].

Повертаючись до проблеми адвокатських внесків, доцільно проаналізувати досвід Німеччини. В Німеччині Федеральна палата адвокатів теж стягує зі всіх палат адвокатів (які утворюються за територіальним принципом і об'єднують усіх адвокатів приписаних до суду однієї землі) внески, які призначені для забезпечення кадрових та матеріальних потреб. Як і в українській моделі, несплата таких внесків є дисциплінарним проступком, проте в німецькій моделі існує система пільг та диференціацій. Федеральна

палата адвокатів на загальних зборах може надає пільги для фінансово слабших палат. На практиці виходить, що розмір адвокатського внеску різниться по всій території Німеччини, залежно від платоспроможності палати. Окремо, також, існують підстави для звільнення від сплати внеску: матеріальний стан, стан здоров'я та ін.

В Україні теж передбачені пільги при сплаті адвокатами щорічного внеску. Пункт 2.10 Положення про внески на забезпечення адвокатського самоврядування передбачає, що у випадку неспроможності адвоката сплатити щорічний внесок у повному обсязі, може бути надана розстрочка його сплати за умови внесення рівними частками у першій декаді кожного кварталу поточного року. Рішення щодо надання розстрочки сплати щорічного внеску приймає виключно рада адвокатів регіону за заявою адвоката. Проте, на мою думку, віднесення цього питання на розгляд Радою адвокатів України та рад адвокатів регіону значно ускладнює цю процедуру та породжує можливість маніпулювання та зловживання. Більше того, у випадку порушення адвокатом порядку сплати щорічних внесків, а також/чи прострочення встановлених цим Положенням строків їх сплати понад три місяці до нього за поданням Ради адвокатів України або ради адвокатів регіону застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року, а вже після поновлення такого права вони зобов'язані сплатити щорічний внесок за рік, в якому таке право було поновлено в повному обсязі [5].

З огляду на зазначені проблеми в практичній реалізації норм законодавства, що регулює діяльність адвокатів та враховуючи міжнародний досвід, вважаю доречним внести певні зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме:

– у статті 58 Закону передбачити додаткові можливі підстави звільнення адвокатів від сплати щорічних внесків;

– віднести питання встановлення розміру щорічних внесків адвокатів до компетенції конференції адвокатів регіону, встановивши на законодавчому рівні мінімальний і максимальний їх розмір (п. 2 ч. 2 ст. 58 після слів «ведення Єдиного реєстру адвокатів України» доповнити «відповідно до рішення конференції адвокатів регіону у передбачених розмірах»);

– ч. 1 ст. 58 Закону доповнити положенням про те, що кошти, передбачені в п. 2, зараховуються на рахунок ради адвокатів регіону. Порядок розподілу коштів між радою адвокатів регіону та НААУ має визначатися відповідним рішенням З'їзду адвокатів України;

– скасувати норму, передбачену Положенням про внески на забезпечення адвокатського самоврядування, відповідно до якої несплата щорічних внесків безапеляційно, в порушення вимог законодавства, визнається дисциплінарним проступком, за яке встановлюється відповідальність у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю.

Список використаної літератури:

1. Основні положення про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН у 1990 році. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/995_835#Text

2. Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів: ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 25 жовтня 2000 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf

3. Адвокатура України: уроки перших років самоврядності. *Лабораторія законодавчих ініціатив.* URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Shadow_Report_Bar_19.09.2018pdf-1.pdf

4. Положення про внески на забезпечення адвокатського самоврядування : затв. рішенням Ради адвокатів України від 16 лютого 2013 року № 72. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/ pologennya/2014.07.04-05-pologennya-75.pdf

5. Слива Л. В. Адвокатське самоврядування в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 26. С. 102-107.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Боровик Ю. О.
студентка 2-го курсу магістратури факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасному світі надання правової допомоги населенню з боку спеціалістів у галузі права є постійним процесом. Для представництва інтересів у різних державних інстанціях, для складання процесуальних документів та надання консультацій з правових питань громадяни України звертаються до юристів за професійною правовою допомогою. Відповідно таке надання правових послуг оплачується особою, яка за такою послугою звернулась. Проте в умовах сьогодення дуже багато випадків, коли особа потребує правової допомоги, але не має фінансової можливості її оплатити. Це, як правило, малозабезпечені верстви населення або особи, які знаходяться у скрутному становищі внаслідок непередбачуваних життєвих обставин.

Саме для цих категорій громадян в Україні законодавчо і передбачена безоплатна правова допомога.

Чинним законодавством, а саме Законом України «Про безоплатну правову допомогу» (далі – ЗУ) передбачено, що безоплатна правова допомога – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел. Закріплене на законодавчому рівні поняття правової допомоги, в цілому, визначається як надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення. Серед послуг, які надаються населенню, ЗУ визначає: забезпечення захисту осіб від обвинувачень; здійснення представництва інтересів особи в суді, органах місцевого самоврядування, інших державних органах, перед іншими особами; допомога в забезпеченні доступу до вторинної правової допомоги; медіація (вид альтернативного врегулювання конфліктних ситуацій за допомогою посередника). Крім того, відповідно до ст. 13 ЗУ безоплатною вторинною правовою допомогою вважається вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб по правосуддя. В свою чергу така допомога передбачає: захист; здійснення представництва інтересів в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; та складення документів процесуального характеру. Даний різновид безоплатної допомоги надається громадянам центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги та адвокатами, які включені до Реєстру адвокатів. Такі центри допомоги фінансуються з Державного бюджету України та інших не заборонених джерел [1].

Крім того, право на правову допомогу та можливість її одержання безоплатно у випадках, передбачених законом, гарантується Основним законом України. Згідно з ст. 59 Конституції України, таку допомогу можуть отримувати громадяни України, іноземці, особи без громадянства, у тому числі, біженці чи особи, які потребують додаткового захисту [2].

Забезпечення права на захист передбачено у ст. 20 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК). Підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані роз'яснити підозрюваному, обвинуваченому його права та забезпечити право на кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним або призначеного захисника [3].

Особливого значення ці правові норми набувають сьогодні, коли в Україні відбуваються бойові дії та введено військовий стан починаючи з 24 лютого 2022 року. Мільйони громадян України змушені були переїхати з регіонів у зоні бойових дій та тимчасово окупованих територій, у зв'язку з чим отримали статус внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО). Відповідно до ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», цими особами є громадяни України, іноземці або особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах та мають право на постійне проживання в Україні, яких змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [4]. Дана категорія громадян, відповідно до законодавства, має право на безоплатну вторинну правову допомогу. Будь-який громадянин, який звернувся із заявою про взяття його на облік як ВПО, має право на представництво інтересів з питань, які пов'язані з отриманням довідки про взяття на облік ВПО, відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», за умови, що ця особа перемістилася з території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії [5] та згідно з Переліком територій за Програмою «єПідтримка» [6].

Безумовно, в умовах сьогодення більшість громадян потребують саме безоплатної правової допомоги. Запити на надання безоплатної правової допомоги серед населення зростають. Законодавством передбачено наявність спеціальних координаційних центрів з надання правової допомоги, бюро безоплатної правової допомоги, адвокатських об'єднань, юридичних клінік. Проте частина бюро, координаційних центрів, юридичних клінік з надання безоплатної правової допомоги просто не працюють в країні, оскільки знаходяться у зоні бойових дій або на тимчасово окупованій території, або ж співробітники просто виїхали у більш безпечні місця. Працівники системи безоплатної правової допомоги продовжують забезпечувати роботу консультаційних пунктів доступу до правової допомоги у приміщеннях органів державної влади, місцевого самоврядування, соціального захисту нанесення, відповідних спеціалізованих установ та у місцях компактного розміщення внутрішньо переміщених осіб, у тих регіонах, де не ведуться бойові дії.

В умовах воєнного стану більшість громадян потребує правової допомоги стосовно: правових консультацій щодо особливостей перетину державного кордону; правових підстав проведення або затримки фінансових операцій; отримання статусу ВПО та передбачених державних та соціальних виплат; отримання статусу біженця; порушень передбачених соціальних виплат; порушення трудових правовідносин та інше. Додатково безоплатна допомога для ВПО може знадобитись під час отримання соціальних виплат.

Крім того, окремою новою категорією є потерпілі від кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості, катування або жорстокого поводження під час воєнних дій чи збройного конфлікту, які можуть звернутися до системи надання безоплатної правової допомоги та отримати послуги з представництва інтересів в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами. Юристи системи надання безоплатної правової допомоги допоможуть їм скласти позовні заяви та інші документи процесуального характеру у кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом вчинення таких кримінальних правопорушень. Крім того, котрі не мають документів, які посвідчують особу та підтверджують громадянство України, мають право отримати правові послуги з представництва інтересів в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, а також складення документів процесуального характеру з питань встановлення в судовому порядку фактів, що мають юридичне значення, пов'язаних з оформленням та видачею таких документів.

Важливим напрямком безоплатної правової допомоги стало використання дистанційних консультацій через мережу Інтернет та спеціально створені застосунки для мобільних телефонів, що дозволяє населенню вирішувати значну частину правових питань, не виходячи з дому. З цією метою створені спеціальні електронні застосунки «Безоплатна правова допомога» та «Твоє право», через які можливо проводити онлайн-консультації. Під час воєнного стану великий внесок державою зроблено у розвиток та розширення доступних онлайн послуг у застосунку «Дія». Також для правопросвітницької роботи залучено чимало волонтерів по всій країні та засоби масової інформації.

Частиною 12 ст. 615 КПК України передбачається можливість дистанційної участі захисника під час проведення окремої процесуальної дії у разі неможливості явки захисника [3]. Проте залучення захисника в режимі відео чи аудіозв'язку призведе до фактичної неможливості виконання ним своїх обов'язків, оскільки, наприклад, без фізичної присутності на місці події неможливо повністю та об'єктивно зібрати всі наявні докази. Відповідно, такі обмеження прав сторони захисту не тільки призводять до порушення конституційних гарантій діяльності адвокатури, але й порушують вимоги норми ч. 2 ст. 63 Конституції України, згідно якої підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист і ці права та свободи не можуть бути обмежені, в тому числі в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 2 ст. 64 Основного Закону України) [2].

Отже, така гарантія як безоплатна правова допомога є необхідною умовою існування нашого суспільства, яка набуває особливого значення в умовах сьогодення. Громадяни України повинні бути захищеними в умовах воєнного стану. Працівники системи безоплатної правової допомоги

адаптуватися до нових обставин, обмежень і викликів, що постали перед ними. В свою чергу держава, як гарант такого права, зобов'язана сприяти і забезпечити можливість отримання такої юридичної допомоги визначеними соціальними групами.

Список використаної літератури:

1. Про безоплатну правову допомогу. Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3460-VI

2. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України.1875-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ rada/ show/1875-IV

3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1706-VII

5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64. URL: https://president.gov.ua/documents642022-41397

6. Про затвердження переліку адміністративно-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка». Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 р. № 204. URL: https://www.kmu.gov.ua

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Волошина Владлена Костянтинівна***

Гільтай А. В.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

З початком повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації на територію України відбулися численні зміни у кожній сфері суспільства. Війна певною мірою внесла корективи і в роботу адвокатури.

Адвокатура є добровільним професійним громадським об'єднанням, покликаним згідно з Конституцією України сприяти захисту прав, свобод і

репрезентувати законні інтереси громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства, юридичних осіб, надавати їм іншу юридичну допомогу. Адвокатура України здійснює свою діяльність на принципах верховенства права, незалежності, демократизму, гуманізму й конфіденційності.

З початком воєнних дій на всій території країни впровадили воєнний стан. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» визначається зміст правового режиму воєнного права, порядок його впровадження та скасування, правові основи діяльності органів державної влади, військового управління, військового управління, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах воєнного права, прав людини і громадянина та гарантії прав і законних інтересів юридичних осіб. Прямо із обмежень, що зазначаються в Законі України «Про правовий режим воєнного стану» витікають завдання адвоката, як представника та захисника під час воєнного часу [1].

Відтепер діти, що були вимушені виїхати закордон через війну, мають змогу отримувати безкоштовну правову допомогу адвокатів. Таку пропозицію Мінюсту Рада адвокатів України погодила 6 вересня 2022 року.

Також, у рішенні Ради адвокатів України від 29.04.2022 № 44 «Про внесення змін до Порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України», зазначається, що відтепер адвокат зможе вносити до Єдиного реєстру адвокатів України інформації, щодо надання безкоштовної правової допомоги військовослужбовцям.

Діяльність адвоката потребує в деяких випадках правової допомоги клієнту навіть у темну пору дня. Оскільки впровадження воєнного часу передбачає також запровадження комендантської години, яка обмежує право громадян на вільне пересування, це стає перешкодою перед адвокатом у надані цілодобової допомоги. Саме тому, представникам Комітету НААУ із захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності дали дозволи на пересування по території міста Києва після настання комендантської години.

Окрім вищезазначених змін, на мій погляд, максимально важлива зміна, яка пов'язана з вимогами щодо несумісності.

Відповідно до положень пункт 2 частини 1 статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» несумісною з діяльністю адвоката є, зокрема, військова або альтернативна (невійськова) служба [2].

Проте, з початком військових дій багато адвокатів захотіли вступити в лави Збройних сил України та територіальної оборони задля найшвидшого відновлення миру на наших територіях і це зумовило Раду адвокатів України прийняти якесь рішення, тому що, відповідно до частини 2 статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у разі виникнення обставин несумісності, встановлених частиною першою цієї статті, адвокат у триденний строк з дня виникнення таких обставин подає до ради адвокатів

регіону за адресою свого робочого місця заяву про зупинення адвокатської діяльності [2].

Згідно пункту 1 частини 2 статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», порушення вимог несумісності є дисциплінарним проступком адвоката, та є відповідно підставою для притягнення адвоката до відповідальності згідно частини 1 статті 34 Закону [2].

Тому, в березні 2022 року Радою адвокатів України за наявності об'єктивних причин несвоєчасного виконання адвокатами вимог частини 2 статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» в зв'язку з проходженням військової або альтернативної (невійськової) служби було прийняте рішення № 24 від 03 березня 2022 року:

«У період воєнного стану не вважати порушенням вимог щодо несумісності проходження військової або альтернативної (невійськової) служби адвокатами та не застосовувати таку підставу для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності» [3]. Проте, дане рішення не звільняє адвоката від дотримання вимог статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Військові дії зумовили спрощення процедури отримання ордеру адвоката. До Положення про ордер адвоката на надання правничої (правової) допомоги для того, щоб спростити оформлення необхідних для адвокатської діяльності документів під час дії воєнного стану, були внесені зміни Радою адвокатів України. Тепер дозволяється видача адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням ордеру без скріплення його печаткою юридичної особи та без підпису керівника адвокатського об'єднання, адвокатського бюро. Правовідносини між адвокатом, який надає правничу (правову) допомогу на підставі цього ордера та адвокатським об'єднанням, адвокатським бюро врегульовуються внутрішніми документами цих організаційно правових форм здійснення адвокатської діяльності.

Під час воєнного часу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю видаватимуться Радою адвокатів України. До такого свідоцтва регіональні ради мають надати кожному адвокату рішення Ради адвокатів регіону з мокрою печаткою щодо видачі такого документа. Це буде своєрідною гарантією оригінальності свідоцтв, виданих під час військових дій в Україні, зазначила РАУ [4]. Після закінчення воєнного стану такі свідоцтва мають бути замінені. Таке ж рішення стосується видачі посвідчень адвоката.

Радою адвокатів України спрощено вимоги до складання кваліфікаційного іспиту на період запровадження воєнного стану в Україні. Зокрема, РАУ тимчасово дозволила допуск до складання кваліфікаційних іспитів без надання довідки про несудимість і документів про володіння українською мовою. Проте, якщо інформація про відсутність судимості та володіння українською мовою надана особою не відповідатиме дійсності, видані такій особі свідоцтво про складання іспиту і про право на заняття адвокатською

діяльністю будуть анульовані. Такі зміни були прийнятті через те що підчас воєнного стану та активних військових дій в деяких регіонах отримання даних документів стало об'єктивних причин неможливим, РАУ дозволила, щоб бажаючі складати іспити засвідчували відповідну інформацію у форматі особистих заяв. Після закінчення воєнного стану ці особи зобов'язані надати відповідні документи до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

Роль адвокатів у забезпеченні прав людини під час воєнного стану в Україні неможливо перебільшити. На адвокатуру покладено конституційну функцію захисту прав громадян, а так як право на захист, за Конституцією України, не підлягає обмеженням навіть під час запровадження воєнного стану. Адвокати розуміють цю відповідальність перед усіма громадянами України, тому Радою адвокатів України, Національною асоціацією адвокатів України приймаються заходи, щоб діяльність адвокатури не була призупинена на період воєнних дій. Варто зазначити, що під час надзвичайних ситуацій завдання, методи та діяльність адвокатів залишилася практично такими ж.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.282

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250

3. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: Рішення Ради адвокатів України від 03 березня 2022 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf

4. Адвокатські свідоцтва друкуватимуть ради адвокатів регіонів. Газета «Закон і Бізнес» від 18.03.2022. URL: https://zib.com.ua/ua/150924.html

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Грицай І. В.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО АДВОКАТА НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З кінця лютого 2022 р. в Україні відповідним указом Глави держави було запроваджено воєнний стан, який регламентується Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [2]. Він суттєво вплинув на діяльність адвокатури. За 8 місяців військових дій в Україні накопичено досвід існуючих проблем в інституті адвокатури. Однією з найважливіших проблем став доступ адвоката до інформації.

Варто відзначити, що Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [2] передбачено обмеження прав і свобод людини. При цьому в законі нічого не вказується щодо адвокатури, яка діє в Україні з метою надання правничої допомоги. Це означає, що форми та методи діяльності адвокатів під час дії воєнного стану залишилися фактично незмінними. Подібна ситуація і з доступом адвоката на інформацію – в Законах України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3] та «Про правовий режим воєнного стану» [2] не йдеться про жодні обмеження стосовно отримання адвокатом інформації від будь-яких державних органів та приватних організацій для надання клієнту правової допомоги. Однак при цьому варто враховувати, що в Україні право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, що може трактуватися дуже широко в умовах збройної агресії зі сторони Росії.

З іншої сторони, якщо в умовах воєнного стану Україна змушена була відійти від вимог ст. 10 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [1], то стосовно адвоката діє ст. 6 цієї Конвенції «Право на справедливий суд» [1], а значить обмеження адвокатів у їх доступі до інформації, пов'язаному з воєнним станом мають бути суттєво меншими порівняно з обмеженнями, які накладені на загальне поширення публічної інформації.

Таким чином, в умовах воєнного стану доступ до інформації для будь-кого може бути обмеженим з метою захисту інтересів національної безпеки, а також захисту територіальної цілісності. В цьому випадку адвокатам варто не тільки послатися на потребу отримання інформації для власної діяльності, а й підтвердити за допомогою копії ордера чи доручення органу, уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, що така інформація вкрай потрібна для захисту клієнта у конкретній справі, а також належним чином обґрунтувати необхідність отримання такої інформації [5].

При цьому серед правил обмеження доступу до інформації можна виділити наступні:

1) лише у випадку правомірного поширення раніше може надаватися інформація з обмеженим доступом;

2) умовою надання розпорядником інформації з обмеженим доступом є відсутність законних підстав для обмеження у доступі до публічної інформації;

3) обмеженню доступу підлягає не документ, а інформація. У випадку, якщо документ включає інформацію з обмеженим доступом, то для ознайомлення запитувачу надається лише та інформація, доступ до якої вважається необмеженим.

На думку Т. Олексіюк, запит адвоката на отримання інформації має включати персональну ідентифікацію, що передбачає додання до запиту посвідчених копій не тільки ордера чи доручення органу, який уповноважений законом на надання безоплатної правової допомоги, а й адвокатського свідоцтва, яке визначає право власника на зайняття адвокатською діяльністю [6].

У випадку відмови у наданні доступу до інформації адвокату, її текст має бути достатньо вмотивованим. При цьому розпорядник інформації повинен обґрунтувати підстави обмеження на базі «трискладового тесту», що передбачено ч. 2 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [4]. Алгоритм цього наступний: мета (обмеження в інтересах національної безпеки чи інші вимоги ч. 2 ст. 6 вказаного закону); шкода (розголошення інформації може спричини істотну шкоду інтересам); наслідки (отримана шкода переважає суспільний інтерес в її отриманні).

Тут варто зазначити, що адвокат може користуватися залежно від конкретної ситуації трьома шляхами отримання інформації: наданням запиту на доступ до публічної інформації, через звернення громадян та безпосередньо адвокатського запиту. Оскільки усі ці форми регламентуються різними нормативно-правовими документами, різними є і можливості адвоката щодо отримання інформації. Зокрема, наприклад, у випадку надання запиту на доступ до публічної інформації, враховується приписи Закону України «Про доступ до публічної інформації» [4] у частині правового режиму інформації з обмеженим доступом: конфіденційної, службової та таємної інформації. Тут варто додати що в умовах воєнного стану та дуже частими логістичними і транспортними проблемами такі запити набувають особливої ваги. Водночас існує певна законодавча проблема – Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3] не передбачає можливості для адвокатів підписати запит власним електронним підписом. З іншої сторони Закон України «Про доступ до публічної інформації» [4] таку можливість передбачає – дозволяє прямо подавати запити електронною поштою, що може суттєво

зекономити час для адвоката в умовах воєнного стану. Адвокату слід також враховувати і те, що в умовах воєнного стану багато державних сервісів призупинили роботу чи працюють з певними обмеженнями як через загрозу національній безпеці, так і через відсутність реальної можливості належного функціонування.

У випадку обрання адвокатом запиту на доступ до публічної інформації, крім посилання на відповідні статті Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат зобов'язаний послатися як на підставу для отримання інформації, що підпадає під визначення публічної, й на відповідні статті Закону України «Про доступ до публічної інформації», а також дотримати вимог останнього, звернувши увагу суб'єкта, якому адресовано адвокатський запит, на його статус розпорядника публічної інформації [7]. В Україні вже з'явилися перші судові спори з цього приводу. Так, 8 серпня 2022 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу № 520/13981/21 за касаційною скаргою адвокатського об'єднання (АО) на ухвалу Харківського окружного адміністративного суду та постанову Другого апеляційного адміністративного суду за позовом АО до уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Діамантбанк». При цьому прийнято рішення що інформація, яка стосується приватноправових відносин не дає можливості вважати адвокатський запит одночасно й запитом на отримання публічної інформації.

У залежності від того, який спосіб отримання інформації було обрано адвокатом: адвокатський чи інформаційний запит, виділяють і різні способи оскарження. Так відмову у наданні інформації на адвокатський запит необхідно оскаржити до Ради адвокатів, а от відмову на інформаційний запит – до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Стосовно відстрочки у задоволенні запиту, то обов'язковою умовою в цьому випадку має бути встановлена обставина непереборної сили.

Важливим є те, що адвокат, який отримав в умовах воєнного стану інформацію, що необхідна йому для захисту клієнта, не має права і не повинен її безконтрольно поширювати. Адвокат використовує цю інформацію лише для наперед встановленої мети – захисту інтересів клієнта, а тому він зобов'язаний зберігати адвокатську таємницю до певних меж.

Таким чином, адвокатам для захисту прав та інтересів клієнта рекомендовано належним чином готувати та обґрунтовувати адвокатські запити, чітко формулювати запитання та дотримуватися вимог щодо оформлення запитів з метою отримання належної на них відповіді. При цьому, адвокатський запит не може стосуватися надання консультацій і роз'яснень положень законодавства.

Надання адвокату інформації та копій документів, отриманих під час здійснення кримінального провадження, здійснюється в порядку, встановленому кримінальним процесуальним законом.

Список використаної літератури:

1. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення 21.10.2022 р.)
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.
4. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 318.
5. Чи можна обмежити право адвоката на доступ до інформації в умовах воєнного стану? URL: p-content/uploads/2022/04/8- Чи-можна-обмежити-право-адвоката-на-доступ-до-інформації-в-умовах-воєнного-стану.pdf (дата звернення 21.10.2022 р.)
6. Доступ до інформації в умовах воєнного стану для адвокатів та їхніх клієнтів: Тетяна Олексіюк провела вебінар у ВША НААУ. URL: https://www.hsa.org.ua/blog/dostup-do-informatsiyi-v-umovah-voyennogo-stanu-dlya-advokativ-ta-yihnih-kliyentiv-tetyana-oleksiyuk-provela-vebinar-u-vsha-naau/ (дата звернення 21.10.2022 р.)
7. Ненадання інформації на адвокатський запит: чи можна оскаржити до адмінсуду, позиція Великої Палати ВС. URL: https://sud.ua/uk/news/publication/248339-nenadannya-informatsiyi-na-advo katskiy-zapit-chi-mozhna-oskarzhiti-do-adminsudu-pozitsiya-velikoyi-palati-vs (дата звернення 21.10.2022 р.)

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Даниш А. В.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Під час воєнного стану в нашій країни методи та форми діяльності адвокатів фактично залишилися незмінними. Проте певних змін зазнали всі сфери нашого життя, тому виникає питання, а що ж змінилися в адвокатській діяльності за це період?

Рада адвокатів України ухвалила рішення, що під час воєнного стану ради адвокатів регіону мають можливість самостійно друкувати свідоцтва про право

на зайняття адвокатською діяльністю відповідно до затвердженого зразка. До цього свідоцтва регіональні ради мають надати адвокату рішення Ради адвокатів регіону з мокрою печаткою, оскільки це є гарантією оригінальності такого свідоцтва. Теж саме і стосується посвідчень адвоката. Але після закінчення військового стану це свідоцтво та посвідчення потрібно буде замінити [1].

У період воєнного стану задля захисту інтересів національної безпеки та територіальної цілісності доступ до інформації був обмежений. Тому адвокатам стало складніше отримувати потрібну інформацію. Для цього адвокатові треба не тільки посилатися на необхідність отримання інформації як адвокату, а ще потрібно довести цю потребу. Підтвердження здійснюється за допомогою копії ордера або доручення органу, уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, що така інформація потрібна адвокату для захисту конкретного клієнта у конкретній справі та належним чином обґрунтувати необхідність отримання такої інформації. Тобто, для того, щоб адвокат міг здійснити захист інтересів свого клієнта належним чином потрібно детально та обґрунтовано надавати адвокатський запит.

Крім того, Рада адвокатів України внесла зміни до Положення про ордер на надання правничої допомоги. Ці зміни дозволяють спростити отримання необхідних для адвокатської діяльності документів. Тепер на території України дозволяється видача адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням ордеру без скріплення його печаткою юридичної особи та без підпису керівника адвокатського об'єднання, адвокатського бюро [2].

Рішенням Радою адвокатів України було визначено, що проходження військової або альтернативної служби не буде вважатися порушенням вимог щодо несумісності із статусом адвоката [3]. Тому на даний час адвокат не може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності через такі підстави.

Радою адвокатів України було прийнято рішення щодо деяких питань, пов'язаних з проходженням практики під час воєнного стану. За цим рішенням особам, які виявили бажання пройти стажування для отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю у період воєнного часу, можна подавати власноруч написані та засвідчені особистим підписом заяви про відсутність у них судимості та підтвердження щодо володіння ними державною мовою. Але після завершення воєнного стану особи, які подали дані заяви, зобов'язані подати до ради адвокатів регіону такі документи:

– документ встановленої форми (довідка, витяг) про відсутність у такої особи судимості, виданий компетентним органом;

– копія документу про повну загальну середню освіту за умови, що такий документ підтверджує вивчення особою української мови як навчального предмета (дисципліни), або державного сертифікату про рівень володіння державною мовою, що видається Національною комісією зі стандартів державної мови. Якщо особа подала неправдиву інформацію

щодо судимості та володіння державної мови, то період стажування такій особі не зараховується [4].

Згідно з рішення Ради адвокатів документи, які треба додавати для складання кваліфікаційного іспиту у період воєнного стану особам, які виявили бажання стати адвокатами дозволяється подавати власноруч написані та засвідчені особистим підписом заяви про відсутність у них судимості та підтвердження щодо володіння ними державною мовою. Після закінчення воєнного стану вона зобов'язана подати ті ж самі документи, що і попередньому випадку. У випадку, якщо особа не надасть ці документи, то видане такій особі свідоцтво про складання кваліфікаційного іспиту та свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю будуть анульовані [5].

Можна дійти висновку, що адвокатська діяльність в період воєнного стану зазнала деяких змін – спрощено процедуру підтвердження особою, яка має намір стати адвокатом, відсутності судимості та належний рівень володіння державною мовою. В той же час, ускладнено процедуру отримання інформації за адвокатським запитом.

Список використаної літератури:

1. Про особливості видачі радами адвокатів регіонів посвідчень адвокатів України у період воєнного стану: Рішення Ради адвокатів № 31 від 16 березня 2022 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads /legislation/rishennya/2022-03-16-r-shennya-rau-31_62443af4cde30.pdf

2. Про внесення змін до Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги: Рішення Ради адвокатів № 45 від 29 квітня 2022 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-04-29-r-shennya-rau-45_627a445521cd1.pdf

3. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: Рішення Ради адвокатів № 24 від 03 березня 2022 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf

4. Про деякі питання пов'язані з проходженням стажування у період воєнного часу: Рішення Ради адвокатів № 39 від 25 березня 2022 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25 -r-shennya-rau-39_6245befddf4ab.pdf

5. Про особливості допуску до складення кваліфікаційного іспиту в період воєнного часу: Рішення Ради адвокатів № 35 від 25 березня 2022 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya 2022-03-25-r-shennya-rau-35_6245bdd262d0d.pdf

Науковий керівник: *професор, доктор юридичних наук, в.о. завідувача кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Бакаянова Нана Мезенівна***

Доценко В. А.
студентка 2-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОЦЕДУРА ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДУ, ОТРИМАНОГО ВНАСЛІДОК АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку зі збройною агресією проти нашої держави 24 лютого 2022 року, Указом Президента України було введено в дію правовий режим воєнного стану на території всієї нашої держави [1].

Війна продовжує досить негативно впливати на відносини, що виникають у суспільстві. Не виключенням є процедура оподаткування діяльності адвоката в період воєнного стану.

Варто зазначити, що особа, яка на індивідуальній основі займається професійною правничою допомогою являється самозайнятою особо, що прямо передбачено Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2].

Дефініція «самозайнята особа» закріплена в положеннях Податкового кодексу України (далі – ПК України). Відповідно до ПК України, самозайнята особа – це особа, що сплачує податок, та яка зареєстрована в установленому законом порядку як фізична особа-підприємець (далі – ФОП), або ж виступає особою, яка здійснює професійну діяльність відповідно до чинного законодавства, за умови, що така особа не є працівником в межах такої діяльності. Говорячи про незалежну професійну діяльність, то ПК України вказує на те, що професійна діяльність адвоката у повній мірі відноситься до такої діяльності [3].

Відповідно по положень ПК України адвокат зобов'язаний сплачувати:

1. Єдиний соціальний внесок (далі – ЄСВ);
2. Основний податок;
3. Військовий збір.

Щодо ЄСВ, то його розмір відповідно до положень ПК України становить 22% від розміру мінімальної заробітної плати. Станом на 27.10.2022 рік, розмір мінімальної заробітної плати становить 6700 гривень, тому, розмір ЄСВ становить 1474 гривень (22% від 6700 гривень).

Щодо основного податку, то його розмір становить 18% від бази оподаткування, тобто, від суми доходу адвоката за певний проміжок часу (наприклад, якщо розмір доходу адвоката умовно становить 18000 гривень, то розмір основного податку становитиме 3240 гривень (18% від 18000 гривень).

Останньою складовою оподаткування особи, яка здійснює професійну адвокатську діяльність виступає власне військовий збір, розмір якого

становить 1.5% від бази оподаткування, тобто, від суми доходу, отриманого в певний проміжок часу (наприклад, якщо розмір доходу адвоката умовно становить 18000 гривень, то розмір військового збору становитиме 270 гривень (1.5% від 18000 гривень).

Тобто, якщо умовно кажучи, місячний дохід адвоката становить 18000 гривень, то сума податків, яку він сплатить становитиме 4984 гривні (1474 гривні (ЄСВ) + 3240 гривень (основний податок) + 270 гривень (військовий збір)).

Проте, у зв'язку із введенням воєнного стану, податкове законодавство зазнало суттєвих змін, зокрема, Законом від 01.03.2022 року були внесені зміни в процедуру сплати ЄСВ. Відповідно до вищесказаних змін, на період дії правового режиму воєнного стану та до його скасування або припинення, особи, що здійснюють незалежну професійну діяльність (в тому числі адвокати) – звільняються від сплати ЄСВ [4].

Також, варто було б згадати Закон від 16.03.2022 року, яким були внесені зміни до ПК України та було визначено порядок дії його окремих норм в період воєнного стану. В Законі зазначається про те, що з 01.04.2022 року та на період дії правового режиму воєнного стану до моменту його скасування або припинення:

1. Фізичним особам-підприємцям – платника податків І та ІІ груп надана можливість не сплачувати податки;

2. Що стосується фізичних осіб підприємців ІІІ групи, то на них покладено обов'язок зі сплати податку, ставка якого становила б 2% від отриманого доходу [5].

При цьому, законодавець не передбачив будь яких пільг для самозайнятих осіб, які незалежну професійну діяльність, до якої відповідно до положень ПК України також відноситься діяльність адвокатів, тобто, оподаткування доходів, що отримані в процесі адвокатської діяльності залишається без змін та здійснюється у повному обсязі. Тобто, адвокат повинен сплачувати Єдиний соціальний внесок, основний податок ставка якого становить 18% та військовий збір, ставка якого становить 1.5% від бази оподаткування.

Варто відзначити і те, що оподаткування адвокатів, що здійснюють індивідуальну адвокатську діяльність являється доволі специфічною темою. Аргументувати це можна тим, що адвокати на відміну від ФОП не можуть оподатковуватися за спрощеною системою оподаткування. Так, у певних випадках, ФОП можуть сплачувати податок у розмірі 20% від розміру мінімальної заробітної плати або 5% від отриманого доходу, в той час як адвокати та інші особи що здійснюють незалежну професійну діяльність повинні сплачувати 19.5% від суми отриманого доходу. Тобто, можна сказати те, що оподаткування адвоката порівняно з ФОП здійснюється на нерівних умовах.

Отже, можна сказати про те, що процедура оподаткування адвоката є доволі популярною темою, проте, в умовах дії правового режиму

воєнного стану набула не аби якої актуальності. Українське законодавство продовжує створювати дискримінаційні умови оподаткування осіб, які здійснюють індивідуальну професійну діяльність тощо. Саме тому, питання оподаткування осіб, що здійснюють незалежну професійну діяльність (в тому числі індивідуальну адвокатську діяльність) потребує активних змін, в першу чергу законодавчих.

Список використаної літератури:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 (Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента № 133/2022 від 14.03.2022 та № 259/2022 від 18.04.2022; редакція від 22.04.2022 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення: 26.10.2022)

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (дата звернення: 26.10.2022)

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 26.10.2022)

4. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text (дата звернення: 26.10.2022)

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#top (дата звернення: 26.10.2022)

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Дяговець Д. О.
студентка 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ АДВОКАТАМИ ВІЙСЬКОВОЇ АБО АЛЬТЕРНАТИВНОЇ (НЕВІЙСЬКОВОЇ) СЛУЖБИ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Під час запровадження воєнного стану стало актуальним питання про проходження адвокатами військової або альтернативної служби. Рішенням від 03.03.2022 року № 24 «Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану» [1], зокрема, щодо виконання адвокатом вимог, передбачених статтею 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] Рада адвокатів України надала відповідь на це питання: «вищезазначене рішення надає право, у період воєнного стану, за наявності об'єктивних причин несвоєчасного виконання адвокатами вимог частини 2 статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не застосовувати до адвокатів мір дисциплінарного впливу».

Разом з тим, військова служба в будь-якому виді, визначеному в переліку, ч. 6 ст. 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» [3] та альтернативна (невійськова) служба як заміна конкретного виду військової служби – строкової військової служби, є несумісними з діяльністю адвоката.

Згідно частини 1 статті 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу», військова служба є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України (за винятком випадків, визначених законом), іноземців та осіб без громадянства, пов'язаній із обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Час проходження військової служби зараховується громадянам України до їх страхового стажу, стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

Частиною 6 статті 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» передбачені наступні види військової служби:

– строкова військова служба;

– військова служба за призовом під час мобілізації, на особливий період;

– військова служба за контрактом осіб рядового складу;

– військова служба за контрактом осіб сержантського і старшинського складу;

Згідно абзацу 1 частини 1 статті 1 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» [4], альтернативна служба є службою, яка

запроваджується замість проходження строкової військової служби і має на меті виконання обов'язку перед суспільством. Тобто, на законодавчому рівні чітко визначені статус військовослужбовця та конкретні види військової служби. Також визначено, що альтернативна служба є своєрідною «заміною» строкової військової служби, як одного з видів військової служби.

З огляду на це та в зв'язку з введенням воєнного стану, при наявності об'єктивних причин несвоєчасного виконання адвокатами вимог частини 2 статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у зв'язку з проходженням військової або альтернативної (невійськової) служби, Радою адвокатів України і було прийняте рішення № 24 від 03 березня 2022 року: «у період воєнного стану не вважати порушенням вимог щодо несумісності проходження військової або альтернативної (невійськової) служби адвокатами та не застосовувати таку підставу для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності».

Дане рішення не звільняє адвокатів від виконання вимог статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо зупинення адвокатської діяльності в зв'язку з виникненням обставин несумісності.

Отже можна дійти до висновку, що проходження військової або альтернативної служби під час воєнного стану не вважатиметься порушенням вимог щодо несумісності із статусом адвоката. Про це ідеться у рішенні Ради адвокатів України № 24 від 3 березня 2022 року. За пропозицією Голови НААУ, РАУ Лідії Ізовітової, РАУ вирішила не застосовувати таку підставу для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Рішення прийнято із врахуванням указу Президента України № 64/2022 від 24 лютого2022 року [5], яким в Україні введено воєнний стан у зв'язку з агресією Російської Федерації проти України та з метою виконання заходів правового режиму воєнного стану, а також для забезпечення прав адвокатів у період оголошеного воєнного стану.

Список використаної літератури:

1. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану»: Рішення Ради адвокатів України від 03.03.2022 року № 24. URL: https://unba. org.ua/assets/ uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6 244383f5d80a.pdf

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

3. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2232-12#Text

4. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 2 грудня 1991 року № 1975-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/1975-12#Text

5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Єрганінова К. В.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ДОПУСКУ АДВОКАТІВ ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Першочергово варто зазначити, що особливості притягнення адвокатів іноземної держави, які здійснюють професійну діяльність на території України, до дисциплінарної відповідальності визначаються з урахуванням особливостей їх правового становища та нерозривного зв'язку з професійними спільнотами країни походження.

Доцільно зауважити, що адвокат іноземної держави може здійснювати адвокатську діяльність на території України лише в тому випадку, якщо він зареєстрований як адвокат іноземної держави в Єдиному реєстрі адвокатів України відповідно до всіх вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», зокрема відповідно до статті 59 цього Закону. Детальніше це питання було врегульовано в рішенні Ради адвокатів України № 54 від 3 липня 2021 року. Також важливим є той факт, що в разі надання правових послуг іноземним адвокатом на території України розширюються професійні права та обов'язки адвоката, визначаються гарантії надання правових послуг та організаційні форми надання правових послуг (ч. 6 ст. 59 Закону) [1].

Рішення про відмову у внесенні адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України надсилається адвокату протягом трьох днів з дня його отримання та може бути оскаржене протягом тридцяти днів з дня його отримання. Під час надання іноземним адвокатом правових послуг на території України на нього поширюються професійні права та обов'язки адвоката, гарантії правового обслуговування та організаційні форми правового обслуговування, визначені законом. Необхідно вказати також, що відповідно до ст. 59 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську

діяльність» адвокат іноземної держави може здійснювати адвокатську діяльність в Україні з урахуванням особливостей, визначених законом.

Спершу адвокат іноземної держави, який має намір здійснювати адвокатську діяльність на території України, подає заяву про включення до Єдиного реєстру адвокатів України до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем проживання або перебування в Україні. До заяви додаються документи, що підтверджують право зазначеного адвоката на здійснення адвокатської діяльності у відповідній іноземній державі. Перелік цих документів затверджується Радою адвокатів України.

Кваліфікаційна палата розглядає заяву та приймає рішення протягом десяти днів з моменту отримання поданих адвокатом документів. Далі приймається рішення про внесення відомостей про такого адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України, про що протягом трьох днів письмово повідомляється адвокату іноземної держави та відповідній раді адвокатів регіону. Рада адвокатів регіону забезпечує внесення відомостей про такого адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України.

У разі вчинення іноземним адвокатом, включеним до Єдиного реєстру адвокатів України, дисциплінарного проступку, він несе дисциплінарну відповідальність у порядку, встановленому для українських адвокатів Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», як і всі інші адвокати. Проте слід зазначити, що іноземного адвоката, внесеного до Єдиного реєстру адвокатів України, можна притягнути до дисциплінарної відповідальності лише у вигляді попередження або виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [2].

Про накладення дисциплінарного стягнення кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури повідомляє відповідний орган державної влади або незалежний орган іноземної адвокатури, в якій адвокат отримав статус адвоката або набув права на заняття адвокатською діяльністю в іншій країні.

Слід зазначати, що, з одного боку, адвокат, який здійснює професійну діяльність в іншій країні, в якій він отримав статус адвоката, не втрачає свого правового зв'язку з правовою спільнотою своєї країни. Таким чином, неналежна поведінка такого адвоката за кордоном може, теоретично і на практиці, становити умову для застосування певними органами дисциплінарних санкцій. До речі, саме це положення конкретизується у Правилах адвокатської етики [3].

З іншого боку, адвокат іноземної держави надає не просто правову допомогу на території України, а здійснює це у формі адвокатської діяльності відповідно до законодавства України. Особливістю такої діяльності, яка відрізняє її від надання юридичних послуг іншими суб'єктами, є наявність певних професійних стандартів правового, етичного та морального характеру, а також наявність корпоративного контролю за їх дотриманням.

На сьогоднішній день на території України практика діяльності адвокатів інших держав є не досить розповсюджено, проте з урахуванням глобалізаційних процесів все більше адвокатів іноземних держав починають практикувати на території України, і в свою чергу, українські адвокати все частіше надають юридичну допомогу за кордоном. По-перше, сучасний розвиток міждержавних відносин України з іншими країнами світу, високий рівень імміграції приватних і офіційних осіб, у тому числі українців, безперечно з часом змушують наших юристів відвідувати інші країни для супроводу судових справ. Поїздки по судових справах в інші країни вимагають від юриста, окрім знання українського законодавства, знання мови країни, в якій йому доведеться працювати над справою, і як мінімум бездоганного володіння англійською.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076–17/

2. Положення про перелік документів та порядок включення адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України : Затверджено рішенням Ради адвокатів України від 01 червня 2013 року № 155. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/ 2013.06.01-polozhennya-155.pdf

3. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Ірклієнко А. В.
студент 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТУРИ В НАДАННІ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

На сьогоднішній день Україна визнається правовою та демократичною державою, основною ознакою такої держави є дотримання гарантованих Конституцією прав і свобод людини. Відповідно до статті 59 Основного Закону, кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним

у виборі захисника своїх прав [1]. Виходячи з даного положення, варто зазначити, що наша держава піклується про рівні права кожного громадянина у суді, адже враховуючи нестабільну економічну, політичну ситуацію та військові дії на території України, правова допомога з боку держави як гаранта реалізації конституційних прав є особливо значущою.

Важливо зазначити, що інститут адвокатури на сьогоднішній день є так би мовити «буфером» між потребами громадянського суспільства та можливостями держави. Переоцінити роль адвокатури в сучасному суспільстві важко. Адже саме адвокатурі держава делегувала функцію по захисту прав та інтересів тих, хто потребує професійної правничої допомоги, внесенням змін до Основного Закону України акцентували та визначили важливу роль адвокатури в системі правосуддя. Реалізувалося те, до чого останні десятиліття прагнула адвокатська спільнота.

Якщо звернутися до ст.1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», то можна наголосити, що цей правовий інститут визначається як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом [2].

Важливо зазначити, що адвокати як захисники прав громадян на теперішній час надають платну та безоплатну правову допомогу. У зв'язку з агресією Російської Федерації проти України багато громадян втрачають можливість оплачувати послуги адвоката з метою реалізації свого конституційного права, проте збільшується роль адвокатури при наданні безоплатної правової допомоги.

Таким чином, не кожна особа може собі дозволити платну висококваліфіковану правову допомогу, саме тому було прийнято Закон України «Про безоплатну правову допомогу», в якому закріплені правові засади надання безоплатної правової допомоги найменш захищеним верствам населення. Особливістю даного механізму є те, що не тільки громадяни України можуть скористатися цією послугою, а й іноземці, особи без громадянства та біженці.

Відповідно до статті 1 вищезазначеного Закону, безоплатна правова допомога – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [3]. Згідно з ч. 4 ст. 1 Закон України «Про безоплатну правову допомогу», безоплатна правова допомога включає такі види правових послуг, як забезпечення доступу до правової інформації; надання консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру); надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації [3].

Вторинна правова допомога, в свою чергу, полягає у захисті інтересів особи у суді та інших державних органах, органах місцевого самоврядування, складанні документів процесуального характеру тощо. На відміну від первинної правової допомоги, яку може отримати кожна особа, яка в ній потребує, вторинна безоплатна правова допомога надається визначеному колу осіб. Суб'єктами з надання вторинної безоплатної правової допомоги в Україні є центри та бюро з надання вторинної безоплатної правової допомоги та адвокати, які мають свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю та включені до Єдиного реєстру адвокатів України.

Актуальність наразі вторинної безоплатної допомоги полягає у тому, що вона надається біженцям, особам, які через певні обставини перемістилися не за своєю волею до іншого міста, а також людям які проживають на тимчасово окупованій території. На жаль, на сьогоднішній день, таких осіб дуже багато, адже війна внесла свої корективи.

Таким чином, роль адвокатури набирає нових обертів та відіграє дуже важливу роль у захисті законних прав та інтересів громадян, реалізуючи тим самим норми чинного законодавства України. Вторинна безоплатна правова допомога відіграє вирішальний аспект в цьому питанні, адже нині більше мільйона осіб потребують захисту своїх прав.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n135

3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011. *Голос України.* 2011. № 122.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Карасені О. В.
студентка 2-го курсу юридичного фахового коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Зараз адвокатура виходить на новий етап розвитку. Інститут адвокатури почав змінюватися та модернізуватися, перетворюючись на незалежний та ефективний інститут, що надає професійну правничу допомогу, яка відповідає вимогам сучасного суспільства та враховує положення вже ухваленого законодавства. Необхідність удосконалення правової системи також пояснюється його зростаючою роллю у формуванні громадянського суспільства. Зростаюча вага правників у сучасній правовій системі правової держави аналізується як така, що призводить до певного обмеження влади держави через формування та діяльність таких правозахисних інститутів [4].

Інституційний розвиток – один із головних принципів нинішньої реформи адвокатів. Реформа передбачає членство адвокатських колегій у національних рамках, встановлення відносин з органами державної влади на основі партнерства та вдосконалення правової системи. Слід також звернути увагу на наявні міжнародні принципи та стандарти в цій галузі. Надання правничої допомоги, зокрема в галузі адвокатури, і позиціонування адвокатів не як державних інститутів, а як незалежних і автономних організацій, підпорядкованих інтересам громадянського суспільства.

Актуальність цього питання полягає в тому, що сьогодні в Україні, незважаючи на всі передумови для подальшого реформування адвокатури, вона стикається з безліччю проблем. Адвокатура сьогодні стоїть перед необхідністю виявлення та визначення нових векторів розвитку (це пов'язано з воєнно-політичною ситуацією, внутрішніми ризиками, погіршенням економічних та соціальних показників). Зокрема, неповнота правничої допомоги, відсутність безперервної та цілісної системи підготовки та перепідготовки професійних юридичних кадрів, відсутність незалежного правового регулювання діяльності адвокатських об'єднань та відсутність реальної незалежності адвокатів.

Питання необхідно вирішувати шляхом посилення фінансування надання безоплатної правничої допомоги, процедур оплати послуг та контролю за відшкодуванням гонорарів адвокатів. Наприклад, внесення змін до Закону про безоплатну правничу допомогу є наступним кроком у реформі адвокатів і, загалом, «співпраця» між адвокатами, які надають безоплатну правничу допомогу, та слідчими органами є новим завданням. Також слід зазначити низку вироків, пов'язаних із серйозними порушеннями прав обвинувачених.

Необхідно зміцнювати систему правового захисту від порушень професійних прав і гарантій адвокатів та розвивати спроможність основних учасників професійної діяльності адвокатів визначати відповідні засоби правового захисту, забезпечувати їхнє застосування, зберігати та обмінюватися всією відповідною інформацією. Усі організації та установи, що надають підтримку юристам, мають бути залучені до цього процесу. Також має стати національною практикою систематичне проведення суддями, прокурорами та іншими співробітниками правоохоронних органів круглих столів для обговорення прав і гарантій адвокатів та їхньої відповідальності за скоєні злочини [3].

Адвокатам мають бути гарантовані належні права та гарантії не лише при оформленні документів, а й при фактичному здійсненні професійної діяльності. Фактично, українські юристи, які захищають права людей, стають ворогами всіх чиновників, щоб захистити корпоративні інтереси.

Тому можна сказати, що сьогодні в Україні необхідно створити сильну та всеосяжну систему захисту прав адвокатів та гарантій професійного захисту. Ця система має включати ефективні механізми попередження, виявлення, унеможливлення розкриття та засудження порушень права на адвоката, а також захисту прав адвоката та клієнтів. Це має зміцнити верховенство закону, процесуальну змагальність і належну правову процедуру.

Список використаної літератури:

1. Меліхова Ю. О. Основні проблеми та напрями вдосконалення інституту адвокатури в Україні на сучасному етапі розвитку. *Академія адвокатури України*. 2017. URL: http://evpe_2017_2_27.pdf.

2. Коваль К. Стратегія розвитку адвокатури України. *Юридична газета – всеукраїнське щотижневе професійне видання.* 2014 р. URL: http://yur-gazeta.com/publications/actual/strategiya-rozvitkuadvokaturi-ukrayini.html

3. Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні. Захист прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності: Заключення та рекомендації. 2016 р. URL: http://www.justicereformukraine.eu/ wpcontent/uploads/2016/06/ ProtectingAdvocatesMemo_FINAL_ukr.pdf

4. Несімко О. Проблеми інституту адвокатури у кримінальному процесі та їх подолання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Серія: «Юридичні науки». 2020. URL: https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/2d0cd756-ad0d-4b1d-9e65-c1e9e17921b2/content

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Курганський Олександр Валерійович***

Кісілюк Д. Б.
студент 1-го курсу магістратури
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»,

Пахолчак В. П.
студентка 1-го курсу магістратури
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ НА ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Варто було б почати з того, що надання правничої допомоги безпосередньо асоціюється з професійною діяльністю адвоката. Так, згідно положень Конституції України, виключно адвокати мають право здійснювати представництво в суді (крім винятків передбачених законом) та власне здійснювати захист від кримінального обвинувачення. Слід підкреслити, що мета даної норми полягає в тому, що держава таким чином забезпечує право кожного на професійну правничу допомогу, оскільки, особа, яка бажає стати адвокатом повинна відповідати певним кваліфікаційним та іншим вимогам, а також отримати право на зайняття адвокатської діяльності.

Професійна діяльність адвоката характеризується високою багатогранністю, оскільки, в ході такої діяльності адвокат може захищати особу від обвинувачення, представляти інтереси в суді та власне надавати інші види правової допомоги, а саме консультувати людей, надавати ті чи інші роз'яснення, які пов'язані із правовими питаннями та здійснює інші дії з метою допомоги у реалізації прав, свобод та законних інтересів клієнта. Така діяльність досить часто потребує використання інформаційних технологій у своїй діяльності.

Інтернет – це найбільш поширена інформаційна технологія, що використовується в процесі адвокатської діяльності. Це можна підтвердити тим, що в процесі надання правової допомоги важливу роль відіграє саме інформація (як правова так і не правова), яку досить швидко можна отримати з мережі Інтернет.

Варто відзначити, що доволі важливе місце в мережі Інтернет займають в першу чергу веб-сайти органів публічної влади, а саме:

1. Веб-портал Верховної Ради України (https://www.rada.gov.ua/);
2. Веб-портал Кабінету Міністрів України (https://www.kmu.gov.ua/);
3. Веб-портал Судової влади України (https://court.gov.ua/);
4. Веб-портал Міністерства юстиції України (https://minjust.gov.ua/).

Важливу роль в адвокатській діяльності відіграють саме інформаційні ресурси органи адвокатського самоврядування, а саме:

1. Веб-портал Національної асоціації адвокатів України;
2. Веб-портал Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури;
3. Веб-портал Ради адвокатів регіону тощо.

Як стверджує Ситніков О. М., функції окремих веб-порталів спрямовані на допомогу в пошуку інформації, в той час як інші веб-портали дають змогу презентувати адвокату власну діяльність та сформувати у громадян чітке розуміння статусу адвоката в суспільстві [1, с. 137-138]. Веб-портали досить часто виконують роль засобу комунікації між адвокатом та власне органами адвокатського самоврядування. Саме через веб-портали органів адвокатського самоврядування адвокат має можливість отримувати інформацію стосовно заходів в сфері адвокатської діяльності та відіграють допоміжну роль в його діяльності.

Так, наприклад, веб-портал Національної асоціації адвокатів України дає можливість сформувати ордер адвоката, що являється документом, який посвідчує повноваження адвоката в процесі надання правової допомоги. За допомогою даного порталу адвокат може перерахувати щорічний внесок, який буде спрямований на забезпечення діяльності адвокатського самоврядування чи отримати доступ до доволі значної кількості процесуальних документів.

Даний веб-портал є корисним не тільки для адвокатів, але й для осіб, що претендують на отримання статусу адвоката. Наприклад, такі особи можуть отримати на ньому інформацію стосовно складання кваліфікаційного іспиту, стажування тощо.

Він також містить інформацію стосовно порядку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, порядок надання правової допомоги. Саме за допомогою цього веб-порталу можна отримати доступ до Єдиного реєстру адвокатів України, де можна ознайомитися з відомостями про адвоката тощо. На думку Іваницького С. О., даний реєстр виступає засобом полегшення у спілкуванні між адвокатом та клієнтом, оскільки, особи мають доступ до зручних та прозорих систем пошуку адвокатів на основі певних критеріїв, зокрема, території діяльності, досвіду роботи, спеціалізації тощо [2, с. 474].

Варто відзначити і те, що Інтернет, а також соціальні мережі останнім часом досить активно використовуються адвокатами в процесі своєї діяльності з метою пошуку нових клієнтів, ознайомлення зі своїми послугами, в певній мірі виступають засобами надання правової допомоги та комунікації між адвокатом та клієнтом. Проте, варто відзначити, що використовуючи Інтернет в своїй діяльності, адвокат повинен виходити з того, що поведінка у даному середовищі повинна у повній мірі відповідати чинному законодавству та правилами адвокатської етики в цілому [3].

У зв'язку з активною діяльністю адвоката в мережі Інтернет, Правила адвокатської етики почали врегульовувати особливості його діяльності в мережі інтернет. Дана діяльність регулюється VIII розділом Правил

адвокатської етики, що носить назву «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі Інтернет» [4].

Звертаючись до статті 57 Правил адвокатської етики, участь адвоката у соціальних мережах, форумах, а також використання будь-яких інших форм спілкування в Інтернеті є прийнятним, проте, він може публікувати або ж коментувати лише ту інформацію, використання якої не могло б завдати шкоди інституту адвокатури в цілому [5].

При цьому, користуючись мережею Інтернет, адвокат повинен сумлінно виконувати свої адвокатські обов'язки, а також наступними принципами: незалежності, професійності, недопущення дискримінації, толерантності та терпимості, конфіденційності, гідності, стриманості та коректності, професійності тощо.

Отже, інформаційні технології являються доволі важливою складовою професійної діяльності адвоката, тому у певній мірі впливають на ефективність такої діяльності.

Список використаної літератури:

1. Заборовський В. В. Незалежність та самостійність адвоката: проблеми розмежування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2017. Вип. 42. С. 242-246.

2. Ситников А. Н. Использование информационных технологий в деятельности адвоката. *Молодые ученые*. 2012. № 3. С. 137-138.

3. Іваницький С. О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2017. 795 с.

4. Девяткин Г. С. Актуальные вопросы правил поведения адвоката в сети «Интернет». *Мир науки и образования*. 2016. № 3 (7). С. 1-11. URL: www.mgirm.ru/World_of_science_and_education/ 2016/3(7)/Devyatkin.pdf (дата звернення: 24.10.2022).

5. Правила адвокатської етики: затверджено Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17 (дата звернення: 24.10.2022).

Науковий керівник*:** *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Нестерчук Лілія Петрівна

Климишина А. Є.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатура – важливий інструмент у сфері юриспруденції, який захищає права та свободи держави та громадян. Адвокатська діяльність є складним механізмом, без якого сучасна держава не зможе обійтись. З кожним століттям адвокатура набирала обертів та ставала престижною професією серед правників. На жаль, пандемія COVID-19 та воєнний стан в Україні внесли вагомі негативні внески на роботу адвокатури. Як слушно зазначає І. С. Ковальчук: «враховуючи умови сьогодення, адвокат змушений працювати більше використовуючи засоби телекомунікаційного зв'язку у своїй діяльності, задля дотримання карантинних обмежень. Проте слід відзначити, що реалізація права на захист, яке забезпечує інститут адвокатури не зупинилося, а продовжується з урахуванням законодавчих обмежень, які діють на сьогоднішній час в нашій країні» [1, с. 38]. З урахуванням вищезазначеного можна зауважити, що пандемія безумовно внесла негативні корективи в адвокатську діяльність. Але, воєнний стан значно погіршив ситуацію у сфері адвокатури.

Введення воєнного стану в Україні вплинуло у негативному світлі на всі сфери суспільства [2]. Війна призвела до непоправних наслідків людства. Загалом юридична сфера наразі в певному обсязі уповільнила свою діяльність. Адвокатська діяльність не є виключенням, деякі адвокати припинили надавати консультації, а адвокатські об'єднання, допомагаючи наші державі, переформувались та стали волонтерами. Значна кількість адвокатів, взявши зброю у руки, пішли обороняти кордони України. Проаналізувавши викладене, можна зазначити, що адвокатура потерпає від воєнного стану в Україні.

Під час воєнного стану пріоритетом держави є права та свободи громадян. Держава своєю чергою залучає для реалізації цієї функції адвокатів, адже серед функцій адвокатури є захист громадян. На сьогодні, відсоток звернення громадян до адвокатів значно зріс. Адже, із вторгненням Росії в Україну кількість кримінальних справ збільшилось у рази. Доречно зауважила Л. П. Ізовітова: «питання прав людини наразі становить для всієї нашої країни, для тисяч наших громадян одне з найбільш нагальних питань порядку денного. Роль адвокатів у забезпеченні всього комплексу прав людини, роль у захисті прав людини перебільшити неможливо» [3].

Запровадження воєнного стану в Україні призвело до чисельних обмежень в адвокатській діяльності, а зокрема функції доступу до інформації. Відповідно до ч. 3 ст. 34 Конституції України, гарантоване ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» право на інформацію може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки та національної цілісності [4;5]. Тому адвокатам слід влучно обґрунтовувати адвокатські запити з метою отримання належної відповіді.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зауважити, що воєнний стан в Україні негативно вплинув на всю правову сферу, в тому числі на адвокатуру. На сьогодні, роль адвоката значно зросла, адже ситуація в країні доводить, що більшість українців потребують захисту. Тому *для* української адвокатури в ці часи надзвичайно важлива внутрішня консолідованість та наполегливість.

Список використаної літератури:

1. Ковальчук І. С. Особливості здійснення професійних обов'язків адвоката в умовах пандемії спричиненої COVID 19. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12 листопада 2021 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.) та ін. Одеса : Фенікс, 2021. С.36-38.

2. Про введення воєнного стану в Україні: наказ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

3. Ізовітова Л. П. Роль адвокатів у забезпеченні прав людини під час воєнного стану в Україні неможливо перебільшити. URL: https://unba.org.ua/news/7365-rol-advokativ-u-zabezpechenni-prav-lyudini-pid-chas-voennogo-stanu-v-ukraini-nemozhlivo-perebil-shiti-lidiya-izovitova-pid-chas-zasidannya-ssve.html

4. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 15.08.2013 р. 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Кожухова О. О.
студентка 2-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ» І ФОРМАХ ЇЇ ПРОЯВУ В АДВОКАТІВ

Сучасні наукові праці свідчать, що розвиток українського громадянського суспільства прямо залежить від умов поліпшення правової ситуації у країні. Якість правничої допомоги, що надається адвокатами визначається рівнем їхнього професіоналізму. Недостатньо дослідженим сьогодні залишаються психологічні аспекти адвокатської діяльності, що обумовлюються особливостями їх професійної діяльності. У зв'язку з цим багато досліджень, спрямованих на розвиток професіоналізму адвокатів, пов'язані з пошуком психологічних детермінант, умов та факторів, що підвищують ефективність адвокатської діяльності. Одним із головних перешкоджаючих або стримувальних факторів підвищення ефективності адвокатської діяльності є професійна деформація, яка виникає у багатьох з них під впливом умов і характеру адвокатської діяльності. Її наслідки негативно позначаються не лише на результативності адвокатської діяльності, а й на правовій ситуації у країні, завдають збитки іміджу адвокатів як суб'єктів професійної діяльності.

Завдяки професійній діяльності в адвокатів набуває розвитку комунікативна компетентність, тобто уміння розбиратися в людях, встановлювати психологічний контакт тощо. Крім того, в процесі виконання професійних обов'язків розвиваються пізнавальні процеси (мислення, пам'ять, увага, удосконалюються ораторські вміння, розширюється кругозір), відбувається розвиток організаторських здібностей особистості (педантичність, дисциплінованість, самостійність, відповідальність, вміння організувати групу на вирішення конкретних завдань).

Але можна спостерігати і приклади зворотного впливу цієї професії на особистість, які отримали назву «професійна деформація» та являють собою зовсім інший соціально-психологічний феномен, а саме – появу в особистості певних психологічних змін, що негативно впливають на якісне виконання діяльності та психологічні установки [1, с. 43].

На думку О. В. Синєокого, професійна деформація адвоката – це процес, який детермінується сукупністю мікро- і макросоціальних і суб'єктивних чинників, які поступово призводять до зміни якостей особи, які з'являються під впливом виконання професійної ролі адвоката [2, с. 429].

О. Ф. Скакун зазначає, що досвід практичної діяльності працівників юридичної сфери свідчить про те, що в основі низької службової дисципліни, проступків і навіть кримінальних правопорушень, які здійснюються ними,

лежить не тільки низький професіоналізм, а і низька професійна, моральна та етична культура, тобто професійна деформація юриста [3, с. 341], зокрема адвоката.

Виділяють три групи чинників, що ведуть до розвитку та укріплення професійної деформації особи адвоката:

чинники, обумовлені специфікою діяльності, наприклад, детальна правова регламентація діяльності, що може призвести до формалізму і елементів бюрократизму, корпоративність діяльності, слабкий контроль за діяльністю адвоката;

чинники особової властивості, тобто завищені особові очікування від професії, недостатня професійна підготовленість, неправильні професійні установки, що невірно відображають значення адвокатської діяльності.

чинники соціально-психологічного характеру до яких належить, наприклад, неадекватний і грубий стиль спілкування, низька оцінка діяльності з боку підзахисних, колег, несприятливий вплив з боку більш досвідчених колег.

До основних форм професійної деформації адвокатів можна віднести:

1. Правовий нігілізм, який виявляється в зневажливому відношенні до ряду вимог закону, довільному тлумаченні закону та підзаконних нормативних актів, [2, с. 427] що негативно впливає на об'єктивне ставлення до рівня своїх професійних здібностей. Саме ця форма деформації призводить до некомпетентності й пасивності адвоката.

2. Засвоєння елементів кримінальної субкультури, використовування їх у своїй діяльності, що призводить до спрощення ділового спілкування, що виражається в зниженні культури і етики спілкування.

3. Переоцінку старих, звичних методів роботи і недооцінку необхідності упровадження нових методів. Саме нехтування підвищенням професійних навичок призводить до гальмування розвитку системи адвокатури та адвокатської діяльності в цілому.

4. Професійний егоїзм, що часто блокує ефективну взаємодію з іншими учасниками судового процесу.

5. Формалізм. Щодо цього виду деформації, можна відзначити, що вона обумовлюється високою відповідальністю адвокатів, правовою регламентацією їх діяльності, що призводять до зниження ступеня відповідальності за виконувану роботу [2, с.427]. Зрештою це провокує появу стереотипів і монотонність юридичної діяльності, зникає індивідуальний підхід в роботі з клієнтами.

Дослідження проблематики професійної деформації неможливе без вивчення такого поняття як професійне вигорання. С. Ауербах, С. Ремлинг під професійним вигоранням розуміють довгострокову стресову реакцію, що виникає внаслідок довготривалих стресів, пов'язаних із професійною діяльністю [4]. Згідно з одним із найбільших приватних медичних і

дослідницьких центрів світу «Mayo Clinic», адвокатам притаманні такі основні прояви професійного вигорання:

1. Емоційне виснаження, що супроводжується негативним ставленням до клієнта, нехтуванням правилами професійної етики та «втомленого» типу захисту.

2. Відчуття власної самотності. Люди, які страждають від емоційного згоряння, не в змозі встановити нормальний контакт з клієнтами.

3. Зниження рівня об'єктивного ставлення до власних професійних ресурсів і здібностей. Це залишає свій відбиток на консультативній діяльності адвоката, в наслідок чого, відбувається зниження працездатності при судовому розгляді справ.

4. Цинічне або критичне ставлення до роботи. Від цього насамперед страждає клієнт, через зневажливе, зухвале ставлення до нього від адвоката [5].

Аналіз психологічного аспекту професії адвоката є досить важливим для вивчення інституту адвокатури, бо прояви професійної деформації в професійній діяльності можуть призвести до погіршення правової допомоги у короткостроковій перспективі та дисфункції адвокатури у майбутньому. Професійна деформація адвоката може проявлятися в правовому нігілізмі, формалізмі, нехтуванні підвищенням кваліфікаційних здібностей, зниженням культури спілкування тощо. Окрім цього, адвокатам, як працівникам, які постійно мають справу з людьми притаманне психологічне вигорання, яке характеризується емоційним виснаженням, зниженням рівня об'єктивного ставлення до себе та цинічним відношенням до своєї діяльності й клієнта. Робота над зниженням рівня професійної деформації у адвокатів покращить рівень юридичної допомоги та буде сприяти покращенню правової ситуації в Україні.

Список використаної літератури:

1. Гусарєв С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): Навч. посіб. К.: Знання, 2005. 487 с.

2. Синєокий О. В. Індивідуальні умови професійної деформації особистості адвоката. *Форум права*. 2008. № 2. С. 425-431.

3. Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: Підручник. Харків: Вид-во НУВС, 2002. 336 с.

4. Ремлинг С., Ауербах С. Практикум по управлению стрессом. URL:http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/6fe3e27a925142918102b08ae9637826.pdf.

5. Sangster Andrew, Fitzpatrick Brian «Early signs of lawyer burnout (and how to beat it)». URL: https://www.dialpad.com/blog/lawyer-burnout/

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Коломієць В. М.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

НАДАННЯ АДВОКАТАМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

24 січня 2022 р. Указом Президента України в державі було запроваджено воєнний стан [4]. Згідно з ним вступили в силу положення Закону України «Про правовий режим воєнного стану», що суттєво вплинуло на всю правову систему України, у тому числі й адвокатуру. У зв'язку з цим виникло багато проблем, вирішення яких особливо актуальне в процесі подолання військової агресії сусідньої держави. Однією з таких проблем є надання безоплатної правової допомоги в умовах воєнного стану.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» безоплатна правова допомога – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [1]. До надання такої допомоги може бути залучено адвоката. Регламентується ця процедура не тільки законами України «Про безоплатну правову допомогу» [1] та «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3], а й іншими нормативно-правовими актами.

У мирний час в Україні було створено систему надання безплатної правової допомоги, з якою активно співпрацював інститут адвокатури. Ця система включала два рівні – первинний та вторинний. В умовах воєнного стану кількість категорій осіб, які потребують безоплатної правової допомоги зросло в декілька разів. Найчастіше виникають питання, пов'язані з втраченим майном, відсутністю коштів, загиблими родичами, порядком перетину державного кордону в умовах воєнного стану, сплатою комунальних платежів та кредитних канікул під час воєнного стану, отримання статусу внутрішньо-переміщеної особи та соціальних виплат від держави, отримання тимчасового захисту або статусу біженця в країнах ЄС, трудових прав та гарантій в умовах воєнного стану.

Первинний рівень надання безоплатної правової допомоги включає надання правової інформації, правового консультування, складення правових документів роз'яснень, проектів, допомоги в доступу до вторинного рівня. Ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» безоплатною вторинною правовою допомогою вважає вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб по правосуддя. Тож така допомога передбачає: 1) захист; 2) здійснення представництва інтересів в судах, інших державних органах,

органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; 3) складення документів процесуального характеру [1].

Не дивлячись на те, що війна в Україні триває вже більше 8 місяців, усі категорії суб'єктів продовжують отримувати первинну правову допомогу – не тільки правові консультації та роз'яснення, а й вторинну правову допомогу, зокрема адвокати представляють громадян у суді, захищають їх, допомагають складати позовні заяви та інші документи. При цьому адвокати враховують зміни, які обумовлені воєнним станом.

Сьогодні в Україні забезпечується ранній доступ до правової допомоги у разі затримання особи чи її адміністративного арешту. Ще перед оголошенням воєнного стану в Україні було запроваджено пілотний проєкт: повідомлення про випадки затримання осіб, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою з усієї України (окрім міста Києва) приймають та обробляють два Регіональні центри з надання БВПД – у Тернопільській та Чернівецькій областях. Крім того, аналогічно централізовано опрацьовуються постанови/ухвали про залучення захисника для здійснення захисту, які надходять у неробочий та нічний час, вихідні та святкові дні [7]. Після запровадження воєнного стану змінило роботу чергових частин системи БПД. Зокрема, запроваджена комендантська година ускладнює вчасне прибуття захисника до затриманої особи. Також дещо зменшилася кількість адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

Особливо складним є пошук адвокатів та забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги у регіонах, де тривають бойові дії. Передусім в Луганській, Харківській, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській та Херсонській областях. Окрім того, багато адвокатів навіть у регіонах, де відносно спокійно, не завжди можуть виконувати свої обов'язки через проблеми з транспортним сполученням. Окрім того, у деяких невеликих містах України взагалі не залишилось адвокатів. Серед таких населених пунктів, наприклад, як міста Мерефа та Чугуїв на Харківщині, Лисичанськ у Луганській області. В березні та квітні проблема пошуку адвоката для надання безкоштовної правової допомоги була досить актуальною. Лише в подальшому розпочалося її вирішення. Затриманих осіб перевозять в ізолятори тимчасового тримання у Харкові та Дніпрі, а потім призначають захисника.

Частина адвокатів, що співпрацюють з системою БПД, призупинили роботу з центрами, оскільки ці адвокати виїхали за кордон чи до іншого регіону, стали на захист держави у лавах Збройних сил України чи територіальної оборони.

Складною проблемою для надання безоплатної правової допомоги є комендантська година. Забезпечуючи присутність адвоката для всіх затриманих осіб за скоєння кримінальних чи адміністративних

правопорушень, система БПД враховує запроваджену комендантську годину на місцях. Якщо до початку комендантської години адвокат не встигає прибути до затриманого, то зустріч відбувається якнайшвидше після її завершення. Працівники поліції не проводять слідчі дії до прибуття захисника.

Подібна ситуація була і з сигналами повітряної тривоги. В цьому контексті режим воєнного часу актуалізував перед адвокатами, які надають безоплатну правову допомогу, організаційні питання, пов'язані з виїздами чергових адвокатів на затримання. Так, наприклад, якщо робота адвоката закінчується після комендантської години, то необхідно брати довідку у слідчого, щоб санкціоновано пересуватися вночі. Проте, питання спецперепусток, з якими адвокати могли б оперативно прибувати до затриманого у нічний час, залишається відкритим та потребує якнайшвидшого вирішення.

Серед інших викликів, з якими стикнулись адвокати – закриття доступу до державних реєстрів та уповільнення судового процесу через неможливість проводити засідання під час повітряних тривог.

Варто долучитися до позиції О. Литвина, який вважає, що на практиці хотілося б більшого залучення адвокатів, які б надавали саме безоплатну правову допомогу окремим категоріям громадян, оскільки основним завданням їхньої роботи є захист населення усіма законними способами, а не тільки виграшні справи з вигідними клієнтами [6, с. 80].

В цілому розширилася категорія справ, з якими працюють адвокати в умовах воєнного стану. Зокрема, додалися справи щодо встановлення фактів смерті на територіях, де відбуваються бойові дії, встановлення фактів розірвання трудового договору із роботодавцями, які провадять діяльність на території бойових дій. Але й далі клієнти потребують допомоги адвокатів у вирішенні сімейних спорів, справ про адміністративні правопорушення, для представництва інтересів потерпілих у кримінальних провадженнях, оскарження дій чи бездіяльності органів державної влади. При цьому важливою проблемою для адвокатів став масовий виїзд клієнтів за межі України, що привело до суттєвого ускладнення комунікації з ними та збільшення часу на таку комунікацію. Іншим аспектом цієї проблеми є втрата серед клієнтів, які виїхали за кордон інтересу до вже розпочатих судових проваджень у цивільних справах. Тому частина справ залишається невирішеною, що ускладнює і процедуру надання безоплатної вторинної правової допомоги, і порядок звітування адвокатів про надані послуги, а отже, впливає на оплату їхньої роботи.

Також слід враховувати, що є клієнти, які захищають країну у зоні ведення бойових дій. У таких ситуаціях адвокати пишуть заяви про перенесення судових засідань,

Продовжується і методологічна робота з адвокатами на рівні Координаційного центру з надання правової допомоги. Так, в серпні 2022 р.

з адвокатами обговорювалися особливості та специфічні питання надання безоплатної правової допомоги в умовах воєнного стану, навчання та розвиток адвокатів в умовах воєнного стану, пріоритетні теми та напрямки співпраці, практику участі адвоката у процедурі медіації за участі клієнта, якому надається безоплатна правова допомога [5].

Таким чином, адвокатам, які надають безоплатну правову допомогу під час воєнного стану доводиться долати багато додаткових труднощів (заборона пересування під час комендантської години, повітряні тривоги, нестабільна робота громадського транспорту, обмеження відвідування слідчого ізолятора та ізолятора тимчасового тримання тощо). Це приводить до подальшого активного розвитку процесуальних інструментів дистанційного доступу до судових засідань (відеоконференції, система «Електронний суд»). Завдяки адвокатам, які виконують свої професійні обов'язки попри особисті труднощі, система безоплатної правової допомоги показала себе як злагоджений механізм, що оперативно реагує на зміни та пристосовується до них.

Список використаної літератури:

1. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. Ст. 282.

4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. URL: https://www.president.gov. ua/documents/642022-41397 (дата звернення 21.10.2022 р).

5. Адвокатам БПД розкажуть, як працювати в умовах воєнного стану. URL: https://zib.com.ua/ua/152375.html (дата звернення 21.10.2022 р.)

6. Литвин О. Особливості надання безоплатної правової допомоги населенню в умовах воєнного стану. *Знання європейського права*. 2022. № 2. С. 76-81.

7. Як адвокати, які співпрацюють з системою БПД, захищають права українців в умовах воєнного стану. URL: https://minjust.gov.ua/news/ministry/yak-advokati-yaki-spivpratsyuyut-z-sistemoyu-bpd-zahischayut-prava-ukraintsiv-v-umovah-voennogo-stanu (дата звернення 21.10.2022 р.)

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Кравець В. В.
студент 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ ТА АДВОКАТУРИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Діяльність прокуратури та адвокатури має багато спільних рис, оскільки їх діяльність спрямована на забезпечення прав і законних інтересів людини, недопущення їх порушення, зміцнення законності та правопорядку в нашій країні. В той же час, існують суттєві відмінності в роботі прокуратури і адвокатури, дане питання є досить актуальним, оскільки юридична сфера стрімко розвивається, на що впливає ряд причин, які відбуваються в країні.

Слід проаналізувати особливості діяльності прокуратури. Вважаємо, що прокурор – це законний представник сторони обвинувачення у більшості країн. Дослідження досвіду зарубіжних країн дає підстави стверджувати, що прокуратура є органом спеціального призначення, який було створено для того, щоб здійснювати контрольно-наглядові функції, це і є специфікою прокурорської діяльності [1]. Засади, на яких ґрунтується організація та діяльність прокуратури, визначені у ст. 3 Закону України «Про прокуратуру». Проте, науковці пропонують додати до цього переліку й інші принципи, а також класифікувати їх на 2 види.

Відповідно до цього поділу, принципами організації прокуратури можна вважати такі: 1) територіальність і спеціалізація, 2) єдність і централізація. До принципів діяльності прокуратури можна віднести: 1) верховенство права, 2) законність, 3) презумпція невинуватості, 4) незалежність, 5) політична нейтральність, 6) недопустимість втручання прокуратури в діяльність інших органів влади, 7) прозорості, 8) дотримання вимог професійної етики [2].

Отже, основним завданням прокурора є утвердження верховенства закону, захист суспільних відносин від певних протиправних посягань. Робота прокурора передбачає спостереження і фіксацію фактів, так і втручання в певні життєви ситуації, вплив на поведінку учасників правових відносин шляхом видання актів реагування. Загалом прокурорська діяльність здійснюється за окремими напрямками, які в свою чергу закріплені в законодавстві як функції прокуратури.

Також слід згадати і торкнутись тих напрямів прокурорської діяльності, де прокурор є учасником судового процесу. Згідно чинного законодавства основною функцією прокурора є підтримання публічного обвинувачення, а також участь в розгляді справ у судах при представництві інтересів держави. Цікавим є той факт що у разі підтримання обвинувачення прокурор бере участь у дослідженні доказів, висловлює свої міркування з

цього питання. Це в свою чергу сприяє ефективності судового розгляду та постановлення справедливого рішення. Прокурори крім того, вивчають, а також узагальнюють показники реального стану правопорядку, результати роботи інших правоохоронних органів. Прокурор робить певні висновки щодо проведення досудового розслідування, вивчає матеріали з різних справ, що будуть розглядатись у суді, проводить особисто прийом громадян та інших осіб, розглядає скарги а також пропозиції щодо удосконалення роботи прокуратури.

З усього вище сказаного можна зробити підсумок, що прокурорська діяльність важлива і складна, і тому не дивно що для прокурорів висуваються високі вимоги щодо вищої юридичної освіти та стажу роботи.

Для того, щоб зробити порівняльний аналіз, далі доцільно розглянути особливості діяльності адвокатури. Адвокат – це юрист, який надає професійну правову допомогу учасникам правовідносин з різних питань правового характеру. Зокрема, участь адвоката є обов'язковою при захисті особи від кримінального обвинувачення, а також в інших випадках, визначених законодавством відповідної держави. Слід підкреслити, що представництво та захист в судах України прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб здійснюється лише адвокатами [3].

Доцільно зазначити, що адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [3]. Можна зазначити, що діяльність адвоката базується на принципі «не зашкодь». Адвокат захищає права своїх клієнтів та відстоює інтереси правосуддя. Також адвокат застосовує лише ті засоби захисту, які відповідають закону, що, в свою чергу, сприяє здійсненню правосуддю. Також він повинен повідомляти клієнту про неприпустимість застосування протиправних засобів і вказати можливі законі шляхи вирішення проблеми. В практиці адвоката трапляються випадки цілеспрямованого приховування клієнтом важливої інформації по справі [4]. Клієнт інколи робить це навмисне, адже розуміє що це може негативно вплинути на його інтереси, тому адвокату слід створити довірчі відносини з клієнтом.

Отже, адвокат застосовує лише ті засоби захисту, які відповідають закону і в цей же момент найкраще сприяють правосуддю. Інколи до адвоката звертаються клієнти, які бажають досягнення результату способом, що суперечить адвокатській етиці. В такому випадку адвокат повинен роз'яснити норми адвокатської етики і не порушувати їх.

Таким чином, проаналізувавши та порівнявши засади організації і діяльності прокуратури та адвокатури, можна зазначити, що спільними для них є принципи верховенства права, законності, незалежності. В той же час, специфіка роботи прокуратури та адвокатури обумовлює різний підхід для виконання покладених на них державою завдань. Прокурор

уособлює в собі сторону обвинувачення, а адвокат є стороною захисту під час розгляду кримінальної справи у суді. Головне, що діяльність і прокуратури, і адвокатури повинна сприяти зміцненню законності і правопорядку в нашій країні, а також неухильне забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

Список використаної літератури:

1. Молдован А. В. Прокуратура України. Навчальний посібник / А. В. Молдован, Р. С. Кацавець. К.: Алерта, 2016. 270 с.

2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076 – VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

4. Пономаренко Д. Коротко про сутність адвокатської діяльності. URL: https://barristers.org.ua/news/korotko-pro-sutnist-advokatskoyi-diyalnosti/

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Кулага В. В.
студентка 2-го курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТІВ

Одним із основоположних принципів діяльності адвокатів в Україні є принцип незалежності. Це визначено в розділі 4 частини 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» де зазначено, що адвокатська діяльність має здійснюватись на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [1].

Міжнародно-правові акти також встановлюють принципи діяльності адвокатів. Серед міжнародних актів окремо слід виділити такі: Основні положення про роль адвокатів, Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства тощо. Вказаними актами передбачено, що адвокати під час виконання своїх професійних обов'язків повинні діяти незалежно і не повинні допускати впливу на себе та свою діяльність, що може проявлятися у зовнішньому та внутрішньому тиску на адвокатів з боку сторонніх осіб.

Незалежний статус адвокатів сприяє зміцненню довіри суспільства до всієї системи правосуддя та неупередженості суддів. Адвокати повинні уникати будь-яких утисків власної незалежності та не повинні поступатися своїми принципами на користь інших [2].

Статтею 59 Конституції України визначено, що кожен має право на професійну правничу допомогу. Проте реалізація цього права можлива лише за відповідних умов, що гарантують діяльність адвокатів. Тому основною вимогою умов здійснення такої діяльності є незалежність адвокатів. Як зазначила Т. Варфоломєєва: «Дотримання принципу незалежності адвоката – це не лише спосіб дотримання його корпоративних правил, а й спосіб забезпечення справжнього захисту прав клієнтів.» Через порушення прав адвокатів, безпосередня довіра і надія на професійне Порушуються права захищеної особи [3].

Відповідно до ст. 11 Загальної декларації прав людини, кожна особа, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинуватою, доки її вину не буде встановлено в законному порядку публічним судом, на якому вона має всі можливості для захисту [4]. Звичайно, без незалежності самого захисника адвокат не зможе забезпечити повний захист обвинуваченого.

Відповідно до частини першої статті 6 Правил адвокатської етики, особливості цілей і завдань адвоката визнають, що максимальна незалежність адвоката у здійсненні його професійних прав є необхідною умовою та обов'язком належного здійснення адвокатської діяльності, що означає, що він повинен бути вільний від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання, зокрема з боку державних органів, політичних партій, інших адвокатів тощо, або від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання в діяльність з надання правової допомоги, захисту чи представництва клієнтів. Для дотримання цього принципу у своїй професійній діяльності адвокати зобов'язані протистояти будь-яким спробам порушити їхню незалежність та мужньо та принципово виконувати свої обов'язки [5].

Отже, на мій погляд, незалежність – це не лише свобода від будь-якого впливу, чи зовнішнього, чи внутрішнього, а й свобода робити певні дії цілком згідно з власним розсудом і своєю волею. Незалежність зазвичай є поняттям, яке не можна вважати одностороннім, оскільки незалежність, як і свобода, цілком абсолютна. Адвокат у своїй діяльності ні в якому разі не повинен бути від когось або чогось залежним, підпорядкованим ні частково, ні повністю, ні протягом певного часу, ні постійно залежним від когось або чогось.

Отже, як було зазначено, у Конституції написано, що кожен має право на правову допомогу, в окремих випадках ця допомога є безкоштовною. Зусилля адвокатури спрямовані на захист прав людини. Держава реалізує це положення шляхом створення центрів безоплатної правової допомоги, залучення адвокатів для виконання цього завдання. Проте, цілком логічно

може виникнути питання, а як в такому випадку буде збережений принцип незалежності адвокатів?

Проаналізувавши законодавство України в цій сфері можна виділити наступне. Ст. 5 Закону «Про безоплатну правову допомогу», де в засадах визначення державної політики у сфері надання безоплатної правової допомоги, не визначає окремо принцип незалежності діяльності адвоката. Законом «Про безоплатну правову допомогу» передбачено, що центри з надання безоплатної правової допомоги укладають договори з адвокатами, які внесені до реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. У цьому випадку адвокат зобов'язаний виконувати роботу, обумовлену договором. Оскільки контракт є особливою формою трудового договору, тому один із суб'єктів цих правовідносин має бути підпорядкованим іншому. У цьому випадку адвокати мають бути пов'язані з центром і надавати безоплатну правову допомогу. Слід звернути увагу, що це може прямо чи опосередковано вплинути на професійну діяльність адвоката і його незалежність.

Також важливим елементом забезпечення незалежності адвокатської діяльності є гарантії недопущення порушення адвокатської таємниці, оскільки внаслідок цього будуть порушені права, як адвоката так і клієнта, який до нього звернувся.

Згідно зі статтею 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвокатів, які зобов'язані забезпечити умови, що перешкоджають одержанню адвокатської професійної таємниці та її розголошенню сторонніми особами. Інформація або документи можуть втратити статус адвокатської таємниці за письмовою заявою клієнта. Особа, яка несанкціоновано одержала або розголосила адвокатську таємницю, несе відповідальність згідно із законом [1].

Важливим фактором забезпечення незалежності адвоката є конфіденційність, яка є принципом, передбаченим законом, як однією із засад захисту, а отже є правовою нормою, яка визначає права та обов'язки учасників здійснення правосуддя. Тому адвокати, користуючись своєю незалежністю, не повинні забувати про цілі та засоби. Благородна мета правосуддя – захистити суспільство та окремих людей від несправедливих звинувачень, може бути досягнута лише за допомогою етичних методів і технік.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування у відносинах з адвокатами повинні дотримуватись вимог Конституції України та законодавства України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколів до неї, практики Європейського суду. Суд з прав людини.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» регулює питання правової організації адвокатури, взаємодії з органами державної

влади та місцевого самоврядування, гарантує незалежність адвокатів та адвокатських організацій. Основою діяльності адвокатури є її самоврядність, незалежність від державних органів, дотримання адвокатами моральних вимог професії.

Можна зробити висновок, що подальший розвиток адвокатури та усунення прогалин у законодавстві щодо правового захисту та правової незалежності адвокатури є важливим, оскільки в правовій країні адвокатська діяльність відіграє важливу роль. Від того, якісною доступною для громадян буде правова допомога адвоката, залежить довіра суспільства до правосуддя в цілому.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27.

2. Фіолевскій Д. П. Адвокатура: Підручник. Друге вид., Перероблене і доп. М.: Алерта, 2008. 432с.

3. Варфоломеєва Т. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 1 (14). С. 7–20.

4. Загальна декларація прав людини, Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

5. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Купенко А. І.
студент 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОБОВ'ЯЗКОВА УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час введення воєнного стану багато процесів у нашій країні зазнали значних або навіть кардинальних змін, адже більшість із них були характерними для умов мирного часу. Відповідно, змін зазнало й кримінальне

процесуальне законодавство України, аби система захисту прав і свобод особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень мала змогу працювати в такі непрості часи.

Незважаючи на те, що військові дії на території нашої країни тривають ще з 2014 року, наше законодавство, як з'ясувалось, було не в змозі здійснювати ефективне кримінальне провадження в умовах воєнного стану, через що й потребувало внесення змін для досконалого функціонування усієї системи юстиції[1].

В цей час актуальним є питання захисту прав і свобод осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень. Так, у Кримінально-процесуальному кодексі України є окрема норма, яка присвячена обов'язковій участі захисника у кримінальному провадженні. Зокрема, у статті 52 КПК України визначено, що участь захисника (адвоката) є обов'язковою у таких категоріях кримінальних правопорушень: щодо особливо тяжких злочинів (важливо відмітити, що у цьому випадку участь захисника забезпечується з моменту набуття особою статусу підозрюваного); щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років (з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою); щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру (з моменту встановлення факту неповноліття або виникнення будь-яких сумнівів у тому, що особа є повнолітньою); щодо осіб, які внаслідок психічних чи фізичних вад (німі, глухі, сліпі тощо) не здатні повною мірою реалізувати свої права (з моменту встановлення цих вад), а також щодо осіб, які не знають чи не володіють мовою, якою здійснюється відповідне кримінальне провадження; щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування; щодо реабілітації померлих осіб[2].

Крім того обов'язкова участь захисника передбачена і у випадках, коли щодо особи здійснюється спеціальне досудове розслідування або судове провадження. У разі, якщо між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим було укладено угоду про визнання винуватості, то обов'язкова участь захисника передбачається з моменту ініціювання укладення такої угоди. Даний перелік підстав є вичерпний.

За звичайних (мирних) умов навіть не виникало питання, яким чином має брати участь захисник у здійсненні кримінального провадження – звичайно офлайн, тобто захисник (адвокат) бере безпосередню участь у проведенні слідчих дій, спілкується з своїм клієнтом та вчиняє інші, необхідні для здійснення повного та всебічного захисту особи дій.

Однак, з 24 лютого 2022 року, коли Указом Президента України № 64/2022, на усій території України був запроваджений воєнний стан

строком на 30 діб, який згодом був неодноразово продовжений – ситуація із участю захисника у кримінальному провадженні, очевидно, змінилась [3].

Відповідно до ч.1 статті 10 ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» повноваження органів прокуратури, судів, або органів, що здійснюються досудове розслідування, оперативну-розшукову діяльність не можуть бути припинені у період воєнного стану[4]. У зв'язку із цим правова система України була змушена адаптуватись до нових умов сьогоденні та викликів нашого часу, відповідно зазнати змін, аби повноцінно функціонувати в цей непростий та затяжний період, щоб захищати суспільство і державу.

Так, 01 травня 2022 року законодавці проголосували за внесення змін до КПК України, зокрема і щодо участі захисника у кримінальному провадженні під час діє на території України воєнного стану.

У ч.12 ст. 615 КПК України зазначено, що дізнавач, слідчий, прокурор забезпечує участь захисника у проведенні окремої процесуальної дії, у тому числі у разі неможливості явки захисника – із застосуванням технічних засобів (відео-, аудіозв'язку) для забезпечення дистанційної участі захисника [2].

До засобів аудіо- та відео зв'язку відносяться прилади, які здатні відтворювати звук та відео в онлайн форматі при використанні спеціальних програм (софтів). Таким чином, захиснику (адвокатові) надається можливість зв'язуватись зі своїм клієнтом в онлайн форматі та надавати йому правову допомогу саме таким способом. При цьому, це нововведення, що з однієї сторони, було направлене на покращення роботи даного інституту, насправді ж, викликає багато питань, щодо його технічної і організаційної складової.

По-перше, у зв'язку із постійними обстрілами електромереж нашої країни на всій території наявні постійні збої з інтернет з'єднанням та відсутністю постійного електропостачання у багатьох регіонах. Це фактично унеможливлює безперебійну дистанційну участь захисника у кримінальному провадженні: неможливість об'єктивно давати оцінку щодо законності проведення слідчих (розшукових) дій, неможливість протидіяти незаконному впливу прокурора, слідчого або інших осіб на підзахисного тощо.

По-друге, законодавці не приділили уваги такому необхідному аспекту як забезпечення конфіденційного спілкування захисника з його клієнтом, підзахисним, через що можливе порушення не лише конституційних прав і свобод особи, а й можливість адвоката виконувати свою роботу повноцінно.

По-третє, у дистанційному кримінальному провадженні неможливо на сто відсотків забезпечити неупередженість та відсутність тиску на особу, яка дає свідчення (покази). Це пов'язано з тим, що особа, яка перебуває віддалено від свого захисника (у іншому регіоні, області, місті), може зазнавати впливу (фізичного або психологічного) з боку працівників слідчих чи правоохоронних органів, органів прокуратури чи навіть заінтересованих осіб.

По-четверте, чи є спеціальні програми, які підтримують добрий інтернет-зв'язок протягом тривалого часу (під час здійснення окремої процесуальної дії), чи на усій території є така можливість (ліс, гори, водоймища – місця де іноді складно знайти точку доступу до мобільного чи інтернет зв'язку), чи є необхідні гаджети для здійснення такого підключення тощо. Та загалом, як саме захисникові (адвокатові) переконатись, що насправді відбувається навколо його клієнта: адже, як ми знаємо, камера смартфона чи планшету не охоплює усе оточуюче – вона передає лише ту картинку, яку може охопити. А що ж відбувається за кулісами такої картини? Це питання залишається відкритим.

Таким чином, варто мати на увазі, що в умовах воєнного стану відступ від загальних правил здійснення кримінального провадження, очевидно, допустимий, однак за умови, що він не завдає непоправної шкоди таким учасникам провадження, як захисник та підозрюваний, обвинувачений, і як наслідок результатам, що стануть основою при складанні обвинувального акту, переданого до суду.

Список використаної літератури:

1. Закон щодо вдосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: основні положення. Веб-сайт. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news /211059_zakon-shchodo-vdoskonalennya-poryadku-zdysnennya-krimnalnogo-provadzhennya-v-umovakh-vonnogo-stanu-osnovn-polozhennya (дата звернення: 23.10.2022 року)

2. Кримінально процесуальний кодекс України : Закон України від 18 квітня 2010 року № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 23.10.2022 року)

3. Про введення воєнного стану в Україні : Указ президента України від 24 лютого 2020 року, № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення: 23.10.2022 року)

4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 23.10.2022 року)

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Курганський Олександр Валерійович***

Курбай К. В.
студентка 2-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Адвокатура – унікальне явище, це єдина організація, яка виконує державну функцію, але не є державним органом. Саме стан адвокатури є одним з показників розвитку суспільства, адже через адвокатуру держава забезпечує права громадян, хоча впливати на цей інститут вона не може.

Громадянське суспільство – система самостійних і незалежних від держави суспільних інструментів і відносин, що забезпечують умови для реалізації приватних інтересів і потреб індивідів і колективів, для насиченого соціального, культурного і духовного життя, збереження і відтворення накопичених етичних цінностей і передачі від покоління до покоління [1]. Вперше цей термін ввів Аристотель та до XVIII століття термін «громадянське суспільство» вживався, як синонім до слова «держава». Проте з часом прийшло усвідомлення відмінностей громадянського суспільства та державних інститутів.

Прагнення до громадянського суспільства спричинило в кінці XIX-XX ст. модернізацію, переосмислення. Відтоді громадянське суспільство – суспільна мета. Громадянське суспільство охоплює безліч сфер: освіти, культури, моральних, економічних, політичних відносин, ЗМІ, підприємництво. Беззаперечним є зв'язок громадянського суспільства з правовою державою, адже правова держава повинна визначити права і обов'язки громадян, закріпити та захищати їх. Адвокатура виступає тим об'єктом, що підпадає під це нормування, і також є суб'єктом, що функціонує на користь громадянського суспільства.

Крім того, згідно Конституції України кожен має право на юридичний захист. Зокрема, після судової реформи 2016 року розділ VIII «Правосуддя» було доповнено ст.131-2: «Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Незалежність адвокатури гарантується. Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом» [2]. Крім того, на конституційному рівні було надано виключно адвокату можливість здійснювати представництво особи в суді.

Щодо ролі адвокатури в суспільстві та державі, то деякі вчені вважають, що адвокатура – незалежний від держави інститут. В адвокатурі немає сили примусу, а засобами впливу виступають: моральний авторитет, знання про суспільну поведінку індивідів, колективу чи організації.

Адвокатура може повноцінно існувати в суспільстві, де є підприємці. Адже саме вони найбільше зацікавлені в правовому захисті. Зв'язок

підприємництва і адвокатури випливає із простого спостереження, підприємець – особа, яка повинна боротися не тільки на арені ринку, але й в суді. Тому очевидно, що існування адвокатури напряму пов'язане з підприємцями. Отже, не тільки адвокатура захищає підприємців, але і вони адвокатуру.

Громадянське суспільство сприяє виникненню та розвитку адвокатури. Верховенство права спричиняє потребу функціонування адвокатури, задля встановлення та захисту прав суспільства.

На думку вітчизняної дослідниці А. Козьміних, адвокатура є незалежним інститутом громадянського суспільства, публічною корпорацією професійних юристів, яка покликана брати участь у здійсненні правосуддя і надавати на професійній основі кваліфіковану правову допомогу, виконуючи покладену на неї публічно-правову функцію – контроль за дотриманням державою гарантій прав і свобод людини і громадянина [3].

До того ж, при розгляді та вирішенні справи в адвокатури є не лише приватний інтерес – відновлення та захист прав громадянина, але і публічний – захист прав суспільства в цілому. Саме наявність публічного інтересу зумовлює статус адвокатури як інституту громадянського суспільства.

Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що в умовах становлення України як правової держави, адвокатура відгірає роль об'єднання громадянського суспільства та держави. Адвокатура є незалежним від держави інститутом, проте має вплив на інші правові процеси. При наданні правової допомоги та захисті окрім приватного інтересу захищається публічний інтерес. З цього випливає, що діяльність адвоката є гарантією захисту прав особи, які реалізуються шляхом співпраці держави та громадянського суспільства.

Список використаної літератури:

1. Козьміних А. В. Адвокатура як інститут громадянського суспільства в сучасній науці. Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол.: С. В. Ківалов (керівник авт. кол.), Л. І. Кормич (ред.), М. А. Польовий (відп. секр.) [та ін.] ; ОНЮА, Південноукр. центр гендер. проблем. Одеса, 2009. Вип. 36. С. 228-235.

2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. ст. 131-2.

3. Прилуцький С. В. Адвокатура як незалежний інститут громадянського суспільства в конституційному механізмі правосуддя України. *Вісник кримінального судочинства* . 2017. № 3. С. 174-183

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Свида Олексій Георгійович***

Наливайченко В. О.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого, початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну багато що змінилось. Як відомо, воєнний стан дозволяє обмежувати конституційні права і свободи громадян, наприклад, право на вільне володіння та розпорядження своєю власністю, право на відпочинок, право на працю і т.д. Проте, виняток з цього правила становлять право на захист та право на професійну правничу допомогу згідно зі статтею 64 Конституції України. Навіть Конституційний Суд України у своєму рішенні від 25 грудня 1997 року зазначав, що відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі статтею 64 Конституції України не може бути обмежене. Не обійшло стороною і зміни до кримінального процесуального законодавства.

Як приклад, статтею 615 Кримінального процесуального кодексу визначається, що певні повноваження слідчого судді, як наприклад, обрання запобіжного заходу до підозрюваного у кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів, має право виконувати керівник органу прокуратури або у випадку, якщо немає можливості подальшого проведення, закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, то строк досудового розслідування зупиняється на підставі постанови саме прокурора. Це викликає з одного боку, певні труднощі, оскільки коли у слідства є підстави вважати, що особа може ухилятися від слідства або будуть втрачені сліди вчинення кримінального правопорушення, але у швидкий строк розглянути клопотання про обрання запобіжного заходу до цієї особи неможливо через воєнний стан або небезпечність обстановки в період ведення бойових дій. Тож, особа не залучається до розгляду та вирішення свого питання, а відповідно, не може скористатися послугами свого захисника, подати відповідні докази та пояснення.

Проте, у випадку оскарження такого рішення прокурора, треба дочекатися, поки буде ухвалено рішення про зміну територіальної підсудності або фактичне відновлення роботи суду, бо через інтенсивність бойових дій суди можуть змінювати територіальну підсудність справ або ж змінювати своє місцерозташування. Відповідно, повністю забезпечити судовий контроль за рішеннями слідчого та прокурора вже і не здається таким можливим, внаслідок чого порушуються права сторін у кримінальному

провадженні і що найгірше, це може призвести до зловживань та перевищень своїх повноважень з боку органів прокуратури. Інститут оскарження також не обійшли стороною зміни до законодавства, зокрема в ч.4 ст.615 Кримінального процесуального кодексу України. Як зазначає І. В. Гловюк, ця частина статті «містить формулювання щодо суду «забезпечення його функціонування в іншій місцевості». Проте, такий механізм не передбачено законодавством про судоустрій та статус суддів. Що стосується найбільш територіально наближеним суду, то цей суд сам не може прийняти на себе юрисдикцію щодо розгляду та вирішення скарг».

Ще одним нюансом є те, що вступають в силу обмеження на особисті побачення, коли особа знаходиться під слідством. Тобто, звужуються можливості на надання особі ефективної правової допомоги, що є порушенням права на професійну правничу допомогу, закріпленого статтею 59 Конституції України.

Ще однією з новел є те, що внесення відомостей про початок досудового розслідування до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути відстрочено до моменту, коли у дізнавача, слідчого, прокурора буде наявна технічна можливість це зробити. До цього моменту, виноситься постанова про початок досудового розслідування та можуть бути здійснені слідчі процесуальні дії, які мають бути зафіксовані. Відповідно, постає питання: а як підозрюваний дізнається, що дійсно відомості були внесені за першої технічної можливості і не було порушено правил належності та допустимості доказів?

Відповідно до ч.12 ст.615 Кримінального процесуального кодексу України слідчий, дізнавач, прокурор може забезпечити дистанційну участь захисника під час проведення слідчої дії у разі неможливості його присутності, що здійснюється за допомогою аудіо та відеозв'язку. Це є цілком зрозумілим, але в той же час це не дозволяє дотримуватися адвокатської таємниці, бо поспілкуватися конфіденційно адвокат зі своїм підзахисним не можуть. А якщо до особи – підозрюваного, обвинуваченого були застосовані заходи психологічного та фізичного впливу, то адвокат не зможе впевнитися у цьому під час проведення слідчої дії.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» дізнавач, слідчий, прокурор можуть замінити перекладача у кримінальному провадженні, якщо вони володіють тією мовою, яку розуміє підозрюваний, обвинувачений. Для того, щоб в подальшому впевнитися у тому, що переклад був здійснений правильно і логічно, треба було б обов'язково зафіксувати цей процес засобами фіксації, оскільки правила щодо допустимості доказів ніхто не скасовував і мотиви у сторони обвинувачення можуть бути будь-які, що може спричиняти перевищення своїх повноважень.

І останньою нормою, яка, так би мовити, нівелює роль захисника є те, що згідно зі змінами, запровадженими від 14.04.2022 року, слідчі дії дозволяється проводити у нічний час: з 22:00 до 06:00 та без понятих. Тобто, обшук або огляд житла особи, її самої можна проводити у нічний час та без понятих і якщо об'єктивно немає можливості залучити понятих, або це пов'язано з потенційною небезпекою їхнього життя та здоров'я. Результати такої слідчої дії повинно бути зафіксовано за допомогою безперервного відеозапису. Як і такі слідчі дії, так і допит, про який говорилося раніше, можуть проводитися за дистанційної участі захисника. Це є потенційно порушенням права на захист, тому що ми не можемо передбачити реальну загрозу порушення прав слідчими органами.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що в умовах воєнного стану багато з процедур дещо спрощується, що обґрунтовується необхідністю підлаштування життя загалом, та кримінального процесу зокрема, під реалії сьогодення. Саме тому законодавці намагалися максимально передбачити випадки об'єктивного унеможливлення виконання своїх функцій всіма органами у кримінальному провадженні та перекласти повноваження слідчих суддів на керівника органу прокуратури, а процедуру проведення слідчих дій дещо спростити.

Але цей порядок працює, якщо не буде зловживань з боку слідчих органів та органів прокуратури, які все ж таки є представниками сторони обвинувачення, а не судовими органами, які є незалежними арбітрами. Якщо ми прагнемо стати частиною Європейського Союзу, то право на захист повинно бути одним з основоположних та найголовніших засад діяльності нашої держави, і тому треба максимально передбачати загрозу порушення цього права і відповідно, закріпляти в законодавстві санкції за такі порушення.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 18 квітня 2010 року № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n7056 (Дата звернення 23.10.2022)

2. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14 квітня 2022 року № 2201-IX/. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text._(Дата звернення 23.10.2022).

3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадян Проценко Раїси Миколаївни, Ярошенко Поліни Петрівни та інших громадян щодо офіційного тлумачення статей 55, 64, 124 Конституції України (справа за зверненнями жителів міста Жовті Води): Рішення Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року

№v009p710-97 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-97#Text. (Дата звернення 23.10.2022)

4. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України . Гловюк І., Тетерятник Г., Рогальська В., Завтур В. Львів-Одеса, 2022. Станом на 25 березня 2022. 31 с. URL: https://zib.com.ua/files/2022-komentar-rozdil-IX.pdf (Дата звернення 23.10.2022)

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Волошина Владлена Костянтинівна***

Німенко Є. О.
студентка 2-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ДОТРИМАННІ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Згідно з положеннями Правил адвокатської етики адвокати зобов'язуються зберігати конфіденційність будь-якої інформації, яку вони отримують щодо своїх клієнтів, обставин справи чи інших осіб, які залучені під час процесу здійснення адвокатської діяльності [1].

Сьогодні поняття конфіденційності включає право на недоторканність інформації щодо особистого життя, житла, документів, спілкування, включаючи електронну пошту, телефонні розмови, фінансову інформацію про особу, а також захист особистої інформації особи від несанкціонованого використання (зловживання). захист від публікації особистої інформації про неї (наприклад, фінансової інформації, листування, фотографій, відео, медичної інформації), захист від публікацій, які спотворюють осіб подібним способом до наклепу, захист і нерозголошення особистої інформації (персональні дані), що збирається та зберігається в різних системах і базах даних закритого типу.

Під конфіденційністю розуміється інформація, яка визначена законом чи іншим правовим актом і характеризується, насамперед, обмеженим доступом певного кола осіб.

Зміст, обсяг і характер інформації, яку адвокати отримують від клієнтів або довірителів, визначаються їх безпосередніми власниками, а не законом чи іншим нормативно-правовим актом [2].

Правила адвокатської конфіденційності існували і існують задовго до появи поняття «конфіденційність». І якщо в понятті адвокатської таємниці міститься вказівка на конфіденційність, то остання є абстрактним поняттям і не передбачає певного виду діяльності. Обов'язок адвоката зберігати конфіденційність виникає внаслідок укладення адвокатом договору з конкретним клієнтом, а по-друге, дотримання адвокатом конфіденційності охороняється законом.

Важливу роль грає активність держави щодо допомоги адвокату отримати необхідну інформацію у визначений термін. Але великою проблемою для адвокатів є зловмисне ігнорування державою адвокатських запитів, відсутність контролю за строками виконання, в наслідок чого виникає необхідність шукати відповідну інформацію серед інших джерел, що є загрозою для збереження конфіденційності.

Пряма роль держави полягає в тому, що її нормотворча діяльність полягає в чіткому закріпленні у нормативно-правових актах необхідності дотримання конфіденційності при здійсненні адвокатської діяльності, виокремлення чіткої процедури, а також покарання за її порушення.

Держава відіграє стримуючу функцію, адже якщо законом передбачається сувора санкція, адвокат буде приділяти багато уваги та сил задля того, щоб не розголосити секретну інформацію.

Тим не менш, держава ще й допомагає адвокату зі збереженням секретності, адже вона не заінтересована в розголошенні фактів, які можуть ставити чиєсь життя або діяльність під загрозу.

Під час здійснення своєї діяльності адвокат не повинен надавати особисту інформацію прокурору, судді чи іншим учасникам справи. Сьогодні, на жаль, правоохоронці проводять обшуки в офісах та помешканнях адвокатів та порушують кримінальні провадження проти них у зв'язку з наданням правової допомоги своїм клієнтам [3].

Спостерігається величезна кількість випадків тиску на адвокатів з боку правоохоронних органів, що лише заважає їм дотримуватись необхідних принципів. Дане питання є популярною темою для досліджень серед вчених-юристів.

Отже, держава не лише допомагає адвокатам дотримуватись принципу конфіденційності, але, з іншого боку, частково обмежує можливість адвокатів бути впевненими в своїх кроках задля досягнення мети захисту.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17. (дата звернення: 20.10.2022)

2. Шевердін М. Основні принципи адвокатської етики. Асоціація працівників України. 2017. URL: https://uba.ua/ukr/news/4919/. (дата звернення: 20.10.2022)

3. Іваницький С. О. Конфіденційність як основоположний принцип організації та діяльності адвокатури. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 2. С. 55-59

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Пелешок Т. С.
студент 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДМІННОСТІ В ПІДГОТОВЦІ АДВОКАТА ТА ПРОКУРОРА ДО УЧАСТІ В СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

Якісна підготовка всіх учасників судового процесу до судового засідання впливає на ефективність судового розгляду та винесення справедливого і обґрунтованого судового рішення в короткі строки, що, у свою чергу, забезпечує дотримання принципу процесуальної економії.

В даний час проблема відмінності в підготовці до участі в судовому процесі досить поширена. Ми бачимо стрімкий розвиток юридичної сфери, так як наша держава взяла стрімкий курс на євроінтеграцію, яка, у свою чергу, потребує нових досвідчених спеціалістів в сфері права.

Почнемо з огляду підготовки адвоката до досудового процесу. В першу чергу, це робота із клієнтом. Підготовка до судового розгляду – це дуже важливий етап, адже необхідно визначитись із завданням, яке вирішується в рамках судового процесу. Для адвоката є важливим досягнути мети клієнта в повній мірі, що залежить від тяжкості кримінального проступку та суті самої суперечки, яка виникла у клієнта.

Наступний етап в підготовці адвоката до засідання – це вивчення справи, оскільки це найголовніша частина любої підготовки до судового

процесу. На даному етапі адвокат проводить колосальну роботу з клієнтом. Адвокату потрібно довести до свого довірителя, що він має розповісти усе, для продуктивної роботи, яка сприятиме перемозі в судовому процесі. Юрист, готуючись до судового процесу, має бачити всю картину справи. Найгірше, що може статись під час судового процесу, це коли опонент показує документ, про який ви не знали або клієнт сказав, що це не важливо, а цей документ є ключовим доказом.

Далі відбувається робота (аналіз) законодавства. Так, після вивчення справи адвокат звертається до судової практики та аналізу законодавчої бази, яка стосується даної справи. Часто адвокат аналізує судові рішення судді, який буде розглядати дану справу та спрогнозувати можливі варіанти рішень.

Наступний етап – це аналіз і оцінка доказів. Якщо має місце кримінальна справа, то адвокат повинен ретельно оцінити всі докази, що подані стороною обвинувачення і підтверджують вину підзахисного. Якщо ж має місце цивільна, господарська справа і адвокат представляє позивача, то саме він формує доказовий матеріал справи. Важливу роль має якісна підготовка адвоката до складання позовної заяви.

Черговий етап підготовки – це відпрацювання аргументів, він займає найважливіше місце у підготовці до судового процесу. Особливо це стосується справ із великим обсягом інформації.

Наступний етап – це вибір тактики та підготовка до дій опонента. Слід підкреслити, що вибір тактики – це важливий аспект всієї підготовки адвоката до судового засідання. Адвокат має визначити черговість подання клопотань, висловлення аргументів на користь позиції клієнта. Слід ставити опоненту питання щодо доказів, які грають на вашу користь, і підкреслюють неправильність дій з боку опонента. При підготовці до дій опонента важливим є аналізування опонента, аналіз справи, акцентування уваги на моментах, на які може надавити опонент під час судового засідання.

Тепер перейдем до підготовки до судового процесу прокурора. Хотілось би почати з обов'язків прокурора, а саме – забезпечення високої якості публічного (державного) обвинувачення. При підготовці до підтримання публічного обвинувачення в суді прокурор повинен отримати, вивчити, осмислити інформацію, а потім на її основі розробити стратегію і тактику своєї участі у суді: 1) визначити, які методи й тактичні прийоми він застосовуватиме на різних етапах розгляду, при дослідженні яких доказів; 2) передбачити, які ситуації̈ можуть скластися в суді: варіанти перебігу процесу, дії сторони захисту, зміна інформації̈, що міститься у доказах тощо; 3) вирішити, як він буде діяти у певній̈ типовій̈, прогнозованій ситуації̈.

Як відзначає А. Іванов, основною формою підготовки до підтримання публічного обвинувачення є вивчення матеріалів кримінальних проваджень (87,1 %). На думку автора, це є цілком обґрунтованим, адже без досконалого

знання справи неможливо предметно брати участь у провадженні справи в суді. Виділяють три види методів вивчення матеріалів кримінального провадження прокурором: 1) ознайомлення зі справою в тій послідовності, в якій вона була оформлена (недолік цього методу полягає в тому, що прокурор потрапляє під вплив версії слідчого, не знаючи формули обвинувачення так як прокурор йде тим шляхом, який пройшов слідчий); 2) ознайомлення з обвинувальним актом, а потім з іншими матеріалами кримінального провадження в послідовності, оформленій слідчим (недоліком цього методу є те, що прокурор психологічно може готуватись до прихильності до доказів, які підтверджують версію обвинувачення, викладену слідчим); 3) ознайомлення зі справою після підготовчого судового засідання (недоліком цього методу є те, що на позицію прокурора може вплинути позиція суду, зменшуючи його ініціативність у судовому провадженні) [1, с. 190]. Тактику підготовки до підтримання публічного обвинувачення можна визначити як систему наукових положень і розробок щодо організації та планування досудового розслідування та судового провадження, визначення поведінки осіб – суб'єктів кримінального провадження, а також прийомів проведення окремих процесуальних дій, спрямованих на збір і дослідження доказів.

Отже, можна зробити висновок, що існують спільні риси у підготовці адвоката і прокурора до судового процесу. В той же час, є суттєві відмінності, оскільки прокурор працює на інтереси держави і прагне до з'ясування істини, тобто щоб кожен громадян відповідав за те що він зробив. В той же час, адвокат працює в інтересах його клієнта, незважаючи на скоєний клієнтом злочин, оскільки кожна особа має право на захист.

Список використаної літератури:

1. Іванов О. Підготовка до підтримання державного обвинувачення в суді: організаційно-тактичні аспекти. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2014. С. 190-192.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Свида Олексій Георгійович***

Перехрестюк Д. Ю.
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТАЖУВАННЯ ЯК ОДИН З ЕТАПІВ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА

Конституція України проголошує, що у кожного є невід'ємне право на отримання професійної правничої допомоги. Забезпечення її кваліфікованого надання є одним із обов'язків держави. Для цього існує законодавчо закріплений порядок набуття статусу адвоката та список вимог, яким повинна відповідати особа, що претендує на заняття адвокатською діяльністю, що є досить важливим, адже таким чином статус адвоката і, власне, доступ до цієї професії набувають лише ті, хто справді мають високий рівень фахової підготовки. Найважливішою вимогою є успішне складання кваліфікаційного іспиту.

Для того, щоб особа, яка отримала свідоцтво про успішне складання кваліфікаційного іспиту, мала змогу самостійно здійснювати адвокатську діяльність, вона повинна пройти стажування, метою якого є перевірка готовності особи до виконання її завдань та функцій. Стажування є певним закріпленням на практиці тих професійних знань та навичок, які були отримані особою під час її підготовки до здачі кваліфікаційного іспиту.

Стажування здійснюється протягом шести місяців під керівництвом адвоката за направленням ради адвокатів регіону, за індивідуальним планом, який розробляється відповідно до Програми стажування, яка затверджена Радою адвокатів України. Варто зазначити, що проходити його може лише та особа, яка на день початку стажування має дійсне свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту. Стажування може здійснюватися у вільний від основної роботи час стажиста, який повинен зробити внесок на його проходження. Розмір даного внеску повинен покрити витрати на забезпечення діяльності ради адвокатів регіону, але не може перевищувати трьох мінімальних заробітних плат станом на той день, коли особа подала заяву про призначення стажування. Є чітко визначений порядок розподілення даного внеску, а саме: 70 відсотків сплачується стажистом безпосередньо на користь керівника стажування і використовується конкретно лише для того, щоб забезпечити проходження стажування, а також для того, щоб компенсувати витрати керівництва; інші 30 відсотків сплачуються стажистом для забезпечення діяльності ради адвокатів регіону та Ради адвокатів України, з яких 20 відсотків – на поточний рахунок ради адвокатів регіону, а 10 – на поточний рахунок Ради адвокатів України [1].

За результатами пройденого стажування керівник складає звіт, що містить оцінку стажування і направляє його раді адвокатів регіону, яка

протягом тридцяти днів з дня отримання повинна прийняти рішення про видачу особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю або ж подовження стажування на строк від одного до трьох місяців. Далі протягом трьох днів з дня прийняття рішення стажист адвоката і керівник стажування повідомляються про це у письмовій формі. У разі, якщо було прийняте рішення про продовження стажування – його можна оскаржити до Ради адвокатів України або суду, які можуть залишити таке рішення без змін або ж зобов'язати раду адвокатів регіону видати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Оскаржити таке рішення може особа, яка проходила стажування або керівник протягом тридцяти днів з дня його отримання. У випадку, якщо рішення про продовження стажування було прийняте, розмір додаткового внеску не може перевищувати 0,5 заробітної плати, що встановлена на день прийняття такого рішення, за кожен місяць додаткового стажування [2].

Окремо слід зазначити, що є особи, які після отримання свідоцтва про успішне складання кваліфікаційного іспиту звільняються від проходження стажування. До такої категорії належать ті, хто на день подання заяви про допуск до складення кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менше одного року за останні два роки. Такий стаж враховується у випадку, якщо помічник адвоката працював повний робочий день протягом усього строку працевлаштування, а роботодавець сплачував Єдиний соціальний внесок за такого працівника до державного бюджету України у порядку та розмірі, що встановлюються ЗУ «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [3].

Отже, з огляду на вищесказане, можна зробити висновок, що стажування є одним із найважливіших етапів для набуття статусу адвоката. Це допомагає особі, яка отримала свідоцтво про успішне складання кваліфікаційного іспиту, закріпити свої уміння, навички та знання на практиці.

Список використаної літератури:

1. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: Рішення РАУ від 01.08.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0080871-18/sp:max50:nav7:font2#Text

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 16.07.2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

3. Роз'яснення Ради адвокатів України щодо звільнення від проходження стажування. URL: https://advokatpost.com/roz-iasnennia-rady-advokativ-ukrainy-shchodo-zvilnennia-vid-prokhodzhennia-stazhuvannia/

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Пилипенко С. С.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

БЕЗОПЛАТНА ПРАВОВА ДОПОМОГА: ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Сучасна Україна характеризується як правова держава, яка визнає загальноприйняті права людини та забезпечує можливість їх здійснення. Одним з таких прав є закріплене в статті 59 Конституції України 1996 року право на професійну правничу допомогу, яка у випадках, передбачених законом, надається безоплатно [1].

Законодавець надає визначення даного поняття таким чином: безоплатна правова допомога – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел. БПД включає в себе безоплатну первинну правову допомогу та безоплатну вторинну правову допомогу [2].

На сьогодні інститут БДП можна охарактеризувати як ефективний, необхідний для суспільства елемент системи. Проте варто зазначити, що попри наявність обґрунтованої позитивної динаміки у його роботі, організація та функціонування не є досконалими. Деякі прогалини та простір для внесення змін, спрямованих на покращення якості надання такої допомоги, поступово з'ясовуються на практиці. Ініціатива щодо вирішення питання вдосконалення даного інституту наявна як у науковій сфері, так і на законодавчому рівні. Так, одним з основних джерел регулювання діяльності БДП є Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 2011 р. із внесеними до нього змінами. За період з 2012 до 2021 роки було внесено зміни до Постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1362, які корегують окремі питання щодо відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правової допомоги.

У науковій літературі спостерігається значна кількість робіт, присвячених проблемам удосконалення системи безоплатної правової допомоги України. Автори наголошують на окремих прогалинах законодавчих актів і пропонують власні бачення їх вирішення. Одне з дискусійних питань стосується положень статті 9 Закону України «Про надання безоплатної правової допомоги», в якій визначається перелік суб'єктів надання безоплатної первинної правової допомоги. Артем'єва Н. П. вважає некоректним віднесення законодавцем центрів із надання безоплатної вторинної правової допомоги до суб'єктів надання безоплатної правової допомоги. Оскільки, по-перше, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги є територіальними відділеннями Координаційного центру з надання правової допомоги, що утворюються

безпосередньо Міністерством юстиції України. Основна функція центрів зводиться до перевірки звернень осіб про надання безоплатної правової допомоги, прийняття рішень про надання такої допомоги та призначення адвоката. По-друге, центри з надання безоплатної правової допомоги не є суб'єктами професійної правничої допомоги, якими є виключно адвокати. По-третє, безпосереднє надання вторинної безоплатної правової допомоги здійснюється виключно адвокатами [3]. Іванов А. П. з цього приводу зазначає, що органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та спеціалізовані установи необхідно виключити з переліку осіб, які мають право надавати безоплатну юридичну допомогу, оскільки таким чином втрачається сенс судового контролю за діяльністю органів державної виконавчої влади [4].

Крім цього, Іванов А. П. підіймає важливе питання стосовно оплати праці адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу. На його думку, необхідно розробити норми оплати праці адвокатів для необхідної диференціації розміру такої оплати в залежності від складності справи, кількості підзахисних, часу, витраченого при складанні процесуальних документів, вивченні справи, участі у слідчих діях та судових засіданнях, тощо. Або, як альтернативний варіант, запропонувати адвокатам оплату за рахунок погашення зобов'язань адвокатів перед Пенсійним фондом України, Фондом соціального страхування, податковими органами. Це дасть можливість адвокату зробити вибір або отримати за виконану роботу певний обсяг грошей, або врахувати зароблені адвокатом гроші при нарахуванні йому податків [4].

Відповідно до даних, які надає Управління відділу комунікацій Координаційного центру з надання правової допомоги, понад 60% опитаних українців знають про те, що в Україні діє система безоплатної правової допомоги [5]. Даний результат може слугувати підґрунтям розробки плану розвитку інституту БПД в напрямок правопросвітницької діяльності. Адже для реального забезпечення здійснення конституційних прав важливим елементом є комунікація з суспільством, надання загальнодоступної з точки зору розуміння та можливості отримання інформації, аналіз нагальних потреб та шляхів вирішення проблемних питань.

Отже, безумовно, систему безоплатної правової допомоги України можна вважати успішним проектом, спрямованим на розвиток суспільства і держави, їх взаємодії, шляхом виконання покладених на державу обов'язків. Незважаючи на недоліки та прогалини правового регулювання, законодавець активно працює над удосконаленням даного інституту. На сьогодні вирішено достатню кількість проблем у функціонуванні та наданні БПД, на які зверталася увага як науковців, так і уповноважених представників органів влади. Варто наголосити, що окремі аспекти, що вказують на недосконаліть системи, з'ясовуються безпосередньо у ході роботи та застосуванні нормативно-правових принципів. Тому питання вдосконалення БПД є і буде актуальним.

Список використаної літератури:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. No 30. с. 141. URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/254к/96-вр#Text.

2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17.

3. Артем'єва Н. Суб'єкти, які надають безоплатну правову допомогу у цивільному судочинстві України. *Підприємництво, господарство і право.* 2018. № 4. С. 6.

4. Іванов А. П. Пропозиції щодо вдосконалення системи БПД. Національна Асоціація Адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/publications/884-propozicii-shodo-vdoskonalennya-sistemi-bpd.html(дата звернення: 10.10.2022).

5. Чверть українців знають про можливість отримання БПД – дослідження. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/news/ministry/chvert-ukraintsiv-znayut-pro-mojlivist-otrimannya-bpd-doslidjennya(дата звернення: 10.10.2022).

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Платонова К. Д.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Існують два правових інститути, які регламентують надзвичайний режим – це інститут надзвичайного стану та інститут воєнного стану. Державно-правовий (конституційний) режим надзвичайного стану є важливим елементом систем національної безпеки більшості країн світу. Його існування обумовлено можливістю виникнення різноманітних екстремальних ситуацій, що становлять небезпеку для значного числа людей, загрозу конституційному порядку чи самому існуванню держави, й спрямовано на запобігання, припинення чи послаблення наслідків, для попередження виникненню яких традиційні форми і способи державної діяльності видаються недостатніми.

Державний правовий режим, який діє під час війни, у класичному розумінні цього терміну означає припинення звичайного права та тимчасове

підпорядкування країни чи якоїсь частини її території військовій владі [1, с. 87].

24 лютого 2022 року в Україні введено особливий правовий режим, що передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Разом з тим, відповідно до ч. 3 ст. 11, ч. 3 ст. 12, ч. 2 ст. 12-2 закону України «Про правовий режим воєнного стану» повноваження Верховної Ради України, Президента Україні, судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені [2].

Таким чином, в умовах воєнного стану/війни, система органів законодавчої, виконавчої та судової влади та розподіл повноважень між ними залишається незмінним.

Слід зазначити, що правовий режим воєнного стану в Україні вніс низку корективів у діяльність, зокрема, і органів, які становлять правоохоронну та правозахисну систему України, що не могло не позначитися на діяльності адвокатури під час війни. Адже, адвокатура є найважливішим інститутом правової системи сучасної держави, покликаним забезпечити громадянам та юридичним особам кваліфікований та незалежний від держави захист прав, свобод та законних інтересів.

Адвокатура – недержавна структура, водночас вона не може вважатися «класичною» громадською організацією. Адже цілі та завдання адвокатурі визначає суспільство загалом, а не певне коло осіб. В адвокатурі діють спеціальні правила доступу до професії, провадження професійної діяльності, контролю за нею тощо.

Суспільний характер адвокатури проявляється у значимості покладених на неї функцій. Адвокатура, будучи складовою, інститутом громадянського суспільства, та володіючи відносною автономією від державних структур, діє, проте, у суворій відповідності з розробленими щодо неї державними нормативними правовими актами, що регламентують всі основні організаційні та функціональні питання.

Отже, адвокатура – це соціально-правовий інститут громадянського суспільства. Він виконує як державно значущі функції, так і завдання, зумовлені приватним інтересом громадян і юридичних осіб.

Правозахисна діяльність має особливості, пов'язані з цілями її здійснення, суб'єктним складом учасників цього виду діяльності, розподілом

їх повноважень, специфікою процесуального порядку їх реалізації та ін. До поняття охорони у вузькому значенні (захисту) входять заходи, засоби, передбачені законом і створені задля відновлення і визнання прав, захист законних інтересів їхніх правовласників у разі порушення чи оскарження.

Коли право особи вже порушено, необхідним є його захист. Захист законних прав, свобод та інтересів громадян та юридичних осіб є тією ключовою ланкою, на якій побудовано всю систему повноважень, заборон, гарантій адвоката як професійного суб'єкта. Захист – це важлива мета та призначення інституту адвокатури.

Функції адвокатів як захисників та представників під час дії воєнного стану прямо слідують із тих обмежень, які можуть бути застосовані після введення такого стану. Тобто, такі функції адвокатів прямо залежать від зміни прав і обов'язків пересічних громадян та посадовців чи спеціальних органів.

Для діяльності адвокатів важливе значення має стаття 131-2 Конституції України [3], яка визначає, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, незалежність якої гарантується Конституцією. Конституцією та Законом «Про правовий режим воєнного стану» будь-яких змін до застосування цієї норми Конституції під час воєнного стану не передбачено.

Адвокатам та іншим громадянам також слід враховувати, що згідно зі статтею 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. При цьому створення надзвичайних та особливих судів не допускається, що виключає підстави для будь-яких провокацій стосовно можливості введення в дію так званих трійок, військових трибуналів тощо [2].

Відповідно до Конституції України, законів України «Про правовий режим воєнного стану» [2] та «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4] жодних обмежень щодо отримання адвокатом інформації від державних органів та приватних організацій для надання клієнту правової допомоги не встановлено.

Отже, досліджуючи змістовну характеристику адвокатської діяльності, можна характеризувати її як різновид правозахисної діяльності, що є одночасно напрямом діяльності правоохоронної, тобто в даному випадку має місце співвідношення приватного та загального відповідно. В період дії воєнного стану методи та форми діяльності адвокатів залишатимуться фактично незмінними.

Слід врахувати, що за ст. 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4], несумісною з діяльністю адвоката є, зокрема, військова або альтернативна (невійськова) служба, а тому, це вимагало б в адвоката, в разі мобілізації, вступу до територіальної оборони, підписання контракту із ЗСУ, зупинити свою адвокатську діяльність згідно з правилами ст. 31 Закону [4]. Враховуючи форс-мажорність ситуації Рада адвокатів України у своєму рішенні закріпила положення, за яким не вважається порушенням вимог

щодо несумісності із статусом адвоката проходження ним військової або альтернативної служби саме під час воєнного стану [4; 6, с. 25].

З початком війни активізувався і процес розробки рекомендацій щодо українських адвокатів (роботу над документом проводить Комітет з надання міжнародних юридичних послуг CCBE), з метою вироблення максимально спрощеної процедури доступу українських адвокатів до ринку надання юридичних послуг в Європі (насамперед щодо розроблення якомога схожого підходу в аспекті визнання європейськими країнами кваліфікації українських адвокатів) [7, с. 282].

Таким чином, здійснення адвокатської діяльності під час війни підпорядковується чинним до оголошення воєнного стану нормативно-правовим актам, з урахуванням положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Слід підкреслити, що під час війни в Україні надання професійної правничої допомоги адвокатурою гарантується Конституцією та не передбачає змін порядку надання правничих послуг.

Список використаної літератури:

1. Докаленко В. В. Взаємодія між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства в Україні в умовах широкомасштабної війни. Interaction between public authorities and institutions of civil society in Ukraine in the conditions of large-scale war. Public Administration and Regional Development. 2022. № 15. С. 87-103.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2015. № 28. ст.250.

3. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2013. № 27. ст.282.

5. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану : рішення Ради адвокатів України від 3 березня 2022 року № 24. 2022. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf (дата звернення 17.10.2022).

6. Сербіна А. На захисті прав адвокатів у період дії воєнного стану. *Вісник НААУ.* 2022. № 3-5 (81). С. 25-36.

7. Заборовський В. В., Орлова О. С., Манзюк В. В. Особливості професійної діяльності адвоката та української адвокатури в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2022. Розділ 10. С. 279-285.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Подолян А. Я.
студентка 4-го року навчання ОР Бакалавр ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МОНОПОЛІЯ АДВОКАТІВ НА ПРЕДСТАВНИЦТВО В СУДАХ: ЗА І ПРОТИ

«Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення» – це засадниче для адвокатської монополії положення увійшло в Конституцію України [1] в 2016 р. (ст. 131-2) та з того часу залишається предметом дискусій серед правників.

На думку автора, на користь запровадження виключного права адвокатів на представництво в судах свідчать наступні аргументи:

1. Представництво виключно адвокатом у судах спрямоване на підвищення якості професійної правничої допомоги. На адвокатів, на відміну від представників інших юридичних професій, покладається обов'язок складати кваліфікаційні іспити, проходити стажування та щорічно підвищувати свій професійний рівень;

2. На адвоката та інших суб'єктів, визначених у ч. 3 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], поширюється обов'язок зберігати адвокатську таємницю. Розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення, є підставою до притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. На юристів відповідні норми не розповсюджуються, що може мати негативний вплив на інтереси клієнтів;

3. Адвокат має право звертатися із запитами до визначених законом органів, установ та організацій про надання інформації, копій документів для надання правової допомоги клієнту. Це є важливим інструментом при зборі доказів та як наслідок – побудові правової позиції і належного захисту оспорюваного чи порушуваного права. Відмова в наданні інформації на адвокатський запит, несвоєчасне або неповне її надання тягнуть за собою відповідальність.

Проте, на думку автора, поруч із позитивними сторонами адвокатської монополії, такими як забезпечення інституційної єдності інституту адвокатури, підвищення професійних та етичних стандартів правничої професії та якості професійної правничої допомоги, існують недоліки, які не можна залишати поза увагою [3]:

1. Ускладнюється доступ громадян та юридичних осіб до правової допомоги та правосуддя, що може суперечити положенням ст. 59 Конституції України, якою закріплено право кожного на отримання професійної правничої допомоги та право вільного вибору кожного на захисника своїх прав. Зокрема, має місце звуження права кожного на вибір захисника своїх прав з числа осіб, які не є адвокатами, та ймовірного збільшення витрат на професійну правничу допомогу;

2. Істотно підвищуються корупційні ризики при доступі до професії адвоката. Запровадження монополії викликало небачений раніше попит на отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю. Це створило перешкоди у вигляді черг у великих регіонах на складання кваліфікаційних іспитів та підвищений штучний ажіотаж на отримання свідоцтв про право на заняття адвокатською діяльністю, що породило корупційні пропозиції та ризики у питаннях доступу до професії адвоката, які під час складання кваліфікаційних іспитів, проходження стажування суттєво зросли;

3. У ч. 5 ст. 131-2 Конституції України перелічено винятки щодо виключного права адвокатів на представництво в судах, до яких, серед іншого, віднесено малозначні спори. Наприклад, п. 1 ч. 6 ст. 19 Цивільного процесуального Кодексу України [4] закріплює, що малозначними є справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, що наразі складає 260 000 грн. Відсоток справ, які мають ціну позову, що перевищує цю позначку, є достатньо незначним. Таким чином, створюється ситуація, за якої адвокатська монополія носить вибірковий характер, оскільки на переважній кількості спорів такі законодавчі зміни відображення не знаходять.

Юристи, що підтримують скасування адвокатської монополії, або ж займають нейтральну позицію, керуються тим, що наявність адвокатського свідоцтва – знаку належності до інституту монополістів на судовий захист і представництво – не гарантує високої фахової кваліфікації його носія (в т.ч. порівняно з досвідченими юрисконсультами), не рятує клієнта від адвокатської недбалості чи порушення прав клієнта.

Крім того, перехід до монополії, що тривав кілька років, створив додаткове навантаження на органи судової влади – суди повертали представникам документи, роз'яснюючи, що оскільки про них немає даних у Єдиному реєстрі адвокатів України, вони не можуть подавати позови, клопотання, скарги тощо від імені клієнтів. Зокрема, у системі Lex серед документів, пов'язаних зі ст. ст. 131-2 Конституції, таких рішень знайдеться понад 3000, і ця кількість зростає за рахунок судових рішень, якими встановлено відсутність повноважень адвоката, бо, приміром, в ордері не зазначено, в якому саме суді надається правова допомога, чи в договорі не вказано, що адвокат має право подавати саме такий документ.

Отже, питання адвокатської монополії залишається досить гострим в юридичній спільноті, маючи як прибічників, так і опонентів, та є аргументи, що беззаперечно об'єднують обидві сторони. Законодавчі положення, якими було введено монополію адвокатів на представництво в судах в Україні, потребують доопрацювання, змін та уточнень, які б усунули недоліки юридичної техніки та прогалини в цьому інституті в цілому задля вдосконалення та розвитку адвокатури, забезпечуючи гарантоване Конституцією України право особи на професійну правничу допомогу.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1% 80#Text

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

3. Тіньовий звіт «Адвокатура України: уроки перших років самоврядності». Лабораторія законодавчих ініціатив. Київ, 2018 р. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Shadow_ Report_ Bar_19.09.2018pdf-1.pdf

4. Цивільний процесуальний Кодекс України від 18.03.2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text

Науковий керівник: *доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, адвокат, кандидат юридичних наук* ***Дмитро Володимирович Кухнюк***

Поповська К. Д.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕДУРИ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

Відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» кваліфікаційною вимогою до майбутнього адвоката є наявність у нього повної юридичної вищої освіти [1].

Таке тлумачення досить лаконічне і не відображає всієї суті самого поняття. Зважаючи на положення Закону України «Про вищу освіту», можна виділити більш широке поняття «повна юридична вища освіта», яка визначається як система знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних якостей, моральних та інші цінності, прикріплені до університету в галузі права та юриспруденції, були придбані та придбані. З огляду на сформульоване вище визначення стає зрозумілим, якими знаннями та якостями повинен володіти майбутній юрист [2].

Варто зазначити, що не всі поділяють положення вітчизняного законодавства, згідно з якими вимога відповідного стажу є обов'язковою та незамінною умовою для отримання статусу адвоката. Наприклад В. В. Заборовський вважає, що в Законі України «Про адвокатуру та

адвокатську діяльність» необхідно передбачити норму, згідно з якою особа, яка не має відповідного стажу, має право на альтернативний спосіб отримання статусу адвоката, а саме проходження стажування, але не менше трьох років [3].

Негативні умови набуття статусу адвоката передбачені ч. 2 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Однією з таких негативних умов є наявність відкритої або нез'ясованої судимості за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину та злочину середньої тяжкості, за який призначено покарання у вигляді позбавлення волі. Такою є позиція українського законодавця, на думку І. Ю. Стрельникова, викликає реакцію «подиву», тому що «якщо ми подивимося на історичний шлях розвитку адвокатури, то побачимо, що раніше в адвокатуру приймалися особи тільки «дворянського» походження, а сьогодні – кримінальні» [4].

Основною метою, якою повинен керуватися законодавець при створенні зазначеної негативної умови, на нашу думку, має бути недопущення до адвокатської діяльності особи, яка своїми діями доведе, що вона взагалі не гідна займатися адвокатською діяльністю або за один конкретний період.

Однією з обов'язкових вимог до отримання особою статусу адвоката є наявність професійного досвіду в галузі права. На нашу думку, така позиція українського законодавця є невірною, оскільки ця умова фактично має спільну мету з умовою проходження претендентом на такий статус стажування.

На жаль, у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відсутній перелік посад за юридичними спеціальностями, стаж роботи на яких необхідний для отримання статусу адвоката. Такий перелік міститься в п.6 Розділу 2 Процедури перевірки здібностей, яка містить як перелік конкретних посад (зокрема, суддів, прокурорів, слідчих, нотаріусів, помічників юристів тощо), так і зазначення можливості отримати юридичний досвід та робота на інших посадах, яка, за законом, вимагає повної вищої освіти в галузі права/правоохоронних органів.

Все це свідчить, по-перше, про примірний суто зразковий перелік посад, де для отримання статусу адвоката необхідний стаж, а по-друге, ми вже поставили під сумнів дотримання положення про наявність права на отримання статусу адвоката також може отримати особа, яка пройшла навчання для правоохоронних органів, але міжнародне право не береться до уваги. Такий стан речей, на нашу думку, не завжди виправдовує зазначену мету існування умови щодо необхідності наявності у особи досвіду роботи у сфері права.

Отже, є питання, які потребують змін, зокрема, варто збільшити термін для повторної спроби складення кваліфікаційного іспиту з метою кращої підготовки кандидатів, строк стажування збільшити мінімум до дванадцяти місяців, змінити черговість кваліфікаційного іспиту та стажування, а також варто переглянути вимоги, що висуваються до майбутніх адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/5076-17

2. Петрик О. Л. Набуття статусу адвоката в Україні: організаційно-правовий аспект. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2019. № 1 (5). С 53-59.

3. Заборовський В. В. Стаж як умова набуття статусу адвоката. Закарпатські правові читання: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 20-22 квітня 2017 р.).URL:https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/

4. Пацкан Н. В. Деякі правові аспекти доступу до професії адвоката з огляду на реформу адвокатури в Україні. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. № 2. С. 208-215.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Пухкан Л. В.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ АДВОКАТА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Військовий стан – це особливий правовий режим, який запроваджується в Україні чи окремих областях у разі збройної агресії чи загрози нападу, та передбачає надання органам державної влади та військовому командуванню всіх повноважень, необхідних для усунення загроз та відсічі збройної агресії.

Військовий стан в Україні оголосили о 5.30 ранку 24 лютого 2022 року на всій підконтрольній Україні території після початку повномасштабного наступу російських військ. Відповідно до Указу Президента № 64/2022 військовий стан був розрахований на 30 діб [1]. Згодом військовий стан декілька разів продовжувався.

Метою запровадження військового стану є створення умов для здійснення органами державної влади, військовим командуванням та органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями наданих їм повноважень у разі збройної агресії чи загрози нападу, виникнення загрози державній незалежності України, її територіальній цілісності.

На сьогоднішній день, в Україні діє Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року. Даний Закон визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб [2].

Особливості роботи адвокатів як захисників та представників під час дії воєнного стану напряму витікають із тих обмежень, котрі можуть бути застосовані і після введення зазначеного стану. Маються на увазі деякі функції адвокатів, що прямо залежать від зміни прав і обов'язків пересічних громадян та посадовців чи спеціальних органів.

Тому тут постає питання про те, що ж може змінитись? Звертаючись до статті 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України та цього Закону. У будь-якому разі не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України, а саме, статтями 24 (рівні конституційні права), 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55 (права і свободи людини і громадянина захищаються судом), 56, 57, 58, 59 (кожен має право на професійну правничу допомогу), 60, 61, 62, 63 Конституції України [2].

Військовий стан та міжнародне право часто перетинаються. Адвокати, які практикують у сфері міжнародного права, можуть регулярно займатися питаннями, які з'явилися через воєнний стан. Ці адвокати спостерігають за діями іноземних урядів у конфлікті та діями іноземних урядів, які є сторонами трибуналів з військових злочинів та інших міжнародних угод. Ці юристи можуть застосовувати військовий стан як офіційну частину участі своєї країни у цих міжнародних заходах.

Адвокати за умов воєнного стану можуть також надавати свої послуги міжнародним організаціям з підзвітності та нагляду. Вони можуть захищати права затриманих осіб у всьому світі. Юристи можуть працювати у приватних організаціях або у складі офіційної делегації, оскільки вони прагнуть контролювати іноземні судові та військові операції, а також прагнуть впливати на дії іноземних військових груп та політичних лідерів.

Через військовий стан також підвищився попит на послуги адвокатів, які вільно володіють кількома мовами, і юристів, які мають досвід роботи з різними культурами та міжнародними поїздками.

Дивлячись на це, потрібно зазначити, що для правового регулювання діяльності саме адвокатів велике значення має стаття 131-2 Конституції України, котра вказує на те, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, незалежність якої гарантується Конституцією [3].

Головне, що треба відмітити, що Конституцією, а також Законом України «Про правовий режим воєнного стану» не передбачається будь-яких змін до застосування цієї норми Конституції під час воєнного стану.

Також, важливо, що згідно зі статтею 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами [2]. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. При цьому створення надзвичайних та особливих судів не допускається, що виключає підстави для будь-яких провокацій стосовно можливості введення в дію так званих трійок, військових трибуналів тощо.

Для адвокатів, які практикують у сфері кримінального права, детальне знання законодавства, що регулює питання військового стану, прав і свобод людини в цій період, вимог належної правової процедури є частиною компетентного обслуговування клієнтів. Коли клієнта затримано з будь-якої причини, у тому числі у зв'язку з порушенням закону України чи місцевої постанови, клієнту потрібен адвокат у кримінальних справах, щоб переконатися, що поліція не порушує жодних прав. Хоча воєнний стан є лише однією з галузей кримінально-правової практики, це критично важлива сфера практики. Для юристів, що спеціалізуються в галузі кримінального права, знання того, як воєнний стан може вплинути на інтереси їхніх клієнтів, і знання того, як захищати своїх клієнтів є дуже важливим для надання правових послуг.

Крім того, потрібно звертати особливу увагу, що під час здійснення захисту у кримінальних провадженнях слід враховувати, що вчинення злочину з використанням умов воєнного стану є обтяжуючою обставиною відповідно до пункту 11 частини 1 статті 67 КК України [4]. А за злочини, зазначені в розділі XIX «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)», якщо вони вчиняються в умовах воєнного стану, законодавець передбачив посилене покарання. Можна дійти до висновку, що у період дії воєнного стану функції діяльності адвокатів залишаються фактично незмінними, проте запит на певні сфери послуг, а саме у сфері міжнародного права та кримінального права, значно виріс.

Список використаної літератури:

1. Про введення воєнного стану в Україні: наказ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII від 12. 05. 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19

3. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

4. Кримінальний Кодекс України: Закон України № 2341-III від 05.04.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Романів Є. М.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

24 лютого 2022 року стало переломним днем для всього українського народу. Наказ Президента України Володимира Зеленського про запровадження воєнного стану в Україні [1] поділив наше життя на два часові проміжки: до війни та під час війни. І саме під час другого ми навчилися та й досі вчимося, максимально швидко адаптуватися до чогось нового. Час війни став синонімом до часу змін, які торкнулися абсолютно всіх сфер нашого такого далекого звичного життя. Не оминули ці зміни й інститут адвокатури в Україні, якому довелося пристосовуватися до нової реальності та підготуватися до нових викликів, відповідно до вимог правового режиму воєнного стану.

Протягом багатьох років на адвокатів покладається обов'язок – відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний підвищувати свій професійний рівень.

Деякий час не існувало строгої процедури, яка б детально регламентувала, як повинно відбуватися підвищення кваліфікації адвокатів, відповідно, не було відповідальності за не підвищення кваліфікації адвокатами. Проте з часом Рада адвокатів України розробила механізм підвищення кваліфікації, і відповідно, необхідно було надавати як докази підвищення кваліфікації сертифікати від акредитованих НААУ заходів.

Згідно з Порядком підвищення кваліфікації адвокатів України, затвердженим рішенням Ради адвокатів України від 03.07.2021 р. № 63 [3] (далі – Порядок), кожен адвокат повинен був набрати мінімум 10 залікових балів протягом року, 2 з яких мали бути з етики, а молоді адвокати ще більше – 16 залікових балів.

Єдиними труднощами раніше, які виникали під час підвищення кваліфікації, було те, що адвокати, які мали заборгованість зі сплати щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування, були позбавлені доступу до системи підвищення кваліфікації адвокатів (п. 31 Порядку).

Проте, рішення Ради адвокатів України від 16 березня 2022 року № 30 [4] призупинила дію вищезгаданих пунктів Порядку на період воєнного стану.

Тому ми можемо говорити, що від початку впровадження воєнного стану й до моменту його закінчення з адвокатів знято обов'язок надавати докази (сертифікати) щодо проходження заходів з підвищення кваліфікації і це знову стало добровільною справою.

Чи це рішення змінило щось суттєво? Важко відповісти. Адже, ті адвокати, яким важливий власний розвиток, робили це незалежно від будь-яких вимог. Також, цікаві заходи для адвокатів завжди збирали сотні охочих колег, які із задоволенням ділилися особистим досвідом та практикою, яка часто відрізняється від теорії.

Це підтверджується тим, що навіть після скасування вимоги про обов'язковість підвищення кваліфікації, навіть під час війни, велика кількість адвокатів беруть участь в безоплатних заходах, які провела Вища школа адвокатури. Відповідь очевидна – у навчанні чомусь новому й отриманні практичних порад є потреба у самих адвокатів.

Чи варто знову вводити в дію положення про обов'язкове підвищення кваліфікації? На мою думку, не варто, адже хороший адвокат, професіонал своєї справи розуміє всю важливість отримання нових знань та досвіду для належного виконання своїх обов'язків.

Список використаної літератури:

1. Про введення воєнного стану в Україні: наказ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

3. Про затвердження у новій редакції Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України: рішення Ради адвокатів України від 03 липня 2021 року № 63. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr063871-21

4. Про призупинення дії пунктів 19, 20 Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України на період дії воєнного стану в Україні: рішення Ради адвокатів України від 16 березня 2022 року № 30. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0030871-22

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Руднік Я. С.
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТАНДАРТИ АДВОКАТСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Україна обрала курс на інтеграцію до міжнародного простору, що передбачає входження держави до системи міжнародного правопорядку, який об'єднує європейський і світовий правові простори.

Реформування національних правових інститутів, а особливо – адвокатури, приведення національного законодавства до європейського, наближення до загальновизнаних міжнародних і європейських стандартів – обов'язок України перед РЄ та ЄС.

Орієнтирами на цьому шляху є загальноприйняті у міжнародному просторі стандарти адвокатури, закріплені у ряді міжнародно-правових, регіональних та національних актів, а їх дотримання є необхідною умовою євроінтеграції України.

Поняття «стандарт» увійшло в обіг у XIII ст., пов'язувалось із встановленим зразком одиниці розміру чи маси; у XVI ст. із фізичного зразка розміру чи маси на абстрактне вираження легальної величини такої одиниці; ще пізніше – мінімальним сталим еталоном кількості або розміру;

Нормативно закріплено ст.1 ЗУ «Про стандартизацію» від 05.06.2014 р.: «стандарт – нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері» [2].

Стандарти ґрунтуються на узагальнених результатах наукових знань, вивченні практичного досвіду, спрямовані на досягнення найбільшої користі для суспільства. Стандарти (неформально) впливають на норми та принципи, що приймаються у порядку, встановленому законодавством.

Отже, «стандарти адвокатури – «це правова модель професійної та особистої поведінки адвоката, яка відповідає загальноприйнятим принципам адвокатської діяльності, які закріплені міжнародними та національними актами, що стосуються адвокатури, а також звичаями і традиціями» [2].

Регулюванню організації та професійної діяльності інституту адвокатури присвячено низку міжнародних актів, прийнятих на глобальному, регіональному, національному рівнях, на рівні міжнародних професійних об'єднань юристів (адвокатів), а також на рівні судової практики, що і є джерелом стандартів адвокатської діяльності у світі. Отже, джерелами стандартів адвокатури є:

1) міжнародно-правові акти, зокрема й європейські, з питань адвокатури;

2) акти міжнародних юридичних організацій з питань адвокатури;

3) рішення міжнародних судів, зокрема й Європейського суду з прав людини та Суду ЄС з питань адвокатури;

4) національні акти, що стосуються питань адвокатури;

5) національні звичаї і традиції (особливості культури).

Ґрунтуючись на аналізі джерел, що закріплюють стандарти адвокатської діяльності, можемо сформулювати таку класифікацію стандартів адвокатури:

І. Організаційні (стосуються створення та існування адвокатури): 1) верховенство права; 2) недержавний характер адвокатської діяльності; 3) незалежність; 4) самоврядування; 5) відсутність дискримінації на зайняття адвокатською діяльністю; 6) особливий статус адвокатури й адвоката (у публічних, приватних і суспільних сферах); 7) доступність послуг адвокатів; 8) дисциплінарна відповідальність адвокатів.

ІІ. Професійної адвокатської діяльності (стосуються функціонування адвокатури): 9) професіоналізм і компетентність; 10) спеціалізації; 11) страхування професійної відповідальності адвокатів; 12) професійна реклама; 13) процесуальна діяльність адвоката; 14) гарантії адвокатської діяльності.

ІІІ. Адвокатської етики: 15) етика і культура поведінки (культурний розвиток адвокатів); 16) конфіденційність й адвокатська таємниця; 17) кваліфікація та прагнення до знань і розвитку.

Також слід зазначити, що введення «стандартів адвокатури», як результат, призведе до більш якісного рівня надання адвокатами правових послуг, адже стандартизація адвокатської діяльності зобов'яже адвокатів у своїй роботі дотримуватися дещо нових меж, що, своєю чергою, дозволить особам, яким надаються ці послуги (клієнтам), розуміти спектр послуг, які вони повинні отримати від адвоката у межах угоди. Тобто фактично сформульовані стандарти адвокатури дозволять особі, що потребує правової допомоги, розуміти рівень якості послуг, які їй повинен надати адвокат, як у межах укладеного договору, так і поза ним. Оплачуючи гонорар, клієнт розумітиме, на скільки професійний рівень адвоката відповідатиме рівню стандартів його діяльності.

Характеризуючи адвокатську професійну діяльність, варто вказати на першу й основну її ознаку, яка відображає одне з завдань адвокатури – турботу про громадянина, адже для адвокатури найвищою цінністю та головним обов'язком є захист прав і свобод людини, що, своєю чергою, реалізує конституційні принципи, визначені у ст. 3 Конституції України, де головним обов'язком держави визначено утвердження та забезпечення прав і свобод людини. Реалізація державою забезпечення й утвердження прав і свобод людини здійснюється, зокрема, й через адвокатуру. Отже, стандарти адвокатури перебувають у тому ж правовому полі, що й

Конституція України, і явно узгоджуються з її нормами, що є важливим у межах запропонованої нами теорії «стандартів адвокатури». Таким чином, запропоновані стандарти адвокатури характеризуються передусім турботою про громадянина і державу та відображають одну з основних її ознак [1].

Стандарти професійної діяльності адвокатів повинні бути незалежними від будь-яких адвокатських кабінетів, об'єднань, асоціацій та юридичних практик. Їхнє прийняття й ухвалення має здійснюватися виключно на добровільних засадах.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

2. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Сиротюк Т. С.

студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА МАЙБУТНЬОГО: ПЕРСПЕКТИВИ І РОЗВИТОК

Наразі інститут української адвокатури знаходиться перед нагальною потребою у визначенні нових напрямків подальшого розвитку, який обумовлюється загостренням політичної ситуації у правовій системі, низкою зовнішніх загроз та внутрішніх факторів ризику, погіршенням соціально-економічної ситуації в країні, трансформацією державної системи.

Перспективи щодо незалежного розвитку інституту адвокатури є однією з актуальних питань для дослідження серед вчених-юристів. Незалежна діяльність адвокатів під час здійснення ними своєї діяльності супроводжується рядом загроз з боку держави, яка за мету має контроль над адвокатурою.

На думку деяких дослідників, сучасний інститут безоплатної правової допомоги чітко розділяє адвокатуру на: 1) незалежну адвокатуру; 2) підпорядковані державно-бюрократичній організації адвокати, які здійснюють свою діяльність на безоплатній основі.

Не дивлячись на різницю, незалежність адвокатури постійно знаходиться під загрозою, тому існує потреба зміцнення незалежності адвокатів.

Адвокатура майбутнього в розумінні вчених має бути стабільною в своїх засадах та діяти незалежно від держави. Контроль над адвокатурою повинен фокусуватись лише над здійсненням адвокатурою закріплених законодавством обов'язків [1].

Увагу привертає необхідність посилення фінансування порядком оплати послуг і відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. Внесення виправлень до Закону «Про безоплатну правову допомогу» є наступним етапом реформування інституту адвокатури.

Але попри наявність вже існуючих напрямків, є потреба у визначенні нових векторів розвитку, які б відповідали сучасним реаліям розвитку України як держави.

Важливу увагу тут слід приділити розвитку механізмів забезпечення кваліфікації адвокатів, рівності сторін у суді, чіткому визначенню порядків здійснення адвокатами діяльності поза межами країни, вдосконалення механізму надання професійної правничої допомоги, вирішення проблеми щодо залежності певних адвокатських утворень від держави та незалежності адвокатів в цілому [2].

Кожна людина має право на захист, проте забезпечення цього права дещо ускладняється, коли захисник не має фактичної можливості забезпечити захист чи правову допомогу через ряд перешкод, незаконне та необґрунтоване втручання в його професійну діяльність з боку будь-якого суб'єкта. Тому це можливо лише при повному забезпеченні державою визначених законодавством гарантій адвокатської діяльності.

Важливо також відмітити діяльність Національної асоціації адвокатів України (НААУ), яка об'єднує адвокатів України та реалізує можливість виконання положень про адвокатське самоврядування. Перспективи розвитку полягають у покращенні механізму реагування та забезпечення захисту у відповідь на порушення прав адвокатів під час здійснення ними своєї діяльності [3].

Отже, адвокатура майбутнього повинна існувати вільно від держави, постійно вдосконалювати механізм реалізації різних напрямків адвокатської діяльності, захисту прав адвоката та вдосконалення якості надання правової допомоги.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н. М. Чесність та добропорядна репутація адвоката. *Вісник Одеської обласної колегії адвокатів*. Одеса. 2019. URL: https://kdka.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/ voa-AE-2019-OBL_.pdf

2. Меліхова Ю. О. Проблемні питання та шляхи реформування системи адвокатури в Україні на сучасному етапі розвитку. Наше право. 2017. № 3 URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/ cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I2

1DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nashp_2017_2_35.pdf

3. Коваль К. Стратегія розвитку адвокатури України. *Юридична газета – всеукраїнське щотижневе професійне видання.* URL: https://yur-gazeta.com/publications/actual/strategiya-rozvitku- advokaturi-ukrayini.html

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Стоянова Я. Р.
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТОЛОГІЯ ЯК НАУКА ПРО АДВОКАТУРУ

Кожна наука має свій власний предмет дослідження, об'єкт вивчення і методологію. Цим і визначається самостійність, своєрідність і відмінність однієї науки від інших. Згідно частини 1 статті 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом [1]. З вищесказаного можна зробити висновок на користь розвитку науки про адвокатуру – адвокатології, яка в свою чергу є науковим підґрунтям у визначенні основних цілей, задач, принципів діяльності адвокатури.

Існують досить різні думки щодо визначення предмета науки адвокатології. Використавши метод конкретно-історичного підходу до соціального явища, можна об'єктивно розібратися в сутності адвокатури, в усій її повноті і складності. Тому знання її історії є надійним способом розуміння сучасної адвокатури [2]. Предметом науки про адвокатуру є сама адвокатура у розумінні явища соціального життя, що узаконене державою, яке у зв'язку із цим має обов'язок виконувати і підкорюватись правовим нормам та приписам. Крім того, до предмета адвокатології вчені відносять теоретичне розуміння закономірностей розвитку цієї галузі, її функціонування, взаємодія з державною владою, з'ясування змісту й форм роботи адвокатів; висвітлення питань про юридичні відносини і зв'язки адвокатури з правоохоронними та державними органами [3]. Водночас предметом адвокатології являється вивчення історії розвитку адвокатури, аналіз механізмів функціонування

адвокатури, пізнання різноманітних аспектів представницької діяльності адвоката, дослідження діяльності адвоката в різних юрисдикційних провадженнях. Розуміючи різнобарв'я думок щодо інтерпретації такого явища як предмет зазначеної науки, можна окреслити що насамперед предметом науки про адвокатуру є систематизована сукупність норм, що регулюють діяльність і розвиток адвокатури, їх практичну реалізацію та правові відносини що виникають на основі цих норм.

В юридичній науці зазначається, що об'єктом є те на що спрямований вектор пізнавальної діяльності вченого, виявлення сутнісних сторін, різних ознак та властивостей адвокатури. Можна виявити, що об'єктом адвокатології є насамперед адвокатура та діяльність адвокатів.

Методологія адвокатології є складником її концептуальної основи, тому що містить витоки та передумови формування теорії науки про адвокатуру, характеризує її предмет, функції й завдання. Існує досить цікаве різноманіття методів науки про адвокатуру. Основними методами дослідження науки є її функціональний та системний аналіз і порівняльно – правовий метод

Метод функціонального аналізу являє собою дослідження об'єкта крізь призму функцій, які він виконує. З цього випливає, що даний метод дає змогу дослідити і, можливо, заповнити прогалини адвокатології як науки за допомогою визначення функціоналу діяльності держави , фізичних чи юридичних осіб.

Застосування системного аналізу як методу дослідження в теорії адвокатури дає змогу проаналізувати структуру адвокатури як правового інституту, визначити існуючі зв'язки в адвокатурі, дослідити відносини, що виникають у сфері адвокатського самоврядування, його організаційні форми, форми здійснення адвокатської діяльності тощо [3].

Використовуючи у дослідженні порівняльно-правовий метод, можна співставити різні норми, інститути, принципи. З точки зору адвокатології це може бути наприклад адвокатура України та зарубіжних країн, історичні періоди розвитку адвокатури або адвокатура та нотаріат. Це дозволяє порівнювати різні аспекти науки і таким чином розвивати її.

Отже, адвокатологія як наука про адвокатуру дає змогу вивчати не лише нормативні акти (Конституцію України, Закон України «Про адвокатуру та адвокатуру та адвокатську діяльність» тощо), а і походження, предмет, об'єкт і методологію дисципліни.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 16.07.2021 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

2. Шиян А. Г. Конспект лекцій з дисципліни «АДВОКАТУРА УКРАЇНИ». 2019. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3FMB_Pravo/ Konspekt-lektsiy-z-advokatury.pdf

3. Бакаянова Н. М. Предмет, об'єкт та методологія науки про адвокатуру. *Актуальні проблеми держави і права*. 2016. URL : http://www.apdp.in.ua/v76/one.pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Храпенко Олена Олегівна*

Стащук А. Ю.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ: НОВІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

24 лютого 2022 року назавжди закарбувалось у світовій історії як день, коли представники конституційного нігілізму та антидемократичного режиму з Російської Федерації, нехтуючи будь-якими цінностями та міжнародними стандартами, вторглися на територію України – суверенної та незалежної демократичної держави з проєвропейським вектором. Одночасно з проблемами загибелі тисяч мирних жителів, окупації територій та великої кількості внутрішньо переміщених осіб, Україна зіткнулась також із низкою правових питань, вирішення яких потребувало негайної реакції від відповідних органів та установ. У даному випадку мова йде не лише про верхівку влади, але й про органи судової влади та адвокатури, для яких одним із головних завдань, на нашу думку, стало забезпечення діяльності адвокатів у воєнних реаліях.

Першою і, мабуть, найголовнішою проблемою, з якою зіткнулися більшість «адвокатів воєнного часу» стало представництво інтересів фізичних і юридичних осіб під час здійснення цивільного, господарського чи адміністративного судочинства. Найбільшою мірою, ця проблема пов'язана з тим, що на даний час українські суди (умовно) поділяються на дві категорії: суди, які взагалі не можуть працювати та суди, які працюють у штатному режимі. Щодо перших, то мова йде про суди, територіальну підсудність яких було змінено за розпорядженням Голови Верховного суду. Станом на березень 2022 року кількість таких судів становила 128 одиниць [1], проте вже у квітні-травні 30 з них (переважно Житомирська, Київська, Чернігівська та Сумська області) відновили свою діяльність за попередньою підсудністю [2].

Тим не менше, зміна територіальної підсудності не могла не відобразитись на діяльності адвокатів, оскільки «переїзд» суду в інше місто перш за все (і це цілком закономірно) спричиняє додаткові витрати на надання правової допомоги, з чим часто не погоджуються клієнти. З огляду на це, почастішали випадки дострокового розірвання договорів про надання правової допомоги на вимогу клієнтів.

Іншим наслідком зміни територіальної підсудності левової частки судів стала проблема ознайомлення з матеріалами справи. Суди (навіть в умовах воєнного стану!) повинні створювати необхідні умови для виконання сторонами процесуальних обов'язків та реалізації їхніх процесуальних прав. Одним із таких прав є можливість адвоката (представника) ознайомитись з матеріалами справи протягом розумного строку. Підхід до питання розумності строку ознайомлення сформовано у справі ЄСПЛ «Корнєв та Карпенко проти України» від 21 жовтня 2010 року виходячи з таких критеріїв як: обсяг матеріалів та складність їхнього змісту, кількість учасників, складність самої справи, тощо [3]. Натомість, в умовах воєнного часу суди намагаються максимально пришвидшувати процес розгляду справи, встановлюючи якомога менші строки для ознайомлення з матеріалами справи (і це попри те, що Рада суддів України та Державна судова адміністрація України ще у березні рекомендували судам «якщо можливо, відкладати розгляд справ») [4].

Крім того, в адвокатській практиці постала проблема з самим процесом ознайомленням з матеріалами, оскільки почастішали випадки коли адвокат (представник), розпочавши ознайомлення з матеріалами справи у приміщенні канцелярії суду, змушений був його покинути через оголошення повітряної тривоги. Здавалося б логічним було продовжити ознайомлення з матеріалами після закінчення повітряної тривоги (як і роблять в більшості судів), проте на практиці трапляються також і випадки, коли адвокату (представнику) відмовляють у продовженні ознайомлення з матеріалами справи і просять повторно подавати клопотання та «записуватись» на ознайомлення.

Справжнім порятунком для адвокатів (представників) в умовах війни та зміни територіальної підсудності судів стала Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система «Електронний суд». Електронний суд дозволяє адвокату подавати до суду документи в електронному вигляді, а також отримувати процесуальні документи в електронному вигляді, паралельно з документами у паперовому вигляді відповідно до процесуального законодавства. До суду адвокати (представники) можуть надіслати в електронному вигляді будь-які документи і матеріали, передбачені процесуальним законодавством [4]. Дозволяє Електронний суд і провести дистанційне ознайомлення з матеріалами справи, що в умовах війни, постійних тривог та зміни територіальної підсудності судів є зручною опцією для адвоката, який представляє інтереси особи.

Ще однією важливою ремаркою є те, що для більшості адвокатів війна змінила також і звичний для них порядок участі в судових засіданнях. За інформацією пресслужби Державної судової адміністрації України про здійснення правосуддя в умовах війни станом на травень 2022 року в режимі відеоконференцізв'язку проведено 16 324 судових засідання [5]. Нагадаємо, що право учасників справи брати участь у судовому засідання в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду, використовуючи власні технічні засоби (ч.4 ст.212 ЦПК, ч.4 ст.197 ГПК, ч.4 ст.195 КАСУ) було введено ще із запровадження карантину у березні 2020 року. Однак, варто пам'ятати і про те, що в умовах воєнного стану буває проблематичним забезпечити якісний зв'язок під час проведення відеоконференції. Також в умовах дистанційної роботи адвоката загострюється проблема комунікації з клієнтами через інформаційні платформи (наприклад: Google Meet, Microsoft Teams, Zoom тощо), оскільки під значний ризик ставиться конфіденційність такої комунікації та збереження адвокатської таємниці.

Щодо інших суттєвих змін, які принесла війна в життя адвокатури України, то варто зазначити, що Рада адвокатів України дозволила Радам адвокатів регіонів на час воєнного стану самостійно друкувати свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю (відповідні зміни були внесені у Положення про зразки бланків та технічних описів посвідчення адвоката України) [6]. До такого свідоцтва регіональні ради мають надати кожному адвокату рішення Ради адвокатів регіону з мокрою печаткою щодо видачі такого документу.

Крім того, Рада адвокатів України прийняла рішення від 29 квітня 2022 року, у якому зазначила, що: «Під час дії воєнного стану на території України дозволяється видача адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням ордеру без скріплення його печаткою юридичної особи та без підпису керівника адвокатського об'єднання, адвокатського бюро. Правовідносини між адвокатом, який надає правничу (правову) допомогу на підставі цього ордера та адвокатським об'єднанням, адвокатським бюро врегульовуються внутрішніми документами цих організаційно правових форм здійснення адвокатської діяльності» [7].

Підсумовуючи все вищевикладене, хотіли б зазначити, що війна породила багато викликів не лише у політичній, інфраструктурній та військовій сферах, але і торкнулася правової гілки, у тому числі діяльності інституту адвокатури. Незважаючи на це, адвокати України всілякими способами пристосовуються до нових реалій та продовжують забезпечувати кваліфіковане надання правових послуг.

Список використаної літератури:

1. Перелік судів територіальну підсудність яких було змінено у зв'язку з неможливістю здійснювати правосуддя під час воєнного стану. URL:

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads /supreme/rozporyadjennya/Zagalna_tablica_sudiv_04_05_2022.pdf?fbclid=IwAR3SkXB8NMj3LeAqkm7jUh2NdJx4jCSNAr15lzggwvn3z-hzwxXaBjL-OwM

2. Перелік судів, територіальну підсудність яких відновлено. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads /supreme/rozporyadjennya/04_05_2022_Vidnovleno_pidsudnist.pdf?fbclid=IwAR1uhcAJ35Camwd3lRBvRJmfwRM4O_r7SqVEMMP9mmE4Ud3WCUZsCmeLJXY

3. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Корнєв та Карпенко проти України» від 21 жовтня 2010 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_637#Text

4. Урядовий портал: Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: https://www.kmu.gov.ua/service/elektronnij-sud.

5. Пресслужба Державної судової адміністрації: про здійснення правосуддя в умовах війни. URL: https://dsa.court.gov .%20ua/dsa/pres-centr/%20news/1271621/

6. На час воєнного стану Ради адвокатів регіонів виготовлятимуть свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю – рішення РАУ. Національна асоціація адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/news/7344-na-chas-voennogo-stanu-radi-advokativ-regioniv-vigotovlyatimut-svidoctva-pro-pravo-na-zanyattya-advokats-koyu-diyal-nistyu-rishennya-rau.html

7. Про внесення змін до Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги: Рішення Ради адвокатів № 45 від 29 квітня 2022 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/ legislation/rishennya/2022-04-29-r-shennya-rau-45_627a445521cd1.pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Сьомак Т. О.
аспірантка кафедри цивільної юстиції та адвокатури
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поняття регулювання включає в себе упорядкування та налагодження елементів системи відповідно до певних критеріїв. Що стосується регулювання адвокатської діяльності, то воно охоплює встановлення

стандартів допуску до професії, регулювання поведінки самого адвоката в процесі його професійної діяльності, а також розробку та впровадження правил, відповідно до яких і буде забезпечуватися дисципліна. У випадку порушення таких правил можуть бути застосовані заходи притягнення адвоката до відповідальності.

Відповідно до світової практики зараз спостерігається зацікавленість до питання регулювання адвокатської діяльності. При цьому не зважаючи на дію принципу самоорганізації адвокатури, практика показує, що лише в невеликій кількості держав сфера юридичних послуг контролюється на рівні саморегульованих організацій. До таких країн відносять Францію, Німеччину, Великобританію, Бразилію та Австралію.

Адвокатура – унікальне юридичне явище, єдина організація, яка виконує державну (публічно-правову) функцію і не є при цьому державним органом. Адвокатура, навпаки, зберігає незалежність від держави [1, с. 431]. А тому, з одного боку, адвокатська діяльність забезпечує захист прав та інтересів свої клієнтів, в тому числі від державного свавілля, з іншого ж є частиною системи правосуддя держави.

Потрібно зазначити, що існує декілька моделей управління-регулювання адвокатурою, до яких відносять саморегулювання та державне регулювання. Останнім же часом активно обговорюється тенденція до переходу до спільного регулювання. Виходячи з того, що адвокати виконують публічно-правову функцію, пропонується забезпечення певного контролю як за адвокатською діяльністю, так і за діяльністю корпоративних органів адвокатури та адвокатських утворень, який не підриває принцип незалежності адвокатури.

Як влучно зазначає професор Вільчик Т. Б. в своїй дисертації, рівень незалежності та суверенності адвокатури знаходиться в прямій залежності від ступеню захищеності громадян, можливості забезпечення їхніх прав та свобод, а також є певним індикатором правової держави [2].

Питання незалежності адвокатури є двояким, адже, з одного боку, як зазначає колишній заступник голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України К. Коваль, незалежне становище адвоката сприяє зміцненню в суспільстві довіри до процедур правосуддя й неупередженості суддів [3]. Але з іншого боку, адвокатська діяльність є частиною правової системи в державі, а тому питання її абсолютної незалежності є суперечливим.

Варто зазначити, що обсяг саморегулювання адвокатури залежить від держави, в деяких країнах такі обмеження можуть стосуватися доступу до професії або покладення обов'язків на адвоката. В більшості ж країн право представлення в суді або питання отримання винагороди за надання послуг консультацій чи представлення також належать до сфери державного регулювання.

В практиці зарубіжних держав питання саморегулювання може бути вирішене по-різному, може мати як добровільний, так і обов'язковий характер. Наприклад, у Франції щоб займатися адвокатською діяльністю необхідно входити до колегії адвокатів, більше того існує велика кількість професійних спілок, прикладом може бути Профспілка адвокатів Франції, а на національному рівні функцію представництва адвокатури здійснює Національна рада адвокатських колегій. В Німеччині обов'язковим є членство в регіональних адвокатських палатах, які здійснюють доступ адвокатів до професійної діяльності. В США створення об'єднань та асоціацій відбувається на добровільних засадах в містах та штатах, а далі асоціації штатів утворюють Американську асоціацію адвокатів.

Деякою альтернативою саморегулювання є спільне регулювання або наглядове регулювання. Модель спільного регулювання передбачає, що право подачі скарг на дії адвокатів може бути поділено між різними регулюючими органами, в той час як модель нагляду може дозволяти оскаржити рішення прийняті корпоративними органами асоціацій адвокатів, в незалежний орган. (Прикладом спільного регулювання адвокатської професії, де два або більше органів поділяють нагляд за адвокатами, є Австралія, Англія та Уельс)[4, с.607].

Незалежність адвокатури повинна здійснюватися у балансі між інтересами держави та самоврядування адвокатської професії, а тому доцільним є партнерство та взаємодія не лише в аспекті регулювання функціонування інституту, а і його участі на всіх етапах законодавчого процесу у державі як важливого правозахисного інституту.

Список використаної літератури:

1. Подоляка А. М. Захист прав і свобод громадян засобами адвокатури. *Форум права.* 2009. № 1. С. 429-433.

2. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: дис. докт. юр. наук: 12.00.10. Харків, 2016. 489с.

3. Коваль К. Внутрішні стандарти адвокатури. *Український адвокат*. N° 7(83). 2013. URL: http://k-z.com.ua/pravovoi -aktsent/30142-vnutrishni-standarti-advokaturi. (дата звернення 29.10.2022).

4. Вільчик Т. Б. Регулювання адвокатської професії: світові тенденції. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс. 2020. С. 606-611.

Науковий керівник: *професор кафедри цивільної юстиції та адвокатури Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук* ***Вільчик Тетяна Борисівна***

Тимошенко С. В.
студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасних реаліях все більше людей потребують саме безоплатну правову допомогу, тому що значно зросла кількість внутрішньо переміщених осіб, які вимушені були лишити свої домівки або залишились без них, також ті, які не мають грошових коштів, але потребують якісної допомоги з боку фізичних та юридичних осіб, які можуть надавати таку допомогу, що регламентована законодавством.

Згідно з Законом України «Про безоплатну правову допомогу», безоплатна правова допомога – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел [1, ст.1]. Також відповідно до Конституції України таку допомогу можуть отримувати громадяни України, іноземці, особи без громадянства, у тому числі, біженці чи особи, які потребують додаткового захисту [2, ст. 59]. Слід зазначити, що ця норма почала ефективно працювати лише тоді, коли прийняли законодавчі норми щодо надання безоплатної правової допомоги.

Стосовно визначення внутрішньо переміщених осіб (ВПО), то згідно зі ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», цими особами є громадяни України, іноземці або особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах та мають право на постійне проживання в Україні, яких змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [3]. Ця категорія громадян має право на безоплатну вторинну правову допомогу, яка включає складання процесуальних документів, захист, здійснення представництва інтересів осіб у судах та інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами. Громадянин, який подав заяву про взяття його на облік як ВПО, має право на представництво інтересів з питань, що безпосередньо пов'язані з отриманням довідки про взяття на облік ВПО, згідно з Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», за тієї умови, що ця особа перемістилася з території адміністративно-територіальної одиниці, на якій проводяться бойові дії [4] та згідно з Переліком територій, що вказані в Програмі «єПідтримка» [4].

Для внутрішньо переміщених осіб безоплатна правова допомога може знадобитися задля щомісячної адресної допомоги для покриття витрат на проживання та оплату житлово-комунальних послуг (відповідно до Постанови Кабінету Міністрів від 01.10.2014 р. № 505). У цілому, в умовах сьогодення більшість громадян потребує правової допомоги стосовно: правових консультацій щодо особливостей перетину державного кордону; правових підстав проведення або затримки фінансових операцій; отримання статусу ВПО та передбачених державних та соціальних виплат; отримання статусу біженця та інше. Також в умовах воєнного стану актуальною є дистанційна правова допомога населенню, яка стає в нагоді, коли громадяни знаходяться у віддалених районах від обласних центрів або за станом здоров'я, чи з інших особистих підстав не мають можливості на особисту зустріч. З цією метою створені спеціальні електронні застосунки, через які можливо проводити онлайн-консультації.

Щодо вразливих верств населення та малозабезпечених осіб, які потребують саме безоплатної правової допомоги. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» вразливими групами населення є особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників. А малозабезпеченими визнано осіб, середньомісячний сукупний дохід яких за один квартал, який передує місяцю, що є попереднім до місяця звернення за наданням соціальних послуг, не перевищує двох прожиткових мінімумів для відповідної категорії громадян [5, ст.1]. Серед чинників, які зумовлюють складні життєві обставини, законодавець виділяє такі: безробіття, інвалідність, похилий вік, бездомність, малозабезпеченість, тяжкі або невиліковні хвороби, жорстоке поводження з дитиною, психічні розлади, ухилення від виконання батьківських прав, домашнє насильство, шкода, завдана стихійними лихами, пожежею, бойовими діями, тимчасовою окупацією тощо. Ст. 23 цього закону передбачаються послуги, що надаються екстрено (кризово), а саме: консультування, надання притулку, догляд, короткотермінове або підтримане проживання, натуральна допомога, транспортні послуги, якщо виникає загроза життю чи здоров'ю та у разі введення надзвичайного або воєнного стану в Україні [6, ст. 23].

Хотілося б згадати правову допомогу дітям. За національним законодавством дитиною є особа віком до вісімнадцяти років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше. Нажаль, в умовах воєнного стану серед постраждалих дуже багато саме дітей, які залишилися дітьми-сиротами, які не мають ані рідних, ані власного житла, які потребують і соціальної, і психологічної, і правової допомоги. За даними, які ми бачимо в новинах майже щодня, внаслідок воєнних дій багато дітей отримали поранення, каліцтво, контузію,

а також зазнали фізичного, сексуального та психологічного насильства. Також серед дітей багато хворих на хронічні захворювання, зі стійким розладом функцій організму, вродженими вадами, безпритульних дітей та дітей-біженців – всі вони потребують негайного додаткового захисту з боку держави. Особливо з перших днів воєнного стану в країні потребували допомоги діти, яким необхідна постійна підтримка стану здоров'я завдяки лікарським засобам; діти грудного віку, які не мали дитячих харчових сумішей та потребували спеціальних засобів гігієни. І лише завдяки гуманітарній допомозі та волонтерським об'єднанням ці діти отримували і продовжують отримувати необхідне.

Як висновок, треба зауважити, що найбільшої правової допомоги сьогодні потребують саме ВПО, які наразі є дуже розгубленими і не завжди знають, що їм робити, але саме завдяки державній, соціальній психологічній допомозі відповідних органів та організацій, а також професійній правовій допомозі, яка надається безоплатно, робляться великі кроки задля захисту прав громадян. Дуже важливим напрямком безоплатної правової допомоги стало використання дистанційних консультацій через мережу Інтернет та спеціально створені застосунки для мобільних телефонів, що дозволяє населенню вирішувати значну частину правових питань, не виходячи з дому. Великий внесок державою зроблено у запровадження та розвиток під час воєнного стану застосунку «Дія», який дозволяє економити час громадян та на відстані користуватися перевагами, які надані державою для окремих верств населення. Отже, завдяки Програмі «єПідтримка» більшість громадян можуть оформляти різні види допомоги та відстежувати надання такої допомоги.

Список використаної літератури:

1. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. No 3460-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. Ст. 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3460-VI

2. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України.1875-IV. Ст. 59. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1875-IV

3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. No 1706-VII. Ст. 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1706-VII

4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64. URL: https://president.gov.ua/documents642022-41397

5. Про затвердження переліку адміністратив-но-територіальних одиниць, на території яких надається допомога застрахованим особам в рамках Програми «єПідтримка». Розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.03.2022 р. № 204. URL: https://www.kmu.gov.ua

6. Про соціальні послуги. Закон України від 17.01. 2019 р. No 2671-VIII. Ст. 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2671-VIII

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Курганський Олександр Валерійович***

Тишковець Д. А
студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатура залишається єдиним незалежним правозахисним інститутом, який представляє законні інтереси особи в державних владних структурах. Діяльність правозахисника розкривається через задоволення вимог клієнта, чиї потреби можуть варіюватися за ступенем складності, тим не менш кожна справа є унікальна і становить цінний елемент досвіду. Зважаючи на винятковість поставлених завдань професіонал адвокатської сфери має розвивати власну інтелектуальну творчість при цьому засобами якісного захисту є власна стратегія і тактика.

Вагомий відсоток вдалої справи адвоката залежить від правильно обраної стратегії захисту клієнта і професіональної тактики надання правової допомоги. Це дві фундаментальні складові правової майстерності, які є нероздільно залежними і гармонійно доповнюють одна одну.

Стратегія – це мета адвоката відповідно до поставлених цілей, а тактика – технічні прийоми і засоби, які використовуються для досягнення стратегічного результату [1]. Незважаючи на те, що дані практико-методологічні інструменти діють взаємопов'язано для цілісного розуміння варто розглянути кожен індивідуально.

Адвокатська стратегія – сукупність прийомів необхідних для досягнення мети, а саме: захисту прав та інтересів клієнта на всебічному неупередженому аналізі фактів і виокремлення категорії проблем, наданні оцінки суттєвим обставинам, визначені можливих технічних способів їх вирішення та необхідних ресурсів, плануванні послідовних дій, розумінні ризиків і побудові ефективної та безпечної тактики. Підґрунтям для досягнення результату постає індивідуальна інтелектуальна творчість – спосіб мислення адвоката.

Стратегічне мислення – вміння передбачати хід дій, продумувати запасні варіанти, ініціювати підходи розв'язання проблеми, оцінювати тенденції і розуміти перспективи, діяти з урахуванням усіх реальних факторів впливу, щоб уникнути прорахунків. При цьому структурною основою будь-якої стратегії є дотримання законів держави. Успіх законодавчих приписів, які визначають межі повноважень адвокатури залежить від професійного вміння адвоката виконувати обов'язки та задіювати свої процесуальні можливості. Правова позиція адвоката повинна відповідати не тільки інтересам клієнта, а передусім закону[2].

Найактуальнішою у формуванні авторитету адвоката є стратегія повного виправдання, яка реалізується шляхом цілковитого заперечення вини клієнта з позиції відсутності його причетності до складу злочину. Такі справи грають визначну роль у адвокатському досвіді. Друге місце посідає стратегія часткового виправдання, головний спектр якої полягає у не погоджені з повним обсягом пред'явлених підозр та акцентом на пом'якшуючих обставинах. Окремою категорією виступає позиція пом'якшення вини з позиції розкаяння обвинувача у якій адвокат вдається до спростування чи нейтралізації обтяжуючих обставин [3].

Варто зазначити, що визначення стратегії залежить безпосередньо від адвоката. До того ж, найбільший відсоток успіху має стратегія побудована на власному досвіді, адже це допомагає осягнути проблематику справи в максимальному обсязі і найімовірніше досягти поставленої цілі. Обирається стратегія, виходячи з аналізу складених обставин та визначення основної мети. Натомість практичне застосування процесуальних процедур покладається на тактику.

Юридична тактика – порядок застосування стратегічно визначених методів, засобів і прийомів, які застосовуються при вироблені відповідної структури правового захисту в інтересах досягнення головної мети.

Здійснюючи аналіз певної кількості адвокатських справ, можна прослідкувати формальні елементи, які становлять структурну основу будь-якої тактики. Серед них виокремлюються наступні: правова проблема, статистичні й аналітичні дані, альтернативи як варіанти вирішення питання із відповідним аналізом ефективності втілення окремої стратегії. Не менш важливим критерієм виступає попереднє узгодження дій з клієнтом для органічної організації процесу, включаючи обговорення оптимального варіанту захисту [4].

Беручи до уваги вище зазначені критерії, можна виокремити певні характерні види тактик, які знаходять своє застосування в актуальних тенденціях адвокатської діяльності. Зокрема, визначне місце за поширенням застосування посідає тактика атаки. Її подача розкривається шляхом превентивних дій в обороні клієнта. При цьому необхідними засобами виступають накопичені факти й матеріали, які можна задіяти проти

опонента на власну користь. Окремо слід виділити тактику проведення допиту. Вона полягає у фіксуванні доказів, які грають вирішальну роль як інструмент особливої і конкретної інформації, який не потребує оскарження. Виняткове значення несе тактика нейтральної позиції. Для неї характерна взаємодія адвоката зі слідчими, враховуючи можливу співпрацю і подальші компроміси. У даному виборі відсутня відкрита боротьба інтересів, а головна увага переноситься на етап судового слідства.

Тактика адвоката охоплює весь спектр заходів направлених на організацію і планування дій стосовно вибору лінії поведінки якої слід притримуватися протягом усього процесу.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що адвокат виступає представником борця за справедливість у протистоянні свавіллю, здійснюючи захист законних прав та інтересів клієнта, який звернувся до нього за правовою допомогою. Інструментами адвоката є стратегія і тактика. Саме за допомогою юридичної стратегії, починаючи з формального передбачення розвитку подій, досягається поставлений результат. Шляхи та способи її досягнення становлять гармонійний внесок у створення професіональної тактики із чітким окресленням правової допомоги в інтересах досягнення головної мети – захисту прав людини і громадянина.

Список використаної літератури:

1. Дудко О. В. Помилки адвоката в кримінальному провадженні. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2020. URL: https://www.naiau.kiev.ua/files/spec-vchena-rada/df/26_007_015_dudko/ anot_dudko.pdf

2. Минькович-Слободяник О. В. Юридична стратегія і тактика в правовій політиці України. Теорія та історія держави і права. Філософія права. 2008. С.70. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/handle /123456789/23915

3. Хмелевська Н. В. Стратегія забезпечення правової допомоги адвокатом в кримінальному провадженні. Вісник Академії адвокатури України. 2015 р. URL: http://old.univer.km.ua/statti/4.Khmelevska_ N. V._ Strategiya_zabezpechennya_pravovoi_dopomogi_advokatom_u_kriminalnomu_ provadzhenni.pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Уштаніт О. М.
студентка 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ДОТРИМАННЯ ГАРАНТІЙ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні інститут української адвокатури постає перед нагальною потребою послідовного запровадження в законодавстві гарантій адвокатської діяльності та їх практичної реалізації. Держава, закріпивши за адвокатом обов'язок щодо надання ним професійної правничої допомоги, повинна забезпечувати його відповідним комплексом гарантій для ефективного та належного надання такої допомоги. Актуальність даної проблеми проявляється в тому, що на законодавчому рівні за адвокатом закріплюється значний перелік гарантій здійснення ним професійної діяльності, проте відсутність належного механізму реалізації багатьох з них, фактично вказує на їх декларативність [1]. З метою забезпечення своїх прав та інтересів адвокати мають протистояти будь-яким спробам посягання на їх незалежність і бути принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків.

Наразі в Україні існують всі умови для подальшого реформування інституту адвокатури, але недостатня відповідність українського законодавства міжнародним стандартам у сфері організації надання правничої допомоги, відсутність механізму реалізації принципу рівності сторін у суді, а також відсутність реальної незалежності адвокатів завдають значної шкоди не лише інтересам адвокатів та їх клієнтів в окремій справі, але й системі правосуддя в цілому, а відтак – суспільству й державі.

Відповідно до 23 ст. Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законами, закріплюються основні гарантії адвокатської діяльності [2]. Саме тому кожний адвокат, окремі групи адвокатів та органи адвокатського самоврядування мають право вимагати від держави створення дієвої системи гарантій адвокатської діяльності та її практичного провадження. Насправді ж недоліки правового забезпечення гарантій породжують низку порушень, зокрема, таких як протиправний вплив на адвоката, порушення щодо нього кримінального переслідування, протиправний доступ до адвокатської таємниці та її розкриття, усунення адвоката від захисту та представництва клієнта тощо. Неодноразово фіксуються випадки звернення адвокатів із заявами про вчинення щодо них кримінальних порушень стосовно посягання на професійні права

та гарантії адвокатів. Найрозповсюдженішими з них є: втручання в діяльність захисника чи представника, погроза або насильство, посягання на життя, а також умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

Серед гарантій професійної діяльності адвоката важливе місце займає особливий порядок проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій та заборона проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності (п. 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Проте протиправний обшук, пов'язаний з виконанням адвокатом функцій по наданню правничої допомоги клієнту, став частою практикою правоохоронних органів. Вилучення адвокатського досьє та інформаційних носіїв недопустимо з позиції невтручання в діяльність адвоката, оскільки містить в собі злочинний вплив на правову позицію сторони захисту у кримінальному провадженні та свідчить про недотримання вимог конфіденційності між адвокатом та клієнтом. Однією з основних гарантій збереження адвокатської таємниці під час проведення вказаної слідчої дії є закріплення норми про необхідність присутності представника ради адвокатів регіону. Для забезпечення участі такого представника службова особа, яка проводитиме відповідну слідчу дію, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону. На жаль, чинне законодавство не визначає ані строку, ані порядку такого повідомлення, внаслідок чого службова особа практично обходить ці гарантії адвокатської діяльності [3]. Розв'язанням цієї проблеми є необхідність наділення такого представника повноваженнями, які б надали йому можливість запобігти втручанню в адвокатську таємницю та належне закріплення цих повноважень на законодавчому рівні.

Отже, на підставі вищевикладеного можна дійти висновку, що забезпечення гарантій діяльності, збереження незалежності професії та підвищення професійних стандартів адвокатів є основною проблемою для фіксації та розслідування українським законодавством. Недотримання основних гарантій діяльності адвокатів набувають все більшого поширення. Через порушення прав адвокатів порушуються і права людини, яка по суті є незахищеною від держави. Невизнання правоохоронними органами та судом професійних прав адвоката як незалежної та гарантованої Конституцією та законами України професійної діяльності носить системний характер, що призводить до порушення її гарантій. Держава, першочергово, повинна забезпечити реалізацію права людини на правову допомогу та створити необхідні умови для реалізації державних гарантій адвокатської діяльності. Оскільки, якщо ми втратимо найбільш демократичний інститут у країні – адвокатуру, ми втратимо і державність.

Список використаної літератури:

1. Заборовський В. В. Деякі практичні проблеми реалізації гарантій адвокатської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія: Право. 2011. Вип. 50. С. 152.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text
3. Афанасієв Р. В. Проблеми правового регулювання окремих гарантій адвокатської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2014. Вип. 24. Т. 4. С. 151- 155.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Свида Олексій Георгійович***

Хмеленко К. М.
студентка 3-го курсу ННІ права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

АДВОКАТ ДИТИНИ

Протягом багатьох століть права дітей не визначалися та не відокремлювалися як окрема правова категорія і тільки у XX сторіччі розпочався процес їх офіційного закріплення. Конвенція ООН про права дитини 1989 року – фундаментальний акт, що гарантує захист прав дитини та закладає основу для формування інституційної системи захисту прав дитини в Україні, обов'язковим суб'єктом якої є адвокат (правозахисник) дитини.

Ст. 55 Конституції України визначає, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом [1]. Дитина – це людина, що не досягла повноліття. Відповідно, вона може залучати адвоката (правозахисника) до захисту своїх прав у кримінальному, цивільному, адміністративному, господарському, конституційному провадженнях. Згідно з ч.1 ст. 60 Цивільно-процесуального кодексу України, законним представником у суді може бути адвокат або законний представник [2], згідно з ч.2 ст. 16 Кодексу адміністративного судочинства України, представництво в суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом [3], ідентична норма прописана у ч.2 ст. 16 Господарсько-процесуального кодексу України, згідно з ч.1 ст.20 Кримінально-процесуального кодексу України підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право

користуватися правовою допомогою захисника [4], а захисником є адвокат (ч. 1 ст. 45 КПК). Адвокат – це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5].

На думку С. Савицької, членкині правління ГО «Центр сімейно-правових досліджень», термін «адвокат дитини» не є законодавчо врегульованим на території України [6]. Ми вважаємо, що адвокат дитини – це окрема спеціалізація адвоката, який є представником дитини у випадках, передбачених п.9 ст.1 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та захисником підозрюваної, обвинуваченої, виправданої, засудженої дитини у кримінальному провадженні. Спеціалізація передбачає сегментацію сфер адвокатської діяльності, ця обрана адвокатом спеціалізована сфера є постійною та пріоритетною для нього, а також спеціалізація – це наявність у адвоката певних поглиблених (експертних) знань і навичок у відповідній, відмінній від інших, сфері адвокатської діяльності [7, с. 84].

Адвокат дитини є обов'язковим суб'єктом ювенальної юстиції (інституційна система захисту прав дитини у кримінальному провадженні), відповідно до Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх («Пекінські правила»). Національна стратегія реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року містить таке положення: «для вирішення існуючих проблем (стосовно досудового розслідування) необхідно запровадити єдині стандарти навчання захисників, які залучаються для надання правової допомоги дитині, яка є підозрюваною чи обвинуваченою» [8], тобто держава фактично визнає існування «адвоката дитини» як окремої спеціалізації адвокатури, однак не створює нормативно-правової бази для її регулювання. Хоча юридичне визнання цієї спеціалізації державою стане поштовхом до розвитку системи адвокатури та Children Law («Ювенального права») – комплексної міждисциплінарної галузі права.

У цьому контексті важливо розглянути питання мотивації – рушійної сили, що впливає на вибір адвоката стати саме правозахисником неповнолітнього. Порівняно з іншими спеціальностями адвокатури, такими як адвокат з господарських справ, нерухомості, зі спадкового чи земельного права та ін., захист та представництво прав дитини не є високооплачуваною діяльністю, що підтверджує Шенон Муді у своєму дослідженні. Американський науковець зазначив, що за даними звіту American Bar Association's 2019 року, основними проблемами мотивації адвокатів обирати спеціалізацію адвоката дитини є: 1) високе навантаження ("high caseloads"); 2) низький рівень заробітної плати ("low compensation"); 3) недостатня підготовка ("inadequate training"); 4) відсутність контролю ("lack of supervision") [9]. Ці проблеми є взаємопов'язаними. Детально розглянемо дві з них.

Низький рівень заробітної плати. Більшість адвокатів дитини у кримінальному процесі – це або адвокати, які надають правові послуги pro bono, або співробітники Центрів з надання безоплатної правової допомоги. На думку заступниці Міністра юстиції України з питань європейської інтеграції В. Коломієць, оплата праці працівників регіональних та місцевих центрів була чи не найнижчою серед бюджетних установ. Це призвело до того, що у 2021 році у понад 90 % працівників посадові оклади виявилися нижчими, ніж встановлена мінімальна заробітна плата у місячному розмірі. Відсутність відповідного адекватного зростання рівня оплати праці, як це має місце в інших державних установах, разом із зростанням навантаження призвело до демотивації працівників системи та відтоку найбільш кваліфікованих її кадрів [10]. Тобто рівень заробітної плати адвоката дитини не відповідає вимогам до його компетенції як спеціаліста.

Недостатня підготовка. Діяльність адвоката дитини, який представляє неповнолітнього у кримінальному процесі, вимагає володіння широким спектром знань та навичок. Наразі правозахисники, що працюють з дітьми, які стали свідками чи жертвами сексуального насильства, експлуатації, депортації, вербування чи інших злочинів на окупованих територіях України, потребують поглибленого вивчення кримінального права, психології, конфліктології, інших суміжних дисциплін, міжнародного та військового права (особливо Резолюції Ради Безпеки ООН 1261). Щодо обов'язкового поглибленого вивчення психології зазначимо, що згідно з європейськими стандартами, проведення допиту (опитування) неповнолітнього потребує присутності її юридичного представника та ще однієї особи на її вибір, однак присутність психолога не є обов'язковою вимогою [11]. Це ж стосується і адвокатів, що захищають обвинувачених чи підозрюваних у кримінальних справах або дітей. Крім того, специфіка адвоката дитини у справах про позбавлення батьківських прав, наприклад, вимагає від нього глибокого знання сімейного права, яке одночасно пересікається з кримінальним, адже згідно зі п. 6 ст.164 Сімейного кодексу України, підставою позбавлення батьківських прав може бути засудження матері, батька за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо дитини[12], і саме адвокат дитини представлятиме неповнолітнього-потерпілого у такому судовому процесі.

Виходить, що спеціальність адвоката дитини є не просто затребуваною, а й вимагає серйозної підготовки. Тому постає питання: хто і у який спосіб візьме на себе відповідальність займатися професійною підготовкою таких спеціалістів? Додамо, що лише теоретичних знань адвоката дитини недостатньо, адже їх практична підготовка є вимогою Ради Європи: п.15 Розділу IV Керівних принципів Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей «фахівці, які мають безпосередній контакт з дітьми, також повинні бути навчені спілкуватися з ними в будь-якому віці

та стадії розвитку, а також з дітьми, які знаходяться в умовах особливої вразливості»[13]. Наразі лише Вища школа адвокатури НААУ проводить курси підвищення кваліфікації адвокатів за напрямком «адвокат дитини», спираючись на практику країн Європи та США. Хоча, як ми згадували раніше, Національна стратегія реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року містить положення про запровадження єдиних стандартів навчання адвокатів дитини.

На нашу думку, держава має продумати мотивацію (заохочення) для адвокатів та/або майбутніх адвокатів обирати спеціалізацію адвоката дитини, і у тому числі, забезпечити гідний рівень заробітної плати працівникам Центрів з надання безоплатної правової допомоги, а також розробити та впровадити норми професійної теоретичної та практичної підготовки правозахисників дитини. Таким способом Україна наблизиться до юридичного визнання окремої спеціалізації «адвокат дитини» і одночасно до розвитку ювенального права (Children Law).

Отже, відповідно до національного законодавства України, неповнолітні мають право на судовий захист і залучення свого законного адвоката (правозахисника) до цього процесу. Адвокат дитини – це окрема спеціалізація адвоката, який є представником та захисником дитини. «Пекінські правила» встановлюють, що адвокат дитини – обов'язковий елемент ювенальної юстиції. Однак наразі в Україні не існує юридичного визнання цієї спеціалізації і відповідно, нормативно-правового регулювання діяльності правозахисника неповнолітнього. Окрему увагу державі слід приділити вирішенню основних проблем, що впливають на мотивацію адвоката обрати спеціалізацію «адвоката дитини». Пропонуємо також розробити програму комплексної підготовки адвокатів дитини для реалізації положення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року та вимог Ради Європи.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text

2. Цивільно-процесуальний кодекс України: Кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text

3. Кодекс про адміністративне судочинство : Кодекс України від 06 липня 2005 року № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text

4. Кримінально-процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#Text

6. Хто такий «адвокат дитини» та чи може він захищати права, свободи та інтереси дітей в суді? URL: https://www.youtube.com/watch?v=Og_MAoymNuw&ab_channel=%D0%92%D0%B8%D1%89%D0%B0%D0%A8%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%90%D0%B4%D0%B2%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%9D%D0%90%D0%90%D0%A3

7. Хотинська-Нор О. Спеціалізація як перспектива розвитку адвокатури в Україні. *Право України*. 2019. 96 с.

8. Про схвалення Національної стратегії реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року: Розпорядження Кабінету України від 18 грудня 2018 р. № 1027-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1027-2018-%D1%80#Text

9. Shannon Moody. Conceptualizing Attorney Motivation: A Study of the Representative for Parents and Children in the Child Welfare System. *Theses and Dissertations--Social Work. 39.* 2022. 147 p. URL: https://uknowledge.uky.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1041&context=csw_etds

10. Працівникам центрів БПД підвищать оклади. URL: https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/pratsivnykam-tsentriv-bpd-pidvyshhat-oklady/

11. Проєкт Ради Європи «Боротьба з насильством щодо дітей в Україні, Фаза II»: правовий аналіз роботи моделі «Барнахус» в Україні, Київ, 2021. URL: https://rm.coe.int/legal-analysis-ukr-web/1680a317f5

12. Сімейний кодекс: Кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text

13. Керівні принципи Комітету міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей від 17 листопада 2010 року. Видавництво Ради Європи. URL: https://rm.coe.int/16804c2188

Науковий керівник: *професор, доктор юридичних наук, професор кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Заслужений юрист України* ***Наливайко Лариса Романівна***

Хрусталенко Р. Р.
студент 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ ТА АДВОКАТУРИ

Принципи – це керівні засади, на яких ґрунтується діяльність певного органу або правового інституту. В роботі прокуратури і адвокатури є спільні завдання, в тому числі зміцнення законності та правопорядку в нашій країні, отже і засади діяльності в певній мірі співпадають. Проте, є суттєві відмінності в переліку засад організації та діяльності прокуратури та засад адвокатури, отже, це питання потребує детального аналізу.

У статті 3 «Діяльність прокуратури ґрунтується на засадах» Закону України «Про прокуратуру» передбачено, що органи прокуратури України здійснюють свою діяльність на засадах: 1) верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; 2) законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; 3) територіальності; 4) презумпції невинуватості; 5) незалежності прокурорів, що передбачає існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків; 6) політичної нейтральності прокуратури; 7) недопустимості незаконного втручання прокуратури в діяльність органів законодавчої, виконавчої і судової влади; 8) поваги до незалежності суддів, що передбачає заборону публічного висловлювання сумнівів щодо правосудності судових рішень поза межами процедури їх оскарження у порядку, передбаченому процесуальним законом; 9) прозорості діяльності прокуратури, що забезпечується відкритим і конкурсним зайняттям посади прокурора, вільним доступом до інформації довідкового характеру, наданням на запити інформації, якщо законом не встановлено обмежень щодо її надання; 10) неухильного дотримання вимог професійної етики та поведінки [1].

На відміну від законодавства про прокуратуру, де назви принципів викладено досить розмито, у ст. 4 «Принципи та засади здійснення адвокатської діяльності» Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відповідні положення окреслені більш кратко. Зокрема, передбачено: адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [2].

Якщо порівнювати принципи організації і діяльності прокуратури та адвокатури, можна помітити, що спільними для обох правозахисних структур

є принципи законності та незалежності. Інші принципи – специфічні та у загальному вигляді відображають особливості кожної із систем.

Щодо правового закріплення принципів законності та незалежності, можна виявити певні закономірності. Якщо принцип законності визначається основою діяльності широкого кола правоохоронних органів, то принцип незалежності зафіксований у значно меншій кількості норм щодо прокуратури, адвокатури та судової влади.

На жаль, упродовж останнього часу саме незалежність і законність як принципи діяльності прокуратури та адвокатури стали об'єктом найбільшої кількості посягань і порушень.

У загальному розумінні незалежність як принцип організації і діяльності прокуратури передбачає реалізацію повноважень прокурора незалежно від будь яких органів державної влади, громадських об'єднань, фізичних чи юридичних осіб, існування заборони втручання у роботу органів прокуратури чи перешкоджання їх діяльності. Особливістю посягань на незалежність органів прокуратури став перехід від прихованих, завуальованих форм тиску чи протидії до демонстративно відкритих, групових та озброєних форм втручання із залученням політичних і кримінальних елементів [3].

Збільшилася й кількість посягань на незалежність адвокатів при здійсненні професійної діяльності. До традиційних порушень, зокрема у вигляді завдання тілесних ушкоджень адвокатам, спроб розкрити адвокатську таємницю й усунути адвоката від захисту шляхом безпідставного допиту як свідка, вилучення документів, що містять адвокатську таємницю, додалися нові форми деструктивних дій, серед яких хотілося б відзначити намагання вплинути на роботу одного з вищих органів адвокатського самоврядування – Ради адвокатів України (РАУ).

Законність є універсальним принципом діяльності прокуратури й одночасно відображенням її соціальної місії, мети функціонування. Зміст законності полягає у здійсненні прокурорами своїх повноважень на підставі додержання Конституції України та чинних на території держави законів у межах своєї компетенції. Порушення незалежності прокуратури відразу позначається на стані забезпечення законності в її роботі. Частішають випадки, коли під впливом натовпу звільняються особи, затримані за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень.

Провідна роль у забезпеченні законності в діяльності прокурорів належить вищестоящим керівникам органів прокуратури та судам. Практика свідчить про необхідність посилення уваги до дотримання прокурорами вимог закону.

Зміст принципу законності в діяльності адвокатів має певні особливості. Для адвокатів встановлено певні вимоги щодо дотримання законності на стадіях прийняття доручення клієнта, виконання доручення клієнта та у відносинах із судом й іншими учасниками судового провадження. Так, окрім

встановлених обов'язку використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб і обов'язку дотримуватися чинного законодавства України, Правилами адвокатської етики визначено й низку заборон для адвоката [3].

Разом із тим, порушення законності в діяльності адвокатів не є поодинокими. Ймовірно, це пов'язано з національним менталітетом, соціальний запит якого часто полягає в очікуванні від адвоката уміння вирішувати питання не так правовими, як неформальними методами.

На підставі проведеного аналізу можна дійти висновку, що спільними для прокуратури та адвокатури принципами організації і діяльності є законність та незалежність. В умовах складної суспільно-політичної ситуації і воєнного стану належне забезпечення цих принципів викликає певні труднощі. Вважаємо, що вказані проблеми повинні вирішуватись комплексно, з використанням сучасних правових та із застосуванням потенціалу соціально-культурних, інформаційних і політико-ідеологічних механізмів.

Список використаної літератури:

1. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

3. Іваницький С. Принципи організації і діяльності прокуратури та адвокатури: зміст і співвідношення. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України.* № 2. 2014. С. 52-59. URL: http://chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/2-2014/ivanitskiy.pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Цеюкова А. С.
студентка 2-го курсу магістратури
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВО НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ: НЕДОЛІКИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Адвокатський запит є одним із механізмів, що гарантує надання кваліфікованої юридичної допомоги, та одним із головних інструментів формування так званої «доказової бази», який адвокати повсякчас використовують у процесі здійснення професійної діяльності.

Адвокатська монополія збільшує вимоги до ефективності та високого рівня якості послуг адвокатів. Але наявність недоліків у практичній реалізації права на адвокатський запит суттєво ускладнює, а в багатьох випадках взагалі унеможливлює, надання адвокатської допомоги на професійному рівні. У зв'язку з цим актуальним є дослідження та виявлення практичних проблем, пов'язаних з реалізацією права на адвокатський запит, та шляхів їх вирішення.

Першим важливим аспектом є визначення переліку документів, необхідних для підтвердження правового статусу адвоката. Дане питання регламентується абз. 2 ч. 1 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон), де вказано, що до адвокатського запиту додаються посвідчені адвокатом копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Вимагати від адвоката подання інших документів забороняється [1]. Однак, на практиці виникають ситуації, коли адвокату відмовляють у наданні відповіді на адвокатський запит у зв'язку з відсутністю договору про надання правової допомоги. Щодо можливості додавання договорів про надання правової допомоги до адвокатських запитів у науковій юридичній літературі зазначається про те, то деякі науковці заперечують її як таку, виходячи насамперед з необхідності додержання адвокатської таємниці. Однак така позиція не знаходить підтримки повною мірою вченими, які визнають договір про надання правової допомоги єдиною підставою здійснення адвокатської діяльності, що врегульовує взаємовідносини адвоката із своїм клієнтом, а тому у випадку якщо ні клієнт, ні адвокат не ставлять собі за мету дотримання адвокатської таємниці, яка може міститися в умовах такого договору, він може використовуватись адвокатом для підтвердження своїх повноважень (насамперед, що стосується можливості застосування витягу з договору) та не ускладнюватиме в деяких випадках реалізацію професійного права на запит (в аспекті необхідності оформлення довіреності чи ордеру адвоката) [2, с. 336-337].

Що стосується документів, варто також звернути увагу на коректність заповнення ордеру, зокрема зазначення назви органу, в якому адвокат надає правову допомогу. Не слід забувати і про належне засвідчення копій свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. Хоча зараз все частіше ширяться дискусії щодо того, аби взагалі виключити його з переліку документів, які додаються до адвокатського запиту, оскільки інформацію про адвоката можна отримати у Єдиному реєстрі адвокатів України. Також слід пам'ятати і про те, що, незалежно від того, складений запит особисто адвокатом чи його помічником, у вихідних даних про запитувача має міститися інформація саме про адвоката, і запит має бути підписаний адвокатом.

Останнім часом трапляються непоодинокі випадки відмови в розгляді адвокатських запитів через відсутність у них конкретизації посади, прізвища, ім'я, по-батькові керівника органу (підприємства, організації, установи), якому адресовано адвокатський запит. Аналіз приписів Закону дає підстави вважати, що він не містить норми щодо такого обов'язку адвоката. Однак у цьому контексті варто звернути увагу на рішення РАУ № 122 від 30.08.2014 р. «Про затвердження роз'яснень з питань, які виникають при оформленні адвокатського запиту», у якому наголошено, що зазначення прізвища, ім'я, по батькові керівника органу (підприємства, організації, установи), якому адресовано адвокатський запит, є необхідним, у тому числі в разі притягнення особи до адміністративної відповідальності [3].

Наступним негативним аспектом, який впливає на реалізацію адвокатом права на адвокатський запит, є відсутність в українському законодавстві можливості його подання в електронній формі. Недосконалим вбачається положення Закону, який розглядає адвокатський запит виключно як письмовий документ. У разі необхідності витребування електронного доказу більш прийнятним видається і направлення запиту у такій же формі. Така можливість, як слушно зазначається у науковій юридичній літературі, суттєво скоротила б не тільки строки отримання інформації, але й витрати, пов'язані з цим [2, с. 338].

Ще одним важливим моментом є чітко встановлений Законом строк для надання адвокату відповіді на його запит, що становить п'ять робочих днів з дня отримання адресатом. Якщо запит стосується інформації, яка має значний обсяг чи вимагає пошуку інформації серед значної кількості даних, строк може бути продовжений до двадцяти робочих днів. У цьому аспекті, слід погодитися з тим, що категорії «значний обсяг інформації» або «значна кількість даних» є оціночними, що може мати поганий наслідок для ефективності даного засобу отримання інформації [4, с. 34]. Посадові особи, яким направлено запит, часто зловживають цим, і продовжують строк для надання відповіді.

Проблемне питання, на яке також слід звернути увагу, полягає в тому, що законодавством України не передбачено оплати за надання інформації чи

документів на підставі адвокатського запиту, але водночас абз. 3 ч. 2 ст. 24 Закону передбачає обов'язок адвоката відшкодувати витрати на копіювання та друк документів обсягом більше як десять сторінок. Для стягнення плати у суб'єкта владних повноважень повинен бути затверджений власний нормативний документ, що містить розрахунок його фактичних витрат, виходячи з вартості паперу, витратних матеріалів для копіювання тощо. З цього приводу експерти зазначають про часті випадки відмови адвокатам у належному розгляді адвокатського запиту, оскільки останній не містить так званих «гарантій» від адвоката щодо відшкодування витрат на копіювання та друк документів, мотивуючи таку відмову невідповідністю адвокатського запиту вимогам Закону. Погоджуємося з тим, що такий підхід у розумінні положень Закону не можна вважати правильним, оскільки, по-перше, Законом не передбачається така підстава для відмови у наданні інформації та/або документів; по-друге, обов'язок щодо відшкодування будь-яких витрат у адвоката настає тільки тоді, коли його адвокатський запит підлягає задоволенню і, зрештою, направляючи адвокатський запит, адвокат об'єктивно не може заздалегідь передбачити результати його розгляду, а тим паче передбачити, що обсяг виготовлених документів складатиме більше ніж десять сторінок [5].

Однак, чи не однією із найпроблемніших для адвокатів є практична реалізація положень ст. 24 Закону, за якими на суб'єктів інформаційних відносин, до яких спрямований адвокатський запит, не покладений обов'язок надання інформації з обмеженим доступом і копій документів, у яких міститься така інформація. У цьому контексті слід зауважити, що, попри те, що за загальним правилом, інформація з обмеженим доступом або документи, що її містять, не може бути надана на адвокатський запит, з огляду на заборону, встановлену ч. 2 ст. 24 Закону, така заборона не є абсолютною і залежить від правильного формулювання адвокатом вимог запиту та надання підтвердження згоди клієнта на збір такої інформації.

Зрештою, якщо адвокат зіштовхнувся з відмовою від надання інформації на адвокатський запит, несвоєчасним або неповним наданням інформації, наданням інформації, що не відповідає дійсності, *у нього* є можливість звернутися із заявою про притягнення особи до адміністративної відповідальності. Однак, як зазначають експерти, тут також є свої недоліки: повільне реагування голів ради адвокатів на такі звернення та затягування складення протоколів, внаслідок чого багато справ закриваються судами у зв'язку із закінченням строків притягнення до адміністративної відповідальності (3 місяці з дня вчинення правопорушення); протоколи часто складаються з порушеннями, що є підставою повернення їх на доопрацювання, що знову ж таки може призвести до порушення вказаних строків [6]; закріплення незначного розміру штрафу (від п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

Підсумовуючи, слід зауважити, що адвокатський запит – це необхідний та значущий інститут гарантій адвокатської діяльності в Україні, який відіграє

важливу роль при захисті інтересів клієнтів. Але, на жаль, маємо констатувати, що наразі існують певні проблеми із повноцінною реалізацією адвокатом права на запит. Щоб одне із найважливіших прав адвоката не перетворилось на декларативну норму, на нашу думку, потребують вдосконалення положення чинного законодавства щодо встановлення чітких вимог до змісту адвокатського запиту та порядку його оформлення; щодо можливості подання адвокатського запиту в електронній формі; щодо визначення критеріїв, які підпадають під поняття «значний обсяг інформації», що може бути підставою для продовження адресатом строку на надання відповіді на адвокатський запит; щодо визначення чіткого порядку відшкодування адвокатом фактичних витрат на копіювання та друк, у разі якщо задоволення адвокатського запиту передбачає виготовлення копій документів обсягом більш як десять сторінок, зокрема шляхом зобов'язання уповноважених органів та осіб надати адвокату інформацію у строк, передбачений законом, із додаванням рахунку, який у подальшому повинен оплатити адвокат; щодо збільшення розміру штрафів за за неправомірну відмову в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у відповідь на адвокатський запит.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 27. Ст. 282.

2. Заборовський В. В., Манзюк В. В. Документальне підтвердження правового статусу адвоката як необхідна умова реалізації права на запит. *Науковий вісник УжНУ. Серія «ПРАВО»*. 2021. Вип. 64. С. 335-340.

3. Рішення РАУ № 122 від 30.08.2014 р. «Про затвердження роз'яснень з питань, які виникають при оформленні адвокатського запиту». Збірка рішень Ради адвокатів України за 2012-2017 роки. URL: http://raro.in.ua/attachments/article/496/zbirka_rishen.pdf (дата звернення: 23.10.2022).

4. Грабовський Ю. Л. Адвокатський запит як засіб отримання адвокатської інформації. *Інформація і право*. 2015. № 2 (14). С. 32-38.

5. Коли не діє адвокатський запит. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/koli-ne-die-advokatskiy-zapit.html (дата звернення: 23.10.2022).

6. Прудкий О., Гутник І. Адвокатський запит: ефективність інструменту. URL: https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova- praktika/advokatskiy-zapit-efektivnist-instrumentu.html (дата звернення: 23.10.2022).

Науковий керівник: *доцент, доктор юридичних наук, професор кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка* ***Стефанчук Марина Миколаївна***

Шаркова Д. Д.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИДИ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ, ЩО НАДАЄТЬСЯ АДВОКАТОМ

На сьогоднішній день питання про поняття та види правової допомоги залишаються актуальними. Багато дослідників звертають свою увагу на види правової допомоги, наданої адвокатом і на цих основах виникають наукові дискусії. Ця тема розглядалася у працях Н. М. Бакаянової, А. Д. Бойка, С. Ф. Сафулька, О. Д. Святоцького, К. І. Скловського, Д. В. Фіолевського та інших.

Право на правову допомогу регламентуються в ст. 59 Конституції України «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» [1]. Для належного захисту осіб у ст. 19 закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплені види адвокатської діяльності [2].

Взагалі, правова допомога – це надання правових послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення [3]. Адвокати, крім того, надають безоплатну правову допомогу тим, хто її потребує.

За ст. 1 закону України «Про безоплатну правову допомогу», безоплатна правова допомога – допомога, яка гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок державних коштів. Така допомога поділяється на первинну та вторинну. Первинна правова допомога, відповідно до ст. 8 вищезазначеного закону полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Тобто тут адвокат не є основним суб'єктом її надання, але він може набути такий статус, якщо органи місцевого самоврядування укладуть з ним договір. Вторинна правова допомога, згідно із ст. 13 закону України «Про безоплатну правову допомогу», полягає в захисті особи, представництва її інтересів в суді, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами та складення документів процесуального характеру) [3].

Аналізуючи правові норми закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», в яких закріплені види адвокатської діяльності, їх можна об'єднати в такі три групи:

– захист;
– представництво;

– інша правова допомога [2]. Вважаємо доцільним охарактеризувати кожний із цих видів адвокатської діяльності окремо.

Захист – це вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення;

Представництво – це вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків особи в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні;

Правова допомога загалом – це вид адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів особи, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення.

Слід зазначити, що наведений в законі перелік видів адвокатської діяльності не є вичерпним. Адвокат може здійснювати інші види адвокатської діяльності не заборонені законом.

Таким чином можна зробити висновок, що адвокат в усіх суспільних відносинах є захисником тих осіб, що потребують допомоги. Така допомога може надаватись не тільки в судових засіданнях, а й перед фізичними та юридичними особами, органами виконавчої влади, де адвокат надає правову інформацію, роз'яснення. Адвокат є професійним юристом досить широкого профілю, який може спеціалізуватися в тій чи іншій галузі права Отже, адвокат має виступати «щитом», який оберігає приватний інтерес осіб від надзвичайних умов держави та помилок правосуддя.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076–17/

3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Шестакова А. Е.
студентка 2-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відповідно до статті 9 Конституції України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України є частиною внутрішнього законодавства. Саме тому, в процесі здійснення професійної діяльності адвоката, окрім положень чинного національного законодавства, адвокат повинен враховувати норми міжнародно-правових актів.

Слід відзначити, що у правовій науці міжнародно-правові стандарти в сфері здійснення адвокатської діяльності поділяються на дві групи [1, с.226].

Щодо першої групи, то до її складу входять такі міжнародні акти, які характеризуються загальним характером та опосередковано регулюють діяльність адвокатури. До цієї групи актів варто було б віднести Загальну декларацію прав людини, Конвенцію про захист прав та основоположних свобод, Міжнародний пакт про громадські та політичні права, а також інші акти, які врегульовують процедуру затримання, тримання під вартою (Звід принципів захисту осіб, затриманих або тих, що перебувають в умовах тюремного ув'язнення). Дані акти містять загальні норми адвокатської діяльності, зокрема, право на захист та професійну правничу допомогу, справедливий судовий розгляд, основні принципи діяльності адвокатури в цілому.

Відповідно до ч.1 ст.11 Загальної декларації прав людини, держава має забезпечувати усі можливі умови захисту для осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення [2]. В той же час, в положеннях статті 3 Конвенції про захист прав та основоположних свобод та статті 14 Пакту про громадські та політичні права, кожна особа, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення має право на захист, зокрема, самозахист та захист

обраним захисником. Положення цих норм також містять гарантію для малозабезпечених осіб. Так, особи, яким не вистачає коштів на отримання послуг із надання професійної правничої допомоги, мають право на отримання такої допомоги за рахунок держави [3].

Окремої уваги заслуговує Звід принципів захисту осіб, затриманих або тих, що перебувають в умовах тюремного ув'язнення, де у пункті 17 зазначається про те, що кожна затримана особа має право на професійну правничу допомогу з боку адвоката.

Другу групу складають спеціальні правові норми, які регулюють доволі широкий ряд питань, а саме:

1. Вимоги до адвокатів;
2. Організацію діяльності інституту адвокатури;
3. Норми, що закріплюють права та свободи адвоката, а також його професійні обов'язки;
4. Норми, що закріплюють підстави та порядок притягнення адвоката до відповідальності тощо.

Спеціальні міжнародно-правові норми, що регулюють діяльність адвоката містяться в доволі широкому колі правових актів, до яких варто було б віднести:

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн ЄС;
2. Основні положення про роль адвокатів.
3. Хартія ЄС про основні права.

Так, наприклад, звертаючись до Хартії ЄС про основні права, можна побачити формальне закріплення основних стандартів в сфері адвокатської діяльності. До таких стандартів варто було б віднести свободу та незалежність адвоката, таємницю адвокатської діяльності, попередження конфлікту інтересів, захист клієнтських інтересів, законність, компетентність тощо [4, с.55].

Якщо звертатися до Загального кодексу правил адвокатів країн ЄС, то він також встановлює доволі широкий перелік правил адвокатської етики, якими адвокат повинен керуватися в процесі своєї діяльності. Даний акт також визначає основні засади, на основі яких будуються взаємовідносини між адвокатом та клієнтом. Також акт встановлює:

1. Гарантування адвокатом довірчих відносин;
2. Особливості рекламної діяльності адвоката;
3. Особливості гонорарної політики адвоката;
4. Поєднання адвокатської діяльності із іншою;
5. Особливості професійного страхування тощо [5, с.240].

Говорячи про міжнародно-правові стандарти в сфері адвокатської діяльності, необхідно зазначити, що вони можуть бути закріплені як на глобальному (в рамках ООН) так і на регіональному (наприклад, в рамках ЄС) рівнях. При цьому, такі акти слугують основами, на базі яких держави

здійснюють побудову власного, національного законодавства у даній сфері в цілому.

Отже, можна дійти до висновку про те, що міжнародно-правові стандарти в сфері адвокатської діяльності являються загальновизнаними світовою спільнотою засадами, на основі яких відбувається організація та діяльність інституту адвокатури. Вони можуть формуватися як на глобальному так і на регіональному рівні та наділяються універсальним характером. Універсальність даних стандартів полягає в тому, що такі стандарти повинні бути враховані при розбудові інституту адвокатури в цілому.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н. М. Міжнародні стандарти адвокатури: поняття, система, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 2. С. 226-229.

2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 26.10.2022)

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року. Ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 26.10.2022)

4. Вільчик Т. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. *Право України*. 2019. С.54-69

5. Жукорська Я. М. Міжнародно-правове регулювання діяльності адвокатури: загальні засади. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2014. Вип. 1. Том 3. С. 238-241.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Шиманська А. В.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ

Поняття адвокатської діяльності означає належну професійну діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту [2]. Набуття статусу адвоката вимагає від особи

особливих якостей, які дозволять в повній мірі виконувати всі покладені на неї обов'язки. Тобто адвокат повинен відповідати певній соціально-психологічній ролі.

Перша особливість професійної діяльності адвоката з психологічної точки зору полягає у високому рівні відповідальності. Постійна взаємодія з людьми вимагає дотримуватись ділового етикету, транслювати повагу до професії адвоката у суспільстві. Відповідна поведінка повинна бути присутньою не тільки у професійній діяльності адвоката, а й у інших сферах (громадській, публіцистичній). Важливими є комунікативні здібності, які включають: здатність встановлювати психологічні контакти, підтримувати їх; проникливість, здатність розуміти внутрішній світ іншої людини; здатності до співпраці, досягнення компромісу, вирішення конфліктних ситуацій; вільне володіння вербальними та невербальними засобами спілкування. Навички ораторського мистецтва проявляються у промові адвоката у судовому процесі.

У своїй роботі адвокати керуються законами, підзаконними нормативно-правовими актами, також дотримуються присяги та Правил адвокатської етики. Так, за порушення правил адвокатської етики покарання буде менш суворим (існує варіативність покарання), ніж за порушення присяги адвоката (може застосовуватись позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю). Проте, адвокат має можливість вільно обирати засоби організації та способи виконання роботи, узгоджуючи їх із нормами законодавства.

Друга особливість роботи адвоката полягає у частій емоційно-нервовій напруженості, великому потоці інформації, великому об'ємі документації, тобто досить часто виникають емоційні та інтелектуальні навантаження. Зважаючи на такі умови роботи важливими є розвинена стресостійкість, працездатність, вміння мобілізувати свої сили у потрібний момент.

Третя особливість професійної діяльності адвоката обумовлена необхідністю встановлення довіри між клієнтом і адвокатом, на якій ґрунтується вся їх подальша взаємодія. Так, адвокат може надати повну професійну допомогу лише за умови, що він володіє всією потрібною інформацією. І клієнт може довірити персональні дані, коли він впевнений, що вони не будуть розголошені. В цьому полягає принцип конфіденційності, який є одним із найважливіших, системоутворюючих принципів. Адвокат повинен дотримуватись цього принципу, не піддаючись впливу різних сил, які можуть відвернути його від досягнення поставленої цілі та бути вольовою особистістю. Адвокат повинен мати свободу від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання в його діяльність з надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту або представництва клієнта, зокрема з боку державних органів, політичних партій, інших адвокатів тощо, а також від впливу своїх особистих інтересів [1].

Четвертою особливістю професійної діяльності адвоката є відсутність владних повноважень. Так як рішення в суді приймаються державними чиновниками, то для захисту клієнта адвокат має вміти застосовувати всі свої знання та навички для максимального пом'якшення вини або виправдання обвинуваченого. Адвокатська діяльність належить до підприємницьких видів діяльності, тобто це самозайнятість, отже, адвокат сам виплачує податки зі своєї діяльності та податки, пов'язані зі своїм працевлаштуванням, сам повинен забезпечити собі приплив клієнтів тощо [3].

П'ята особливість роботи адвоката полягає у володінні високим рівнем розумових здібностей, добре розвинутій довгостроковій та короткостроковій пам'яті, широким світоглядом, спостережливістю, адаптивністю, здатністю встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та ін.

Отже, для досягнення професійної майстерності адвокат повинен мати низку здібностей та критеріїв, які є визначальними для успішної адвокатської діяльності. Особливості роботи адвоката полягають не тільки у неухильному дотриманні ним законодавства, але й у великій кількості нюансів, які виникають через різноманітність та багатогранність ситуацій, з якими адвокат стикається у своїй роботі. Знання таких нюансів допомагає уникнути помилок, за які клієнт може вимагати відшкодування збитків або інших форм відповідальності адвоката.

Список використаної літератури:

1.Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 р. 09.06.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ rada/ show/n0001891-17#n4

2.Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

3.Профессиональная деформация личности юриста URL: http:// mylawsuit.ru/publ/dlja_vsekh/kultura_jurista/professionalnaja_deformaci ja_ lichnosti_ jurista/

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Шмалько С. Є.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДІЇ АДВОКАТА У СПРАВАХ ПРО ШАХРАЙСТВО

Кримінальні правопорушення проти власності займають одну із перших сходинок серед усіх видів кримінальних правопорушень. У світі, де новини це ритм життя кожного, часто миготять у стрічці ЗМІ випадки про витівки шахраїв. Згідно зі статистикою, шахрайство поширене як і серед звичайного населення, так і в бізнесі. У зв'язку з цим воно знаходиться поряд за кількістю заведених кримінальних проваджень з такими правопорушеннями як крадіжка та пограбування. Пов'язана така «популярність» з тим, що людина добровільно, без жодних зусиль та застосування сили, спочатку віддає гроші і навіть не підозрює, що вони йдуть прямо до рук злочинців. Крім того, часто складно відрізнити шахрайство від цивільно-правових відносин.

Адвокатська система будується на інтересі виграшу справи, тому адвокат не розмежовує моральні норми «добра та зла», а діє лише в інтересах свого клієнта. Кваліфікований адвокат мусить знати всі елементи розмежування ст. 185 ККУ, ст. 186 ККУ, які надто тісно пов'язані з ст. 190 ККУ, для запобігання непередбачуваних рішень у судовому процесі [1].

Хотілось би зазначити, що у справах про шахрайство найважливіше значення має етап, на якому адвокат приєднався до справи та почав вибудовувати лінію захисту для клієнта. В цьому випадку кримінальний адвокат може спочатку вибудувати оптимальну лінію захисту, уберегти клієнта від помилок і обману при дачі показань, не допустити залучення ряду доказів. Обов'язковими діями для кваліфікованого адвоката являється прогнозування результату справи та впливання на нього. Якщо матеріали передані до суду – в рази складніше. Шахрайство в багатьох аспектах схоже зі правопорушеннями в сфері економіки, але в силу наявності властивих тільки цій категорії особливостей і специфіки ведення таких справ, юристи виділяють їх з категорії економічних злочинів. Вивчаючи детальніше та аналізуючи, які дії повинен робити адвокат, можна зробити висновок, що, по-перше, ключовою відмінністю справ про шахрайство є їх обсяг і заплутаність. Характерною є велика кількість ідентичних епізодів і залучення значної кількості осіб. По-друге, правовий статус учасників кримінального провадження може не раз змінитися за час слідства. У визначенні покарання за шахрайство суд виходить з розміру збитків та обставин справи.

Слід відмітити і взяти до уваги, те, що максимально суворе покарання призначається в разі:

а) здійснення махінації в складі організованої групи;

б) дій за попередньою змовою;

в) обману з використанням службового становища.

Виокремимо основі задачі адвоката, які з великою вірогідністю можуть привести до успіху справи:

• розробка правової позиції і підготовка до дачі показань;

• підготовка документації;

• звільнення з-під варти;

• підготовка клієнта до допитів, інших слідчих дій;

• роз'яснення клієнту своїх прав при: допиті, експертизах тощо.

• контроль під час слідчих заходів;

• підготовка та подання доказів невинності клієнта;

• опротестування самої злочинності діяння, а також, показань свідків і потерпілих;

• робота в суді [2].

Отже, підсумовуючи вище зазначене, успіх у справі базується на довірі клієнта до адвоката та на адвокатському інтелекті, інтуїції та обізнаності у справах щодо шахрайства. Ключ виграшної справи в ефективній лінії захисту, яка спрацює та приведе до бажаного вироку суду.

Список використаної літератури:

1. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду провадженнях про злочини проти власності. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.01.2018 по 01.08.2019. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_KKS.pdf

2. Стаття 190. Шахрайство -– Кримінальний кодекс України | Protoco. URL: https://protocol.ua/ua/kriminalniy_kodeks_ukraini _stattya_190/

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Щур І. О.

студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ АДВОКАТІВ: СУТНІСТЬ ТА ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ АДВОКАТУРИ

Професія та діяльність адвоката стрімко зростає у популярності серед юристів та молоді у XXI столітті. Адвокатська професія викликає захват,

престиж та повагу у суспільстві. Однак слід чітко розуміти, що адвокатська діяльність не завжди супроводжується успіхом та стрімким кар'єрним зростанням вверх, професійна деформація це те, що може чекати як і професіонала у своєму ділі, так і новачка, який тільки ступає на цей шлях.

Професійна деформація є явищем, яке доволі часто почало траплятись у наукових працях та в суспільстві загалом. Як відомо, будь-яка професія не може гарантувати уникнення професійної деформації, оскільки це залежить від зовнішніх та внутрішньо особистісних чинників, від ступеня підготовки до роботи, неодмінно від самої людини та її стресостійкості.

Отже, під професійною деформацією адвокатів розуміється процес, який детермінується сукупністю мікро- і макросоціальних і суб'єктивних (внутрішніх) чинників, які поступово приводять до зміни якостей особи (стереотипів сприйняття, ціннісної орієнтації, характеру, способів спілкування і поведінки), які з'являються під впливом виконання професійної ролі адвоката. Кажучи простими словами – це деструктивна поведінка адвоката, що впливає та змінює його особистісні установки, принципи, думки, погляди та якості, та що призводить до погіршення його діяльності як фахівця перш за все [1, с.10].

Адвокатська етика покликана обґрунтувати зміст морального ідеалу юриста-адвоката, дослідити причини і форми деформацій моральнопрофесійної свідомості та запропонувати засоби їх подолання [2].

Щоб зрозуміти та визначити, у чому ж проявляється деформація адвоката, потрібно обов'язково з'ясувати причини її виникнення та появи. Аналіз літературних джерел та практики дає можливість виділити такі причини професійної деформації адвокатів:

– недостатня професійна підготовленість;
– зловживання своїм професійним становищем;
– схильність до хабарництва та іншої неправомірної вигоди;
– професійний егоїзм (зневажливе ставлення до своїх колег, небажання прислухатись до порад);
– недостатньо завершений процес соціалізації в юридичній сфері;
– недостатньо високі моральні та етичні якості, що вимагає від себе професія адвоката;
– фізичне та емоційне перенапруження [3].

Оскільки діяльність адвоката безпосередньо більшість часу пов'язана з людьми та спілкуванням із ними, адвокатська діяльність часто призводить до професійної деформації адвоката, порівняно із іншими неправничими професіями. Адже людина довіряє умовно свою долю адвокату та розраховує на позитивний результат та успіх у справі, з якою звернулась. Проте не завжди все йде успішно і адвокат повинен бути стресостійким та діяти згідно з стандартними вимогами та моделями поведінки адвокатської діяльності та етики, оскільки в разі відступу від етичних норм настання

деформації неминуче. Можна зробити висновок, що саме негативний вплив від професійної діяльності адвоката призводить до деформації та є корінням початку розвитку цього соціально-правового процесу.

До основних форм професійної деформації адвоката можна віднести:

1) самовпевненість у власній непогрішності при рішенні професійних задач і завищену самооцінку;

2) правовий нігілізм, який виявляється в зневажливому відношенні до ряду вимог закону, довільному тлумаченні закону і підзаконних нормативних актів;

3) засвоєння елементів кримінальної субкультури (кримінальних мір або «понять» кримінального жаргону, правил кримінального спілкування, звернення до іншої людини) і їх використовування в своїй діяльності;

4) спрощення ділового спілкування, що виражається в зниженні культури і етики спілкування, звернення до інших людей на «ти» і т.п.;

5) переоцінку, старих, звичних методів роботи і недооцінку необхідності упровадження нових методів;

6) професійний егоїзм, що часто блокує ефективну взаємодію з працівниками інших правоохоронних органів [4].

Професійна деформація призводить до однотипного мислення та вирішення справ при виконанні адвокатом своєї діяльності, небажання навчатись та розвивати нові професійні навички, а діяти лише шаблонно та за одними рамками, зневажливого та пафосного ставлення до клієнтів та колег. Це неодмінно викликає за собою втрату авторитету серед інших адвокатів, незадоволеність клієнтів та навіть втрата особистісної гідності та моралі.

Яскравий приклад професійної деформації можна привести стосовно адвоката, який працює у сфері кримінальних справ, тобто надає правову допомогу підозрюваним, обвинуваченим, підсудним та особам, які відбувають покарання. Оскільки такий адвокат працює в основному з порушниками закону, то він може почати мислити, думати та сприймати все як його клієнти. З цим потрібно неодмінно боротись і пам'ятати, що виступаючи захисником в кримінальних провадженнях, адвокат ніколи не повинен ототожнювати себе з його клієнтами та діяти як вони. Професійна деформація тут може проявитись у наступному: адвокат починає теж ставати порушником, при наданні послуг та правової допомоги клієнту шукати способи як обхитрити закон та обійти загальнообов'язкові норми закону.

Вплив професійної деформації негативно впливає на розвиток адвокатури України в цілому, адже якщо не усувати причин, з яких розпочинається професійна деформація адвоката, то рівень якості надання послуг та професійні навички адвокатів України впадуть до достатньо низького рівня. Також професійна деформація адвоката впливає на рівень задоволеності суспільства та громадян України адвокатурою як суспільно

важливого правового інституту. І безсумнівно, професійна деформація буде заплямовувати кар'єрний шлях багатьох успішних адвокатів, які не витримали напруги та перенавантаження при здійсненні професійних обов'язків.

Для того, щоб уникнути професійної деформації, багато науковців та вчених радять створювати у колективі був сприятливий психологічний настрій, впровадити сеанси з психологом для адвокатів, виділяти достатню кількість годин для відпочинку адвокату та достатню кількість відпусток, надавати гідні соціальні гарантії для адвокатів з великим стажем, а також доручати обсяг роботи в розумних та адекватних межах і здійснювати детальний нагляд за дотримання правил адвокатської етики. Крім того, обов'язковою гарантією усунення професійної деформації є гідно оплачувана праця згідно з досвідом та старанністю безпосередньо конкретного адвоката.

Отже, під професійною деформацією слід розуміти негативний вплив на професійну поведінку, етику та особисту мораль адвоката при здійсненні ним своєї діяльності, тобто при здійсненні адвокатської діяльності. В поведінці спостерігається зникнення позитивних якостей адвоката та поява негативних психічних змін. Адвокатська етика, яку адвокати при складенні присяги беруть зобов'язання дотримуватись як у професійному так і у приватному житті, відіграє важливу роль, щоб явище професійної деформації не спіткнуло адвокатів на їх шляху та не згубило особистісну мораль та гідність.

Список використаної літератури:

1. Нестеренко О. М. Аналіз особливостей деформації правової свідомості у професійному середовищі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Сер.: Юриспруденція. 2017. № 25. С. 10-12.

2. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. – Одеса : Фенікс, 2020. 127 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua

3. М'якота О. Професійна деформація правників: причини, «симптоми» та профілактика. Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді: зб. тез доп. І Міжнар. студ. наук. конф.; відп. за вип. А. В. Грубінко. Тернопіль. Вектор, 2017. Секції 1-2. С. 99-103. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/ bitstream/316497/19288/1/99-103.pdf

4. Психологічний зміст професійної деформації адвокатів. Загальнотеоретичні проблеми адвокатології. *Юридична бібліотека України.* URL: http://mego.info/

Науковий керівник: *професор, доктор юридичних наук, в.о. завідувача кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Бакаянова Нана Мезенівна***

Язаджи В. С.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ КВАЛІФІКОВАНОГО ЦИФРОВОГО ПІДПИСУ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 року в Україні було введено воєнний стан [1]. Такі форс-мажорні обставини, як війна, впровадження карантину на території України з метою запобігання поширенню COVID-19 та багато інших індивідуальних чинників ускладнюють нормальне функціонування держави в цілому та окремих її суб'єктів – адвокатів у тому числі. Тому питання діджиталізації набуває більшої актуальності з кожним днем – починаючи з отримання е-послуг у смартфоні за 5 хвилин і закінчуючи дистанційним спілкуванням з державними органами у режимі онлайн.

Ініціатива впровадження електронного документообігу та перехід подачі документів є дуже вдалим рішенням українського уряду з наступних причин – це сприяє збереженню даних на цифрових носіях усіх учасників процесу та дозволяє економити простір на робочих місцях; надходження електронного документу проходить швидше, ніж у паперовій формі та дозволяє економити екологічні ресурси; дані документи прирівнюються до оригіналів за умови підписання їх кваліфікованим цифровим підписом (далі – КЦП). Проте, даний механізм функціонує в Україні невеликий проміжок часу та знаходиться ще на стадії доопрацювання, тому наші законодавчо закріплені положення на практиці стикаються з певною кількістю проблем.

Адвокатська діяльність тісно пов'язана з електронним документообігом. Одним із видів спілкування адвокатів з державними органами є адвокатські запити, що можуть подаватись в цифровому форматі за допомогою електронного ресурсу інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний кабінет». Так, відповідно до статті 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатський запит – це письмове звернення адвоката до органу державної влади, органу місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту [2].

До адвокатського запиту додаються адвокатом посвідчені належним чином копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Порядок створення, використання й обміну електронними документами врегульовано Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» [3]. Зокрема, для підписання електронних документів використовують електронний підпис (КЦП та/або ЕЦП). Згідно з абзацом 5 статті 7 цього закону електронна копія електронного документа засвідчується у порядку, встановленому законом.

Так, відповідно до частини 4 статті 18 Закону України «Про електронні довірчі послуги» кваліфікований електронний підпис (далі – КЦП) – має таку саму юридичну силу, як і власноручний підпис, та має презумпцію його відповідності власноручному підпису [4].

Крім того, задоволення адвокатського запиту державним органом можливе тільки у випадку, якщо він підписаний автором за допомогою КЦП, а додані копії документів, в тому числі ордера та свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, «засвідчені належним чином».

Так, поняття завірених належним чином електронних документів у чинному законодавстві є досить розмитим та неврегульованим. З даної тези можна зробити наступний висновок – якщо завдяки КЦП підписано лише адвокатський запит без додатків, а додані документи також мають бути завірені належним чином в електронному форматі, то виникає питання, як урегульована дана процедура, адже дія закону не поширюється на переведене у цифрову форму зображення власноручного підпису на документі, що відскановано та переведено таким чином в електронну форму. Не зрозуміло, чому додані до адвокатського запиту документи не можуть бути також завіреними таким чином, як сам адвокатський запит.

Перевірити, що КЦП стосується лише адвокатського запиту неважко, адже при отриманні даного документу державний орган отримує Протокол створення та перевірки кваліфікаційного та удосконаленого електронного підпису, в якому зазначені підписувач, його дані, сам підпис та підписаний документ – адвокатський запит, цілісність якого даним протоколом підтверджено або спростовано.

З приводу таких законодавчих прогалин виникають спори між державними установами, до яких безпосередньо направляється адвокатський запит з додатками до нього, та адвокатами, адже такі документи є неналежним чином завірені, на підставі чого органи державної влади можуть у встановлений законом строк, а саме п'ять днів з моменту отримання поданого документу, надати відповідь на адвокатський запит, відмовляючи у наданні запитуваної адвокатом інформації.

Таким чином, варто зазначити, що впровадження електронного документообігу в Україні – це гарна ініціатива, яка має низку переваг. В той же час, на нашу думку, необхідно законодавчо створити та закріпити єдину, для всіх обов'язкову процедуру подачі додаткових документів до адвокатського запиту, що є необхідним для організації процесу подачі адвокатами

адвокатських запитів. Це зробить неможливим ухилення державних органів та установ від подачі необхідної інформації за запитом адвокатам, якщо цей державний орган отримає належним чином сформованиий пакет документів в електронному форматі, що, у свою чергу, буде сприяти справедливому та всебічному розгляду спорів з цього питання.

Список використаної літератури:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України № 64/2022 від 24.02.2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397;

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text;

3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text;

4. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Яковишена В. В.
студентка 2-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ В УКРАЇНІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Сьогодні залишається актуальним питання законодавчого реформування адвокатури, оскільки, саме функціонування даного інституту, що здійснює захист прав та свобод людини дає нам змогу у повній мірі оцінити рівень демократизму та правової держави в цілому.

З моменту запровадження адвокатської монополії минув доволі великий проміжок часу, проте, правова оцінка даного питання та оцінка Закону України «Про внесення змін до Конституції України» який набрав чинності 02.06.2016 року є як ніколи актуальним.

Так, відповідно до статті 131-2 Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 02.06.2016 року, на інститут адвокатури покладено

функцію із надання професійної правничої допомоги. В той же час, виключно на адвоката покладено обов'язок щодо здійснення представництва інших осіб у суді, та обов'язок щодо здійснення захисту від кримінального обвинувачення в цілому [1].

Разом із тим, Закон містить ряд випадків, коли допускається представлення інтересів не тільки адвокатом. Так, не тільки адвокат, але й будь яка фізична особа, що досягла 18-ти річного віку та має повну цивільну дієздатність має право здійснювати представництво в суді у справах що виникають із трудових спорів, спорів що виникають під час захисту соціальних справ, спори що виникають відносно виборів та референдумів, це також малозначні справи та представництво малолітніх та неповнолітніх осіб, обмежено дієздатних, та осіб, що визнані недієздатними в порядку визначеному Законом [1].

Заслуговую на увагу позиція Бойко О., яка стверджує про те, що через введення адвокатської монополії, обмежено право будь-якої особи здійснювати представництво, що в свою чергу призвело до того, що особа, яка не має можливості відвідувати судові засідання, мусить укласти договір про надання правової допомоги із адвокатом [2].

Варто відзначити, що запровадження адвокатської монополії на території України – це доволі дискусійне питання. Тому, варто було б розглянути всі як позитивні так і негативні елементи.

В пергу чергу, деякі експерти стверджують про те, що адвокатська монополія прямо порушує статтю 59 Конституції України, яка закріплює право кожного на вільний вибір захисника свої прав. Варто було б також згадати «Основні принципи, що стосуються ролі юриста», які були прийняті під час проведення конгресу ООН з питань, що стосуються попередження злочинності та поводження з правопорушниками. В даному документі зазначається про те, що будь-яка людина наділена правом звернутися для захисту своїх прав та свобод до будь якого юриста на будь якій стадії кримінального судочинства [3].

Другою особливістю є те, що введення адвокатської монополії призвело до збільшення судових витрат українців, оскільки, послуги професійного адвоката зазвичай на порядок дорожчі ніж послуги звичайного юриста [2].

Варто відзначити і те, що представляючи орган державної влади чи орган місцевого самоврядування, адвокат може не досягнути бажаного результату через те, що не бере безпосередню участь у діяльності органів влади, зокрема, у підготовці ними проєктів правових актів, договорів тощо, а тому, адвокат може не володіти повною проблематикою того чи іншого питання.

Щодо позитивних рис адвокатської монополії, то варто відзначити те, що відносини між адвокатом та клієнтом повністю врегульовані законом, в той час як відносини між юристом та клієнтом не завжди повністю врегульовані.

Саме тому, варто сказати про те, що відносини адвоката та клієнта захищені адвокатською таємницею. В той же час, за порушення чинного законодавства та правил адвокатської етики адвокат може притягуватися до дисциплінарної відповідальності. Діяльність адвоката є сертифікованою, оскільки, задля здійснення адвокатської діяльності потрібно скласти кваліфікаційний іспит. При цьому, чинне законодавство в сфері адвокатської діяльності передбачає обов'язок постійного підвищення кваліфікації. При цьому, діяльність адвоката забезпечується певними гарантіями (так, за ненадання відповіді на адвокатський запит, може наставати адміністративна відповідальність) [4].

Варто погодитися із юристами практиками, які стверджують про те, що адвокатська монополія – це не порушення прав людини. Це додатковий критерій до форми представництва інтересів особи в суді.

Саме адвокатська монополія забезпечує надання якісної правової допомоги та дає змогу вивести судовий процес на новий правовий рівець тощо.

Список використаної літератури:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 2.06.2016 р. № 1401-VIII. Дата оновлення: 02.06.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#Text (дата звернення: 18.10.2022).

2. Бойко О. «Адвокатська монополія» судової реформи: думка правозахисника. Новинарня: український ньюз-рум. 2016. URL: https://novynarnia.com/2016/06/09/advokatska-monopoliya-sudovoyi-reformi-dumka-pravozahisnika/ (дата звернення: 18.10.2022).

3. Основні принципи, що стосуються ролі юристів: Міжнародний документ від 07.09.1990 р. № 995_313. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_313 (дата звернення: 18.10.2022).

4. Гвоздій В. 5 міфів «про монополію» адвокатури, або чому бізнесу не треба боятися. Forbes: Україна. 2016. 10 червня. URL: https://radako.com.ua/news/5-mifiv-pro-monopoliyu-advokaturi-abo-chomu-biznesu-ne-treba-boyatisya-v-gvozdiy (дата звернення: 18.10.2022).

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

СЕКЦІЯ 2.
ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Зубрицький О. О.
аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», адвокат

ЗАХОДИ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ВПЛИВУ ДО АДВОКАТА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

З історії формування адвокатської корпорації відомо, що ставлення до правозахисників в Україні завжди було досить суперечливим. З одного боку, суспільство чітко визнавало необхідність участі у процесі сторони захисту, з іншого – під тиском волі монарха і усталених негативних поглядів у суспільстві процес становлення адвокатури відбувався вкрай повільно через закони, що перманентно утверджувалися та гальмували розвиток. Наприклад, 1878 р. Міністерство юстиції взагалі запропонувало проект знищення незалежності адвокатури [1, с. 54].

Незважаючи на всі складнощі та потрясіння, за 150-річчя свого існування адвокатура зарекомендувала себе як незалежна професійна корпорація, яка отримала особливий імпульс розвитку на початку 90-х років XX ст. У кожний конкретний момент свого існування адвокатська спільнота розуміла особливу моральну гостроту професії, зводячи в Абсолют постулат: «Неприйнятною є поведінка адвокатів, які, здійснюючи захист своїх клієнтів, виходять за межі дозволеного з погляду права та моралі...» [2, с. 122]. А тому вже традиційним є те, що адвокатська корпорація приділяє особливу увагу професійній відповідальності своїх членів за правову та моральну якість роботи.

Інструментом, що сприяє контролю за ефективністю надання кваліфікованої правничої допомоги та дотримання моральних та етичних вимог у процесі здійснення захисту, є відповідальність адвоката. Професійна відповідальність адвоката представляє собою правовідносини, які виникають з професійного правопорушення між органами професійного контролю корпорації і порушником, на якого покладається обов'язок зазнати певних негативних наслідків в результаті порушення корпоративних правил. Для всебічного аналізу характерних рис професійної відповідальності адвоката доцільно розглянути історію становлення та розвитку заходів дисциплінарного впливу на адвокатів в Україні.

В Україні з моменту виникнення інституту дисциплінарної відповідальності по теперішній час види дисциплінарних стягнень зазнавали постійних змін, на початковому етапі свого розвитку заходи мали жорсткіший характер.

Відповідно до ст. 368 Заснування судових установлень 1864 р., присяжні повірені у разі вчинення правопорушення зазнавали від Ради присяжних повірених такі заходи впливу: застереження; догана; заборона практикувати протягом певного терміну, але не більше одного року; виключення з числа присяжних повірених; надання кримінальному суду у випадках, особливо важливих, при цьому з присяжного повіреного стягувалися збитки. У примітці до зазначеної статті містилося таке: «виключені з-поміж присяжних повірених позбавлялися права надходити в це звання «у всій державі». Присяжний повірений, який двічі зазнавав заборони практикувати протягом певного часу і вчинив нове правопорушення, яке заслуговує на таке ж покарання, підлягав виключенню Радою присяжних з числа повірених [2, с. 122].

Діяльність Ради присяжних повірених детально регламентувалася. Вона утворювалася для «правильного та успішного» нагляду за всіма присяжними повіреними та поєднувала обов'язок адміністративного та судового характеру: здійснювала спостереження за точним виконанням присяжними повіреними своїх обов'язків, виконанням ними законів, встановлених правил та всього іншого на користь довірителів. Про свою діяльність Рада мала щорічно звітувати перед загальними зборами.

Відповідно до ст. 378 Заснування судових установлень, за відсутності в територіальному окрузі Ради присяжних повірених правом на здійснення дисциплінарної влади мав місцевий окружний суд.

Крім того, інформація про накладення на присяжного повіреного заходів дисциплінарного стягнення або його звільнення від таких передавалася прокурору округу, де була Рада. Рада присяжних повірених здійснювала дисциплінарну владу, в рамках якої розглядала скарги, що надійшли на присяжного повіреного та вживала відповідних заходів дисциплінарного стягнення.

У Постанові ВЦВК 1922 р. «Про адвокатуру» встановлювалося, що «колегія несе відповідальність за діяльність окремих її членів і тому перед нею постає завдання встановлення дисципліни, що регулює поведінку адвокатів відповідно до цілей, які стоять перед нею [3].

Крім цього, у ст. 17 Основ судоустрою СРСР та Союзних республік 1924 р. вказувалося, що «Колегія захисників має право дисциплінарного нагляду над діями своїх членів».

У 1920-1930 р. важливе значення мав порядок накладання дисциплінарних стягнень, що засвідчують правові норми, регулюючі такий порядок.

Далі, правовим актом, на який слід звернути увагу, є Положення про адвокатуру, затверджене 16 серпня 1939 р.. Даним Положенням офіційно в законодавство було введено термін «адвокат», який замінив термін «захисник»,

що раніше використовувався. Основною сферою діяльності радянських адвокатів залишалося судове представництво та надання іншої правової допомоги. У колегії адвокатів не приймалися особи, позбавлені виборчого права, а також ті, хто мав судимість та перебував під слідством та судом.

Передбачалася дисциплінарна відповідальність адвокатів за недобросовісне виконання покладених обов'язків, порушення тарифів та інші провини, за що президія колегії адвокатів накладала такі дисциплінарні стягнення: зауваження, догана, сувора догана, усунення від роботи адвоката на строк до 6 місяців та «вищу міру» колегії адвокатів – виключення із складу колегії адвокатів.

Відповідно до Положення про адвокатуру від 25 вересня 1962 р. перелік дисциплінарних стягнень виглядав так: зауваження, догана, сувора догана, виключення із колегії адвокатів. Виключення із колегії – крайній захід, звернення до нього було можливе у разі, якщо президія колегії адвокатів визнає недостатнім застосування іншого заходу дисциплінарного впливу [4].

Важливо зазначити, що при порушенні дисциплінарного провадження враховувався термін давності. Адвокат не підлягав дисциплінарній відповідальності у разі, якщо з дня скоєння правопорушення пройшов один рік, а з моменту його виявлення понад місяць.

Важливим етапом розвитку української адвокатури стало прийняття Положення про адвокатуру Української РСР від 31 жовтня 1980 року [5].

Відповідно до Положення виключення адвоката з колегії провадилося за заявою адвоката; при незадовільному результаті випробування, обумовленого при прийому до колегії адвокатів; при неможливості виконання адвокатом своїх обов'язків внаслідок недостатньої кваліфікації або за станом здоров'я. Виключення адвоката з колегії проводилося президією колегії адвокатів у випадках: систематичного порушення чи недобросовісного виконання адвокатом своїх обов'язків, якщо до адвоката раніше застосовувалися заходи дисциплінарного чи громадського впливу; скоєння інших проступків, несумісних із перебуванням у колегії. Постанови про виключення з колегії адвокатів могли оскаржуватись у судовому порядку у місячний строк з дня вручення копії відповідної постанови. Відповідно до Положення скарги на дії адвокатів, пов'язані із здійсненням ними професійних обов'язків, розглядалися завідувачами юридичних консультацій, президіями колегій адвокатів.

Перелік заходів дисциплінарного впливу залишився таким самим: зауваження; догана; сувора догана; виключення із адвокатської колегії. При виборі дисциплінарного стягнення, що підлягає застосуванню враховувалася тяжкість правопорушення, обставини скоєння, і навіть попередня робота і поведінка адвоката. На стажистів повністю поширювалися норми, що регулювали дисциплінарне провадження щодо адвокатів.

У цьому Положенні також простежується низка етичних норм. Наприклад, на адвоката покладався обов'язок при здійсненні професійної

діяльності точно і неухильно дотримуватись вимог чинного законодавства, використовувати всі передбачені законом засоби та способи захисту прав та законних інтересів громадян та організацій, які звернулися до нього за юридичною допомогою. Крім того, встановлювалося припинення статусу адвоката президією колегії адвоката.

Резюмуючи вищевикладене, слід зазначити, що відповідальність адвоката в Україні пройшла тривалий шлях розвитку: з моменту зародження до етапу систематизації, що здійснюється і сьогодні.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н. М. Історія адвокатури України у запитаннях та відповідях, ілюстраціях та фотографіях: навч. посіб. Нац. ун-т «Одеська юридична академія»; Вид. 2-ге, перероб. та допов. Одеса: Юридична література, 2019. 214 с.

2. Казакова С. П., Кухарьова О. А. Заходи з дисциплінарної відповідальності адвоката: історичний аспект. *Цивілістика: право та процес.* 2021. № 4 (16). С. 122-125.

3. Положення про адвокатуру: затв постановою ВУЦВК від 02 жовтня 1922 р. ЗУ УСРР. 1922. № 43. Ст. 638.

4. Положення про адвокатуру УРСР : затв. постановою Верховної Ради Української РСР 25 вересня 1962 р. Відомості Верховної Ради України. 1962. № 39. Ст. 498.

5. Положення про адвокатуру УРСР: затв. Законом Української РСР від 31 жовт. 1980 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1980. № 46. Ст. 898.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Гаджиєв А. М.
студент 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

Адвокати завжди брали активну участь у громадсько-політичному житті українського суспільства: займалися просвітництвом, створювали фахові та

культурно-освітні громадські організації, надавали вирішального імпульсу економічному життю та, найголовніше, у різні історичні періоди ставали активними учасниками політичних перетворень. У різний час і за різних обставин правники були рупором українського населення у справі відстоювання своєї української та національної самоідентичності. Адвокати першими усвідомлювали, що сила нації визначається не переліком політичних прав, а всім комплексом здобутків у економічній, соціальній, культурній, науковій та інших сферах суспільного життя, вони були творцями української державності.

Сьогоденна українська адвокатура – це понад 500 адвокатських об'єднань різних форм і типів, більше тисячі адвокатських бюро, майже 30 тисяч адвокатів.

Історичний шлях виникнення та розвитку української адвокатури доцільно простежити з того часу, коли вона була організаційно оформлена й законодавчо закріплена як особливий правовий інститут. Зокрема, ще за часів Київської Русі роль захисників у судах виконували рідні та приятелі сторін, послухи, видоки. На Русі інститут захисту виник не як самостійний інститут, а у зв'язку із судовим представництвом; особи, які виконували обов'язки представника, одночасно почали виконувати і роль правозаступників. Дослідники уже тривалий час доводять, що формування інститутів захисту та судового представництва пов'язане з появою «Правди Руської». Але в самому тексті цього документу інформація про такі явища відсутня. Втім, це не означає, що вони були відсутні і в житті тогочасного суспільства. Уперше про інститут захисту та інститут представництва згадується в законодавчих актах кінця XIV – початку XV ст. – Псковській та Новгородській судних грамотах (далі – ПСГ і НСГ). Професійна ж адвокатура в Україні сформувалася в період польсько-литовської доби. Особливу роль у цьому плані відіграли Литовські статути і Магдебурзьке право. Згідно з цими документами, захисником може бути людина яка добре обізнана з писаним правом – тобто професійний юрист. Отже, звідси можна вважати і час народження професійної адвокатури, хоча момент її організаційного оформлення ще був віддалений у часів. Розвиток правових відносин на українських землях Великого князівства Литовського (далі – ВКЛ) з другої половини XV ст. набув особливого піднесення. У цей час, а саме у 1440–1441 рр., з'явилися перші письмові судові збірники, відомі в історіографії як уставні земські грамоти або обласні привілеї. Функції «адвокатів» у Великому князівстві Литовському (далі – ВКЛ) покладалися на прокураторів, юридичні права яких закріплені у 9 артикулі VIII розділу I Литовського статуту. Усього їх було три.

Адвокатура України в період Гетьманщини була вже визнаною як окремий стан, хоча і не була об'єднана в професійну спілку.

Вже у 18 ст. в судах, зокрема у великокняжих – господарських, а також у гродських і земських, з'являється новий тип професійного юриста – „прокуратора", або „речника". До адвокатів пред'являлися великі вимоги.

Ними могли бути чоловіки без будь-яких відхилень, повнолітні, християни, розумово й фізично дужі, світського стану. Адвокатура України в період гетьманщини була вже визнаною як окремий стан, хоча і небула об'єднана в професійну спілку.

Як самостійний правовий інститут, адвокатура в Україні була запроваджена після проведення на початку 60-х. рр. 19 ст. судової реформи. Правову регламентацію інститут адвокатури дістав за «Судовими статутами», затвердженими 20.11.1864 р. У 1870 р. один адвокат обслуговував 55,3 тис. населення Харківського округу, 23,7 тис. – Одеського й 32,3 тис. Київського.

Цікавим є факт, що в 1894 р. українськими адвокатами Галичини була спроба скликання першого з'їзду правників і утворення своєї організації, яка допомагала б вирішувати нагальні проблеми адвокатів. Однак ця ідея не знайшла свого практичного втілення.

У радянській період українська адвокатура не змогла набути своїх специфічних рис, адже, як відомо, Україна в ці роки немала своєї державності. За складні для адвокатури часи становлення радянської влади, адвокатура не могла належним чином розвиватися.

Новий етап в історії адвокатури України пов'язаний із створенням в містах юридичних консультацій. У 1920 р. їх налічувалось 160, у яких працювало 365 правозаступників. 29 жовтня 1924 р. Постановою ЦВК СРСР були затверджені Основи судоустрою СРСР і союзних республік, де зазначалось, що для надання юридичної допомоги населенню засновуються колегії правозаступників. Так у 1926 році Харківська губернська колегія захисників звернулася з пропозицією до РНК проте, що б назву «колегія захисників» змінити на «адвокатура».

16 серпня 1939 року РНК СРСР затвердила Положення про адвокатуру СРСР. Ним були визначені завдання адвокатури, керівництво її діяльністю, структура та порядок прийому та виключення з колегії адвокатів, дисциплінарна відповідальність.

Аналізуючи період діяльності адвокатури України в роки Великої Вітчизняної війни, можна зробити висновок, що її організація і діяльність визначалася умовами військового часу. Війна не скасувала існуючу колегію адвокатів, не внесла докорінних змін у правові основи їх організації і діяльності. Найбільш серйозні зміни полягали в обмеженні сфери участі адвокатів в засіданні військових трибуналів. Положення про адвокатуру УРСР затверджене Верховною Радою України 1 жовтня 1980 року, регламентувало діяльність колегій адвокатів республіки та розширило види юридичної допомоги що надавалися громадянам. Колегії адвокатів в Україні формувалися за територіальним принципом. Створювалися обласні і Київська міська колегія адвокатів.

З 1991 року відповідно до закону України „Про підприємництво" допускаються здійснення юридичної практики за ліцензією, яка видається

Міністерством юстиції особам, котрі мають юридичну освіту. Згідно з діючим законодавством в Україні в цей час до участі в ролі захисників допускалися близькі родичі, законі представники, а також інші особи.

У цей час постає гостро проблема організаційного оформлення адвокатури, що, нарешті, вирішило б питання її незалежності. Враховуючи це, 20-22 вересня 1990 р. в м. Києві відбувся установчий з'їзд адвокатів республіки, на якому була утворена Спілка адвокатів України – незалежна, самоврядна організація метою якою було об'єднання зусиль адвокатів республіки. Було обрано правління Спілки адвокатів України до складу якого увійшли представники 22 колегій адвокатів. Для виконання цих завдань у 23 областях та м. Києві були утворені відділення Спілки адвокатів України. Спілка допомагала професійному об'єднанню адвокатів різних регіонів, підвищенню ролі й престижу адвокатури в суспільстві. Неодноразово Спілка зверталася до Верховної Ради України, уряду, міністерств і відомств з приводу різних питань, що поставали перед колегіями адвокатів. Завершальним етапом в сучасній історії української адвокатури стало прийняття 19 грудня 1992 року Верховною Радою України Закону „Про адвокатуру". Новий закон відводить адвокатурі чільне місце, маючи на меті встановити престиж цієї професії, її історичні традиції, піднести роль у суспільстві як одного з гарантів забезпечення конституційних прав і свобод громадян.

5 липня 2012 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність.

17 листопада 2012 року була заснована Національна асоціація адвокатів України (НААУ) – недержавна некомерційна професійна організація, яка об'єднує усіх адвокатів України з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, які визначені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

У 2022 році НААУ відсвяткує 10 років своєї діяльності, які були плідними, виходячи з чисельності нормативних документів, заходів, отриманих результатів. Вивчення їх змісту свідчить, що адвокатура України не лише успішно розвивається, але окреслює й нові напрями свого удосконалення.

Список використаної літератури:

1. Зародження і розвиток інституту адвокатури в Україні. Мего-Інфо. *Юридичний портал № 1.* URL: http://mego.info

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 16.07.2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n217

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Гриб О. Ю.
студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ У СУСПІЛЬНОМУ ЖИТТІ

Адвокатура – важливий інститут правової держави, адже саме він відіграє головну роль в захисті та відстоюванні прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. До того ж, рівень захищеності прав людини залежить від того, в якому стані перебуває даний орган.

Зі здобуттям незалежності України в державі відбулися серйозні зміни, в тому числі в адвокатурі. Зокрема, у 1996 р. з прийняттям Конституції було закріплено основні права та свободи людини як найвищу соціальну цінність. Разом з цим держава зобов'язалася захищати їх всіма можливими способами, а на адвокатуру було покладено обов'язок цьому допомогти.

Розкриваючи місце та роль адвокатури в суспільстві та державі, дослідники визначають адвокатуру як правовий інститут, що не відноситься до держави. Адвокатура не володіє примусовою силою, а впливає лише силою морального авторитету, силою думки, силою знання про належну соціально значущу поведінку індивідів, колективів, організацій і власне держави. Н. М. Бакаянова справедливо зазначає, що завданням для адвокатури на теперішній час є якнайшвидше вирішення конфліктів та консолідація адвокатів України для виконання функції, покладеної на адвокатуру Конституцією та законами України, а також потребами суспільства у надійному захисті прав людини [1, с. 29].

А. М. Подоляка визначає даний правозахисний інститут як унікальне юридичне явище, єдину організацію, яка виконує державну (публічно-правову) функцію, і не є при цьому державним органом, вона, навпаки, зберігає незалежність від держави [2].

Слід погодитись із В. В. Нікітченко, що незалежність адвокатури від держави має бути ключовим принципом цього правозахисного інституту та необхідною умовою довіри людини в захисті її прав. [3]. Саме тому адвокатура, як правовий інститут, не відноситься до держави, а є самостійним, незалежним органом. Проте, не будучи носієм державної влади, адвокат впливає на правові процеси.

Місце і роль адвокатури у механізмах забезпечення правового порядку у суспільстві визначається й тим, що це єдина масова спільнота людей вільної професії, котра, з одного боку, є носієм професійно-правової свідомості, з іншого боку, на відміну від інших професійно-юридичних груп (слідчі, прокурорські працівники, суддівський корпус, працівники органів

внутрішніх справ, міністерства юстиції та інші), адвокати безпосередньо не виконують владно-примусові функції [3]. Разом з тим адвокатура є умовним «мостом» між державою та суспільством. Представники цього правового інституту мають слугувати інтересам правосуддя, дотримуючись головних принципів, закріплених законом, та бути такими собі «порадниками» особі, інтереси якої вони відстоюють.

Роль адвоката у суспільстві – це насамперед роль представника клієнта, який на нього покладається та який йому довіряє, це роль професіонала, якого мають поважати треті сторони, та роль обов'язкового учасника у справедливому здійсненні правосуддя.

На сьогодні адвокатська діяльність знаходить своє відображення в усіх сферах життєдіяльності: від буденних справ, до сфери фінансових послуг; від усного консультування з правових питань, до захисту прав людини в кримінальному провадженні.

Адвокатура не стоїть на місці, її роль постійно зростає, вона постійно розширює свої кордони, що свідчить про високу довіру людей до даної правозахисної структури.

Отже, адвокатура – це недержавний самоврядний інститут, що покликаний захищати інтереси не лише кожної особи, але й інтереси підприємств. Діяльність кожного адвоката повинна відповідати нормам законодавства, адвокат ні в якому разі не може давати незаконних порад клієнту, і сам дотримуватись правових норм при відстоювати прав фізичних та юридичних осіб.

Вчені та дослідники дотримуються думки, що хоча адвокатура не є державним органом, проте вона суттєво впливає на правові процеси. Роль адвокатури як правозахисного інституту неможливо переоцінити, вона постійно посилюється, із розвитком правового суспільства і правової держави запит на надання правової допомоги адвокатами зростає, особливо в часи кардинальних суспільних змін.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : автореф. дис. … д-ра юрид. наук ; 12.00.10. Одеса, 2017. 42 с.

2. Подоляка А. М. Захист прав і свобод громадян засобами адвокатури. *Наше право.* 2008. № 4, ч.2. С. 12-17.

4. Нікітченко В. В. Основна роль та завдання адвокатури як правозахисної організації. *Південноукраїнський правничий часопис.* 2018. С.3-6. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/4/3.pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доктор кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Свида Олексій Георгійович***

Грищенко Д. А.
студентка 2-курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТ ТА ЙОГО РОЛЬ В СУСПІЛЬСТВІ

Втілюючи в життя політику правової, демократичної та соціальної держави, Україна звела у пріоритет своєї діяльності права та свободи людини та громадянина. Гарантія забезпечення законності та правопорядку, інтересів фізичних та юридичних осіб реалізується у вигляді діяльності правоохоронних органів.

Ключове місце у системі правоохоронних органів займає адвокатура, не будучи при цьому ланкою в системі органів публічної влади, однак частиною громадянського суспільства.

Будучи професійним, самоврядним співтовариством, адвокатура має велике значення в процесі захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та організацій, а також усієї держави в загалом.

Правоохоронна функція адвокатури загалом зводиться до надання кваліфікованої (професійної) юридичної допомоги та забезпечення доступу до правосуддя для громадян та організацій [1, с. 87].

Закріпленої мети адвокатура досягає у вигляді надання послуг з правового консультування, складання документів правового характеру (договорів, претензій, скарг, клопотань, позовних заяв і т. д.), організації юридичного захисту та здійснення представництва інтересів довірителів у державних органах і, зокрема, у судах, поширення правової освіти широкого кола осіб, ліквідації правового нігілізму в суспільстві та формування поваги до закону, прав та свобод інших громадян.

Щодо самого механізму здійснення правоохоронної діяльності, завданням адвокатури є зведення до нуля фактів допущення процесуальних помилок працівниками правоохоронних органів, які впливають на об'єктивність, справедливість та законність при прийнятті ними рішень [2, с. 203].

Зокрема, адвокати за допомогою складання процесуальних документів (клопотань, скарг, заперечень тощо) звертають увагу компетентних органів та посадових осіб на ймовірність допущення судових та слідчих помилок, роблять дії до запобігання такого роду помилок, а також ліквідації наслідків та відновлення порушеного права.

Вказана кропітка робота дозволяє надати позитивний ефект на правозастосовну практику правоохоронних органів, гарантувати дотримання чинного законодавства всіма посадовими особами та учасниками всіляких правовідносин.

Знищуючи стереотип, що склався, про недоступність послуг адвоката звичайній людині, слід зазначити, що чинне законодавство передбачає широкий перелік підстав та обставин, за яких саме адвокатами надається кваліфікована юридична допомога тим, хто її потребує, у тому числі на безоплатній основі.

Безкоштовна юридична допомога надається слабо захищеним у правовому, фінансовому та соціальному плані категоріям громадян (інваліди, ветерани, незаможні), а також з питань захисту конституційних прав людини та громадянина (трудові, соціальні права, захист прав власності, життя та здоров'я), що відповідним чином характеризує адвокатське співтовариство.

Професіоналізм та якість правової допомоги, що надається адвокатами, забезпечується за рахунок неухильного дотримання жорстких вимог та вироблених принципів.

Адвокатська етика поширюється на взаємовідносини адвокатів між собою, відносини адвокатів з довірителями (клієнтами). Порушення адвокатом етичних вимог неприпустиме та контролюється органами корпоративного самоврядування адвокатури.

Кожен адвокат ставить у пріоритет професійний обов'язок, честь, совість, обов'язковість, доброчесність у взаєминах з довірителями та іншими адвокатами, виробляє у собі нетерпимість до несправедливості і загалом формує свій позитивний імідж як на професійній ниві, так і в суспільному житті. До речі, аморальна поведінка адвоката у приватному житті, тобто не при наданні правової допомоги нужденним, може спричинити застосування до нього дисциплінарних заходів за дії, що ганьблять горде звання адвоката [3, с. 95].

Основне завдання адвоката у взаємовідносинах з довірителем має полягати у досягненні позитивної мети та юридичного результату на користь останнього, при цьому адвокат має керуватися виключно чинним законодавством.

Активність адвоката може виражатися у наданні допомоги у збиранні та оформленні доказів, пошуку альтернативних варіантів вирішення конфлікту, у тому числі через укладання мирової угоди, що неможливо без повноцінного та досконалого розуміння конфлікту, що виник.

Важливим аспектом діяльності адвоката є не лише формування та зміцнення власної позиції, але також і в критичному аналізі та перевірці на спроможність позиції процесуального опонента.

Для підвищення ролі адвокатської спільноти у правозахисній діяльності слід підвищити рівень кваліфікації адвокатських кадрів, розширити права адвокатів під час надання юридичної допомоги, істотно поліпшити інформаційно-технічну базу [4, с. 9].

Крім об'єктивних факторів, що впливають на якість адвокатської діяльності, існує низка суб'єктивних причин, які негативно впливають на

процеси у сфері надання кваліфікованої юридичної допомоги, зокрема: низький рівень правової культури суспільства, суттєві недоліки у роботі всієї системи правоохоронних органів, слабке фінансово-економічне забезпечення всієї правоохоронної системи та ін.

Список використаної літератури:

1. Адвокатура України : Збірник нормативно-правових актів / Г. В. Барабаш, Ю. М. Крамаренко, О. С. Тарасенко, С. А. Шалгунова, О. В. Шамара / за заг. ред. Шалгунової С. А. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2020. 236 с.

2. Щерба В. М. Кримінальне провадження в суді присяжних: порівняльно-правове дослідження: дис. … канд. юрид. наук.; Київ, 2015. 276 с.

3. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України : дис. д-ра юрид. наук ; 12.00.10. Одеса, 2017. 395 с.

4. Тацій Л. В. Юридична природа адвокатури в системі захисту прав і свобод людини і громадянина : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 ; Харків. нац. ун-т внутр.справ. Харків, 2008. 20 с.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Курганський Олександр Валерійович***

Загнітко А. В.
студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СУДОВОГО ЗАХИСТУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

В сучасній Україні інститут судового захисту є досить розвиненим і відіграє дуже важливу роль в суспільстві. Сьогоденна українська адвокатура – це майже 30 тисяч адвокатів, більше тисячі адвокатських бюро та понад 500 адвокатських об‘єднань.

Після здобуття Україною незалежності 24 серпня 1991 р., Верховна Рада 19 грудня 1992 р., прийняла Закон «Про адвокатуру», але історія інституту судового захисту на українських землях почалась далеко до цього.

За часів першого українського державотворення – Київської Русі роль захисників у судах виконували приятелі та рідні сторін. Їх називали

«послухами» та «видоками». Саме ці особи свідчили про справу і були її безпосередніми очевидцями. Ці поняття були закріплені в Руській Правді князя Ярослава – першій збірці писаних законів на теренах нашої держави. Велику роль в становленні адвокатури відіграли Литовські статути, які були видані за часів, коли українські землі перебували у складі Великого Князівства Литовського. У цей період в Україні почала формуватися професійна адвокатура і в Третьому Литовському статуті було детально регламентовано порядок судового захисту, якому присвячено п'ять статей IX розділу. Захисників називали «прокураторами» або «речниками». Якщо ж і трапляється у тексті Литовських статутів XVI ст. термін «адвокат», то на той час цей термін не мав нічого спільного із сьогоднішнім розумінням «адвоката-захисника» й так іменувалися лише адміністративні урядовці, а захисниками в судах були саме прокуратори. У XVIII ст. в проекті українського кодексу «Права, за яким судиться малоросійський народ», вперше вжито термін «адвокат» або «повірений» саме в значенні захисника у судовому процесі. Як самостійний правовий інститут адвокатура в Україні була запроваджена після реформ Олександра II у Царській Росії, де діяльність адвокатури була врегульована «Судовими статутами». Відповідно до цих статутів, повірені поділялися на присяжних і приватних. Законодавчо було визначено процедури набуття статусу присяжного повіреного: вимоги до претендентів, визначено коло осіб, які ніяк не могли набути статусу присяжного повіреного, окреслено повноваження, кількісний склад, обов'язки і права ради присяжних повірених, встановлено розмір гонорару, визначено позицію призначеного захисника у випадках, коли підсудний не визнавав своєї вини. Ради створювалися у судових округах. В Україні функціонувало три ради присяжних повірених: Київська, Харківська та Одеська, але 1874 р. з'явилося розпорядження про тимчасове припинення функцій рад присяжних повірених з передачею їх повноважень окружним судом. В цьому ж році Міністру юстиції надано право виключати з адвокатури тих приватних повірених, яких він визнав негідними. У революційні події 1917 р. присяжну адвокатуру було скасовано без будь-якої заміни. Адвокатура стала вільною професією, тому що здійснювати представництво в суді дозволялося всім, хто мав громадянські права. De facto, 24 листопада 1917 р. Декретом «Про суд» було скасовано існування прокуратури, адвокатури та всієї судової системи і органів розслідування. Вже радянська адвокатура виникла в результаті наполегливих пошуків нових форм участі захисників по кримінальних і цивільних справах. Проте, в народу було підірвано пошану до адвокатської професії та повністю знищений її позитивний імідж, що створювався за більш ніж 50 попередніх років своєї історії [2].

Головною складовою правозахисної діяльності в СРСР була різноманітна ідеологічна складова, на яку в аспекті захисту прав громадян правовий механізм дії був неможливий. Радянська адвокатура була одержавленою

структурою, хоча формально залишалися суспільною організацією. Юридично видавався не один закон, який регулював діяльність адвокатури, проте професійного правозахисту в СРСР не було, а адвокатська діяльність не була правозахисною.

В кінці 80-х, на початку 90-х рр. XX ст. в Україні сталися епохальні історичні події. В умовах глибокої політичної та економічної кризи в державі розпочався процес руйнування тоталітарної радянської системи і демократизації соціально-економічного та державно-правового ладу. Цей процес став однією з передумов реформування всієї правової системи країни шляхом побудови її на демократичних принципах. Вже за часів незалежності, в нашій державі було видано два закони, що регулювали інститут судового захисту. Перший – Закон України «Про адвокатуру» 1992 р. та другий – Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 р., який чинний дотепер і дає можливість адвокатурі розвиватися. Сьогодні професія адвоката є дуже шанованою та поважною, і в кожного свідомого громадянина є почуття поваги та захоплення до цієї професії [1].

Особливість інституту судового захисту на наших землях полягає в тому, що історія його становлення дуже схожа з історією України. Наша держава пройшла чимало випробувань на шляху до свободи та незалежності. Так само й адвокатура подолала довгий шлях свого становлення, щоб повноцінно функціонувати та розвиватися як окремий інститут.

Список використаної літератури:

1. Адвокатура України: Навчальний посібник. / В. К. Шкаруиа, О. В. Філонов, А. М. Гитов, К. Я. Кінаш; За ред. В. К. ШкарупиК: Знання, 2007. 398 с. URL: http://mego.info/матеріал/ 9-адвокатура-україни-у-радянський-період

2. Історія адвокатури України. Видавництво, СДМ-Студіо, 2002. 286 с. URL: http://mego.info/матеріал/9-адвокатура-україни -у-радянський- період

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Паруна О. О.
студентка 1-го курсу магістратури факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОПУСК ЖІНОК ДО ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА В ІСТОРІЇ АДВОКАТУРИ

Починаючи з XIX століття, в Україні та зарубіжних країнах робота жінок в юридичній сфері була винятком. Їх прирівнювали до неповнолітніх та обмежено дієздатних, існуюче на той час законодавство зарубіжних країн ґрунтувалося на засадах дискримінації жінок. Тому набувати та відчужувати майно, бути в суді позивачем чи відповідачем по справі жінки мали право тільки з дозволу чоловіка. Жінки доклали багато зусиль для того, щоб сьогодні, нарівні з чоловіками займатися адвокатською діяльністю. Сучасним суспільством це сприймається як звичайне явище та не викликає негативної реакції. Але для того, щоб жінка міцно закріпилася за цією роллю на арені суду та змогла представляти інтереси осіб, знадобилася купа часу і кропіткої праці.

Образ «жінка-адвокат» є відносно новим, оскільки в світі жінки-адвокати почали з'являтися лише наприкінці XIX – на початку XX століття. Вважається, що першою жінкою-адвокатом стала Арабелла Менсфілд, американка в 1869 році. В Україні ж, першою адвокатесою стала Катерина Абрамівна Флейшиць, уродженка Полтавської області в 1909 році. Тогочасне суспільство з настороженістю ставилося до жінок-адвокатів, не сприймаючи їх серйозно. Катерині довелося неодноразово стискатися з неправомірним ставленням до жінок, та все ж її біографія слугує прикладом боротьби за гендерну рівність і не тільки в галузі адвокатури [1].

А. Ф. Коні був прихильником того, щоб жінки могли бути адвокатами. Він вважав, що жінка-адвокат зможе внести зміни в моральне обличчя адвокатури – підтримати її та зміцнити своєю присутністю: «Жінка не буде сидіти в нижчого сорту трактирах, не буде в закутках писати напівписьменні прохання. Вона з'явиться з юридичною освітою, якого приватні заступники не мають, і цю найближчу до народу адвокатуру підніме технічно і морально». Поступово суспільство зрозуміло необхідність жінок в адвокатурі [2].

Тільки з 1874 р. жінки України могли бути приватними повіреними, для цього їм потрібно було отримати дозвіл від судових органів, при яких вони здійснювали свою діяльність.

Після революції 1905–1907 рр. в усіх університетських містах на Вищих жіночих курсах, відкрився юридичний факультет. Різновидом юридичного факультету були громадські жіночі курси, що відкрилися також у Києві, Харкові і Одесі. Проводилися заняття із законодавства, які ознайомлювали

жінок з їх правами. Можна говорити про те, що багато жінок не тільки хотіли отримати звання адвоката, але й здобути вищу юридичну освіту.

Університетський рівень вищих жіночих курсів не був підставою для підведення жінок під юрисдикцію Закону від 19 грудня 1911 р. «Про іспити осіб жіночої статі у знанні курсу вищих навчальних закладів і про порядок отримання ними учених ступенів і звання вчительки середніх навчальних закладів», що у випадку успішності давало право власникам дипломів складати іспити на отримання звання адвоката. Жінки отримували дипломи нарівні з чоловіками, що екзаменувалися тими ж комісіями. Уряд нарешті поступово відкривав жінкам доступ до юридичної освіти [3].

В Україні після здобуття незалежності ще деякий час зберігалася гендерна нерівність у професії адвоката. Прикладом може бути адвокатська діяльність Ірини Паціашвілі, партнера RULG-Ukranian Legal Group. Будучи єдиною жінкою на переговорах із клієнтами в одній із юрфірм США, на початку 1990-х років, її попросили принести каву.

Нерівність у правах викликає навіть термін «адвокат» – чоловічого роду. Та це можна логічно пояснити тим, що тривалий час адвокатура була справою лише чоловіків. В 1917 році відповідно до Декрету Тимчасового уряду, який очолював О. Ф. Керенський, жінки отримали право займатися адвокатською діяльністю. Проте термін «адвокатеса» законодавчо не був закріплений. В травні 2019 року КМУ Постановою № 437 «Питання українського правопису» схвалив нову редакцію «Українського правопису», закріпивши термін «адвокатеса».

Жінки пройшли складний тернистий шлях для допущення їх до адвокатської діяльності в усьому цивілізованому світі. Сьогодні проблему доступу жінок до адвокатури в Україні вирішено, зрештою, як і в інших країнах. Жінки довели, що, зважаючи на успішну юридичну освіту, всебічну обізнаність, цілеспрямованість, а також працездатність та кмітливість, вони гідні нести почесне звання адвокатеси та захищати права і інтереси людей. Зараз для того, щоб займатися адвокатською діяльністю в Україні, особі потрібно мати повну вищу юридичну освіту, володіти державною мовою, мати стаж роботи в галузі права не менше 2-х років, скласти кваліфікаційний іспит, пройти стажування, скласти присягу адвоката України та отримати свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю.

Список використаної літератури:

1. Антонов В. О. Флейшиць Катерина Абрамівна. *Юридична енциклопедія.* Т. 6: Т-Я. К, 2004. С. 286.

2. Аніщук Н. В. Фемінізація адвокатури: гендерний аналіз. *Наукові праці НА «ОЮА».* Том 39. 2013. С 375-384. URL: http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom13/39.pdf

3. Обловацька Н. А. Буремний шлях або формування жіночої адвокатури. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова.* Серія № 18. Економіка і право. 2011. № 14. С. 108-113. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27591/Oblovatska.pdf?sequence=1

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Радецька М. В.
студентка 2-го курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА АДВОКАТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

Процеси, які відбуваються всередині країни та світові тенденції глобалізації та євроінтеграції зумовлюють швидке реформування законодавства, прийняття нових актів чи змін до чинних, у тому числі щодо законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Значного розквіту інститут адвокатури пережив за часів незалежності України. Адвокатура набула незалежності від державних інституцій, самоврядування, гарантій діяльності та правового захисту життя адвокатів, їх власності у зв'язку із здійсненням професійної діяльності.

Щодо процесів євроінтеграції, то орієнтація України на європейські стандарти та цінності проявляється у реформуванні майже всіх судових, правоохоронних та правозахисних інституцій [1, с.65]. Як результат – запровадження міжнародних стандартів у сфері організації та діяльності адвокатури (наприклад, шляхом імплементації норм Кодексу поведінки європейських адвокатів).

Ці процеси проявляються в наступному. По-перше, фактичні зміни організаційних форм адвокатської діяльності, коли адвокати працюють не в складі адвокатських об'єднань, а в юридичних фірмах чи великих корпораціях разом з економістами, аудиторами. По-друге, розширення сфер адвокатської діяльності, до яких пропонується віднести фідуціарну діяльність, діяльність ескроу-агентів та медіацію. По-третє, відбувається розвиток позасудових методів вирішення спорів та залучення до них юристів, підвищені вимоги

до адвокатів. По-четверте, з'явились тенденції запровадження обов'язкового страхування професійної відповідальності адвокатів.

За своєю природою адвокатура є одним з інститутів демократичного суспільства, оскільки виконує найважливішу громадянську функцію – захист прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб.

У демократичному світі ставлення держави до адвокатури, незалежність та професійна спроможність адвокатури свідчить про рівень поваги до верховенства права та прав людини в цілому. І саме держави з досить сучасним рівнем розвитку зміцнюють адвокатуру, підвищують її незалежність і професійний рівень, сприяють підвищенню її ролі в демократичному суспільстві. В той же час, на жаль, адвокатура нашої держави пронизана проблемами та недосконалістю законодавчої бази. І саме це безпосередньо перешкоджає ефективній діяльності адвокатури та є актуальним для вирішення.

Аналізуючи проблеми адвокатської практики, можна виділити певні тенденції. Основними порушеннями прав українських адвокатів є: порушення права на конфіденційне спілкування адвоката з клієнтом; ненадання адвокату доступу до інформації, матеріалів справи; проведення безпідставних обшуків у службових приміщеннях та вилучення документів, що становлять адвокатську таємницю; порушення статусу адвоката у кримінальному провадженні; зловживання притягненням до дисциплінарної відповідальності адвокатів та порушення кримінальних справ проти адвокатів; застосування позасудових заходів впливу на адвоката та його майно [2, с. 120].

У державі, створеній на засадах верховенства права, вся правоохоронна система, виконуючи свої функції, насамперед захищає права людини. На території такої держави немає порушення професійних прав і гарантій адвоката чи прав людини. Однак наша країна лише прагне досягнути ідеалу, на даний час існує багато фактів порушень прав адвокатів.

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що адвокатура України нині виходить на якісно новий рівень розвитку. З урахуванням положень уже створеного законодавства, яке задовольняє запити сучасного суспільства на цей інститут, він починає модернізуватися та розвиватися. Необхідність удосконалення діяльності адвокатури пояснюється також зростанням її значення для розвитку громадянського суспільства та правової держави. Зростання ролі адвокатури в сучасній правовій системі розглядається як один із способів обмеження державою своєї влади через створення та діяльність незалежної правозахисної інституції, яка сприяє реалізації та захисту прав і свобод людини.

Список використаної літератури:

1. Актуальні проблеми правового регулювання адвокатської діяльності [Електронне видання] : навчально-методичний посібник (для здобувачів

вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, М. О. Деменчук. Одеса : Фенікс, 2020. 126 с.

2. Іваницький С. О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні : принципи та система : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2017, 800 с.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Сопільняк К. О.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Професія адвоката посідає важливе місце у забезпеченні та захисті найважливіших прав та свобод людини і громадянина. Появою адвокатури людство завдячує Стародавньому Риму, де даний інститут дістав регулювання спочатку правовими звичаями, а згодом і нормами права. Крім того, важливе значення мало і дотримання адвокатом принципу конфіденційності: римські юристи «...особливими інструкціями звертали увагу головуючих у судах, щоб вони ні в якому випадку не дозволяли адвокатам приймати на себе роль свідків у таких справах, де вони були захисниками» [1, с. 3].

Серед європейських країн найбільш повно положення римського права успадкувало право Франції, адвокатам якої необхідно було дотримуватися обов'язку зберігати в таємниці відомості, отримані ними від підзахисних. Як стверджував відомий французький правник Франсуа-Етен Молло в «Règles sur la profession d'advocat» у 1846 р. : «...і перш ніж закон поставив це дотримання таємниці адвокатам в обов'язок, вона вже дотримувалася ними завжди свято» [2].

Щоправда, не всюди розуміння таємниці у діяльності адвоката збігалося із взірцевим римським правом. Наприклад, у Німецькій імперії Статут кримінального судочинства наділяв суддів правом вимагати у адвоката всю інформацію, що стала йому відома від клієнта, ознайомлюватися з особистим листуванням між адвокатом та клієнтом. Крім того, під час розмов захисника і обвинуваченого міг бути присутнім працівник суду.

Щодо українських земель, то тут варто враховувати їх належність до різноманітних держав: Великого Князівства Литовського, Речі Посполитої, Російської імперії, Австро-Угорщини та ін. Звичайно, устрій наведених

держав поширювався і запроваджувався і на територіях, що нині належать до території сучасної України.

Дослідження становлення адвокатури та інституту адвокатської таємниці зокрема, варто розпочати з періоду Київської Русі. Як відомо, в цей час адвокатура належним чином сформована не була, але той факт, що за законодавством Київської Русі, як слушно зазначає В. О. Святоцький, існувало загальносоціальне право захисту кожного підсудного своєю громадою [3], свідчить про початок створення соціальних умов для зародження досліджуваного інституту у той час.

Більшість вчених дотримуються думки, що професійна адвокатура на українських землях почала формуватися у польсько-литовський період. Значний вплив на даний процес мало запровадження Магдебурзького права та Литовських статутів 1529 р., 1566 р. та 1588 р.

Литовським статутом 1529 р. було запроваджено інститут представництва у кримінальному процесі. У Другому Литовському Статуті 1566 р. вперше згадується про професійну таємницю адвоката (прокуратора): в артикулі 35 встановлена відповідальність прокуратора за те що «... взявшись кому справу його вести і судитись, і вивідавши у нього ту справу і листи [документи] його оглядівши, видав його у тому стороні супротивній, або до тієї сторони його супротивної пристав, і від цього тому, кого він першому обіцяв його справу вести, вийшли збитки, і те б на нього яким явним і слушним доводом доведено було; тоді такий, якщо є шляхтич, честь втрачає, а не шляхтич – життя втрачає...» [4].

Наступним етапом становлення інституту адвокатської таємниці та адвокатури загалом можна розглянути етап входження українських земель до складу Російської імперії. Загалом, характерною ознакою даного періоду є спрямованість діяльності російського уряду на остаточне ліквідування української автономії. Важливу роль відігравав проект кодексу українського права під назвою: «Права, за яким судиться малоросійський народ» (1743 р.). В наведеному законопроекті міститься норма, присвячена адвокатській таємниці та її гарантіям, яка визначає: «Поверенный… ежели что-либо… выдает противной его стороне или к ней пристанет, и в пользу ея, а во вред дела, то такового поверенного должно удалить от производства». Крім того, уваги заслуговує радянський період української історії. Після Жовтневої революції та проголошення на території України радянської влади, поміж іншого, виникла необхідність у створенні нормативного акту, який регулював би діяльність адвокатів. І вже згодом, Постановою ВУЦВК 2 жовтня 1922 р. було прийнято Положення «Про адвокатуру». На відміну від адвоката в Російській імперії, який не повинен був розголошувати відому йому інформацію, радянський адвокат за захист «антирадянського елементу» міг понести дисциплінарну відповідальність [1]. Якщо захисник виявляв наміри свого клієнта вчинити злочин проти держави або якщо було виявлено сам факт його вчинення (ст. 58-66 КК УСРР), він мав обов'язок повідомити про це на суді. В іншому випадку адвокат міг понести кримінальну відповідальність.

Крім того, важливе значення для становлення адвокатської таємниці має етап реформ 1950-х – 1960-х, внаслідок якого була прийнята низка законодавчих актів, зокрема Кримінально-процесуальний кодекс УРСР 1960 р. та Положення про адвокатуру Української РСР 1962 р., якими чітко визначалися права адвоката і гарантії дотримання адвокатської таємниці, зокрема: «Адвокат не має права на ведення справи, коли він у даній справі раніше надавав юридичну допомогу особі, інтереси якої суперечать інтересам особи, яка звернулася з просьбою про ведення справи» (ст. 31) та «адвокат не повинен розголошувати відомості, які йому стали відомі від підзахисного в зв'язку з наданням йому юридичної допомоги. Адвокат не може бути допитаний як свідок про обставини справи, які стали йому відомі у зв'язку з виконанням обов'язків захисника у даній справі» (ст. 32) [3].

Щодо сучасного періоду незалежної України, то спочатку діяльність адвокатів регулювалась Законом України «Про адвокатуру» від 19.12.1992 р, який був згодом замінений чинним Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р., Правилами адвокатської етики від 09.06.2017 р. та багатьма іншими нормативно-правовими актами. Значна увага в наш час приділяється інституту адвокатської таємниці.

Статтею 10 Правил адвокатської етики проголошується, що: «… збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена предметом адвокатської таємниці Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» або становить персональні дані про особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта» [6].

Крім цього, дане питання врегульоване і ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Відповідно до наведеної норми «адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності» [7].

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що адвокатська таємниця становить невіддільну складову консультативної діяльності адвоката і є надзвичайно важливим для його функціонування як захисника прав та свобод особи. Інститут адвокатської таємниці протягом століть зазнавав найрізноманітніших змін та впливу перед тим, як сформуватися у такому вигляді, яким ми його досліджуємо сьогодні.

Список використаної літератури:

1. Погорецький М. М. Кримінальні процесуальні гарантії адвокатської таємниці у досудовому розслідуванні: дис. д-ра юр. наук. 12.00.09. Київ. 2015. 238 с. URL: http://elar.naiau.kiev.ua /bitstream/123456789/1397/1/pogoreckiy_dis.pdf
2. Penal Code of France 1810 / Transcribed by Tom Holmberg. URL: http://www.napoleon-series.org/research/government/france/penalcode/ c_penalcode3b.html.
3. Святоцький О. Д. Адвокатура України: навч. посіб. для студентів юрид. вищих навч. закладів і фак / О. Д. Святоцький, М. М. Михеєнко. К. : Ін Юре, 1997. 224 с.
4. Статути Великого князівства Литовського: У 3 т. – Т. III. Статут Великого князівства Литовського 1588 року: У 2 кн. – Кн. 1 / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. – Одеса : Юридична література, 2004. 672 с.
5. Положення про адвокатуру Української РСР. Відомості Верховної Ради СРСР. 1962. № 39. Ст. 494.
6. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text
7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Яценко Н. І.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТА У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Формування правової держави і громадянського суспільства в Україні неможливо без створення гарантій захисту прав та законних інтересів людини та громадянина, без забезпечення умов для ефективного функціонування такого специфічного демократичного інституту, як адвокатура. Адвокатура – важливий інструмент дійсної демократії. Адже за своєю природою вона є громадською, самостійного виду організацією професійних юристів, яка виконує важливу суспільну функцію – захист прав і законних інтересів громадян та організацій. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську

діяльність» розкриває поняття цього інституту і закріплює, що адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому законом [1].

Згідно ч.2 ст.2 закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність.

Розглянувши правове регулювання адвокатури, доцільно проаналізувати роль адвоката в нашому суспільстві. Адвокат, здійснюючи захист основних прав, свобод та інтересів, доводить, що кожна особа має права, в тому числі право на захист. У своїй діяльності адвокат повинен враховувати усі деталі справи і виходити із інтересів його клієнта.

На підтвердження цієї тези можна навести слова видатного юриста А. Ф. Коні про адвоката: «він не слуга свого клієнта і не пособник йому втекти від заслуженої кари правосуддя. Він друг, радник, людина» [2].

У діяльності адвоката немає поганих чи хороших людей, є тільки обов'язок захищати свого клієнта, знаходити аргументи на його користь та підтвердження правової позиції клієнта.

Адвокат у всіх сферах своєї діяльності дотримується закону. Уся інформація, яку надає адвокатові його довіритель, залишається повністю конфіденційною, без права оголошення і обговорення зі сторонніми особами.

Адвокатом не можна назвати просто особу, яка знає закони і вміє їх застосовувати на практиці. Ним повинна бути людина, яка є професіоналом своєї справи. Це стриманий, розсудливий і незалежний захисник. Адвокат-консультант, порадник, представник, особа, яка вміє правильно складати документи правового характеру.

Дослідження міжнародно-правових актів дає підстави стверджувати, що адвокат має багато зобов'язань перед суспільством і державою, в той же час, ці взаємовідносини є двосторонніми. Наприклад, «Основні положення про роль адвокатів», прийнятими восьмим Конгресом ООН у серпні 1990 року в Нью-Йорку [2] виділяють такі принципи щодо адвокатів:

– уряди мають гарантувати працюючий механізм для доступу до адвокатів, що проживають на його території;

– уряди повинні забезпечити навчальні інститути, щоб адвокати здобули відповідну освіту;

– адвокати повинні мати право формувати асоціації для представлення їх інтересів;

– мають бути умови «без недоречного втручання зі сторони» давати поради клієнту відповідно до закону.

У громадянському суспільстві, заснованому на демократичних принципах і засадах верховенства права, головна мета правової системи

полягає у захисті фундаментальних прав громадян від свавільного втручання держави, а головний обов'язок держави – керувати справедливо і чесно. У цьому сенсі роль адвоката у демократичному суспільстві має три основні складові:

1) адвокат – представник своїх клієнтів;

2) адвокат – представник правової системи;

3) адвокат – громадський діяч, який несе особливу відповідальність за якість правосуддя.

Адвокат як громадський діяч, який здобув вищу юридичну освіту, усвідомлює ті недоліки, що є в системі правосуддя, і своєю діяльністю має працювати заради реформування права та правової системи, сприяти відкритому обговоренню її недоліків з метою поліпшення та допомоги державним лідерам у роботі зі зміцнення правової системи на засадах верховенства права. Для такої ролі адвокати мають підтримувати і розвивати високі стандарти професіоналізму.

Представляючи клієнта, адвокат виступає його захисником і радником і слугує інтересам останнього. Як зазначає американський адвокат Ненсі К. Сплейн: «готуючись представляти перед судом захист інтересів клієнта, адвокат водночас відповідає за належне здійснення судового процесу» [3]. З таким підходом варто погодитись. Не тільки суд, а й адвокат, і прокурор, якщо він бере участь у справі, відповідальні за належний рівень правосуддя. Помилкою багатьох суддів є те, що вони не враховують, що і адвокат є особою, відповідальною за процес, звідси намагання відгородитись від адвокатів, а відтак замкненість, яка не йде на користь справі.

Отже, підходячи до висновку, слід наголосити, що роль адвоката в суспільстві є дійсно дуже важливою, адже він захищає основні людські свободи та інтереси, доводить на практиці, що кожна особа має права і свободи. Адвокат повинен завжди діяти в інтересах клієнта, проте використовувати лише законні способи і механізми для досягнення поставленої мети.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text. (дата звернення 23.10.2022).

2. Основні положення про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН у 1990 році. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_835#Text

3. Ненсі К. Сплейн. Роль юристів у демократичному суспільстві. *Адвокат*. 1998. № 4. С. 51-52.

Науковий керівник*:** *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна

СЕКЦІЯ 3.
РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Вилков С. В.
Голова Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ (ДОСВІД ВКДКА)

З початком повномасштабної військової агресії Російської Федерації в Україні було введено воєнний стан [1], що ускладнило можливість виконання завдань органами адвокатського самоврядування, зокрема, кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури та змусило шукати шляхи забезпечення їх діяльності в рамках існуючих норм профільного закону [2].

Конституційна гарантія права кожного на професійну правничу допомогу (ст. 59 Основного Закону [3]), на відміну від деяких інших прав громадян, в умовах війни не була звужена.

Відповідно, актуальними залишилися завдання забезпечення високого професійного рівня адвокатів, дотримання ними Правил адвокатської етики та дисциплінарної відповідальності у разі їх порушення.

Визначення рівня фахової підготовленості осіб, які виявили намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, вирішення питань щодо дисциплінарної відповідальності адвокатів є метою роботи кваліфікаційно-дисциплінарних комісій регіонів. Скарги на їхні рішення, дії чи бездіяльність розглядає відповідно Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури.

Основною формою роботи цих квазісудових (в частині дисциплінарної процедури) органів є засідання, організація і проведення яких після 24 лютого 2022 року були суттєво ускладнені. Проблема стосувалася не тільки тих територій, де велися активні бойові дії або були тимчасово окуповані, але й регіонів, що знаходилися далеко від лінії зіткнення. Адже, на відміну від інших органів адвокатського самоврядування (рад адвокатів регіонів, РАУ), кваліфікаційно-дисциплінарні комісії зобов'язані не тільки забезпечити кворум при ухваленні рішень, але й забезпечити дотримання права усіх громадян, які за законом можуть брати участь у засіданнях та в межах відповідних процедур наділені правами. Йдеться про осіб, що виявили

намір отримати право на заняття адвокатською діяльністю, адвокатів, щодо неналежної поведінки яких були подані скарги, та власне самих скаржників.

Робота Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури була суттєво утруднена – зібрати в одному місці достатню для кворуму кількість членів ВКДКА не уявляється можливим і до сьогодні. Нагадаємо, відповідно до ст. 52 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» до складу Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури входять тридцять членів (по одному представнику від кожного регіону), а також голова і два заступники, які обираються з'їздом адвокатів України. Засідання Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури вважається правомочним, якщо на ньому присутні більше половини від загальної кількості (шістнадцять) членів комісії. Так само й учасники процедур позбавлені можливості прибути до Києва чи іншого міста, яке за звичайних умов визначалося місцем проведення чергового засідання ВКДКА.

При цьому Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» опосередковано, але достатньо суворо, визначає «графіки» роботи комісій. Це зумовлено, зокрема, встановленими строками:

– адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку (ч. 2 ст. 35);

– дисциплінарна справа стосовно адвоката розглядається дисциплінарною палатою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури протягом тридцяти днів з дня її порушення (ч. 1 ст. 40);

– Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури забезпечує розгляд скарги на рішення у дисциплінарній справі протягом тридцяти днів з дня одержання матеріалів дисциплінарної справи (ч. 2 ст. 42).

Додатково, для додержання цих стоків рішеннями РАУ було закріплено щомісячне проведення засідань.

З урахуванням викладеного, а також зважаючи на неможливість своєчасного внесення законодавчих змін, у березні 2022 року постало питання пошуку рішень для оптимізації кваліфікаційних і дисциплінарних процедур на рівні Ради адвокатів України із одночасним дотриманням усіх вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Найбільш очевидним вбачалося запровадження дистанційних (у режимі відеоконференції) засідань комісій. Водночас, для реалізації цього варіанту через стандартне програмне забезпечення (Zoom, Microsoft Teams, Skype тощо) існували правові перешкоди, пов'язані із необхідністю: а) забезпечення таємниці нарадчої кімнати при ухваленні рішень у дисциплінарних справах, а також б) збереження адвокатської таємниці. Тому у ВКДКА було знайдено та реалізовано таке технічне рішення, яке дозволяє організовувати закриту відеоконференцію всередині її відкритої частини. При цьому програмне забезпечення, а також уся поточна інформація зберігається на захищеному від стороннього доступу сервері.

Після узгодження технічного рішення онлайн-засідань із вимогами законодавства, було напрацьовано відповідні зміни до Регламенту ВКДКА [4], Регламенту КДКА регіону [5] та Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність [6].

Результатом роботи стало ухвалення на засіданні РАУ рішення, яким уможливили проведення дистанційних засідань, прописавши процедуру як для членів органів адвокатського самоврядування, так і для учасників справ.

Так, зокрема, встановили, що учасники (адвокат, стосовно якого порушено дисциплінарну справу, та особа, яка ініціювала питання про дисциплінарну відповідальність адвоката) у разі наявності технічної можливості мають право взяти участь у засіданні дистанційно – у режимі відеоконференції. За два дні до початку засідання вони повинні повідомити комісію про своє бажання, направивши на адресу електронної пошти документи, що підтверджують особу учасника, та, у разі наявності, особу представника, а також документи, що підтверджують повноваження такого представника. Такі документи повинні бути підписані за допомогою електронного цифрового підпису.

Окремо закріпили, що членам комісій категорично забороняється здійснювати аудіо- чи відеофіксацію «нарадчої кімнати». Дії щодо здійснення аудіо- чи відеофіксації «нарадчої кімнати» та/або розголошення таємниці «нарадчої кімнати» є дисциплінарним проступком, а саме грубим одноразовим порушенням правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України, та є підставою для позбавлення члена органу адвокатського самоврядування права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України.

Пізніше в рамках роботи ВКДКА окремо було організовано та проведено кілька навчальних заходів, в ході яких членів комісії ознайомили з основними правилами роботи на онлайн-платформі, а також напрацювали необхідні навички.

Крім того, оскільки на час підготовки та ухвалення рішення поштові служби працювали із значними перебоями, дисциплінарну процедуру було цифровізовано:

– встановлено можливість повідомлення сторін про засідання лише на сайті;

– запроваджено листування між комісіями, а також подання сторонами окремих документів в електронному вигляді з використанням електронного цифрового підпису.

Також удосконалено розгляд у ВКДКА скарг на рішення КДКА регіону про порушення дисциплінарної справи, про відмову в порушенні дисциплінарної справи; скарг на дії чи бездіяльність КДКА регіону; клопотання адвоката про вжиття заходів забезпечення розгляду скарги у ВКДКА.

Було визначено, що розгляд відбувається на засіданні ВКДКА без участі сторін. Сторони за даними категоріями скарг лише повідомляються про розгляд їх скарг шляхом розміщення інформації на офіційному сайті ВКДКА.

Зробити це в частині перегляду рішень про порушення дисциплінарної справи дозволяла правова позиція Верховного Суду [8], згідно з якою такі рішення містять лише попередні висновки щодо наявності в діях адвоката ознак дисциплінарного проступку та не встановлюють фактів вчинення конкретного проступку. Порушення дисциплінарної справи свідчить лише про те, що викладені у скарзі обставини потребують більш ретельного дослідження задля подальшого підтвердження або спростування певних юридичних фактів. Таке рішення не відповідає критерію юридичної значимості, не створює для адвоката жодних правових наслідків у вигляді виникнення, зміни або припинення його прав та не породжує для нього будь- яких обов'язків, оскільки правові наслідки може створювати виключно рішення, прийняте за результатами розгляду дисциплінарної справи.

Такі технічні та організаційні заходи у своїй сукупності дозволили не лише відновити у найкоротший термін роботу кваліфікаційно-дисциплінарних органів адвокатури та оптимізувати процедури їх роботи, але й забезпечити суттєву економію витрат. Таким чином, напрацьована практика цілком може використовуватися і у подальшому після припинення воєнного стану.

Список використаної літератури:

1. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

3. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр

4. Регламент Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 04-05.07.2014 № 78 (з наступними змінами та доповненнями) // URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr078871-14

5. Регламент кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, затверджений рішенням Ради адвокатів України від 17.12.2013 № 268 (з наступними змінами та доповненнями) // URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr268418-13

6. Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, затверджене рішенням Ради адвокатів України від

30.08.2014 № 120, із змінами // URL: https://zakon.rada.gov.ua /rada/show/vr120871-14

7. Рішення Ради адвокатів України від 25.03.2022 № 34 «Про внесення змін та доповнень до Регламенту ВКДКА, Регламенту КДКА регіону та Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність» // URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0034871-22

8. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 24.06.2020 у справі № 815/1830/18 // URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/90029760

Вільчик Т. Б.

професор, кафедра цивільної юстиції та адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук

ВПЛИВ АДВОКАТСЬКИХ КОРПОРАЦІЙ НА СУСПІЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОЦЕСИ ДЕРЖАВИ

Адвокатура завжди була одним із найважливіших показників розвитку суспільства. Формування та розвиток сучасної держави, чи на основі абсолютистської монархії, як це було у Франції, чи на основі прогресивних ідей, без обтяження аристократично-монархічним минулим, як це було у США, відбувалося при визначальній участі та впливові адвокатів. Саме адвокатами були більшість лідерів Французької революції, авторів американської конституції, депутатів парламентів інших європейських країн, що приймаючи нові демократичні конституції, перетворювалися на сучасні демократичні держави [1].

Можна констатувати, що діяльність присяжних повірених з кінця 70-х років. XIX ст. та їхня громадська репутація були в основному пов'язані з участю в політичних процесах, багато з яких мали великий суспільний резонанс. Уряд намагався зменшити вплив адвокатів на перебіг цих процесів. Введеними контрреформами з 1874 р. було встановлено заборону на створення органів станового самоврядування – рад присяжних повірених у тих судових округах, де ради були створено (на той період ради діяли лише у Санкт-Петербурзі, Москві та Харкові) [2].

Колективні дії адвокатів відіграють істотну роль у впровадженні принципів верховенства права. В роботі Дугласа Норта, Джона Уолліса і Баррі Вайнгаста (North, D. C.) висувається ідея про те, що правляча еліта в будь-якому суспільстві стикається з необхідністю контролю над

засобами застосування насильства [3]. В силу специфіки виконуваних ними професійних функцій адвокати і на цей час також на щоденній основі за конкретними справами протистоять (найчастіше поодинці) державній машині кримінального переслідування і повинні вирішувати проблеми забезпечення верховенства права та обмеження неправомірного застосування насильства з боку правоохоронних органів.

Можливості адвокатських корпорацій в тій чи іншій країні здійснювати вплив на суспільні процеси безпосередньо пов'язані з рівнем розвитку самого професійного співтовариства, наявністю в країні сильних адвокатських асоціацій, рівнем їх незалежності від правоохоронців і влади, наявністю попиту на послуги адвокатів з боку населення і бізнесу. Вплив адвокатських корпорацій на думку соціологів (Э. Фрейдсон) безсумнівно пов'язаний зі ступенем їх професіоналізації, вираженої в їх автономії, компетенції, етиці, розвитку професійної комунікації. Крім того, формальний етичний кодекс мають багато професій, але відносно мало тих, у кого є реальні механізми відстеження випадків порушень і застосування санкцій [4].

Як показують багато досліджень, адвокати зважаючи значимості займаного ними соціального стану та наявності у них професійних компетенцій, пов'язаних з питаннями правозастосування, часто виступають ключовими акторами соціальних реформ. Наприклад, реформи державного управління в Ізраїлі [5], правові реформи в Китаї [6], регулярні політичні ініціативи в США [7].

Показовим є приклад Тунісу. Національна адвокатська асоціація (Tunisian Bar Association, далі -TBA) не брала активної участі в революції 2010 року. Однак завдяки широкому залученню самих адвокатів до революції вона набула значної політичної ваги, оскільки в очах населення TBA була органом, який представляв інтереси борців проти диктатури. Сама себе асоціація почала позиціонувати себе як «сторож [громадянських прав і свобод], який пов'язаний із державою» і як третейський суддя під час вирішення політичних конфліктів. З цього випливає, що роль юридичних асоціацій полягає не лише у здійсненні соціальних змін, а й у закріпленні їх результатів [11].

Ефективність колективних дій адвокатів у конкретній країні залежить від «інституціональної потужності відповідної юридичної асоціації» (Doner and Schneider [8]), а також від позиції професійної еліти, що її очолює. Адвокатські спільноти, особливо в країнах, що розвиваються, часто стоять перед непростим вибором між ототожненням себе з політичною елітою країни і необхідністю реагувати на запит з боку рядових членів професії, які регулярно стикаються з порушеннями закону з боку представників влади. В авторитарних державах адвокати можуть представляти і захищати інтереси владної еліти і в цьому відношенні бути продовженням правоохоронної системи (Gerber and Mendelson) [9]. Однак, у більшості випадків адвокати,

навпаки, виступають на стороні опозиції [10, с. 50]. Позиція адвокатської спільноти може бути і підкреслено аполітичною, але навіть в цьому випадку вона через свою професійну діяльність здатна робити істотний вплив на суспільство (наприклад, через допомогу мало захищеним верствам населення) [11].

Цікаво, що адвокатура може процвітати і в умовах авторитаризму, але через встановлення сприятливої структури правових можливостей. На прикладі Гонконгу Tam W. доводить, що для цього достатньо існування судової системи, основаної на законі, автономності адвокатської професії та належно фінансованої державою системи правової допомоги [12]. Найважливішим фактором, що впливає на успішність колективної діяльності професійних спільнот адвокатів, є здатність привернути увагу ЗМІ до існуючих проблеми та ввести дії асоціації до публічного порядку денного. Це дозволяє повідомляти про вчинені дії всьому суспільству і розширювати сферу підтримки серед громадянських активістів [11].

Інститут адвокатури – структурний елемент суспільно-політичної системи держави, від функціонування якого багато залежить у покращенні якості функціонування цієї системи. В Україні адвокати не завжди в повній мірі можуть брати участь у процесі обговорення законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність. Як відзначив свого часу президент Асоціації правників України Денис Бугай, «Адвокатура як організація могла б впливати на державу, особливо на законодавчий процес. На жаль, сьогодні адвокатура як інститут неефективна» [13].

Рада адвокатів України неодноразово зверталася до міжнародних організацій з Резолюцією з приводу неприйнятного процесу розробки та опрацювання змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» без консультацій з Національною асоціацією адвокатів України (НААУ), а також висловлювалася щодо неможливість направлення на розгляд до Верховної Ради України проектів законів щодо внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», розроблених та опрацьованих у закритий спосіб [14]. Так, у процесі підготовки законопроекту за № 9055 у 2019 році позицію понад 44 тисяч адвокатів України, яких представляла НААУ на той час, влада повністю проігнорувала. НААУ взагалі була позбавлена представництва в Раді з питань судової реформи від початку її створення. Навіть при оновленні цієї Ради Указом президента № 44/2018 у 2018 році, до її складу знову не потрапив жоден представник НААУ [15]. На цей час у Комісії з питань правової реформи при Президенті України наявна зовсім незначна кількість практикуючих адвокатів [16].

Разом з тим, як зазначив Спеціальний доповідач у своєму повідомленні щодо незалежності суддів та адвокатів, адресованому Президенту України, «законодавство про адвокатуру повинні розробляти безпосередньо представники адвокатури. «Якщо адвокатське самоврядування встановлено

законом, з ним необхідно консультуватися на всіх етапах законодавчого процесу» [17, с.6-7].

У цьому контексті доцільно звернутися до досвіду розвинутих правових систем. У Великій Британії Рада адвокатів надає уряду та парламентарям «доступ до досвіду та експертних знань адвокатури з широкого кола питань, пов'язаних із правом і правосуддям, щоб допомогти в процесі формування політики». Завдяки своїй здатності висувати аргументи та оволодівати деталями, адвокати зберігають вплив на уряд, навіть якщо він дещо зменшений [18]. Органами управління Федеральної палати адвокатів Німеччини є Загальні збори її членів та Президія Палати, які беруть участь у законодавчому процесі шляхом внесення пропозицій та рекомендацій до парламенту та займаються наданням консультацій з цього приводу.

Підвищення авторитету адвокатури, визначення її ролі у забезпеченні верховенства права зараз перебуває у прямій залежності від рівня захисту прав та законних інтересів людини як частини суспільства, на відміну від того часу, коли вважалося, що правосуддя у суспільстві забезпечується лише державними установами, такими як суд, прокуратура, міліція та виконавча влада. У зв'язку з тим, що представники адвокатської професії визнані учасниками процесу «творення правосуддя», без якого неможливе його сучасне розуміння [19], на адвокатуру покладається здійснення публічної, властивої державному устрою функції, реалізація певних владних повноважень, спрямованих на служіння суспільному інтересу. Разом із тим, вплив адвокатури як на учасників процесу, так і на суспільство загалом не може бути ґрунтуватися на примусі. Ось чому владні повноваження адвокатури, що розглядаються як здатність спрямовувати вчинки інших людей, у тому числі професіоналів, задіяних у процесі відправлення правосуддя та здійснення кримінального переслідування, доцільно визначати як особливу владу – владу авторитету. Адвокатурі слід законодавчо надати можливість конструктивно впливати на зміни, що відбуваються у суспільстві, проектувати їх на потреби громадян, в тому числі, шляхом активної участі в законотворчому процесі.

Список використаної літератури:

1. Андрусяк Т. Г. Адвокати та їх роль у розвитку правової думки. У зб.: Адвокатура України: історія та сучасність. Матеріали Всеукр. Круглого столу. Київ-Тернополь. 2014. с. 17. https://unba.org.ua/ assets/uploads/ news/ novosti/2016-05-17.materialy.krugliy.stil.lviv.pdf

2. Данилевская И. Л. О роли адвокатского самоуправления в развитии отечественного конституализма (1864–1917 гг.*). Евразийская адвокатура.* № 6 (37). 2018. С. 23-27.

3. North D. C., Wallis J. J., Webb S. B. and Weingast B. R. (eds.). (2013). In the Shadow of Violence: Politics, Economics, and the Problems of Development.

Cambridge, Cambridge University Press. Available at: ttps://library.wur.nl/WebQuery/titel/2096154

4. Freidson E. Professional Powers: A Study of the Institutionalization of Formal Knowledge. Chicago, Chicago University Press. 1988. Available at: ttps://cutt.ly/YgIJOJT

5. Hajjar L. Cause Lawyering in Transnational Perspective: National Conflict and Human Rights in Israel/Palestine. Law and Society Review, vol. 31, no. 3, 1997. pp. 473–504. Available at: https://cutt.ly/EgIC1aX

6. Michelson E. Lawyers, Political Embeddedness, and Institutional Continuity in China's Transition from Socialism. American Journal of Sociology, vol. 113, no. 2, 2007.pp. 352–414. Available at: https://cutt.ly/PgIC91q

7. Boukalas C. Politics as Legal Action/Lawyers as Political Actors. Towards a Reconceptualisation of Cause Lawyering. Social and Legal Studies, vol. 22, no. 3, 2013. pp. 395–420. Available at: http://dx.doi.org/10.1177/0964663912471552

8. Doner R. and Schneider B. R. (2000). Business Associations and Economic Development: Why Some Associations Contribute More Than Others. Business and Politics, vol. 2, no. 3, pp. 261–288.

9. Gerber T. P. and Mendelson S. E. (2008). Public Experiences of Police Violence and Corruption in Contemporary Russia: A Case of Predatory Policing? Law and Society Review, vol. 42, no. 1, pp. 1–44. Available at: http://doi.org/10.1111/j.1540-5893.2008.00333.x

10. Hajjar L. Cause Lawyering in Transnational Perspective: National Conflict and Human Rights in Israel/Palestine. Law and Society Review, vol. 31, no. 3, 1997. pp. 473–504. https://cutt.ly/EgIC1aX

11. Яковлев А. А., Казун А. П., Ситкевич Д. А., Профессиональные организации как драйверы социальных изменений в развивающихся странах / Журнал конституциональных исследований. № 3. 2016. с. 47-71.

12. Tam, W. (2010). Political Transition and the Rise of Cause Lawyering: The Case of Hong Kong. Law & Social Inquiry, 35(3), 663-687. doi:10.1111/j.1747-4469.2010.01199.x

13. Адвокатура могла бы влиять на государство и законодательный процесс, но нужен новый закон. URL: https://censor.net/ru/n3101742

14. Рішення № 223 Про затвердження Резолюції з приводу неприйнятного процесу розробки та опрацювання змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» без участі та погодження його змісту з єдиною професійною організацією адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2017-10-14-r-shennya-rau-223_59f06c914ceba.pdf

15. Адвокати без права на захист. Проект закону № 9055 загрожує знищенням інституційних гарантій незалежності адвокатури. URL: https://zn.ua/ukr/internal/advokatura-bez-prava-na-zahist-292206_.html

16. Положення про Комісію з питань правової реформи, затв. Указом Указом Президента України від 7 серпня 2019 року № 584/2019. URL: https://www.president.gov.ua/documents/5842019-28949

17. Mandate of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers. 28 January 2019. URL: https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownLoadPublicCommunicationFile?gId=24313

18. Neil Rose. How much influence do lawyers have on the legislative process? URL: https://www.theguardian.com/law/2011/jun/14/lawyers-influence-on-legislative-process

19. Постанова колегії суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 30.05.2018р. по справі № 466/1367/16-а http://reyestr.court.gov.ua/Review/74407460

Фурса С. Я.

професор кафедри нотаріального, виконавчого процесу і адвокатури, прокуратури, судоустрою Науково-навчального інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук

Фурса Є. І.

професор кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права Державного торговельно-економічного університету, кандидат юридичних наук

ПОМІЧНИК ТА СТАЖИСТ АДВОКАТА: МЕТА, ЗАВДАННЯ І РЕЗУЛЬТАТИ

В різні періоди розвитку адвокатури питанням стажування кандидатів в адвокати присвячувалися наукові праці як вчених, так і практикуючих фахівців згідно яких можна було простежити як видозмінювалося стажування, зокрема, й розмір оплати за стажування зменшився з 20 мінімальних розмірів заробітної плати до трьох тощо [1]. Такі дослідження вселяють надію в те, що фахівці і науковці здатні впливати на процеси, які пов'язані з організацією та діяльністю адвокатури України. Якби відповідних змін не відбулося, то вартість стажування б нині складала б 134 000 грн., а це могло б стати істотною перешкодою для молодих і талановитих юристів поповнити ряди адвокатури.

Спробуємо розглянути питання стажування кандидата в адвокати в контексті сучасних доктрин навчання у вищих закладах освіти загалом, досвіду педагогічної роботи, а також раціонального сприйняття навчання фахівців у сфері права. Так, на сьогодні мають бути абсолютні і раціональні пріоритети в галузі навчання, які варто сконцентрувати на виконуваній ролі і функціях, які мають бути властиві тому чи іншому фахівцю. Тому при

отриманні юридичної освіти варто виділяти функціональне навантаження, яке має обумовлюватися виконуваною роллю і відповідні показники у сукупності мають визначати рівень кваліфікації, яким має володіти той чи інших фахівець. Так, існують такі освітні рівні як «бакалавр», «магістр», що свідчить не тільки про строк та вартість навчання, а й ступінь підготовки фахівця. Сьогодні все на стільки формалізовано і стандартизовано, що залишається очікувати наступного кроку, що всі викладачі будуть читати матеріал за одним конспектом чи навіть всім студентам будуть надавати відеоматеріали для опануванням ними певного матеріалу. Але ще гірша небезпека в таких стандартах для викладачів полягає в тому, що зараз в програмах започатковано визначати компетентності: Інтегральна компетентність, Загальні компетентності, Фахові компетентності за освітньою програмою, які у свою чергу складаються з купи складових, які мають свідчити про якість програми та здібності студента, які він отримає після вивчення певної дисципліни. Якщо довести цю «ідею» не до формального зазначення в програмах, а до реального втілення і вимагати від викладачів, щоб по кожній відповіді і, тим більше при складанні іспитів, вони заповнювали відповідні таблиці компетентностей, то навряд чи в них вистачить сил і часу на таку освітню роботу, не дивлячись на те, що викладач має також займатися і наукою. Наперед зазначимо, що це формальне явище ще не зачіпило адвокатуру і це позитивний момент, оскільки ми маємо визнати, що компетентність мусить бути, але наявність формальних декларацій про купу компетентностей не робить відповідну програму більш якісною, а знання студентів ґрунтовними.

В Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] вимоги щодо освіти як до адвоката, так і до помічника адвоката однакові, тобто наявність повної вищої юридичної освіти (статті 6 та 16 Закону). Виходить, що виконувані ними функції за складністю однакові?! Ми не будемо, в даному конкретному випадку, брати до уваги випадки, коли частина адвокатів може направити свого помічника для участі у судовому засіданні по нескладних справах, хоча це і прямо не передбачено в Положенні про помічника адвоката [3], але у п. 8 Права та обов'язки помічника адвоката має місце положення, що помічник, за погодженням з адвокатом, може проходити стажування (8.1.3.), тобто помічник як і стажист згідно п .1.11 Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю [4] може застосовувати технічні засоби з метою фіксування процесуальних дій та судового процесу в порядку, передбаченому законом та в межах проваджень, в яких ***стажист самостійно або сумісно з керівником стажування здійснює захист, представництво*** та надання правової допомоги фізичним та юридичним особам; – одержання письмових висновків спеціалістів, експертів з питань, що потребують спеціальних знань.

Але у ч. 2 ст. 16 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» має місце застереження про те, що помічник адвоката не може виконувати доручення адвоката, які належать до його процесуальних повноважень (прав та обов'язків) адвоката.

Тому потребують узгодження між собою Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та «Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю» і Положення про помічника адвоката.

Інші адвокати своїх помічників використовують в ролі «подай», «принеси», «завези» тощо.

Питання полягає в співмірності і співпадінні інтересів помічника адвоката та самого адвоката. Так, очевидно, що частина адвокатів зацікавлена в тій або іншій ролі помічника, але постає питання, а які фактори впливають на сприйняття такої ролі. Ось тут хочеться навести приклад із власного педагогічного досвіду, коли спілкуєшся зі студентами, які погано навчаються, то вони посилаються на те, що їх змусили батьки навчатися на юридичному факультеті, а вони не планують робити кар'єру правника. Інші студенти бажають навчатися, змагаються і конкурують між собою. Отже, при ніби-то природньому відборі, до юридичних навчальних закладів потрапляють «випадкові» студенти, які не планують робити юридичну кар'єру і готові зупинити своє навчання після закінчення бакалаврату. Сьогодні вони можуть обійняти посаду помічника адвоката (ст. 16 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), але не зможуть стати помічником нотаріуса, оскільки до нього висувається ще така додаткова вимога як стаж роботи у сфері права не менш як три роки до того, як стати помічником нотаріуса (ст. 13 Закону України «Про нотаріат») [5].

Давайте говорити відверто, ті хто мають в своєму підпорядкуванні хорошого помічника: кваліфікованого і вихованого, то вони не хочуть з ним розлучатися. Тому доволі часто, ***реальні*** помічники не мають юридичної освіти, а працюють тривалий час з адвокатом або нотаріусом, оскільки не мають шансів конкурувати з ними і не мають бажання робити власну кар'єру або в них не вистачає коштів для того, щоб отримати юридичну освіту та розпочати власну кар'єру. Достатньо сказати, що навіть у важкий воєнний час деякі помічники нотаріусів отримують заробітну плату по двадцять тисяч гривень і їх це абсолютно влаштовує. Тому на практиці мають місце ситуації, коли особу приймають на роботу не помічником адвоката, нотаріуса а припустимо секретарем, консультантом для якого не потрібна вища юридична освіта і тоді відносини між адвокатом, нотаріусом і цією особою будуть будуватися на нормах законодавства про працю.

Якщо ж подивитися на обов'язки адвоката, то він мусить сприяти необхідному рівню компетентності помічника адвоката та підвищенню кваліфікації помічника адвоката та його професійного рівня (п. 9.2.3 і

9.2.5 Положення). У цьому зв'язку виникає риторичне запитання, а навіщо хорошому адвокату готувати собі конкурента і створювати умови, за яких останній набуде досвіду, цілком можливо, створить свою клієнтську базу з числа клієнтів цього ж адвоката.

Тому важливим є як сприймати статус помічника адвоката як перехідний, щоб звільнитися від обов'язку проходити стажування згідно ч. 5 ст. 10 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» чи коли особа тривалий час працює помічником адвоката та у його інтересах.

Крім того, виходячи із аналізу «Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю», можна встановити певні неузгодженості, оскільки відомості про помічника адвоката мають заноситися до Єдиного реєстру адвокатів України (п. 4.10 Положення). Якщо визнати статус помічника адвоката як тимчасовий, щоб не проходити стажування, то письмового доручення адвоката достатньо для визнання повноважень помічника третіми особами. Навіть з формального боку, то до назви Єдиного реєстру адвокатів України слід внести зміни та викласти її у такій редакції «Єдиний реєстр адвокатів, помічників адвокатів в Україні».

Такий аналіз статусу помічника авторами зроблений з метою, щоб у порівняльному аспекті, підійти до аналізу статусу стажиста адвоката, як особи, яка склала кваліфікаційний іспит і має намір у майбутньому працювати адвокатом. Порівняно із помічником адвоката, то не адвокат платить заробітну плату стажисту, а останній оплачує адвокату як керівнику стажування згідно угоди 70 відсотків від внеску саме: за проходження у нього стажування та навчання.

Помічник адвоката звільняється від проходження стажування за умов: якщо він працював у адвоката на умовах повного робочого тижня протягом одного року, а роботодавцем за таку особу до державного бюджету України сплачувався Єдиний соціальний внесок у встановленому законом порядку та розмірі (п. 8.4. Положення).

Для порівняння, стажування може здійснюватися у вільний від основної роботи час стажиста. Так, згідно п. 1.6 Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю можна здійснити приблизний підрахунок кількості годин відведених для проходження стажування. Так, стажування здійснюється протягом шести місяців і обчислюється шляхом сумарного обліку робочого часу стажиста на виконання програми та плану стажування. Загалом робочий час стажиста за увесь період стажування має становити не менше 550 (п'ятсот п'ятдесят) годин, з яких не менше 50 (п'ятдесят) годин робочого часу має становити заняття стажистом юридичною практикою. Тобто, якщо ми визначаємо лише календарні дні, то стажист мусить працювати кожен день по 550/183= 3 години, якщо ж ми беремо до уваги, що

адвокати працюють у вихідні дні вдома, то стажист має відпрацювати лише в робочі дні (зокрема, у 2 2022 році) 550 / 249х2=4.4. години на день.

Якщо ж ми виходимо з восьмигодинного робочого часу за основним місцем роботи, що, як правило, триває з 9 до 18 години, то на стажування припадають вечірні години, коли державні установи і суди не працюють, хоча багато хто з адвокатів використовує цей час для зустрічей з клієнтами, підбиття підсумків за день і розгляду планів на наступні дні. Але цей час не найкращий для того, щоб приділити його стажуванню, оскільки після судових засідань і напруги в змагальному процесі потребується час для відпочинку. Зрозуміло, що у випадку виграшу справи і емоційного піднесення можна поділитися відомостями про перемогу і способи її досягнення з молодим і уважним слухачем. Існують й клієнти-бізнесмени, яких влаштовує вечірній час для зустрічей, коли вони звільняються від виконання власних обов'язків, тому можна припустити, що стажист здатен буде суміщати основну роботу і як передбачено Положенням – другорядну, тобто стажування.

Крім того, помічник адвоката мусить прослухати спеціальний курс-інструктаж введення в професію помічника адвоката у Вищій школі адвокатури НААУ, а стажисти – Адаптаційний курс в професію адвоката для стажистів [6].

Слід зазначити, що статус стажиста адвоката істотно відрізняється від статусу помічник адвоката, який тривалий час працює у останнього. Важко знайти співпадіння інтересів адвоката та його стажиста, оскільки він, фактично, навчатиме свого конкурента, якщо той не залишиться далі працювати у цього адвоката або у даному бюро, адвокатському об'єднанні. В основі статусу стажиста лежить тимчасовий характер.

Стажист адвоката – це спеціальний статус особи, яка йде в адвокатську професію і якій залишилося виконати лише формальні вимоги, а саме: мають бути надані документи: індивідуальний план стажування, поточні звіти стажиста, звіт про оцінку стажування, звіт про результати стажування, щоденник про проходження стажування (п. 1.8 Положення). В той же час, «залишення на другий строк стажування» свідчить про те, що не всі стажисти проходять своєчасно та успішно стажування.

У п. 1.11. Положення йдеться про ***самостійність*** професійної діяльності стажиста, але, на нашу думку, це положення потребує аналізу, оскільки саме адвокату – керівнику стажування слід особисто та завчасно узгодити із фізичними і юридичними особами види та характер участі стажиста в заходах щодо захисту, представництва та надання правової допомоги таким особам. Але ж в цьому випадку керівник стажування бере на себе відповідальність і не тільки перед фізичними і юридичними особами, а й перед тими органами влади, куди може звернутися стажист в інтересах клієнтів адвоката. Більше того, як свідчить практика, доволі часто помилки в судах «списуються» на упередженість суду, але ж ми допускаємо до участі

в процесі стажиста і експериментуємо на людях і їх долях. Слід зазначити, що перелік повноважень стажиста, що встановлений у п. 1.11 Положення слід вважати вичерпним, хоча останній пункт передбачає і «надання інших види правової допомоги», які, на нашу думку, слід розуміти у контексті ст. 19 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Тобто формальний бік має співпадати з реальними повноваженнями стажиста – він працює лише під керівництвом адвоката, який має контролювати його дії, відповідати за них, а також оцінювати їх. Тому організувати роботу стажиста наодинці з клієнтами можна, але має забезпечуватися відповідний відеозапис, щоб керівник стажування здатен був проаналізувати якість і результати роботи, а також, що є надзвичайно важливим – у разі необхідності усунути зроблені стажистом помилки. Більше того, такі відеозаписи можуть бути додані до звітів і проаналізовані при оцінці якості підготовки стажиста і можливості виконання ним повноважень адвоката.

Отже, ступінь «самостійності» в діях стажиста варто розглядати і врегульовувати в програмі стажування і виділити його певні етапи: спочатку стажист може бути лише присутнім під час роботи адвоката з клієнтами, потім з можливістю задавати останнім питання, але отримавши на це дозвіл адвоката, лише в наступному може сам проводити консультації в присутності адвоката, який здатен буде усунути недоліки стажиста у його роботі. Остаточна стадія підготовки стажиста – це не тільки консультування, а й визначення ним розміру гонорару та підготовка проекту договору про правову допомогу у конкретній справі тощо.

Головна помилка молодих адвокатів доволі часто лежить або в недооцінюванні власних знань та здібностей, або в їх переоцінці. Саме ці помилки важко потім усувати, оскільки в першому випадку, клієнт буде вважати свою справу програшною, а в другому – виграшною. Не можна допускати, щоб клієнт втрачав надію на захист власних прав через невпевненість стажиста або переоцінював свою позицію, що справа проста і виграшна. Тому завдання керівника стажування пов'язані й з педагогічними і психологічними навичками, які мають застерегти виникнення помилок у майбутній професійній діяльності молодого адвоката. В першому випадку адвокат втратить клієнта через невпевненість у власних силах, а у другому випадку- через обіцянку він може втратити не тільки клієнта, а й власний авторитет та наробити купу помилок, щоб досягти обіцяного ним результату.

Усе наведене та можливість припинення стажування свідчить про те, що кандидату в адвокати *доцільно* проходити стажування до складання кваліфікаційного іспиту, а не після, щоб він був впевнений у власних здібностях та у виборі професії, а також почув об'єктивну думку фахівців професії і не витрачав час, зусилля і кошти, якщо для професії адвоката в нього не вистачає ні знань, ні здібностей, а за рисами характеру він не зможе займатися таким видом діяльності.

Якщо подивитися на сучасні стандарти вищої освіти і тенденції до запровадження стандартів в адвокатській діяльності, то вони зовні нагадують одні й ті самі лекала, оскільки мають дисциплінувати адвокатів в наданні правової допомоги, зокрема, безоплатної [7], [8]тощо.

Тому варто говорити про діяльність адвокатів не тільки як творчу і незалежну професію, а й про скрупульозність в заповненні всіляких протоколів та адвокатського досьє, підзвітність адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу тощо. При цьому, ми не висвічуємо особливості діяльності адвокатів в окремих адвокатських об'єднаннях, де дисципліна нагадує військову. Очевидно, що не всім адвокатам до вподоби така «бюрократична діяльність», але кандидату в адвокати слід враховувати специфіку його майбутньої діяльності ще на стадії прийняття рішення про свою майбутню професію, а саме: яку роботу адвокат виконує і якими здібностями, знаннями, навичками він повинен володіти та які риси характеру йому повинні бути притаманні. І чим раніше кандидат в адвокати усвідомить це, тим ліпше буде для нього і адвокатури України в цілому, оскільки буде менше клієнтів, які постраждають він недобросовісної діяльності таких адвокатів.

Коли ж кандидат в адвокати витрачає значну кількість сил і коштів, складає іспит, проходить стажування і хоче довести своє прагнення стати адвокатом до реалізації, а в остаточному рахунку настає запізніле розчарування, особливо нині у складний воєнний час, коли багато хто з адвокатів і адвокатських об'єднань не здатні отримувати істотний та, навіть, необхідний дохід, що обумовлює скорочення кількості персоналу адвокатських об'єднань.

Список використаної літератури:

1. Овсяннікова О. Стажування кандидата в адвокати: проблеми та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України.* № 4 (75) 2013 URL: :http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-253-260.pdf.

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text.

3. Положення про помічника адвоката, затверджене рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018-07-25-polozhennya-109_5b597bee364e2.pdf.

4. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads /legislation/pologennya/2022-03-25-polozhennya-38_624ef9620381e.pdf.

5. Закон України «Про нотаріат». URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/3425-12#Text.

6. Обов'язкові курси. URL: https://www.hsa.org.ua/category /obov-yazkovi-kursy.

7. Про затвердження Стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у цивільному, адміністративному процесах та представництва у кримінальному процесі: Наказ Міністерства юстиції України від 21.12.2017 № 4125/5. URL: https://zakon.rada. gov.ua/laws/show/z1554-17#n13 (дата звернення: 05.05.2022)

8. Про затвердження стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі: Наказ Міністерства юстиції України від 25.02.2014 № 386/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0337-14#Text (дата звернення: 05.05.2022)

Козлов О. О.

заступник голови Ради адвокатів Одеської області, адвокат, член комітету захисту професійних прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності Ради адвокатів Одеської області

РОЛЬ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ГАРАНТІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ В УКРАЇНІ ТА ДЕРЖАВАХ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ

Сучасний стан законодавства в Україні пов'язаний із стрімким розвитком правовідносин, що обумовлено визначенням стратегічного курсу нашої держави в напряму євроінтеграції, що знайшло своє відображення у прийнятті 7 лютого 2019 року Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» (Верховна Рада України, 2019), яким абзац п'ятий преамбули після слів «громадянської злагоди на землі України» було доповнено словами «та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України». Більш того, 23 червня 2022 р. лідери 27 країн-членів ЄС ухвалили рішення про надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС. Водночас актуальним є порівняльне дослідження ролі органів адвокатського самоврядування у захисті професійних прав адвокатів у країнах пострадянського простору: можна прослідкувати, які країни продовжили посттоталітарні традиції радянських часів, а які йдуть шляхом утвердження верховенства права та незалежної адвокатури.

До першої групи країн варто віднести ті, у галузевих законах про адвокатуру яких нормативно не закріплені повноваження органів

адвокатського самоврядування із реалізації гарантій адвокатської діяльності, а також відсутня інформація із цього приводу на офіційних сайтах відповідних органів адвокатського самоврядування – Латвія, Естонія, Молдова, Азербайджан та Грузія.

До другої групи варто віднести держави, у галузевих законах про адвокатуру та адвокатську діяльність яких передбачено повноваження органів адвокатського самоврядування із захисту прав адвокатів, проте відомостей про механізм реалізації цих повноважень немає (положень про комітети чи комісії із захисту прав чи реалізації гарантій адвокатської діяльності, звітів про їх діяльність). Зокрема, Законом Республіки Білорусь «Про адвокатуру та адвокатську діяльність в Республіці Білорусь» від 30 грудня 2011 року № 334-З [1] до повноважень територіальних та республіканської колегій адвокатів в Білорусії віднесено «представництво і захист інтересів адвокатів» (ст.ст. 42), проте нормативні акти щодо порядку організації чи статистичні дані стосовно результатів здійснення такого напряму діяльності органами адвокатського самоврядування на офіційному сайті Білоруської республіканської колегії адвокатів [2] відсутні. Так само відсутні якійсь відомості про діяльність територіальних колегій адвокатів в сфері реалізації гарантій адвокатської діяльності за забезпечення реалізації професійних прав адвокатів на їх відповідних веб-порталах чи в статутах [3].

На підставі аналізу законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність держав, що входили до складу колишнього СРСР варто вказати, що Узбекистан є єдиною державою пострадянського простору, в якій прийнято окремий Закон «Про гарантії адвокатської діяльності і соціальний захист адвокатів» від 25 грудня 1998 р. № 721-I [4]. Однак Міжнародна комісія юристів в своєму дослідженні дійшла до висновку, що узбецькі адвокати не завжди можуть виконувати свої професійні обов'язки в обстановці, вільної від погроз, перешкод, залякування або невиправданого втручання. Хоча Палата адвокатів повинна забезпечувати належний захист її членів від втручання виконавчих органів, на практиці Палата, на думку опитаних узбецьких адвокатів, розглядається виконавчою владою «в якості інструменту тиску на адвокатів, особливо активних при захисті прав своїх клієнтів»[5, с. 7]. Більш того, на наш запит Палата адвокатів Республіки Узбекистан, направлений в липні 2022 року, надала відповідь, що «нажаль, відділ із захисту прав адвокатів ліквідований», що додатково свідчить про суттєві проблеми в цій сфері та складні умови для виконання професійних обов'язків узбецькими адвокатами.

У Туркменістані до основних завдань колегії адвокатів велаята (адміністративний поділ обласного рівня – прим. О. К.), окрім інших, віднесено «сприяння, професійна допомога і захист прав і професійних інтересів членів колегії при здійсненні ними адвокатської діяльності» (п. 1 ч.

7 ст. 19 Закону Туркменістану «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 10 травня 2010 року № 105-IV [6]), а у ст. 23 вказано, що президія колегії адвокатів велаята «захищає професійні та інші права та інтереси адвокатів» (п. 2 ч. 2), а ст. 27 передбачається, що адвокат має право «користуватися сприянням, професійною допомогою і захистом з боку колегії, її органів і посадових осіб» (п. 1 ч. 1), водночас у відкритих джерелах відсутня будь-яка інформація по цьому напряму, зокрема, щодо її організації чи статистичні дані.

Статтею 46 Закону Литовської Республіки «Про адвокатуру» від 18 травня 2004 року № IX-2066 [7] передбачено, що про притягнення адвоката в якості підозрюваного або обвинуваченого або про проведені процесуальних діях має бути повідомлено в Адвокатуру Литви, а відповідно до ст. 57 однією із функцій Адвокатури Литви (аналог НААУ – прим. О. К.) є «представництво інтересів адвокатів в державних органах, в міжнародних організаціях і в організаціях іноземних держав», водночас про роль органів адвокатського самоврядування цієї країни у сприянні реалізації гарантій адвокатської діяльності у Законі не йдеться. Відсутня подібна інформація й на офіційному сайті органів адвокатського самоврядування.

В окрему групу можна виділити держави, в яких на законодавчому рівні передбачені повноваження органів адвокатського самоврядування із захисту прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності та створені при них відповідні комітети (комісії чи центри), проте на практиці їх діяльність є неефективною внаслідок загальної політики держави, спрямованої на утиск адвокатури.

Відповідно до статті 37 Закону Таджикистану «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 18 березня 2015 року № 1182 [8] Спілка адвокатів утворена для, окрім іншого, «представництва та захисту інтересів адвокатів в органах державної влади, органах самоврядування селищ і сіл, громадських об'єднаннях та інших організаціях, незалежно від організаційно – правових форм і форм власності». На виконання положень Закону рішенням Колегії Спілки адвокатів Республіки Таджикистан від 26 грудня 2017 року було створено Комісію із захисту професійних прав адвокатів та затверджено її Статут. Одна з цілей Комісії – розслідувати всі випадки порушення прав адвокатів, здійснення тиску на них, а також вживати суворих заходів для запобігання таких випадків. Крім того, при Колегії адвокатів Республіки Таджикистан діє Центр захисту прав адвокатів, який в разі порушення своїх прав адвокати можуть негайно повідомити Центр по телефону, текстовим повідомленням і тощо [9]. Водночас на практиці незалежне здійснення адвокатської діяльності у Таджикистані є досить ускладненим. Наприклад, у 2020 році Amnesty International заявила в спеціальному звіті про адвокатів, що «адвокати стикаються з серйозними перешкодами під час виконання своїх професійних обов'язків». Згідно Amnesty International, «в сьогоднішньому

Таджикистані бути адвокатом, особливо адвокатом з прав людини, означає зіткнутися з безпрецедентними ризиками» [10].

В рф відповідно до п. 10 ч. 3 ст. 31 Закону від 26 квітня 2002 року [11] до повноважень Ради адвокатської палати віднесено повноваження «захищає соціальні та професійні права адвокатів». Аналогічне повноваження передбачене й для Ради Федеральної палати адвокатів (п. 6 ч. 3 ст. 37). Проте за умов функціонування тоталітарної держави навряд чи можна вести мову про реальну незалежність адвокатури та ефективність органів адвокатського самоврядування в рф, які при такому режимі радше є органом тиску на адвокатів, аніж інструментом захисту їхніх прав та реалізації гарантій діяльності.

Серед держав, що входили до колишнього СРСР, більш прогресивними є Киргизія, Вірменія та Казахстан. До цієї ж група варто віднести й Україну. Варто зауважити, що на офіційному сайті Адвокатури Киргизької Республіки розміщено інформацію про Комітет із захисту професійних прав адвокатів та Положення про нього [12]. Варто також наголосити, що Радою адвокатів Адвокатури Киргизії періодично оприлюднюються звіти, невід'ємною частиною яких є оприлюднення інформації щодо проблем реалізації гарантій адвокатської діяльності та можливих шляхів їх подолання. Більш того, у Звіті за період з січня 2015 по листопад 2017 р. міститься інформація, що була створена і розпочала діяльність комісія Адвокатури КР з питань безпеки адвокатів [13].

Аналіз положень вірменського законодавства про адвокатуру дозволяє зробити висновок, що перелік гарантій адвокатської діяльності є досить обмеженим, однак варто зауважити, що при Адвокатській палаті республіки Вірменія (аналог НААУ – прим. О. К.) створений та досить успішно діє Комітет із захисту прав адвокатів, який періодично оприлюднює повідомлення про порушення професійних прав адвокатів, привертаючи увагу різних державних органів до цієї проблеми [14].

У Казахстані відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 55 Закону «Про адвокатську діяльність та юридичну допомогу» від 5 липня 2018 року № 176-VI [15] Президія колегії адвокатів «захищає професійні та інші права адвоката». Аналогічне повноваження передбачене й для Президії Республіканської колегії адвокатів (п. 8 ч. 3 ст. 68). Варто вказати, що механізм захисту прав адвокатів у Казахстані з боку адвокатського самоврядування наразі знаходиться у стадії становлення. До 2016 року діяла Комісія із захисту соціальних прав адвокатів, 11 березня 2016 року її було реформовано у Комісію Республіканской колегії адвокатів із захисту соціальних тапрофесійних прав адвокатів та схвалено Положення [16] про неї, а 19 лютого 2022 року реформовано у Комісію із захисту професійних прав адвокатів [17].

В Україні відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року найпершим завданням адвокатського

самоврядування проголошено «забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності» (п. 1 ч. 1 ст. 44), аналогічне повноваження закріплене для НААУ (п. 2 ч. 2 ст. 45) та ради адвокатів регіону (п. 7 ч. 4 ст. 48). З метою практичної реалізації цих положень Закону відповідно до рішення від 16 лютого 2013 року № 74 Ради адвокатів України було утворено Комітет захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, аналогічні комітети створені і при кожній раді адвокатів регіону, зокрема при Раді адвокатів Одеської області також діє Комітет захисту професійних прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності, до складу якого на теперішній час входить 42 адвокати.

На підставі проведеного аналізу можна підсумувати, що із усіх держав, що колись входили до складу СРСР, лише декілька пішли шляхом побудови демократії, утвердження верховенства права та формування сильної адвокатури. Безумовно, в кожній державі трапляються випадки порушення прав адвокатів, втручання в їх професійну діяльність, проте визначальним тут стає спрямованість державної політики: або схвальне ставлення, або різке засудження таких фактів та практичне підтримання офіційно проголошених настанов із побудови правової держави.

Список використаної літератури:

1. Об адвокатуре и адвокатской деятельности в Республике Беларусь: Закон Республики Беларусь от 30 декабря 2011 года № 334-З. Официальный сайт Гродненской областной коллегии адвокатов. URL: http://gka.grodno.by/norm-base/37-zakon_ob_advokature.html

2. Официальный сайт Белорусской республиканской коллегии адвокатов. URL: https://www.rka.by/

3. Официальный сайт Могилевской областной коллегии адвокатов. URL: http://www.mokadvokat.by/main/

4. Устав Минской городской коллегии адвокатов: Утвержден Общим собранием членов Минской городской коллегии адвокатов 03.10.2017 г. Официальный сайт Минской городской коллегии адвокатов. URL: http://www.advokat.by/content/o_kollegii/ustav/

5. О гарантиях адвокатской деятельности и социальной защите адвокатов: Закон Республики Узбекистан от 25 декабря 1998 г. № 721-I. . Государственное учреждение «Национальный правовой информационный центр «Адолат» при Министерстве юстиции Республики Узбекистан». URL: https://www.lex.uz/acts/1321

6. Ковалёв Н., Лорие У. Вопросы независимости адвокатов и право на защиту: рекомендации по реформированию законодательства Республики Узбекистан в соответствии международными нормами и принципами. Ташкент, 2020. 16 с. URL: https://www.unodc.org/documents /centralasia//2020/Independence_paper_24.03.20.pdf

7. Об адвокатуре и адвокатской деятельности в Туркменистане: Закон Туркменистана от 10 мая 2010 года № 105-IV URL: https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/86642/98169/F1895252782/TKM86642.pdf

8. Об адвокатуре: Закон Литовской Республики от 18 марта 2004 года № IX-2066. Lietuvos Respublikos Seimo. URL: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b4a99200249f11e58a4198cd62929b7a?jfwid=nq76mm5vj (дата звернення: 15.07.2021).

9. Об адвокатуре и адвокатской деятельности: Закон Республики Таджикистан от 18 марта 2015 года № 1182. Бюро ОБСЕ по демократическим институтам и правам человека. URL: https://www.legislationline.org/download/id/7515/file/Tajikistan_Law_on_Advocate_2015_am2016_ru.pdf

10. Официальный сайт Союза адвокатов Республики Таджикистан. URL: http://advokatura.tj/ru/oidi-ittifoqi-advokathoi-jumhurii-tojikiston/

11. Мирзонаби Холикзод. Таджикский адвокат сбежал из страны. 11 июля 2021 г. Официальный сайт Радио Свободная Европа. URL: https://www.ozodi.org/a/31353116.html

12. Об адвокатской деятельности и адвокатуре в российской федерации: федеральный Закон; Принят государственной думой 26 апреля 2002 года № 63-ФЗ. КонсультантПлюс. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_36945/

13. Положение о Комитете по защите профессиональных прав адвокатов Адвокатуры Кыргызской Республики: Утверждено решением Совета адвокатов Адвокатуры Кыргызской Республики от 29 мая 2015 г. (внесение изменений от «21» сентября 2016г.). Официальный сайт Адвокатуры Кыргызской Республики. URL: http://advokatura.kg/komitet-po-zashchite-professionalnyh-prav-advokatov

14. Отчет о деятельности Совета адвокатов Адвокатуры Кыргызской Республики за период с января 2015 г. по ноябрь 2017 г. Бишкек, 2017. 38 с. Официальный сайт Адвокатуры Кыргызской Республики. URL: http://advokatura.kg/sites/default/files/documents/otchet_2015-2017_gg.pdf

15. Комитет по защите прав адвокатов Адвокатской палаты РА выступил с заявлением о нарушении прав адвокатов Мушега Шушаняна, Араика Папикяна и Моники Маргарян. Решение от 16 февраля 2017 года. Официальный сайт Адвокатской палаты Республики Армения. URL: https://www.advocates.am/decision/view/%D5%B0%D5%B0-%D6%83%D5%BA-%D6%83%D5%AB%D5%B0-16022017%D5%A9-%D5%B8%D6%80%D5%B8%D5%B7%D5%B8%D6%82%D5%B4%D5%A8.html

16. Об адвокатской деятельности и юридической помощи: Закон Республики Казахстан от 5 июля 2018 года № 176-VI. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33024087&pos=1516;-38#pos=1 516;-38

17. Положение о Комиссии Республиканской коллегии адвокатов по защите социальных и профессиональных прав адвокатов: Утверждено

президиумом Республиканской коллегии адвокатов 11 марта 2016 года (протокол № 12). URL: https://online.zakon.kz/Document /?doc_ id=32636872&pos=6;-106#pos=6;-106

18. Положение о Комиссии по защите профессиональных прав адвокатов: утверждено Республиканской конференцией коллегий адвокатов 19 февраля 2022 года. URL: https://online.zakon.kz/ Document/?doc_id=37640036&pos=6;-106#pos=6;-106

Клименко Г. О.
аспірантка 1-го року навчання
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ СКЛАДАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ ДЛЯ НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

У червні 2016 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02 червня 2016 року № 1401-VIII, відповідно до якого в Україні було запроваджено виключне право адвоката на представництво іншої особи в суді. Даний Закон буквально поділив правничу спільноту на два табори: прихильників та противників монополії адвокатури. Однак, беззаперечним наслідком впливу запровадження такого виключного права адвокатів на представництво інших осіб в суді можна вважати суттєве збільшення кількості осіб, які мають намір набути право на заняття адвокатською діяльністю. У 2018 році громадською організацією «Лабораторія законодавчих ініціатив» було оприлюднено тіньовий звіт «Адвокатура України: уроки перших років самоврядності», в якому впровадження монополії адвокатури було оцінено досить неоднозначно. На думку авторів, відповідні зміни, внесені до Конституції України щодо адвокатури, покликані забезпечити інституційну та ціннісну єдність правничої спільноти, підвищити професійні та етичні стандарти правничої професії та якість правової (професійної правничої) допомоги [1]. Однак, поруч із цим, було наголошено на підвищенні корупційних ризиків при доступі до професії адвоката через підвищення попиту на отримання статусу адвоката у великої кількості юристів.

Одним із основних випробувань на шляху особи, що прагне набути статус адвоката, є складання кваліфікаційного іспиту. Відповідно до статті 9 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», мета

кваліфікаційного іспиту полягає у виявленні теоретичних знань у галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики особи, яка виявила бажання стати адвокатом, а також у виявленні рівня її практичних навичок та умінь у застосуванні закону [2]. Як справедливо зазначає Бакаянова Н. М., сформульоване у Законі призначення кваліфікаційного іспиту має загальний характер, оскільки мета іспиту повинна полягати у виявленні рівня практичних навичок особи та її умінь у застосуванні закону саме з точки зору надання правової допомоги – основної функції адвокатури [3].

Наразі процедура складання кваліфікаційного іспиту відбувається відповідно до положень Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, затвердженими рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2013 року № 270 (зі змінами, внесеними рішенням Ради адвокатів України від 05-06 вересня 2022 року № 116). Кваліфікаційний іспит складається із двох частин: письмового та усного іспитів, що складаються окремо. Однак, критерії оцінювання, встановлені Порядками та методикою оцінювання, є суб'єктивними, оскільки результат напряму залежить від осіб, що перевіряють іспитові роботи.

При цьому, ще 30 березня 2018 року, на підставі рішення Ради адвокатів України № 35, була затверджена Концепція реформування процедури складення кваліфікаційного іспиту для отримання права на заняття адвокатською діяльністю, відповідно до якої мали бути впроваджені оновлений порядок подачі документів для складення кваліфікаційного іспиту (через офіційний веб-сайт НААУ у спосіб автоматичного розподілу заяви, з можливістю обрання дати і регіону складення іспиту), та удосконалена двоетапна процедура складання кваліфікаційного іспиту (перший етап – тестування на виявлення теоретичних знань у галузі права, історії адвокатури та адвокатської етики, що проходить у спеціально-обладнаному приміщенні офісу кваліфікаційно-дисциплінарної комісії із відеоспостереженням, другий етап – вирішення практичних завдань зі складанням процесуальних документів) [4]. Однак, на даний час передбачена Концепцією удосконалена процедура проведення кваліфікаційного іспиту так і не застосовується на практиці.

Міжнародна комісія юристів у своєму звіті «Між молотом та ковадлом: напади на адвокатів в Україні», що був складений у квітні 2020 року, підтвердила наявність суттєвих недоліків процесу допуску до професії адвоката та наголосила на його залежності від глибоко вкорінених корупційних практик [5]. Зокрема, Комісією було висвітлено думку щодо необхідності реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність в частині набуття права на заняття адвокатською діяльністю та процедури складення кваліфікаційного іспиту зокрема.

Встановлені Міжнародною комісією юристів недоліки знайшли своє відображення у Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, затвердженій Указом Президента України від 11 червня 2021 року, в якій однією із основних проблем правосуддя було визначено функціональну недосконаліть системи адвокатури, складність порядку доступу до адвокатської діяльності та недостатню ефективність механізмів захисту прав адвокатів [6]. Так, одним із елементів запровадження системного підходу до удосконалення інституту адвокатури є запровадження прозорої процедури проведення єдиного кваліфікаційного іспиту.

Широкомасштабна збройна агресія російської федерації проти України загострила існуючі проблеми у сфері правосуддя. Національною радою з відновлення України від наслідків війни було розроблено проект Плану відновлення України (у сфері юстиції), відповідно до якого окрему увагу приділено запровадженню прозорої процедури проведення кваліфікаційного іспиту та удосконаленню інституту стажування [7]. Зокрема, розробниками Плану вказано про необхідність організації зовнішнього незалежного оцінювання кандидатів. Однак, впровадження відповідних змін до законодавства заплановано на 2023-2025 роки, а, отже, реформування процедури доступу до професії адвоката буде здійснено через суттєвий проміжок часу, що безпосередньо впливає на розвиток інституту адвокатури в Україні та якість надання правничої допомоги.

У відповідь на запропоновані Планом відновлення України заходи з реформування інституту адвокатури в Україні, Рада адвокатів України у своєму рішенні № 49 «Про звернення Ради адвокатів України до міжнародних та українських інституцій з питань реформування адвокатури України» від 01 серпня 2022 року заявила про руйнівний з точки зору євроінтеграційних процесів характер запропонованих робочою групою реформ [8]. Зокрема, в аспекті доступу до професії адвоката, було зазначено про відсутність будь-яких недоліків у процедурі складання кваліфікаційного іспиту з огляду на забезпечення прозорої та відкритої процедури його проведення. При цьому, у рішенні наголошується на тому, що органами адвокатського самоврядування ведеться робота над впровадженням нової процедури складання кваліфікаційного іспиту з впровадженням електронної форми іспиту з метою уникнення впливу людського фактору. Таким чином, Рада адвокатів України наголосила на існуванні вже загаданої Концепції реформування процедури складання кваліфікаційного іспиту, однак не пояснила причин, які є перешкодою на шляху до впровадження нової удосконаленої процедури складання іспиту.

Таким чином, на даний час існує очевидна необхідність реформування процедури проведення кваліфікаційного іспиту шляхом запровадження незалежного та прозорого тестування з мінімізацією впливу корупційних ризиків та суб'єктивних людських факторів. Крім того, мають бути

встановлені строки для запровадження відповідних змін у процедурі складання кваліфікаційного іспиту з огляду на безпосередній вплив на розвиток інституту адвокатури в Україні та якість надання правничої допомоги.

Список використаної літератури:

1. Тіньовий звіт «Адвокатура України: уроки перших років самоврядності» – ГО « Лабораторія законодавчих ініціатив», 2018 р. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/Shadow_Report_Bar_19.09.2018pdf-1.pdf.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI: станом на 16 лип. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text.

3. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України: дисертація. 2017. URL: http://hdl.handle.net/ 11300/7640.

4. Питання реформування процедури складення кваліфікаційного іспиту для отримання права на заняття адвокатською діяльністю: рішення Ради адвокатів України № 25 від 30.03.2018 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2018-03-30-r-shennya-rau-25_5acf55f8a1406.pdf.

5. Між молотом та ковадлом:напади на адвокатів в Україні – Звіт Місії МКЮ в Україні – квітень 2020 р. URL: https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/05/Ukraine-Between-the-rock-and-the-anvil-Publications-Reports-Mission-report-2020-UKR.pdf

6. Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки: Указ Президента України від 11.06.2021 р. № 231/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text

7. План відновлення України: матеріали робочої групи «Юстиція» – липень 2022 року. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/ app/sites/1/recoveryrada/ua/justice.pdf

8. Про звернення Ради адвокатів України до міжнародних та українських інституцій з питань реформування адвокатури України: рішення Національної асоціації адвокатів України № 49 від 01.08.2022 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-08-01-r-shennya-rau-49_62fcf79a9d7e7.pdf

Науковий керівник: *доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук* ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Владиченко Ю. Р.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

РАДА АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ЯК ОРГАН АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Адвокатське самоврядування є одним із головних прав адвокатів – самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому вказаним законом.

Адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката. Брати участь у роботі органів адвокатського самоврядування та бути обраними до їх складу можуть лише адвокати України.

Згідно ч. 1 ст. 54 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вищим органом адвокатського самоврядування є з'їзд адвокатів України [1]. Проте в Положенні про Раду адвокатів України зазначено, що РАУ виконує функцію вищого органу Національної асоціації адвокатів України в період між з'їздами адвокатів України [2].

Відповідно до статті 55 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у період між з'їздами адвокатів України функції адвокатського самоврядування виконує Рада адвокатів України, повноваження і порядок роботи якої визначаються Законом та затверджується з'їздом адвокатів України[2].

Рада адвокатів України – структурна частина в системі органів Національної асоціації адвокатів України та є національним органом, на який державою покладено виконання у період між з'їздами адвокатів України публічно-представницьких функцій недержавного самоврядного інституту, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання правової допомоги на професійній основі адвокатури України.

До повноважень Ради адвокатів України входить:

1. Складання порядку денного, забезпечення скликання та проведення з'їзду адвокатів України;

2. Визначає квоту представництва, порядок висування та обрання делегатів конференції адвокатів регіонів, з'їзду адвокатів України;

3. Забезпечення виконання рішень з'їзду адвокатів України;

4. Здійснення організаційного, методичного, інформаційного забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України, здійснення контролю та координування діяльності рад адвокатів регіонів щодо внесення

відомостей до Єдиного реєстру адвокатів України та надання витягів з нього, затвердження форми витягу з Єдиного реєстру адвокатів України та Порядок ведення Єдиного реєстру адвокатів України;

5. Координування та контролювання діяльності рад адвокатів регіонів, сприянню їх діяльності та надає їм необхідну методичну допомогу;

6. Сприяння забезпеченню гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних, соціальних та інших прав адвокатів;

7. Визначення друкованого органу Національної асоціації адвокатів України;

8. Інші завдання передбаченні Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положенням про Раду адвокатів України.

Отже, в законах або в юридично-правових актах не має офіційного закріплення, що Рада адвокатів України є вищим органом адвокатського самоврядування, проте саме вона виконує найбільш важливі завдання стосовно адвокатської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 16.07.2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

2. Положення про Раду адвокатів України від 17.12.2022. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/2014.04.26 -27-pologennya-pro-rau-pazy.pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Грабар А. В.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЗУПИНЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ СТАТУСУ АДВОКАТА

Термін «адвокат» походить від латинського слова «advocare», «advocatus» (закликати, покликаний). Це людина, яку закликають на допомогу, тобто він запрошений захищати в суді, вести справу. Розуміння сутності терміна «адвокат» також випливає з його ролі в суспільстві, тобто функціонального призначення адвоката, а саме щодо представництва, захиста або загалом

надання юридичної допомоги. Деякі науковці розглядають адвоката в вузькому значенні, тобто адвокатом є лише юрист(захисник, повірений, юридичний радник тощо), інші застосовують більш загальний підхід. Вважають, що це будь яка особа, що надає юридичну допомогу [1].

На нашу думку дуже важливо, що надання правничої допомоги повинно реалізуватися особами, які відповідають певним вимогам, а також мають відповідну кваліфікацію. Отже, виходячи з цього всього, поняття «адвокат»-це є фізична особа, яка у встановленому законом порядку набула статус адвоката і завдяки ньому, право на здійснювання професійної діяльності щодо представництва, захисту та надання правової допомоги клієнту на засадах абсолютної незалежності.

Вважаємо, що тепер потрібно розглянути, що ж таке статус адвоката і як він може припинятися і зупинятися. Статус адвоката включає в себе відповідальність та гарантії його діяльності, поєднання прав та обов'язків адвоката, які закріплені не тільки в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також в різних галузях процесуального законодавства (цивільного процесуального), а також у різних корпоративних актах тих чи інших адвокатських об'єднань. Самостійність правового статусу адвоката-це коли адвокат може вільно, на свій розсуд, та в межах своїх повноважень надавати професійну правову допомогу своєму клієнту. Якщо незалежність адвоката- це основний принцип для здійснення адвокатської діяльності і він стосується всіх аспектів його діяльності, то самостійність пов'язана з процесуальною діяльністю і полягає у тому, що адвокатом є самостійний учасник процесу, який завдяки наданих йому повноважень має змогу вільно обирати методи надання правової допомоги своєму клієнту, і що важливо, несе дисциплінарну відповідальність за вчинені ним протиправні діяння.

У процесі своєї діяльності адвокати можуть вчиняти різні адміністративні правопорушення. І такі правопорушення завжди мають негативні наслідкі не тількі для честі і гідності самого адвоката, а і в цілому для такого інституту громадянського суспільства як адвокатура. За вчинення дисциплінарного проступку до адвоката повинно застосуватися одне із дисциплінарних стягнень. Наприклад: штраф, попередження, припинення його адвокатської діяльності або зупення в цілому. Більш детально ми розберемо про припинення і зупинення адвокатської діяльності.

Зупинення адвокатської діяльності відбувається на строк від одного місяця до одного року. За ч. 1 статті 31 закону про адвокатуру та адвокатську діяльність, право на заняття адвокатською діяльністю зупиняється у разі: 1)подання адвокатом заяви про зупинення адвокатської діяльності; 2)набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно адвоката за вчинення злочину невеликої чи середньої тяжкості за який призначено покарання не пов'язане з позбавленням волі; 3) накладення на адвоката дисциплінарного

стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю (у разі повторного протягом року вчинення дисциплінарного проступку; порушення адвокатом вимог щодо несумісності; систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики); 4) визнання адвоката за рішенням суду недієздатним або обмежено дієздатним [2].

Зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю означає заборону адвокату надавати юридичну допомогу клієнту саме в статусі адвоката, але це не означає, що він не може від свого імені надавати особі представницьких послуг в суді, наприклад в цивільному, адміністративному судочинстві. Документ, який буде оформлювати повноваження представника в суді, буде не договір про надання правової допомоги між адвокатом і клієнтом, а довіреність, видана цією особою представнику.

Ч. 2 статті 31 закону про адвокатуру та адвокатську діяльність має в собі виключний перелік випадків накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, а саме в разі:

1) повторного протягом року вчинення дисциплінарного проступку. Як на мене, то якщо адвокат протягом року повторно вчинив будь-який дрібний проступок, то до нього повинен бути застосований інший вид дисциплінарного стягнення, а саме догана, але як я знаю, то цей вид ще не відобразили в українському законодавстві;

2) порушення адвокатом вимог щодо несумісності. Як ми знаємо, то в разі виникнення обставин щодо несумісності, адвокат повинен у триденний строк із дня виникнення таких обставин подати до ради адвокатів регіону за адресою свого робочого місця заяву про зупинення адвокатської діяльності. Але на мою думку, то в законі повинна з'явитися норма, яка буде казати нам про те, що це дисциплінарне стягнення повинно бути застосовано лише до адвоката, який без поважних причин не подав заяву у визначений строк;

3) систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики. Недоліком у цьому пункті є те, що в законодавстві України немає легально закріпленого поняття як «грубе одноразове порушення правил адвокатської етики». Тому для того, щоб цей пункт став нам більш зрозумілим, законодавець повинен розкрити це визначення і більш детально дослідити його.

Припинення адвокатської діяльності – це є максимальна міра дисциплінарної відповідальності. Це право припиняється шляхом анулювання свідоцтва. За ч. 2 статті 32 Закону про адвокатуру та адвокатську діяльність, накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю може застосовуватися виключно у разі: 1) порушення присяги адвоката України. Тут проблема полягає у тому, що в законодавстві нема чіткого переліка діянь, які б ми зрозуміли під порушенням присяги адвоката. Законодавець обмежився визначенням

тексту присяги наведеному у п. 2 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність: «Я, (ім'я та прізвище), урочисто присягаю у своїй адвокатській діяльності дотримуватися принципів верховенства права, законності, незалежності та конфіденційності, правил адвокатської етики, чесно і сумлінно забезпечувати право на захист та надавати правову допомогу відповідно до Конституції України і законів України, з високою відповідальністю виконувати покладені на мене обов'язки, бути вірним присязі».

А ось для суддів такий перелік є набагато ширшим. А саме порушенням суддею присяги є: вчинення ним дій, що паплюжать звання судді і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності, в чесності та непідкупності судових органів, недотримання суддею вимог та обмежень, встановлених Законом України «Про засади запобігання і протидії корупції»; умисне затягування суддею розгляду справи понад терміни, встановлені законом; порушення морально-етичних принципів поведінки судді(ч. 2 ст. 32 Закону України «Про вищу раду юстиції») [2]. На мою думку, у тексті присяги адвокатів повинен бути чітко прописаний перелік порушень, а то виходить так, що майже кожне з них може бути порушенням присяги адвоката.; 2) розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю, використання їх у своїх інтересах або в інтересах третіх осіб. Тут проблема полягає у тому, що за ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», адвокатська таємниця це є будь яка інформація, що стала відома відповідним суб'єкта. На мою думку, замість «будь якої інформації» повинно бути прописано: «інформація, яка спричинила негативні наслідки як для престижу адвоката так і для інтересів його клієнта; 3) заподіяння протиправними діями адвоката, пов'язаними із здійсненням ним адвокатської діяльності, значної шкоди клієнту, якщо така шкода встановлена судовим рішенням, що набрало законної сили; 4) систематичного або грубого одноразового порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України[1]. Ця підстава є ідентичною з підставою зупинення адвокатської діяльності. Різниця лише у тому, що у випадку з припиненням адвокатської діяльності, таке діяння підриває авторитет адвокатури України. Проблемою тут є те, що в законодавстві не встановлені чіткі критерії віднесення проступку до такого, який підриває авторитет адвокатури. А це значить, що будь-яке діяння можна підвести під це формулювання.

Враховуючи вищевказане, можна дійти до висновку, що правове регулювання застосування до адвоката таких дисциплінарних стягнень, як зупинення і припинення права на зайняття адвокатською діяльністю не позбавлене прогалин та недоліків. Тому законодавець повинен більш чітко дослідити всі підстави для застосування цих видів дисциплінарних стягнень і внести зміни в законодавство України.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text
2. Заборовський В. В. Значення правозастосовної практики Європейського суду з прав людини щодо реалізації принципу пропорційності у відносинах між адвокатом і судом. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/19956/1/dis_Zaborovsky%20V.%20V..pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Гресько Б. Ю.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Міжнародна співпраця є важливим напрямом діяльності Національної асоціації адвокатів України (НААУ) з огляду на той факт, що адвокатура – це самоврядна недержавна організація, яка найбільше може сподіватися на підтримку саме від своїх же незалежних колег. Крім того, долучення до міжнародних заходів, активна участь у наукових конференціях дає можливість обмінятися досвідом та виробити найоптимальніші рішення, встановити єдині стандарти діяльності.

Українська спільнота адвокатів відчула це як ніколи під час повномасштабного вторгнення Російської Федерації 2022 року. Світове співтовариство адвокатів із різних країн по-різному підтримувало і підтримує своїх колег у цей складний час. Проаналізувавши заходи, які здійснюються, можемо виділити кілька основних напрямків міжнародної діяльності НААУ.

По-перше, це активна діяльність адвокатів України та ЄС щодо євроінтеграції та гармонізації національного законодавства і законодавства ЄС. Яскравим прикладом таких заходів було функціонування 43 представництв НААУ в європейських країнах протягом 2015-2022 р.р. Станом на 5 липня 2022 року за розпорядженням голови Національної асоціації адвокатів України та Ради адвокатів України Лідії Ізовітової було відкрито 5 нових представництв. Так, вперше були створені представництва у Болгарії, в містах Бургас та Велінград, в столиці Румунії – Бухаресті, в Португалії створено представництво в Порту [1]. Але вже 02 серпня

2022 р. Рішенням Ради адвокатів України № 59 всі представництва НААУ, як утворення (підрозділи) НААУ, було було ліквідовано та замінено їх на представників НААУ – фізичних осіб [2].

Представники НААУ за кордоном під час воєнного стану постійно перебувають у координації з міжнародними партнерами та благодійниками для залучення коштів на допомогу адвокатам в Україні. Вони налагоджують діяльність щодо надання безоплатної правової допомоги вимушеним переселенцям; контактують з місцевими асоціаціями адвокатів, щоб налагодити надання безоплатної правової допомоги, зокрема, у питаннях перетину кордону, отриманні статусу біженців тощо.

24 червня відбулася історична подія для адвокатури України: постійний комітет ССВЕ ухвалив Рекомендації щодо кваліфікації українських адвокатів. Цей документ дає старт відкриттю кордонів між Україною та країнами-членами Євросоюзу в аспекті доступу до ринку адвокатських послуг. За словами Лідії Ізотової, ухвалений документ став результатом багаторічної міжнародної діяльності НААУ, яка від моменту створення наполягала на запровадженні принципу взаємності у профільному законодавстві про адвокатуру країн ЄС і СОТ [3].

Заступник голови НААУ Валентин Гвоздій представляв українську спільноту адвокатів на засіданні Ради адвокатів та юридичних товариств Європи (ССВЕ), яке проходило 6-7 жовтня 2022 року у Королівстві Андорра. У перший день роботи засідання РЕСО-Комітету було розглянуто питання про зміну членського статусу України в ССВЕ. До нині наша країна мала в цій організації статус спостерігача, однак має набути статус асоційованого члена, що значно розширить її повноваження у цій впливовій міжнародній організації, зважаючи на офіційне обрання курсу Україною на членство в Європейському Союзі. Крім того, на засіданні значну увагу було приділено Рекомендаціям, ухваленим 24 червня 2022 року щодо кваліфікації українських адвокатів, про які ми згадували вище.

По-друге, важливим аспектом співпраці є фінансова підтримка світовим співтовариством адвокатів українських колег.

Станом на 2 вересня 2022 року було перераховано близько 500 тисяч доларів на потреби адвокатури України. Зібрані кошти є результатом клопіткої роботи, онлайн та особистих зустрічей із керівниками великих і малих федерацій адвокатів Європи. Так, наприклад у серпні надійшли 36 тисяч доларів від Європейської асоціації адвокатів, є домовленості про надходження 10 тисяч євро від Асоціації адвокатів Азербайджану та 10 тисяч євро від Міжнародної асоціації юристів (IBA). Всі ці кошти направлені на портал LexisNexis і подвоєні, адже на знак підтримки українських адвокатів під час воєнного стану американська компанія погодилася зареєструвати профіль на міжнародному порталі Benevity для збору пожертвувань [4].

Варто згадати активну співпрацю вітчизняних адвокатів із італійськими колегами, які від самого початку повномасштабної війни в лютому збирали гуманітарну, фінансову допомогу та надавали безоплатні консультації та освітні заходи для українських колег. Зібрані кошти використані НААУ для допомоги адвокатам та їх сім'ям, що постраждали від війни.

По-третє, українські адвокати беруть активну участь у наукових заходах, круглих столах, конференціях по всьому світу, обговорюючи гострі проблеми сучасності та намагаючись знайти із європейськими колегами шляхи їх вирішення.

Так, наприклад, при Вищій школі адвокатури відбувся онлайн вебінар з міжнародного кримінального права 21 липня, лекторами якого виступили провідні експерти з питань захисту в Міжнародному кримінальному суді. Міжнародна організація IBA організувала цей захід спільно із НААУ щодо надання адвокатам необхідних інструментів і знань в міжнародному праві, що пов'язане із жорстокими злочинами.

28 вересня у Великобританії відбулася ярмарка професій для українських адвокатів, які виїхали з України від 24 лютого 2022 року, на якій за підтримки Юридичного товариства Англії та Уельсу вітчизняні правники познайомилися із керівниками юридичних фірм, підприємств, які готові прийняти їх на роботу.

29-30 вересня на V Міжнародному форумі адвокатів колеги із Північної Африки, США, Азії та Європи заслухали доповідь Голови Національної асоціації адвокатів України про «Адвокатуру в кризові часи» та обговорили питання захисту та зміцнення інституту адвокатури в кризові періоди, яким, зокрема є війна в Україні. Адвокати України вдячні за підтримку та увагу міжнародної спільноти до проблем вітчизняних правників [5].

29 вересня 2022 року за сприяння Словацької адвокатської палати відбувся освітній семінар для українських адвокатів у Братиславі, які були змушені покинути Батьківщину через війну, у Варшаві ж за підтримки Ради Європи та Варшавської асоціації адвокатів такий захід відбувся 27 вересня. Схожі заходи відбулися в Шотландії 13 жовтня, де Юридичним товариством Шотландії було проведено методичну та організаційну допомогу задля адаптації та перекваліфікації українських колег відповідно до вимог законодавства країни перебування. 30 жовтня – 4 листопада 2022 року Міжнародна асоціація адвокатів (IBA) проводить щорічну Конференцію в Майямі (США) і для 15 українських адвокатів надала суттєву знижку для участі.

Наступним напрямом співпраці можна назвати встановлення дипломатичних зв'язків НААУ та асоціацій адвокатів європейських країн. Про це свідчать онлайн зустрічі із президентом Національної Ради Адвокатів Польщі Пшемиславом Росаті, особистий візити українських делегацій до Польщі, що відбувся 7 липня 2022 року.

Варто згадати, що цього року Європейська асоціація молодих адвокатів на Міжнародній літній конференції EYBA висловила довіру до українського адвоката Юлії Сергет, яку було обрано членом Дослідного комітету. Це рішення в черговий раз засвідчило авторитет вітчизняних спеціалістів серед зарубіжних колег, засвідчило довіру до професіоналізму українських адвокатів [6].

Отже, діяльність НААУ щодо розширення та поглиблення міжнародних зв'язків дає помітні позитивні результати, які сприяють підвищенню авторитету адвокатури України, ефективній організації вироблення спільних рішень, обміну досвідом, наближення до європейських стандартів.

Список використаної літератури:

1. НААУ створила п'ять нових представництв в Європі. Національна асоціація адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/news/7497-naau-stvorila-pyat-novih-predstavnictv-v-evropi.html (дата звернення 19.10.2022)

2. Положення про представництво Національної асоціації адвокатів України за кордоном: рішення Ради адвокатів України від 02.08.2022 р. № 59. *Веб-сайт Національної асоціації адвокатів України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0059871-22#Text

3. На засіданні CCBE в Андоррі PECO-комітет підтримав надання Україні статусу асоційованого членства. Національна асоціація адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/news/print/7625-na-zasidanni-ssve-v-andorri-reso-komitet-pidtrimav-nadannya-ukraini-statusu-asocijovanogo-chlenstva.html (дата звернення: 19.10.2022)

4. Іноземні благодійники пожертвували майже півмільйона доларів для підтримки адвокатів України. Національна асоціація адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/news/7544-inozemni-blagodijniki-pozhertvuvali-majzhe-pivmil-jona-dolariv-dlya-pidtrimki-naau.html (дата звернення: 19.10.2022)

5. Голова Національної асоціації адвокатів України Лідія Ізовітова виступила на V Міжнародному форумі адвокатів у Берліні. ADVOCAT POST Інформаційне агентство. URL: https://advokatpost.com/holova-natsionalnoi-asotsiatsii-advokativ-ukrainy-lidiia-izovitova-vystupyla-na-v-mizhnarodnomu-forumi-advokativ-u-berlini/ (дата звернення: 19.10.2022).

6. Співпраця UNBA NextGen та Європейської асоціації молодих адвокатів – нові можливості для молодих адвокатів. Національна асоціація адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/news/print/7536-spivpracya-unba-nextgen-ta-evropejs-koi-asociacii-molodih-advokativ-novi-mozhlivosti-dlya-molodih-advokativ.html (дата звернення: 19.10.2022)

Науковий керівник: *професор, доктор юридичних наук, в.о. завідувача кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Бакаянова Нана Мезенівна***

Довгонос І. Ю.
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день законодавством про адвокатуру виокремлюються принципи здійснення адвокатської діяльності та принципи здійснення адвокатського самоврядування. Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1], адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. В свою чергу Закон «Про адвокатуру» 1992 р. у ст. 4 виділяв такі принципи діяльності адвокатури: верховенство закону, незалежність, демократизм, гуманізм і конфіденційність [2].

Принцип верховенства права вважається одним із загальних принципів не лише адвокатури, а й права загалом. Це обумовлено тим, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються для адвоката при реалізації адвокатської діяльності та для адвокатури загалом найвищою соціальною цінністю.

На рівні з принципом верховенства права визначається також принцип законності. Професійна адвокатська діяльність мусить ґрунтуватися на чинному законодавстві України. Також, адвокат повинен застосовувати свої знання та професіоналізм для відповідного захисту та представництва прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб. Все це сприяє утвердженню та реалізації принципу верховенства права [3].

М. А. Судейко зазначає, що принцип демократизму в діяльності адвокатури передбачає її створення на підставі демократичних засад, вільного бажання особи, яка підтвердила свої професійні знання шляхом складання кваліфікаційного іспиту та відповідає іншим вимогам [4].

Досить специфічним принципом є принцип професійності адвоката. Адже адвокатура як інститут створена з метою надання професійної правової допомоги. Тому професійність є важливою засадою організації та діяльності адвокатури.

Також до системи принципів діяльності адвокатури можна додати:

– принцип незалежності адвоката при здійсненні адвокатської діяльності. Цим принципом визначається незалежність адвоката при наданні правової допомоги. Адвокат на свій розсуд визначає правову позицію у справі, а за незаконний вплив на нього передбачено юридичну відповідальність;

– принцип здійснення адвокатської діяльності в інтересах клієнта зобов'язує адвоката у своїй професійній діяльності виходити виключно з інтереса клієнта;

– принцип конфіденційності спонукає адвоката до поведінки, яка формує довірчі відносини в межах виконання доручення, зобов'язує адвоката не розголошувати інформації, щодо надання клієнтові правової допомоги.

– принцип компетентності зобов'язує адвоката надавати професійну юридичну (правову) допомогу своїм клієнтам, захищати та представляти їх компетентно та добросовісно, що вимагає знання відповідних правових норм, необхідного досвіду їх застосування та чіткого обмірковування своєї взаємодії з клієнтами. Адвокати повинні постійно підвищувати свій професіоналізм і кваліфікацію, мати достатню інформацію про зміни в чинному законодавстві.

Перед адвокатурою України стоять складні виклики, подолання яких має бути засновано на таких вихідних положеннях, як незалежність, законність, повага до клієнта, конфіденційність, компетентність, захист гарантій адвокатської діяльності та соціальна відповідальність перед людьми.

Уявлення про особливості системи принципів організації адвокатської діяльності забезпечує науковий підхід до формування кваліфікаційних вимог до претендента, дає змогу виробити обґрунтовані програми корпоративного контролю якості юридичної допомоги та визначити шляхи формування загальних підходів до оцінки дисциплінарної відповідальності адвокатів, отримання системного уявлення про адвокатуру та порядок організації її діяльності.

Принципи адвокатури мають незаперечне значення для характеристики функціональних та організаційних основ адвокатури, адже вони виступають основоположними засадами, що визначають сутність адвокатури та адвокатської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 16.07.2021, підстава – 2704-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

2. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України: дис. д-ра юрид. наук; 12.00.10. Одеса, 2017. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7640/Bakayanova_AKD.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Бакаянова Н. М. Принципи організації та діяльності адвокатури. Адвокатура України : підручник : у 2 кн. / за заг. ред. С. Я. Фурси та Н. М. Бакаянової. 2-ге вид., допов. і переробл. Київ :Алерта, 2016. Кн. 1 : Організація адвокатури (з практикумом).

4. Судейко М. А. Аналіз принципів діяльності адвокатури. Publishing house Education and Sciences.r.o. URL: http://www.rusnauka.com/36_PWMN_2010/Pravo/75429.doc.htm

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Карпенко В. О.
студентка 2-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗБОРИ АДВОКАТІВ РЕГІОНУ: ДО ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Адвокатура України є недержавним самоврядним інститутом. Саме самоврядність забезпечує незалежність адвокатів від незаконного впливу при здійсненні ними професійної діяльності. Основними ознаками адвокатського самоврядування є: рівність, єдність, виборність, самоконтроль та саморегуляція, а також самофінансування.

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатське самоврядування – гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом [1].

При вивченні проблем самоврядування потрібно також звертати увагу на регіональні організації. До таких належать: збори адвокатів регіону, конференції адвокатів регіону, ради адвокатів регіону, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури, ревізійні комісії адвокатів регіонів.

Як слушно зазначалось в науковій літературі, система органів адвокатського самоврядування, яку сформовано в України, діє за принципом «зверху вниз», а має народжуватися природно, в адвокатських колективах у регіонах [2, с.103].

В той же час, В. А. Гвоздій, не погоджуючись із цим твердженням зазначає, що система органів адвокатського самоврядування ґрунтується на принципах виборності, демократичності і діє «знизу вверх» [3, с.13].

Відповідно до ч. 2 ст. 47 зазначеного вище Закону, конференція адвокатів регіону скликається радою адвокатів регіону [1]. Потрібно зазначити, що конференціям передують активні дії адвокатів. І саме це стало передумовою утворення перших установчих конференцій адвокатів регіону в 2012 році. В таких конференціях могли брати участь всі адвокати відповідних регіонів, які вирішили реалізувати свої права як члени адвокатського самоврядування. Проте, після створення НААУ у регіонах України вже неодноразово скликалися збори адвокатів регіону для обрання делегатів на конференції адвокатів регіону.

Збори адвокатів є первинною формою реалізації адвокатського самоврядування в регіонах. До повноважень зборів адвокатів належать: 1) обрання делегатів на конференції адвокатів регіону; 2) формування питань, які повинні бути включеними на порядок денний конференції. На зборах адвокати виступають з конкретними пропозиціями вирішення проблем адвокатської спільноти в регіоні. Все, що відбувається на зборах фіксується в протоколах [4, с.130].

Збори мають значний вплив на роботу інших самоврядних організацій, особливо у великих регіонах України. Саме завдяки їх діяльності забезпечується втілення інтересів адвокатів регіону. Вони вирішують хто буде представляти регіон на конференції адвокатів регіону і хто буде обирати в подальшому голову та членів ради адвокатів регіону. Також необхідно пам'ятати про можливість скликання конференції адвокатів регіону за пропозицією не менш як 1/10 від загальної кількості адвокатів регіону та можливість адвокатів регіону утворювати організаційне бюро зі скликання конференції адвокатів регіону, якщо рада адвокатів регіону не скликає конференцію протягом тридцяти днів після надходження пропозиції [3, с.13].

Організовуючи проведення зборів адвокатів регіону, важливо не забути про організаційно-технічні моменти. У судовій практиці мають місце випадки, коли рішення зборів були визнані неправомірними через недостатню кількість місць у залі чи замалу тривалість часу для реєстрації делегатів, відсутність кабінок для таємного голосування, неналежне повідомлення про час та місце проведення зборів адвокатів та ін. Все це призводить до порушення роботи та організації адвокатського самоврядування на первинному рівні.

Тут і постає питання правового регулювання зборів адвокатів регіону. Рішенням Ради адвокатів України № 21 від 28 лютого 2014 року «Про скликання конференцій адвокатів регіонів, встановлення квот представництва, затвердження порядку висування та обрання делегатів конференцій адвокатів регіону та їх регламенту» було визначено квоту представництва делегатів на конференції адвокатів регіону від зборів адвокатів із зазначенням, що «у разі якщо на збори адвокатів регіону, області (міста), прибув лише один адвокат, з адресою робочого місця у цьому регіоні, він включається до списку делегатів конференції адвокатів регіону».

Відповідно до рішень Ради адвокатів України № 142-167 від 24 жовтня 2014 р., були скликані конференції адвокатів всіх регіонів України, затверджено порядок висування та обрання делегатів конференцій, регламент конференцій та встановлено квоту представництва. Квота представництва становить – один делегат від 25 адвокатів регіону, але не менше двох делегатів від району області, міста обласного підпорядкування, району міста, адреси робочого місця та відомості про яких включені до Єдиного реєстру адвокатів України.

Та попри дані рішення Ради адвокатів України збори адвокатів регіону так і не мають нормативного регулювання та законодавчого закріплення. За історію становлення адвокатури було висунуто декілька проектів законів «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме: проект Закону (реєстр. № 2677 від 03.05.2007), в якому було закріплено збори адвокатів регіону як ті, що вирішують всі питання діяльності адвокатури регіону, обирають Раду адвокатів регіону, кваліфікаційні і дисциплінарні комісії, обирають Голову Ради адвокатів регіону [5].

У проекті Робочої групи З'їзду адвокатів в якому визначено, що збори адвокатів регіону – вирішують всі питання діяльності адвокатури регіону, обирають Раду адвокатів регіону, кваліфікаційні і дисциплінарні комісії (тобто ті ж самі повноваження, що і в проекті № 2677, окрім обрання Голови Ради адвокатів регіону).

У законопроекті (реєстр. № 1430 від 25.12.2008), визначалися у ст. 52 Регіональні палати адвокатів – структурний підрозділ Всеукраїнської палати адвокатів (ВПА), організація, юридична особа, форма адвокатського самоврядування, асоціює адвокатів регіону, утворюється установчими зборами адвокатів регіону, діє на підставі положення, затвердженого зборами [6].

Але попри всі проекти законів та проекти внесень змін до чинного закону збори адвокатів регіону так і не стали конкретно визначеним органом адвокатського самоврядування. Реформування системи адвокатського самоврядування необхідне на даному етапі розвитку суспільства. Закріплення чіткого поняття зборів адвокатів регіону, як первинної форми адвокатського самоврядування у Законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» значно підвищить рівень організації роботи органів адвокатського самоврядування, приведе до нового етапу розвитку адвокатури України, адвокатських спільнот в регіонах, посилить та розширить можливості та права адвокатів в регіонах.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (дата звернення: 12.10.2022)

2. Бакаянова Н. М. Збори адвокатів як організаційна форма адвокатського самоврядування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право».* 2015. Вип.34. Т.3. С. 102-105.

3. Гвоздій В. А. Збалансованість адміністративно-правового забезпечення діяльності органів адвокатського самоврядування в Україні. *Право і суспільство.* 2020. № 1 ч.2. С. 10-14.

4. Забзалюк Д. Є. Організаційні та функціональні основи адвокатського самоврядування в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2019. № 23. С.127-132.

5. Проект Закону про адвокатську діяльність: від 03.05.2007 № 2677. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=28913 (дата звернення: 12.10.2022)

6. Проект Закону про адвокатуру: від 25.12.2008 № 1430. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31490 (дата звернення: 12.10.2022)

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Коблов А. О.
студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ РАДИ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

На жаль, питання адвокатської діяльності під час воєнного стану є дуже актуальним на сьогоднішній день. Для того, щоб країна мала можливість функціонувати у різних сферах своєї діяльності у складний час, влада повинна стимулювати та покращувати умови роботи, а також швидко та результативно вирішувати проблеми, які виникають. Якщо розглядати проблеми адвокатської діяльності, то слід зазначити, що у адвоката з'явились складнощі у здійсненні своїх повноважень.

Однією із таких проблем була складність або неможливість видачі ордера або його належного оформлення. Саме тому, рішенням Ради адвокатів № 45 від 29.04.2022 були внесені зміни до Положення про ордер адвоката на надання правничої (правової) допомоги, де зазначено наступне: «Під час дії воєнного стану на території України дозволяється видача адвокатським бюро/адвокатським об'єднанням ордеру без скріплення його печаткою юридичної особи та без підпису керівника адвокатського об'єднання, адвокатського бюро. Правовідносини між адвокатом, який надає правничу (правову) допомогу на підставі цього ордера та адвокатським об'єднанням, адвокатським бюро врегульовуються внутрішніми документами цих організаційно правових форм здійснення адвокатської діяльності». На мою думку, це доречне та необхідне рішення, яке суттєво спростило оформлення необхідних для адвокатської діяльності документів під час дії воєнного.

Наступною проблемою є вимога до адвоката щодо підвищення кваліфікації. Це цілий комплекс завдань та тестувань, за допомогою яких адвокат удосконалює та оновлює знання і уміння з правових, методологічних, етичних та інших питань професійної діяльності. Станом на сьогодні не у всіх є можливість повноцінно та якісно виконати ці вимоги. Саме для поліпшення умов та запобігання перенавантаження та виникнення непотрібних проблем, Рада адвокатів України Рішенням № 30 від 16.03.2022 призупинила дію вимоги про обов'язкове підвищення кваліфікації на рівні 10 годин за рік на час запровадження воєнного стану а також вимоги до адвокатів, які досягли 3-х річного адвокатського стажу зобов'язання пройти Модульну програму «Молодий адвокат», яку розробляє та реалізовує Вища школа адвокатури НААУ.

Натомість, враховуючи актуальність необхідності поглиблених знань у деяких сферах права, Вища школа адвокатури запровадила нові безкоштовні курси з міжнародного гуманітарного і міграційного права, які можуть

допомогти адвокатам засвоїти актуальні знання і практичні навички саме за обставин воєнного стану.

Також, рішенням Ради адвокатів України № 31 від 16.03.2022, радам адвокатів регіону в період воєнного стану, на підставі прийнятих радою адвокатів регіонів рішень, було дозволено видавати посвідчення адвокатів України вставленого Радою адвокатів України зразка, без багатоступеневого захисту від підробок до закінчення воєнних дій. Це рішення дозволить уникнути втрати часу та виникнення небезпеки для адвоката.

Ще одним важливим пунктом, який стимулює адвокатів захищати свою країну, при цьому мати можливість уникнути небажаних наслідків, є рішення Ради адвокатів України № 24 від 3 березня 2022 року, в якому йдеться про те, що проходження військової або альтернативної служби під час воєнного стану не вважатиметься порушенням вимог щодо несумісності із статусом адвоката.

На жаль, на сьогоднішній день ми маємо багато проблем, які виникли під час здійснення адвокатської діяльності внаслідок воєнного стану. Проте, згуртування як країни в цілому, так і влади та правоохоронних і правозахисних інститутів окремо, взаємозв'язок, об'єктивність, доцільність та оперативність прийняття рішень допомагає у складний час та наближає до перемоги. Особливо хочу виділити роботу Ради адвокатів України, яка дійсно підлаштовує діяльність адвокатів України під сучасні реалії. Сподіваємось, що такі рішення зовсім скоро зникнуть з нашого правового поля через непотрібність. Слава Україні!

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 N№ 5076-VI. *Відомості Верховної Ради* (ВВР), 2013, № 27.

2. Регламент Ради адвокатів України, затверджений Рішенням Ради адвокатів України від 30.08.2014 р. № 115. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/reglamenti/2020-06-18-reglamenti-40_5efc2b60c1f25.pdf

3. Положення про ордер на надання правничої (правової) допомоги у новій редакції, затверджений рішенням Ради адвокатів України від № 41 від 12.04.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr041871-19#Text

4. Положення про зразки бланків та технічних описів посвідчення адвоката України, службового посвідчення адвоката України – члена органу адвокатського самоврядування України, члена Комітету, утвореного при Національній асоціації адвокатів України, посвідчення адвоката іноземної держави, помічника адвоката України, затверджено рішенням Ради адвокатів України від 23.04.2016 р № 119. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2021-03-19-polozhennya-7_606ed638da2db.pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

СЕКЦІЯ 4.
ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Кухнюк Д. В.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

1. Відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі – «Закон») здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвоката в особливому порядку є однією з гарантій адвокатської діяльності [1].

2. Основними недоліками нормативного регулювання дисциплінарної відповідальності адвокатів, на думку автора є:

1) невизначене коло осіб, які можуть звернутись із заявою (скаргою) на дії адвоката;

2) відсутність законодавчо визначених вимог до форми заяви (скарги), щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком дисциплінарну відповідальність адвоката;

3) вузький перелік дисциплінарних стягнень, який не дозволяє застосовувати принцип пропорційності при визначенні дисциплінарного стягнення;

4) відсутність визначення поняття дисциплінарного проступку;

5) наявність чисельних дублювань та повторів в переліку дисциплінарних проступків;

6) формулювання змісту дисциплінарних проступків адвоката, які передбачають необмежену дискрецію дисциплінарних органів, зокрема, таких, як порушення присяги адвоката, (п. 1 ч. 2 ст. 32, п. 2 ч. 2 ст. 34 Закону);

7) наявність оціночних суджень, таких, наприклад, як «порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України», як підстави для застосування найсуворішого дисциплінарного стягнення (п. 4 ч. 2 ст. 34 Закону);

8) не врахування при обчисленні строку притягнення до дисциплінарної відповідальності моменту виявлення дисциплінарного проступку;

9) відсутність положення про врахування характеру проступку, його наслідків, особи адвоката, ступеню його вини, наявність непогашених дисциплінарних стягнень, інших обставин, що впливають на можливість притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності;

10) відсутність вимог до форми та змісту рішення в дисциплінарній справі;

11) наявність положення про те, що оскарження рішення в дисциплінарній справі не зупиняє його дії;

12) відсутність механізму погашення дисциплінарних стягнень;

13) відсутність у ВКДКА права офіційного тлумачення Правил адвокатської етики (надалі – «ПАЕ»);

14) закритість даних дисциплінарної практики від суспільства, зокрема, не оприлюднення рішень дисциплінарних органів у знеособленому вигляді.

3. Відповідно до п. 4.5 Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021 [1] серед напрямків вдосконалення інституту адвокатури визначено:

– конкретизацію підстав, процедур притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та порядку оскарження рішення про притягнення до такої відповідальності;

– запровадження інституту спрощеного дисциплінарного провадження;

– удосконалення порядку розгляду скарг на дії адвоката.

6. З метою конкретизації підстав та процедур притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, на думку автора, шляхом внесення змін до Закону, слід:

1) визначити поняття дисциплінарного проступку адвоката;

2) усунути з переліку видів дисциплінарних проступків наявні дублювання та повтори;

3) відмовитись від такого дисциплінарного проступку, як порушення присяги адвоката України, як всеохоплюючої та надто широкої підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності;

4) запровадити поняття істотного дисциплінарного проступку, як підстави для застосування дисциплінарного стягнення у виді позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю;

5) вилучити оціночні судження: «грубе одноразове», «систематичне порушення», «порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України», у визначенні підстав для застосування дисциплінарного стягнення;

6) при визначенні видив дисциплінарних проступків уникати розпливчатих формулювань, які можуть призводити до різного тлумачення, свавілля та потенційних зловживань з боку дисциплінарних органів;

7) переглянути перелік дисциплінарних проступків адвоката*;

8) визначити коло осіб, які мають право звернутись із скаргою на дії адвоката або визначити вичерпний перелік звернень, які можуть бути підставою для порушення дисциплінарного провадження**.

9) визначити вимоги до змісту заяви (скарги), яка може мати наслідком дисциплінарну відповідальність адвоката;

10) визначити вимоги до скарги на рішення дисциплінарної палати КДКА у дисциплінарній справі, що подається до ВКДКА;

11) визначити вимоги до змісту рішення КДКА в дисциплінарній справі;

12) розширити перелік дисциплінарних стягнень, для забезпечення дотримання принципу пропорційності при обранні виду дисциплінарного стягнення***;

13) передбачити, що дисциплінарне стягнення до адвоката застосовується протягом 3 років із дня вчинення проступку, але не пізніше одного року з дня його виявлення;

14) передбачити можливість спрощеного дисциплінарного провадження в справах про несплату щорічних внесків на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування;

15) додати до переліку стадій дисциплінарного провадження стадії перегляду та виконання рішення в дисциплінарній справі;

16) передбачити наявність вини, як обов'язкової умови притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності;

17) закріпити дію принципу презумпції невинуватості у вчиненні дисциплінарного проступку під час всього дисциплінарного провадження до вступу дисциплінарного стягнення в силу;

---

* На думку автора, до дисциплінарних проступків адвоката, можна віднести:
- порушення вимог щодо несумісності;
- порушення ПАЕ;
- несплату щорічних внесків адвоката на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування;
- невиконання або неналежне виконання адвокатом інших професійних обов'язків.

** Такими особами, на думку автора, можуть бути, наприклад:
- клієнт, колишній клієнт або особа якій було відмовлено у наданні правової допомоги;
- інший адвокат;
- суддя який розглядав справу в якій адвокат здійснював захист або представництво;
- голова ради адвокатів регіону або його заступники;
- керівник центру БВПД.

*** На думку автора, такими стягненнями можуть бути, наприклад:
- попередження;
- догана.
- сувора догана;
- зупинення адвокатської діяльності на строк від 1 місяця до 1 року;
- позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

18) передбачити обставини, які виключають можливість дисциплінарного провадження щодо адвоката та підстави повернення скарги без розгляду;

19) передбачити, що під час обрання виду дисциплінарного стягнення стосовно адвоката враховуються характер проступку, його наслідки, особа адвоката, ступінь його вини, наявність непогашених дисциплінарних стягнень, обставини, що впливають на можливість притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності;

20) передбачити, що оскарження рішення в дисціплінарній справі зупиняє його виконання;

21) передбачити механізм погашення дисциплінарного стягнення;

22) залишити єдиний підхід стосовно визначення КДКА, яка розглядатиме дисциплінарне провадження (за адресою основного робочого місця адвоката вказаного у ЄРАУ), незалежно від участі скаржника або адвоката в органах адвокатського самоврядування;

23) наділити ВКДКА виключним правом тлумачення ПАЕ замість з'їзду адвокатів та Ради адвокатів України.

Робочою групою «Юстиція» Національної ради з відновлення України від наслідків війни було розроблено частину Плану відновлення України, відповідно до якої передбачено:

1) запровадження прозорої процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності;

2) збільшення строку давності притягнення до дисциплінарної відповідальності;

3) визначення вимог щодо форми та змісту заяви (скарги) щодо неналежної поведінки адвоката та змісту рішення в дисциплінарній справі.

4) створення єдиного ресурсу збирання, зберігання, захисту, обліку та пошуку дисциплінарної практики.

5) оновлення правил адвокатської етики у відповідності з міжнародними стандартам професійної деонтології та забезпечення єдиної практики їх застосування;

6) запровадження дисциплінарну відповідальність адвокатів за підтримку збройної агресії рф та колабораціонізму [3].

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/5076-17/print1486547138018324.

2. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021 – 2023 роки затверджена Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.president.gov.ua/documents/2312021-39137.

3. План відновлення України: матеріали робочої групи «Юстиція» – липень 2022 року. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/justice.pdf

Чекмарьова Л. Ю.
адвокат, кандидат юридичних наук,
керуюча Адвокатського бюро «Лариси Чекмарьової»

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Важливим та найпоширенішим видом правової допомоги, визначеним Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є консультативна діяльність. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» одним із видів адвокатської діяльності є надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань [1]. Адвокат незалежно від його спеціалізації здійснює консультаційну діяльність. Надання правової допомоги клієнту вимагає від нього, окрім професійної компетентності, спеціальних психологічних знань та умінь.

Слива Л. В. визначає консультативну діяльність як систематичну діяльність адвоката щодо надання роз'яснень, рекомендацій, складань письмових матеріалів. А під консультуванням вона розуміє вид юридичної діяльності, що полягає у роз'ясненні довірителю способів захисту та реалізації їх прав на основі діючого законодавства та правозастосовчої практики шляхом формування рекомендацій по вирішенню наявних правових проблем [2, с. 230]. Фурса С. Я. називає консультуванням процес спілкування адвоката з клієнтом [3, с. 33].

Вважаємо, що під консультуванням слід розуміти комунікативний процес взаємодії адвоката з клієнтом, що полягає у встановлені психологічного контакту з клієнтом, у зборі необхідної інформації та її подальшого аналізу, у формуванні правової позиції у справі та аналізу її переваг та недоліків, з метою знаходження ефективних правових методів та засобів вирішення наявних правових проблем клієнта.

Консультування є діловим та професійним спілкуванням, оскільки направлене на досягнення конкретних цілей юридичного спрямування. Відповідно до абз. 3 Преамбули Правил адвокатської етики надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки. При цьому специфіка, комплексний характер обов'язків, що покладені на адвокатуру, обумовлюють

необхідність збалансування засад служіння адвоката інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства в цілому, дотримання принципів законності і верховенства права [4]. Таким чином, адвокат повинен слідувати високим етичним стандартам поведінки та спрямовувати свою діяльність на захист інтересів клієнта та суспільства, свого роду на допомогу людям.

З психологічної точки зору погоджуємося з визначенням консультування з Цільмак О. М., яка визначає, що консультування як стратегія допомоги людям – це цілісна, унікальна за своїм змістом система, яку можна представити як спільну продуктивну діяльність клієнта та консультанта. Основним продуктом даної діяльності є результативні зміни в житті клієнта, мінімізація проблемних аспектів його життя, подолання кризових станів, життєвих труднощів, покращення емоційної сфери, оптимізація особистісних якостей. Загальні характеристики консультування як стратегії допомоги людям: емпатійне розуміння клієнта, шанобливе ставлення до потенційних можливостей клієнта самому будувати власне життя, конгруентність (або щирість) стосунків [5, с. 51].

Вважаємо, що консультаційна діяльність адвоката при встановлені психологічного контакту з клієнтом, повинна включати такі психологічні складові, як:

– емпатійне розуміння клієнта, прийняття особистості клієнта, розумінням його складного емоційного стану, виявлення бажання допомогти;

– визначення сутності проблеми, яке досягається шляхом виявлення її характеру, причин виникнення, особливостей перебігу;

– забезпечення клієнту можливості діяти, що досягається шляхом надання допомоги у створенні плану дій, формування переконаності у тому, що він є дієвим, реальним та ефективним [5, с. 52].

У науковій юридичній та психологічній літературі виділяють певні стадії (етапи) консультування. Законодавство не виокремлює складових консультативної діяльності адвоката, тому підходи науковців щодо її етапів є різноманітними. Пропонуємо для ознайомлення класифікацію етапів консультування визначену Рабовською С. Я., яка виділяє такі класичні етапи консультативної роботи [6, с. 171]: інтерв'ю; аналіз зібраної інформації; вироблення правової позиції у справі; надання, власне, консультації клієнту. Відповідно до Положення про консультаційну діяльність, консультування адвоката містить наступні стадії: підготовча; інтерв'ю (опитування); аналіз обставин справи; збір інформації та її подальший аналіз; аналіз нормативно-правової основи справи: матеріально-правова кваліфікація справи та процесуально-правова кваліфікація справи; формування правової позиції у справі, аналіз переваг та недоліків; консультація (вироблення правової позиції по справі після обговорення з клієнтом) [7].

Вважаємо, у консультуванні адвоката, як психологічному процесі, слід виділити наступні стадії (етапи):

1) підготовча, на цій стадії адвокат планує консультування, продумує майбутні дії, збирає інформацію стосовно особистості клієнта (стать, вік, професія, соціальний статус), приблизне визначення сутності проблеми;

2) встановлення психологічного контакту, ця стадія починається з моменту зустрічі адвоката з клієнтом, знайомство з клієнтом, визначення його емоційної врівноваженості, тривожності, підозрілості, рішучості, відповідальності, емпатійне розуміння клієнта, розумінням його складного емоційного стану;

3) аналіз обставин справи, на цій стадії визначається сутність проблеми клієнта, уточнюється і остаточно формулюється правова проблема клієнта, аналізується наявність невідомих правових проблем, що є або можуть виникнути;

4) збір інформації та її подальший аналіз, ця стадія полягає в отриманні адвокатом максимально повних і точних відомостей з проблеми клієнта шляхом інтерв'ю (опитування), запису фактів, виділення головного, складання плану, порівняння, міркування вголос, промовляння проблеми, огляд документів;

5) формування правової позиції у справі та аналізу її переваг та недоліків, на цій стадії адвокат надає клієнту можливі варіанти вирішення проблеми, вказує на переваги та недоліки кожної із них, та надає можливість вибору клієнтом найбільш сприятливого варіанту для нього;

6) завершальна, або саме консультація, на цій стадії відбувається коротке підведення підсумків зустрічі, тут адвокат повинен справити та клієнта позитивне враження та встановити довірчі відносини, тому адвокат у висновок може виразити схвалення своєчасності звернення за правовою допомогою та надання деталей правової проблеми клієнта.

Клієнти, звертаючись до адвоката з правовими проблемами, перебувають в стані стресу, тому потребують особливої уваги, психологічної підтримки з боку адвоката. Ігнорування адвокатом психологічного стану клієнта не тільки може знизити якість надання правової допомоги, але і може викликає у клієнта почуття невдоволеності результатами консультування. Розуміння консультативної діяльності адвоката з урахуванням професійних юридичних та психологічних знань та умінь, дозволить адвокатам визначити ефективні стадії консультування, вдосконалити процес консультаційної діяльності з метою якісного надання правової допомоги.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Відомості Верховної Ради України від 05.07.2013 No 27, стор. 1438.

2. Слива Л. В. Консультативна діяльність адвоката: поняття та особливості. *Молодий вчений*. № 7 (59). Липень. 2018 р. С. 229-232.

3. Фурса С. Я. Адвокат у цивільному процесі : наук.-практ. посіб. / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса; Центр правових дослід. Фурси. Київ: Фурса С. Я.; КНТ, 2008. 452 с. (Процесуальні науки).

4. Правила адвокатської етики: затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ rada/show/n0001891-17#Text.

5. Цільмак О. М. Психологічне консультування: лекційний матеріал для здобувачів вищої освіти. Одеса. 2020. 319 с.

6. Рабовської С. Я. Консультативна робота адвоката у виконавчому процесі на прикладі провадження про виконання рішення суду щодо пенсійних виплат. *Часопис Київського університету права*. 2020/3. С. 170-175.

7.Положення про консультативну діяльність URL: https://radako.com.ua/sites/default/files/docs/Пропозиція%20про%20внесення%20змін%20до%20ПАЕ.pdf.

Нестерчук Л. П.
старший викладач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ СТОСУНКІВ У СФЕРІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У відповідності із Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 № 1401-VIII Конституцію України було доповнено статтею 131-2, яка регламентує, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, і саме адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також саме адвокат здійснює захист від кримінального обвинувачення, за винятком окремих випадків [1]. Таким чином адвокатуру і прокуратура були включені до системи органів правосуддя.

Отже, адвокатура набуває статусу ключового елементу системи правосуддя в Україні, адже найважливішою конституційною функцією адвокатури є забезпечення права на захист від кримінального обвинувачення та представництво фізичних та юридичних осіб в суді. Делегуючи відповідну функцію інституту адвокатури, Держава делегувала, таким чином, представницьку функцію адвокатурі і тепер повинна забезпечити високий рівень надання адвокатами професійної правничої допомоги, що, в свою чергу, має значний вплив на якість здійснення правосуддя та

реалізацію права на справедливий суд. У той же час, Конституцією України передбачається незалежність органів адвокатури, а діючий Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» взагалі вказує на те, що адвокатура України це недержавний самоврядний інститут [2]. Слід додати, що кожен адвокат прагне, шоб стосунки із його клієнтом, органами влади, спільнотою, громадськими організаціями набували високих морально-етичних відносин у сфері юридичної діяльності.

Діяльність адвокатів, юристів у різних сферах діяльності базується на визначених законодавством України нормативно-правових актах, а також правилах. Як це відбувається за Правилами адвокатської етики (затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року) у діяльності адвокатів України [3]. Проте існує поняття моралі, яка є невід'ємною складовою компетентності адвокатів та визначає рівень професійності під час реалізації повноважень, які спрямовані на виконання його функцій, захист прав та свобод громадян, навіть законотворчу діяльність та інший багатоманітний спектр дій адвокатів-юристів, залежно від сфери виконання їхньої діяльності.

Поняття «мораль» є одним з найдавніших чинників формування не тільки правових норм, але й відносин між громадянами у суспільстві в цілому, їх духовного життя та соціального рівня свідомості. Вона є регулятором поведінки людини у особистих відносинах. Моральні норми не мають чіткої регламентації. Вони закладені у свідомості людей завдяки історичному розвитку, традиціям та вихованню. З наукового погляду окремі аспекти сучасного стану та перспектив розвитку морально-етичних стосунків правників розглядали такі науковці як Лозовой В. О., Петришин О. В. та Цветков В. В. У своїх працях вони зазначали, що моральні якості є фундаментальними і впливають на розвиток суспільства в цілому.

Поняття «право» регулює відносини людини з суспільством, які виходять за межі міжособистісних і тому підлягають зовнішньому контролю. Правові норми мають регламентований офіційний характер, чітко визначену написану форму та складають систему.

Спільність моралі і права полягає у відносній стійкості моральних і правових принципів і норм, оскільки вони засновані на загальнолюдських вимогах гуманності, справедливості, рівності та свободи. Вони виражають, як правило, інтереси, прагнення і волю усіх громадян, закріплюють оптимальне співвідношення інтересів особистості та суспільства, ставлять рівні вимоги до людини незалежно від її національної приналежності, майнового стану чи віросповідання, висувають однакові критерії оцінки вчинків і поведінки людей.

Термін «етика», що перекладається з давньогрецького слова «ethos» (звичка, вдача), вперше використав Аристотель. Це слово збігається з латинським «moralis, mores» (моральність, мораль), що означає вдача,

натура, склад душі, характер, образ мислення. Розмежування не є суттєвим, а тому можна вказувати на синонімічність та етимологічну збіжність вищезазначених понять [4].

Нові політичні та економічні реалії вимагають виробити нові морально-етичні стандарти суспільної поведінки. Значною мірою характеризує відносини держави і громадянина професійна етика державного службовця, діяльність суддів, адвокатів, прокурорів, нотаріусів та взаємодія правоохоронних органів в цілому [5]. Незважаючи на вищезазначене, не слід нехтувати основними моральними цінностями, при здійсненні повноважень, наданих адвокатам. Це такі як: гуманізм, демократизм, законність, справедливість, колективізм, чесність, порядність, патріотизм, гласність у роботі та деякі інші. Серед них також є одвічні поняття: перш за все, уявлення про добро і зло, загальнолюдські цінності: милосердя, взаємна доброзичливість, терпимість, повага до праці та особиста працелюбність, правдивість, толерантність.

Крім того, великий моральний потенціал закладений в професійних повноваженнях адвоката ще й тому, що оскільки вся й огодіяльність пов'язана з утвердженням і забезпеченням прав та свобод людини, законних інтересів кожного громадянина, то на них покладена велика відповідальність, так як вони мають вплив на долі людей в межах визначених законом [6].

Об'єктом діяльності працівників юридичної сфери є людські стосунки, люди, з їх найважливішими інтересами, потребами, проблемами, правами і обов'язками. Нерідко така діяльність пов'язана з вторгненням у особисте життя людей, а то й з обмеженням їх прав. Оскільки правові спори обумовлені конфліктом інтересів громадян, а юридична практика пов'язана з обов'язком розв'язання різноманітних конфліктних ситуацій, професійна діяльність адвоката торкається найважливіших інтересів людей, їх благ, а іноді й долі. Все це накладає особливий тягар моральної відповідальності за результати своєї діяльності не тільки адвокатів, а також суддів, прокурорів, слідчих та інших працівників юридичного фаху, вимагає від цих осіб особливих морально-етичних, психічних та вольових якостей, якими вони повинні володіти.

Також слід зазначити, що, нажаль, сьогодні, існує великий рівень корумпованості та виникнення приватного інтересу під час вирішення питань, пов'язаних із здійсненням владних повноважень держави та захистом прав та свобод громадян (навіть в умовах воєнного стану в Україні). Подекуди, це свідчить про наявність прогалин у моральному ставленні адвокатів (правників) до виконання своєї роботи. Користуючись своїм особливим правовим статусом, у цих осіб виникає приватний інтерес, який є не припустимий. Тобто дійсно існує потреба у розвитку та більш усвідомленому ставленні адвокатів (юристів) морально-етичних стандартів суспільної поведінки.

Отже, в умовах сучасної України «мораль» відіграє особливу роль. В ній зафіксовані загальнолюдські цінності, які є життєво важливими для адвоката, пересічного громадянина і посадових осіб, бідного і багатого, молодого і похилого. Мова йде про ті цінності, без яких неможлива організація діяльності адвоката, будь-якого правника, державного управління.

Проблеми моральної культури серед адвокатів, правників, пересічних громадян тощо завжди викликали підвищений інтерес в українському суспільстві, тим більше сьогодні під час воєнного стану в Україні. Від рівня моральної культури значною мірою залежить успіх чи невдачі тих чи інших соціальних перетворень, їх спрямованість та ефективність, активний розвиток громадянського суспільства та взагалі держави.

Список використаної літератури:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 28, ст.532

2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року, Зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 2019 року 15 лютого 2019 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#TextRL

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст.282

4. Лозовой В. О. Петришин О. В. Наукове видання. Професійна етика юриста. Харків: Видав. «Право» Академії правових наук України, 2004. С. 176 URL: https://tomorrowslawyer.org/wpconten t/uploads/2017/05/Lozovoi.pdf

5. Цветков В. В. Державне управління: Основні фактори ефективності (політико-правовий аспект). Харків: Видав. «Право» Академії правових наук України, 1996. С. 156. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFII_ 2011/CVETKOV_ 1996.pdf

6. Сурмін Ю. П. Навчальний посібник. Державна служба в Україні: соціально-правовий та організаційний аспекти. Київ: Видав. Національна академія державного управління при Президентові України, 2011. С. 203. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/ Navch_Posybniky/373cec75-aa44-4184-bb59-cccd39e53078.pdf

Садіков О. О.
адвокат

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ВИКОНАННЯМ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ, МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Адвокатська діяльність завжди залишалась і залишається однією із найпрестижніших правничих професій, призначенням якої є надання професійної правничої допомоги в Україні, здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення (ч. 1, 4 ст. 131^2 Конституції України [1]). Невипадково кількість бажаючих отримати цей, без перебільшення, високий статус та здійснювати адвокатську діяльність відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) [2], тільки збільшується. Чимало таких бажаючих намагаються реалізувати намір скласти кваліфікаційний іспит, пройти стажування (крім випадку звільнення від стажування, згідно з ч. 5 ст. 10 Закону), скласти Присягу адвоката України та отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю як під час зайняття посад публічної служби**** (зокрема, судді, прокурора, посад державної служби та служби в органах місцевого самоврядування тощо), так і після припинення публічної служби.

Разом з цим, встановлені законодавством особливості правового статусу осіб, які припинили діяльність на посадах публічної служби, в контексті набуття статусу ними адвоката та здійснення адвокатської діяльності потребують додаткового наукового аналізу, у тому числі стосовно дисциплінарної відповідальності.

Перш за все необхідно відзначити, що не всі публічні службовці, які припинили проходження публічної служби можуть отримати статус адвоката

**** Велика Палата Верховного Суду зробила висновок, що проходження процедур кваліфікаційного іспиту і стажування з метою отримання статусу адвоката є несумісними зі статусом судді (постанова Великої Палати Верховного Суду від 10.02.2021 р. у справі № 822/1309/17 [3]), оскільки претендуючи набути право на зайняття адвокатською діяльністю (складаючи іспити та проходячи стажування), суддя вступає у позапроцесуальні відносини з Радою адвокатів регіону, адвокатською спільнотою, а складання кваліфікаційного іспиту та проходження відповідного стажування з метою отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю ставить під сумнів незалежність та безсторонність судді; та прокурора (постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.04.2021 р. у справі № 826/9606/17 [4]), зокрема через те, що намір проходити процедури кваліфікаційного іспиту, стажування та отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю перебуваючи на посаді прокурора, є завідомо нелегітимним наміром, оскільки прогнозовано призводить до виникнення обставин несумісності. До того ж наявність статусу адвоката (захисника) в особи, яка є прокурором та підтримує державне обвинувачення в суді, ставить під сумнів її незалежність, безсторонність та неупередженість.

(зокрема бути допущеними до складання та складати кваліфікаційний іспит, проходити стажування, скласти Присягу адвоката України та отримати свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю). В п. 4 ч. 2 ст. 6 Закону передбачено, що особи, які звільненні з посад судді, прокурора, слідчого, дізнавача, нотаріуса, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення не можуть бути адвокатом протягом трьох років з дня такого звільнення. У зв'язку з цим, така особа, яка була звільнена з вказаних посад публічної служби не буде допущена до складання кваліфікаційного іспиту.

Зазначені положення є гарантією незалежності та самоврядності адвокатури України, сприяють утвердженню й забезпеченню стандартів взаємодії юридичних професій, а також виступають своєрідними запобіжниками зарахування до адвокатського корпусу осіб, які порушували прийняті (складені) присяги, які є недоброчесними тощо.

Важливе значення в контексті здійснення адвокатської діяльності мають встановлені законодавством певні особливості правового статусу осіб, які припинили діяльність на посадах публічної служби з інших підстав та можуть, згідно з Законом отримати статус адвоката.

В цьому дослідженні хотілося б звернути увагу на передбачене Законом України «Про запобігання корупції» обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, а саме протягом року з дня припинення відповідної діяльності представляти інтереси будь-якої особи у справах (у тому числі в тих, що розглядаються в судах), в яких іншою стороною є орган, підприємство, установа, організація, в якому (яких) вони працювали на момент припинення зазначеної діяльності (п. 3 ч. 1 ст. 26 [5]).

Отже, якщо особа, яка припинила діяльність, пов'язану з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування (припинила публічну службу) такій особі протягом 1 року з дня припинення заборонено представляти інтереси будь-якої особи у справах, в яких стороною є орган, в якому така особа проходила службу. При цьому, Національне агентство з питань запобігання корупції під поняттям «орган, у якому працювала особа» пропонує державний орган як суб'єкт владних повноважень та наводить наступний приклад: «Так, якщо особа працювала в певному територіальному органі Міністерства юстиції України або Національної поліції України, вказана заборона поширюється на представлення інтересів осіб у справах, у яких іншою стороною є Міністерство юстиції України та Національна поліція України як центральні органи виконавчої влади або будь-який територіальний орган Міністерства юстиції України та Національної поліції України» [6]. У зв'язку з цим, вказане антикорупційне обмеження перш за все стосується юристів таких державних органів, які після припинення служби

як адвокати представляють інтереси інших осіб, у тому числі у відносинах із такими державними органами.

З приводу практичної дії вказаного антикорупційного обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування одразу необхідно зауважити, що: *(1)* законодавством не встановлено відповідальність за його порушення (недотримання); *(2)* відповідно до положень процесуальних кодексі (зокрема Кодексу адміністративного судочинства України, Цивільного процесуального кодексу України та Господарського процесуального кодексу України), порушення (недотримання) вказаного антикорупційного обмеження не перешкоджає брати участь у справі як представник учасника справи; *(3)* законодавством не встановлено ефективних механізмів запобігання або припинення порушення вказаного антикорупційного обмеження.

Водночас, в контексті цього дослідження виникає логічне запитання чи поширюється вказане антикорупційне обмеження на таку особу як адвоката? Оскільки адвокатом, згідно з п. 1 ч. 1 ст. 1 Закону, є фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені цим Законом, а представництво є одним із видів адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні (п. 9 ч. 1 ст. 1, ст. 19 Закону) цілком виправданим буде висновок про поширення на особу, яка припинила діяльність на посадах публічної служби як адвоката антикорупційного обмеження щодо представництва інтересів інших осіб.

Висловлений висновок обумовлює необхідність з'ясування можливостей притягнення такої особи, яка припинила діяльність на посадах публічної служби як адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення вказаного антикорупційного обмеження.

За загальним правилом, встановленим в ч. 1 ст. 33 Закону, адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав, передбачених цим Законом. Аналізоване в цьому дослідженні антикорупційне обмеження щодо представництва інтересів інших осіб передбачене Законом України «Про запобігання корупції», тобто положення цього законодавчого акта не можуть бути підставою притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку (ч. 1 ст. 34 Закону), перелік яких наведено в ч. 2 ст. 34 Закону.

Порушення заборон та обмежень, встановлених Законом України «Про запобігання корупції» не визначається як дисциплінарний проступок адвоката. Не вбачається можливим віднесення такого порушення до жодного із передбачених в ч. 2 ст. 34 Закону дисциплінарних проступків адвоката, враховуючи їх конкретність та чіткість формулювання.

Підбиваючи підсумок проведеного дослідження необхідно констатувати, що на осіб, які припинили діяльність пов'язану із виконанням функцій держави, місцевого самоврядування та набули статус адвоката поширюється встановлені Законом України «Про запобігання корупції» обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування, у тому числі щодо заборони представництва інтересів інших осіб. Водночас, забезпечення дотримання вказаного обмеження та застосування негативних наслідків за його порушення має встановлюватися передусім антикорупційним законодавством, оскільки призначення таких обмежень пов'язані із відповідною діяльністю такої особи (пов'язаної з виконання функцій держави, місцевого самоврядування), а не статусом адвоката.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Дата оновлення: 16.07.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv.

3. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 10.02.2021 р. у справі № 822/1309/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439673.

4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.04.2021 р. у справі № 826/9606/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/96933508.

5. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18.

6. Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, дотримання обмежень щодо запобігання корупції: методичні рекомендації Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.04.2021 р. № 5. URL: https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/Rozyasnennya-KI.pdf.

Бабина Д. С.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ГАРАНТІЙ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

У своїй роботі адвокат повинен керуватися рядом принципів. Вони є обов'язкові у різних сферах юриспруденції. Одним із таких є принцип незалежності, який закріплений в ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. У сфері адвокатської діяльності він виконує важливу роль, адже саме тут здійснюється захист громадян. Тому важливо, щоб на адвоката не було стороннього впливу. Він може бути як внутрішній, чи особистісний, так і зовнішній. Крім цього принцип незалежності сприяє виникненню довіри громадян до системи правосуддя.

Під поняттям незалежність описується принцип за яким , при виконанні своїх професійних прав і обов'язків, адвокат зобов'язаний здійснювати свою роботу вільно, без втручання у неї інших осіб, суду, політичних партій, інших адвокатів, а ще не піддаватися своїм особистим інтересам та переконанням.

Адвокат повинен зберігати незалежність при майнових і немайнових спорах, що виникли в клієнта. Якщо адвокат здійснює свою роботу керуючись вигодою, то такі дії є неефективними і втрачають сенс.

Найперше незалежність залежить від самого адвоката. Його стійкість, погляди на життя, внутрішні інтереси можуть впливати на його діяльність. Але в будь-якому випадку адвокат повинен підпорядковуватись законодавству. По-перше, він адвоката залежить доля людей, які звернулись до нього за допомогою. По-друге, особа сама обрала професію адвоката, тому повинна добросовісно виконувати свої обов'язки.

Адвокат може займатися паралельно іншою діяльністю, яка не суперечить закону, але вона не повинна його підпорядковувати іншим особам, що будуть впливати на його незалежність.

В загальному, до поняття незалежності можна підійти з різних сторін: незалежність від держави щодо допуску до здійснення адвокатської діяльності; незалежність від довірителя; незалежність від інших осіб, які можуть мати вплив різного характеру, економічна незалежність, яка реально може бути гарантована при достатньому доході адвоката від його професійної діяльності.

За свою роботу адвокат отримує гонорар, який він не може ділити з іншими особами. Є кілька виключень, наприклад, адвокат, який раніше займався справами. Також він може ділити гонорар з особами, які передбачені актами законодавства, статутними документами чи інші, яким підпорядковується адвокат.

Для адвоката важливо протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність, відстоювати права, та гарантії адвокатської діяльності.

З боку держави теж повинен бути захист адвокатів. Вона має сприяти незалежності адвокатів при розробці законодавства. Також забезпечити можливість працювати без залякування, перешкод, недоречного втручання. Адвокату при цьому потрібно добросовісно здійснювати функції, які держава поклала на нього.

Всі адвокати є членами Національної асоціації адвокатів України (НААУ). В разі необхідності, адвокат може звернутися за допомогою щодо захисту своїх професійних прав, адже одним із завдань НААУ є забезпечення незалежності.

Є різні підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності: порушення вимог несумісності, присяги, правил адвокатської етики та інші, які передбачені в статті 34 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Кожна особа ,що має на меті займатися адвокатською діяльністю, дає присягу перед здійсненням своєї професійної діяльності. В її тексті прямо передбачено, що адвокат повинен дотримуватися принципу незалежності. Отже, порушення незалежності можна прирівняти до порушення присяги. Якщо порушення етики має ще варіативність покарання, то за порушення присяги адвоката позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Отже, на незалежність адвоката можна вплинути з різних сторін, що є негативним для правової системи. Але в законодавстві передбачено відповідальність як для осіб, які втручаються в роботу адвоката, так і для нього самого в разі невиконання своїх обов'язків. Таким чином забезпечується як зовнішня так і внутрішня незалежність адвоката.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

2. Статут недержавної некомерційної організації «Національна асоціація адвокатів України». URL: https://kmkdka.com/sites/default/files/f iles/statut_ naau_na_1_listopada_2012.pdf

Науковий керівник: *кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент* ***Храпенко Олена Олегівна***

Багнета С. В.
студентка 2-го курсу факультету адвокатури
та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КОНФЛІКТНИХ ВІДНОСИН МІЖ СЛІДЧИМ ТА АДВОКАТОМ У ПРОЦЕСІ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

В українській юриспруденції існує таке юридичне поняття, як «право на професійний захист».

Держава направляє діяльність правоохоронної системи для забезпечення цього права відповідно й до міжнародно-правових норм. Вперше, на цьому рівні було визначено право на правничу допомогу у Загальній декларації прав людини від 10 грудня 1948 р. Згодом було формально закріплено можливість відстоювати свої права та інтереси не лише самостійно, а й за допомогою адвоката у ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права від 19 жовтня 1973 року.

Крім того, це одна з основних конституційних гарантій, що прямо передбачена у ст. 59 Основного закону України, а саме «кожен має право на професійну правничу допомогу « [1]. Згідно з частиною другої статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України засудженому гарантується право на правову допомогу, консультації з захисником, адвокатом. Можна додати і вислів Я. М. Жукорської, що на національному рівні неодмінним елементом механізму захисту прав людини є адвокат [2].

Виходячи з вище перерахованих статей нормативно-правових актів, можна зробити висновок про необхідність виникнення взаємовідносин між слідчим та стороною захисту, що будуть становити невід'ємну частину процесу розслідування кримінальних правопорушень.

Розглядаючи поняття відносин, співробітництва між людьми, не можливо уникнути такої категорії як етика. Це необхідна професійна якість, що на законодавчому рівні закріплена як вимога до захисника, яка є гарантом довіри до всього інституту адвокатури. Зокрема, відповідно до ст. 21 Закону Україну «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватися правил адвокатської етики. Адже, професія адвоката передбачає високі стандарти до такої особи, правил поведінки, спілкування не лише з клієнтами, а й з судом та учасниками процесу, з колегами, з посадовими особами та іншими органами.

Крім того, в багатьох випадках саме етична обізнаність, високі моральні якості можуть стати наріжним каменем для вирішення конфліктних ситуацій.

Основним джерелом, нормативним документом, який регулює і встановлює етичні вимоги до сторони захисника є Правила адвокатської етики.

Історія їх створення пов'язана з діяльністю Спілки адвокатів України, а саме під час засідання 12 січня 1991 року постало питання про створення такого кодексу. Зрештою, в 1999 році було схвалено перші такі Правила. 15 лютого 2019 року були доповнені крайні зміни до чинних Правил адвокатської етики.

Отже, розглянемо конкретніше відносини, які виникають між слідчим та адвокатом та етичний вміст в них.

Як уже зазначалося, здійснюючи професійну допомогу щодо захисту, представництва клієнта та надання інших послуг адвокатської діяльності, адвокат взаємодіє зі слідчим та й іншими представниками правоохоронних органів. В ст. 46 Правил адвокатської етики закріплено загальні засади таких відносин з урахуванням специфіки статусу та процесуальних форм взаємодії з ними [3].

Проте, більшість слідчих до цього завдання, виконання якого входить до їхніх обов'язків (адже досудове розслідування становить невід'ємну частину кримінального провадження) відносяться м'яко кажучи прохолодно, а деякі не беруть до уваги взагалі.

Таке відношення до сторони захисту спотворює зміст розслідування, надаючи йому лише обвинувачуваний характер. Проте, сам факт підозри не звільняє слідчого від обов'язку достеменно перевірити докази на яких обґрунтовано підозрювання. У випадку не підтвердження статусу – зняти обвинувачування, а у разі неповного – змінити в сторону пом'якшення.

Забезпечення слідчим захисту невинних гарантує дотримання конституційних прав громадян і має також важливий політичний зміст. Таким чином, сторона захисту не перешкоджає, ускладнюючи ведення розслідування, а навпаки передбачає, сприяє йому. Адже існує один з основоположних принципів, яким і мають керуватися сторони розслідування – принцип презумпції невинуватості, що закріплений у статті 62 Конституції та інших нормативно-правових документах.

Розглянувши моменти ставлення слідчого до інституту захисту, можна перейти до відносин з конкретною особою, яка його й представляє.

Практика показує, що є два можливих варіанта розвитку цих взаємовідносини – у межах від спільного контакту до конфлікту сторін. З одного боку, коли слідчий взаємодіє з адвокатом, який обізнаний в своїй справі, суворо дотримується норм, відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», змісту складеної присяги, Правил адвокатської етики, то, в такому випадку, слідчий буде налаштований на досягнення істини, справедливого ведення розслідування, а співпрацю з адвокатом буде розглядати як діяльність, яка сприяє об'єктивну розгляді справи. Крім того, буде відноситися до нього не як до противника, а як до союзника у спільному ділі, для досягнення спільної мети.

Зовсім інша справа, коли адвокат розуміє протиправність діяння свого підзахисного, вступає з ним в таємну змову, тоді вже можна сказати, що

захист обвинуваченого перетворюється у виправдовування кримінального правопорушення. Крім того, в даній ситуації часто прослідковується навмисне викривлення об'єктивно-логічної перспективи розгляду справи, що призводить до зміни ролей потерпілого та обвинуваченого.

На жаль, в наш час таких випадків сучасна юридична практика знає чимало. Незважаючи на такі моменти, дві сторони однаково мають взаємодіяти та співпрацювати. Проте, стає явним, що слідчий буде вимушений лише формально дотримуватися процесуальних норм та прав захисту відповідно до закону.

Зрозуміло, що між цими категоріями осіб особливого товаришування нема. Однак, адвокат в процесі своєї діяльності повинен вибудовувати так своє спілкування, створити прагматичні відносини зі слідчим і обернути їх у свої переваги для забезпечення захисту клієнта. Але варто і тут звернути увагу на певні моменти!

Потрібно надавати пріоритет не законним інтересам клієнта, а законності засобів його захисту. З цього приводу можна влучно назвати слова А. Ф. Коні: «Високі цілі правосудного захисту суспільства і особи від несправедливого звинувачення повинні бути досяжні тільки етичними способами і прийомами…[4]

Існують випадки, коли слідчий може стати ядром непорозуміння. При низькій ефективності та якості розслідування, фактично адвокат займає місце слідчого, самостійно збирає всю доказу базу та необхідну інформацію, при цьому останній використовує її для обвинувачення та притягнення до відповідальності.

Слід зазначити, що адвокат – це не лише фахівець у справі захисту, а й людина, яка вміє надати психологічну допомогу та морально налаштувати свого клієнта до проведення слідчих дій. Не кожна людина, навіть зі стійкою психікою, зможе витримати тиск, який на нього здійснюють. Трапляються випадки, коли за декілька хвилин до початку допиту людина спокійно налаштована, йде на контакт, але варто тільки розпочати, як захисник розуміє, що його клієнт починає нервуватися, замикається в собі і навіть боїться того, хто його допитує. В даному випадку варто показати, що все добре та під контролем, приводу для паніки немає. Проте, досить часто фахівці про це забувають та не приділяють належної уваги. Крім того, часто слідчий за відсутності сторони захисту обвинуваченого намагається змусити останнього визнати вину, незалежно від того скоював він злочин чи ні, аргументуючи це тим, що будуть пом'якшені міри покарання.

З іншого боку, трапляються випадки порушення норм зі сторони адвокатів. Так, наприклад, вони часто порушують порядок допиту свого клієнта, не дають останньому відповідати по суті питання слідчого, коректуючи його відповіді або взагалі «перетягують ковдру» на себе

і дають відповіді самостійно. І як в результаті, дають привід слідчому засумніватися в правдивості фактів, які надають обвинувачений та його сторона захисту.

З переглянутої літератури, до вищезгадуваних претензій слідчих до адвокатів, можна додати й таку: високий відсоток неявки без поважних причин на слідчі дій або на ознайомлення з матеріалами кримінальної справи, некоректну поведінку адвоката по відношенню до осіб, які здійснюють розслідування справи.

Підсумовуючи, я рахую, що виховання високих морально-етичних і професійних якостей представників юридичної професії і спеціальностей – необхідне і одне з головних завдань сьогоднішнього професійного навчання.

Список використаної літератури:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141.

2. Можайкіна О. Міжнародно-правове регулювання адвокатської діяльності. С. 27

3. Правила адвокатської етики: Затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text

4. Яновська О. Співвідношення мети та засобів як етична проблема адвокатської діяльності. // 14 березня 2017 р., № 12 (562) Юридична Газета. С. 38-39.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Басюк Ю. М.

студент 2-го курсу магістратури Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОВІРА ЯК ОСНОВА ВЗАЄМОВІДНОСИН АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ

Взаємовідносини адвоката з клієнтом є особливими. Насамперед це пояснюється тією роллю, яку відіграє адвокатура у демократичному суспільстві, адже відповідно до ч. 1 ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] на адвокатуру України покладається завдання

здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі.

Ефективне та успішне виконання адвокатурою свого головного завдання залежить не тільки від професійних знань, вмінь та навичок адвоката, а й від його особистісних, у тому числі комунікативних якостей, властивостей і здібностей (уміння спілкуватися, встановлювати довірчі, психологічно комфортні відносини, спроможності контролювати власні емоції, ефективно вирішувати конфлікти, уникати суперечок тощо). Відповідно, моральним ядром адвокатської діяльності стає етика професійних відносин адвоката, яка визначає та спрямовує його поведінку у професійній сфері.

Взаємовідносини адвоката та клієнта для здійснення адвокатом належного захисту та представництва мають бути побудовані на взаємній довірі. Довіра – загальносоціальне складне психологічне явище. Довіра є певним станом психологічного внутрішнього спокою, що проявляється за відсутності подразників та переживань. Довіра – це категорія для позначення відкритих, позитивних взаємовідносин між людьми (сторонами довіри), що відображають впевненість у порядності й доброзичливості іншої сторони, з котрою довіритель знаходиться в тих чи інших відносинах. Інакше кажучи, довіра у соціально-психологічних науках виступає передумовою соціально-психологічних відносин між людьми. У філософії відзначається, що довіра є якісно особливим станом моральної свідомості, яка включає в себе моральні почуття і переконання, які і є мотивами або стимулами поводження індивіда.

Проаналізувавши довіру як загальносоціологічне явище, можемо екстраполювати досліджувану категорію на відносини адвоката із клієнтом. На мою думку, без довіри між адвокатом та клієнтом не може бути надана ефективна правнича допомога. При цьому це правило працює в обидва боки – як клієнт повинен довіряти адвокатові, так і адвокат – клієнтові.

Клієнт повинен довіряти адвокату з об'єктивних причин, виходячи з наступного. В абсолютній більшості випадків людина звертається до адвоката за захистом своїх порушених, оспорюваних або невизнаних прав, тобто тоді, коли у її житті сталася певна подія, що породила несприятливі негативні наслідки, які можуть бути зменшені або знівельовані лише за допомогою правових засобів. Оскільки переважна кількість населення не розуміється на правознавстві на достатньому рівні, особа звертається за допомогою до професіонала – до адвоката. Тобто адвокат є тим суб'єктом, з яким клієнт поділиться власними проблемами, нерідко навіть особистими. Оскільки особа, що звернулася до адвоката, прагне вирішити свою проблему якнайшвидше та якнайлегше, адвокатові необхідно розповісти усі нюанси ситуації, що змусила клієнта звернутися до адвоката.

Адвокат також повинен довіряти своєму клієнтові. Це пояснюється насамперед тим, що для розробки та застосування оптимальної моделі

захисту порушеного, оспорюваного або невизнаного права клієнта адвокат повинен знати всі реальні обставини справи – до найдрібніших деталей.

Побудова довірчих відносин між адвокатом та клієнтом не може бути врегульована нормами права, оскільки довіра як явище виходить далеко за межі правового регулювання загалом та правового регулювання адвокатської діяльності зокрема. Врегулювання довірчих відносин адвоката з клієнтом є об'єктом діяльності лише їх самих. Оскільки саме адвокат за замовчуванням є освіченою людиною з високими моральними якостями, а клієнтом, по суті, може бути особа з будь-яким соціальним статусом, то на адвоката покладається керівний обов'язок забезпечити довірительські відносини між ним та особою, що до нього звернулася.

Звичайно, важливим і часто навіть вирішальним є знайомство. Саме перше враження закладає (або нівелює) основи довірительських відносин адвоката та його клієнта. Адвокат своїм зовнішнім виглядом, мовленням та поведінкою повинен протягом найперших хвилин налаштувати клієнта на плідну та результативну співпрацю на основі довіри. Наступним аспектом, на який слід звернути увагу адвокатові, є його мова. Йдеться передусім про те, що адвокат повинен з професійної точки зору грамотно пояснити перспективи та шляхи вирішення проблеми клієнта таким чином, щоб останній оцінив професіоналізм адвоката та зрозумів його, не маючи профільної юридичної освіти.

Для налаштування клієнта на довірительські взаємини адвокат має приділяти належної уваги клієнтові та тим обставинам, які він викладає. Особа, яка звернулася до адвоката має відчути здорову зацікавленість адвоката у вирішенні проблеми. Тобто клієнт має зрозуміти, що адвокат здійснює свою діяльність не лише заради заробітку, а й з метою служіння суспільству та виконання завдань адвокатури як інституту у правовій державі та демократичному суспільстві.

Довіра між адвокатом та клієнтом у процесі здійснення адвокатом своєї адвокатської діяльності, звичайно, не може гарантувати вирішення справи на найбільш вигідних умовах для клієнта, проте сприяє певною мірою сприяє цьому.

Ще одним аргументом, що підтверджує важливість довіри при побудові відносин адвоката та клієнта, є відомий факт, що адвокати з певним стажем роботи мають власних «постійних» клієнтів. Інакше кажучи, в нашому суспільстві існують такі категорії як «сімейний адвокат», «бізнес-адвокат» тощо. Беззаперечно, отримати такий соціальний статус адвокат може лише в тому випадку, якщо його «постійний» клієнт всіляко довіряє адвокатові.

На жаль, у наш час також трапляються випадки, коли адвокат зловживає довірою клієнта, використовуючи її у своїх корисних цілях, розголошуючи адвокатську таємницю, здійснюючи свої професійні обов'язки без належних зусиль тощо. З метою мінімізації таких випадків необхідно посилювати

дисциплінарну відповідальність адвокатів за подібного роду дисциплінарні проступки, оскільки такі дії наносять непоправну шкоду авторитетові адвокатури у громадянському суспільстві та паплюжать статус адвоката як професіонала, покликаного стати на захист прав і свобод людини.

Довіра як основа взаємовідносин адвоката з клієнтом прямо не розкрита у нормативно-правових актах, якими керуються адвокати при здійсненні своєї адвокатської діяльності, проте опосередковано розкривається через закріплення деяких принципів адвокатської діяльності, зокрема через висвітлення принципів конфіденційності та адвокатської таємниці. У майбутньому у Правилах адвокатської етики [2] доцільно буде окремо закріпити положення про те, що адвокат зобов'язаний всіляко сприяти становленню між ним та його клієнтом стійких довірительських взаємин.

Отже, довіра виступає необхідною умовою ефективної професійної діяльності адвоката та слугує запорукою її успіху. Тільки на довірі можуть бути побудовані логічні, виправдані та ефективні взаємовідносини адвоката з клієнтом, що слугує утвердженню авторитету адвокатури та сприяє ефективного захисту прав і свобод людини, що звертається до адвоката.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL : http://surl.li/bvzhp.

2. Правила адвокатської етики (чинні) : затверджені IV звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. НААУ. 34 с.

3. Кравчук В. М. Етичні орієнтири сучасної адвокатури України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2014. Вип. 29 (2). С. 216-219.

4. Марочкін О. І., Лешко О. Д. Взаємовідносини адвоката та клієнта: українська та зарубіжна практики. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Юридичні науки.* 2021. № 12. С. 101-106.

Науковий керівник: *доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доцент, доктор юридичних наук* ***Бондар Ірина Вадимівна***

Bondar A.
3rd-year bachelor student
the Educational and Scientific Institute of Law
Taras Shevchenko National University of Kyiv

CONFIDENTIALITY AS THE PRINCIPLE OF ADVOCACY: LIMITS, IMPORTANCE, AND GUARANTEES IN THE LAWYER-CLIENT RELATIONSHIP

It goes without saying that the principle of confidentiality plays a significant role in legal profession, especially in advocacy. This principle forms a foundation of advocacy and represents professional conduct of all advocates with their clients, which they should obey. The aim of this article is to give a scientific study of one of the most essential principles of advocacy – confidentiality, evaluate its importance, provide case law reflecting a principle of confidentiality, and analyse international regulatory legal acts governing such a principle. Moreover, the attention in the article is emphasized on the elements of the advocacy's confidentiality, analysis of different legal opinions about confidentiality etc.

Cambridge Business English Dictionary defines confidentiality as the fact of private information being kept secret [1]. Two aspects of confidentiality can be highlighted precisely from this definition. First of all, the obligation to keep information secret is exactly what inspires confidence in the profession of advocates, therefore lets clients disclose all the details of the case to a lawyer. Secondly, an aspect of private information in definition that identifies as a type of information which only relates to exact person (individual) and could not be put forward in public views without permission of that person. Nevertheless, there are exceptional circumstances where the maintenance of confidentiality needs to be broken. These certain conditions concern the information when public interest is entailed and serious illegality affected the right of other third parties. For instance, Section 11 of the Data Protection Act 2018 allows person who in the circumstances owes a duty of confidentiality under an enactment or rule of law to carry out the processing of personal date in defined circumstances, namely for the purpose of preventing or detecting criminal convictions and offences or related security measures [2].

Another example can be illustrated in the case of Versini-Campinchi and Crasnianski v. France (application no. 49176/11) of The European Court of Human Rights (ECHR) in the context of no violation of Article 8 of the European Convention on Human Rights on account of transcription of telephone conversation between a lawyer and her client giving rise to the presumption that the lawyer had participated in an offence [3]. The case concerned the interception, transcription and use in disciplinary proceedings as evidence against the second applicant conversations which the applicant, who is a lawyer, had had with one of her clients. The ECHR specified the interference in question was not disproportionate to

the legitimate aim pursued – "prevention of disorder" – and could be regarded as "necessary in a democratic society" within the meaning of Article 8 of the Convention. Accordingly, in this case an access to lawyer's phone records during a preliminary investigation does not violate professional secrecy.

A guidance note for advocacy providers written by Action for Advocacy (a company in England and Wales), that has been prepared with the assistance of Irwin Mitchell LLP (one of the largest full-service law firm in the UK, based with an international presence as members of First Law International) identifies two types of personal date: normal and sensitive personal data. Sensitive personal data usually consists of information as political opinions, religious beliefs or other beliefs of a similar nature, physical or mental health or condition, sexual life etc [4]. Consequently, personal data requires a higher level of protection. However, according to Art. 2.3. of the Code of Conduct for European Lawyers (CCBE) a lawyer shall respect the confidentiality of all information that becomes known to the lawyer in the course of his or her professional activity [5]. That means it is irrelevant how the lawyer obtains information and to which two groups (that was mentioned above) this information can be included. Sure enough, sensitive personal data is more vulnerable, but advocates should not neglect other kinds of information and give appropriate protection to them.

In the light of the above, the principle of confidentiality is targeted at protection of communications between a lawyer and a client (a special mention must be made here of the fact that confidentiality includes all types of communication: emails, letters, text messages, calls etc). Without this guarantee there will be no truth between lawyer and client, therefore proper legal protection, legal aid, and the quality and efficacy of the legal aid system will no longer exist. Undoubtedly, the government must provide accessible, coherent, clear legislation to prevent human rights violations. The same position mentioned the ECHR in the case Särgava v. Estonia in November 2021 where the Court noticed the lack of procedural guarantees in domestic law relating specifically to the protection of legal professional privilege [6]. Consequently, the Court had no basis on which to decide whether or not lawyer-client confidentiality had actually been compromised in the case at hand as domestic law did not contain enough sufficient procedural safeguards to protect privileged data.

References:

1. Cambridge Business English Dictionary. Definition of confidentiality. URL: https://dictionary.cambridge.org/dictionary/ english/confidentiality

2. UK Public General Act. Data Protection Act 2018 chapter 12. URL: https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/12/introduction

3. Case of Versini-Campinchi and Crasnianski v. France (Application № 49176/11). 16.06.2016. URL: https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5408161-6766993

4. Data Protection Act. A guidance note for advocacy provides. Action for Advocacy and Irwin Mitchell LLP. URL: https://empowermentmattersweb.files.wordpress.com/2012/07/data_protection_guidance_note_final.pdf

5. Chapter of Core Principles of the European Legal Profession and Code of Conduct for European Law. Edition 2013, CCBE. URL: https://www.ccbe.eu/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf

6. Case of Särgava v. Estonia (Application № 698/19). 16.11.2021. URL: https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22002-13472%22]}

Thesis supervisor: *professor, doctor of Sciences (Law), head of the Department of notary, enforcement and advocacy, prosecutor's office, judiciary of the Educational and Scientific Institute of Law Taras Shevchenko National University of Kyiv* ***Khotynska-Nor Oksana***

Вовченко М. М.
студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Важливою гарантією дотримання адвокатами присяги та засад адвокатської діяльності є можливість притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності. Так, адвокат, як фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність, несе відповідальність за неналежне виконання своїх професійних обов'язків. Відповідно до ч.1 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку [1].

Із ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» випливає, що дисциплінарним проступком адвоката є:

1) порушення вимог несумісності;

2) порушення присяги адвоката України;

3) порушення правил адвокатської етики;

4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення;

5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків;

6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування;

7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [1].

Варто відзначити, що на законодавчому рівні, конкретно не визначено поняття «дисциплінарного проступку», тому проступком можна вважати будь-яке порушення адвоката, що має фактичну підставу для притягнення до дисциплінарної відповідальності.

У ст.35 України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплено такі види дисциплінарних стягнень:

1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1]. Таким чином, постає проблема у таких видах дисциплінарних стягнень і відповідальності в цілому, адже вони не завжди є співрозмірними вчиненому діянню. Це можна аргументувати тим, що було б доречним додати обставини, які могли б пом'якшувати дисциплінарну відповідальність адвоката. До видів дисциплінарних стягнень, що можуть бути накладені на адвоката, доцільно було б додати санкції у вигляді штрафів, грошових стягнень, відсоток від яких може сплачуватись як членський внесок на забезпечення реалізації органів адвокатського самоврядування. Також, як захід дисциплінарного стягнення, може бути догана адвокатові, що неналежно виконував свої професійні обов'язки.

Сьогодні багато науковців досліджують питання притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. У першу чергу, слід підтримати пропозицію М. А. Женіної щодо закріплення у законодавстві обставин, які пом'якшують і обтяжують дисциплінарну відповідальність адвоката. До перших слід віднести: заслуги, заохочення, визнання адвокатом своєї провини. Як обставини, що обтяжують відповідальність, слід розглядати вчинення адвокатом раніше дисциплінарного правопорушення, при цьому слід враховувати наявність не знятої дисциплінарної відповідальності [2, с. 42].

На недостатність належного забезпечення дисциплінарних стягнень щодо адвокатів в Україні неодноразово зверталась увага і М. С. Косенко, яка пропонує введення такого засобу дисциплінарного впливу, як обговорення поведінки адвоката на конференції адвокатів регіону, а у виняткових випадках – на З'їзді адвокатів України, де можна заслуховувати адвокатів, які вчинили дисциплінарні проступки [3, с. 118]. Варто зауважити те, що у даному випадку повинен діяти принцип пропорційності. А саме пропорційність повинна полягати у тому, щоб існував певний баланс між ступенем тяжкості вчиненого проступку адвокатом, обставинами його вчинення, і справедливістю покарання. При цьому, під час вирішення питання щодо виду дисциплінарної відповідальності, потрібно також врахувати стаж роботи адвоката, його відзнаки та винагороди, професійні та ділові якості,

а також наявність чи відсутність притягнення до відповідальності раніше. Вбачається, що саме у такий спосіб можна було б значно підвищити рівень відповідальності адвокатів за свої обов'язки перед клієнтами, а також якість надання правової допомоги в цілому.

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що інститут дисциплінарної відповідальності адвокатів потребує змін, а саме розширення видів дисциплінарної відповідальності адвокатів, та закріплення обставин у законодавстві України, які пом'якшують відповідальність адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 червня 2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

2. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. *Форум права.* 2015. № 4. С. 38–44. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12381/1/Vilchyk_38-44.pdf

3. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність адвокатів. *Інформація і право* № 3(15). 2015. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/vilchik.pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Волчкова А. А.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСНОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Адвокатура ще з часів Давньої Греції була пов'язана з красномовством та ораторським мистецтвом. Промова адвоката в усі часи дозволяла виявити суперечливі факти, які допомагають суду отримати аналіз обставин справи і спрямовують суддів до певної сторони. Дуже важливою є саме захисна промова адвоката, тому що завдяки неї підбивається підсумок судового слідства вирішується доля підсудного [1].

Як зазначається у настанові Міжнародної амністії по справедливому судочинству, кожен кримінальний процес є перевіркою поваги держави до прав людини, а участь у судових дебатах дає захиснику можливість розкрити

версію звинувачення і викласти суду всі докази на користь підсудного. Позицією захисника є певна думка стосовно обвинувачення, яка обумовлена матеріалами кримінальної справи. Судова промова є засобом психологічного впливу на склад суду. Вона спонукає до певних рішень та є засобом правової пропаганди. Судову промову можна розглядати як засіб, який підвищує рівень правової грамотності громадян та виховує повагу до закону і прав та свобод людини та громадянина.

Однією з основних властивостей судової промови є її конкретність, яка виявляється в тому, що вона обмежена конкретною кримінальною справою та вимогами кримінально-процесуального закону. Тобто предмет промови співпадає з предметом судового розгляду. Наприклад, предметом судової промови може бути наявність чи відсутність суспільно небезпечного діяння, у скоєнні якого звинувачується підсудний або необхідність застосування до підсудного покарання (якого саме покарання).

Змістом промови є те, що саме оратор говорить про предмет, тобто з чого саме складається промова адвоката. Він повністю залежить від конкретних обставин справи, поставленої адвокатом мети, співвідношення обвинувальних і виправдувальних доказів, позиції підсудного та інших обставин. Оратори Стародавнього Риму ділили виступ на п'ять частин, серед яких були: 1) вступ; 2) виклад обставин справи; 3)приведення доказів на користь своєї точки зору; 3) спростування доводів противника; 4) висновок;

Захисна промова – це жива та творча справа. Її індивідуальність прямо залежить від обвинувачення. Чіткий план промови не зазначається у законодавстві, але існують певні елементи заради успіху «витвору ораторського мистецтва», серед яких слід виокремити:1) вступ; 2) аналіз фактичних обставин справи; 3) аналіз юридичної сторони пред'явленого обвинувачення; 4) характеристика особи підсудного; 5) висновок.

Захисник визнається учасником процесу, який здійснює процесуальну функцію захисту підсудного або ширшу функцію надання юридичної допомоги та охорони законних інтересів.

Тема захисного мовлення залежить від того, яку позицію прийме підзахисний. Якщо їм не заперечується вина у скоєнні злочину, тоді темою промови захисника буде кваліфікація вчинених підсудним дії та вирішення питання про міру покарання.

Розпочати захисну промову часто буває складно. Для того, щоб вплинути на слухачів і переконати їх логікою суджень та доводів, необхідно привернути їхню увагу, змусити їх не тільки слухати мову, але й сприймати те, що у ній говориться.

Найбільш важливою та відповідальною частиною захисної мови є головною частиною. Вона включає аналіз доказів, оцінка правильності кваліфікації злочину та розповідь про особи підсудного. Послідовність елементів головної частини захисної мови залежить від позиції захисника

у справі, проте якщо адвокат заперечує докази, він не може дати аналіз кваліфікації доти, доки не проаналізує докази.

Заключна частина захисної мови є підбиттям підсумку виступу захисника. Ця частина мови має висловити ту ідею, яка є головною, вона має позначити основну думку захисту.

У висновку захисник повинен чітко і ясно сказати те, про що просить суд: виправдання підсудного, якщо його вина не встановлено, про призначення йому мінімального терміну покарання

Існує таке поняття, як альтернатива. Вважається, що альтернатива не тільки можлива, а й просто необхідна у тих випадках, коли підстав для заперечення звинувачення явно недостатньо, щоб суд погодився з аргументами захисника. При побудові своєї промови захисник повинен знайти місце як для характеристики особистості підзахисного, так і для спростування правильності кваліфікації.

Можливий і інший прийом прихованої альтернативи, згідно з яким при запереченні провини підсудним, початок захисної мови необхідно починати з опису особи підсудного, а потім перейти до аналізу доказів з яких можна зробити висновок про його невинність. В даному випадку захисник не вимовляє слів, які б говорили про пом'якшення покарання, він лише характеризує свого підзахисного, як особистість з позитивної точки зору.

Отже, захисна промова адвоката в кримінальному процесі дуже важлива, тому що, окрім логічно доказової частини промови, велике значення має психологічний вплив на слухачів, оскільки метою промови є переконання у правоті своєї позиції у справі [1].

Список використаної літератури:

1. Храпенко О. О. Особливості захисної промови адвоката у кримінальному процесі. URL: http://dspace.onua.edu.ua/ handle/11300/18210

Науковий керівник: *кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент* ***Храпенко Олена Олегівна***

Герасименко А. Ю.
студентка 4-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРУШЕННЯ АДВОКАТОМ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Етичні основи життєдіяльності суспільства беруть початок у зародках первинних суспільних форм, що для власного виживання вимушені були детермінувати свою поведінку моральними нормами, на першому етапі – звичаєвими, потім – релігійними. У розвинених суспільствах актуальні на той час моральні переконання врешті-решт закріплювались у правових нормах. Арістотель утворив та поширив серед широкого загалу термін «етика» для позначення специфічного різновиду знання, предметом дослідження якого є особливі, моральні якості людини. Згодом діяльність різних соціальних груп характеризувалась відповідними етичними нормами, притаманними лише конкретній групі (так звані кодекси честі). На певному історичному відрізку часу також були сформовані моральні кодекси соціальної групи юристів загалом і, зрештою, адвокатів зокрема. Юридична етика імперативно зобов'язує юриста керуватися стійким особистісним переконанням щодо моральності професійних дій та їхніх першопричин заради з'ясування об'єктивної істини – це внутрішня складова етичної саморегуляції особи юриста. А зовнішньою складовою є саме кодекс честі, моральний кодекс фахівців відповідної професії, тобто сукупність традицій, приписів, правил, норм поведінки, що зумовлені особливостями виконання професійних обов'язків і забезпечують формування неформальних (моральнісних) взаємовідносин, професійної солідарності, відповідальності за свою репутацію і репутацію свого колективу чи установи [1, с.32].

Т. Варфоломеєва стверджує, що «в юридичній літературі Правила адвокатської етики характеризують як корпоративне право адвокатури і називають дисциплінарним статутом адвокатури, тобто практикою адвокатури, яка тільки і дозволяє всім професійним правозахисникам усвідомлювати себе професійною публічною корпорацією; якщо ж корпорація відмовляється жити за дисциплінарними правилами, то вона застаріває і втрачає публічний зміст» [2, с. 11].

Дослідження в царині адвокатської етики та компаративного аналізу належать Д. Кухнюку, який зазначає: «… вироблення адвокатурою та дотримання адвокатами особливих етичних вимог і правил є загальновизнаним міжнародним стандартом адвокатської діяльності та необхідною передумовою повноцінного функціонування адвокатури,

виконання нею важливої соціальної ролі в демократичному суспільстві» [1, с. 8].

Правила адвокатської етики мають розроблятися й обговорюватися широким адвокатським загалом і відповідно до підпункту п. 7 ст. 54 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» затверджуватись з'їздом адвокатів України [4]. Зазначений закон у зв'язку з необхідністю забезпечення високих стандартів професії, підтримання її високого авторитету в суспільстві в імперативній формі зобов'язує адвоката слідувати правилам адвокатської етики. Підпункт 1 ч. 1 ст. 21 Закону вимагає від адвоката дотримуватися присяги адвоката України та Правил адвокатської етики. Стаття 2 Правил адвокатської етики передбачає, що дія цих Правил поширюється на всі види адвокатської діяльності, а в частині, визначеній Правилами, – на іншу діяльність (дії) адвоката, яка може вступити в суперечність з його професійними обов'язками або підірвати престиж адвокатської професії. Дія цих Правил поширюється на всіх адвокатів України, а також на адвокатів іноземних держав, що здійснюють адвокатську діяльність в Україні, незалежно від обраних ними форм здійснення адвокатської діяльності (індивідуально, у формі адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання). Водночас Правилами адвокатської етики 2017 р. «відбулося запровадження десяти принципів використання адвокатом соцмереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет, які в переважній більшості не відповідають принципам Правил адвокатської етики, яких адвокат має дотримуватись у реальному житті та інших відносинах» [1, с. 18].

17 квітня 2019 р. на сайті Національної асоціації адвокатів України з'явилась інформація про опублікування оновленої редакції Правил адвокатської етики [3, с. 1]. Основними принципами адвокатської етики та професійними обов'язками адвоката є: 1) незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності; 2) дотримання законності; 3) пріоритет інтересів клієнта; 4) неприпустимість конфлікту інтересів; 5) конфіденційність; 6) компетентність і добросовісність; 7) повага до адвокатської діяльності; 8) чесність та добропорядна репутація; 9) вимоги до рекламування адвокатської діяльності [5].

На сьогодні констатується велика кількість порушень, які допускають адвокати, саме за недотримання правил адвокатської етики. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання Правил адвокатської етики як одного з основних професійних обов'язків адвоката. Проте, є необхідним все ж таки надати таке визначення дисциплінарної відповідальності адвоката – це особливий вид юридичної відповідальності, що застосовується до адвоката за результатами дисциплінарного провадження, яке здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за вчинення дисциплінарного проступку. При цьому варто пам'ятати, чинний

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» проголошує, що дотримання ПАЕ – це один з основних професійних обов'язків адвоката (п. 1 ч. 1 ст. 21 Закону); порушення ПАЕ є дисциплінарним проступком та може бути підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності (п. 3 ч. 2 ст. 34 Закону); систематичне або грубе одноразове порушення ПАЕ є підставою для накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від 1 місяця до 1 року (п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону); порушення, що підриває авторитет адвокатури України, є підставою для накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю [6].

На жаль, законодавець не надав чіткого визначення дисциплінарної відповідальності адвоката в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», обмежившись переліком підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності [7, с.32].

В залежності від ступеню протиправності можна класифікувати проступки адвоката на малозначні, значні та грубі порушення. Малозначні проступки хоча й носять ознаки порушення вимог законодавства або Правил адвокатської етики, але за своїм змістом та наслідками не спричинило шкоди охоронюваним законом інтересам, не умалило авторитет адвокатури. Значне порушення – це дія або бездіяльність адвоката, які суперечать вимогам законодавства та Правилам та які спричинили певну шкоду охоронюваним законом відносинам або інтересам, але не Грубе порушення – це правопорушення адвоката, яке пов'язано із порушенням базових принципів адвокатської діяльності та спричинило суттєву шкоду охоронюваним законом відносинам або інтересам, призвело до підриву авторитету адвокатури. До таких порушень слід віднести розголошення адвокатської таємниці; навмисні дії або бездіяльність всупереч законним інтересам довірителя, вчинені з корисних мотивів; дії, що виходять за межі адвокатської діяльності, але здійснюються із користуванням правового статусу адвоката [2, с. 59].

Ст. 35 зазначеного закону передбачає, що за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2) зупинення права на ведення адвокатської діяльності на термін від одного місяця до одного року; 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним вилученням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

Можна виокремити такі загальні засади застосування дисциплінарної відповідальності відповідно до Правил адвокатської етики:

– дисциплінарні стягнення лише за доведені порушення;

– адвокат вважається невинуватим у вчиненні дисциплінарного проступку і не може бути підданий дисциплінарному стягненні доки його вину не буде доведено в законному порядку і встановлено рішенням КДКА або ВКДКА;

– адвокат не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні дисциплінарного проступку;

– звинувачення адвоката не можуть ґрунтуватись на припущеннях, усі сумніви щодо доведеності вини адвоката тлумачаться на його користь;

– адвоката не може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності за отримання негативного результату під час надання правової допомоги або не того результату, на який сподівався його клієнт;

– адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку [8].

Зміст Правил адвокатської етики доволі великий і містить лише імперативні зобов'язання та заборони, але не передбачає конкретних вказівок на застосування чітко визначених санкцій за порушення конкретної статті. Очевидно, що існує величезна відмінність між такими видами дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики, як попередження та зупинення права на ведення адвокатської діяльності на термін від одного місяця до одного року. Як справедливо зазначає Вільчик Т. Б., «водночас порушення прав адвоката може мати місце у випадку, коли практично будь-яку провину при бажанні дисциплінарного органу може бути визнано за достатню фактичну підставу для притягнення до дисциплінарної відповідальності і призвести до зміщення особи з посади або позбавлення права здійснювати професійну діяльність, з одного боку, а також суттєво вплинути на становище особи, яка залишається без представника або захисника її інтересів – з іншого» [9, с. 121].

Таким чином, адвокатська спільнота є частиною сучасного українського суспільства, що стоїть на варті його інтересів. Відповідний конституційний статус і обов'язки, що покладені на адвокатуру, зумовлюють загострену увагу суспільства до морально-етичної складової діяльності як адвокатури загалом, так і кожного адвоката зокрема. Це стосується як повсякденної діяльності в реальному житті, так і адвокатської діяльності в соціальних мережах, що гостро актуалізувались у зв'язку з їхнім тотальним поширенням та майже поглинанням ними приватного та професійного життя особистості.

Кожному адвокату необхідно зважати на те, що широким суспільним загалом майже будь-яка його діяльність сприймається саме як діяльність невід'ємної частини соціальної групи, на яку покладаються та закріплені законодавчо додаткові підвищені морально-етичні вимоги, з огляду на специфіку професії та необхідну її публічність, що унеможливлює дії та висловлювання адвоката лише як приватної особи без зважання на

його відповідний статус. Така підвищена суспільна увага до адвокатської діяльності з необхідністю детермінує потребу забезпечення відповідного якісного контролю зазначеної професійної діяльності, який здійснюється спеціалізованими структурними підрозділами адвокатури як автономного та самоврядного інституту в Україні. Результатами такого контролю і є дисциплінарна відповідальність адвоката [7, с.34].

Дисциплінарна відповідальність адвоката – це особливий вид юридичної відповідальності, що застосовується до адвоката за результатами дисциплінарного провадження, яке здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за вчинення дисциплінарного проступку. Отже, дотримання адвокатом Правил адвокатської етики, допустимість його дій та висловлювань у реальному житті, а також його діяльності в соціальних мережах визначається на основі оціночних понять і залежить від розсуду органів, наділених правом офіційного тлумачення Правил адвокатської етики у процесі дисциплінарного провадження та за його результатом застосовувати дисциплінарні стягнення.

Список використаної літератури:

1. Кухнюк Д. Адвокатська етика в Україні – Звіт. Лабораторія законодавчих ініціатив. 2018. URL: http://parlament.org.ua/wpcontent / uploads/2019/01/report.pdf.

2. Варфоломєєва Т. В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. *Вісник Академії адвокатури України.* 2009. Ч.1. С.7-20. URL: http://nbuv.ua/UJRN/vaau_2009_1_1.

3. Кухнюк Д. В. Спотворена чесність. ЮРЛІГА 24.04.2019. URL: https:// jurliga.ligazakon.net/experts/265/873_spotvorena-chesnst.

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: http://zakon4.rada. gov.ua/laws/show/5076-17.

5. Правила адвокатської етики затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 9 червня 2017 року. URL: http://unba. org.ua/assets/ uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila2017_596f00 dda53cd.pdf.

6. Кухнюк Д. В. Нові ПАЕ як дзеркало адвокатського самоврядування в Україні. *Юридична газета* № 40 (590) 3 жовтня 2017 року. URL: https:// yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/novi-pae-yak-dzerkalo-advokat skogo-samovryaduvannya-v-ukrayini.html

7. Кухнюк Д., Шиленко Б. Дисциплінарна відповідальність за порушення адвокатської етики. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки* (111)/2019 URL:http://visnyk.law.knu.ua/ images/articles/%D0%9A%D1%83%D1%85%D0%BD%D1%8E%D0%BA.pdf

8. Тарасова А. Порушення адвокатом правил адвокатської етики як підстава для притягнення до дисциплінарної відповідальності. URL:https:// advokatpost.com/porushennia-advokatom-osnovnykh-prynts ypiv-advokatskoi-

etyky-iak-pidstava-dlia-prytiahnennia-do-dystsyplinarnoi-vidpovidalnosti-advokat-asia-tarasova/

9. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність адвокатів. *Інформація і право.* 2015. № 3. С.115-122.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Горобець О. Ю.
студент 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТІВ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

У нашій країні інститут адвокатури є невід'ємним елементом правової системи держави. Адвокатура є правозахисним інститутом, який представляє його інтереси перед державою, взаємодіє з нею і водночас протистоїть їй. Представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисника в суді, адвокат зобов'язаний дотримуватися вимог чинного процесуального законодавства, закону про адвокатуру та адвокатську діяльність [2], про судоустрій і статус суддів [3], іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог Правил адвокатської етики[4].

В першу чергу інститут адвокатури виступає невід'ємною частиною судової системи, незалежність якого базується на поділі влади, і яка може бути створена лише за наявності дійсно незалежної адвокатури. Така позиція адвокатури в структурі суспільних відносин в силу характеру функцій, покладених на неї суспільством і державою, дозволяє саме їй пов'язувати воєдино інтереси суспільства в системі судочинства [5].

Адвокатура неспроможна здійснювати реалізацію зазначених функцій одноосібно. З метою досягнення правосуддя вона завжди кооперується з іншими державними та громадськими інституціями. Робота адвоката не є можливою без взаємодії з органами слідства, прокуратури та суду. При цьому слід зазначити, що у діяльності інституту адвокатури та судових органів досить багато спільного.

Насамперед важливо сказати про спільну мету діяльності адвокатури та судових органів, якою є захист, забезпечення та відновлення законних прав, свобод та інтересів фізичних та юридичних осіб.

Далі слід зазначити наявність низки загальних принципів, на основі яких адвокатура та суд реалізують покладені на них законні повноваження, а саме, і адвокати та судді здійснюють свою діяльність незалежно, керуючись положеннями Конституції[1] та законами України, що регулюють цю діяльність.

У той же час, важливість участі адвоката в судовому процесі неможливо переоцінити.

По-перше, надаючи кваліфіковану юридичну допомогу на досудовій стадії правового конфлікту, адвокат робить свій внесок у вирішення справи, не звертаючись до суду. Це дозволяє сторонам у конфлікту уникнути тривалого та дорогого судового розгляду, а також допомагає знизити навантаження на суди.

По-друге, захист інтересів свого клієнта (відповідача), подання в суді пояснень, доказів, юридичних аргументів на захист своєї позиції, що дозволяє суду оцінювати весь обсяг доказів у справі, а не лише докази, подані однією із сторін (позивачем), та допомагають прояснити істину в справі.

По-третє, одним із завдань адвоката є оцінка якості обвинувальних висновків, ухвал обвинувачення, які в багатьох випадках юридично неписьменні.

Таким чином, участь адвоката як представника сторони у справі оптимізує ведення судочинства, забезпечуючи найповніший захист прав сторін у процесі та полегшуючи виконання судових завдань.

Поряд із судовою системою адвокатура тісно взаємодіє, зокрема, у кримінальному процесі з органами прокуратури, слідчими органами.

Суть взаємодії захисту та звинувачення полягає у діяльності, в успіху якої однаково зацікавлені адвокат (його керівник) та прокурор. Така діяльність ґрунтується на концепції взаємопоступок.

Ця концепція передбачає обов'язок адвоката надавати дієве сприяння правосуддю, шляхом надання інформації про спосіб, час і місце скоєння злочину, співучасників та осіб, причетних до злочинної діяльності.

Сторона звинувачення, у свою чергу, йде на кримінально-правові, кримінально-процесуальні та інші поступки обвинуваченим (підозрюваним), а також гарантує вживання оперативно-розшукових, кримінально-процесуальних та інших заходів, що запобігають посткримінальному негативному впливу.

У той же час сторони захисту та звинувачення є протилежністю виконуваних ними функцій. Якщо адвокат займається з'ясуванням обставин, які виправдовують обвинуваченого або пом'якшують його покарання, обов'язок прокурора полягає в тому, щоб встановити факти, які звинувачують обвинуваченого, та обтяжити його покарання.

Підводячи підсумок, необхідно зазначити, про тісний зв'язок судових та правоохоронних органів та адвокатури. Дійсно, зазначені інституції

виконують свої завдання не ізольовано, а у взаємодії один з одним і мають чимало спільних проблем та завдань. Діяльність суддів, адвокатів та прокурорів, яка має публічно – правовий характер, є важливою складовою функції держави щодо захисту прав людини та громадянина. Тому цілком логічно виглядає взаємодія цих професій.

Для ефективної реалізації цих напрямів взаємодії необхідно на законодавчому рівні регламентувати взаємовідносини органів публічної влади та адвокатури шляхом встановлення особливостей та гарантій співробітництва, а також надання їх відповідними правами та обов'язками.

Список використаної літератури:

1. Конституція України : Конституція України; Верховна Рада України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/ 254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення: 20.10.2022).

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/5076-17 (дата звернення: 20.10.2022).

3. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1402-19 (дата звернення: 20.10.2022).

4. Правила адвокатської етики : Правила; З'їзд адвокатів України від 09.06.2017 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17 (дата звернення: 20.10.2022).

5. Вільчик Т. Б. Адвокатура та судова влада: характер взаємовідносин. Часопис Академії адвокатури України. 2014. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Chaau_2014_7_4_4

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент* ***Храпенко Олена Олегівна***

Гриценюк В. О.
аспірант 1-го року денної форми навчання
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА ВІДНОСИН АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ В АСПЕКТІ РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОГО БРЕНДУ

Професія висуває високі вимоги до особистості юриста, яка повинна характеризуватися незаперечною моральною силою, відповідальним ставленням до виконання своїх обов'язків і відданістю справі. Суспільство висуває особливі вимоги до адвокатів, тому що всі хочуть бачити захисником своїх прав людини незалежного, принципового, компетентного, чесного, ввічливого і в цілому демонструє високий рівень освіти і культури [1, с. 65]. Знання чинного законодавства та володіння всіма юридичними інструментами для досягнення бажаного результату не завжди є достатніми для розвитку високого рівня професіоналізму юриста. Досить часто виникають ситуації протистояння, де єдиним наріжним каменем є моральна складова (культура, принципи і внутрішні переконання). Дотримання адвокатами певних вимог і правил поваги до людства розглядається міжнародною юридичною професією як необхідна умова для нормального функціонування адвокатських об'єднань та їх важливої соціальної ролі в демократичному суспільстві.

До питання етичних аспектів адвокатської діяльності у різний час зверталися такі вітчизняні вчені як Н. М. Бакаянова, А. М. Бірюкова, Т. В. Варофоломеєва, Т. Б. Вільчик, В. Г. Гончаренко, С. В. Гончаренко, С. О. Іваницький, Я. О. Ковальова, М. А. Погорецький, С. В. Прилуцький, О. Д. Святоцький, П. В. Хотенець, Д. П. Фіолевський, О. Г. Яновська та ін. Проте аспекти рекламування бренду адвокатом і тонкощі етичної поведінки не були досліджені.

Фоміна О. І. вважає: «Етика відносин адвоката з клієнтом – сукупність моральних вимог та цінностей, які регулюють взаємодію адвоката з клієнтом та реалізуються у відносинах між ними» [2, с. 197].

Як вірно стверджує В. Сущенко: «Етична культура адвоката є неодмінною складовою його особистісної поведінки, показником відповідності правника високим суспільним очікуванням щодо представників цієї професії. Щоденне дотримання норм та вимог загальновизнаних етичних стандартів людської поведінки, неписаних і писаних корпоративних правил правничої спільноти у спілкуванні з клієнтами, колегами та партнерами, можновладцями та політиками є беззаперечною умовою високого рівня професіоналізму» [3].

Вибираючи спосіб реклами своїх послуг, юристи повинні вирішити, яких цілей вони хочуть досягти: також важливо враховувати етичні та маркетингові питання. Чи готовий адвокат взяти на себе відповідальність за кроки, які він

або вона робить в рекламі: чи хочуть вони бути адвокатами на рік або два або на все життя? Чи хочете ви займатися маркетингом самостійно або найняти професіонала? Перш за все, адвокат повинен залишатися самим собою – професіоналом у своїй галузі. Найкраща реклама і найкращий маркетинговий хід – це коли твій попередній клієнт приводить до тебе наступного. А найбільший рекламний результат – коли приходять від клієнта стільки осіб, що ти можеш дозволити собі і є бажання рекомендувати своїх колег.

Щоб бути успішним, адвокати повинні пам'ятати, що найважливіша частина їхньої практики – це клієнт. Задоволеність клієнтів – ключ до успіху бізнесу. Багато адвокатів стикаються з проблемою встановлення справедливої ціни. Часто клієнти кажуть колегам, що ціна на їхні послуги завищена. При визначенні винагороди завжди доносіть до клієнта цінність вашої роботи і пояснюйте, в чому саме полягає робота і яку користь вона принесе клієнту. Успішний маркетинг – це постійні зусилля зі створення вашого бренду. Бренд – це набір уявлень про вас. Однак без чіткого маркетингового плану і бюджету неможливо побудувати успішний маркетинг професійних послуг і налагодити успішні продажі. Очевидно, що адвокат не може передбачити, скільки клієнтів у нього буде протягом року і, відповідно, який дохід він отримає, але він знає, які витрати необхідно понести в цей період. Саме на основі витрат адвокати повинні сформулювати вартість своїх послуг і маркетингових можливостей.

Відносини юрист-клієнт розкривають, насамперед, когнітивний аспект довіри. Довіра є необхідною умовою ефективної професійної діяльності юристів і запорукою їх успіху. Водночас на рівні регулювання довіра трансформується і визначає її предметний зміст. Водночас на рівні регулювання довіра трансформується і наповнює змістом основні принципи та інститути юридичної професії – конфіденційність і адвокатський привілей. Основними принципами асоціації адвокатів є конфіденційність і привілей «адвокат-клієнт».

Отже, під час позиціонування адвокатом свого бренду не слід забувати про грані дотримання етики «адвокат-клієнт».

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. – Одеса : Фенікс, 2020. 127 с.

2. Фоміна О. І. Відносини адвоката з клієнтом за договором про надання правової допомоги. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021. 234 с.

3. Сущенко В. Модель професійної культури адвоката: критерії та підходи. URL: http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/model-

profesiynoyi-kulturi-advokata-kriteriyi-tapidhodi.html (дата звернення: 22.10.2022).

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри інтелектуальної власності Національного університету «Одеська юридична академія», доцент* ***Еннан Руслан Євгенович***

Єфімова В. А.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРОРА ТА АДВОКАТА

Одним із ключових питань встановлення довіри та забезпеченні відвертості клієнта та адвоката в одному випадку та прокурора і потерпілого, свідка, підозрюваного, обвинуваченого, в іншому є конфіденційність спілкування із відповідним та належним рівнем забезпечення права на захист та конфіденційності такого спілкування.

У повсякденному житті, як правило, під принципами розуміють внутрішні переконання людини, моральні та практичні засади, якими вона керується у сферах життя. «Принцип» від латинського «principium», серед іншого, означає «основа», іншими словами – це засадниче та фундаментальне твердження, на якому базується будь-яка система, теорія або ідеологічний напрямок, тощо. Під принципами доцільно розуміти засади та вихідні ідеї, які мають в своїй суті значущість та імперативний вплив на те чи інше суспільне явище чи інститут. У класичному розумінні теорії права, принцип є найвищим за суттю права явищем та є підґрунтям для побудови теорії або концепції.

В національній доктрині серед досліджень питання конфіденційності, як принципу діяльності адвокатури та органів прокуратури, виділяються напрацювання таких вчених, як Н. М. Бакаянової, А. П. Бірюкової, В. В. Заборовського, С. М. Логінової, С. Р. Мартіна, та інших, однак останні тенденції розвитку інституту адвокатури та органів прокуратури активізують глибинні дослідження принципу конфіденційності, як основоположного в діяльності адвоката та прокурора, в тому числі і в контексті євроінтеграційного процесу так і в умовах збройної агресії проти України.

Якщо говорити про адвокатуру, то ще в 2014 році ОБСЄ порушувало питання важливості конфіденційності [1]. Українська адвокатська спільнота,

в силу численних порушень таємниці взаємин адвоката та клієнта, наголошує на важливості дослідження сучасного змісту конфіденційності, як основоположного принципу адвокатури [2, с. 29-35].

Загальні правила правової професії Міжнародної асоціації юристів чітко визначено принцип «конфіденційності», як принципом професійної таємниці.

Адвокат повинен зберігати конфіденційність і йому повинна бути надана можливість захищати її щодо поточних справ чи колишніх клієнтів, якщо інше не вимагається чи не дозволено законом, або, якщо це дозволено, рішенням клієнта [3, с. 2]. Аналогічної позиції притримується і Хартія основоположних принципів європейської правової професії, прийнята Радою адвокатур та правових товариств Європи (ССВЕ) 24 листопада 2006 р. [4, с. 5].

Сформоване на міжнаціональному рівні положення про необхідність реалізації принципу конфіденційності органічно реалізоване і в національному законодавстві у ст. 4, 11, 21 – 23, 28, 32, 40 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Відмітимо, що окрім профільного законодавства, даний принцип знаходить своє відображення і в інших нормативно-правових актах, як законодавство про захист персональних даних, ст. 46 – 47, 54, 65, 224, 258 КПК України та ст. 70 ЦПК України та нормативних документах органів адвокатського самоврядування та Правилах адвокатської етики (ст. 10, 22).

Конфіденційність як принцип в діяльності адвоката становить сукупність норм та положень, що визначають механізм дотримання адвокатської таємниці, захисту персональних даних особи та інших видів інформації з обмеженим доступом у процесі здійснення адвокатської діяльності. Крім того, на відміну від багатьох інших принципів діяльності адвоката принцип конфіденційності поширюється на широке коло суб'єктів, охоплюючи помічників адвокатів, стажистів адвокатів, осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, а також осіб, щодо яких припинено або зупинено право на зайняття адвокатською діяльністю. До того ж, даний принцип, окрім іншого знаходить своє відображення в ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» міститься досить широке визначення адвокатської таємниці як будь-якої інформації, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває в трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [5].

З огляду на зазначене вище, можна дійти висновку, що принцип конфіденційності в діяльності адвоката широко відображений в адвокатській таємниці, яка є, по суті, різновидом професійної таємниці.

Щодо діяльності прокурора, то принцип конфіденційності є одним із основних принципів професійної етики та поведінки прокурорів. Суть принципу конфіденційності працівників органів прокуратури зводиться на того, що прокурор зобов'язаний не розголошувати і не використовувати в інший спосіб конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом, що стала йому відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, встановлених законом [6].

Відмітимо, що даний принцип поширюється і на публічне спілкування прокурора та щодо його офіційних висловлювань, міркувань та оцінок з питань, розгляд яких не належить до його компетенції. Прокурор має дотримуватися етики публічних виступів і вимог щодо надання службової та конфіденційної інформації у встановленому законом порядку.

Окрім зазначеного, принцип конфіденційності в діяльності органів прокуратури має розвиватися в симбіозі з принципом прозорості діяльності органів прокуратури. В суспільстві робота прокуратури досить часто підлягає суспільному обговоренню та, не рідко, критиці. Інші сторони по справі (адвокати, потерпілі), а інколи і працівники поліції, публічно коментують ті чи інші обставини справи, що може бути досить по-різному оцінено засобами масової інформації та суспільством в цілому. Тим паче, помилки прокурорів в резонансних справах набувають суспільного розголосу та обговорення. У таких умовах, публічна реакція органів прокуратури є досить стриманою та обмеженою саме принципом конфіденційності. Однак, на сьогодні тенденція до висвітлення своєї діяльності органами прокуратури зростає, хоча все ж прокуратура в силу специфіки своєї діяльності не може збільшити комунікативні зв'язки з громадськістю та засобами масової інформації. Вбачається очевидним, що тенденція до збільшення прозорості діяльності органів прокуратури та суспільний запит на інформацію про результати роботи органів прокуратури, особливо в резонансних справах, призведе в майбутньому до трансформації принципу конфіденційності, що забезпечить його лібералізацію, тобто зведе до мінімуму його обсяг, однак це не призведе до зменшення його значущості.

Таким чином, принцип конфіденційності є надзвичайно важливим в діяльності адвокатури та органів прокуратури, він по-своєму реалізований в кожному із зазначених інститутів, однак в своїй суті покликаний на забезпечення професійної діяльності кожного з інститутів. Відмітимо, що зазначений принцип діяльності дещо змінюється та набуває нових форм вираження, однак зберігає свою суть та з часом набуває більш широкого та глибинного сенсу.

Список використаної літератури:

1. CCBE Annual report 2014. Brussels: The Council of Bars and Law Societies of Europe, 2014. 59 p. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ccbe.eu/fileadmin/speciality_distribution/public/documents/Publications/2014_ANNUAL_REPORT.pdf

2. Звіт про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності в Україні. 2013-2018р. Київ: НААУ, 2018. 43с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://kyiv.unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/UNBA_Zahyst_Adv_2018_UKR_WEB(1).pdf

3. General principles for the legal profession: adopted by the International Bar Association on 20 September 2006. London: International Bar Association, 2013. 3 p. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=e067863f-8f42-41d8-9f48-d813f25f793c

4. Charter of core principles of the European legalprofession: adopted at the plenary session CCBE in Brussels on 24 November 2006. Charter of core principles of the European legal profession and Code of conduct for European lawyers. Brussels: The Council of Bars and Law Societies of Europe, 2013. P. 4-5. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ccbe.eu/NTCdocument/EN_CCBE_CoCpdf1_1382973057.pdf

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 1702-VII від 14.10.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

6. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів: Кодекс № n0001900-17 від 27.04.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws /show/n0001900-17#Text

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Завальнюк А. М.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Найголовнішим у роботі адвоката є принцип конфіденційності. Професія адвоката є дуже важливою, тому що адвокати допомагають людям з їх правовими проблемами. Люди звертаються до захисників по допомогу у вирішенні важливих питань, з якими зустрічаються дуже часто в повсякденному житті. Адвокати повинні надати консультацію щодо тої чи

іншої правової проблеми, але для того, щоб захисникові було зрозуміло, в чому саме полягає проблема, людина має відкрити йому усі свої секрети, які вона приховує від свого оточення та бути впевненою в тому, що ця інформація не буде розголошуватися. Саме тому, ще в 1992 році в законодавство України було введено інститут адвокатської таємниці.

Варто зазначити те, що принцип конфіденційності ґрунтується в тому числі на конституційних нормах , що зазначені в ст. 32 Конституції України, а саме те, що ніхто не може зазнавати втручання в особисте і сімейне життя, крім випадків, які передбачені Конституцією України [1]. Окрім того, норми щодо конфіденційності містяться в ч. 1 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», в якому одним з принципів професійної адвокатської діяльності в Україні проголошується принцип конфіденційності [2]. Конфіденційність – це обов'язок захисника зберігати інформацію про певну особу, яка не може підлягати розголосу. Ст.21 Закону України «Про інформацію» закріплює положення про те, що конфіденційною є інформація з обмеженим користуванням [3]. Проте, потрібно звернути увагу, що на жаль у ст. 162 Кримінально процесуального кодексу України в переліку охоронюваної законом таємниці, яка міститься в речах і документах, відсутня згадка про адвокатську таємницю [4].

Правила адвокатської етики вказують на необхідність зберігання конфіденційності будь-якої інформації, зокрема, будь-якої інформації щодо клієнта, особливо щодо його особи або інших осіб у процесі здійснення адвокатської діяльності, в тому числі про причину звернення особи до захисника. Варто брати до уваги, що під час консультації клієнту необхідно ознайомити захисника (по суті незнайому людину) щодо обставин особистого життя. На жаль, є багато випадків, коли захисники не дотримуються правил адвокатської етики. Наприклад, захисник у суді виступив проти свого колишнього клієнта, тобто став свідком у його справі. Такі дії адвоката є приводом для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

За розповсюдження фактів, що являють собою адвокатську таємницю, захисник несе дисциплінарну відповідальність. Присяга адвоката зобов'язує «суворо дотримуватися адвокатської таємниці». За не виконання такого обов'язку захисника можна притягнути до відповідальності за вчинення дисциплінарного проступку. До захисника можуть застосувати дисциплінарне стягнення у вигляді попередження, а в деяких випадках взагалі можуть позбавити права займатися адвокатською діяльністю.

Адвокатська таємниця регулюється, як законодавством України, так і міжнародними актами. Основні принципи, які були прийняті На Восьмому конгресі ООН із попередження злочинності та поводження із правопорушниками в серпні 1990 р. включають положення щодо конфіденційності будь-яких фактів з консультативної діяльності між захисником та його клієнтом [5]. Варто зазначити, що у Загальному кодексі

правил для адвокатів країн Європейської Спільноти виділено особливістю професії захисника те, що він отримує інформацію, яку захисник не може повідомляти іншому суб'єкту т аз додержанням всіх правил зберігати в таємниці [6].

Отже, в основі адвокатської таємниці лежить принцип конфіденційності та він має виконуватися першочергово у роботі адвоката. Це обумовлено тим, що в його основу адвокатської професії покладено спілкування з людьми та отримання особливої інформації, яка не може підлягати розповсюдженню. Інформація, яку розповідає клієнт під час консультації – це особливі відомості, які дізнається захисник від свого клієнта, під час надання йому правової допомоги та без згоди клієнта не може поширювати ці дані. Між адвокатом та клієнтом має бути довіра. Довірі може сприяти тільки виконання професійних обов'язків адвоката в особливому порядку з обов'язковим дотриманням принципу конфіденційності. Відносин між захисником та клієнтом убезпечує держава. Проте, законодавство України потребує свого удосконалення в питаннях регулювання адвокатської таємниці, для того, щоб люди, які звертаються до захисника, були впевнені у збереженні своїх таємниць.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

3. Про інформацію: Закон України від 3 жовтня 1992 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text

5. Основні принципи, що стосуються ролі юристів, прийняті VIII Міжнародним Конгресом ООН із запобіганню зі злочинністю та поводженню зі злочинцями Міжнародний від 07.09.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_313.#Text

6. Загальний кодекс правил для адвокатів Європейського Співтовариства: прийнятий на пленарній сесії ради адвокатських об'єднань та спілок адвокатів Європи 28 жовтня 1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Земляна Д. О.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК СКЛАДОВА АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Як показує аналіз матеріалів практики, слідчі органи і органи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, допускають суттєві порушення положень чинного законодавства, які спрямовані на забезпечення адвокатської таємниці. Слідчі здійснюють спроби допитувати адвокатів в якості свідків у кримінальних справах, складати процесуальні документи, що фіксують результати слідчих дій з їх участю, які насправді не проводилися. Слідчі органи не рідко мають на меті не допустити того чи іншого адвоката до здійснення захисту в кримінальній справі, або будь-якими засобами, в тому числі незаконними, зібрати докази, які підтверджують вину підозрюваного або обвинуваченого. При цьому порушується гарантоване ст. 59 Конституції України право на професійну правничу допомогу.

Спроби слідчих органів допитувати адвокатів в якості свідків є грубим порушенням Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», оскільки законом закріплена заборона для адвоката без згоди клієнта розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, використовувати їх у своїх інтересах або інтересах третіх осіб. Згідно ст. 22 зазначеного закону адвокатською таємницею є будь-яка інформація, яка стала відома адвокату (його помічнику, стажисту або особі, що знаходиться в трудових відносинах з адвокатом) про клієнта, а також питання, з якими клієнт звертався до адвоката, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень, складені документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, отримані адвокатом при здійсненні адвокатської діяльності [1].

Слід зазначити, що адвокатська таємниця – це гарантія анонімності відносин, що виникають між правником і його клієнтом, а впевненість в її дотриманні – основа довіри до адвоката.

З метою забезпечення гарантій дотримання професійної адвокатської таємниці законодавчо визначені обмеження щодо проведення процесуальних дій стосовно адвокатів, а саме:

– адвокатів заборонено допитувати як свідків з обставин, що стали їм відомі у процесі надання правових послуг;

– оперативно-розшукові заходи та слідчі дії щодо адвокатів дозволяються тільки на підставі акту правосуддя;

– обшук у адвоката (або в використовуваних ним приміщеннях) допускається тільки при порушенні кримінальної справи щодо адвоката

і на підставі судового рішення; виключення складають випадки, коли в зазначених приміщеннях виявлені ознаки вчинення злочину. Крім того, в ході обшуку і виїмки у адвоката забороняється вилучати всі документи адвоката, що стосуються його професійної діяльності, фотографування і інша фіксація робочих документів адвоката забороняється [2].

З одного боку, професійна етика змушує адвоката мовчати, про всі відомі факти про його клієнта, але з іншого боку, є ситуації, коли це мовчання може призвести до тяжких наслідків для інших осіб. Наприклад, адвокат в ході надання своїх послуг може дізнатися про приготування його клієнта до вчинення злочину, але дії адвоката в цій ситуації не достатньо регламентовані законом.

Надзвичайна важливість адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки. Відповідно до ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено дотримання Правил адвокатської етики як одного з основних професійних обов'язків адвоката.

Згідно з п. 3 ст. 10 Правил адвокатської етики, розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів дізнання, слідства і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю [3]. Це є важливою гарантією адвокатської діяльності та формування довірчих відносин адвоката та клієнта.

Правила адвокатської етики фактично є моральним кодексом адвоката, який деталізує аспекти його професійної діяльності та поведінки у позаробочий час. Сьогодні адвокатура є не лише інститутом, що стоїть на захисті прав та інтересів людини і громадянина, а й рушійною силою тих реформаційних процесів, що відбуваються у правовій системі нашої держави.

За порушення Правил адвокатської етики до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності, передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Проте, адвокат вважається невинуватим у вчиненні дисциплінарного проступку і не може бути підданий дисциплінарному покаранню, доки його вину не буде доведено в законному порядку і встановлено рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Законом визначено підстави та порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, стадії дисциплінарного провадження. Дисциплінарну справу щодо адвоката не може бути порушено за заявою або скаргою, що не містить інформацію про наявність ознак дисциплінарного покарання адвоката, а також за анонімною заявою або скаргою [1].

Адвокат, як і будь-який інший фахівець в галузі права, повинен знати норми етики та дотримуватись їх. Вважаємо, що кожний адвокат повинен виховувати в собі такі моральні якості, як: справедливість, порядність,

добросовісність, чемність, дотримання законності, тощо. Оскільки тільки з цими якостями зі звичайної людини може сформуватись справжній адвокат, діяльність якого буде спрямована на зміцнення законності в нашій країні, а не навпаки.

Отже, правила, які вимагають від адвоката збереження адвокатської таємниці є одночасно і юридичними, і етичними. Обов'язок адвоката щодо дотримання принципу конфіденційності повинен диктуватися, насамперед, інтересами клієнта. А дотримання адвокатами етичних основ, в свою чергу, впливає на зміцнення авторитету інституту адвокатури у суспільстві, гідності та престижу адвокатської професії.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

2. Затримання адвоката повинно відбуватися тільки за згоди ради адвокатів регіону – маніфест ААУ. URL: http://kdkako.com.ua/zatrymannya-advokata-povynno-vidbuvatysya-til%CA%B9ky-za-z%C2%B7hody-rady-advokativ-rehionu-manifest-aau/

3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Іскра Є. С.
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ІМІДЖ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

Адвокат – це безсумнівно професія, яка пов'язана зі спілкуванням. Тісна співпраця з людьми – це і є та основа, на якій базується діяльність адвоката. І саме під час цього процесу формується думка спочатку окремої людини, а потім – суспільства про роль адвоката і адвокатури як інституту, на який покладено захищати права і свободи людини і громадянина та представляти їх інтереси.

На формування думки особи про адвоката впливає ряд факторів, які мають першочерговий вплив на свідомість особи. Такими факторами є:

зовнішній вигляд, міміка, жести, характер, манера поведінки тощо. Саме такі елементи в результаті допомагають сформувати імідж адвоката.

Н. Ботвина вважає, що процес пізнання людини відбувається в два етапи: невербальний етап (через зовнішні ознаки) і вербальний (шляхом спілкування)[1]. Зважаючи на це варто зазначити, що оцінка адвоката, в першу чергу, як людини, формується в перші хвилини спілкування через зовнішні ознаки, тобто одяг, вираз обличчя тощо. Проте, набагато важливішою є оцінка адвоката як спеціаліста і саме під час розмови відбувається другий етап пізнання людини – вербальний. За допомогою другого етапу більш точно можна з'ясувати чи дійсно адвокат є фахівцем своєї справи.

Імідж – фасадна частина образу, в якій манери (жести) і міміка виступають як найбільш виразні архітектурні елементи [2]. Імідж досить важлива складова діяльності адвоката, яка здатна впливати на судження, емоції, оцінку як окремих людей, так і групи людей.

Формування іміджу спеціаліста – це результат досить складної роботи, яка спрямована на створення, підтримання та посилення позитивної думки суспільства. Важливу роль відіграють Правила адвокатської етики, нормами якої закріплені високі етичні стандарти поведінки адвокатів. Зокрема в ч.1 п.1 статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначено положення про те, що адвокат повинен дотримуватися правил адвокатської етики. При цьому дотримуватись принципів, які зазначені в Правилах, необхідно не тільки під час здійснення адвокатської діяльності, а й у випадку здійснення соціально-публічної діяльності. Це передусім пов'язано з тим, що адвокат не повинен допускати поведінку, яка буде мати негативний вплив на імідж самого адвоката, і, щонайважливіше, інституту адвокатури загалом. Ця вимога зазначена в пункті 1 статті 2 Правил адвокатської етики.

О. О. Храпенко зазначає, що із положень діючих Правил адвокатської етики стає зрозуміло, що адвокат повинен дотримуватись основних принципів адвокатської діяльності. Таких як:

– незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності;
– дотримання законності;
– пріоритет інтересів клієнта;
– неприпустимість конфлікту інтересів;
– конфіденційність;
– компетентність та добросовісність;
– повага до адвокатської професії;
– чесність та добропорядна репутація адвоката;
– рекламування адвокатської діяльності [2].

Отже, ефективність та успішність адвоката залежить не тільки від професійних навичок, але й від інших елементів. Саме сукупність таких елементів і складає імідж адвоката. Від продуманості адвокатом свого

зовнішнього вигляду, поведінки тощо залежить успішність адвокатської діяльності. В своїй діяльності адвокат повинен дотримуватися Правил адвокатської етики, які у своїх статтях закріплюють основні принципи, яких адвокату необхідно дотримуватись під час здійснення адвокатської та соціально-публічної діяльності. Адже поведінка окремого адвоката може вплинути на думку не лише окремої людини, а й суспільства.

Список використаної літератури:

1. Ботвина Н. В. Імідж адвоката / Н. В. Ботвина. // Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chaau_2013_4_4.

2. Храпенко О. О. «Дотримання Правил адвокатської етики на телебаченні та в Інтернеті.» (2019) URL: https://hdl.handle.net/11300/12438

Науковий керівник: *кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент* ***Храпенко Олена Олегівна***

Колеснікова А. А.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ АДВОКАТА

Актуальність даного дослідження зумовлена специфікою професійної діяльності адвокатів і надзвичайною важливістю слідування адвокатами високих етичних стандартів поведінки. Зокрема, адвокатська діяльність має здійснюватися на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів. На законодавчому рівні вищевказане було закріплене положеннями Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також Правилами адвокатської етики [1].

В рамках дослідження культури адвоката варто зосередити увагу на такому правовому явищі, як адвокатська таємниця, оскільки довірчі відносини між клієнтами та адвокатами матимуть успіх лише у випадках відсутності у клієнта сумнівів з приводу чесності та порядності адвоката.

Диспозиція статті 10 Правил адвокатської етики відносить до поняття адвокатської таємниці будь-яку інформацію, що стала відома адвокату,

адвокатському бюро, адвокатському об'єднанню, помічнику адвоката, стажисту або іншій особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням), у зв'язку з наданням професійної правничої (правової) допомоги або зверненням особи за правовою допомогою [2].

Дотримання адвокатом принципу конфіденційності забезпечується на всіх етапах діяльності адвоката. Тобто відомості, визначені у статті 10 Правил адвокатської етики включають сам факт звернення особи за отриманням правничої допомоги, відомості і зміст спілкування, пов'язаного із наданням такої допомоги, а також зміст порад, консультацій та роз'яснень, спрямованих на виконання функції надання правничої допомоги з конкретних юридичних питань у сфері матеріального й процесуального права.

Аналогічна позиція міститься також у площині міжнародного досвіду, зокрема у рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи від 25.10.2000 р. «Про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків» зазначено, що слід вдаватися до всіх необхідних дій, спрямованих на належне забезпечення конфіденційного характеру взаємин між адвокатом і його клієнтом (п.6 принципу I), адвокати мають дотримуватися професійної таємниці відповідно до національного законодавства, внутрішніх нормативних актів і професійних стандартів. Будь-яке недотримання принципу професійної таємниці без відповідної згоди клієнта має бути належно покаране (п. 2 принципу 3).

Зокрема, національним законодавством передбачено, що у разі вчинення дисциплінарного проступку у формі порушення адвокатської таємниці до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень: попередження; зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

В контексті розгляду притягнення адвоката за порушення принципу конфіденційності, доцільно звернути увагу на рамки дотримання цього принципу. Наприклад, на думку одних науковців розголошення адвокатської таємниці допустиме, якщо захисник повідомив про можливий небезпечний злочин, здійснення якого можна попередити.

З іншого боку, є твердження щодо неабсолютності адвокатської таємниці, вона виникла в інтересах суспільства, і межі її охорони повинні співвідноситися з тими ж інтересами суспільства. Захисник повинен оцінити суспільну небезпеку, тобто оцінити можливість самого факту вчинення злочину і його небезпеку.

Тобто можна дійти логічного висновку, що необхідне для попередження злочину розголошення інформації буде законним, якщо в захисника є

достатні підстави вважати, що існує реальна можливість здійснення злочину і неминуча ситуація, коли відвернення злочину шляхом розголошення інформації є єдиною можливістю для його запобігання. Разом з тим, адвокат не повинен забувати, що у разі, коли розголошення конфіденційної інформації необхідне згідно із законом або за правомірною вимогою суду відповідної юрисдикції, адвокат завжди повинен піклуватися про те, щоб не надати більше інформації, ніж це потрібно.

Підсумовуючи все вищенаведене, правило конфіденційності можна сформулювати наступним чином: адвокат повинен зберігати всю інформацію, яка стала йому відома із перших моментів спілкування із клієнтом, інформацію, що стосується обставин і фактів, повідомлених клієнтом або таких, що стали відомі адвокатові у зв'язку із виконанням доручення, а також сам факт звернення до нього клієнта, і не повинен розголошувати таку інформацію без згоди клієнта, а також, якщо це буде потрібно на підставі закону. Даний принцип є невід'ємною частиною етики та культури адвоката.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: http://zakon4.rada. gov.ua/laws/show/5076-17.

2. Правила адвокатської етики: затверджені звітно-виборним З'їздом адвокатів України 09.06.2017р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15- pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Константинова І. В.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЯК ГАРАНТІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ

Відповідно до ст. 131-2 Конституції України, для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Тільки адвокат представляє іншу особу в суді, а також захищає її від кримінального обвинувачення. Як недержавна інституція, адвокатура є важливим інструментом для забезпечення прав людини, громадянського суспільства та верховенства

права. Водночас порушення правової дисципліни підриває авторитет цієї правозахисної інституції. Тому правильним і необхідним є застосування заходів дисциплінарного впливу до адвокатів, які порушують правила адвокатської професії, нехтують своїми обов'язками та високими моральними принципами своєї роботи [1].

На мою думку, серед наукових точок зору найбільш прийнятною є позиція О. О. Бусуріна, який вважає, що під поняттям «дисциплінарна відповідальність адвоката» слід розуміти особливий вид юридичної відповідальності, який стосується спеціального суб'єкта дисциплінарних правовідносин за вчинення дисциплінарного проступку, що виявляється у невиконанні або неналежному виконанні адвокатом професійних обов'язків і встановлює застосування до нього заходів дисциплінарного впливу, передбачених законом або адвокатською етикою. Отже, можна виділити такі ознаки дисциплінарної відповідальності адвоката: 1) це особливий вид юридичної відповідальності; 2) підставою її застосування є вчинення дисциплінарного проступку; 3) стосується спеціальної особи – адвоката; 4) полягає у застосуванні дисциплінарних стягнень, передбачених законом або іншими актами з дотриманням особливої процедури.

Сам термін «відповідальність» використовується в позитивному і негативному сенсі. У позитивному розумінні відповідальність – це покладений на когось обов'язок або взяття на себе відповідальності за певну ділянку роботи, за ділову активність або за дії, слова, серйозність, важливість справи, моменту тощо. Позитивна відповідальність розуміється як «активний аспект» відповідальності, де вона є усвідомленням людиною свого місця в суспільстві, своєї ролі в суспільному прогресі, своєї особистої участі у справах суспільства і держави; своєрідним морально-політичним регулятором поведінки; показником розуміння людиною своїх обов'язків перед суспільством і державою, характеру і типу відносин, в яких вона живе і діє; почуттям морального і громадського обов'язку; переконанням у необхідності підкорятися закону, не допускати вчинення правопорушень [2, с. 165].

В межах адвокатської етики край важливим є дотримання принципу професійної таємниці, який не втрачає свого значення з давніх часів, будучи необхідною і найважливішою умовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом. Так, відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» одним із видів дисциплінарних проступків адвоката є розголошення професійної таємниці або дії, що призвели до її розголошення. Тому слід підкреслити, що розголошення адвокатської таємниці може мати місце без притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, якщо предметом адвокатської таємниці є відомості про правопорушення, що готується (коли розголошення таємниці є єдиним способом запобігти правопорушенню, наприклад, якщо має місце

легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом). Заради найважливіших загальнолюдських цінностей, які становлять принцип верховенства права, можна допустити певний відступ від світських традицій щодо абсолютності принципу професійної таємниці. Тому пропонується п. 4 ч. 2 ст. 32 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» викласти дещо по-іншому, у порівнянні з чинною редакцією, а саме: 4) «розголошення адвокатом відомостей, що становлять адвокатську таємницю, використання їх у своїх інтересах або в інтересах третьої особи, крім відомостей, що стосуються кримінального правопорушення, яке готується або вчиняється, якщо розкриття адвокатської таємниці є єдиним способом запобігти кримінальному правопорушенню» [3].

Відповідно до ч. 3 ст. 34 цього Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види юридичної допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку» [3]. Це положення є явно декларативним і позбавленим будь-якого реального змісту, оскільки адвокат за жодних обставин не може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності, якщо не було вчинено дисциплінарного проступку. Це також є зайвим, оскільки відповідно до частини першої цієї статті підставою дисциплінарної відповідальності адвоката є вчинення ним дисциплінарного проступку. Інших підстав немає, а тому ця норма має бути виключена на законодавчому рівні.

Якщо розглядати адвокатську етику, як різновид професійної етики, то вона бере свій початок ще у XIX столітті. У той час відомий французький правознавець М. Молло склав правила адвокатської практики, які не втратили своєї актуальності й сьогодні [4, С. 11-110]. Правилами адвокатської етики, затвердженими установчим з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 року зі змінами затвердженими з'їздом адвокатів України від 15 лютого 2019 року, закріплені такі базові принципи адвокатської діяльності, як дотримання законності, компетентність і добросовісність, дотримання інтересів клієнта, принцип неприпустимості конфлікту інтересів на стадії прийняття доручення клієнта та ін. [5]. Молло ще у XIX століття, вважав що саме на цих принципах ґрунтується честь адвокатури. Правила адвокатської етики є обов'язковими для виконання адвокатами, навіть якщо вони не є нормативно-правовим актом. Порушення цих правил вважається порушенням професійної етики, а в окремих випадках – порушенням професійного обов'язку, що може призвести до притягнення до дисциплінарної відповідальності. Етичні принципи слугують орієнтиром для юриста при вирішенні того чи іншого питання, тієї чи іншої проблеми, при виборі власної лінії поведінки або лінії

поведінки свого клієнта. Кожен юрист хоче зробити кар'єру. Для цього є лише один шлях: здобути добре ім'я і репутацію. Цього неможливо досягти без системи моральних принципів, яких юрист повинен дотримуватися протягом усього свого професійного життя [6].

Дослідивши окремі ситуації та правила притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за порушення етичних норм, можна дійти висновку, що чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» недостатньо захищає права громадян від недобросовісних адвокатів, оскільки передбачає можливість осіб, які були позбавлені адвокатського статусу, отримати його повторно. Необхідно вказати, що українська правова спільнота проявила свідомість та небайдужість до проблем дисциплінарної відповідальності адвоката. У своїй повсякденній діяльності асоціація правників України втілює принципові новації, необхідні для радикального оновлення інституту дисциплінарної відповідальності й усієї адвокатури. В основному, його метою є вдосконалення правового механізму та процедури реалізації дисциплінарної відповідальності в Україні. В той же час, що стан сучасної адвокатури потребує нагального законодавчого оновлення. Необхідно створити налагоджений механізм дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики у найбільш захищений для адвоката спосіб. Оскільки на практиці прослідковуються переважно латентні, а періодично й відкриті випадки правового нігілізму, тому радикально необхідно врятувати професійну культуру і справжню адвокатську етику.

Отже, слід зазначити, що норми, які регулюють дисциплінарну відповідальність адвокатів, потребують удосконалення. На підставі проведеного дослідження пропонуємо при розв'язанні питання про дисциплінарну відповідальність адвоката враховувати тяжкість проступку, обставини, за яких він був вчинений, тривалість адвокатської діяльності, заслуги та винагороду адвоката при здійсненні такої діяльності, а також наявність або відсутність обвинувачення, визнання адвокатом своєї вини; передбачити механізм відшкодування та дострокового скасування дисциплінарних стягнень. Також правила адвокатської етики не можуть передбачати все різноманіття питань, які виникають у діяльності адвоката, проте вони є тим орієнтиром, який дозволяє йому обрати належну лінію поведінки, а органу, який застосовує дисциплінарну відповідальність, належно оцінити поведінку адвоката в суперечливій ситуації.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Черноп'ятов С. В. Позитивна юридична відповідальність як методологічна та наукова категорія. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ.* 2013. № 1. С. 164–171.

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: http:// zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17.

4. Молло М. Правила адвокатской профессии во Франции. Традиции адвокатской этики: Избранные труды российских и французских адвокатов (XIX – начало XX в.) / сост. : Елисеев И. В., Панкратов Р. Ю. ; предисл. : Тарло Е. Г. Юридический Центр Пресс, 2004. – С. 11-110.

5. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17.

6. Ухач В. З. Юридична деонтологія і професійна етика. Тернопіль : Вектор, 2015. 335 с.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Костюк Д. С.
студентка 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯННЯ ТА АНАЛІЗ ПОРЯДКУ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ ТА ПРОКУРОРІВ

Діяльність адвокатів та прокурорів України певною мірою контролюється спеціальними органами самоврядування. Для того, щоб прокурор або адвокат були притягнені до дисциплінарної відповідальності, має бути здійснене дисциплінарне провадження. Дисциплінарне провадження – це процедура розгляду відповідним органом, що здійснює дисциплінарне провадження щодо прокурорів та адвокатів, дисциплінарної скарги (заяви), в якій містяться відомості про вчинення прокурором чи адвокатом дисциплінарного проступку. Дисциплінарне провадження включає в себе: 1) відкриття дисциплінарного провадження та проведення перевірки скарги чи заяви; 2) розгляд висновку про наявність чи відсутність дисциплінарного проступку прокурора чи адвоката; 3) рішення відповідної Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії.

Для того, щоб притягнути до дисциплінарної відповідальності адвоката, необхідно звернутися із заявою (скаргою) до відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, що визначається згідно зареєстрованої адреси робочого місця адвоката, зазначеної в Єдиному реєстрі адвокатів України. Але, щоб подати таку заяву, мають бути певні підстави, оскільки згідно зі ст.34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку.

Дисциплінарним проступком адвоката є: 1) порушення вимог несумісності; 2) порушення присяги адвоката України; 3) порушення правил адвокатської етики; 4) розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; 5) невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; 6) невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; 7) порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом. Не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку [1]. Дане положення є суттєвою гарантією незалежності адвоката.

Після того, як діяння адвоката визнали дисциплінарним проступком, до нього застосовують дисциплінарне стягнення. Згідно ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України. Слід зазначити, що адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку [1].

Для того, щоб притягнути до відповідальності прокурора також є певні підстави, аналіз законодавства дає підстави стверджувати, що вони мають певні відмінності. Згідно ст.43 Закону України «Про прокуратуру», прокурора може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з таких підстав: 1) невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків; 2) необґрунтоване зволікання з розглядом звернення; 3) розголошення таємниці, що охороняється законом, яка стала відомою прокуророві під час виконання повноважень; 4) порушення встановленого законом порядку подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування; 5) вчинення дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності, у чесності та непідкупності органів прокуратури; 6) систематичне (два і більше разів протягом одного року) або одноразове грубе порушення правил прокурорської етики; 7) порушення правил внутрішнього службового розпорядку; 8) втручання чи будь-який інший вплив прокурора у випадках чи порядку, не передбачених законодавством, у службову діяльність іншого прокурора, службових, посадових осіб чи суддів, у тому числі шляхом публічних висловлювань стосовно їх рішень, дій чи бездіяльності, за відсутності при цьому ознак адміністративного чи кримінального правопорушення; 9) публічне висловлювання, яке є порушенням презумпції невинуватості [2].

Після того, як діяння прокурора визнали дисциплінарним проступком, на нього накладають дисциплінарне стягнення. Так, згідно ст.49 Закону України «Про прокуратуру», на прокурора можуть бути накладені такі дисциплінарні стягнення: 1) догана; 2) заборона на строк до одного року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду в органі прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду (крім Генерального прокурора); 3) звільнення з посади в органах прокуратури [2].

Прокурор може оскаржити рішення, прийняте за результатами дисциплінарного провадження, до адміністративного суду або до Вищої ради правосуддя протягом одного місяця з дня вручення йому чи отримання ним поштою копії рішення. Право на звернення до відповідного органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо прокурорів та адвокатів із дисциплінарною скаргою про вчинення дисциплінарного проступку має кожен, кому відомі такі факти. Це положення також закріплено у ст.1 Закону України «Про звернення громадян» [3].

Підбиваючи підсумки та враховуючи, що адвокатура і прокуратура мають спільні завдання у сфері захисту прав і свобод людини, забезпечення справедливого правосуддя, виникає нагальна необхідність і потреба у розробці єдиного Деонтологічного кодексу (Кодексу професійної відповідальності) для цих категорій правників, який би містив єдині підстави, форми і методи їх професійної (дисциплінарної) відповідальності з відповідними наслідками «покарання» за недотримання цього Кодексу і «заохочення» – за його виконання. Дисциплінарна відповідальність адвокатів та прокурорів, на думку деяких науковців, повинна бути виведена за межі законодавчого поля і стати прерогативою самої правничої професійної спільноти [4, с. 144]. Процес притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів та прокурорів, є схожим та має незначні відмінності. Проаналізувавши практику, можна зробити висновки, що дисциплінарна відповідальність є цивілізованим способом забезпечення належного виконання прокурорами та адвокатами своїх обов'язків.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

2. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text

3. Про звернення громадян: Закон України від 2 жовтня 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text

4. Сущенко В. Професійна відповідальність правника: адвоката, судді, прокурора. *Професійна підготовка суддів, прокурорів та працівників правоохоронних органів: національний та зарубіжний досвід: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (19 вересня 2019 року). Київ, НАПУ, 2019. 188 с с.141-144.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Свида Олексій Георгійович***

Костюк М. І.
студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТІВ ТА ПРОКУРОРІВ У РАЗІ НЕДОТРИМАННЯ НИМИ ЕТИЧНИХ ПРАВИЛ ПОВЕДІНКИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Етика для правників – це фундамент їх професійної діяльності. Відомий іспанський адвокат Раймон Мюллера зазначав: «Адвокати мають показати, що дотримання норм професійної етики – це не просто спосіб збереження їх корпоративних привілеїв, але спосіб забезпечення реального захисту прав клієнта» [1, с. 26].

Моральні принципи слугують орієнтиром для адвоката та прокурора, оскільки визначають ключові засади, на яких фактично ґрунтується їх діяльність. Обираючи юридичний фах, кожен повинен розуміти, що до юристів висуваються особливі вимоги щодо здійснення їх професійної діяльності. Даний факт є зовсім не дивним, оскільки кожен з нас бажає, щоб адвокат – людина, яка захищає наші права була компетентною, порядною, добросовісною, відповідальною та володіла достатніми знаннями стосовно моральних принципів. Варто наголосити увагу саме на останньому аспекті.

Оскільки є ситуації, які стосуються суперечок стосовно культури людини, її переконань чи поглядів на ту чи іншу ситуацію, а це говорить нам про те, що не завжди високий рівень знань чинного законодавства є достатнім задля досягнення бажаного результату. Окрім цього, професійна діяльність адвоката та прокурора – це постійна комунікація з людьми. Слід підкреслити, що це не лише обговорення ситуації та знаходження шляху її вирішення, насправді це втручання в долю людини, яке в свою чергу вимагає ретельного підходу до кожного клієнта.

Розробка перших в Україні Правил адвокатської етики розпочалась із засідання Спілки адвокатів України 12 січня 1991 року, на якому постало питання про розробку етичного кодексу адвоката [2, с.16]. Після цього було три редакції і наразі діють Правила адвокатської етики, затвердженні звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року, але доповнені змінами у 2019 році. Багаторазові зміни та доповнення свідчать нам про те, що адвокатська спільнота спрямовує значні зусилля щодо розробки, систематизації та удосконалення Правил відповідно до умов сучасності.

Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів затверджено Всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року [3]. Відповідно до статті 1 даного Кодексу одним з ключових його завдань є забезпечення компетентного та ефективного здійснення прокурорами своїх професійних обов'язків на підставі додержання принципів верховенства права, законності, справедливості, неупередженості, визначення морально-етичних стандартів внутрішньої та зовнішньої комунікації.

Кожен правник у своїй сфері, чи то адвокат, чи то прокурор, повинні неухильно дотримуватися морально-етичних правил у своїй професійній діяльності, тому що дані приписи мають імперативний характер, а у разі їх порушення – нести відповідальність. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання Правил адвокатської етики як одного з основних професійних обов'язків адвоката. Суттєвим є факт, що адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності за недотримання Правил адвокатської етики, або ще за прийняття ним рішень, що суттєво відрізняються від вимог, вказаних у цих Правилах. Підставою притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. В нашому випадку проступок – це порушення етичних правил. Результатом порушення засад адвокатської етики є притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів у порядку дисциплінарного провадження з підстав, визначених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Згідно з ч. 2 ст. 33 цього ж Закону дисциплінарне провадження визначається як процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку. Воно здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката,

зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України [4, с. 102]. Прикладами порушень адвокатської етики, що тягнуть за собою дисциплінарну відповідальність може бути: необґрунтована затримка розгляду справи з метою отримання більшого гонорару, нетактовні висловлювання з боку адвоката або надання суду неправдивих доказів.

Адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності протягом року з моменту вчинення ним дисциплінарного проступку. Варто наголосити на тому, що скаржник повинен звертати увагу на те, що не вважається проступком і обов'язково чітко обґрунтувати свої доводи. Не варто зловживати правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, якщо на те немає достатньо підстав, тому що скаргу можуть не задовольнити. У зв'язку з цим існують певні вимоги подання скарги, з якими потрібно ретельно ознайомитися перед тим, як подавати її. Після подання скарги адвокат, у свою чергу, має право ознайомитися з даними матеріалами, отримати копії документів і по бажанню надати свої письмові пояснення щодо ситуації. Аналізуючи практику подання таких скарг у більшості випадків ситуація складається на користь адвоката, бо він надає досить ґрунтовні пояснення щодо своїх дій і зазвичай доводить свою правоту належним чином. У ч. 1 ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначено, що до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень за вчинення ним дисциплінарного проступку, а саме: попередження, зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року, і також для адвокатів України – це позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України.

Відповідно до ст. 3 ч. 1 Закону України «Про прокуратуру» однією з ключових засад прокуратури є неухильне дотримання вимог професійної етики. Їх порушення несе за собою відповідальність, яка встановлена цим Законом.

Аналізуючи практику дисциплінарних проваджень щодо прокурорів, можна зробити висновок, що найбільш поширеними порушеннями є вчинення дій, що містять ознаки корупційних правопорушень, неналежна поведінка прокурора в суді, неповага до суду або до інших присутніх у суді суб'єктів, керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння і нетактовне спілкування з працівниками поліції під час зупинки. Хоча і є ще певний перелік діянь, але перераховані є найбільш вагомими, тому що у разі їх вчинення прокурор може завоювати недовіру не лише до себе, а й загалом завдати шкоди авторитету усім органам прокуратури і внаслідок цього отримати недовіру з боку громадян. Відповідно до ст. 33 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів у разі систематичного (два і більше разів протягом одного року) або одноразового грубого

порушення норм прокурорської етики прокурора може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Можна дійти до висновку, що професія правника є однією з найпрестижніших в сучасному світі і включає в себе постійну комунікацію з людьми, тому адвокати та прокурори повинні дотримуватися етичних правил не лише при здійсненні своєї професійної діяльності, а й у повсякденному житті. Відповідно, у разі порушення даних правил, вони повинні бути притягнені до дисциплінарної відповідальності. Оскільки приховування чи ігнорування таких фактів може коштувати як мінімум втрати довіри та поваги громадян до себе, а як максимум нашкодити репутації інституту адвокатури та прокуратури загалом.

Список використаної літератури:

1. Вільчик Т. Б. Деонтологічні засади діяльності адвокатів: міжнародні стандарти та вітчизняне законодавство. *Вісник Одеської адвокатури, Спеціальний випуск «Адвокатська етика».* 2019. С.26-29.

2. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. Одеса : Фенікс, 2020. 127 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14725

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. № 27 ст. 282.

4. Святоцька В. О, Кощинець В. В. Правила адвокатської етики. 2017. Кваліфікаційний (адвокатський) іспит : навч. посібник для осіб, які виявили бажання стати адвокатом : у 17 кн. / за наук. ред. О. Д. Святоцького [та ін.]. – К. : Ін Юре, 2017. 120 с.

5. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text

6. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. N 2-3. Ст. 22

7. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів: затверджений всеукраїнською конференцією прокурорів від 27.04.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Свида Олексій Георгійович***

Костюк О. О.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ПОДАННЯ СКАРГИ ПРО ВЧИНЕННЯ АДВОКАТОМ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОСТУПКУ

Здавна професія юриста, зокрема адвоката, розглядалась як одна з найважливіших та найпрестижніших у громадянському суспільстві. Це твердження пов'язане з тим, що на адвоката покладається конституційний обов'язок щодо надання особам кваліфікованої юридичної допомоги.

Разом з тим, слід зазначити й те, що професія адвоката є однією з найскладніших юридичних професій. У його діяльності реалізується значна кількість спеціальних якостей та навичок особистості, які, будучи сформовані в систему, органічно входять до структури особистості адвоката та визначають його творчий потенціал та індивідуальний стиль діяльності.

Діяльність адвоката відрізняється великою різноманітністю розв'язуваних завдань. Програма вирішення цих завдань може бути втілена лише у найзагальнішій формі, яка регламентується у правовій нормі, адже, професійна діяльність адвоката детально та жорстко регламентована законом.

Адвокат наділений певними повноваженнями, які він застосовує від імені держави або довірителя, а це розвиває професійне почуття підвищеної відповідальності за наслідки своїх дій. Різноплановість роботи адвоката передбачає наявність професійної юридичної освіти, вміння приймати рішення у найрізноманітніших ситуаціях, що має бути забезпечене професійною автономністю адвоката та незалежністю у його діях.

Адвокатська діяльність є високоінтелектуальною та пов'язана з професійною взаємодією та комунікаціями. Також діяльність адвоката характеризується відсутністю певних стандартизованих часових рамок під час вирішення професійних завдань. Головні мотиви адвокатів у їхній професійній діяльності – матеріальні, утилітарні, статусні (у тому числі престиж), мотиви самореалізації та досягнень. Негативні сторони професії зумовлені інформаційними навантаженнями, стресовими ситуаціями, що спричиняють емоційне вигорання, професійні деструкції.

Таким чином, адвокатам необхідно мати не лише юридичну кваліфікацію, професійну особисту поведінку, відповідальне ставлення до роботи, а й заслуговувати на довіру і авторитет, мати високий рівень розвитку професійної автономності.

З іншого боку, діяльність адвоката є однією з основних ознак, що визначає рівень захищеності прав людини та однією зі складових на шляху

забезпечення розвитку верховенства права у кожній демократичній та правовій державі. Але здійснення такої кваліфікаційної правової допомоги неможливе без забезпечення належного контролю за професійною діяльністю адвоката [1, с. 101].

Контроль діяльності адвоката, насамперед, регламентується нормами інституту юридичної відповідальності. Так, юридична діяльність адвоката не може базуватися лише на бажанні надавати кваліфіковану правову допомогу особі, вона повинна забезпечуватись ще й юридичною відповідальністю за невиконання або неналежне виконання адвокатом своїх обов'язків.

Юридична відповідальність як засіб державно-правового примусу передбачена нормами права [2, с. 131]. Різновидом юридичної відповідальності адвоката є дисциплінарна відповідальність. Дисциплінарна відповідальність – це ступінь впливу на осіб, які навмисно не виконують або неналежно виконують свої обов'язки. Вона настає за наявності дисциплінарного проступку, тобто за протиправне невиконання, зокрема, професійних обов'язків. Для дисциплінарного проступку, який спричиняє накладання заходів дисциплінарної відповідності, зовсім не є обов'язковими будь-які наслідки, яких може і не бути. Достатньо лише факту порушення.

Специфіка роботи адвоката та комплексний характер його обов'язків, необхідність дотримання деонтологічних вимог та правил зумовлюють особливий характер дисциплінарної відповідальності адвоката [3].

Отже, дисциплінарна відповідальність повинна обов'язково бути законною та справедливою, тобто відповідати тяжкості проступку, реальній шкоді, обставинам, за яких скоєний проступок.

Слід зазначити, що дисциплінарна відповідальність адвоката – особливий вид дисциплінарної відповідальності, який застосовується до спеціального суб'єкта дисциплінарних правовідносин за вчинення дисциплінарного проступку, що виявляється у невиконанні або неналежному виконанні адвокатом своїх професійних обов'язків, та встановлює застосування передбачених заходів дисциплінарного впливу.

Можемо стверджувати, що основним завданням юридичної відповідальності, яка покладається на адвоката, є забезпечення належного виконання ним своїх обов'язків щодо надання правової допомоги, оскільки порушення такого обов'язку негативно впливає не лише на ділову репутацію конкретно взятого професіонала, а й на авторитет адвокатури загалом. В цій якості адвокат повинен відчувати свою відповідальність не лише перед корпорацією, а й перед суспільством.

Адвокат – це не просто особа, яка здобула вищу юридичну освіту, не просто практикуючий юрист, який знає і теорію права, і особливості застосування чинного законодавства. Це людина, яка має, як правило, ширший набір професійних і життєвих навичок, ніж звичайний громадянин. Тому адвокат повинен не тільки усвідомлювати, що сама приналежність

до професії зобов'язує його зберігати честь та гідність, а й дотримуватись відповідної вимоги.

Підстави для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності закріплено ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Основне узагальнення, яке можна зробити, аналізуючи наведену статтю, – той факт, що підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку [4].

Також чинним законодавством України регламентовано конкретні види обставин або дій, які можуть вважатися дисциплінарним проступком адвоката. Щодо процесуального порядку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, зазначимо наступне. Згідно із ч. 1 ст. 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4], право на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою (скаргою) щодо поведінки адвоката, яка може бути підставою для дисциплінарної відповідальності, має кожен, кому відомі факти такої поведінки.

Для ініціювання питання про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності необхідно здійснити наступні дії.

1. Визначити адресу робочого місця адвоката, яка зазначена в записі про цього адвоката в Єдиному реєстрі адвокатів України.

2. Скласти заяву (скаргу) на ім'я голови кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону, де знаходиться адреса робочого місця адвоката, у відповідності до Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність.

Зазначимо, що відповідно до п. 2 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність, дисциплінарним провадженням визнається процедура розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознаки дисциплінарного проступку [5].

3. Відправити заяву (скаргу) до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури.

На підтвердження обставин, якими обґрунтовується заява (скарга), заявник (скаржник) надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, надання яких самостійно є неможливим, із обов'язковим зазначенням причин та прохання до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про їх витребування.

Таким чином, дисциплінарна відповідальність адвоката – один із різновидів юридичної відповідальності, який застосовується до особи зі спеціальним статусом, процесуально втілюється за допомогою використання права особою, якій стало відомо про факти незаконної поведінки адвоката, на ініціювання питання про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Список використаної літератури:

1. Заборовський В. В. Дисциплінарна відповідальність адвоката: поняття та види. *Порівняльно-аналітичне право.* 2014. № 4. С. 101–104.
2. Волошина Л. О. Поняття та види юридичної відповідальності адвоката. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 2. С. 129-135.
3. Шлапко Т. В. Особливості дисциплінарної відповідальності адвоката. Вища юридична освіта: історичний досвід та перспективи розвитку: збірник тез учасників Регіонального круглого столу (м. Маріуполь, 22 лютого 2018 р.). Маріуполь: Донецький юридичний інститут ГУ НП в Донецькій області; Маріупольський центр первинної професійної підготовки «Академія поліції», 2018. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/68331/4/Shlapko Ф_Nomyrovska.pdf (дата звернення 27.05.2022).
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2013. № 27. ст.282.
5. Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність : затверджено Рішенням Ради адвокатів України 30.08.2014 № 120. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/ show/vr120871-14#Text (дата звернення 27.05.2022).

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Кубрак І. Ю.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З СУДОМ ТА ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Адвокатська етика при взаємодії адвокатів з суддями та іншими учасниками судового процесу є надважливим питанням сьогодення. Адвокат, виконуючи функцію захисника в суді, напряму взаємодіє безпосередньо з судом та клієнтом, інтереси якого він представляє. В процесі здійснення наданих йому повноважень, адвокат повинен діяти не тільки з обов'язковим дотриманням Конституції України (ст.ст. 59, 131-2), Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (ч. 3 ст. 10) та інших норм українського законодавства, а й,

насамперед, з дотриманням положень Правил адвокатської етики (розділ IV ст.ст. 42-45).

Під час здійснення своєї адвокатської діяльності, адвокат повинен керуватися засадами незалежності та пріоритетності прав клієнтів, неприпустимості будь-яких компромісів, які суперечать інтересам його клієнта. Зокрема, взаємодія адвоката з його підзахисним є не єдиною точкою взаємодії в судовому процесі. Про взаємодію судді та адвоката доречно зазначає О. З. Хотинська-Нор: «взаємодія адвоката та суду у судовому процесі на засадах взаємоповаги передбачає такий режим судового засідання, за якого спілкування, реалізується під час судового процесу своїх прав, виконання обов'язків, здійснення будь-яких процесуальних дій відбувається в контексті усвідомлення ними значимості обов'язків один одного, соціальної ролі кожного з них» [1].

Відповідно до ст. 43 Правил адвокатської етики, дотримуючись принципу законності адвокат повинен бути наполегливим та принциповим щодо відстоювання інтересів клієнта в суді, бути непорушним у своїй незалежності при захисті й представництві прав та інтересів клієнта, щоб не погіршити стосунків з суддями; при будь-якому тиску суду на адвоката – не йти на компроміси, якщо вони суперечать охоронюваним законом інтересам клієнта; послідовно притримуватися принципу пріоритетності інтересів клієнта перед всіма іншими інтересами й міркуваннями, які пов'язані з відносинами між адвокатом і судом.

У відносинах з судом та іншими учасниками судового процесу адвокат повинен бути толерантним, стриманим та коректним; реагувати в разі неправомірності дій когось із учасників, у формі заяв, скарг, клопотань; з повагою ставитися як до судді (суддів), так і до інших учасників під час процесу розгляду справи; дотримуватися загальних правил етикету поводження осіб у суді. Зокрема, у розділі IV Кодексу поведінки європейських адвокатів вказується, що адвокат, який перебуває у суді або бере участь у судових слуханнях у справі, зобов'язаний дотримуватися правил поведінки, прийнятих у цьому суді [2]. Окрім цього, адвокат обов'язково повинен слідувати принципу справедливого та незалежного судового розгляду.

Адвокат не повинен залишати без уваги порушення закону, нетактовне і зневажливе ставлення суду та інших учасників процесу до свого клієнта, його самого або адвокатури в цілому і повинен реагувати на відповідні дії у формах, передбачених чинним законодавством та актами РАУ, НААУ [2].

Під час судового розгляду адвокат не повинен порушувати порядок проведення судового засідання, перебивати суддю та сперечатися з ним, посилатися на завідомо неправдиві докази або ж такі, які були отримані з порушенням процесуальних норм законодавства. Адвокат не може впливати на рішення суду поза процесуальними засобами, що можуть принижувати честь і гідність судді та учасників судового процесу. Неприпустимим

для адвоката також є подача свідомо неправдивої інформації щодо фактичних обставин справи або предмету розгляду справи. Адвокат має дотримуватись норм, передбачених, Кодексом суддівської етики та уникати позапроцесуального спілкування з судом та іншими учасниками справи [3]. Безпідставне затягування розгляду справи адвокатом або іншими учасниками справи, категорично забороняється. Адвокат зобов'язаний не розголошувати відомості, які можуть якимось чином зганьбити суддю чи інших учасників судового процесу в засобах масової інформації або іншим способом, якщо цього не вимагають його власні законні інтереси, інтереси його клієнта або адвокатури України [4].

Втім, на практиці існують такі випадки, коли виникають порушення адвокатської етики. Саме для недопущення таких випадків існують заходи дисциплінарної відповідальності. За порушення Правил адвокатської етики до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, які передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також рішеннями З'їзду адвокатів України, актами Ради адвокатів України, Національної асоціації адвокатів України. Верховний суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 818/1718/17 надав роз'яснення щодо визначення порушення правил адвокатської етики: «Порушенням правил адвокатської етики є, у тому числі, не лише дії чи бездіяльність, що призвели до настання конкретних негативних наслідків для особи внаслідок наявного конфлікту інтересів, а й сама ймовірність такого настання» [6].

Доки вину адвоката не буде доведено належним чином, відповідно до вимог законодавства, встановлено рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, адвокат вважається невинуватим у вчиненні дисциплінарного проступку і не може бути підданий дисциплінарному стягненню, поки його вину не буде доведено в законному порядку (застосовується принцип презумпції невинуватості).

Обов'язок доказування вини адвоката покладено на особу, яка ініціює питання дисциплінарної відповідальності відносно адвоката. Якщо звинувачення адвоката цією особою ґрунтується лише на припущеннях або скарга заявника не містить наявних ознак проступку, або ж заява (скарга) є анонімною, в даних випадках такі докази є неналежними та недопустимими. А також неприпустимим вважається зловживання правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури з метою впливу (тиску) на адвоката щодо його професійної діяльності.

Отже, основні морально-етичні вимоги до адвокатів чітко сформульовані та викладені в низці нормативних актів як на національному, так і на міжнародному рівнях, які регулюють їх поведінку. Сутність

взаємодії адвокатів із судом та іншими учасниками судового процесу полягає, насамперед, у побудові спілкування між ними, безпосередньо, під час судового засідання. Тому, якщо всі учасники судового процесу будуть дотримуватися правил моралі та професійно етичної поведінки, тоді буде досягнуто додержання всіх основоположних принципів судового розгляду справи, а також це надасть змогу судді винести справедливе, законне та неупереджене рішення у справі.

Список використаної літератури:

1. Хотинська-Нор О. З. Деонтологічні засади взаємодії адвоката та суду в процесі здійснення судочинства. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2018 р. Серія ПРАВО. Випуск 51. Том 2. С. 163. URL: https://journals.indexcopernicus. com/api/file/viewByFileId/712743.pdf

2. Кодекс поведінки європейських адвокатів. Переклад здійснено Національною асоціацією адвокатів України. 2014 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks _povedinky _ yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf

3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. (зі змінами від 15.02.2019 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text

4. Кодекс суддівської етики, затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/ show/n0001415-13#Text

5. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. Одеса : Фенікс, 2020. С. 45. URL: http://dspace.onua.edu.ua

6. Постанова Верховного суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 26 листопада 2020 року у справі № 818/1718/17. URL: https://reyestr.court.gov.ua

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Куліченко А. В.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ АСПЕКТ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професійна етика адвоката являє собою сукупність моральних установ і принципів, якими має керуватися у своїй діяльності адвокат. Вона нерозривно пов'язується з ним і прямо впливає на працю. Правила адвокатської етики фактично є моральним кодексом адвоката, який деталізує деонтологічні аспекти професії.

Сьогодні адвокатура є не лише інститутом, що стоїть на захисті прав та інтересів людини і громадянина, а й рушійною силою тих реформаційних процесів, що відбуваються у правовій системі нашої держави [3].

І саме ці правила та принципи дозволяють правильно будувати співпрацю адвоката з клієнтами та між собою, налагоджувати зв'язок із учасниками судового процесу чи іншими органами та навіть комфортно працювати за кордоном. Також, у відповідності до можливостей в наш час, це поширюється і на інформацію, що адвокат викладає в мережу Інтернет та подає ЗМІ. Можна сказати, що адвокатська етика стає для нього своєрідним законом та рамками. Таким чином вони навіть стають подекуди імперативними.

Першим принципом адвокатської етики є незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності. Він передбачає невтручання та відсутність будь-якого впливу на адвоката під час виконання його роботи. Це стосується політичних партій, державних органів, інших адвокатів та навіть власного інтересу. Таким чином покладається і обов'язок протистояти такому впливу з боку адвоката. Другим принципом є дотримання законності. Він означає дотримання насамперед принципів верховенства права і законності. Адвокат, здійснюючи свою діяльність, має керуватися лише законодавства України у своїх методах праці. Також це означає та, що він не може давати поради клієнту які передбачають його порушення. Третім принципом є пріоритет інтересів клієнта. Це означає перевагу інтересу клієнта перед власним інтересом адвоката. Він зобов'язаний своїми діями захищати та покращувати становище клієнта або ж відстоювати його законний інтерес. Також адвокат має бути повністю незалежним від нього та не перешкоджати вибору його захисника чи своїми діями спонукати на співпрацю.

Четвертим є неприпустимість конфлікту інтересів, що полягає в неможливості суперечностей між особистим інтересом адвоката та його професійними обов'язками. Таким чином він має запобігати таким ситуаціям.

Для цього у адвоката має бути письмова згода клієнтів на використання інформації або ж їх представництва при наявності конфлікту інтересів. Наступним принципом є конфіденційність, що тісно пов'язана з терміном адвокатської таємниці. Діяльність адвоката без дотримання цього стає неможливою та фактично незаконною. Шостим є принцип компетентності та добросовісності, що означає перш за все високий рівень підготовки та сумлінне виконання своїх обов'язків.

Наступним є повага до адвокатської професії. Відповідно до цього кожен адвокат має утверджувати повагу до професії своїми діями і не чинити дій, що можуть підірвати престиж або незалежність адвокатури. Не менш важливим є принцип чесності та добропорядної репутації, що своєю назвою вказує на певні якості, які повинен мати адвокат. Також окремо виділяють вимоги до рекламування адвокатської діяльності. Тобто не можуть рекламні матеріали мати оцінку, критику, вказівки на результат тощо. Також такі публікації мають бути чіткими та зрозумілими для інших. Важливо, що за всю оприлюднену таким чином інформацію адвокат несе персональну відповідальність і повинен спростувати або скорегувати її у випадку недостовірності або незаконного оголошення [1].

Можна з впевненістю сказати, що всі згадані принципи є важливим і невід'ємним аспектом адвокатської діяльності. Насамперед для того, щоб переконатися в цьому достатньо прослідкувати як вони втілюються на практиці. Головним чином адвокат має дбати про свою ділову репутацію. Підтримувати її на високому рівні не вийде якщо не дотримуватись адвокатської етики. Забравши її впаде рівень довіри до адвокатури в цілому та адвокатам стане фактично прийнятно спрямовувати свої дії на вчинення незаконні дії клієнтів. Також знання адвокатської етики потрібна при складанні кваліфікаційного іспиту і навіть проходження стажування. Тобто без неї особа не зможе стати адвокатом та отримати свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю. Присутня вона і у присязі адвоката. Напевно найважливішим аргументом єдності адвоката та адвокатської етики стане те, що її порушення є дисциплінарним проступком, яке стає підставою для зупинення права адвоката на зайняття цією діяльністю [2].

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики : Правила; З'їзд адвокатів України від 09.06.2017 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/n0001891-17 (дата звернення: 20.10.2022)

2. Хижняк Є. С. Адвокатська етика як складова професійної підготовки адвокатів. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/ handle/11300/12058/ Khyzhniak%20Visnik%20adv.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3. Швердін М. Основні принципи адвокатської етики URL: https://uba.ua/ukr/news/4919/

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Курочкіна А. Є.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ТА МОРАЛЬНІ ЗАСАДИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Без дотримання моральних засад, корпоративної дисципліни та професійної етики неможлива діяльність адвокатської спільноти. Однією із важливих сторін адвокатської діяльності у наданні кваліфікованої юридичної допомоги має бути етика професійної поведінки адвокатів.

В межах дослідження доцільно проаналізувати питання адвокатської етики та їх обов'язкові правила. Адвокатська етику можна розуміти як керівні правила щодо належної поведінки адвоката у випадках, коли правові норми не встановлюють для нього конкретних правил поведінки. Слідування високим етичним стандартам поведінки для адвоката є надзвичайно важливим елементом адвокатської діяльності. Дотримання правил адвокатської етики передбачає Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який зазначає, що адвокат під час здійснення адвокатської діяльності зобов'язаний дотримуватися правил адвокатської етики [1].

Чинні Правила адвокатської етики були затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. Правила адвокатської етики мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві [2].

Необхідними умовами довіри до адвоката є професійна незалежність адвоката та переконаність клієнта у сумлінності, порядності та чесності адвоката. Тобто, адвокат повинен уникати дій (бездіяльності), спрямованих на підрив довіри, а зловживання довірою взагалі несумісно зі званням адвоката.

На підставі зазначеного вище, можна визначити такі правила у сфері етики адвоката:

– зберігати честь і гідність незалежно від ситуації – важливий елемент адвокатської діяльності;

– адвокат повинен бути професійно незалежним та дотримуватися адвокатської таємниці;

– для адвоката необхідним є високий рівень професійної підготовки, ґрунтовне знання чинного законодавства, практики його застосування, опанування тактики, методів і прийомів адвокатської діяльності;

– адвокат зобов'язаний сумлінно захищати права та свободи, відстоювати інтереси клієнта;

– адвокат зобов'язаний виконувати законні рішення органів адвокатського самоврядування, прийняті в межах їх компетенції, що не виключає можливості їх оскарження у встановленому законом порядку;

– адвокат повинен поважати честь і гідність осіб, які звернулися за юридичною допомогою.

Для адвоката повинно бути важливим дотримання принципів етики адвоката і норм закону. Адвокат, здійснюючи свою діяльність, не повинен звеличувати інтереси довірителя вище за закон і мораль, він не може нехтувати правилами ділового спілкування з довірителем. Дотримання коректних відносин між адвокатом і довірителем зумовлює належний порядок здійснення адвокатської діяльності.

Для того, щоб розкрити поняття «професійна етика адвоката», потрібно зазначити його предмет, який охоплює питання моралі у відносинах із громадянами, державними органами та іншими органами адвокатської діяльності. Адвокату слід діяти в інтересах як права загалом, так і тих, чиї права і свободи йому довірено захищати, не тільки виступати в суді від імені довірителя, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій. У зв'язку з цим на адвоката покладено комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру, які можна поділити на такі категорії зобов'язань: 1) перед клієнтом; 2) перед судом та іншими органами влади; 3) перед іншими адвокатами; 4) перед суспільством [3].

Розглядаючи питання щодо співвідношення правил адвокатської етики і чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, необхідно зазначити, що норми правил адвокатської етики не відміняють і не замінюють положень чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, а доповнюють і конкретизують його.

Отже, можна зазначити, що адвокат при здійсненні своєї професійної діяльності повинен керуватися як етичними, так і моральними принципами. Адвокат повинен слідувати цим принципам протягом здійснення своєї професійної кар'єри. Він зобов'язаний використовувати усі законні засоби для захисту інтересів клієнта. Оскільки вимоги моральності ширші за рамки закону, тому необхідно, щоб засоби захисту були не тільки законними, а й морально бездоганними. Адвокат за будь-яких обставин повинен зберігати

честь і гідність, оскільки вони є важливими складниками його ділової репутації.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 No 5076-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, No 27, ст. 282.

2. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/ show/ n0001891-17#Text

3. Лозовой В. О. Професійна етика юриста. Х. : Право, 2015. 39 с.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Лапоха В. В.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Повноваження членів з акредитації та відповідної дисциплінарної комісії, що на свій розсуд може приймати рішення за наслідками оцінки обставин і фактів, за своєю правовою природою є дискреційним повноваженням, що означає можливість суб'єкта владних повноважень вибирати один із кількох дозволених законодавством варіантів прийняття рішення керівництвом. Загальні умови та підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, а також види дисциплінарних стягнень та умови їх застосування регулюються розділом V Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність».

Також варто наголосити на актуальності питання відповідальності адвоката за поширення своєї позиції в мережі Інтернет. Відповідно до ст. 12 ЗУ, адвокат повинен у всій своїй діяльності поважати адвокатську професію, яку він представляє, її сутність і суспільне призначення, сприяти збереженню та підвищенню її поваги в суспільстві. Цього принципу юрист повинен дотримуватися в усіх сферах діяльності: професійній, громадській, журналістській та інших.

Адвокат не повинен вчиняти дій, спрямованих на обмеження права особи на захист, професійних прав адвоката, незалежності адвокатури,

їх поваги, гідності та ділової репутації своїх колег, на заподіяння шкоди престижу адвокатури та законної діяльності. Цих принципів необхідно дотримуватися в усіх сферах діяльності адвоката: професійній, громадській, журналістській та інших. Отже, дія деталізованої норми поширюється і на діяльність адвоката в Інтернет-ресурсах, оскільки вона повністю охоплюється поняттям громадської чи журналістської діяльності.

Необхідно зауважити, що при дослідженні будь-якої процедури, застосованої до адвоката, необхідно проаналізувати її відповідність вимогам належного суду та принципу правової визначеності. Відсутність у судовому процесі однієї чи кількох із зазначених вище вимог, які мають бути застосовані до представника адвокатури, ставить під сумнів законність і легітимність останнього та може бути підставою для оскарження його результатів до суду.

До адвоката можуть бути застосовані такі дисциплінарні стягнення: попередження; припинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; для адвокатів України – відмова у наданні права на заняття адвокатською діяльністю з подальшим виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1]. Слід зазначити, що адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Відповідно до ст. 41 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» рішенням має бути порушено дисциплінарну справу. При обранні виду дисциплінарного стягнення враховуються обставини вчинення проступку, його наслідки, особу адвоката та інші обставини. До адвоката застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді попередження, якщо законом не встановлено можливість застосування додаткового стягнення за вчинений ним дисциплінарний проступок[2].

Верховний Суд зазначає, що Палата в Україні є недержавною самоврядною установою, яка самостійно вирішує питання своєї організації та діяльності. Вирішення питань, пов'язаних з дисциплінарною відповідальністю адвокатів в Україні, законом віднесено до виключної компетенції адвокатського самоврядування у формі відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури [2].

На підставі вищевикладеного варто підсумувати: сьогодні кожному юристу необхідно переосмислити методи роботи, способи та прийняті способи роботи, а також закріпити нові навички, необхідні для професійної діяльності. Сьогодні вкрай важливо створити налагоджений механізм дисциплінарної відповідальності адвоката у максимально захищений для нього спосіб. Крім того, дуже часто на практиці спостерігаються приховані, а часом і відкриті справи про правовий нігілізм, тому вкрай необхідно зберегти професійну культуру та етику справжніх юристів.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 16.07.2021, підстава – 2704-VIII. URL:__https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n217

2. Русанова О. І. Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за чинним законодавством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія : Юриспруденція. – 2014. Вип. 10-1(2). С. 14–16.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Левшина Є. Є.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОВЕДІНКИ АДВОКАТІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У 21 столітті без соціальних мереж не можна уявити свій день. Прокидаючись, ми кожного ранку перевіряємо новини, кожну вільну хвилину проводимо у смартфонах. Саме тому дуже гостро постає питання поведінки, вважаючи те, що наші соціальні мережі – відтворення нашого життя: наші розваги, другі, навчання. І як у таких час повинні вести себе представники адвокатської спільноти? Це питання підіймали багато науковців і практиків представників цієї сфери.

У 2017 році З'їздом адвокатів України були затверджені правила адвокатської етики. Також в Україні діє Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який встановив основні пункти про етику адвокатів. Ці правила наголошують про поведінку адвокатів у реальному житті та спілкуванні з клієнтами або іншими адвокатами. Як же врегулювати правила поведінки адвокатів у соціальних мережах?

Фактично, етика у соціальних мережах не відрізняється від етики адвоката у реальному житті. Основні принципи, яких адвокат повинен дотримуватись це:

1) незалежність ;

2) дотримання законності;

3) пріоритет інтересів клієнта;

4) неприпустимість конфлікту;
5) конфіденційність;
6) компетентність та добросовісність;
7) повага до адвокатської професії;
8) чесність та добропорядна репутація;
9) вимоги до рекламування адвокатської діяльності;

Валентин Гвоздій, заступник президента НААУ, нещодавно дав інтерв'ю з цього приводу для Юридичної Ліги. Він висловився, щодо корисності використання соціальних мереж, поширення інформації та відкритий доступ для інформації, якій потребує народ. Однак і у цієї медалі є темна сторона. Окремі профілі, публікації та коментарі порушують етику адвокатів. «Зазначу, що бувають і випадки, коли професійні суперечки чи суперечки між професіоналами перетворюються на міжособистісні конфлікти, куди додається дуже багато емоцій та багато зайвих слів» – каже Валентин Гвоздій.

Але всеж деякі адвокати стали відомими на всю країну порушенням етики. Так у квітні 2014 року проводився З'їзд НААУ у місті Одеса. Київська делегація намагалась зірвати З'їзд, який розтягнули на сутки. Особливо проявила себе адвокат з міста Київ – Аліна Самарец. Ця жінка почала сцежувати грудне молоко на стіл Президіуму, цей момент можна знайти у соціальних мережах. І на цьому історія не закінчилась. У 2021 році на відеохостинговій платформі YouTube вийшов черговий випуск телешоу «Супермама», у якому Аліна Самарец брала участь. Жінка сама розповіла про наявність такого відео, показала його та хвалилися цією поведінкою. Після цього, вона поширювала відео у своїх соціальних мережах. Це було грубе порушення адвокатської етики [2].

У розділі 8 Правил адвокатської етики 4 статті призначені саме етиці у соціальних мережах. Стаття 57 проголошує «Участь адвоката у соціальних мережах (наприклад, але не обмежуючись: Facebook, Twitter, LinkedIn, Pinterest, Google Plus+, Tumblr, Instagram, Flickr, MySpace та інших), Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому» [3]. Саме цими статтями регулюється поведінка і зазначається те, що використання соціальних серед повинно дотримуватися прав поведінки, а саме щоб у діях та словах адвоката не було ворожнечі, нетерпимості та інших проявів поваги до оточуючих [1].

Через часті порушення цих вимог НААУ почала контролювати соціальні мережі та виявляти все більше порушень Правил адвокатської етики. Також ця організація просить громадян повідомляти про такі порушення. За такі порушення адвоката буде притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Підсумовуючи усе зазначене, можна стверджувати що етика адвокатів у соціальних мережах відіграє величезну роль щодо сприйняття адвокатів та їх діяльності українським народом. У сучасному світі, де вся інформація записується, поширюється та є у вільному доступі, адвокатам треба «тримати планку» та вести себе згідно з етичними вимогами щодо своєї поведінки у соціальних мережах.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 р. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418-12/sp:full.

2. Стаття « Адвокатська етика та соцсеті: чи треба врегульовувати питання».URL:https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/145401_advokatska-etika--sotsseti--chi-treba-vregulyuvati-pitannya

3. Храпенко О. О. Дотримання Правил адвокатської етики на телебаченні та в Інтернеті. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12438

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Лупу В. С.
студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ЯК МОРАЛЬНИЙ ОРІЄНТИР В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Сучасний світ неможливо уявити без юристів та їх етики. При роботі з клієнтами, при спілкуванні між колегами, кожен юрист повинен дотримуватися певних принципів та правил, які реалізують можливості та потенціал правників у професійній діяльності.

При здійсненні своїх повноважень адвокат обов'язково повинен використовувати всі наданні законодавством права та обов'язки, відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами, а саме адвокати здійснюють свою діяльність в межах правил адвокатської етики, які закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката [1].

Отже, етика юристів є моральною поведінкою, яка трансформувалася у стандарти, що базуються на визнаних загальнолюдських моральних цінностях і основних принципах професійної діяльності юристів.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає дотримання Правил адвокатської етики, як одного з основних професійних обов'язків адвоката.

Правила адвокатської етики (далі – Правила) мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві.

При цьому, норми Правил не відміняють і не замінюють положень чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, а доповнюють і конкретизують його.

Таким чином, законодавець деталізував у нормативно-правових актах елементи поведінки адвоката при здійсненні своїх обов'язків. Також, забезпечення Правил в адвокатській діяльності є важливим елементом для побудови правової держави.

Право щодо тлумачення Правил адвокатської етики належить виключно З'їзду адвокатів України та Раді адвокатів України. При можливості різного тлумачення Правил, адвокат має право вибору найбільш сприятливого тлумачення положень.

Варто зауважити, що законодавство не діє в жорстких межах, а надає право вибору при використанні Правил, у такому випадку адвокат може більш свободо себе відчувати при здійсненні своїх обов'язків.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у пункті 3 частини сьомої статті 54 визначає серед повноважень з'їзду адвокатів України затверджує правила адвокатської етики [2].

Слід зазначити, що у виявленні теоретичних знань, в тому числі адвокатської етики, особи, яка виявила бажання стати адвокатом, полягає кваліфікаційний іспит, відповідно до положень частини другої статті 9 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Тобто, ознайомлення с правилами адвокатської етики відбуваються ще на етапі до набуття особою права на заняття адвокатською діяльністю під час підготовки нею до складання кваліфікаційного іспиту.

В подальшому ж особа, яка склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування і стосовно якої радою адвокатів регіону прийнято рішення про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, згідно зі статтею 11 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» складає перед Радою адвокатів присягу, в якій зобов'язується дотримуватися, зокрема, правил адвокатської етики.

Таким чином, формування в свідомості професійної компетентності адвоката з морально-етичними стандартами, які суттєво впливають на

його професію відбувається до отримання особою свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю.

Також, слід відмітити, що всі адвокати за рік мають отримати не менше ніж 2 залікових бали за навчання з питань Правил адвокатської етики. Дана норма закріплена у пункті 21 Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 03 липня 2021 року [3], проте на період дії військового стану вимоги щодо обов'язкового отримання залікових балів були пом'якшені.

Приписами ч. 1,2 статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» регламентовано, що порушення правил адвокатської етики є дисциплінарним проступком вчинення, якого є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. В свою чергу, розділ XI Правил присвячено відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

За порушення Правил адвокатської етики до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність, а також рішеннями З'їзду, актами Ради адвокатів України, Національної асоціації адвокатів України.

Згідно з пунктом 3 частини другої статті 31 та пунктом 4 частини другої статті 32 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», за систематичне або грубе одноразове порушення правил адвокатської етики до адвоката може бути накладено дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, а у разі, якщо таке порушення підриває авторитет адвокатури України – дисциплінарне стягнення у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Наприклад, статтею 20 Правил встановлено порядок дотримання принципу неприпустимості конфлікту інтересів на стадії прийняття доручення клієнта. При цьому, Верховний Суд у постанові 26.11.2020 року по справі № 818/1718/17 дійшов висновку, що порушенням правил адвокатської етики є, у тому числі, не лише дії чи бездіяльність, що призвели до настання конкретних негативних наслідків для особи внаслідок наявного конфлікту інтересів, а й сама ймовірність такого настання, виходячи із обставин справи, більш того розумні підстави вважати, що розвиток інтересів в подальшому призведе до виникнення такого конфлікту [4].

Виходячи з вище сказаного можна стверджувати, що адвокат не має права легковажно ставитися до своїх обов'язків. Правила існують, щоб всі загальнолюдські моральні стандарти були жорстко дотриманні, інакше наступить хаос у всій правовій системі.

Адвокат вважається невинуватим у вчиненні дисциплінарного проступку і не може бути підданий дисциплінарному стягненню, доки його вину не буде доведено в законному порядку і встановлено

рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Звинувачення адвоката не може ґрунтуватися на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини адвоката тлумачаться на його користь.

Дисциплінарну справу стосовно адвоката не може бути порушено за заявою (скаргою), що не містить відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, а також за анонімною заявою (скаргою).

Таким чином, не допускається зловживання правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, у тому числі ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав, і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності. Також можна сказати, що кожній особі гарантується право на звернення для захисту своїх прав та інтересів, які могли бути порушенні адвокатом, а адвокату гарантується право на справедливий розгляд скарги у випадку порушення ним Правил.

Можна зробити висновок, що в своїй діяльності адвокат повинен демонструвати високий рівень професійних та етнічних якостей, які будуть направленні на надання допомоги клієнтам та досягнення своїх цілей. Разом з тим слід додати, що для повноцінної роботи адвоката потрібно реалізувати принцип незалежності, який забезпечує свободу вибору стратегії та тактики захисту адвоката своїх клієнтів.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n300

3. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (нова редакція) затверджено рішенням Ради адвокатів України від 03 липня 2021 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2021-07-03-poryadki-63_60f53b3b70d63.pdf

4. Постанова Верховного Суду від 26.11.2020 року по справі № 818/1718/17. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/93119334

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Малюта В. В.
студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИСЛОВЛЮВАННЯ АДВОКАТА ЩОДО ВІЙНИ З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ

Протягом всієї історії становлення інституту адвокатури в Україні питанню етичної поведінки адвоката в мережі Інтернет не приділялося достатньої уваги. Водночас в своїх наукових працях прямо або опосередковано цю проблематику розглядали такі вчені як Бакаянова Н. М., Білоус К., Жуковська О. Л., Кісліцина І. О., Кухнюк Д. В., Храпенко О. О. та інші.

Ця проблема ще більше загострилася на фоні соціокультурних змін, які розпочались разом з повномасштабним військовим вторгненням Російської Федерації 24 лютого 2022 року. Нові суспільні виклики сформували потребу в адаптації адвокатської етики до реалій сьогодення. Результати цієї роботи можуть бути застосовані при оцінці етичності висловлювань адвокатів в соціальних мережах, а тому, з огляду на вищезазначене, тему дослідження слід вважати актуальною.

Наразі переважна більшість звичайних громадян ділиться своєю позицією стосовно війни, висловлює підтримку Збройним Силам України та коментує новини, щоб не залишатися осторонь, деякі адвокати також це роблять, подеколи навіть порушуючи правила адвокатської етики. Особа, приймаючи присягу адвоката, бере на себе зобов'язання неухильно дотримуватися Правил адвокатської етики, які, в свою чергу, регламентують підвищені, порівняно з пересічним громадянином, вимоги до її поведінки не тільки під час виконання безпосередньо професійних обов'язків, а й у приватному житті [1, с. 58].

Щоб з'ясувати етичні норми висвітлення адвокатом позиції щодо військової агресії Російської Федерації, слід тлумачити положення Правил адвокатської етики (далі – Правила) з урахуванням військово-політичного контексту. Якщо проаналізувати тези Президента України Володимира Зеленського, міністрів, народних депутатів, очільників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, прессекретарів правоохоронних органів та інших топ-посадовців, можна помітити тенденцію, що риторика представників влади стала більш жорсткою. Серед деяких заяв, дописів та коментарів можна знайти нецензурну лексику, численні дисфемізми та навіть дегуманізацію ворога. За такої обстановки суспільство поступово розширює межі допустимої поведінки і виникає потреба в перегляді етичних стандартів.

Статтею 57 Правил встановлено, що використання адвокатом соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет повинно відповідати наступним принципам: незалежності, професійності, відповідальності, чесності, стриманості та коректності, гідності, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантності та терпимості, корпоративності та збереження довіри суспільства, конфіденційності [2].

Слід приділяти увагу достовірності інформації, якою ділиться адвокат. Відповідно до статті 59 Правил адвокатської етики, будь-які заяви, коментарі адвоката в соціальних мережах, інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет, в тому числі під час обговорення і роз'яснення правових норм, особливостей судочинства, дій його учасників, повинні бути відповідальними, достовірними і не вводити в оману. В часи, коли ворожі «ботоферми» ширять велику кількість фейків, звичайні користувачі можуть суттєво спотворювати інформацію, а новини дуже швидко втрачають актуальність, необхідно ділитися відомостями тільки з офіційних джерел та перевірених видань з позитивною репутацією.

У статті 59 Правил адвокатської етики зазначено, що висловлювання адвоката в соціальних мережах, інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет не повинні містити будь-який вид агресії, ворожнечі і нетерпимості. І попри наявні тенденції в політичному дискурсі, при спілкуванні в інтернеті, слід також враховувати принцип поваги до адвокатської професії. Таким чином, навіть під час обговорення військових злочинів РФ, коли пересічні користувачі дозволяють собі провокаційні та образливі висловлювання, адвокатові необхідно поводитись гідно, не вживати занадто грубу та вульгарну лексику, щоб не нашкодити іміджу адвокатури.

Також, як вбачається зі статті 60 Правил адвокатської етики, адвокату не слід здійснювати заяв в соціальних мережах, інтернет-форумах та інших формах спілкування в мережі Інтернет від імені адвокатської спільноти і видавати свою думку за її спільну думку. Така поведінка навіть в довоєнний час могла суттєво шкодити репутації адвокатської спільноти, а під час повномасштабної війни здатний підірвати довіру до адвокатури. Прикладом такої неетичної поведінки став пост у групі Ради адвокатів Дніпропетровської області у соціальній мережі Facebook, в якому адвокат публічно критикував відповідну раду, видаючи свою позицію за позицію адвокатів регіону, що попри повагу до активної громадської позиції є цілком неприйнятним з етичного аспекту [3].

І хоча адвокати повсякчас нехтують правилами адвокатської етики в своїх публічних висловлюваннях про війну та під час обговорення гострих тем в коментарях, наразі не сформувалася практика притягнення за такі проступки до дисциплінарної відповідальності. Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що попри лояльне ставлення суспільства та адвокатської спільноти до порушень правил адвокатської етики у висловлюваннях про війну з Російською Федерацією, а також не зважаючи на формування культури

жорстких висловлювань в українському медіа-просторі, таких порушень необхідно уникати. Задля підтримання позитивного іміджу професії, адвокат повинен суворо дотримуватись інформаційної гігієни, уникати «гучних» заяв та бути достатньо стриманим у своїх висловлюваннях, наскільки цього вимагає контекст.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf (дата звернення: 24.10.2022)

2. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. Одеса : Фенікс, 2020. – 127 с. URL: https://hdl.handle.net/11300/14725 (дата звернення: 24.10.2022)

3. Верба А. Раді адвокатів Дніпропетровської області та всім утвореним комітетам Ради! URL: https://www.facebook.com/groups/ 1966804110309246/permalink/3147887432200902

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Маслякова А. В.
студентка 2-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ АДВОКАТА У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ ІЗ СУДОМ ТА ІНШИМИ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ

На кожного адвоката покладається ряд прав і обов'язків, яких він зобов'язаний дотримуватися, здійснюючи свою професійну діяльність. Виняткове місце в обов'язках адвоката займають морально-етичні зобов'язання. Адвокатська етика характеризує деонтологічні шаблони діяльності адвоката, тобто сукупність професіональних і особистих канонів, які співвідносяться з терміном «адвокат».

Згідно зі статтею 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний, дотримуватися правил адвокатської етики [1].

Правила адвокатської етики закріплюють традиції і практику української адвокатури в галузі тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві.

Приписи адвокатської етики слугують обов'язковою для застосовування адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, прикладному узгодженні своїх різноманітних, інколи подвійних фахових прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами, а ще закріплюють монолітну систему еталонів оцінки етичних аспектів поведінки адвоката.

Представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисника у суді, адвокат повинен додержуватися правил чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, іншого законодавства, що регламентує діяльність учасників судового процесу, а також вимог Правил адвокатської етики [2].

Слід враховувати, що зазвичай на практиці трапляються випадки коли, як судді, так і адвокати уживають неприйнятної поведінки під час судового розгляду. На жаль, практична діяльність показує, що найчастіше така поведінка проявляється у суддів.[3]

Аналіз Правил адвокатської етики дозволяє дійти висновку про те, що сьогодні категорично забороняється схиляти адвокатів, сторін і свідків до завідомо неправдивих пояснень і заяв, а також схиляти експертів до завідомо неправдивих висновків.

Адвокати не повинні ігнорувати порушення закону, судові та інші дії з непослідовністю та зневагою до своїх клієнтів, себе чи адвокатської професії в цілому, і повинні реагувати на відповідну поведінку у формі, передбаченій чинним законодавством та\або актами НААУ.

Дотримуючись принципу законності, адвокати повинні бути наполегливими та принциповими, захищаючи інтереси своїх клієнтів у суді, не порушуючи своєї незалежності у захисті та представництві прав та інтересів клієнтів, щоб не погіршити відносини із суддями; завжди підтримувати принцип, що інтереси клієнта мають перевагу над усіма іншими інтересами та міркуваннями, пов'язаними з відносинами адвокат-суд.

Адвокат також має утримуватися від вчинення дій, які цілеспрямовані на невиправдане затягування судового розгляду справи.

Окрім норм чинного законодавства, судді та адвокати повинні дотримуватися високих етичних стандартів не лише у професійній діяльності, а й у повсякденному житті. Однак сьогодні їхнє спілкування є проблематичним, що відображається в розмитості етичних меж і культивуванні заборонених форм спілкування. Слабкі моральні устої у

суспільстві, звичайно, впливають на дії учасників процесу і виходять за межі самого судового розгляду. Про причини цього морального падіння можна багато дискутувати серед представників професійного світу, але низький рівень правової культури та правосвідомості, постійні негаразди у судовій системі, нескінченні судові реформи, загострення законодавчої динаміки та неузгодженість у її інститути та норми відіграють тут важливу роль.

Щодо взаємовідносин із органами, які проводять досудове розслідування, то адвокати повинні дотримуватись принципів та підходів, встановлених у розділі IV цих Правил, враховуючи специфіку цих органів та процесуальну форму взаємодії адвоката з ними, що передбачено чинним законодавством.

Адвокати повинні зберігати таємницю досудового розслідування в межах, встановлених чинним кримінально-процесуальним законодавством. Вони не повинні свідомо перешкоджати законному здійсненню досудового розслідування.

У відносинах з іншими державними органами з метою забезпечення виконання доручень клієнтів адвокати повинні дотримуватися вимог тих частин цих Правил, які стосуються цих відносин, і не повинні:

– розголошувати відомості про свою діяльність, відомі їм під час виконання доручення, конфіденційність яких охороняється законом;

– здійснювати протизаконний тиск на посадових осіб та службовців цих органів, використовуючи особисті зв'язки, погрози, обіцянки, тощо.

Отже, основний принцип етичної поведінки адвоката в суді можна звести до двох ключових моментів: адвокат має досягти найкращого результату для свого клієнта, не вводячи в оману суд і не порушуючи закон.

Обов'язок адвоката полягає в тому, щоб скористатися судовим розглядом з найбільшою вигодою для клієнта, але його обов'язок полягає також у тому, щоб не зловживати процесуальними нормами. Адвокат повинен виконувати вимоги суду, а суд має достатньо механізмів для того, щоб змусити адвоката це зробити.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (дата звернення: 12.10.2022)

2. Правила адвокатської етики. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text (дата звернення: 12.10.2022)

3. Косаренко О. І. Суд і адвокат: проблеми етики взаємовідносин. Вісник Академії адвокатури України. 2011. Вип. 3. С.191.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Матвієва А. Б., Смолінська М. Т.
студентки 4-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОВІДНОСИН МІЖ АДВОКАТОМ ТА КЛІЄНТОМ

Моральним ядром адвокатської діяльності стає етика професійних зв'язків адвоката, яка визначає та спрямовує його поведінку у професійній сфері. Серцевину етики професійних відносин адвоката становить, передусім, питання етики взаємовідносин адвоката з клієнтом, оскільки, за влучним висловлюванням У. Бернама, «адвокат, коли виконує свої професійні обов'язки, знає тільки одну людину в світі, і ця людина – його клієнт» [1, с. 286].

Відносини адвоката з клієнтом вже під час звернення особи за професійною правничою допомогою, тривають в процесі реалізації укладеного між ними договору про надання правової допомоги, а певні обов'язки виконуються адвокатом і після закінчення дії або розірвання договору. Для того, щоб здійснювати усі покладені на нього функції, адвокату важливо дотримуватися Правил адвокатської етики, які регламентують поведінку у взаємовідносинах адвоката з клієнтом.

Виходячи з вищесказаного, при здійсненні професійної діяльності адвокат повинен керуватися передусім моральними принципами, бути морально стійким, що власне допоможе зробити правильний у складних ситуаціях не лише процесуального, а й особистого характеру у взаємовідносинах із клієнтом.

Отже, етика відносин між адвокатом та клієнтом – це сукупність моральних вимог і цінностей, які регулюють взаємодію адвоката з клієнтом і реалізуються у відносинах між ними.

Беззаперечною етичною основою взаємовідносин адвоката з клієнтом є довіра. Як відзначав Ю. І. Стецовський: «під визначенням довіра розуміють наступне тлумачення – це ставлення до кого-небудь, що виникає на основі віри в чиюсь правоту, чесність, щирість». Адвокатська етика та її взаємовідносини, у свою чергу, базуються на довірі між адвокатом і клієнтом, що виникає не лише з моменту укладення договору про надання правової допомоги, але і напередодні. Власне такі відносини не обмежуються лише фундаментальною довірою, є великий та необмежений перелік принципів, які характеризують особливості цих відносин.

Принципи, які стосуються та розкривають відносини адвоката та клієнта знайшли своє вираження та деталізацію у ІІ Розділі Правил адвокатської етики, серед яких найбільш важливими є такі: компетентність

та добросовісність; дотримання законності; пріоритет інтересів клієнта; неприпустимість конфлікту інтересів; конфіденційність; повага до адвокатської професії та інших адвокатів.

Щодо принципу конфлікту інтересів в аспекті виконання етичних обов'язків адвокатом можна сказати, що адвокат керується в цьому випадку не лише законодавчо закріпленими вимогами до професії адвоката, а й власними інтересами та упередженнями, які можуть суперечити його власним переконанням. Власне, відносини між адвокатом та клієнтом з порушенням даного принципу можуть і не виникнути, адже довірчі відносини між ними встановлюються у ході виявлення адвокатом професійних та особистих якостей, надання клієнту допомоги порадою чи дією зважаючи на ситуацію в цілому, а не лише в правовій характеристиці [3, с. 144].

Проте рівень довіри між адвокатом та клієнтом є доволі важливим важелем при невиконанні чи неналежному виконанні своїх професійних обов'язків адвокатом чи порушенням з його боку етичних вимог та Правил адвокатської етики.

Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що в аспекті відносин адвоката з клієнтом першочергово розкривається когнітивний аспект довіри, який характеризує ці відносини як такі, що базуються на переконаності в чесності, порядності, вірності, відповідальності та правдивості. Довіра виступає необхідною умовою ефективної професійної діяльності адвоката та слугує запорукою її успіху [2, с. 89]. Водночас на рівні нормативного регулювання довіра між адвокатом та клієнтом трансформується та визначає змістовне наповнення основоположних у адвокатській діяльності принципів та інститутів: конфіденційності та адвокатської таємниці, акцентуючи увагу на їх морально-етичній природі.

Список використаної літератури:

1. Бернам У. Правова система США. Вип. 3. Наук. ред.: Власихін В. А. Нова юстиція, 2006. 1216 с.

2. Тавартkіладзе Н. М. Етичні основи діяльності адвоката-захисника: авто-реферат, дис. канд.юрид. наук : 12.00.10 Одеса, 2003. 215 с.

3. Бірюкова А. М. Конфлікт інтересів в адвокатській діяльності в умовах глобалізації. Вісник кримінального судочинства. 2017. № 1. С. 142-146.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Пастушенко Д. А.
студентка 2-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВИЛА ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В СИСТЕМІ ВЗАЄМОВІДНОСИН АДВОКАТ-КЛІЄНТ

Термін «етикет» означає певну виражену форму поведінки, обумовлену сукупністю загальновизнаних правил поведінки стосовно зовнішнього вияву ставлення до людей (поведінка в громадських місцях, вітання, форми звертання, манери, одяг). Етикет являє собою зовнішній вияв моралі, але за своїми функціями, структурою він порівняно простіший від моралі, повністю їй не підпорядкований.

Безумовно, на юридичний етикет, перш за все, мають вплив специфіка історичного розвитку, державний лад, національні та інші традиції та звички. Можна зробити висновок про існування деяких закономірностей, які визначатимуть розвиток й становлення юридичного етикету: залежність змісту службового етикету від культурного й соціально-правового рівнів розвитку суспільства, духовного досвіду людства, інституту юридичного етикету.

Юридичний етикет є складовою частиною духовної культури правника, системою законодавчо закріплених, природно та історично встановлених правил спілкування й поведінки у службовій та позаслужбовій діяльності, які мають відповідати національній духовності та моральним вимогам суспільства. Специфіка юридичного службового етикету полягає в тому, що він має не тільки моральне значення, а й правове закріплення, регламентується статутами, наказами, інструкціями та іншими нормативними актами. Взагалі, законом життя правників повинні бути елементарні норми загальнолюдської моралі, сформовані історично, які регулюють людські відносини на засадах справедливості, гуманності, взаємної поваги. З дотриманням цих норм можна пов'язати ефективну діяльність юриста на користь держави, людей та суспільства. [1, с. 227]

Зрозуміло, що регламентувати всі сторони службового етикету неможливо. Проте, суворої регламентації потребують взаємостосунки юристів з громадянами. Правник повинен вміти відстоювати реальну юридичну позицію, розвивати, підтримувати у громадян юридичну зацікавленість та підносити авторитет законів у суспільстві. Однією з передумов належної професійної діяльності юриста є стиль його поведінки. Загальна поведінка особи визначається декількома чинниками: внутрішнім (знання та дотримання певних моральних норм) та зовнішнім (вчинки, реальні дії, володіння літературною мовою, формений одяг).

Правила (норми) поведінки формуються і вдосконалюються протягом всього життя особи. Проте, цікавим є саме процес реалізації цих правил у практичній юридичній діяльності, зокрема в адвокатській. Важливу роль в цьому відіграють жести, манери та зовнішній вигляд адвоката. Спостерігаючи за його зовнішністю та діями, можна дати йому певну моральну оцінку, яка досить часто залишається остаточною. Манери являють собою стійкі, постійні навики та звички у поведінці конкретно взятої особи, які виявляються у формі спілкування, ставленні до оточуючих, різних деталях поведінки, навіть у дрібних жестах, які часто повторюються. Манери можуть бути як позитивними, так і негативними, залежно від рівня вихованості, моральності людини.

Культура спілкування не програмується генетично та не унаслідується. Засвоєння правил (норм) спілкування є наслідком виховання. Адвокату бажано ефективно комунікувати. При спілкуванні великого значення набуває, перш за все, культура мовлення, яка дає відчуття впевненості у здатності переконувати співрозмовників. Опанування культурою мовлення є постійним процесом. Відповідно зі збільшенням інформаційного потоку, правової інформації, надважливим є вміння доречно, правильно і стисло сформулювати думку і викласти її як письмово, так і усно. Невиразна мова може засвідчувати обмеженість світогляду особи та низький рівень її моралі.

Адвокат виступає активним учасником спірних правовідносин, його мовна культура зобов'язує дотримуватися певних правил та норм у спілкуванні з клієнтами. Серед існуючих мовних стилів у професійній роботі адвоката переважає, безумовно, діловий стиль, адже він використовується при спілкуванні з клієнтами, колегами, представниками інших органів, заарештованими, тощо. В цих випадках мова являє собою не тільки засіб спілкування, а й виступає виразником ставлення до співрозмовників. Це означає, що у роботі правника неоціниме значення має мовна інтонація, яка дає змогу адвокату ефективно вплинути на конкретну особу чи навіть обстановку.

Неоціненним для адвоката є повсякденне спілкування зі своїми колегами, клієнтами та іншими громадянами. Вияв зневаги, небажання знати наміри, а також невміння контактувати потенційно містять у собі небезпеку бути відторгнутим колективом, отримати негативну реакцію від співрозмовника, що нерідко може призвести до неправильних вчинків. При спілкуванні з клієнтами, адвокатові досить часто доводиться відверто вести розмову із клієнтом.

Важливим при спілкуванні адвоката з клієнтом є принцип конфіденційності, який регламентується ст.ст. 4, 11 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] та вимогами Правил адвокатської етики: адвокат при наданні юридичної допомоги повинен дотримуватись адвокатської таємниці, навіть після розірвання договору про надання

правової допомоги, незалежно від того, юридична це особа, чи фізична. Так само, адвокат зобов'язаний зберігати конфіденційність стосовно інформації, що надійшла від особи під час консультації [3].

Таким чином, поведінка адвоката щодо свого клієнта має бути завжди гідною, незалежно від будь-яких обставин. І навіть у ситуації, коли клієнт незаслужено звинувачує адвоката у непрофесіоналізмі або недостатньо сумлінному відношенні до роботи, адвокат зобов'язаний залишатися стриманим і коректним, роз'яснити клієнту свою позицію (чому він зробив чи не зробив щось, що викликало невдоволення клієнта), не допускаючи при цьому, щоб його пояснення, а точніше роз'яснення, мали б характер або інтонацію самовиправдання.

Список використаної літератури:

1. Петрова Л. В. Нариси з філософії права: Навч. посібн. / За ред. проф. В. О. Чефранова. Харків, 2005. 260 с.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (дата звернення: 20.10.2022)

3. Правила адвокатської етики: Затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text (дата звернення: 22.10.2022)

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Побожна Д. А.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕКЛАМУВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатська діяльність являє собою незалежну професійну діяльність, щодо здійснення захисту прав, представництва або надання інших видів правової допомоги клієнту. Тому рекламування послуг адвоката має відповідати адвокатській етиці та відповідати нормам етики адвоката. Правила адвокатської етики тісно переплітаються із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2]. Отже, майже всі принципи

адвокатської діяльності, які містяться в правилах адвокатської етики, також передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Оскільки вимоги щодо рекламування адвокатської діяльності не закріплені в цьому законі, вони визначені виключно правилами адвокатської етики, а саме статтею 13 [1].

Рекламні матеріали, щодо діяльності адвоката повинні бути чіткими, об'єктивними, достовірними та зрозумілими й не повинні містити оціночні характеристики адвоката, критики адвокатів щодо інших адвокатів, заяви, переконання або гарантії про вірогідність успішного виконання доручень, натяків, двозначностей, а також мають відповідати розумним естетичним вимогам. Таким чином, в рекламі адвоката не повинно бути будь-якої оманливої інформації або натяки що саме цей адвокат може виконати будь-яку забаганку клієнта.

Відповідно до Цивільного законодавства України, інформація, що міститься в рекламних матеріалах є публічною пропозицією до укладання договору, в цьому випадку, це публічна пропозиція до укладання договору про надання правової допомоги. Таким чином, у клієнта може скластися хибне уявлення про те, що саме цей адвокат, або працівники саме цієї компанії можуть вирішити всі питання, які ставить клієнт, або вирішити будь-які проблеми, і тільки вони зможуть надати необхідну правову допомогу широкому колу осіб.

Адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально чи через адвокатське бюро чи об'єднання несуть персональну відповідальність, щодо рекламних матеріалів, їх достовірність та відповідність цим Правилам або чинному законодавству. Якщо адвокат дізнався про поширену рекламу його послуг та діяльності без його відома, яка не відповідає зазначеним вимогам, то в такому випадку, адвокат чи керівник бюро або об'єднання зобов'язаний вжити всіх розумно доступних заходів задля спростування та коригування такої інформації, та повідомити про це Раду Адвокатів.

Виготовлення, розміщення та демонстрація або будь-який інший спосіб оприлюднення рекламної продукції, яка спрямована на популяризацію особи адвоката, його діяльності та надання ним адвокатських послуг, має здійснюватися відповідно до вимог Конституції України, Цивільного кодексу України, Законів України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», «Про захист прав споживачів», «Про рекламу» та інших норм чинного законодавства України, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, а також з судової практики судів України.

Розміщення реклами на зовнішніх частинах будівлях із зазначенням «Адвокат» повинно відповідати всім вимогам, прописаних в статті 13 Правил адвокатської етики, а також дотримуватися всіх принципів, та естетичних вимог у розумінні чинного законодавства України, з урахуванням Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Рада Адвокатів України звертає увагу, що порушення Правил адвокатської етики є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, у порядку дисциплінарного провадження, яке здійснюється кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури за адресою робочого місця адвоката, зазначеною в Єдиному реєстрі адвокатів України, у порядку розгляду письмової скарги, яка містить відомості про наявність у діях адвоката ознак дисциплінарного проступку [1].

Отже, з вищесказаного можна зробити висновок, що рекламування адвокатської діяльності є специфічним видом реклами, тому не варто вдаватися до тих методів, що використовують маркетологи. Для того щоб зробити рекламу своєї діяльності, необхідно ретельно і уважно віднестися до цього, щоб та інформація, яка міститься в рекламі своєї діяльності, не була такою, що суперечить вимогам Правил адвокатської етики.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики від 15.02.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 16.07.2021, підстава – 2704-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n217

Науковий керівник: *кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент* ***Храпенко Олена Олегівна***

Рачок А. І.
студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА ТА ПРОКУРОРА

Принцип конфіденційності – це один із найважливіших принципів, на якому ґрунтується діяльність не лише адвокатів, але й прокурорів. Слід зауважити той факт, що правила адвокатської етики зобов'язують зберігати конфіденційність за будь-яких умов. Загальний кодекс правил для адвокатів Європейського Співтовариства [1] закріплює положення щодо конфіденційності адвокатської таємниці, оскільки це є першочерговим та

одним із фундаментальних прав та обов'язків адвоката, як професіонала в своїй справі.

Крім цього, адвокат зобов'язаний вимагати дотримуватися даного принципу від своїх помічників та інших осіб, котрі беруть участь у розгляді тієї чи іншої справи. Заборонено укладати договір із новим клієнтом, якщо виникла можливість порушення адвокатської таємниці.

Адвокату слід бути надто обережним, коли клієнт чи інша зацікавлена особа намагається різноманітними шляхами розкрити секрети [2], оскільки адвокат – це носій інформації і досить часто тієї інформації, яку знає надто мала кількість людей.

Головною метою реалізації принципу конфіденційності є забезпечення довірчих відносин між клієнтом та адвокатом тому, що лише володіючи повною інформацією можна успішно вибудувати лінію захисту.

Усі адвокати повинні чітко розуміти, що саме їхнє відповідальне ставлення до чужої конфіденційної інформації – це надійна гарантія уникнення неприємних моментів та позитивний результат справи.

Щодо діяльності прокурорів – то ситуація стосовно принципу конфіденційності є подібною. Як зазначено у кодексі професійної етики та поведінки прокурорів, прокурор зобов'язаний не розголошувати і не використовувати в інший спосіб конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом, що стала йому відома у зв'язку з виконанням своїх службових повноважень та професійних обов'язків, крім випадків, встановлених законом [3].

Виконання прокурором обов'язку забезпечувати конфіденційність сприяє повному та чіткому виявленню фактів, які можуть з певних причин бути приховані. Отож, інформація повинна розголошуватися у тому об'ємі, в якому допустима законом і так, щоб обмежити коло осіб, які мають доступ чи причетність до неї, якщо це буде шкодити розгляду справи судом.

Принцип конфіденційності в роботі прокурора полягає, також, в забезпеченні ефективного здійснення своїх професійних обов'язків; формуванні принципової морально-правової позиції у взаєминах з колегами, постраждалими та керівництвом.

Отже, дотримання конфіденційності є характерною властивістю практичної діяльності кожного юриста – як адвоката, так і прокурора. Конфіденційна інформація громадянина повинна бути захищена від розголошення в будь-якому випадку, оскільки це закріплено в Конституції України [4] та є одним із непорушних обов'язків справжнього спеціаліста у сфері права.

Список використаної літератури:

1. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства від 01.10.1988 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_343.

2. Волошина Л. Розголошення адвокатської таємниці як підстава юридичної відповідальності адвоката. *Підприємництво, господарство і право.* 2016. – No 2. С. 211-215.

3. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів від 27.04.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text

4. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Свида Олексій Георгійович***

Руднік Д. С.
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Діяльність адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання базується та здійснюється за принципами верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Адвокату надано відносно широкий спектр повноважень задля надання кваліфікованої юридичної допомоги, але водночас покладено значне коло обов'язків.

Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства теж закріплює положення щодо конфіденційності адвокатської таємниці, зокрема, що це «є першорядним та фундаментальним правом та обов'язком адвоката».

Не лише адвокат зобов'язаний гарантувати адвокатську таємницю, а й забезпечити розуміння і дотримання принципу конфіденційності його помічниками і технічним персоналом та іншими особами які співпрацюють з юристом.

Відповідно статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється на адвоката, його помічника, стажиста та осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також на особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливлюють доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення [1].

Адвокатська таємниця виникає у момент звернення до адвоката за правовою допомогою, а сам факт звернення, суть проблеми з якою звернулася особа, а також зміст первинної консультації становлять предмет професійної таємниці.

Також слід звернути увагу, що згідно із Рекомендаціями К (2000) про свободу здійснення професії адвоката, обов'язки адвокатів включають уникнення конфлікту інтересів.

Міжнародна асоціація юристі, у Генеральних принципах етики адвокатів, прийнятих у 1995 році, зазначає, що адвокати не повинні приймати доручення, якщо інтереси їхніх клієнтів суперечать їх особистим інтересам, інтересам їх партнерів або інших клієнтів.

Також адвокат зобов'язаний утриматися від надання професійної допомоги новому клієнту, якщо це здатне порушити конфіденційність інформації, що довірена йому попереднім клієнтом, або якщо інформація, що є у розпорядженні адвоката, про стан справ попереднього клієнта здатна стати джерелом переваг для нового клієнта.

Проте, у разі отримання адвокатом конфіденційної інформації від клієнта, якому він надавав професійну правничу (правову) допомогу, пов'язаної з інтересами нового клієнта при наданні правничої допомоги, адвокат зобов'язаний отримати письмове погодження клієнтів, між якими виник конфлікт інтересів.

Проте в чинному законодавстві існують суперечності щодо дозволу на обшук, огляд речей і документів адвоката включаючи конфіденційну інформацію клієнтів.

Згідно з ч. 6 ст. 290 КПК України сторона захисту має право не надавати прокурору доступ до будь-яких матеріалів, які можуть бути використані прокурором на підтвердження винуватості обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення. Проте відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися винятково з дозволу суду, здійснюють на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора України, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя.

На мою думку, дані обставини є серйозними прогалинами законодавства, оскільки неможлива абсолютна конфіденційність в роботі адвоката. Необхідно врегулювати питання гаранту адвокатської таємниці на законодавчому рівні, тому що наявність таких суперечностей у врегулюванні інституту адвокатської таємниці може викликати недовіру до професії адвоката у цілому. Адже порушення адвокатської таємниці має наслідком і порушення забезпеченості прав людини та громадянина.

Отже, в основі адвокатської таємниці лежить принцип конфіденційності, який відповідно до норм національного законодавства, та норм міжнародних

організацій є професійним правом та обов'язком адвокатів, без яких неможливе належне надання правової допомоги, здійснення захисту та представництва.

Тому, роблячи висновки, слід погодитись з висловом французького оратора «в адвоката ті ж обов'язки, що й у пастиря – за будь-яких обставин зберігати мовчання» [2].

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 16.07.2021, підстава – 2704-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n217

2. Реалізація принципу адвокатської таємниці при здійсненні адвокатом консультативної діяльності. URL. https://www.socosvita.kiev. ua/sites/default/files/Visnyk_3_4-2016-35-40_Kolomiichuk.pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Самборська Ю. О.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК ГАРАНТІЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У надзвичайно складному та конкурентному бізнес-кліматі, насиченому консультантами, технічними радниками та зовнішніми експертами, кожен може замислитися над однією з фундаментальних переваг залучення юридичного радника. За своєю природою відносини між адвокатом і клієнтом надають чітке, безцінне право на захист комунікацій від примусового розкриття будь-якій третій стороні, включаючи ділових партнерів і конкурентів, державні органи і навіть органи кримінального правосуддя.

Адвокатська таємниця є найстарішим привілеєм, визнаним англо-американською судовою практикою. Фактично, принципи привілею свідків можна простежити ще з часів Римської республіки, а його використання міцно закріпилося в англійському праві ще за часів правління Єлизавети I в 16 столітті. Заснований на понятті честі, привілей працював для того, щоб заборонити будь-які свідчення адвоката проти клієнта.

У своїй основі привілей гарантує, що той, хто звертається за порадою або допомогою до адвоката, повинен бути повністю вільним від будь-якого страху, що його таємниці будуть розкриті. Таким чином, основний принцип привілею полягає в тому, щоб забезпечити «надійну юридичну консультацію та захист». Завдяки захищеності привілею клієнт може говорити з адвокатом відверто і відкрито, розкриваючи йому всю необхідну інформацію і створюючи «зону конфіденційності». Іншими словами, захищений привілеєм, клієнт може з більшою готовністю повідомляти адвокату те, що в іншому випадку могло б бути замовчуваним. Теоретично, така відвертість і чесність допоможе адвокату надати більш точну, обґрунтовану професійну пораду, а клієнт може бути впевненим у тому, що його заяви адвокату не будуть сприйняті як несприятливе визнання або використані проти його інтересів. Дійсно, озброєні повною інформацією адвокати, краще підготовлені до виконання всіх своїх професійних обов'язків, дотримання своїх обов'язків добросовісності та лояльності до клієнта, а також сприяння ефективному здійсненню правосуддя[3].

Адвокатська таємниця захищає: звернення клієнта до адвоката за юридичною консультацією; повідомлення клієнтом адвокату фактів, щодо яких адвокату необхідно надати консультацію; запит адвоката про факти, щодо яких адвокату необхідно дати консультацію; правова консультація адвоката.

Практично всі види комунікацій або обміну інформацією між клієнтом та адвокатом можуть бути охоплені адвокатською таємницею, включаючи усні комунікації та документальні комунікації, такі як електронні листи, листи або навіть текстові повідомлення.

Спілкування має бути конфіденційним. Це означає, що спілкування обмежується клієнтом та адвокатом. Якщо хтось, хто не перебуває у відносинах між адвокатом та клієнтом, отримує повідомлення-привілей втрачається. Навіть якщо таке повідомлення зроблено конфіденційно, воно втрачає привілей.

Привілей також поширюється на спілкування клієнта з особами, які допомагають адвокату в представництві, наприклад, помічником адвоката або слідчим [1].

Нарешті, комунікації повинні здійснюватися з метою пошуку або надання юридичної допомоги – юридичної консультації. У корпоративному контексті це означає, що комунікації адвоката не є привілейованими, коли адвокат надає бізнес-консультації.

Метою адвокатської таємниці є сприяння відкритому та відвертому спілкуванню між клієнтами та їхніми адвокатами. Для ефективного представництва інтересів клієнта адвокат повинен мати доступ до всієї інформації, що стосується представництва. Адвокатська таємниця визнає, що клієнт з більшою ймовірністю надасть адвокату всю необхідну інформацію –

навіть ту, яку може бути соромно або неприємно обговорювати, – якщо ці повідомлення не можуть бути розголошені без згоди клієнта.

Треба зазначити, що за порушення адвокатської таємниці настає кримінальна відповідальність. Дана норма викладена у ст. 397 КК України, яка передбачає настання кримінально-правових санкцій при порушенні професійної таємниці захисника чи представника особи. При цьому немає значення, чи потягло таке порушення адвокатської таємниці негативні наслідки для особи або завадило адвокатові надати ефективну правову допомогу цій особі. Цей злочин вважається закінченим з моменту порушення професійної таємниці [2].

Не дивлячись на те, що адвокатська таємниця міцно утвердилася як правова доктрина, що захищає конфіденційне спілкування між адвокатами та їхніми клієнтами, її застосування не є абсолютним. Обставини спілкування, його зміст і навіть подальші дії, пов'язані з привілейованим спілкуванням, повинні бути ретельно розглянуті для збереження цілісності привілею.

Отже, довірчість відносин з клієнтом і наявність оперативних можливостей для надання йому правової допомоги мають виключно тісний взаємозв'язок. Саме тому вимога конфіденційності є основоположною вимогою до адвоката. Виконуючи з високою відповідальністю свої обов'язки, адвокат захищає не будь-які інтереси свого підзахисного чи клієнта, а тільки законні інтереси. І не будь-якими засобами, а лише законними і моральними. Бути завжди справедливим і принциповим, чесним і уважним до людей, всюди і завжди берегти честь адвоката – це слова присяги адвоката України.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ((ВВР), 2013, № 27, ст. 282) ст. 22 «Адвокатська таємниця». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

2. Кримінальний Кодекс України ((ВВР), 2001, № 25-26, ст.131).URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

3. Логінова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика: автореф. дис… на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура». URL: https://refdb.ru/look/2705431.html

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Суйчимезова В. О.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ УНИКНЕННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті 131-2 Конституції України говориться про те, що адвокатура є правовим інститутом, на який покладено надання професійної правничої допомоги в Україні [1]. В свою чергу адвокат – це фізична особа, що надає правничу допомогу, захищає права свого клієнта, представляє інтереси фізичних або юридичних осіб. Крім того, захисник також може надає наступні послуги: він може надавати консультації, роз'яснення з правових питань, інформацію певного роду тощо; допомагати у складанні заяв, скарг, процесуальних документів та інших документів; а також здійснювати правовий супровід поточної діяльності клієнта. Професія адвоката є дуже відповідальною та серйозною, оскільки в якомусь сенсі саме від адвоката може залежати доля фізичної або юридичної особи. Адвокат обов'язково повинен дотримуватися правил адвокатської етики, щоб бути гідним представником адвокатури України. До того ж, дотримання адвокатом етичних норм забезпечує довіру суспільства до адвокатури та дозволяє вирішувати конкретні професійні проблеми.

Відповідно до частини 1 статті 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [2]. На мою думку, кожен принцип є надзвичайно важливим, проте в межах теми дослідження доцільно розглянути принцип уникнення конфлікту інтересів, оскільки він є недостатньо дослідженим в сучасній літературі та потребує додаткової уваги. Аналіз спеціальної літератури з теми дослідження дозволяє дійти висновку, що зародження принципу уникнення конфлікту інтересів почалось в юридичній науці США та Великобританії, саме з цих країн бере свій початок доктрина принципу неприпустимості конфлікту інтересів.

Спочатку потрібно визначити поняття цього принципу. Зрозуміло, що воно ґрунтується на двох термінах: конфлікт (це зіткнення протилежних інтересів, поглядів, яке може призвести до різноманітних ускладнень) та інтерес (прагнення особи задовольняти свої потреби і бажання, що прямо не формалізовано в конкретному суб'єктивному праві, проте не суперечить праву як такому). Виходячи з цього, конфлікт інтересів являє собою зіткнення інтересів його учасників. Згідно ж із статтею 9 Правил адвокатської етики, затвердженими звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року, під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими

інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності [3].

Згідно із узагальненням дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо конфлікту інтересів, адвокат повинен дотримуватися цього принципу на усіх етапах його діяльності. Виділяють наступні етапи:

1) прийняття доручення клієнта, тобто адвокат не має права надавати правову допомогу клієнту, чиї інтереси суперечать інтересам іншого клієнта цього ж адвоката;

2) процес виконання доручення клієнта, тобто це відбувається за тих обставин, коли адвокат вже у процесі виконання доручення дізнається про те, що має місце конфлікт інтересів між його клієнтами. В такому випадку адвокат повинен або розірвати договір із клієнтом, або щоб клієнти надали йому письмову згоду на продовження виконання доручень захисника або представника в такій ситуації;

3) після закінчення виконання доручення клієнта, оскільки принцип уникнення конфлікту інтересів продовжує діяти і після завершення адвокатом виконання доручення клієнта.

Слід акцентувати увагу, що принцип уникнення конфлікту інтересів є таким важливим у адвокатській діяльності є надзвичайно важливим, оскільки:

1) наявність конфлікту інтересів може зашкодити клієнтові, який звернувся за допомогою до адвоката. До того ж, не слід забувати, що це може і нашкодити самому захиснику, оскільки тягне за собою накладення дисциплінарного стягнення (це може бути попередження, або кваліфікаційно-дисциплінарна комісія може зупинити право адвоката на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року чи зовсім позбавити адвоката права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України);

2) визначення принципу неприпустимості конфлікту інтересів визначено не лише в нашому законодавстві, а й в ряді міжнародних актів. Наприклад, відповідно до пунктів 3.2.1 – 3.2.4 статті 3.2 Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, адвокат може відмовитися від надання консультацій двом або кільком клієнтам, які беруть участь у розгляді однієї і тієї самої справи, або не виступати від їх імені за наявності суперечності інтересів клієнтів або обґрунтованої загрози виникнення такої суперечності [4];

3) засада уникнення конфлікту інтересів відноситься не тільки до етичних принципів адвоката, а й до організаційних принципів. Прикладом

може слугувати те, що згідно із статтею 9 Правил адвокатської етики адвокат без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими, або якщо є така вірогідність, що вони стануть суперечливими, а також за таких обставин надавати їм правову допомогу [3].

Підсумовуючи, можна сказати, що принцип уникнення конфлікту інтересів означає законодавчо визначені основи адвокатської діяльності, згідно з якими адвокат не має права заключати договір про надання правничої допомоги клієнту, інтереси якого суперечать захищеним правом інтересам іншого клієнта, якому надається або надавалися юридичні послуги цим адвокатом (окрім випадків, коли клієнт надає письмову згоду на дії адвоката при наявності конфлікту інтересів), інтереси яких можуть бути порушені або суперечать інтересам самого адвоката. Цей принцип у діяльності адвоката відіграє важливу роль, оскільки за його порушення захисник буде притягнутий до дисциплінарної відповідальності. Крім того, якщо адвокат не буде дотримуватись цього принципу, то клієнти втратять довіру не тільки саме до цього адвоката, а ще й до адвокатури України в цілому. Отже, кожний адвокат повинен розуміти важливість принципу уникнення конфлікту інтересів і дотримуватись його за будь-яких обставин.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80 #Text

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17/sp:max50:nav7:font2#Text

4. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

Науковий керівник: *професор, доктор юридичних наук, в.о. завідувача кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Бакаянова Нана Мезенівна***

Сунько Я. Р.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Відносини між адвокатом і клієнтом – це особливий вид відносин, оскільки вони потребують більшого ступеня довіри та взаєморозуміння ніж дружні чи навіть сімейні.

Договір про надання правової (правничої) допомоги – це перший документ, який адвокат укладає з клієнтом, за яким одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується надавати правову допомогу іншій стороні договору (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору, у випадку, якщо така оплата передбачена договором [1]. Для укладення такого договору застосовується безліч законодавчих вимог, зокрема, загальні положення цивільного законодавства про договір та Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Важливими аспектами укладення договору про надання правової допомоги є етичні аспекти, що закріпленні у Правилах адвокатської етики (далі – Правила), які були затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року. Стаття 2 Правил передбачає, що їхня дія поширюється на всі види адвокатської діяльності та на іншу діяльність адвоката, в тому числі соціально-публічну, яка може вступити в суперечність з професійними обов'язками або підірвати престиж професії, та на всіх адвокатів України, адвокатів іноземних держав, що внесені до Єдиного реєстру адвокатів України, а також адвокатів, право на зайняття адвокатською діяльністю яких зупинено, адвокатів – членів органів адвокатського самоврядування, помічників та стажистів адвокатів, інших осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) у частині, яка застосовна до їх діяльності.

При укладенні договору правової допомоги, важливими є застосування принципів, що закріплені у розділі ІІ Правил. Зокрема, саме на стадії підписання договору про надання правової допомоги вирішальними будуть наступні принципи: дотримання законності, пріоритет інтересів клієнта, неприпустимість конфлікту інтересів, конфіденційність. Доцільно детально проаналізувати кожний з цих принципів.

Дотримання законності. Адвокат повинен використовувати всі свої знання та навички для належного захисту й представництва прав та

інтересів клієнта, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності. Він не може давати клієнту поради, спрямовані на полегшення вчинення правопорушень, або іншим чином умисно сприяти їх вчиненню його клієнтом. Адвокат не має права в своїй професійній діяльності вдаватися до засобів та методів, які суперечать чинному законодавству [2].

Адвокату забороняється приймати доручення, якщо результат, якого бажає клієнт, або засоби його досягнення, на яких клієнт наполягає, є протиправними або якщо доручення клієнта виходить за межі професійних прав і обов'язків адвоката. У випадках, якщо зазначені обставини не є очевидними, адвокат має надати відповідні роз'яснення клієнту. Якщо за таких обставин не вдається узгодити з клієнтом зміну змісту доручення, адвокат зобов'язаний відмовитись від укладення договору з клієнтом [2]. З цього випливає, що при укладені договору про надання правової допомоги адвокат повинен діяти у рамках закону та спонукати до цього свого клієнта.

Пріоритет інтересів клієнта. Адвокат має залишатися незалежним від свого клієнта. Проте, адвокат завжди зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнта. Також, адвокат за можливості повинен сприяти досудовому та позасудовому порядкам урегулювання спорів [2].

На етапі укладання договору про надання правової допомоги адвокат повинен вислухати клієнта, зрозуміти сутність його питань та очікуваний результат і намагатися задовольнити його в рамках закону.

Неприпустимість конфлікту інтересів. Під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності [2].

Адвокат не має права прийняти доручення, якщо інтереси клієнта об'єктивно суперечать інтересам іншого клієнта, з яким адвокат пов'язаний договором про надання правової допомоги. Адвокат не має права прийняти доручення також, якщо конфлікт інтересів пов'язаний з тим, що адвокат отримав від іншого клієнта конфіденційну інформацію, що охоплюється предметом адвокатської таємниці або захищається законодавством в інший спосіб, яка має перспективу бути використаною при наданні правової допомоги новому клієнту. Обмеження, не застосовуються в конкретному випадку за письмовою згодою клієнта (клієнтів), інтереси якого (яких) представляє адвокат та є суперечливими [2].

Питання про конфлікт інтересів варто узгодити до укладання договору про правову допомогу, щоб надалі не виникало спірних та проблемних ситуацій.

Конфіденційність. Дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту та представництва. Тому збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується [2].

Адвокат не повинен приймати доручення, виконання якого може призвести до розголошення відомостей, що складають предмет адвокатської таємниці, крім випадків наявності письмової згоди клієнта, зацікавленого в збереженні конфіденційності такої інформації. У випадку відмови від прийняття доручення, адвокат зобов'язаний зберігати конфіденційність інформації, що стала йому відома від клієнта або іншої особи, яка звернулась в інтересах клієнта з пропозицією укладення договору. Отримані в процесі цього відомості складають окремий предмет адвокатської таємниці [2].

Принцип конфіденційності стосується і моменту укладання договору про надання правової допомоги, і зберігання матеріалів необхідних для вирішення справи, і подальшого спілкування адвоката з клієнтом.

Отже, при укладені договору про надання професійної правової допомоги дотримання вище зазначених принципів є обов'язковим та необхідним, оскільки на них базуватиметься вся подальша робота адвоката з клієнтом.

Список використаної літератури:

1. Як правильно укласти договір про надання правової допомоги з адвокатом. Безоплатна правова допомога. URL: https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/yak-pravylno-uklasty-dogovir-pro-nadannya-pravovoyi-dopomogy-z-advokatom/ (дата звернення: 26.10.2022).

2. Правила адвокатської етики: Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Ткаченко В. А.
студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ЕТИКИ АДВОКАТА У ЙОГО ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Обираючи рішення стати адвокатом, кожна людина повинна розуміти, що ця професія вимагає дотримання жорстких правил поведінки, невичерпних моральних сил та відповідального ставлення до виконання своєї роботи. Як один з найважливіших інститутів сучасного життя, адвокатура повинна підтримувати довіру суспільства до своїх представників. Громадяни, звичайно, чекають, що захисники їхніх прав є професійними, компетентними, чесними, щирими людьми, які мають високий рівень культури та освіти. Ці якості дуже важливі, бо навіть знання законодавства, практичні навички створення процесуальних документів, харизма не забезпечує високого фахового рівня адвоката. Треба пам'ятати, що високий професіоналізм тісно пов'язаний із дотриманням етичних засад при виконанні своїх обов'язків. Так, досить часто виникають ситуації, коли саме моральна складова фахівця (його принципи, внутрішнє переконання) допомагають вирішити справу.

Але якщо у засобах масової інформації періодично з'являється інформація, що погіршує уявлення громадян про інститут адвокатури, то довіра до нього відповідно буде неухильно знижуватися. Тому для запобігання такої тенденції органами самоврядування адвокатури розроблено та закріплено у національних законодавствах етичні вимоги до представників цієї професії. Світова спільнота адвокатів розглядає дотримання деонтологічних вимог та правил як одну з найголовніших передумов функціонування адвокатури та можливості нею виконання своїх функцій.

Вчені по-різному підходять до визначення адвокатської етики, але у цій роботі звернемося до думки Н. М. Бакаянової, яка вважає, що адвокатська етика – це наука про моральні вимоги до адвоката, про моральні відносини, які виникають у ході здійснення адвокатської діяльності, про моральні приписи, якими адвокат керується при здійсненні адвокатської діяльності [3]. Але треба розуміти, що етика та адвокатська етика співвідносяться як загальне та спеціальне. Людина може дотримуватися найрізноманітніших поглядів на життя, схилятися до будь-якого етичного вчення, але при виконанні професійних обов'язків адвоката це не повинно впливати на систему професійних цінностей, професійну поведінку, тому що адвокатська етика покликана уніфікувати певний перелік правил, відхилятися від яких представники цієї професії не повинні.

Такий перелік правил закріплено в етичному кодексі, який розробляється в кожній країні індивідуально, зважаючи на національні правові традиції. Першим кодексом вважається прийнятий Американською Правовою Асоціацією в 1908

році під назвою «Канони професійної етики». Положення цього акту стали деонтологічними стандартами або нормами культури юриста, які допомогли забезпечити цілісність професії та довіру до неї з боку суспільства [4].

Зараз у нашій країні діють Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборчим з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року, із змінами від 15 лютого 2019 року. Як зазначено в преамбулі: «правила слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків», ці положення підтверджують провідну роль етики у діяльності адвоката[1]. Також необхідність застосування у практичній діяльності адвоката кодексу етики закріплено в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI (далі ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність) в ст. 21 ч.1 п.1, яка серед обов'язків адвоката прямо вимагає дотримання правил адвокатської етики.

Виконання цього обов'язку забезпечується п.1 ч.2 ст.34 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка передбачає дисциплінарну відповідальність за порушення правил адвокатської етики при здійсненні професійних обов'язків, проте треба пам'ятати, що вона не поширюється на вчинки, які здійснюються за межами цих обов'язків.

Необхідно розуміти, що основоположні етичні принципи не покликані та не здатні регламентувати та надавати чітку відповідь на кожну практичну ситуацію, яка виникає в професійній діяльності адвоката. Вони слугують системою орієнтирів, засад, якими треба керуватися в професійній діяльності. Але з іншого боку, прецеденти, засновані на рішеннях дисциплінарних колегій, набувають практичного значення в діяльності кожного адвоката та слугують прикладом того, як саме порушення етичних вимог впливає на кар'єру.

На наш погляд, формування адвокатської етики не повинно обмежуватися лише кодексом, тому що забезпечені лише дисциплінарним покаранням моральні засади не проникають у серце фахівця: якщо людина не буде вірити у важливість дотримання етичних вимог, їх необхідність, то буде лише формально дотримуватися їх, щоб не бути притягненою до дисциплінарної відповідальності. Тому юрист повинен обирати рішення не з огляду перед санкціями, а винятково через моральні переконання. Процес формування етичних якостей адвоката – це комплексна проблема, яка охоплює весь процес становлення людини як професіонала, починаючи зі шкільної підготовки до отримання вищої освіти. Одним із засобів вирішення цієї проблеми є створення при університетах юридичних клінік, де яких студенти-правники можуть надавати юридичну допомогу малозабезпеченим верстам населення та переймати від досвідчених юристів етичні традиції та принципи. Але. на жаль, така практика в нашій країні не отримала достатнього розповсюдження: за даними Асоціації юридичних клінік в України функціонує 61 юридична клініка, а університетів, що готують спеціалістів правового фаху. – понад 200.

Також, на наш погляд, випускні іспити з університету, кваліфікаційні іспити на право займатися адвокатською діяльністю мають включати завдання на вирішення етичних кейсів та завдань.

Роль етики в адвокатській діяльності полягає в тому, що вона є обов'язковою умовою успішного професійного розвитку, забезпечує довіру з боку суспільства та допомагає подолати професійні проблеми. Вона сформована традиціями адвокатської спільноти, її історичним пошуком оптимальних форм поведінки, корпоративними нормами, які прийнято і закріплено різними законодавчими актами, наприклад, актами органів адвокатського самоврядування, положеннями законодавства нашої держави і міжнародно-правовими нормами [3].

Адвокатська етика допомагає фахівцю виховати та системно осмислити моральні принципи, що існують у суспільстві, та способи їх застосування. Вона дозволяє обґрунтувати зміст морального світогляду юриста-адвоката, дослідити, як саме деформується морально-професійна свідомість, та запропонувати засоби подолання етичної девіації. Необхідно зазначити, що етика адвоката відіграє роль своєрідного морального запобіжника, який дозволяє уникнути неприємних ситуацій як для самого адвоката, так і для його клієнтів та колег. Тому професійна етика адвоката – це його професійна ідеологія.

Отже, кожен представник адвокатської спільноти повинен виконувати етичні правила не тоді, коли він забажає та йому буде зручно, а протягом усієї професійної кар'єри, систематично, як у спілкуванні з громадянами під час виконання службових обов'язків, так і з усіма людьми, з якими він комунікує. Висока культура та стандарт поведінки і спілкування для адвоката повинні стати безумовною необхідною потребою та єдиною можливістю бути одним цілим із адвокатською спільнотою.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n468

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 16.07.2021, підстава – 2704-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

3. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика [Електронний ресурс] : навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. – Одеса : Фенікс, 2020. – 127 с. URL: http://dspace.onua.edu.ua/

4. Гловацький І. Ю. Адвокатура США. Львів: Ліга-прес, 2015. 280 с. С 147

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Трофімчук Н. В.
студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДНОСИНИ МІЖ АДВОКАТАМИ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Простежуючи виконання адвокатами покладених на адвокатів Конституцією України та Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» функції захисту та представництва інтересів клієнтів, можна зрозуміти наскільки вони дотримуються етичних правил своєї професії. Головним нормативним актом, в якому втілені професійні норми поведінки адвокатів є Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року. Дані правила включають в себе перелік принципів адвокатської етики, порядок регулювання відносин між адвокатом з іншими учасниками судового провадження, регулювання відповідальності за порушення правил адвокатської етики та інше [1, с. 430].

Так, правила адвокатської етики мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві.

Крім всього, в правилах адвокатської етики зазначені загальні норми щодо відносин між адвокатами. Питання етичних аспектів відносин між адвокатами детально висвітлено у розділі VI Правил адвокатської етики.

Відносини між адвокатами повинні будуватися не лише на загальноприйнятих нормах поведінки та моралі, засадах ділового етикету таких як: повага, ввічливість, стриманість, пунктуальність, конфіденційність, а й з дотриманням професійних прав адвокатів, принципів адвокатської діяльності, передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правилами адвокатської етики, рішеннями З'їзду адвокатів України, актами РАУ, НААУ.

В статті 51 Правил адвокатської етики, окрім іншого, йдеться про так звану «корпоративну єдність адвокатів». Корпоративна єдність адвокатів вимагає від них взаємної довіри та співпраці на користь їх клієнтів, зокрема уникнення штучного породження чи поглиблення конфліктів між клієнтами. При цьому принцип пріоритетності інтересів клієнта має перевагу перед міркуваннями корпоративної єдності [2]. Проте, ні Правила адвокатської етики, ні Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не надають нам визначення цього поняття. Що ж розуміється під терміном «корпоративна єдність адвокатів»?

Для того, щоб надати відповідь на запитання, що собою уявляє «корпоративна єдність адвокатів» перш за все треба охарактеризувати

наступні поняття: «корпоративність», «корпоративна культура» та інші суміжні поняття.

Згідно з академічним тлумачним словником української мови, корпоративність представляє собою групову замкнутість та відокремленість [3]. Що стосується, поняття «корпоративна культура» то, чимало вчених давали визначення даному явищу, серед яких вдалими є висловлення Є. А. Смірнова та В. Козлова. Є. А. Смірнов зазначив, що корпоративна культура – це система суспільно прогресивних формальних і неформальних правил і норм діяльності, звичаїв і традицій, індивідуальних і групових інтересів, особливостей поведінки персоналу даної організаційної структури, стилю керівництва, показників задоволеності працівників умовами праці, рівня взаємної співпраці і сумісності організації працівників між собою і з організацією, перспектив розвитку [4].

В. Козлов по-іншому розкриває поняття корпоративної культури. Так, на його думку корпоративна культура – система формальних і неформальних правил і норм діяльності, звичаїв і традицій, індивідуальних і групових інтересів, особливостей поведінки працівників даної організаційної структури, стилю керівництва, показників задоволеності працівників умовами праці, рівня взаємної співпраці, ідентифікації працівників з підприємством і перспективами його розвитку [4, с. 49].

Підсумовуючи різні підходи, можна дійти до висновку, що корпоративна єдність адвокатів представляє собою відокремлену групу юристів, з високим рівнем культури їх поведінки, з постійним дотриманням етичних норм у суспільстві, з усвідомленням правових цінностей, з поважним ставленням як до інших учасників «юридичної культури», так і до колег, діяльність яких спрямована на захист прав, свобод та інтересів їх клієнтів, наданні юридичної допомоги особам, які звертаються до них, наданні правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави.

Законодавство також передбачає, що адвокати України повинні визнавати професійний статус не лише своїх співвітчизників, а й адвокатів іноземних держав, які здійснюють адвокатську діяльність в Україні згідно із Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», та ставитись до них з повагою як до колег [2]. Тим самим, вказуючи, що в відносинах між адвокатами не може бути ніякої дискримінації за національною спрямованістю, крім того, адвокати повинні пам'ятати, що відповідно до Конституції України, загальновизнаних принципів і норм міжнародного права та міжнародних договорів України, всі особи незалежно від їх певних ознак мають рівні права і свободи.

Відповідно до ст. 24 Конституції України, не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних

та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [5]. Рівність та взаємоповага між адвокатами незалежно від їх певних ознак є невід'ємним елементом як у відносинах між ними, та й всієї адвокатської культури.

Крім загальних етичних засад взаємин між адвокатами, Правила адвокатської етики також містять, так звані «окремі етичні аспекти взаємин між адвокатами» передбачені статтею 51, які саме містять заборони в діях, висловлюваннях, поведінці адвокатів між собою.

Так, адвокат не повинен допускати стосовно іншого адвоката:

– висловлювань, що принижують його честь та гідність, завдають шкоди його діловій репутації, нетактовних та принизливих висловів;

– поширення свідомо неправдивих відомостей про нього;

– спроб схилити клієнта іншого адвоката до розірвання з ним договору про надання професійної правничої (правової) допомоги;

– спілкування з клієнтом іншого адвоката без згоди останнього з приводу доручення, яке їм виконується;

– намагань схилити до укладення договору про надання професійної правничої (правової) допомоги особу, яка прийшла до іншого адвоката (адвокатського бюро, адвокатського об'єднання);

– навмисного введення іншого адвоката в оману стосовно справи, в судовому розгляді якої вони обидва беруть участь, щодо місця і часу проведення судових засідань, результатів розгляду справи судами різних інстанцій, наявності доказів (і намірів їх представити), що в дійсності не існують, намірів свого клієнта, які стосуються предмета спору та ведення справи, умов мирової угоди, що пропонується [2].

Разом з тим, бувають ситуації, коли адвокат порушує правила адвокатської етики, в такому разі адвокат, який помітив порушення правил, повинен застосовувати лише допустимі форми реагування на незаконні або неетичні дії іншого адвоката, передбачені законодавством.

Так, допустимими формами реагування адвоката на незаконну або неетичну поведінку іншого адвоката, якою заподіяна або може бути заподіяна шкода інтересам адвоката, його клієнта, адвокатського об'єднання, бюро, органів адвокатського самоврядування або адвокатури як такої, слід вважати звернення (заяви, скарги) до органів адвокатського самоврядування, наділених дисциплінарними повноваженнями стосовно адвокатів, а також використання інших форм захисту прав і законних інтересів особи, передбачених законодавством України [2].

Що ж стосується міжнародної практики в питанні взаємовідносин між адвокатами, то Загальний кодекс правил для адвокатів країн європейського співтовариства (Кодекс європейських адвокатів) встановлює наступні етичні засади адвокатської етики:

1) дух корпоративної єдності – адвокат, до якого звертається колега з іншої держави-члена, не повинен приймати доручення з питання, в якому він не є компетентним, а у такому разі бути готовим допомогти колезі отримати інформацію, необхідну для того, щоб він зміг дати доручення адвокату, який здатний забезпечити виконання запитуваної послуги;

2) співробітництво адвокатів різних держав-членів – будь-який адвокат, рівень компетенції якого не є достатнім для участі в розгляді будь-якої справи, не повинен приймати вказівки від колеги з іншої держави-члена. Він зобов'язаний допомогти колезі одержати необхідні відомості, що дозволяють йому належним чином дати вказівки адвокату, чий професійний рівень дозволяє надати цю послугу;

3) листування між адвокатами – у разі якщо адвокат має намір надіслати повідомлення адвокату з іншої держави-члена, яке відправник бажає залишити конфіденційним або таким, що не зачіпає будь-якого питання, йому слід чітко про це заявити перед відправленням першого з документів. Якщо майбутній одержувач повідомлення не здатний забезпечити збереження його конфіденційного статусу або статусу такого, що не зачіпає будь-якого питання, йому слід негайно повідомити про це відправника [6].

Таким, чином розглянувши національну та міжнародну практику, можна дійти висновку, що у відносинах між адвокатами повинні бути присутні такі етичні цінності, як: взаємоповага один до одного, пунктуальність, довіра, співпраця на користь клієнту, намагання уникати будь-яких конфліктів та непорозумінь, дотримання встановлених законом правил з обох сторін.

Список використаної літератури:

1. Савчук А. І., Мелех Л. В. Новели правил адвокатської етики. *Травневі правові читання* 07.05.2020 р., Львівський державний університет внутрішніх справ. 2020.– С.430.

2. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4

3. Академічний тлумачний словник української мови. Том 4, 1973. URL: http://sum.in.ua/s/korporatyvnistj

4. Бакаянова Н. М. Адвокатська етика : навчально-методичний посібник (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання) [Електронний ресурс] / Н. М. Бакаянова, І. О. Кісліцина. Одеса : Фенікс, 2020. 127 с. Режим доступу: https://hdl.handle.net/11300/14725

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n135

6. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на

пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Харковенко Н. С.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ПРИТЯГНЕННЯ АДВОКАТА ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Діяльність адвоката спрямована на представництво інтересів юридичних і фізичних осіб та захист порушених прав. Специфіка роботи адвокат та характер його обов'язків зумовлює його у своїй роботі дотримуватися встановлених правил поведінки, за порушення яких настає дисциплінарна відповідальність. Теоретичні та практичні питання, пов'язані з притягненням адвоката до дисциплінарної відповідальності, в умовах розвитку України та судових реформ набуває актуальності.

Порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. № 5076-VI та Правилами адвокатської етики, затвердженими звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. В даних законодавчих актах передбачені підстави, види, стадії, порядок ініціювання та розгляд дисциплінарної справи, та питання щодо оскарження дисциплінарної справи [1].

Слід зазначити, що ж розуміється під поняттям дисциплінарної відповідальності та що є дисциплінарним проступком, це є доречним тому, що адвоката притягують до дисциплінарної відповідальності саме за вчинення ним дисциплінарного проступку. Загалом в теорії права під дисциплінарною відповідальністю розуміється відповідальність працівника за вчинення ним дисциплінарного проступку. В свою чергу дисциплінарний проступок адвоката – це протиправне діяння (дія або бездіяльність) адвоката, яке було вчинення ним при виконанні професійної діяльності, така дія порушує законодавство про адвокатуру та адвокатську діяльність [2, с. 118]. Такий вчений як О. І. Русанова наводить наступні приклади порушень адвокатської етики, тобто встановлених правил поведінки, за наслідком яких наступає дисциплінарна відповідальність: повідомлення або диктування підзахисному

завідомо неправдивих показань; пасивність та незацікавленість адвоката в судовому процесі; незаконні угоди з обвинуваченим; грубе відношення до суді; безпідставне затягування справи та інші [3, с. 15].

Розкриваючи питання підстав та видів дисциплінарної відповідальності адвоката слід звернутися до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Як зазначено в ст. 34 цього закону, безпосередньою підставою притягнення адвоката да дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, і в ч. 2 ст. 34 переліченні дії, які визнаються дисциплінарним проступкам, а саме: порушення вимог несумісності; порушення присяги адвоката України; порушення правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом.

Тлумачення деяких підстав дисциплінарної відповідальності адвоката, наприклад порушення адвокатом правил адвокатської етики, може бути дуже широким, і тому в судовій практиці склалася стала правова позиція, що тлумачення підстав дисциплінарної відповідальності є дискреційним повноваженням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії [4, с. 170].

За вчинення адвокатом дисциплінарного проступку у ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачені наступні дисциплінарні стягнення:

– попередження;

– зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;

– для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1].

Слід наголосити на такій особливості процедури притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, що ініціювати дисциплінарне провадження щодо вчинення адвокатом дисциплінарного проступку може будь-яка особа, якій став відомо факт вчинення адвокатом певної протиправної дії, яка за законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність відноситься до дисциплінарних проступків.

Процедура дисциплінарного провадження стосовно адвоката регулюються ст. 37 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», і передбачає 4 стадії. Перша стадія передбачає проведення перевірки про вчинення адвокатом дисциплінарного проступку, на цій стадії відбуваються реєстрація заяви щодо поведінки адвоката, потім призначається один із членів дисциплінарної палати для перевірки відомостей про вчинення адвокатом дисциплінарного проступку та отримує в адвоката письмове

пояснення по суті справи. Після проведення перевірки, складається довідка, яка передається для розгляду кваліфікаційно-дисциплінарній комісії.

Друга стадія – це порушення дисциплінарної справи, на цій стадії колегія кваліфікаційно-дисциплінарної комісії більшістю голосів вирішує питання щодо порушення або відмову в порушенні дисциплінарної справи. Принциповим є момент, що протягом 30 днів із дня прийняття рішення про відкриття або про відмову у відкритті дисциплінарної справи, це рішення можна оскаржити до Вищої кваліфікаційної комісії або суду. Третя стадія передбачає розгляд дисциплінарної справи, розгляд здійснюється протягом 30 днів з дня порушення справи. Четверта, остання стадія, – це вже безпосередньо прийняття рішення про притягнення адвоката до дисципліна відповідальності, слід підкреслити що рішення обов'язково повинно бути вмотивованим [1].

Доцільно зазначити практику Верховного Суду щодо діяльності кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Верховний Суд зазначає, що кваліфікаційно-дисциплінарна комісія є правомочною, на власний розсуд після дослідження фактів, щодо порушення адвокатом дисциплінарного проступку, приймати рішення про дисциплінарну відповідальність, на цьому наголосив Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 821/1030/17.

Отже, питання притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальність урегульовано в законодавстві про адвокатуру та адвокатську діяльність, чітко визначені підстави, види та процедура дисциплінарної відповідальності адвоката, крім того, окремі моменти обґрунтовані судовою практикою.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

2. Заборовський В. В. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія : Право. -2015. -С. 115-118.

3. Русанова О. І. Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за чинним законодавством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія : Юриспруденція. 2014. С. 14-16.

4. Овчаренко О. М., Ковальова Я. О. Дисциплінарна відповідальність адвоката: дискусійні аспекти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Серія : Юриспруденція. 2019. С. 168-172.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Черненко А. П.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Дисциплінарна відповідальність адвоката була і є досить актуальним питанням як сьогодення, так і у минулих роках. Оскільки діяльність адвоката є окремою сферою професійної юридичної діяльності, яка є незалежною та спрямованою на здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. Крім цього, аналізуючи положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вказаний напрям має фундаментальні для юридичної сфери та свої окремі специфічні принципи, до адвоката визначено особливі вимоги, обов'язки, правила та дисциплінарна відповідальність. Варто зазначити, що функції контролю за моральними аспектами на адвокатські об'єднання і на дисциплінарні палати кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

Чимало науковців-правників детально розглядають дану тему у своїх наукових роботах. Зокрема, можна виділити Бакаянову Н. М., Вільчик Т. Б., Гончаренка В. С., Заборовського В. В., Іваницького С. О., Кухнюка Д. В. та інших.

Притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності регламентовано, зокрема, законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме розділом VI, а також Правилами адвокатської етики, які затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України.

Відповідно до ч. 1 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку [1]. У своїх працях Заборовський В. В. визначає дисциплінарний проступок адвоката як винне діяння (дія або бездіяльність) адвоката, що вчиняється ним при здійсненні як професійної, так і іншої діяльності, яке виражається в порушенні вимог законодавства про адвокатуру і адвокатську діяльність та (або) норм Правилами адвокатської етики, яким заподіюється шкода клієнту та (або) адвокатурі в цілому, шляхом приниження її авторитету, авторитету адвокатської професії та статусу адвоката [2, с. 118].

Крім цього, відповідно до ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дисциплінарним проступком є: порушення вимог щодо несумісності; порушення присяги адвоката України; порушення Правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; невиконання або неналежне виконання

своїх професійних обов'язків; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом [1].

Позитивно слід відмітити, що законодавцем детально визначено порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності у розділі VI Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р. [1] та окремі аспекти врегульовані Правилами адвокатської етики (далі – ПАЕ), затвердженими звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. [3].

У законодавстві України не передбачено переліку конкретних варіантів дисциплінарних проступків адвокатів. Ми вважаємо це досить зрозумілим, оскільки неможливо передбачити усі можливі випадки дисциплінарних правопорушень адвокатами.

Аналізуючи практику діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури ми можемо зробити висновок, що частіше за все до адвокатів застосовують дисциплінарне стягнення у вигляді попередження. Зазвичай цього достатньо для того, аби адвокат звернув увагу на проблемні аспекти своєї діяльності та поведінці. Також один із засобом впливу на практиці є анулювання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

У ч. 1 ст. 36 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачена можливість звернення кожної особи, якій відомі обставини неналежної поведінки адвоката до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури із заявою або скаргою [1]. Аналізуючи юридичну практику можна дійти висновку, що найпоширенішою категорією заявників до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо неналежної процесуальної поведінки адвоката є судді. З огляду на вказане також можна зробити висновок, що заяви або скарги суддів на поведінку адвоката потрібно розглядати окремо у кожному конкретному випадку. У більшості звернень суддів можна прослідкувати тенденцію щодо того, що вони звертаються із заявами або скаргами та не, що адвокат не з'явився у судове засідання, не ознайомився із матеріалами кримінального провадження, безпідставно звинувачують осіб та використовують негідні висловлювання, безпідставно використовують інститут відводів, втручаються у здійснення своїх професійних обов'язків суддями та інше.

Але, не зважаючи на вищевикладене, не можна запевняти, що звернення судді до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури завжди є вмотивованою та містить всі необхідні докази. Наводячи приклад із практики можемо зазначити наступне твердження: «не може містити ознак дисциплінарного порушення застосування адвокатом стосовно судді оціночних суджень, що мають під собою певну фактичну основу».

Можна навести приклад із практики, в якому адвокат звернулася до Вищої ради правосуддя із скаргою на дії судді, у зв'язку із ухваленим ним

рішенням. У цій скарзі адвокат, зокрема, зазначив, що суддя «повинен був беззаперечно залишити клопотання … без розгляду … або навести підстави для вчинення ним дій всупереч КПК». Натомість «мало того, приступив до розгляду клопотання по суті, так ще й виніс явно неправосудне рішення з цього приводу». Також адвокат зазначила, що суддя «…спотворив ті доводи, які висловлював прокурор у своїх запереченнях проти розгляду даного клопотання…». Третя дисциплінарна палата ВРП відмовила у відкритті дисциплінарної справи на тій підставі, що в діях судді не вбачається ознак дисциплінарних проступків та суть скарги зводиться до незгоди із судовим рішенням. У зв'язку із цим, суддя звернувся до КДКА зі скаргою на адвоката. Він стверджував, що адвокат у порушення статті 107 Закону «Про судоустрій і статус суддів» не перевірив факти, які можуть тягнути за собою дисциплінарну відповідальність судді, та подала завідомо безпідставну дисциплінарну скаргу. Також, суддя вказувала на порушення вимог ПАЕ в частині безпідставного використання формулювань, що зокрема вживаються законодавцем для визначення кримінально-караного діяння. Отже, на думку судді, адвокат порушив засади законності і верховенства права, коректності та стриманості поведінки.

Під час проведення перевірки відомостей з'ясувалося, що ухвалою апеляційного суду було скасовано як незаконну ухвалу судді, що стала предметом скарги до ВРП. З приводу доводів про порушення ПАЕ, адвокат із посиланням на практику ЄСПЛ пояснив, що висловлювання, викладені в скарзі, були оціночними судженнями, які не ганьблять честь та гідність судді, не завдають шкоди його діловій репутації. З урахуванням усіх обставин, КДКА дійшла до висновку щодо необхідності відмови в порушенні дисциплінарної справи стосовно адвоката. Зазначене рішення було оскаржене до ВКДКА, яка, погодилася із позицію дисциплінарної палати (рішення № VI-022/2019).

У Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури виходили з того, що скаржник не надав належних доказів. Формулювання, використані у контексті змісту скарги та наведеного судового рішення суду апеляційної інстанції, були оціночними судженнями, що мали під собою певну фактичну основу, які не були спрямовані на звинувачення судді у вчиненні злочину, на завдання шкоди його немайновим правам і не є засобом тиску на нього, у зв'язку зі здійсненням правосуддя. Таким чином, наведені судження є такими, що не виходять за межі гарантованої законом свободи вільного вираження поглядів та права адвоката на вільне висловлювання у справі, а також не порушують його професійних обов'язків [4].

Можна зробити висновок, що підстави та порядок притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальність адвоката детально регламентовані законом, проте неможливо визначити вичерпний перелік дій, які можуть вважатись дисциплінарним проступком адвоката. Аналіз практики дає

підстави стверджувати, що адвокати часто допускають порушень норм етики в судовому засіданні, що виражається в некоректних висловлюваннях на адресу суду та інших учасників засідання. Адвокати повинні поводити себе стримано та коректно, не допускаючи взаємних образ, оскільки це негативно впливає повагу до професії адвоката та професії судді в очах суспільства.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17

2. Заборовський В. В. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності адвоката. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* Серія : Право. 2015. Вип. 31(3). С. 115–118.

3. Правила адвокатської етики : затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 р. URL: http://vkdka.org/pravila-advokatskoji-etiki-zatverdzheni-zvitno-vibornim-zjizdomadvokativ-ukrajini-2017-roku/.

4. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо заяв (скарг) суддів відносно неналежної поведінки адвокатів. Затверджено рішенням Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури № V-005/2021 від 27.05.2021 URL: https://vkdka.org/15918-2/

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Чудімова А. В.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

В умовах значного розвитку інституту адвокатури однією з найбільш важливих передумов забезпечення відвертості клієнта у відносинах із адвокатом є конфіденційність спілкування та дотримання професійної таємниці, оскільки робота адвоката і клієнта може будуватися лише на основі довіри. Саме тому, особливо актуальним постає питання щодо дослідження сутності принципу конфіденційності у діяльності адвоката як однієї із визначальних категорій адвокатури в цілому. Як показує практика, адвокат повинен зробити все можливе під час виконання своїх обов'язків, щоб

залишитись незалежним та не зашкодити своєму підзахисному клієнту, а також виявляти компетентність і сумлінність, зберігаючи конфіденційність.

Всім відомо, що для кожної людини важливо бути впевненою в тому, що її особисте життя та деякі інші факти не будуть оприлюднені без її згоди. Але якщо така особа має намір отримати захист у суді, то вона повинна взяти до уваги те, що їй необхідно буде розкрити багато подробиць, що стосуються справи. Адже адвокат під час обрання стратегії захисту повинен звернути увагу на всі деталі, щоб передбачити можливі варіанти розвитку подій та загалом зорієнтувати клієнта у тому, на що йому взагалі слід сподіватись. Тому, якщо людина, яка потребує захисту в суді, приховує деякі факти, які на перший погляд можуть здаватися саме йому незначними, то кваліфікований адвокат не зможе надати якісну правову допомогу через відсутність певної інформації. Саме через це неможливо уявити існування інституту адвокатури без принципу конфіденційності.

Необхідно зазначити, що збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці, або становить якісь персональні дані про фізичну особу, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та, звісно, обов'язком клієнта і тих осіб, кого ця інформація як-небудь стосується.

Не менш важливим є питання, з якого моменту інформація вважається таємницею і починає охоронятись. Сам факт звернення до адвоката вже вважається адвокатською таємницею. Також необхідно відмітити те, що відповідно до статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатською таємницею є будь-яка інформація, яка стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1].

Крім того, важливо пам'ятати про те, що адвокат повинен проінформувати та роз'яснити принцип конфіденційності своїм співробітникам, які мають доступ до таких відомостей клієнтів. Тобто стажисти, помічники та інші працівники мають своїм обов'язком виконувати засади цього принципу. Також адвокат несе відповідальність за відмову будь-яким особам, установам і органам в розкритті адвокатської таємниці і наданні доступу до неї за наявності дозволу клієнта. Ну і окрім цього, на адвоката також покладається обов'язок створити та забезпечити належні, необхідні умови зберігання певних документів та будь-яких інших матеріалів, які передає

йому особа, що звернулась за правовою допомогою до спеціаліста [2]. Тобто така інформація, досьє та інше мають зберігатися таким чином, щоб доступ до неї був обмежений для третіх осіб, які не мають жодного відношення до цієї справи. Вбачається, що такі важливі документи можуть зберігатися на традиційному паперовому носієві, але у спеціальних сейфах, а електронні носії повинні бути захищені паролями, а на девайси, які використовують під час роботи, повинні бути встановлені спеціальні програми задля підвищення шансів збереження конфіденційної інформації та зниження ризику її викрадення чи навіть знищення.

Отже, підбиваючи підсумок, ми можемо зробити висновок, шо конфіденційність як принцип адвокатури становить сукупність правових положень, що визначають механізм дотримання адвокатської таємниці, захисту персональних даних особи та інших видів інформації з обмеженим доступом у процесі здійснення адвокатської діяльності. Також слід звернути увагу на те, що на відміну від багатьох інших принципів адвокатури, принцип конфіденційності поширюється взагалі на більш широке коло суб'єктів, охоплюючи не тільки адвокатів, а й їх помічників, стажистів, осіб, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом або стосовно яких припинено чи зупинено право на заняття адвокатською діяльністю. Цікавою є точка зору В. М. Буробіна, який відзначає, що до суб'єктів адвокатської таємниці належать: довіритель, тобто особа, яка отримує юридичну допомогу; адвокат; треті особи, тобто особи, яким довіритель не повідомляв відповідну інформацію. На мою думку, справжній кваліфікований спеціаліст буде неухильно керуватися цим принципом у своїй діяльності. Адже найголовніше завдання, яке стоїть перед адвокатом – це захист осіб, які до нього звертаються. Тому, довіра клієнта безпосередньо впливає на репутацію професіонала і безумовно базується на добросовісності, відповідальності та професіоналізму захисника. Виходячи з цього, виникає гостра необхідність кожному усвідомлювати важливість принципу конфіденційності, адже це є виявом демократизму суспільного ладу, де панують законність і правопорядок, а самі громадяни наділені такими чеснотами, як гідність та чесність.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17.

2. Заборовський В. В. Проблемні питання визначення поняття «Адвокатська таємниця». *Науковий вісник Ужгородського національно-го університету. Сер.: Право.* 2014. Вип. 25. С. 274-277.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

СЕКЦІЯ 5.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Prof. Dr. Moskvych Lidiia
Gastwissenschaftlerin Hochschule RheinMain (Wiesbaden, Deutschland),
Außerordentlicher Professor der Abteilung für Strafverfahren der Nationalen Rechtsuniversität, benannt nach Jaroslaw dem Weisen (Charkow, Ukraine)

ZUGANG ZUM ANWALTSBERUF IN DEUTSCHLAND

Der Beruf des Rechtsanwalt in Deutschland (ebenso wie Richter, Staatsanwälte und Notare) zu den reglementierten Berufen, was ein besonderes Verfahren zur Zulassung zur Berufsausübung durch das Zweite Staatsexamen bedeutet.

Die Zulassung zur Tätigkeit als Rechtsanwalt in Deutschland kann nur erlangt werden, wenn Sie über eine abgeschlossene Hochschulausbildung verfügen, die der Befähigung zum Richter entspricht. Diese Qualifikation wird allgemein als Volljurist bezeichnet, was «vollständiger Anwalt» bedeutet.

Anfangsstart. Die juristische Ausbildung in Deutschland dauert in der Regel 7-8 Jahre und endet mit dem Bestehen des zweiten Staatsexamens. Nach mehrjähriger universitärer Ausbildung schließt sich eine zweijährige Praxis in der Justiz an.

Die klassische juristische Ausbildung kann nur an der Universität erworben werden, gleichzeitig ist der Zugang zu den juristischen Fakultäten auf den Numerus clausus – NC beschränkt. Den NC legt jede Hochschule eigenständig fest. Die Bedingungen für den Zeugniswettbewerb – Numerus Clausus (NC) – für Bewerberinnen und Bewerber der Rechtswissenschaftlichen Fakultät sind bundesland- und universitätsabhängig. Im Durchschnitt liegt die Bestehensnote im deutschen Abitur im Bereich von 1,7 bis 2,3. In der Regel gibt es außer NC keine weiteren Zugangsvoraussetzungen.

Das Studium der Klassischen Rechtswissenschaften gliedert sich in der Regel in 4 Semester Grundstudium und weitere 5 Semester Grundstudium. Im Hauptstudium wählen Sie die Hauptrichtung. Die Inhalte des Hauptstudiums variieren je nach Hochschule, umfassen aber zwingend Zivil-, Straf- und Öffentliches Recht. Die Wahl des Schwerpunkts hängt auch von der jeweiligen Hochschule ab, insbesondere das Hochschulangebot: Europarecht, Medienrecht, Umweltrecht, Wettbewerbsrecht, Kultur- und Kirchenrecht, Rechtsgrundlagen.

Oft endet die Grundausbildung mit einer Zwischenprüfung, aber es gibt Ausnahmen. Dies ist jedoch oft eine notwendige Bedingung bei einem Hochschulwechsel. Die Zwischenprüfung besteht in der Regel aus mehreren

getrennten schriftlichen und mündlichen Prüfungen. Ein Versagen bedeutet den Ausschluss aus der Universität und ein Verbot des Studiums der Rechtswissenschaften an allen Universitäten in Deutschland.

Das eigentliche Studium der Rechtswissenschaften endet mit der ersten juristischen Prüfung nach 9 Semestern Regelstudienzeit. Sie besteht aus einer obligatorischen Fachprüfung und einer Fachprüfung. Die obligatorische Fachprüfung umfasst die Inhalte der Grundstudienzeit, macht 70 % der Noten aus und besteht aus mehreren schriftlichen und mündlichen Prüfungen. Die Kernfachprüfung prüft Kenntnisse in einem Kernfachbereich.

Diese Prüfung macht 30 % der Noten aus. Die Regelungen zur Durchführung der ersten juristischen Prüfung sind von Bundesland zu Bundesland unterschiedlich. Für das erste Staatsexamen sind drei Versuche vorgesehen, sofern Sie 4,5 Jahre erfüllen. Studienzeit überschritten? Sie haben nur zwei Versuche, das Staatsexamen zu bestehen.

Das erste Staatsexamen berechtigt nur zur Ausübung des Rechtsanwaltsberufes und ist somit nur der erste Schritt zum Rechtsanwaltsberuf. Rechtsanwalt werden kann man allerdings erst nach zweijähriger anwaltlicher Tätigkeit und einem anschließenden zweiten Staatsexamen.

Die Praxis im Bereich Legal Record Keeping gliedert sich in verschiedene Stufen, die nacheinander absolviert werden müssen. Dies gibt eine grundlegende berufliche Orientierung.

Praxisphasen im Bereich des Gerichtsverfahrens: Zivilrechtliche Phase – vor Gericht erster oder zweiter Instanz, Strafrechtliche Phase – bei der Staatsanwaltschaft oder dem Strafgericht, Verwaltungsrechtliche Phase – vor einem Verwaltungsgericht oder Institution das Stadium der Interessenvertretung – in einem Anwaltsbüro das Wahlstadium.

Am Ende der Praxis im Bereich der Rechtsaktenführung schließt sich das zweite Staatsexamen an. Es umfasst mehrere schriftliche Prüfungen, die in allen Bundesländern nach den gleichen Regeln abgehalten werden. Einige Monate nach der schriftlichen Prüfung muss eine mündliche Prüfung abgelegt werden. Das zweite Staatsexamen unterscheidet sich vom ersten. Um Rechtsanwalt zu werden, müssen Sie das zweite Staatsexamen bestehen. Die Ausfallrate ist sehr hoch. Eine einmalige Wiederholung der Prüfung ist möglich.

Wenn Sie das zweite Staatsexamen bestehen, ist Ihre juristische Ausbildung abgeschlossen und Sie können Rechtsanwalt werden. Die Noten an juristischen Fakultäten sind in der Regel schlechter als in anderen Studiengängen. Nur etwa 15 % der Absolventen erhalten die Note „voll und ganz befriedigend“ oder besser. Damit erhalten sie das „Prädikatsexamen“, das ihre Chancen auf dem Arbeitsmarkt deutlich erhöht.

Nach bestandenem zweiten Staatsexamen können Sie als Rechtsanwalt, Staatsanwalt, Richter oder Notar arbeiten. Ab sofort können Sie sich Assessor oder Volljurist nennen und sich als Rechtsanwalt bewerben.

Die Zulassung zur Anwaltschaft bedarf der Erlaubnis der Landesrechtsanwaltskammer. Danach wird der Bewerber für die Stelle eines Rechtsanwalts in das amtliche Rechtsanwaltsverzeichnis eingetragen.

Um eine solche Genehmigung zu erhalten, müssen Sie Ihr eigenes persönliches oder gemietetes Büro haben, um Materialien zu lagern und sich mit Kunden zu treffen. Außerdem ist der Abschluss einer Rechtsschutzversicherung Pflicht. Die Versicherung wird im Falle von Anwaltsfehlern ausgestellt und sieht eine materielle Zahlung an die Mandanten vor. Vor der Erlangung der Sicherheitsüberprüfung muss ein Anwalt einen Eid ablegen, in dem er verspricht, die Gesetze und die öffentliche Ordnung aufrechtzuerhalten. Ein Entzug der Zulassung ist nur bei grober Pflichtverletzung oder infolge Insolvenz der Person möglich.

Zugang zur Praxis ausländischer Rechtsanwälte. Rechtsanwälte aus anderen Ländern haben das Recht, als Fachanwälte für das nationale Recht ihres Landes tätig zu sein. In diesen Fällen ist eine jährliche Bestätigung der Vertretungsberechtigung erforderlich. Um als Rechtsanwalt zu arbeiten, reicht es völlig aus, eine Aufenthaltserlaubnis zu erhalten.

Im April 2012 trat das Gesetz zur Verbesserung der Feststellung und Anerkennung im Ausland erworbener Berufsqualifikationen in Deutschland in Kraft. Danach müssen ausländische Hochschul- und Fachhochschulabschlüsse in Deutschland gleichberechtigt mit deutschen Diplomen anerkannt werden. Dazu müssen sie den deutschen Bildungsstandards entsprechen.

Nach den gesetzlichen Bestimmungen ist die Anerkennung reglementierter Berufe, insbesondere von Rechtsanwälten, zulässig. Ist die Anerkennung eines ausländischen Diploms in einem reglementierten Beruf aufgrund eines erheblichen Unterschieds zwischen ausländischer Ausbildung und deutschen Standards nicht möglich, wird der ausländischen Fachkraft das Recht eingeräumt, an besonderen Lehrgängen (Ausgleichsmaßnahmen) teilzunehmen, um die für die Anerkennung des Diploms erforderlichen fehlenden Qualifikationen zu erwerben .

Eine ausländische Fachkraft hat die Möglichkeit, diese Kurse freiwillig abzulehnen. In diesem Fall wird sein Diplom vorbehaltlich der erfolgreichen Ablegung der für den jeweiligen reglementierten Beruf festgelegten Prüfungen anerkannt. Eine ausländische Fachkraft kann von der Belegung von Lehrveranstaltungen und Prüfungen befreit werden, wenn sie nachweist, dass die Nichteinhaltung des Abschlusszeugnisses mit deutschen Standards durch ihre Berufserfahrung kompensiert wird.

Das Gesetz definiert die mit der Anerkennung ausländischer Diplome betrauten Institutionen. Diese Institutionen sind Berufsverbände, die auf sektoraler Basis gegründet wurden. Rechtsanwaltsdiplome unterliegen der Prüfung durch die Rechtsanwaltskammer.

Das Gesetz sieht für die Prüfung eines Antrags auf Anerkennung von Diplomen eine Frist von drei Monaten vor. Die Verlängerung dieser Frist muss von der prüfenden Institution schriftlich begründet werden. Das bedeutet, dass der Bewerber innerhalb von drei Monaten nach Erhalt des für die Prüfung des Abschlusszeugnisses erforderlichen Unterlagenpakets bei der Prüfstelle eine seiner Qualifikation entsprechende Berufstätigkeit aufnehmen kann.

Turcan A.
advocate, Dean of the Kishinev Bar Association, member of the Board of the Union of Advocates of the Republic of Moldova

ELECTRONIC VOTING, PROFESSIONAL GUARANTEES AND OTHER REFORMS IN THE MOLDOVAN LEGAL PROFESSION

Moldovan Bar | Union of Advocates of the Republic of Moldova

Союз Адвокатов Республики Молдова

The Bars

- 2,000+ active members
- 4 regional bars = 4 courts of appeal
  - Chisinau Regional Bar (1,800+ advocates)
  - Balti Regional Bar (200+advocates)
  - Cahul Regional Bar (50+ advocates)
  - Comrat Regional Bar (50+ aadvocates)
- Deans and Deputy Deans
- Membership fee: increased from €5 to € 13 per month

Адвокатские коллегии

- Более 2000 практикующих адвокатов
- 4 региональные коллегии = 4 апелляционные палаты
  - Кишиневская коллегия (более 1800 адвокатов)
  - Бельцская коллегия (более 200 адвокатов)
  - Кагульская коллегия (более 50 адвокатов)
  - Комратская коллегия (более 50 адвокатов)
- Деканы и продеканы
- Членский взнос: увеличен с €5 до €13 в месяц

National Board

Национальный Совет

Board Structure

- President
- Dean of the Chisinau Bar
- Dean of the Balti Bar
- Dean of the Cahul Bar
- Dean of the Comrat Bar
- 7 delegates of the Chisinau Bar
- one delegate of the Balti Bar

Состав Совета

- Председатель
- Декан Кишиневской коллегии адвокатов
- Декан Бельцской коллегии адвокатов
- Декан Кагульской коллегии адвокатов
- Декан Комратской коллегии адвокатов
- 7 делегатов от Кишиневской коллегии адвокатов
- один делегат от Бельцской коллегии адвокатов

National Congress and Regional Bar Meetings

Национальный Конгресс и региональные собрания коллегий

General rules

- Annual convocation
- All members have voting rights
- Minimum quorum: 1/3
- The 2021 congress was held online
- The 2021 and 2022 annual meetings of the Chisinau bar held online due to large number of members
- The general meetings of the Balti, Cahul and Comrat bars are held offline

Общие правила

- Ежегодный созыв
- Все адвокаты имеют право голоса
- Минимальный кворум: 1/3
- Конгресс 2021 года состоялся онлайн
- Общие собрания Кишиневской коллегии 2021 и 2022 годов состоялись онлайн ввиду большого количества адвокатов
- Общие собрания остальных коллегий созывались в очной форме

Electronic Voting

Электронное голосование

Legislative basis

- *As a rule*, voting is carried out by way of using electronic means.
- Casting of online vote is considered participation in the national congress or regional general meeting.
- Technical solution: https://voteme.app/

Законодательная база

- *Как правило*, голосование проводится с использованием электронных средств.
- Голосование с использованием электронных средств приравнивается к участию в работе национального конгресса или общего собрания региональной коллегии.
- Техническое решение: https://voteme.app/

Invitation and Identity Verification

Созыв и проверка личных данных

Notifications

- Meeting invites by sms
- Automated voice call to remind advocates to vote
- Vote with mobile phones or desktop browsers securely in personal privacy
- Access to vote is restricted by phone number database with verification code sent by sms

Уведомления

- Рассылка приглашений по смс
- Автоматический звонок с напоминанием об участии в голосовании
- Возможность уединенного и безопасного голосования при помощи мобильного телефона или компьютера
- Доступ к голосованию ограничен базой данных телефонных номеров и кодом верификации, полученным по смс

Interactions during online meeting

Взаимодействия во время собраний в режиме онлайн

Visual format

- Livestream from any platform (including Zoom)
- Chat for easy interaction between participants
- Realtime presence counting and list of people that are online
- Easy to publish new ballots and vote multiple issues
- Attach relevant .pdf documents to any ballot
- Display results when election time runs out

Визуальный формат

- Прямая трансляция через любую платформу (в т.ч. Zoom)
- Доступный чат для общения между участниками
- Учет и отображение списка присутствующих онлайн, в режиме реального времени
- Возможность добавлять новые бюллетени для голосования и голосовать по разным вопросам
- Возможность прикреплять .pdf файлы к любому бюллетеню
- Публикация результатов в момент завершения голосования

Voting results

Результаты голосования

Digital fingerprints

- The results are published instantly after an election is closed
- Ballots with secret vote display only digital fingerprints of the votes; all voters receive their digital vote fingerprint by sms
- Ability to audit voting results based on digital fingerprints after the election

Цифровые отпечатки

- Результаты публикуются сразу после закрытия голосования.
- В бюллетенях с тайным голосованием отображаются только цифровые отпечатки голосов; все избиратели получают свой цифровой отпечаток голоса по смс
- Возможность аудита результатов голосования на основе цифровых отпечатков после выборов

Professional Guarantees

Профессиональные гарантии

Role of the National Board

- Interference in the professional activity of the advocate is prohibited.
- The advocate cannot be **detained**, **brought by force**, **arrested**, **searched** without the prior consent of the Board of the Union of Advocates, unless he/she is suspected of committing an offense specified in Articles 324-326 (active and passive corruption, influence peddling) of the Criminal Code or a flagrant offense.

Роль Национального Совета

- Вмешательство в профессиональную деятельность адвоката запрещается.
- Адвокат не может быть **задержан**, **подвергнут приводу**, **арестован**, **подвергнут обыску** без предварительного согласия Совета Союза адвокатов за исключением случаев наличия подозрений в его отношении в совершении преступлений, предусмотренных статьями 324–326 Уголовного кодекса (активная и пассивная коррупция, извлечение выгоды из влияния), или случаев явного преступления.

Role of Dean of the Bar

- When searching the advocate's premises in cases other than flagrant offenses, the advocate is entitled to request the presence of the dean of the bar or of an advocate appointed by him/her. In this case, the procedural action shall be interrupted for not more than two hours. The dean of the bar or the advocate appointed by him/her shall be present during the carrying out of the search and shall have the right to make objections and declarations, which shall be recorded in the search report.

Роль декана коллегии

- При проведении по месту деятельности адвоката обыска по делам, не являющимся явными преступлениями, адвокат вправе потребовать присутствия декана коллегии адвокатов или назначенного им адвоката. В этом случае процессуальное действие прерывается, но не более чем на 2 часа. Декан коллегии адвокатов или назначенный им адвокат присутствует при проведении обыска и имеет право делать по этому поводу замечания и заявления, которые вносятся в протокол обыска.

Greff F.
Avocat à la Cour, Membre du Conseil de l'Ordre du Barreau de Luxembourg

LE BARREAU DE LUXEMBOURG

I. Le Barreau de Luxembourg et conditions d'accès

1. Le Barreau de Luxembourg

1.1.Quelques chiffres:

– 3277 avocats personnes physiques,

– parité homme (52%)/ femme (48%),

– nombreuses nationalités

1.2. Organisation.

Le Bâtonnier est le chef de l'Ordre. Il représente l'Ordre judiciairement et extrajudiciairement. Il convoque et préside l'Assemblée générale et le Conseil de l'Ordre. Il peut déléguer l'exercice de fonctions déterminées à un ou plusieurs membres du Conseil de l'Ordre. Le Bâtonnier préside le Conseil de l'Ordre.

Mission :

• Le Bâtonnier est le porte-parole des avocats.

• Il agit pour prévenir et résoudre les différends qui pourraient naître entre confrères. Il a aussi un rôle d'apaisement des conflits entre avocats et magistrats.

Sa mission n'est pas limitée aux seuls litiges entre avocats, mais il traite, en outre, de toutes les réclamations de particuliers à l'encontre d'un avocat.

• Garant de la déontologie professionnelle ainsi que de la discipline.

• Promotion des activités de l'Ordre.

Sous la présidence du Bâtonnier, le Conseil de l'Ordre est chargé :

• de veiller à la sauvegarde de l'honneur de l'Ordre, de maintenir les principes de dignité, de probité et de délicatesse qui forment la base de la profession d'avocat et les usages du Barreau qui les consacrent

• de déférer devant le Conseil disciplinaire et administratif des avocats, auteurs des infractions et des manquements déontologiques, sans préjudice de l'action des juridictions et du ministère public, s'il y a lieu

• de veiller au respect par les membres de l'Ordre de leurs obligations découlant de la législation en matière de lutte contre le blanchiment et contre le financement du terrorisme.

Les attributions du Conseil de l'Ordre comprennent en outre l'administration de l'Ordre et notamment la tenue du Tableau des avocats, les devoirs requis par l'assistance judiciaire, la taxation des honoraires et des frais des avocats, la rédaction des avis en matière de législation et de justice, et plus généralement l'examen de toutes les questions intéressant l'exercice de la profession et la défense des droits des avocats.

Les attributions qui ne sont pas réservées par la loi à d'autres organes de l'Ordre sont du ressort du Conseil de l'Ordre.

Le Conseil disciplinaire et administratif connaît des affaires disciplinaires et administratives qui lui sont soumises suivant les dispositions et la procédure prévues par la loi modifiée du 10 août 1991 sur la profession d'avocat et la loi du 13 novembre 2002 qui a transposé la Directive 98/5/CE.

2. Accès à la profession d'avocat

– Pour être admis au Barreau et donc être autorisé à exercer comme avocat, le candidat doit justifier de sa capacité professionnelle et de son honorabilité.

– Les listes du Tableau de l'Ordre :

Liste 1 : comprend les avocats à la Cour

Liste 2 : comprend les avocats

Liste 3 : comprend les avocats honoraires

Liste 4 : comprend les avocats de l'UE exerçant sous leur titre d'origine

Liste 5 : comprend les sociétés d'avocats ayant la qualité d'avocat à la Cour

Liste 6 : comprend les autres sociétés d'avocats

- L'accès à la formation d'avocat passe par un stage professionnel composé d'une période de cours complémentaires en droit luxembourgeois suivie d'un stage pratique d'une durée de deux ans.

- La maîtrise des langues luxembourgeoise, française et allemande est requise.

- Examen de fin de stage : L'objectif de l'examen de fin de stage est de contrôler l'aptitude des stagiaires à exercer la profession d'avocat à titre indépendant.

Remarque : Madame la Ministre de la Justice a déposé un projet de loi visant à réformer l'accès à la profession d'avocat.

II. Entre tradition et modernité

1. Piliers de la profession d'avocat

– Indépendance : Dans l'exercice de sa fonction, l'avocat est maître de ses moyens. Il est indépendant du pouvoir, du juge et du client.

– Secret professionnel : L'avocat ne peut dévoiler aucune information qui lui a été confiée par son client. Tout manquement au secret peut entraîner une poursuite tant pénale que disciplinaire. Le lieu de travail de l'avocat ainsi que le secret des communications entre lui et son client sont inviolables en toute matière, que ce soit dans le domaine du conseil ou dans celui de la défense.

– Auto-régulation : volonté du Barreau de maintenir la profession dans l'actuel système d'autorégulation. L'autorégulation impose le respect de règles strictes :

L'Ordre des avocats du Barreau de Luxembourg publie régulièrement les communications légales et les mises à jour des textes de l'Union européenne relatifs à la lutte contre le blanchiment, les lignes directrices applicables aux avocats, les analyses sectorielles des risques et les informations sur les sanctions financières internationales. Mais les publications ne suffisent pas, il faut ainsi contrôler les avocats. De manière régulière, des avocats sont contrôlés.

« *Une réforme européenne est en cours pour imposer un super régulateur de l'AML, qui serait également placé au-dessus des autorités nationales de contrôle comme la Commission de surveillance du secteur financier (CSSF) et du Commissariat aux assurances (CAA), et bien entendu, au-dessus des secteurs autorégulés. Sur ce sujet, la position du nouveau bâtonnier est claire: «Nous y sommes opposés, en tout cas dans la mesure où il aurait des pouvoirs d'intervention dans notre autorégulation. C'est le propre de la profession d'avocat d'être autorégulée. C'est normal que nous nous contrôlions nous-mêmes, car il n'y a pas de justice indépendante sans avocats indépendants.* » Paperjam 19 octobre 2022

2. Principe du contradictoire

Le principe du contradictoire est un principe directeur du procès. Notre Nouveau Code de Procédure Civile impose au juge de toujours veiller au respect du contradictoire (article 64 et 65 du Nouveau Code de Procédure Civile). Le principe du contradictoire oblige chacune des parties à un procès de faire connaître ses demandes à toutes les parties au procès, de leur communiquer tous les éléments et pièces dont elles disposent, afin de leur permettre de préparer leur défense.

Dans le cas d'action contre une décision administrative, l'Etat doit communiquer l'entièreté du dossier administratif au mandataire de l'administré, sauf à de rares exceptions, afin que celui-ci soit pleinement informé les éléments sur lesquels l'Etat s'est fondé pour prononcer la décision.

Toutefois, la question des éléments qui composent le dossier administratif peut être débattue.

3. Perspective

3.1.Paperless justice

Dans le cadre la modernisation de la justice et en vue d'une plus grande efficacité de celle-ci des projets paperless justice sont actuellement en cours. Dans un futur proche, les juridictions administratives seront les premières pour lesquelles le système sera mis en place. Ainsi, au lieu de devoir déposer les pièces et les

recours en copies, l'envoi des documents pourra se faire de manière électronique. Assurément, c'est un tournant dans notre manière de travailler, aussi, la mise en place sera progressive.

3.2.Anti Money Laundering

La lutte contre le blanchiment d'argent est devenue une partie intégrante de notre quotidien d'avocat. Les avocats ont su s'adapter aux obligations légales en matière AML en fonction de leur taille, de leurs champs d'activité et de leur clientèle.

Il y a une évaluation de plus en plus pointue des risques liées à nos affaires, à nos clients et à nos dossiers.

Un travail de tous les jours est d'identifier le risque, de le comprendre et de gérer celui-ci en vue de l'annuler, sinon de la réduire au maximum. Assurément, c'est l' « approche risque » qui doit nous guider en la matière.

Bien évidemment, la réglementation AML et son strict respect est un gage pour maintenir le principe d'autorégulation. C'est pourquoi, un effort, de tous les jours, est fait en termes de formation et d'informations par le Barreau.

III. Rôle des avocats au Grand-duché de Luxembourg face à la crise ukrainienne

A la suite de l'entrée des troupes russes sur le territoire ukrainien, l'Europe a dû faire face à une arrivée massive de personnes voulant fuir la guerre. Face à cette situation, le 4 mars 2022, le Conseil de l'Union européenne a constaté dans la décision d'exécution (UE) 2022/382 l'existence d'un afflux massif de personnes déplacées en provenance d'Ukraine, au sens de l'article 5 de la directive 2001/55/CE et ayant pour effet d'introduire une protection temporaire.

Il est à noter une spécificité luxembourgeoise : le gouvernement, allant au-delà du texte du Conseil, a décidé que sont ainsi également éligibles à demander la protection temporaire les ressortissants de pays-tiers qui peuvent établir qu'ils étaient en séjour régulier en Ukraine avant le 24 février 2022 sur la base d'un titre de séjour permanent en cours de validité et qui ne sont pas en mesure de rentrer dans leur pays d'origine dans des conditions sûres et durables.

D'une manière générale, pour les ressortissants ukrainiens résidant en Ukraine avant le 24 février 2022, les apatrides et les personnes bénéficiant de la protection internationale (ou son équivalent) en Ukraine avant le 24 février 2022, la protection temporaire est accordée rapidement. Un immeuble a été spécialement aménagé au centre-ville de Luxembourg, regroupant : Direction de l'immigration, Office national de l'Accueil, Ministère de la Santé, Ministère de l'Éducation nationale, de l'enfance, Police et Post.

Les dossiers dont les avocats ont eu à connaître tenaient, en général, à des ressortissants de pays tiers pour lesquels il convient de vérifier si un retour dans leur pays d'origine, dans des conditions sûres et durables, est possible.

Enfin, comme vous le savez, la protection temporaire a été prolongée jusqu'en mars 2024.

Conclusions: *Dès le 24 février 2022, le Barreau de Luxembourg s'est mobilisé et continue à se mobiliser en soutenant chaque jour le peuple ukrainien. Jamais l'habitude, jamais la lassitude ne doivent prendre le pas quand des civils sont menacés, et notamment des enfants et des femmes. Il appartient à chacun de nous, qui sommes en dehors des frontières de l'Ukraine, d'être leur voix.*

Brandman K.
policeman, New York, USA

FREEDOM OF SPEECH AND INFORMATION IN ADVOCACY: INTERNATIONAL STANDARDS

The independence of the advocacy requires the realization of the right of advocates to freedom of speech and additional guarantees for the observance of this right in the list of situations. The freedom of expression of a advocate's opinion, like any of citizen, including his professional views, is protected by the norms of national and international law.

Speaking about international law, we should mention such legal provisions. The right of advocates to freedom of expression includes, in accordance with art. 19 of the International Covenant on Civil and Political Rights dated on December 16, 1966, the freedom to seek, receive and impart information and ideas of all kinds, regardless of frontiers, orally, in writing or through printing or artistic forms of expression or by other means of their choice. Such freedom may be restricted only by law or by the advocate himself for ethical reasons [1].

In addition to freedom of expression and freedom of association, paragraph 23 of the Basic Principles singles out a special aspect of the exercise of these rights by professional lawyers (advocates as well): lawyers ... have the right to take part in public discussions on issues relating to the law, the administration of justice, and the promotion and protection of human rights.

In exercising these rights, advocates in their actions are always guided by the law and recognized norms and professional ethics. At the same time, advocates have additional protection: using freedom of speech, they are not punished for expressing their opinion in civil or criminal proceedings, proceedings, statements in a court session or a comparable hearing. Paragraph 20 of the Basic Principles provides that: «lawyers shall enjoy civil and criminal immunities in respect of relevant representations made in good faith in the form of written submissions to a court or oral pleadings in a court or in the course of their professional duties before a court, tribunal or other legal or administrative body» [2].

The European Court of Human Rights has spoken out about the advocate's right to freedom of expression not only during court hearings, but also outside the

Court, when communicating with the media. Thus, on April 23, 2015, the Grand Chamber ruled in Maurice v. France, in which it was emphasized that ... freedom of expression extends to advocates covers not only the content, but also the form of expression of ideas and information. Accordingly, advocates have the right to publicly comment on issues of the administration of justice, provided that their critical remarks do not go beyond certain limits [3].

The ten basic principles of the Council of Bars and Law Societies of Europe expressly refer to "dignity", "honor", "good faith" and "respect for… the fair administration of justice".

The advocate's general right to seek and receive information requires protection to ensure the performance of his professional duties. Paragraph 21 of the Basic Principles provides that the competent authorities have an obligation to ensure that lawyers have access to adequate information, files and documents in their possession or control in sufficient time to enable lawyers to have the ability to provide effective legal assistance to their clients. Such access should be provided as soon as the need arises.

Thus, we can conclude about the general nature of the provisions of international documents. As a consequence, they are basic and should be developed in national legislation on advocacy and advocate activity.

References:

1. International Covenant on Civil and Political Rights, dated December, 16, 1966. URL:https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/ instruments/ international-covenant-civil-and-political-rights

2. Basic Principles on the Role of Lawyers, dated September, 07, 1990. URL:https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-role-lawyers

3. The European Court of Human Rights. Application no. 29369/10, Morice v. France, Judgment of 23 April, 2015. § 134. URL: http://hudoc.echr.coe.int/ eng?i=001-154265

Кісліцина І. О.
доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ У США

Питання дисциплінарної відповідальності адвоката є одним із найбільш дискусійних в юридичній спільноті. Порядок звернення зі скаргою на дії адвоката до органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо адвокатів, стадії дисциплінарного провадження, санкції, тощо, в різних зарубіжних країнах мають свої особливості, оскільки враховують рівень соціального, економічного та правового розвитку країн.

Дисциплінарна відповідальність адвокатів є засобом реагування на вчинення адвокатом дисциплінарного проступку і проявляється в настанні певних обмежень та інших негативних наслідків для адвоката. Крім того, можливість притягнення адвоката до відповідальності виконує функції загальної та спеціальної превенції. Вивчення досвіду зарубіжних країн є необхідним для удосконалення національного законодавства у цій сфері.

Сполучені Штати Америки (далі – США) є однією із найбільш демократичних країн, в США професія адвоката є престижною та затребуваною. Для розуміння особливостей дисциплінарної відповідальності адвоката у США необхідно в першу чергу проаналізувати порядок набуття статусу адвоката в цій країні. Важливо підкреслити, що порядок набуття статусу адвоката в різних штатах має певні особливості, проте доцільно розглянути загальний порядок, що властивий для більшості штатів. Набуття статусу адвоката в США передбачає закінчення юридичної школи (після отримання вищої освіти рівня бакалавра), для вступу до юридичної школи необхідно скласти вступний іспит LSAT (Law School Admission Test) а також письмове завдання, в якому необхідно викласти свої мотиви для вступу до юридичної школи, що можна вважати аналогом мотиваційного листа. Протягом 3 років навчання в юридичній школі на денній формі (або 4-5 років на вечірній формі) студенти вивчають навчальні дисципліни з усіх галузей права, також є спецкурси з загальних правничих компетентностей. Після отримання диплома необхідно скласти адвокатський екзамен (bar examination) у штаті, в якому особа має намір практикувати. Слід відмітити, що такий екзамен відбувається протягом чотирьох днів, і цікаво, що в перший день необхідно пройти великий тест з етики та професійної відповідальності адвоката. Вважаємо, що розуміння та дотримання норми етики є необхідним підґрунтям для набуття статусу адвоката [1]. В деяких країнах питанням етики

адвоката приділяється недостатньо уваги, проте вбачається, що без розуміння етичних принципів адвокат не може бути допущений для складання екзамену з різних галузей права для набуття статусу адвоката. Окремо слід зазначати, що в деяких штатах США можна набути статус адвокат без закінчення юридичної школи. Зокрема, у Вашингтоні, Вермонті, Вірджинії та Каліфорнії можна бути допущеним до адвокатського екзамену після практики суддею протягом певного часу (зазвичай від 2 років) [1]. Такі привілеї є цілком логічними, оскільки робота суддею передбачає постійне застосування правових норм шляхом вирішення спорів правового характеру, отже, немає потреби у декількох років додаткового вивчення юридичних дисциплін.

В різних штатах США існують окремі нормативно-правові акти, які регулюють питання етики та професійної відповідальності адвокатів, які практикують у цьому штаті. Розглянемо питання відповідальності адвокатів на прикладі штату Нью-Йорк. Адвокати Нью-Йорка керуються Кодексом професійної відповідальності [2], а також Правилами професійної поведінки адвокатів Нью-Йорка, що бути прийняті Апеляційним відділом Верховного суду штату [3]. Адвокати, які порушують закон або не дотримуються Кодексу професійної відповідальності, підлягають дисциплінарній відповідальності, яка проявляється в накладенні на адвоката однієї або декількох санкцій, в тому числі втрату права на адвокатську діяльність.

Необхідно проаналізувати порядок дисциплінарного провадження щодо адвокатів у штаті Нью-Йорк. Дисциплінарне провадження здійснюється Апеляційним відділом Верховного суду штату та комітетами з питань дисципліни та розгляду скарг (далі – комітети), які призначені цим судом [2]. Цікаво, що до складу комітетів входять як адвокати, так і інші особи, які не є адвокатами, їх призначає Верховний суд штату. Кожен комітет з питань дисципліни та розгляду скарг розглядає отримані скарги або, в деяких випадках, передає скаргу до асоціації адвокатів округу для вирішення. Скарги повинні бути в письмовій формі, і якщо скарга описує поведінку, яка вважалася є неналежною для адвоката, то адвокат, проти якого подається скарга, повинен відповісти на цю скаргу в письмовій формі. Далі відбувається засідання комітету з питань дисципліни та розгляду скарг і якщо після проведеного розслідування комітет вирішує, що поведінка адвоката була неналежною, то комітет надсилає адвокату лист, в якому повідомляє про його неналежну поведінку та зазначає санкцію за вчинений адвокатом дисциплінарний проступок. Цікаво, що ці листи не оприлюднюються, а зберігаються як частина справи адвоката. Скаржнику обов'язково повідомляють про вжиття заходів щодо адвоката. Крім того, у випадках вчинення адвокатом серйозних порушень, комітет з питань дисципліни та розгляду скарг може передати справу для її розгляду судом [2]. Якщо суд після слухання комітетом або суддею вирішує вжити дисциплінарних заходів проти цього адвоката, таке рішення зазвичай оприлюднюється.

Громадськість у США активно реагує на порушення адвокатами етичних вимог шляхом направлення скарг до комітетів з питань дисципліни та розгляду скарг. Таким чином громадськість допомагає адвокатській спільноті у США досягти високого рівня надання правової допомоги кваліфікованими адвокатами з високим рівнем морально-етичних якостей.

Слід підкреслити, що адвокат, допущений до практики в конкретному штаті США, підлягає дисциплінарній відповідальності по правилам цього штату та судом цього штату, незалежно від того, де відбувалась неправомірна поведінка адвоката. В той же час, Нью-Йоркськими правилами професійної поведінки встановлено, що якщо адвокат має ліцензію на практику в цьому та іншому штаті, то будуть застосовані правила штату, в якому адвоката переважно практикує. Однак, за умови, якщо певна поведінка явно має переважний вплив на юрисдикцію іншого штату, в якій адвокат має ліцензію на практику, то до адвоката будуть застосовані правила юрисдикції цього штату [3, с. 199]. Аналіз цих норм дає підстави стверджувати, що зазвичай за вчинення дисциплінарних правопорушень адвоката притягають до відповідальності у тому штаті, де він практикує свою професійну діяльність.

Питання відповідальності адвокатів у США детально регламентовано у Типових правила застосування дисциплінарних стягнень адвокатів, які були прийняті Палатою делегатів Американської асоціації юристів 8 серпня 1989 року [4]. Правилом 10 цього документу передбачені такі види санкцій:

1) позбавлення судом права на здійснення адвокатської практики;

2) тимчасове відсторонення з посади судом на відповідний встановлений період часу, що не перевищує трьох років;

3) встановлення судом випробувального строку, який не може перевищувати двох років, а також випробувальний термін, встановлений комітетом або радою за згодою відповідача (до двох років);

4) винесення догани судом чи комітетом. В цьому випадку оголошення догани здійснюється письмово і пред'являється особисто або вручається відповідачу через рекомендовану пошту. Крім того, інформація про таку догану має бути опублікована в офіційному звіт, а також у відомостях адвокатури штату та газеті, що випускається масовим тиражем у кожному районі, в якому адвокат містить юридичну контору для здійснення практичної діяльності;

5) догана, що виноситься комітетом, який займається дисциплінарними питаннями за згодою відповідача та схвалення головою комітету із заслуховування спірних питань. Така догана також має бути оформлена письмово та пред'явлена відповідачу. Короткий звіт про порушення професійної етики, щодо яких винесена догана, може бути опублікований у виданні, що випускається адвокатурою в освітніх цілях, при цьому особистість адвоката не вказується;

6) за рішенням суду чи комітету, на адвоката може бути накладено фінансове зобов'язання перед особами, що зазнали фінансових збитків, повернути весь обсяг або частину незаконно привласнених коштів адвоката чи адвокатської контори, а також відшкодовувати майнову шкоду клієнтові;

7) за рішенням суду чи комітету на адвоката може бути покладено зобов'язання відшкодувати постраждалим від його дій особам, витрати на судочинство, включаючи вартість розслідувань, обслуговування процесу, відшкодування витрат на явку свідка, послуг судового секретаря, у будь-якому випадку, коли на адвоката накладено дисциплінарні санкції;

8) обмеження судом обсягу діяльності чи характеру майбутньої практичної діяльності відповідача [4].

Порівнюючи санкції, що можуть бути накладені на адвокатів США та України за вчинення дисциплінарного проступку, можна зробити висновок про більшу кількість можливих санкцій для адвокатів США. В Україні за вчинення дисциплінарного проступку на адвоката може бути накладено одне з таких стягнень: 1) попередження, 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльність на строк від 1 місяця до 1 року, 3) позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з ЄРАУ (для адвокатів України), або виключення з ЄРАУ (для адвокатів іноземних держав) [5]. Розглядаючи можливість запровадження в українське законодавство окремих норм і правил про дисциплінарну відповідальність адвокатів, що застосовуються в США, можна запропонувати введення штрафних санкцій для адвокатів України, які вчинили дисциплінарний проступок. Вбачається, що цей вид санкції може бути як основним стягненням за вчинення дисциплінарного проступку, так і додатковим, і застосовуватись разом із іншим стягненням.

Можна зробити висновок, що процедура дисциплінарного провадження щодо адвокатів у США суттєво відрізняється від українського варіанту. В США дисциплінарне провадження здійснюється Апеляційним відділом Верховного суду штату та комітетами з питань дисципліни та розгляду скарг, які призначені цим судом. В Україні скарги на адвокатів розглядаються кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури, які діють в кожному регіоні України. Здійснення дисциплінарного провадження щодо адвокатів виключно адвокатами є гарантією незалежності адвокатури від держави та будь-яких державних або недержавних органів, в цьому проявляється самоврядність інституту адвокатури в Україні. Крім того, використовуючи досвід США, доцільно було б запровадити в українське законодавство можливість накладення на адвоката штрафних санкцій за вчинення дисциплінарного проступку, в якості основного чи додаткового стягнення. Це водночас буде забезпечувати повне відшкодування шкоди особам, які постраждали внаслідок вчинення адвокатом дисциплінарного проступку, а також забезпечувати превентивні цілі.

Список використаної літератури:

1. Bar Exams. American Bar Association. URL: https://www.americanbar.org/groups/legal_education/resources/bar-admissions/bar-exams/ (дата звернення: 24.10.2022).

2. New York Lawyer's Code of Professional Responsibility (Updated Through December 28, 2007). URL: https://nysba.org/app/uploads/ 2020/01/ LawyersCodeDec2807.pdf (дата звернення: 24.10.2022).

3. New York rules of professional conduct: Effective April 1, 2009. As amended through June 10, 2022 With Comments as amended through August 2, 2022. URL: https://nysba.org/app/uploads/2022/10/20221020-Rules-of-Professional-Conduct-as-amended-6.10.2022.pdf (дата звернення: 24.10.2022).

4. The Model Rules for Lawyer Disciplinary Enforcement: were adopted by the American Bar Association House of Delegates on August 8, 1989, and were subsequesntly amended on August 12, 2002. URL: https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/resources/lawyer_ethics_regulation/model_rules_for_lawyer_disciplinary_enforcement/ (дата звернення: 24.10.2022).

5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. № 27.

Kravchenko O.
economist, Italy

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF THE FORM OF PERFORMING ADVOCATE ACTIVITY

In the modern conditions of European integration and, in general, the study of the foreign experience of the organization and functioning of the advocacy in order to improve its activity in Ukraine, we think its necessary to pay attention to the forms of the organization of advocate activity abroad.

So, in the United Kingdom of Great Britain, barristers are divided into two groups. The first one, to which the vast majority of barristers belong, works within the system of law offices. They enter into an agreement with their firms, according to which they have to pay the firm a certain amount of money, and the firm provides them with premises, clerks (office clerks) and provides employment for the advocates. The head of a law firm, most often a Crown attorney, has extensive leverage over members of the firm, which provide each other with assistance, but are not obliged to manage each other's affairs, as they bear personal responsibility for their own affairs.

The second group consists of barristers who work as employees of a specific public or private sector organisation, including government departments or

agencies (such as the Crown Prosecution Service), corporate legal departments and, in some cases, solicitors' firms. Solicitors, as a rule, are united in law offices and law firms [1].

In the United States, attorneys practice or work in large law firms or in small offices with two or three attorneys as partners. Lawyers often work independently, creating their own law office. As a rule, large law firms rarely take on criminal cases, preferring to provide legal advice to large corporations and firms with good revenues. Sometimes such companies take up the cause of the underprivileged, thus providing assistance to those in need, while at the same time working for their own prestige. Some advocates work as public defenders and are paid from the state or federal budget. Some advocates practice in associations of legal aid, which provide it not to individual citizens, but to certain categories (for example, ethnic or professional groups). There are law offices that protect the interests of society, such offices appeal to the state, authorities or large corporations in order to protect the needs of society (for example, lawsuits against enterprises whose activities harm public morals, the health of the nation, the environment, etc.) [2].

A French advocate can either work individually or collaborate with another advocate or advocates based on a contract between them. Having concluded an employment contract, an advocate can be employed by another advocate's law office, but he will not permited to have his own clientele and must always mention the name of his employer when performing professional activities.

The most common form of organization of activities of French advocates is various associations of advocates, in particular associations and civil law societies. Working in an association, an advocate retains greater freedom of action, but also bears personal responsibility to clients. In partnerships, advocates bear joint liability, and, in general, it acts as a separate legal entity, in which advocates are employees with rights and powers limited by the statutory contract. An advocate who works in such a company does not have the right to a separate private practice.

Every advocate in Germany has to open his office at the specific highest court of the land in which he is admitted to practice as a lawyer.

According to the norms of the Federal Regulation, the profession of an advocate in Germany is included in the category of liberal professions. The activity of the advocate is not commercial. According to German law, the advocate is a competent, independent consultant and representative on all legal issues. The Law of December 17, 1999 amended and supplemented the Federal Regulations, according to which German advocates were granted the right to represent the interests of their clients in all judicial districts in the state territory. It should be noted that previously advocates provided representation only within the territory of the relevant district court in which they were registered [3].

Based on the above, it is possible to draw a conclusion about:

the presence of similar and distinctive features in the forms of advocacy in Ukraine and abroad;

the possibility of tendencies to expand the forms of advocacy in Ukraine and, as a result, the need to make changes to the national legislation.

References:

1. What does a solicitor do? Courses-careers.com. URL: https://web.archive.org/web/20110728122112/http:/courses-careers.com/jobs-and-careers/career-sectors/7599-what-does-a-solicitor-do.html

2. American Bar Association. URL: http://www.americanbar.org/en/

3. Bundesrechtsanwaltsordnung, 01.08.1959.URL: https://unba.org.ua/ assets/ uploads

Свида О. Г.

доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент, адвокат, член Комітету з питань юридичної освіти та науки НААУ

СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ: ДОСВІД ОКРЕМИХ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС

Провідну роль в процесі розбудови будь-якої держави саме правової є забезпечення реалізації кожному права на професійну правничу допомогу. При цьому професійність такої допомоги полягає у тому, що вона надається не будь-ким, а спеціальним суб'єктом (адвокатом), який володіє необхідним рівнем освіти та пройшов відповідний процес набуття статусу адвоката. Додатковою гарантією забезпечення професійності є покладення на усіх адвокатів України обов'язку безперервно підвищувати кваліфікацію.

Статтею 11 Правил адвокатської етики проголошено, що «Адвокат зобов'язаний надавати професійну правничу (правову) допомогу клієнту, здійснювати його захист та представництво компетентно і добросовісно, що передбачає знання відповідних норм права, наявність необхідного досвіду їх застосування, доскональність у врахуванні всіх обставин, що стосуються доручення клієнта та можливих правових наслідків його виконання, ретельну підготовку до виконання доручення»

Водночас в адвокатській діяльності, як і в будь-якій іншій, можливі помилки та прорахунки, внаслідок чого існує небезпека заподіяння шкоди інтересам клієнта. У зв'язку із цим виник інститут страхування професійної відповідальності, який в різних країнах застосовується до досить різноманітних категорій фахівців: нотаріусів, лікарів, архітекторів, будівельників, митних брокерів та навіть журналістів. Не стали винятком

й адвокати, страхування професійної відповідальності яких набуває все більшого поширення у країнах, що входили до складу колишнього СРСР та є обов'язковим, як вказує Т. Б. Вільчик, у більшості європейських країн: Австрії, Бельгії, Великій Британії, Данії, Естонії, Ісландії, Ірландії, Італії, Кіпрі, Литві, Ліхтенштейні, Люксембурзі, Нідерландах, Німеччині, Норвегії, Польщі, Португалії, Румунії, Словаччині, Словенії, Угорщині, Фінляндії, Франції, Чеській Республіці та Швеції [1, с. 303-304].

Поширеність цього виду страхування обумовлюється тим, що має на меті захист майнових інтересів адвоката, а також майнових інтересів клієнта від невиконання або неналежного виконання адвокатом своїх професійних обов'язків, що випливають із договору про надання правової допомоги, та має дуалістичну природу, оскільки може розглядатись і як гарантія адвокатської діяльності, і як гарантія захисту прав клієнта [2, с. 2].

Відповідно до положень Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятого делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року [3], «адвокати завжди повинні бути застраховані від пред'явлення позовів, пов'язаних з недостатньою професійною компетентністю. Розмір страховки визначається в розумних межах співвідносно з ризиком можливих помилок, допущених адвокатами у ході здійснення професійної діяльності» (п. 3.9.1).

В Україні все активніше обговорюється питання щодо доцільності запровадження страхування професійної відповідальності адвокатів, у зв'язку із чим корисним є дослідження досвіду зарубіжних країн, в яких цей вид страхування запроваджений вже досить тривалий час.

Для прикладу, за законодавством Німеччини адвокати несуть відповідальність за шкоду, заподіяну з необережності іншим особам і, насамперед, своїм довірителям при виконанні своїх професійних обов'язків. При цьому адвокат несе необмежену відповідальність і своїм особистим майном. Однак, її розмір можна обмежувати за договором з довірителем [4, с. 81]. Водночас, відповідно до Федерального закону про адвокатів (BRAO) від 1 серпня 1959 року із наступними змінами [5] наявність страхового полісу є обов'язковою умовою для допуску до адвокатської діяльності (§ 4). Параграфом 51 BRAO передбачено, що адвокат зобов'язаний оформити страхування професійної відповідальності для покриття зобов'язань за фінансові втрати, що виникли в результаті його професійної діяльності, і підтримувати страхування на весь час допуску до адвокатської діяльності (ч. 1). Договір страхування повинен передбачати страхове покриття для кожного окремого порушення обов'язків, яке може призвести до позовів проти адвоката щодо його відповідальності згідно з приватним правом; можна узгодити, що всі порушення обов'язків під час виконання одного доручення (договору), незалежно від того, чи вони ґрунтуються на поведінці адвоката чи допоміжної особи, з якою він проконсультувався, можуть вважатися одним

страховим випадком (ч. 2 § 51). Водночас слід звернути увагу, що відповідно до останніх змін до BRAO з 1 серпня 2022 року передбачено положення про обов'язкове страхування адвокатів, серед яких головною новацією є: адвокатська фірма тепер повинна мати власний страховий захист, а полісу страхування професійної відповідальності окремих адвокатів з 1 серпня 2022 року вже не достатньо, при цьому кожен адвокат повинен довести, що він відповідає т.зв. допуску до професії відповідно до § 4 BRAO.

Відповідно до ст. 12 «Страхування відповідальності та страхування від нещасних випадків» Закону Італії «Нове регулювання адвокатури» від 31 грудня 2012 року № 247, який набрав чинності 2 лютого 2013 р**.** [6], адвокат, адвокатська асоціація чи компанія повинні самостійно, а також шляхом угод, підписаних асоціаціями, компаніями передбачити страховий поліс для покриття цивільної відповідальності, що випливає із здійснення професії, включаючи послуги із зберігання документів, грошових сум, цінних паперів та цінностей, отриманих на депозит від клієнтів. При цьому адвокат зобов'язаний повідомляти клієнта про деталі страхового покриття (ч. 1), детальна інформація щодо страхового полісу повинна бути розміщена на дошці оголошень (ч. 3), а порушення цих вимог є дисциплінарним проступком (ч. 4). Суттєві умови та межі страхування встановлюються Міністерством юстиції Італії та повинні переглядатися кожні п'ять років (ч. 5). На виконання останньої законодавчої вимоги Мін'юстом Італії було видано Наказ «Основні умови та мінімальні граничні суми страхових полісів для покриття цивільної відповідальності та нещасних випадків, пов'язаних із зайняттям адвокатською діяльністю» від 22 вересня 2016 року [7], відповідно до положень якого «Страхування має покривати відповідальність за будь-який вид збитків: матеріальний, моральний, непрямий, постійний, тимчасовий, майбутній. Страховка має покривати відповідальність адвоката навіть за грубу недбалість» (п. 1-2 Наказу). Межі мінімального страхового покриття встановлюються в залежності від річного обороту за останній фінансовий рік та кількості адвокатів, якщо мова йде про адвокатське об'єднання. Зокрема встановлюється, що для адвоката з оборотом до 30 тис. євро мінімальна страхова сума може становити в межах від 350 тис. євро за страховий рік, натомість при обороті понад 70 тис. євро − до 1 млн. євро за кожен страховий випадок за страховий рік. Для адвокатської фірми за участю не більше 10 фахівців та оборотом до 500 тис. євро − 1 млн. євро за кожний страховий випадок, з лімітом 2 млн. євро за страховий рік; при участі більше 10 адвокатів та при обороті понад 500 тис. євро − 5 млн. € за страховий випадок з лімітом у 10 млн. € за страховий рік (п. 3 Наказу).

Отже, досвід Німеччини та Італії показує, що в цих державах, які мають досить міцні традиції страхування професійної відповідальності адвокатів, перманентно продовжується процес вдосконалення законодавства, посилюються правила такого страхування, прослідковується тенденція до

зростання сум страхового відшкодування. Вважаємо, що для нашої держави в майбутньому може стати корисним визначений у цих країнах механізм визначення страхових ризиків, загальний підхід законодавця до політики страхування професійної відповідальності адвокатів тощо.

Список використаної літератури:

1. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України : дис. ... докт. юрид. наук. Харків, 2016. 490 с.

2. Чекмарьова Л. Ю. Страхування професійної відповідальності адвоката : автореф. дис.. … канд.. юрид наук : 12.00.10. Одеса, 2021. 25 с.

3. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Прийнято делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1988 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

4. Кратенко М. В. Страхование профессиональной ответственности адвоката. *Право и экономика.* 2004. № 10 С. 81-84.

5. Bundesrechtsanwaltsordnung in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 303-8, veröffentlichten bereinigten Fassung, die zuletzt durch Artikel 8 des Gesetzes vom 15. Juli 2022 (BGBl. I S. 1146) geändert worden ist [Федеральний закон про адвокатів у редакції, опублікований у «Віснику федерального законодавства» частина III, класифікаційний номер 303-8, в який востаннє внесені зміни статтею 22 закону від 5 жовтня 2021 (Вісник федерального законодавства I стор. 4607)]. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/brao/BJNR005650959.html

6. LEGGE 31 dicembre 2012, n. 247. Nuova disciplina dell'ordinamento della professione forense. (13G00018) [Нове регулювання адвокатури: Закон Італії від 31 грудня 2012 року № 247, який набрав чинності 2 лютого 2013 р.] *GAZZETTA UFFICIALE*. 2013. Numero 15. Pag. 1-34. URL: https://www.gazzettaufficiale.it/eli/gu/2013/01/18/15/sg/pdf

7. MINISTERO DELLA GIUSTIZIA: DECRETO 22 settembre 2016-Condizioni essenziali e massimali minimi delle polizze assicurative a copertura della responsabilità civile e degli infortuni derivanti dall'esercizio della professione di avvocato (pubblicato sulla Gazzetta Ufficiale n.238 del 11-10-2016). URL: https://www.ordineavvocatitrani.it/2016/10/12/ministero- della-giustizia-decreto-22-settembre-2016-condizioni-essenziali-e-massimali-minimi-delle-polizze-assicurative-a-copertura-della-responsabilita-civile-e-degli-infortuni-derivanti-dallesercizi/

Бака Е. В.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У сучасних демократичних та соціальних державах, важливим чинником забезпечення захисту системи прав людини та гарантій їх реалізації є адвокатура. Кожна цивілізована країна світу визнає право особи на захист і на отримання належної правової допомоги. Важливим аспектом в даному питанні є дотримання конфіденційності між адвокатом та клієнтом. Саме дослідження зарубіжного досвіду щодо проблеми дотримання адвокатської таємниці дало б можливість і доцільність використання такого досвіду в Україні.

Слід відмітити, що порушення адвокатської таємниці завдає шкоду не лише адвокатам та іншим зацікавленим сторонам процесу, але й державі та правосуддю в цілому, відповідно до міжнародних правових актів та судової практики ЄСПЛ.

Так, яскравим прикладом щодо гарантій адвокатської таємниці у випадках проведення посадовими особами правоохоронних органів обшуку в офісі адвоката є справа «Німитц проти Німеччини» [1] в офісі якого за скаргою заявника, адвоката за професією, був зроблений обшук. У скарзі Німитц стверджував, що було порушене право на повагу його житла й кореспонденції. Уряд Німеччини, заперечуючи проти скарги, стверджував, що ст. 8 Конвенції не надає захисту від обшуку в адвокатській конторі, і що Конвенція проводить чітку грань між особистим життям і житлом, з одного боку, і професійним і діловим життям і службовими приміщеннями – з іншої. Суд у своєму рішенні вказав на те, що не вважає за можливе або необхідне дати вичерпне визначення поняттю «особисте життя».

ЄСПЛ зазначив, що обшук в офісі адвоката є втручанням у «приватне життя», «житло» [2] і право на «повагу до листування», оскільки професійна і непрофесійна діяльність настільки переплітаються, що це досить важко розрізняти, між ким людина діє в той чи інший час (особливо у випадку «вільних» професій, наприклад юрист). Тому відповідно до ст. 8 чинної Конвенції про захист прав людини й основних свобод 1950 р, термін «приватне життя», поширюється і на професійну діяльність юриста [1].

У Австрії конфіденційність в досьє адвоката визначається органом адміністративної юрисдикції. До того ж, клієнт може у будь-який час відмінити режим конфіденційності, а у разі, якщо виник конфлікт інтересів, то така проблеми виключає можливість подальшої участі адвоката у справі [3, с. 103–104].

Однак, навряд чи запровадження в Україні принципу оцінки інформації, яка є предметом адвокатської таємниці, буде ефективним. У вітчизняних реаліях наявність суб'єктивного чинника майже завжди пов'язана з можливістю зловживань, тому це не захистить ані інтереси клієнтів, ані незалежність інституту адвокатури.

Розширений механізм звільнення клієнта від боргу збереження певної інформації в таємниці закріплено в чеському праві. Відповідно до закону «Про адвокатуру» в цій країні такі дії може виконувати не тільки клієнт, а й а після його смерті може зробити правонаступник такого клієнта. Хоча звільнення від зобов'язання зберігати таємницю не є безумовним, зобов'язання нерозголошення не припиняється, якщо клієнт або його наступник звільняються адвоката від такого обов'язку під тиском або у важких умовах ситуації [4, с. 150].

Адвокатська таємниця є персоналізованою, стосується конкретних осіб або юридичні особи. У випадку громадян – тільки вони як довірителі мають право визначати правовий режим інформації, відомостей, зібраних у процесі надання їм допомоги. Тому смерть таких довірителів є юридичним фактом, який абсолютизує адвокатську таємницю, тобто після того таємницю не може бути розголошено з будь-якої причини.

На відміну від країн континентального права, законодавство держав англосаксонської правової системи демонструє більш ліберальний підхід до питання збереження адвокатської таємниці. Тут існує окреме поняття конфіденційної інформації в інтересах країни. До таких привілеїв належать таємниці, інша конфіденційна інформація, розголошення якої мало негативний вплив на нормальне функціонування органів державної влади [5, с. 32].

Узаконено в деяких країнах і привілей зберігати таємницю адвоката та клієнта. В той самий час практика показує, що можливість його обмеження трактується конкретно органами влади, зокрема податковими. Останні доводять, що, наприклад, зобов'язання адвокатів стосовно інформування держави про створення, використання клієнтами незаконних фінансових схем не означає розкриття змісту правової консультації, а є лише вимогою повідомити про певний юридичний факт, отже, адвокатська таємниця в цій ситуації не порушена.

У США дуже розвинена система надання послуг з юридичних питань. Тут є велика кількість адвокатів порівняно з іншими країнами світу. Багато спеціалістів в даній сфері наголошують на недолік законодавства США про адвокатуру, оскільки норми права дозволяють адвокатам розкривати адвокатську таємницю. Дослідники наголошують на порушення принципу презумпції невинуватості, адже виходить, по суті, що адвокат, а не суд має вирішувати, як кваліфікувати ті чи інші діяння свої клієнтів. З урахуванням цього, виникає питання як бути у разі, коли захисник повідомляє

уповноваженим органам про те, що він підозрює свого клієнта у вчинення злочину, а по факту цього злочину не було, адже, це лише припущення адвоката. В таких відносинах адвоката та клієнта ні про які довірчі відносин мови йти не може. І тоді стає незрозумілим, в чому ж полягає роль адвоката у сфері захисту прав людини.

Таким чином, імплементація норм законодавства зарубіжних країн стосовно забезпечення адвокатської таємниці в законодавство України сприятиме вдосконаленню правового регулювання інституту адвокатської таємниці. Водночас порівняльне дослідження показали високий рівень нормативно-правових гарантій адвокатської діяльності в Україні, забезпечення привілею адвокат-клієнт порівняно з іншими країнами. Отже, наявні проблеми в цій сфері пов'язані не стільки з недоліками правового регулювання адвокатської діяльності, скільки зі специфікою правозастосування, механізмом виконання на практиці правових норм як адвокатами, так і представниками влади.

Список використаної літератури:

1. Рішення ЄСПЛ з прав людини від 19 вересня 2002 р. у справі «Тамосіус (Tamosius) проти Об'єднаного Королівства» № 62002/00 URL: http://www.echr.coe.int/Documents/Reports_Recueil_2002-VIII.pdf.

2. Рішення ЄСПЛ з справ людини від 19 жовтня 2010 р. у справі «Озпінар проти Туреччини» (Özpınar v. Turkey) № 20999/04 : URL: http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-3308450- 3696102&filename=003-3308450-3696102.pdf

3. Таварткиладзе Н. М. Этические основы деятельности адвоката защитника : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Одесская национальная юридическая академия. Одесса, 2003. 216 с.

4. Сучасні системи адвокатури / за ред. О. Д. Святоцького; Міжнародна юридична фірма «ЮРІНТЕР». Київ : Право України, 1993. 175 с.

5. Model Rules of Professional Conduct (adopted by the ABA House of Delegates in 1983. URL: http://www.americanbar.org/groups/ professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/model_rules_of_professional_conduct_table_of_contents.html.

Науковий керівник: *професор, доктор юридичних наук, в.о. завідувача кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Бакаянова Нана Мезенівна***

Биба Н. М.
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА США ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Майже в усіх сучасних державах слово «адвокат» має однакове значення. Сьогодні модель функціонування адвокатури США є однією із найпрогресивніших. Адвокатська діяльність сформувалася для захисту, представництва та здійснення юридичної допомоги людям. Вона регулюється звичаєм, прецедентним правом та корпоративними нормами. Адвокати в США здійснюють захист інтересів обвинувачених в кримінальних справа та представництво сторін в цивільних справа. Так, як адвокатура США відноситься до англо-американської правової сім'ї, можна говорити про те, що важливим джерелом адвокатського права – є рішення судів. Для того, щоб отримати право займатися адвокатською діяльністю, у більшості штатах потрібно скласти іспити, які організовуються судами. Умови допуску до зайняття адвокатською практикою та її принципи, призначаються зазвичай Верховним судом штату, проте допуск до зайняття такою діяльністю вирішується комісією з допуску до адвокатури. Система адвокатури США представлена адвокатськими асоціаціями штатів, що формують загальнодержавну Американську асоціацію адвокатів. Вона об'єднує всіх адвокатів, є вищим самоврядним органом адвокатів у США. Керівним її органом є палата делегатів Асоціації Загалом, за даними Американської асоціації адвокатів, у 2012 році було зареєстровано понад 1268011 адвокатів. В США відсутній який-небудь правовий акт, який вміщає в собі всі прав та обов'язки адвоката в судовому процесі. Незважаючи на це, норми адвокатського права, насамперед, беруть свій початок саме від справ : «Міранда проти штату Арізона», «Брюер проти Вільямса», «Гідеон проти Уейнтрайта» [3]. У 1966 р. у рішенні справи «Міранда проти штату Арізона» Верховний суд поклав на владу штатів обов'язок вжити чітко виражені заходи для захисту прав особи від можливих порушень з боку поліції.

Ці права включають:

1) право не давати свідчення;

2) право отримувати роз'яснення про те, що все, що особа заявить поліції, може бути і буде використано проти неї в суді;

3) право на користування послугами адвоката-захисника до або під час допиту;

4) право на призначення адвоката-захисника у разі нестачі в особи коштів.

Нині адвокатура України переходить на якісно новий етап розвитку, який, перш за все, знаходить своє вираження у Конституції України та Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». На відміну від

правової системи США, Україна за більшістю ознак відноситься до германо-романської правової сім'ї, джерелами якої є нормативно-правові акти, міжнародні договори, правові звичаї, судова практика та ін. Адвокатура відіграє найважливішу роль у забезпеченні права на правову допомогу, оскільки саме вона згідно з Конституцією України діє із метою реалізації права на захист від обвинувачення і надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах[1]. Зростання ролі адвоката в сучасній правовій системі розглядається як один із способів обмеження державної влади, за допомогою створення та функціонування окремого правозахисного інституту. При виявленні бажання стати адвокатом, особа має право звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (далі – КДКА) за місцем проживання із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту. Особі, яка склала цей іспит КДКА протягом десяти днів безоплатно видає свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту. Досі тривають дискусії щодо становлення правового статусу адвоката в суспільстві. Класичним є визначення того, що адвокатура є незалежною, професійною та самоврядною організацією. Але не всі розуміють чому саме незалежність є першим і головним принципом

Сьогодні, в умовах реалізації цього закону існує багато першочергових завдань, які потребують негайного вирішення. Законом передбачено запровадження певних реформ у адвокатській професії, зокрема: створення централізованих органів адвокатського самоуправління; прийняття нових правил адвокатської етики; підвищення кваліфікації адвокатів тощо. Неодноразово доводиться спостерігати за порушеннями вищезазначених проблем, тому перелічені нововведення потрібні та на часі.

Підсумовуючи вищезгадане, можна дійти висновку, що адвокатура США врегульована за допомогою судових прецедентів та може мати наднаціональний рівень правового регулювання. Україна в свою чергу, врегульована нормативно-правовими актами, зокрема на конституційному та законодавчому рівнях. Юридична професія в США – це соціально впливова, самоврядна, престижна і дохідна професія[4]. Нині в Україні формується нове покоління юристів. Навчаючись свого, воно не повинно цуратися чужого – іноземного досвіду. Таким, зокрема є досвід юридичної професії та освіти в США. Інститут адвокатури України повинен стати однією з провідних структур суспільства, здатною ефективно контролювати додержання органами державної влади прав і законних інтересів людини. Становлення України як правової держави та утвердження в ній дії верховенства права зумовлює зростаючу роль правництва.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996, No 30, ст. 141. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність :Закон України від 05.07.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text

3. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу : порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України. 2016.URL:http://surl.li/dnawb

4. Личенко І. Загальні засади організації та функціонування адвокатури зарубіжних країн. 2020. URL: https://science.lpnu.ua/ sites/default/files/journal-paper/2020/may/21534/26.pdf

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Храпенко Олена Олегівна***

Деренюк А. О.
студентка 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ НІМЕЧЧИНИ

Якщо говорити про адвокатуру в Німеччині, найперше, що варто зазначити, адвокатура в Німеччині є незалежною організацією в системі правосуддя, а самі адвокати є практично вільними підприємцями, які мають свої контори, наймають службовців.

Діяльність адвокатури в Німеччині регулюється низкою нормативних актів, таких як: Федеральне положення про адвокатуру, яке було прийняте ще 1 серпня 1959 року, але зазнавши певних змін продовжує діяти й сьогодні, також Закон про винагороду адвокатів, який був прийнятий 5 травня 2004 року.

До рівня освіти адвоката у Німеччині ставляться високі вимоги, як і до освіти суддів, після закінчення вищого навчального закладу, особа, що бажає стати адвокатом, проходить ще і додаткове навчання.

Варто також торкнутися таких тем як: права і обов'язки адвокатів, принципи на яких побудована адвокатура, а також функції, які покладені на адвокатів, форма організації та дисциплінарна відповідальність адвокатів.

Щодо принципів на яких побудована адвокатура, то існують три принципи, які характерні для побудови адвокатури всього світу, а не тільки Німеччини, але варто зазначити в яких аспектах вони розкриваються саме в Німеччині. Першим принципом є незалежність адвокатської професії. В Німецькому законодавстві закріплено, що будь-який юрист, що працює на

певну компанію, не може бути адвокатом, адже певною мірою він залежний від свого роботодавця, а отже не можна в такому випадку говорити про незалежність. В основі цього принципу лежить не тільки незалежність від роботодавців, а й незалежність в цілому від держави. Наступний принцип це конфіденційність, підтриманням цього принципу є те, що його порушення може привести до втрати ліцензії на здійснення адвокатської праці або до кримінального переслідування адвоката. В основі цього принципу лежить обов'язок адвоката зберігати в таємниці деталі справи клієнта, цей принцип існує для того, щоб клієнт повністю був щирим з адвокатом. Органи державної влади не вправі обшукувати адвокатські контори, не мають право допитувати адвоката як свідка у справі його клієнта, що є подібним із Україною. Ще одним принципом є заборона представництва протилежних інтересів, тобто представляючи інтереси позивача адвокат не може одночасно представляти інтереси і відповідача. Особливість цього принципу у Німеччині заключається в тому, що порушення цього принципу тягне за собою не тільки позбавлення ліцензії, адже це є правопорушенням. Зрада інтересів сторони є складом злочину, який передбачений в Кримінальному уложенні Німеччини.

Ці три принципи є основоположними, вони притаманні багатьом розвиненим країнам, але варто зазначити й про те, що існують і інші принципи, такі, наприклад як: принцип добропорядності, принцип ділової етики та обов'язок до підвищення кваліфікації.

Принцип добропорядності полягає в порядному ставленні до грошей клієнтів. У Німеччині велика довіра до адвокатури, інколи навіть компенсація клієнту приходить на картку адвоката. Щодо принципу ділової етики, цей принцип означає, що в діяльності адвоката неприпустима образа протилежної сторони. Щодо обов'язку до підвищення кваліфікації, то порушення цього принципу в законодавстві Німеччини не передбачає санкції. Проте, адвокати повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію. Ці всі принципи зустрічаються і в нашій країні, але в Німеччині є свої особливості.

На рахунок прав і обов'язків адвокатів в Німеччині, у Федеральному законі про адвокатуру є окремий розділ, що регулює це питання. Відповідно до § 43 Федерального закону про адвокатуру «адвокат зобов'язаний сумлінно виконувати свої професійні обов'язки, бути гідним поваги й довіри, яких вимагає становище адвоката». Якщо адвокат відмовляє надати юридичну допомогу, він має негайно пояснити причини, якщо відмова була безпідставною, то адвокат повинен відшкодувати шкоду, яку завдав клієнтові.

Також адвокат не може виступати у загальних або третейських судах як адвокат клієнта, якого він обслуговує у зв'язку з постійними службовими та іншими діловими відносинами. Не мають права виконувати обов'язки

адвоката особи, що обіймають посаду суддів або є державними службовцями. Але є випадки, коли управління юстиції може зробити виняток для певної особи, за умови, що це не зашкоджує інтересам правосуддя.

Свої послуги адвокат може надавати на будь-якій стадії процесу. Також одним із обов'язків адвоката є зберігання матеріалів справи ще протягом 5 років після виконання доручення. Федеральне положення про адвокатуру зобов'язує адвоката, у випадку його відсутності або неспроможності виконувати свої професійні обов'язки більше як один тиждень, потурбуватися про заступника.

Є випадки коли адвокат відсторонюється від виконання своїх професійних обов'язків. Це відбувається у разі: коли діяльність адвоката суперечить принципам високої моралі та права; коли адвокат представляв або консультував іншу сторону у конкретній справі; коли адвокат брав участь у вже розглянутій справі у якості судді, арбітра, прокурора або представника офіційної установи; коли мова йде про тлумачення документа, який адвокат складав як нотаріус.

Адвокат має право на ознайомлення зі своєю особовою справою, він може навіть робити витяги з документів або ж знімати копії з них. Адвокат, якого призначили в суд процесуальним уповноваженим, має право передати представництво іншому адвокату. У Федеральному положенні про адвокатуру закріплено ще багато інших прав та обов'язків адвоката.

Щодо функцій, які покладені на адвокатів згідно із Федеральним законом, то варто зазначити такі: 1) Адвокат надає поради та консультації з юридичних питань; 2) Представляє інтереси клієнтів, які виступають як сторони у цивільному процесі; 3) Захищає обвинуваченого чи підсудного у кримінальній справі у суді та органах слідства. Варто також зазначити, що адвокат в кримінальному процесі може виступати представником інтересів і потерпілої сторони; 4) Здійснює управління майном клієнта на підставі укладеного з ним договору; 5) Адвокат може здійснювати функції юрисконсульта за спеціальним договором. Але варто зазначити, що офіційно адвокат юрисконсультом працювати не може.

У Німеччині колегії адвокатів утворюються за територіальним принципом, вони об'єднують адвокатів, що приписані до суду однієї й тієї ж землі.

Правління являється виконавчим органом колегії, зазвичай складається із семи осіб. Всі колегії об'єднані в Федеральну палату адвокатів, яка включає до свого складу 28 регіональних палат. За своєю організаційно-правовою формою вона створена як корпорація громадського права. Важливим аспектом є те, що кожен практикуючий адвокат повинен перебувати у Палаті.

На рахунок органів управління Палати, то такими органами є Загальні збори її членів, а також Президія Палати, вони беруть участь у законодавчому процесі, у формі внесення пропозицій та рекомендацій до парламенту, а

також проводять консультації. Представницьким органом палати є Статутні збори, завданням яких є регулювати відносин між адвокатами, адвокатами та громадянами, а також адвокатами та державними органами. Також Статутні збори займаються питаннями підвищення кваліфікації адвокатів, а також представництвом адвокатури Німеччини перед організаціями інших країн.

У Німеччині існує також Об'єднання адвокатів Німеччині, з добровільним членством, основне завдання якого полягає у представництві інтересів адвокатів перед державними органами та громадськістю, а також участі в законодавчому процесі.

Суди честі займаються розглядом справ, які пов'язані з порушенням адвокатської етики, а також накладенням дисциплінарних стягнень. При вищому суді кожної землі існує судова палата, яка є апеляційною інстанцією стосовно судів честі, що стоять нижче.

При Федеральному верховному суді функціонує Сенат у справах адвокатів, що є наглядовою інстанцією. Сенат має право здійснювати перегляд справ, розглянутих судами честі або земельними палатами у справах адвокатів при вищому суді відповідної землі.

Якщо говорити про види відповідальності адвоката в Німеччині, то виділяють такі: догана, штраф у розмірі до 10 тисяч євро, заборона займатися адвокатською діяльністю на період від одного до п'яти років, а також виняток з адвокатури.

Отже, адвокатурі в Німеччині відводиться важливе місце та роль, зокрема до освіти адвокатів ставлять високі вимоги, забезпечення їх діяльності також на високому рівні. В адвокатури Німеччини безліч схожих рис із нашою українською адвокатурою, ті ж самі принципи їх діяльності сходяться, але у Німеччині є характерні риси їх прояву та особливості.

Список використаної літератури:

1. Руденко М. В. Організаційні форми адвокатської діяльності у країнах Європи (Німеччина, Швеція, Австрія). Форум права. 2016. № 2. С. 168-174.

2. Адвокатська «монополія»: європейський досвід та перспективи України. URL: http://surl.li/antbt

3. Ткачук А. С. Адвокатура Німеччини та України: порівняльно-правовий аспект / А. С. Ткачук // Альманах права. Ціннісно-правові засади сучасних інтеграційних процесів в Україні.– Випуск 6.– Київ: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015.– С. 527-532.

4. Федеральне положення про адвокатуру. URL: https://unba.org.ua/assets/ uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr. pdf

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Курганський Олександр Валерійович***

Касаткін В. В.
студент 2-го курсу факультету
адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГЕНЕЗИС ТА СУЧАСНИЙ СТАН АДВОКАТУРИ В США

З початку зародження Сполучених Штатів Америки та до сьогодення юридична професія та, зокрема, адвокатська діяльність, є одними з найважливіших, найпопулярніших та найпрестижніших професій в цій державі. За даними Американської асоціації юристів, станом на лютий 2022 року, в США працює близько 1,3 мільйони сертифікованих юристів [1]. Враховуючи те, що з кожним роком співпраця України та США дедалі більше поглиблюється, а також виникає необхідність розвитку власної адвокатури в умовах відновленої незалежності нашої держави, особливої актуальності набуває дослідження організації та розвитку цього інституту громадянського суспільства саме в Сполучених Штатах Америки.

В багатьох країнах світу існують так звані адвокатські палати – некомерційні та недержавні організації, засновані на обов'язковому членстві адвокатів чи палат адвокатів. Такою в Україні є Національна асоціація адвокатів України. В США також є схожа організація, що має назву Американської асоціації адвокатів (англ. American Bar Association, ABA. До речі, організації під назвами «Американська асоціація юристів» та «Американська асоціація адвокатів» є тотожними, адже словосполучення «Bar Association» можна перекласти і як «асоціація юристів», так і «асоціація адвокатів». Це стає можливим через те, що в англійській мові слова «lawyer» та «attorney» майже однакові за значенням, а перекласти обидва слова можна як «юрист» так і «адвокат») [2].

Обов'язковою умовою для зайняття адвокатською діяльністю в 32 штатах та Вашингтоні, округ Колумбія, є членство саме в цій організації. Отже, заслуговує уваги історія американської адвокатури крізь призму розвитку Американської асоціації юристів (ААЮ), адже, таким чином, можна помітити в певній мірі схожість між організацією адвокатури в Україні та Сполучених Штатах.

Американська асоціація юристів бере свій початок від 21 серпня 1878 року. Вже в 1893 році був створений перший відділ Американської асоціації юристів, що був присвячений юридичній освіті та допуску до адвокатури. У 1894 році відбулося відкриття другого відділу Асоціації, який займався патентним, торговим та авторським правом.

Американська асоціація юристів в 1900 році допомагає заснувати Американську асоціацію юридичних шкіл, яка наразі є однією з 28 афілійованих організацій ААЮ – національних організацій юридичної

професії, що наявні в Палаті представників Конгресу США. Вже 1908 року Асоціація приймає перші національні стандарти адвокатської етики – так звані «Канони професійної етики». У 1983 році Палата представників затвердила Типові правила професійної поведінки ААЮ, які є наступниками Канонів.

1913 рік був ознаменований створенням третього відділу Асоціації, судового відділу. Його коріння сягає заснування ААЮ, коли було організовано Комітет з питань судової адміністрації, з 1972 року – Судовий відділ. У 1920 році був заснований перший Комітет правової допомоги, що мав статус спеціального, який в 1921 році стає постійним комітетом.

У 1921 році приймаються стандарти для професійної освіти майбутніх юристів та їх допуску до адвокатської практики та, починаючи з 1952 року, акредитації юридичних шкіл. На 1938 рік припало формування президентом ААЮ Френком Дж. Хоганом спеціального комітету з Білля про права, зосереджуючись на захисті Білля про права та захисту громадянських свобод. В 2015 році був перейменований на «Громадянські права та соціальну справедливість» [3].

1943 року Асоціація приймає резолюцію, у якій зазначається наступне: «…членство [в ААЮ] не залежить від раси, віросповідання чи кольору шкіри» [3]. Того ж року вони починають надавати правову допомогу військовослужбовцям.

У 1952 році створюється «некомерційна корпорація під назвою Американська фундація адвокатів [АФА]» [3]. АФА стала провідним науково-дослідним інститутом країни з вивчення права, юридичної практики та впливу права на суспільство. Фундація поширює результати своїх досліджень серед адвокатів, науковців і широкої громадськості. Того ж 1952 року Постійний комітет федерального судочинства ААЮ укладає угоду з Мін'юстом США, згідно з якою він відіграватиме постійну роль в оцінюванні професійної кваліфікації кандидатів на посади федеральних суддів.

У 1961 році Асоціація у співпраці з Американським суддівським товариством та Інститутом судової адміністрації формують спільний комітет, який приводить до створення Національного судового коледжу. Вже у 1967 році ААЮ відіграє важливу роль у процесі внесення 25-ї поправки до Конституції США щодо спадкоємства президента та недієздатності. У 1974 році Асоціація робить вагомий внесок у прийнятті федерального законодавства про створення Корпорації юридичних послуг, незалежної некомерційної корпорації, очолюваної двопартійною радою директорів, яка сприяє рівному доступу до правосуддя та забезпечує фінансування цивільної юридичної допомоги малозабезпеченим американцям.

У 1986 році відбувалося збільшення різноманітності в юридичній професії та системі правосуддя. Створюється нова структура Асоціації

з питань можливостей для меншин у професії, яка згодом стає Комісією з питань расової та етнічної різноманітності у професії. На 1987 рік припало створення комісії у справах жінок. Президент Американської асоціації юристів Роберт МакКрейт засновує Комісію з питань жінок у професії. Її першим головою була відома всім Гілларі Родем Клінтон (1987-1991).

Американська асоціація юристів пройшла доволі довгий та продуктивний шлях свого розвитку. Ця організація має дуже великий вплив в правовій сфері та сфері державного регулювання США (наприклад, вплив на законотворчу діяльність), а також ефект на політичне та суспільне життя країни, підвищення рівня правової культури населення тощо.

В контексті досліджуваної теми цікавим є питання щодо організації адвокатури як інституту громадянського суспільства в США та її принципів. В американській системі відсутні розмежування адвокатів та поділ їх виходячи з повноважень та видів діяльності [4, с.712]. У своїй діяльності адвокати США керуються звичаями, положеннями прецедентного права та корпоративних норм.

Законодавством більшості штатів передбачені іспити претендентам, які бажають вести адвокатську діяльність. Зобов'язання щодо організації та проведення подібних іспитів покладено на суди. Наявність диплома чи ступеня, одержаних у юридичних вузах, не дають автоматичного права на зайняття адвокатською діяльністю. Юристи, допущені до адвокатської практики на підставі складеного іспиту, отримують патент, що дає право на виступ у судових засіданнях у всіх судах на території штату, де отримано патент. Для того, щоб отримати право виступати в судах інших штатів, адвокату необхідно скласти новий іспит і отримати ще один патент. В іншому випадку він може виступати на судовому засіданні лише у присутності адвоката з патентом на практику в цьому штаті та лише з дозволу голови суду [5, с.74].

Кожен штат формує асоціацію юристів, що складається з адвокатів, корпоративних юристів та державних аторнеїв. Правила більшості штатів передбачають обов'язкове членство всіх юристів-практиків в асоціації, про що вже йшлося вище. У США поняття адвокатури та асоціації адвокатів тотожні. У вигляді добровільних організацій асоціації існують лише в деяких штатах та великих містах. Добровільною організацією загальнонаціонального масштабу є Американська асоціація адвокатів (або юристів, правників – в залежності від перекладу), про яку вже багато разів згадувалося.

Адвокати США можуть займатися адвокатською практикою як самостійно, і як співробітники адвокатської фірми. Провідна роль над ринком юридичних послуг приділяється великим фірмам зі штатом 50 і більше юристів. Юристи такого роду фірм діляться на 2 групи: партнери, тобто адвокати, які володіють фірмою і поділяють між собою дохід і

співробітники, тобто юристи, які працюють за встановлену фірмою платню (здебільшого такі фірми спеціалізуються на кримінальних справах щодо клієнтів із гарним достатком) [6, с.640].

Отже, вищенаведене дозволяє констатувати, що задля побудови ефективного інституту адвокатури в Україні, а також демократичної, правової та соціальної держави, в якій велике значення мають права людини та верховенство права, необхідним залишаються проблеми дослідження позитивного досвіду інших держав, зокрема досвіду функціонування адвокатських корпорацій у США.

Список використаної літератури:

1. How many lawyers are in the U. S. in 2022? : by Mike in Category Law Firm Marketing (Updated Feb 2022. Source: American Bar Association). URL: https://www.ilawyermarketing.com/lawyer-population-state/

2. About Us: The American Bar Association. URL: https://www.americanbar.org/about_the_aba/

3. ABA Timeline: About the American Bar Association. URL: https://www.americanbar.org/about_the_aba/timeline/?q=&wt=json&start=0

4. Шишко В. С. Адвокатура США: зарубіжний досвід. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. – Одеса : Фенікс, 2020. С. 711-715.

5. Андрощук Г. О. Юридична освіта в США: проблеми професійної підготовки. Проблеми вдосконалення підготовки юристів: професійні та морально-етичні аспекти : зб. матеріалів наук.- метод. конф., жовт. 2008 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; редкол.: В. Ф. Опришко (голова) [та ін.]. Київ : КНЕУ, 2008. С. 65–81.

6. Василіогло Р. О. Особливості організації адвокатури в США. Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє: матер. X Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 6 листоп., 2020 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (голова) та ін. Одеса : Фенікс, 2020. С. 639-641.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Кірова А. Д.
студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПОЛЬЩІ

Насамперед необхідно наголосити на тому, що висвітлення питання аналізу зарубіжного досвіду організації та функціонування інституту адвокатури, в даному випадку на прикладі Польщі, зумовлено пріоритетами інтеграції національного правового поля нашої держави у правовий простір країн, що входять до Європейського Союзу, потребою утвердження в нашій державі ефективних практик Європейського Союзу з метою змін якості функціонування адвокатури.

Органами адвокатури Польщі є Найвища рада адвокатів, Національний З'їзд адвокатів, Вища ревізійна комісія та Вищий дисциплінарний суд. Слід констатувати той факт, що існує залежність від державної влади у функціонуванні Польського інституту адвокатури.

Зокрема, Міністр юстиції:

1) здійснює контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування в обсязі та формах, визначених законом;

2) визначає службовий одяг адвокатів, які беруть участь у судовому засіданні;

3) контролює виконання завдань радою адвокатів району, приймає щорічні звіти їх голів про контроль, здійснений у попередньому календарному році;

4) звертається до Верховного Суду щодо оскарження суперечливих прав рішень органів адвокатури та органів адвокатських палат;

5) за погодженням з Вищою радою адвокатів та Національною радою адвокатів визначає розмір гонорару за адвокатську діяльність в суді, мінімальний тариф за роботу адвоката;

6) призначає частину членів кваліфікаційної комісії колегій адвокатів тощо [1].

Також дисциплінарний представник, як сторона обвинувачення у дисциплінарному провадженні щодо адвоката, вручає Міністру юстиції копії наказів про проведення розслідування або інформує Міністра юстиції про направлення подання про притягнення до дисциплінарної відповідальності. суду або направлено подання про покарання декану ради адвокатів району.

З-поміж іншого, варто зазначити про те, що міністр юстиції або уповноважені ним особи на кожному етапі мають право ознайомлюватися з документами та отримувати інформацію про результати дисциплінарного

провадження, а також право вимагати разом з матеріалами справи остаточні дисциплінарні рішення [3, с.156].

Отже, незважаючи на відсутність впливу на формування персонального складу дисциплінарних органів, Польща в особі системи правосуддя має широкі процесуальні повноваження щодо процедури набуття статусу адвоката, притягнення його до дисциплінарної відповідальності, організаційних питань функціонування інституту адвокатури.

Цікавим є досвід польського законодавця в аспекті дисциплінарної відповідальності адвокатів, який, як «засіб виховного впливу на адвоката», наділив дисциплінарний суд колегії адвокатів правом ухвалювати рішення про оприлюднення дисциплінарного проступку адвокатів через публікацію в журналі, що видається органом захисту прав.

У Польщі до адвоката чи помічника адвоката можуть бути застосовані такі дисциплінарні стягнення: попередження, догана, штраф, призупинення професійної діяльності на строк від трьох місяців до п'яти років, виключення з адвокатури. Однак законом передбачені додаткові покарання, які можуть бути призначені поряд з основними [2].

Так, у разі застосування догани та штрафу адвокат втрачає право бути обраним до органів адвокатури протягом трьох років з дня набрання рішенням законної сили, а також додаткове дисциплінарне стягнення виховного характеру може бути заборона патронату на строк від одного до п'яти років.

Підсумовуючи викладене, варто зауважити про те, що в нашій державі є серйозні здобутки вітчизняного інституту адвокатуру в аспекті забезпечення незалежності від влади, зокрема, на відміну від законодавства Польщі в аспекті адвокатської діяльності в Україні має місце звітування кваліфікаційно-дисциплінарних органів лише перед структурами адвокатського самоврядування та відсутність державного контролю за роботою кваліфікаційно-дисциплінарних органів адвокатури.

За таких обставин можливим напрямками запозичення зарубіжного досвіду Польщі можуть бути встановлення нових дисциплінарних санкцій.

Список використаної літератури:

1. Закон «Про адвокатуру», прийнятий Сеймом республіки Польща 26 травня 1982 року. URL: https://unba.org.ua/ assets/uploads/legislations/ pologennya/zakonodavstvo-pro-adv-polsha-zvedenyj-pereklad.pdf

2. Іваницький С. Системи адвокатур держав світу: класифікація й типологія. 2015. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/5 / part_2/21.pdf

3. Стахира Г. М. Правове регулювання адвокатської діяльності за законодавством України та Польщі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2014. С. 156-159.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Курганський Олександр Валерійович***

Книга Є. Ю.
студентка 2-го курсу
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ШОТЛАНДІЇ

Адвокатура – незалежна і самоврядна організація кваліфікованих юристів, які надають професійну юридичну допомогу. Конституції досить рідко згадують про адвокатуру, у більшості країн, її статус регулюється законами [1].

Адвокатська система Великобританії загалом є однією з найскладніших у світі, причиною чого є традиції та консерватизм. Англійське правосуддя славиться своєю ефективністю з давніх часів, адже саме воно сприяло утвердженню головних факторів та принципів здійснення правосуддя, керуючись якими суди, що відносяться до англо-американської системи права, реалізують власні повноваження.

Наукова праця Т. Апарової «Суди і судовий процес Великобританії. Англія, Уельс, Шотландія» [2] надає досить повну інформацію про становлення, розвиток і сучасний стан судової системи Великої Британії, правозахисну діяльність адвокатів.

Історично склалося так, що сфера адвокатури у Великій Британії розділилася на два полюси – Англія/Уельс та Шотландія/Північна Ірланнія – які між собою мають певні відмінності. Спільним для всіх типів адвокатури є те, що в центрі завжди знаходиться людина, щодо якої відбувається захист прав, та забезпечення того, щоб голос особи був почутий.

У випадку з Великою Британією територіальний принцип і наявність двох професій зумовлюють існування кількох асоціацій адвокатів. Наприклад, починаючи з зародження юридичної спільноти з XII століття, в Об'єднаному Королівстві існують шість асоціацій, які відповідають трьом територіям (Англія та Уельс, Шотландія, Північна Ірландія), і двом професіям (баристери (адвокати) і соліситори), які функціонують у межах цих територій [2].

Баррістер (англ. «The Bar») – це та категорія адвокатів, які працювали безпосередньо з підсудними, вели справи в судах і вважалися фахівцями з права вищого рангу [3].

Соліситор (англ. solicitor) – категорія адвокатів у Великій Британії, які переважно працюють із документами для підготовки для ведення справ баристерами – адвокатами вищого рангу [3].

Для розуміння питання щодо організації адвокатури варто зазначити, що судова система Шотландії очолюється Вищим судом правосуддя, що розглядає кримінальні справи та Сесійним судом, що розглядає цивільні та сімейні спори. Головний суд шерифа теж розглядає сімейні та цивільні спори, а Суд шерифа – кримінальні, цивільні й сімейні спори. На нижньому рівні – Мирова юстиція, що розглядає кримінальні справи і трибунали, що заслуховують цивільні спори.

У Шотландії всі правозахисники повинні складатися членами однієї з двох корпорацій: адвокатів або соліситорів. Принцип їх відмінності такий же, як в Англії між баристерами та соліситорами, хоча історія та сучасна організація мають свої особливості.

Основна відмінність між адвокатами і соліситорами полягає в тому, що перші мають виняткове право, але виступ у вищих судах, включаючи палату лордів, коли там слухаються апеляції на рішення Сесійного суду, другі – тільки в нижчих.

Основне завдання адвоката – бути хорошим оратором, майстерним сперечальником і юридичним експертом при виборі судової позиції. Соліситор виконує всю роботу, пов'язану з підготовкою до справи, переговорами та інше. Умови прийому ту чи іншу корпорацію також різні. Проте одна умова, загальна для всіх юристів: наявність юридичної освіти.

Для того, щоб стати юристом, необхідно закінчити будь-який шотландський університет та отримати ступінь бакалавра права (L. L. B). Ті, хто збирається присвятити себе практичній роботі, повинні, окрім загальних програм, також вивчити спеціальні дисципліни, які відповідними корпораціями.

Керівним органом корпорації адвокатів у Шотландії є так званий «Факультет адвокатів» в Единбурзі [5]. Головною корпорацією є декан, а його помічником – віце-декан. Вони вибираються загальним збором адвокатів, так само як і інші особи, вибрані в раду старших членів корпорації.

Взагалі, приналежність до адвокатської корпорації відкриває дорогу до заняття високих постів, завдяки їхнім зв'язкам з політичними та діловими колами. Просування адвокатів на судові посади, як правило, є винагородою за політичну діяльність та підтримку.

Юрист, прийнятий до адвокатської корпорації, вважається молодшим адвокатом, «юніором». Скільки б він не пропрацював, він не перетвориться на старшого адвоката, доки не отримає звання «королівського радника». Це звання присуджується монархом індивідуально, за рекомендацією лорда головного судді Шотландії (лорда-голови Сесійного суду).

Королівські радники мають низку привілеїв. Їх обирають деканами та віце-деканами, призначають на вищі суддівські посади та на посади адвокатів-заступників у відомство лорда-адвоката. При цьому вони продовжують бути членами адвокатської корпорації. Так, у 1980 р. із 375 адвокатів 90 обіймали судові посади. Відповідно до Закону 1990 р. про суди та юридичне обслуговування в Шотландії може бути застосований принцип призначення на суддівські посади, встановлені для Англії та Уельсу.

Соліситори у Шотландії – корпорація складається з людей, яких раніше називали «стряпчими» (writers) або юридичними представниками. У Шотландії близько 4 тис. соліситорів. Багато хто працює індивідуально, але більшість віддає перевагу партнерству в різних соліситорських фірмах. Багато хто також працює за наймом у великих бізнесменів, в урядових та місцевих органах.

Адвокати отримують за свою роботу та гонорари від соліситорів, які передають їм клієнтів по справах, які надходять до суду. Хоча адвокати практикують у судах Шотландії як члени факультету адвокатів, вони також можуть виступати перед Верховним судом Великобританії та іншими органами, що приймають рішення, наприклад трибуналами та арбітражами.

На відміну від соліситорів, більшість шотландських адвокатів працюють на основі самозайнятості в будівлі парламенту в Единбурзі.

Типові обов'язки адвокатів включають:

– опитування клієнтів та надання їм експертних юридичних консультацій;

– дослідження та підготовка справ і представлення їх у суді;

– написання юридичних документів та підготовка письмових заяв у цивільних справах;

– спілкування з іншими фахівцями, такими як соліситори;

– спеціалізація в окремих галузях права;

– представництво інтересів клієнтів у судах, публічних запитах, арбітражах та трибуналах;

– допит свідків.

Починаючи з молодшого рівня, адвокати несуть значну відповідальність. Вони беруть на себе велике робоче навантаження і, як очікується, дотримуються стислих термінів. Робочі години можуть бути довгими та непередбачуваними, іноді перетікаючи у вечірні та вихідні дні. Від них також можна очікувати виконання різноманітних додаткових завдань у будь-який момент. Тому вміння добре працювати під тиском, жонглюючи різними обов'язками, є життєво важливим.

Приблизно десять місяців адвокати-стажери, або «дияволи», як їх називають самі шотландці, працюють безоплатно. Кваліфіковані адвокати зазвичай заробляють 25 000–35 000 фунтів стерлінгів; ця цифра зростає з досвідом до £50 000 або більше [4].

Таким чином, організація адвокатури Шотландії суттєво відрізняється від української моделі. Вивчення зарубіжного досвіду є необхідним для удосконалення національного законодавства у цій сфері.

Список використаної літератури:

1. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посібник / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; за заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-е вид., допов. і перероб. К.: Юрінком Інтер, 2006. 544 с.

2. Апарова Т. В. Суды и судебный процесс Великобритании. Англия, Уэльс, Шотландия / Т. В. Апарова. Триада, Лтд, 1996. 157 с.

3. Словник української мови в 11 томах (онлайн-портал). URL: https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B1%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80

4. Інтернет-ресурс з пошуку роботи для випускників ВУЗів у Великобританії. URL: https://targetjobs.co.uk/careers-advice/job-descriptions/advocate-scotland-job-description

5. The Faculty of Advocates Edinburgh. URL: https://www.advocates.org.uk/

Науковий керівник: *професор, доктор юридичних наук, в.о. завідувача кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Бакаянова Нана Мезенівна***

Котелевська В. Р.
студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Діяльність адвокатів є невід'ємною частиною сучасного громадянського суспільства. В нашому суспільстві значення адвокатури важко переоцінити і її роль дедалі більше зростає. Обравши шлях євроінтеграції, Україна повинна планомірно та свідомо брати приклад зі своїх міжнародних партнерів, вивчати їхній досвід та продукувати його в нашому дискурсі. Зважаючи на це, актуальним питанням є вивчення та дослідження зарубіжного досвіду організації та діяльності адвокатури.

Складність суспільних відносин, їх багатоплановість та багатоваріантність наслідків поведінки як громадян, так і юридичних осіб, потребують постійної консультативної участі кваліфікованого юриста.

Без такої допомоги практично неможливо вирішити правові питання, що виникають перед громадянином або юридичною особою. А якщо взяти до уваги аспект інтеграції країн та тенденції глобалізації, то очевидно, що адвокат – незамінний супутник сучасної людини.

В той же час, за останні 20-25 років, у провідних державах значно змінився процес організації та діяльності адвокатури. До адвокатів почали застосовуватись більш жорсткі правила, котрі спрямовані на підвищення їх рівня професіоналізму та доброчесності [1, с. 54].

У зв'язку з цим, цікавим здається досвід Франції, де діяльність адвокатури несумісна з будь-якою комерційною діяльністю, зі службою по найму, із заміщенням та виконанням будь-якої державної посади. В той же час, адвокат має право займатись викладацькою, творчою та дослідницькою роботами [2, с. 156].

У Сполучених Штатах Америки, організація та діяльність адвокатури вимагає складання відповідних екзаменів, умови яких встановлюються Верховним судом кожного окремого штату. Адвокатура має право здійснювати свою діяльність лише в межах власного штату. Цікаво, що для представлення інтересів клієнта в судах іншого штату потрібно або скласти новий іспит, або отримати спеціальний дозвіл.

Самі ж асоціації адвокатури в США можуть бути декількох видів:

– асоціації адвокатів штату – офіційне об'єднання всіх адвокатів штату, що займається ліцензуванням, контролює дотримання адвокатами професійної етики та накладає дисциплінарні стягнення;

– добровільні асоціації – об'єднання адвокатів, що діють на рівні міста, штату, країни в цілому, які займаються підвищенням кваліфікації своїх членів, наданням безкоштовної юридичної допомоги на добровільних засадах [2, с. 157].

В Німеччині колегії адвокатів утворюються за територіальним принципом і об'єднують адвокатів, приписаних до суду однієї й тієї землі. Виконавчим органом колегії є правління, що зазвичай складається із семи осіб. Якщо при виборі членів правління не подано більшості голосів за того чи іншого кандидата, вирішальним є не голос голови, а жеребкування.

Цікавим аспектом є те, що в Німеччині адвокати можуть займатись і нотаріальною справою, якщо у них є досвід більше 5-ти років, з яких щонайменше три роки – у конкретному регіоні країни, в якому вони планують отримати ліцензію на право провадження нотаріальної діяльності.

Діяльність адвокатури в Об'єднаному королівстві заслуговує окремої уваги для аналізу. У Сполученому Королівстві Великобританії та Північної Ірландії адвокатський стан ділиться на барристерів, солісіторів і атторнеїв. Історично склалося, що Велика Британія «поділена на 2 юридичні полюса». Якщо Англія і Уельс користуються послугами солісіторів і барристерів, то судові системи Північної Ірландії та Шотландії мають деякі відмінності [3, с. 265].

Правовий статус соліситора передбачає самостійне виконання особою, віднесеним до цієї групи професійних юристів, своїх обов'язків.

Барристери, як друга категорія професійних адвокатів в Англії, являє собою сукупність осіб, правовий статус яких ближчий до прав та обов'язків адвокатів в умовах національних правових систем континентальної правової сім'ї.

У свою чергу, з числа баррістерів зазвичай призначається Генеральний атторней – вище адвокатське звання в Великобританії, що присуджується адвокату, який представляє Британську Корону.

Наявність у Британії двоступінчастої системи надання правової допомоги значно збільшують витрати на ведення справи, а також у ряді випадків робить процес вирішення правового спору досить тривалим.

Отже, проаналізувавши зарубіжний досвід організації та діяльності адвокатури, слід зазначити, що кожна країна має свої особливості та норми. Мені видається важливим аналіз цього досвіду, так як наша система адвокатури потребує якісно нових реформ, котрі повинні відповідати не лише нормам ЄС, але й створювати в нашій державі дійсно гідну адвокатську діяльність. Досвід таких країн, як Франція, Німеччина, Об'єднане королівство та США, допоможуть Україні віднайти дієві механізми організації та діяльності адвокатури.

Список використаної літератури:

1. Вільчик Т., Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. *Право України*. 2019. № 12. С. 54–69.

2. Личенко І. Загальні засади організації та функціонування адвокатури зарубіжних країн. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки».* 2020. № 1. С. 153–159.

3. Рибкіна Ю. Є. Особливості адвокатури Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. *Адвокатура: минуле та сучасність. Матеріали III Міжнародної наукової конференції молодих вчених, аспірантів та студентів.* Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2014. С. 264–266.

Науковий керівник: *професор, доктор юридичних наук, в. о. завідувача кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Бакаянова Нана Мезенівна***

Лещенко В. О.
студентка 4-го курсу ОР «Бакалавр»
ННІ права КНУ ім. Тараса Шевченка

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТУРИ V. УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

В міжнародно-правовому просторі стандарти діяльності та організації адвокатури закріплені та регулюються низкою актів, серед яких слід виділити основні: Основні положення про роль адвокатів ООН, Проект Загальної декларації про незалежність правосуддя (декларація Сінгхві), Рекомендація Комітету Міністрів РЄ R (2000)21 про свободу здійснення професії адвоката, Хартія основних принципів європейської адвокатської професії ССВЕ та Кодекс поведінки європейських адвокатів ССВЕ[1]. В Україні стандарти організації та діяльності адвокатури регулюються комплексно державними та галузевими актами, зокрема органів адвокатського самоврядування. Основним нормативно-правовим актом, що закріплює та регулює такі стандарти є Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року.

В юридичній науці розрізняють три групи міжнародних стандартів що регулюють сферу адвокатури: організаційні, функціональні та етичні. Розглянемо детальніше саме організаційні стандарти, які стосується упорядкування та побудови адвокатури, зокрема, до них відносять: недержавний характер адвокатської діяльності; свобода професії; самоврядування; відсутність дискримінації на зайняття адвокатською діяльністю; особливий статус адвокатури і адвоката у публічних і приватних сферах; доступність правничої допомоги адвокатів; дисциплінарна відповідальність адвокатів. Кожен із названих стандартів визначений та закріплений в міжнародних та національних українських актах.

Недержавний характер адвокатури забезпечує: альтернативу органам державної влади і органам місцевого самоврядування у питаннях охорони і захисту прав особи; ефективне та неупереджене надання правової допомоги у ситуаціях, коли встановлений і санкціонований державою механізм правозахисту втрачає дієвість; менш формалізований порядок надання цієї допомоги порівняно із зверненням до компетентних державних органів; адекватне відображення потреб громадянського суспільства, своєчасне реагування на процеси, що відбуваються в ньому; зміцнення контролю громадськості у сфері дотримання прав особи[2].

Свобода професії як стандарт організації адвокатури визначається принципом незалежності. Даний стандарт включає: незалежність від держави в питаннях допуску до здійснення адвокатської діяльності, незалежність від довірителя та від третіх осіб; економічна незалежність, яка може бути

гарантована адвокату тільки в разі достатнього доходу від його професійної діяльності[3].

У Звіті Місії Міжнародної комісії юристів в Україні (квітень 2020 року) вказується на те, що адвокати стикаються з випадками фізичних нападів або погрозами таких нападів, можуть стикатися з адміністративними та судовими переслідуваннями, втручанням у відносини між адвокатом та клієнтом та ін. Існують випадки втручання влади в діяльність адвоката, що порушують не лише стандарт свободи професії, але й стандарт недержавного характеру[4].

Наступним стандартом є самоврядування. Воно являє собою гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури, керуючись нормативно-правовими актами. Даний стандарт закріплений окремо в національному законодавстві європейських країн, серед міжнародних документів – Проекті Загальної декларації про незалежність правосуддя (декларація Сінгхві).

В українському законодавстві регулюється за допомогою комбінації державної та самоврядної регламентації: Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року та низкою нормативних документах, прийнятих Радою адвокатів України. Саме від моменту прийняття галузевого закону та створення органу адвокатського самоврядування, Україна зробила важливі кроки в бік забезпечення на законодавчому рівні захисту статусу правничої професії та забезпечила можливість підвищити рівень дотримання міжнародних стандартів.

Стандарт відсутності дискримінації на зайняття адвокатською діяльністю розглядають у двох аспектах: у відсутності перешкод та дискримінації для осіб, які бажають стати адвокатом, а також у відсутності будь-якого обмеження на допуск особи до адвокатської практики, обґрунтовуючи таку відмову існуванням певних ознак релігійної, політичної, соціальної чи майнової належності. Ще декілька років тому було чимало порушень даного стандарту в Україні, зокрема, в питаннях порушення гендерної нерівності. Але останнім часом таких порушень стало в рази менше.

Особливий статус адвокатури і адвоката у публічних і приватних сферах як стандарт адвокатури проявляє її дуалістичний характер: з одного боку, є невід'ємним елементом державного механізму захисту прав людини, а з другого − члени адвокатської спільноти є представниками громадянського суспільства, що здійснюють захист, представництво та надають інші види правової допомоги його членам.

Доступність надання правової допомоги адвокатів забезпечується, насамперед, доступністю засобів правового захисту на національному рівні, що покладається на державу. Доступність правничої допомоги адвокатів пов'язується зі створенням належних умов для отримання юридичних послуг. З джерел з якими я ознайомилася, можна зробити висновок, що найчастіше

громадяни стикаються з такими проблемами в наданні безоплатної правової допомоги в Україні як: недостатність кадрів; непродумане призначення слідчим процесуальних дій без врахування часу на призначення адвоката та видачу доручення центром; неправильне застосування п.4 ст.20 Закон України «Про безоплатну правову допомогу», висуваючи її як підставу не надання безоплатної вторинної правничої допомоги [5].

Дисциплінарна відповідальність адвоката є важливим та необхідним засобом підтримання честі адвокатури, підвищення її незалежності та забезпечення справедливого здійснення правосуддя в умовах верховенства права. В міжнародно-правовому просторі закріплений Основними положеннями про роль адвокатів, прийнятих VIII Конгресом ООН у 1990 році. В українському законодавстві закріплений та регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05 липня 2012 року та Положеннями про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, затверджене рішенням РАУ від 30 серпня 2014 року.

На практиці в Україні існують порушення даного стандарту, що визначається також і у звіті «Україна: конфлікт, позбавлення права займатися адвокатською діяльністю та зупинення дії ліцензії на здійснення адвокатської діяльності» та у звіті МКЮ «Між молотом і ковадлом: напади на адвокатів України» від квітня 2020 року, де вказується на таку проблему як обмежений перелік дисциплінарних санкцій, який не забезпечує відповідність принципу пропорційності таких санкцій [4]. Для вирішення даної проблеми рекомендується взяти за приклад практику Австрії та Франції – пропонується розширення дисциплінарних стягнень.

Проведений аналіз міжнародно-правових актів, що регулюють діяльність та організацію адвокатів дає підстави вважати, що стандарти слугують зразками функціювання та покращення Інституту адвокатури, забезпечують ефективну реалізацію професійних прав та обов'язків адвокатів. В Україні є відхилення від належного забезпечення їх здійснення, тому доцільно внести зміни у законодавстві, беручи за приклад практику країн ЄС.

Список використаної літератури:

1. Тіньовий звіт «Адвокатура України: уроки перших років самоврядності», Київ, 2018. року URL: https://parlament.org.ua/wpcontent / uploads/2018/09/Shadow_Report_Bar_19.09.2018pdf-1.pdf

2. Монографія «Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження», Київ «Ін Юре» 2019 рік. URL: https://rd.ua/storage/lessons/803/ 680Святоцька%20В. О.%20 Стандарти%20організації%20та%20професійної%20діяльності%20 адвокатури.Монографія.Київ.2019..pdf

3. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії ССВЕ. URL: http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2017/03/Hartiya_brenduvannya.pdf

4. Звіт МКЮ в Україні (квітень 2020 року) «Між молотом та ковадлом: напади на адвокатів України». URL: https://www.icj.org/wp-content/uploads/2020/05/Ukraine-Between-the-rock-and-the-anvil-Publications-Reports-Mission-report-2020-UKR.pdf

5. Висновки та рекомендації звіту Ради Європи за результатами оцінювання системи безоплатної правової допомоги в Україні у світлі стандартів та передового досвіду Ради Європи (15 вересня 2016 року, Київ). URL: https://rm.coe.int/16806ff4a9.

Науковий керівник: *кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Київського національного університету імені Тараса Шевченка* ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Овчиннікова О. В.
студентка 2-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЗАЄМОДІЯ АДВОКАТУРИ ТА КОНСУЛЬСЬКИХ УСТАНОВ ПІД ЧАС НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ЗА КОРДОНОМ

Відповідно до статті 2 Договору про ЄС, повага до прав людини та власне людської гідності являється базовою цінністю Європейського союзу в цілому [1, с. 17].

Охорона таких цінностей забезпечується доволі широким колом механізмів, зокрема, соціально-економічних, політичних, та власне правових. Проте, ефективність механізму у повній мірі залежить від обставин конкретної ситуації, яка відбувається з людиною, права якої були порушені та яка потребує правового захисту.

У зв'язку з військовою інтервенцією країни агресора на територію нашої держави, доволі велика кількість громадян нашої держави вимушені були залишити її територію та шукати тимчасового захисту в інших країнах, зокрема, країнах Європи. Відповідно, одним із важливих механізмів правового захисту прав та свобод людини в даному випадку виступає власне консульський захист.

Заслуговують на увагу положення Віденської конвенції про консульські зносини від 1963 року, де у пункті а, статті 5 вказується про те, що до

консульських функцій належить захист держави акредитування та її громадян у країні, в якій вони перебувають в межах норм міжнародного права [2].

Положення статті 25 Конституції України закріплюють гарантію того, що наша держава зобов'язується надавати піклування та захист власним громадянам, що перебувають за її кордоном [3].

Проте, на превеликий жаль, протягом незалежності нашої держави, та власне, часу після прийняття основного закону нашої держави – Конституції України, чинне українське законодавство так і не сформувало поняття консульського захисту. Слушною є думка Гулієва А. Д., який зазначає про те, що консульські відносини повинні регулюватися не тільки нормами міжнародного права, але й бути врегульовані на рівні національного законодавства [4, с. 300].

У статті 20 Консульського статуту України вказується про те, що на консула покладається обов'язок вжиття заходів, які були б спрямовані на те, щоб громадяни України та юридичні особи зареєстровані на території нашої держави могли у повному обсязі користуватися всіма правами та свободами, що передбачені законодавством країни – місцеперебування та власне міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

В такому випадку, на консула також покладається обов'язок зі вжиття заходів, які були б спрямовані на відновлення порушених прав та свобод громадян України та її юридичних осіб за кордоном. В разі, якщо консул звернеться до органів державної влади країни перебування з проханням поновити порушені права фізичних та юридичних осіб і такі права в подальшому не будуть відновлені, то він зобов'язаний повідомити МЗС України та власне голову дипломатичного представництва України в країні, якій він перебуває [5].

В певній мірі, механізм консульського захисту можна прослідкувати в положеннях Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), де у ч. 6 ст.42 передбачено те, що в разі, якщо підозрюваний або обвинувачений являється іноземцем та є затриманим або тримається під вартою, то така особа має право на зустріч із представником консульської чи дипломатичної установи країни своєї приналежності. Забезпечення такої зустрічі покладається на адміністрацію місця, де така особа тримається під вартою [6].

Проте, положення КПК України не закріплюють будь-яких повноважень представників таких установ в сфері захисту підозрюваного або обвинуваченого. Саме тому, консульський захист в даному випадку полягає виключно в тому, що особа має налагоджені комунікації із представником консульської або дипломатичної установи своєї приналежності, що в свою чергу допомагає у пошуку адвокатів, які в подальшому надаватимуть правову допомогу згідно із законодавства держави, в якій особа перебуває.

Варто відзначити те, що для більшості країн світу притаманним є те, що здійснення адвокатської діяльності можливе лише в разі отримання

особою відповідного права (дозволу) від держави або органів адвокатського самоврядування, в якій подальшому така діяльність планується здійснюватися.

Доволі прогресивний в цьому плані Європейський союз, який характеризується наявністю загальноєвропейського ринку правових послуг. В даному випадку заслуговує на увагу Директива ЄП та Ради ЄС від 16.02.1998 № 98/5/ЕС, яка передбачає можливість надання адвокатських послуг в будь-якій державі, яка є членом ЄС після проходження належної підготовки та складання кваліфікаційного іспиту.

Остаточно зруйнувала будь-які обмеження на зайняття адвокатської діяльності в ЄС Директива від 12.12.2006 № 2006/123/ЕС, яка містила заборону органам влади приймати правові акти, які встановлювали будь-які дискримінаційні умови, з огляду на національну приналежність адвокатів тощо [7, с. 33].

На даний момент, декілька мільйонів громадян України перебувають у територіальному просторі ЄС та досить часто потребують правової допомоги. Тому значна кількість українських адвокатів сьогодні залучається до надання правової допомоги таким особам на території ЄС. Варто також відзначити і те, шо певні країни (Чехія, Польща, Словаччина) надали дозвіл адвокатам України на зайняття адвокатською діяльністю на їх території.

Також, варто було б відзначити про розробку рекомендацій для європейських адвокатур, яка готується Радою адвокатських та правничих товариств Європи, та які спрямовані на надання доступу до практики у різних юрисдикціях саме українських адвокатів [8].

Надання українським адвокатам доступу до ринку правової допомоги на території ЄС зумовлює актуальність правового регулювання інституту адвокатури та консульських чи дипломатичних установ України за кордоном.

Хотілося б згадати про Меморандум про співробітництво між МЗС та НААУ. В меморандумі зазначається про необхідність презентації адвокатури України на міжнародній арені, зокрема, її інтеграції у міжнародно-правовий простір, зокрема, сприяння у налагодженні зав'язків, зокрема співпраця між НААУ та представниками міжнародних правозахисних інституцій.

Варто відзначити у те, що у Законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відсутні будь-які нормативно-правові положення, які б регулювали можливість українських адвокатів здійснювати свою діяльність за кордоном з метою надання правової допомоги громадянам України

Таким чином, для вирішення сучасних проблем, пов'язаних із збройною агресією та перебуванням значної кількості громадян України на території країн ЄС виникає необхідність у створенні та імплементації у національну правову систему правових актів, які б більш детально регламентували відносини між адвокатами та консульськими установами в процесі надання громадянам України правової допомоги під час їх перебування за кордоном.

Список використаної літератури:

1. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та договору про функціонування європейського союзу (2010/с 83/01). Офіційний вісник Європейського Союзу. № С 83/30.3.2010 UA. 403 с.

2. Віденська Конвенція про консульські зносини від 24.04.1963. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_047#Text (дата звернення: 18.10.2022).

3. Конституція України: Закон України прийнятий на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 18.10.2022).

4. Гулієв А. Д. Право зовнішніх зносин: підручник / Аріф Джаміль огли Гулієв. К.: НАУ, 2012. 488 с

5. Про Консульський статут України. Указ Президента України від 02.04.1994 № 127/94. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 127/94#Text (дата звернення: 18.10.2022).

6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#top (дата звернення: 21.09.2022)

7. Личенко І. О. Костюк У. І. Правове регулювання діяльності адвоката в країнах Європейського Союзу. *Журнал східноєвропейського права.* 2021. № 89. С. 31-36.

8. ССВЕ рекомендувати спрощений доступ до практики для українських адвокатів в Європі. URL: https://unba.org.ua/news/7461-ssve-rekomenduvati-sproshenij-dostup-do-praktiki-dlya-ukrains-kihadvokativ-v-evropi.html (дата звернення: 18.10.2022).

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Олійник М. І.

студентка 2-го курсу факультету адвокатури та антикорупційної діяльності Національного університету «Одеська юридична академія»

ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Інститут адвокатури існує вже доволі значний час. З історії відомо, що перші його зародки беруть свій початок ще з часів Стародавнього Риму, де правозахисна діяльність здійснювалася у двох формах: «cavere» –

діяльності щодо надання юридичної допомоги у формі складання позовів, угод, заповітів, та «agere» – діяльності щодо ведення справи в суді. [1, с.154] Своєї актуальності адвокатура не втрачає і сьогодні, адже цей інститут своїм існуванням забезпечує належне функціонування та розвиток громадянського суспільства, що є невід'ємною складовою демократичної держави.

Однак, для того, щоб в подальшому розвивати адвокатську діяльність та підвищувати її ефективність, Україні вкрай необхідно використовувати найважливіші надбання в сфері адвокатської діяльності з найбільш розвинених та демократичних країн світу. В свою чергу, оскільки Україна проголосила шлях до євроінтеграції, в межах даного питання, особливу роль слід приділити сучасним тенденціям розвитку адвокатури в найпрогресивніших країнах Європейського Союзу.

Починаючи говорити про організацію адвокатської діяльності в країнах Європейського Союзу, насамперед, варто акцентувати на тому, що регулювання такої діяльності в межах цього співтовариства здійснюється як на національному, так і на наднаціональному рівні правового регулювання.

Для національного рівня правової регламентації адвокатської діяльності в країнах ЄС характерним є існування трьох рівнів такого регулювання.

Первинний рівень становлять такі норми європейського права, які мають вищу юридичну силу щодо інших джерел ЄС, і включають, зокрема, установчі договори Європейського Союзу, протоколи до установчих договорів, спеціальні рішення Ради Європи тощо.

Вагому роль відведено також регламентам, директивам, рамковим та нормативним рішенням, міжінституційним угодам, рекомендаціям, деклараціям тощо, які становлять вторинний рівень правового регулювання.

В межах даного питання варто виокремити резолюції Комітету міністрів Ради Європи, такі як: Резолюція № 78 (8) «Про юридичну допомогу і консультації» від 02 березня 1978 р., Резолюція № (76) 6 «Про правову допомогу в цивільних, господарських і адміністративних справах». Важливе значення мають також регламенти, зокрема «Про юрисдикцію, визнання та виконання рішень у цивільних і кримінальних справах» від 22 грудня 2000 р. № 44/2001. Необхідно також звернути свою увагу на рекомендацію № R (81) 7 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам стосовно шляхів полегшення доступу до правосуддя від 14 травня 1981 р.

Важливе значення для правового регулювання адвокатури ЄС має Загальний кодекс правил для адвокатів Європейського Співтовариства, який був прийнятий делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі в жовтні 1998 року, що містить в собі положення, які стосуються порядку організації та діяльності адвокатури в країнах ЄС. Зокрема, в п.1.1. ч.1. даного Кодексу акцентовано на особливому місці адвокатури в європейських країнах. Так, відповідно до цього положення: «У будь-якому правовому суспільстві адвокату відведено особливу роль; його

призначення не обмежено сумлінним виконанням свого обов'язку у межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чиї права і свободи йому довірено захищати; не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій». [2]

Для того, щоб визначити статус адвоката в країнах ЄС, варто проаналізувати ряд актів Ради Європи та директив Європейської економічної спільноти.

Так, у Директиві 98/5/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 лютого 1998 р. про сприяння постійному здійсненню професії правника в іншій державі-члені, ніж держави отримання професійної кваліфікації, адвокатом іменується будь-яка особа, яка є громадянином держави-члена й уповноважена здійснювати професійну діяльність під одним із професійних титулів. [3] Для прикладу, в Італії як адвокат розглядається «avvocato», Португалії – «advogado», в Австрії – «rechtsanwalt», у Франції та Люксембурзі – «avocat».

В свою чергу, відповідно до ч. 2 ст. 1 Директиви 77/249/ЄЕС про сприяння ефективному здійсненню свободи на надання послуги адвокатами, адвокатом вважається будь-яка особа, уповноважена на виконання своєї професійної діяльності та позначена відповідним терміном. [4]

Також слід згадати, що у Рекомендації № R(2000)21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів (далі – Рекомендація № R(2000)21) зазначено, що в цілях цієї Рекомендації «адвокат» означає особу, яка відповідно до національного законодавства кваліфікована та уповноважена захищати та діяти від імені своїх клієнтів, займатися юридичною практикою, з'являтися в офіційній якості в суді і консультувати та представляти своїх клієнтів у питаннях права. [5]

Стосовно порядку зайняття посади адвоката, то зазвичай кожен, хто має бажання стати адвокатом в країнах ЄС, повинен здобути вищу юридичну освіту, пройти стажування, скласти вступний іспит та бути прийнятим до колегії адвокатів. Так, наприклад, в Бельгії, Данії, Нідерландах та Люксембурзі кожен, хто хоче займатися правозахисною діяльністю, повинен здобути вищу юридичну освіту, пройти трирічне стажування із зареєстрованим адвокатом, наприкінці якого має пройти теоретичну та усну перевірку аргументації.

Для прикладу, у Франції потрібна спеціалізація, що набувається у результаті проходження професійної практики протягом строку, що визначається декретом Державної ради і не може бути менше двох років. Під час цієї практики здійснюється контроль за знаннями кандидатів, а наприкінці – відбувається атестація та видача сертифікату за результатами її проходження, що видається регіональним центром професійної освіти. Вступний іспит для отримання професійної освіти повинен скласти кожен, хто має намір отримати статус адвоката. Особам, які мають ступінь

доктора права, дозволений допуск без вступного іспиту до теоретичного та практичного навчання у регіональному центрі освіти адвоката. Також для того, щоб стати адвокатом у Франції, потрібно мати або громадянство Франції або громадянство однієї з країн-членів Європейського Союзу, за умови взаємного визнання цими країнами дипломів про вищу освіту.

Варто зазначити, що основні стандарти професійної підготовки адвоката можна знайти в Рекомендаціях Ради адвокатських та правничих товариств Європи про результати навчання європейських адвокатів, що включають наступні положення, зазначені далі. По-перше, майбутні адвокати повинні не тільки розглядати конкретні технічні правові питання, з якими вони стикаються, а й виконувати свої функції етично: на благо своїх клієнтів і суспільства загалом. По-друге, потенційні адвокати повинні володіти знаннями юридичної системи, в якій працюють, і використовувати їх, тобто знати не лише галузь права, а й методи, що забезпечують правильне застосування закону, робити критичний аналіз законодавства. По-третє, майбутнім адвокатам потрібно усвідомлювати, що володіти лише юридичними повноваженнями недостатньо: вони повинні вивчити та дотримуватися усіх процедур, спрямованих на захист інтересів клієнта (особливо професійної таємниці/конфіденційності клієнта, уникнення конфлікту інтересів тощо) та забезпечення роботи кабінету, наскільки це можливо ефективно і без перешкод. [6, с. 79]

У контексті даного питання також не можна пройти повз Рекомендацій щодо визнання кваліфікації українських адвокатів у Європейському Союзі, затверджених Радою адвокатських та правничих товариств Європи, адже цей документ відкриває доступ вітчизняним адвокатам до європейського ринку юридичних послуг. Для України цей нормативний акт має велике значення, оскільки раніше не існувало законодавства Євросоюзу, що визнавало б кваліфікацію адвоката з країни, яка не є членом ЄС. Таким чином, цей документ сприяє відкриттю кордонів між Україною та країнами Європейського Союзу з погляду доступу до ринку адвокатських послуг. Слід також зазначити, що в умовах російського вторгнення в Україну, в документі йдеться про потребу мінімізації формальних вимог щодо кваліфікації українських адвокатів, зокрема йдеться про приймання іншої форми підтвердження фактів, ніж оригінали документів, відмову від певних вимог або завірених перекладів, зменшення або усунення витрат, такі як щорічні внески тощо.

Таким чином, можна сказати, що для претендентів на зайняття посади адвоката в країнах Європейського Союзу висуваються значно суворіші вимоги, ніж в Україні. Так, відповідно до ч.1 ст.6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатом в Україні може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала

свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. [7] В свою чергу, в багатьох країнах ЄС для того, щоб стати адвокатом, необхідно мати стаж роботи в галузі права не менше трьох років. Також в країнах Євросоюзу від кандидатів на посаду адвоката потребують не тільки освоєння практичних навичок, але й суворого дотримання правил адвокатської етики, освоєння методів правильного застосування закону та дотримання принципів конфіденційності, уникнення конфліктів інтересів тощо.

Отже, можна зробити висновок, що враховуючи той факт, що Україна обрала шлях до євроінтеграції, а також те, що в Європейському Союзі зробили виняток для України щодо кваліфікації вітчизняних адвокатів в країнах ЄС, в подальшому передбачуваним для нашої держави буде поступове впровадження двох рівнів правового регулювання адвокатської діяльності, а також підвищення вимог щодо можливості заняття адвокатською діяльністю, що є характерним для діяльності адвокатури країн Європейського Союзу.

Список використаної літератури:

1. Личенко І. Загальні засади організації та функціонування адвокатури зарубіжних країн. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Юридичні науки*. 2020. № 1. Том 7. С. 153-159.

2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Кодекс, Міжнародний документ від 01.10.1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text (дата звернення: 20.10.2022)

3. Directive 98/5/EC of the European Parliament and of the Council of 16 February 1998 to facilitate practice of the profession of lawyer on a permanent basis in a Member State other than that in which the qualification was obtained. URL: http://data.europa.eu/eli/dir/1998/5/oj (дата звернення: 20.10.2022)

4. Council Directive 77/249/EEC of 22 March 1977 to facilitate the effective exercise by lawyers of freedom to provide services. URL: http://data.europa.eu/eli/dir/1977/249/oj (дата звернення: 20.10.2022)

5. Recommendation № R (2000)21 of the Committee of Ministers to member States on the freedom of exercise of the profession of lawyer. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016804d0fc8 (дата звернення: 20.10.2022)

6. Щербанюк О. В. Європейські стандарти доступу до адвокатської діяльності. *Право України*. 2019. № 12. С. 70-83.

7. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (дата звернення: 20.10.2022)

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Слободянюк І. Р.
студентка 2-го курсу
факультету адвокатури та антикорупційної діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДНОСИНИ МІЖ АДВОКАТОМ І КЛІЄНТОМ: ДОСВІД АНГЛІЇ

У зв'язку із реформуванням правоохоронних органів та правозахисних інститутів в Україні значна увага приділяється вивченню досвіду зарубіжних країн. Така практика позитивно впливає на удосконалення адвокатської діяльності, відповідно і у питаннях щодо договірних відносин між адвокатом та клієнтом.

Досить часто у теорії адвокатури та у правозастосовній практиці згадувалося про проблематику взаємовідносин адвоката з клієнтом. Значну увагу потрібно приділити таким питанням: правове регулювання відносин між адвокатом та клієнтом, договір, що укладається між ними, поняття, що використовуються щодо сторін договору, перелік їх прав та обов'язків, види відповідальності та особливості оплати діяльності адвоката.

Проаналізувавши зарубіжний досвід формування взаємовідносин між адвокатом та клієнтом, буде можливо визначити відмінні риси та позитивні особливості, які можуть бути запозичені до національного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність. Заслуговує на увагу досвід Англії.

Вибір юриста чи фірми залежить не тільки від того, яку юридичну проблему вони вирішують, а й від низки інших факторів, включаючи те, які послуги вони можуть собі дозволити, місце розташування офісу фірми або репутацію фірми/особи, якою вони хочуть скористатися.

Взаємовідносини між адвокатом та клієнтом регулюються Законом про суди і юридичні послуги, Законом про солісіторів та виникають на підставі договору на виконання правових послуг.

Щодо сторін договору, то у договорі використовуються такі поняття, як «солісітор», або ж «баристер» та «клієнт». Солісітор – категорія адвокатів у Великій Британії, які ведуть підготовку судових матеріалів для ведення справ баристерами – адвокатами вищого рангу. Баристер – це найвище звання адвоката у Британії. Вони ведуть справи і виголошують промови перед судом на відміну від солісіторів, уповноважених лише до підготовки та подання юридичних документів. [1]

Слід зауважити, що зміст договірних відносин залежить від суб'єкта, що надає правові послуги. Отож, зміст договору, у якому однією зі сторін виступає солісітер, пов'язаний із наданням правової консультації (ведення переговорів, складення заповітів, управління майном, вирішення деяких питань у сімейних і трудових правовідносинах, консультування

з питань діяльності компаній та підприємств), тоді як з баристером – із повноваженнями, необхідними для виступу його у суді.

Особливістю діяльності адвокатів в Англії є те, що фактично солісітер виступає професійним клієнтом баристора, між якими також існують договірні відносини, тобто баристер приймає справи до свого відома «за зверненням» від солісітера. Ще однією особливістю є перелік видів відповідальності за неналежне виконання своїх обов'язків. Адвокати в Англії за невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків підлягають цивільній відповідальності, а у звичному для українського законодавства за невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків адвокати підлягають дисциплінарній відповідальності. Не передбачається також законодавством майнова відповідальність баристера за дії в судовому процесі. Протилежна ситуація могла б призвести до спроб ініціювати перегляд судових рішень з підстав «неякісної» роботи баристера. З іншої сторони солісітери зобов'язані мати професійну страховку та робити відрахування в компенсаційний фонд, тобто у випадку недобросовісної роботи, клієнтам гарантується, що їхній фінансовий стан не постраждає.

Гонорар визначається за згодою сторін, якщо її немає, то на підставі закону. Є певні умови, які впливають на розмір гонорару: складність та заплутаність справи; залучення спеціалістів, особливих знань, праці, вміння та відповідальності; витрачений час; кількість та значущість складених документів і тих, що були вивчені; місце й обставини виконання роботи або її частини; вартість об'єкта угоди; значимість угоди для клієнта, що є оціночною категорією та носить суб'єктивний характер. Варто зазначити що в Англії є право суду перевірити обґрунтованість розміру гонорару, навіть якщо він був встановлений із клієнтом в угоді. [2]

На думку Фоміної О. І., позитивним є передбачення правила, що солісітер, перш ніж оскаржувати дії клієнта, щодо несплати гонорару, має звернутися до Taxin-Master, який встановить обґрунтованість гонорару та його відповідність складності справи. Подібна процедура є корисною задля збереження взаємовідносин із колишнім клієнтом та підтримання ділової репутації адвоката. На жаль, подібний позасудовий порядок вирішення такого конфлікту в українському законодавстві відсутній [3].

Отже, на нашу думку, дослідження зарубіжного досвіду позитивно впливає на вдосконалення функціонування інституту адвокатури в Україні у межах судово-правової реформи, яка провадиться в Україні. Увагу слід приділити питанню забезпечення орієнтованості адвоката на реалізацію законних інтересів клієнта, з дотриманням принципів адвокатської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Гловацький І. Ю. Адвокатура зарубіжних країн (Англія. Німеччина. Франція): навч.-практ. посіб. Київ: Атіка, 2007. 588 с.

2. Боков О. Захищаючи себе і клієнта. Яким чином відбувається страхування діяльності адвокатів за кордоном і про що цей досвід говорить Україні. *Закон і бізнес*. № 32 (1226). С. 4.

3. Фоміна О. І. Взаємовідносини між адвокатом та клієнтом: зарубіжний досвід. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 296-299.

Науковий керівник: *доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Кубаєнко Андрій Володимирович***

Тарасенко М. Л.
студентка 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ В ІСПАНІЇ

Досвід зарубіжних країн дозволяє виявити особливості даного правового інституту його напрями, шляхи розвитку, які можливо ще не були введені в нашу країну. Аналіз досвіду розвинутих країн дає змогу передбачити ефективність даної чи іншої зміни, або ж настання негативних змін після її введення. Інститут адвокатури один з найважливіших для людини, бо дає змогу захистити її законні права, інтереси, саме тому ефективне забезпечення організації адвокатури є важливим. Відповідно до ч. 2 статті 24 Конституції Іспанії, кожен має право на захист адвоката [1]. Дана конституційна норма підкреслює найважливішу роль адвоката у процесі здійснення та захисту законних прав та інтересів громадян, тим самим надаючи особливого значення адвокатській професії в Іспанії.

В Іспанії регулювання діяльністю адвокатів здійснюється розділом Закону про судову владу від 01.06.1985 р [2]. Даний акт, з огляду на його спеціальний характер, має пріоритет перед загальними нормами інших законодавчих актів у питаннях регламентації діяльності адвокатів. Серед корпоративних актів, що регулюють діяльність адвокатів, найголовнішим раніше був Генеральний Статут адвокатури Іспанії від 22.06.2001 р. згідно з яким адвокати, об'єднані в колегію адвокатів Іспанії в якості займаються практикою і відповідають встановленим вимогам, професійно займаються наданням консультаційних послуг, узгодженням і захистом публічних і приватних інтересів.

Після того як статут втратив чинність в 2006 р в Іспанії почали діяти нові правила допуску в адвокатуру, встановлені законом Іспанії від 30

жовтня 2006 г. «Про доступ до професії адвоката» і прийнятим у виконання зазначеного закону Королівським декретом від 16 червня 2011. Відповідно до нової процедури, випускники юридичних факультетів приймаються в адвокатуру не автоматично, як раніше, а після проходження практики і складання державного кваліфікаційного іспиту.

Для роботи як адвоката, крім відповідної юридичної освіти (хоча б – бакалавр), потрібна реєстрація в Колегії адвокатів (Colegio de abogados) або дозвіл державного зразка, який надає право працювати в цій сфері [3].

Слід виокремити два головних види адвокатів в державі : перший- який надає послуги в безкорисливій формі abogado pro bono або Ad honorem, другий – який надає послуги за певну фінансову винагороду.

Якихось правил, що встановлюють мінімальні вимоги до їх компетенції, немає та офіційного затвердження на законодавчому рівні також. Здебільшого, адвокат може брати участь у багатьох судових процесах та надавати юридичні послуги в усіх сферах, але є певна направленість в тому що, адвокат вибирає певну спеціалізацію та реалізовує себе здебільшого в ній, або ще в декількох обраних сферах права (як приклад є : Abogados Accidentes de tráfico – адвокати з питань дорожньо-транспортних пригод; Abogados Administrativo – адвокати з питань адміністративного права; Abogados Adopciones – адвокати з питань усиновлення і т. д.). Більшість адвокатів займаються виключно обраними ними сферами, але мають бути компетентними в усіх.

У країні діють принципи щодо організації роботи адвокатури. Один із найголовніших це принцип щодо конфіденційності. Його можна тлумачити як безстрокове зобов'язання, яким абсолютно всі адвокати не можуть розголошувати факти або розкривати зміст документів, переданих йому клієнтом. Обов'язок зберігати адвокатську таємницю поширюється не тільки на самих адвокатів, але також і на органи адвокатського освіти, і на їх працівників. Цей обов'язок стосується всіх фактів, документів або обставинами, які стали відомі відносно довірителів, коли-небудь зверталися за допомогою.

Щодо персональної реклами теж є певний принцип: адвокатам Іспанії заборонено рекламувати або давати оголошення про послуги як самостійно, так і через засоби масової інформації.

Адвокатам, не дозволяється представляти двох чи більшу кількість осіб, чиї інтереси б суперечили та могли б стати мотивом виникнення нового спору, або ж якщо адвокат має певну особисту зацікавленість у справі. Додержувати це правило має й помічник адвоката, зокрема, за обставин, коли інтереси клієнта можуть бути ущемленими. Це правило застосовується також у випадку, коли адвокат приймає доручення на ведення справи від нового клієнта, маючи інформацію, використання якої суперечить конфіденційності. Коли назріває конфлікт, адвокат повинен негайно

призупинити свою участь в справі, повідомити всі заінтересовані сторони про конфлікт і діяти далі. Йому в цьому разі не дозволяється представляти усіх клієнтів, проте він може виконувати свої функції у певних рамках.

Адвокати є незалежними, щодо них не допускається зовнішній контроль, вплив, тиск, заінтересована підтримка під час виконання професійних обов'язків. Для забезпечення незалежності адвокати повинні, зокрема, утримуватися від участі у справах, в яких їх подружжя або родичі є членами судового органу [4].

Будь-який адвокат, який є членом якої-небудь колеги адвокатів Іспанії, може вільно надавати свої послуги на всій території країни, в державах – членах ЄС та інших державах відповідно до чинного законодавства та міжнародних договорів. Адвокат може здійснювати свою діяльність індивідуально, а саме у власному кабінеті або ж в якості співробітника у адвоката, який може працювати також індивідуально, або в адвокатському бюро.

Адвокатська діяльність може здійснюватися колективно допомогою об'єднання адвокатів в одній з установлених законодавством форм, включаючи комерційні суспільства, або ж шляхом співпраці з представниками інших суміжних професій.

19.06.1943 р. була створена Генеральна рада асоціацій адвокатів Іспанії, яка була згодом перейменована в Генеральну раду адвокатів Іспанії, що діє й понині. Генеральна рада адвокатів затверджує статути кожної асоціації адвокатів, а також загальнонаціональні правила, що регулюють окремі аспекти професії. Реєстрація в місцевій колегії адвокатів є обов'язковою умовою для того, щоб особа мала можливість займатися практичною діяльністю в якості адвоката на території всієї Іспанії

Кожна місцева асоціація адвокатів є юрисдикція самоврядним органом із своєю дисциплінарною колегією. Рішення останньої може бути оскаржене перед Верховною радою адвокатури. Функціями колегії є: забезпечення додержання членами асоціацій правил адвокатської етики і практики; розслідування порушень цих правил у межах їх відання; прийняття рішень у скаргах на адвокатів, які порушили правила професійної поведінки і етики; провадження з усіх питань дисциплінарної юрисдикції.

Колегія може застосовувати до адвокатів такі заходи впливу: виносити догану, стягувати штраф, усувати тимчасово від виконання професійних обов'язків або повністю позбавити звання адвоката. Дисциплінарного трибуналу, що діє окремо від асоціації адвокатів, немає. Дисциплінарний процесуальний порядок встановлюється офіційним дисциплінарним органом за ініціативою трибуналу або заінтересованих відомств.

Кожна регіональна колегія адвокатів має свою дисциплінарну колегію. На засіданнях колегії розглядаються справи про порушення адвокатами норм Кодексу етики, в результаті яких приймаються відповідні рішення.

Список використаної літератури:

1. Constitución Española. URL: https://www.boe.es/buscar /act.php?id=BOE-A-1978-31229

2. Ley Organicsdtl poder Judicilde 01 julio 2001. – Access mode: http://www.boe.es/acr.php?id=BOE-A-2001-1266 Consejo General de la Abogacía Española: URL: http://www.abogacia.es.

3. Святоцький О. Д., Медведчук В. В. Адвокатура історія і сучасність – К: Ін Юре 1997. 320 с.

4. Руденко М. В. Організаційні форми адвокатської діяльності у країнах Європи (Німеччина, Швеція, Австрія)/ М. В. Руденко // Форум права. 2016. № 2. С. 168–174. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/ FP_index.htm_2016_2_27.pdf.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Курганський Олександр Валерійович***

Тишко І. П.
студентка 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ ФРАНЦІЇ

Рівень захищеності правових можливостей людини визначається станом правозахисних інституцій, їхньою здатністю ефективно реагувати на загрози в сучасному суспільстві. Рівень захищеності прав, свободи та законних інтересів людей тісно пов'язаний зі станом адвокатури, залежить від ефективності правового забезпечення її діяльності, створює реальність втілення в життя таких принципів, як принцип конфіденційності, незалежності. Серед правозахисних інституцій саме адвокатура має найвагомішу роль у захисті праві законних інтересів громадян.

Недержавний самоврядний інститут адвокатури повинен реформуватися, зважаючи на кращі іноземні моделі правового регулювання. На сьогодні однією з найпрогресивніших моделей функціонування адвокатури є модель Франції [1].

Французька адвокатура, будучи одним з кращих прикладів правозахисної інституції в Європі, переживає етап системних змін, що пов'язані з перетворенням адвоката у Франції на представника нової професії, що увібрав можливості правового захисту, що раніше були розділені між адвокатами та стряпчими. Так у 1992 р. набрали чинність зміни до Основного закону про статус адвокатів № 71-1130 від 31 грудня 1990 р., що переслідували мету суттєвого

реформування окремих судових й інших юридичних професій. Організаційна структура адвокатури Франції є однією з кращих, що може забезпечити високі стандарти професійної діяльності та корпоративної культури.

Для організації адвокатури Франції характерно те, що адвокати об'єднуються за судовими округами при судах другої інстанції. Колегії адвокатів (ордени адвокатів) утворюються на засадах незалежності, професійності та самоврядності.

Адвокатськими колегіями (орденами адвокатів) реалізуються два види завдань. Перший відображається у адміністративній діяльності, а другий – у здійсненні функцій дисциплінарної юрисдикції.

Здійснення керівництва колегією адвокатів покладено на раду, яка обирається на трирічний термін таємним голосуванням усіма адвокатами, які зареєстровані в реєстрі цієї колегії, а також її почесними адвокатами. Склад ради щорічно оновлюється на третину. Голова ради є одночасно і головою колегії адвокатів. Голова обирається раз на два роки. Голова та заступник обираються разом. Структура орденів адвокатів передбачає наявність різних комісій. Так у Паризькому Ордені є комісії з коштів, розвитку, зв'язків зі ЗМІ, деонтології, з прав людини, з міжнародного співробітництва та з кримінальних справ. Понад 181 колегії налічується у Франції [2].

Для набуття статусу «адвокат» у Франції, потрібно бути громадянином Франції або громадянином однієї з країн Євросоюзу. Особа, що претендує на звання адвоката, неповинна мати засудження за дії, несумісні з гідністю і порядністю та за серйозні адміністративні або дисциплінарні проступки. Ця особа не може займатися діяльністю, несумісною з професією адвоката.

Кандидат повинен мати вищу юридичну освіту, скласти вступні іспити в одному із регіональних центрів професійної підготовки, навчатися там протягом року, засвоїти теоретичний курс та пройти практичне стажування, повторно скласти іспит. Вже після, юрист приймається в колегію «орден адвокатів» і складає присягу. Потім він проходить стажування за спеціальністю та отримує посвідчення. Лише після цього довгого шляху, його ім'я вноситься до списків колегії як повноправного члена.

Важливим напрямом роботи адвокатів Франції є надання безоплатної правової допомоги. У Парижі понад 27 тисяч громадян щороку отримують юридичні консультації безкоштовно.

Відповідальність адвоката настає у зв'язку з невиконанням професійного обов'язку. Підстави цивільно-правової відповідальності виникають як за межами судового процесу, наприклад, при неналежному виконанні обов'язків під час надання консультації, так і у його рамках, наприклад, при неналежному виконанні зобов'язань з надання допомоги під час процесу. Відповідальність адвоката виникає у разі порушення ним «Професійних правил», які зазначаються у статтях 154-164 Декрету від 27 листопада 1991 р. про організацію адвокатської професії, та у інших актах.

Відповідно до ст. 10 Закону № 711130 від 31.12.1971 р., щодо реформи деяких юридичних та судових професій, оплата праці адвоката встановлюється вільно за згодою між адвокатом та клієнтом. Гонорар може встановлюватися у формі погодинної оплати праці адвоката, може бути у твердій грошовій сумі або у змішаній формі – погодинній оплаті та твердій грошовій сумі. Адвокат також може отримати передбачену угодою додаткову винагороду, в залежності від результату справи.

Сума гонорару становить витрати адвоката, які здійснюються у зв'язку з виконанням доручення клієнта, та із самої винагороди, яка визначається з складності справи, майнового стану клієнта, рівня кваліфікації адвоката, об'ємності справи. Законодавство Франції також встановлює умови надання безоплатної юридичної допомоги певним категоріям організацій і громадян, за умови надання документів, які підтверджують право на отримання цієї допомоги.

До обов'язків адвоката також входить страхування ризику цивільної професійної відповідальності (у разі допущення помилки під час укладання договору, пропуску терміну подання апеляції до суду, збитки клієнт може відшкодувати за рахунок сум страхування адвокатського ризику). Для цього укладається договір між адвокатською колегією або особисто адвокатом та страховою компанією, яка надає клієнтам адвокатів необхідні компенсації у випадках, передбачених законом

Однак, незважаючи на усі складнощі професії адвоката, вона є популярною, у зв'язку із публічністю адвокатської діяльності, її рухливим характером, хорошими гонорарами адвокатів.

Отже, показником ефективної діяльності та стабільності органів адвокатури Франції є великий авторитет історично сформованих традицій, стабільність правових основ та менталітет самого французького народу. Адвокатура Франції протягом багатьох років доводить свою прогресивність як одну з найкращих моделей функціонування цього органу. Саме тому недержавний самоврядний інститут адвокатури повинен реформуватися, зважаючи на кращі іноземні моделі правового регулювання.

Список використаної літератури:

1. Личенко І. Загальні засади організації та функціонування адвокатури зарубіжних країн. Т.7. № 1. 2020. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2020/may/21534/26.pdf (дата звернення: 22.10.2022).

2. Вільчик Т. Б. Системи органів адвокатського самоврядування в країнах Європейського Союзу: Італія, Німеччина, Франція. Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид.2015. No2 (5). URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2015/12/Vilchyk.pdf.

Науковий керівник: *старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»* ***Курганський Олександр Валерійович***

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

МАТЕРІАЛИ
XII Міжнародної науково-практичної конференції
(11 листопада 2022 року, м. Одеса)

З нагоди 25-річчя
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Голова редакційної колегії
Нана Мезенівна Бакаянова

Підписано до друку 25.11.2022.
Формат 60х84/16. Ум-друк. арк. 28,37.
Наклад 100 прим. Зам. № 2211-06.
Видавець ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com